ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 1er OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10726 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.726

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽԵՂԱԹԻՒՐԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ենի Իսթանպուլի յօդուածագիր Մէհմէտ Սատըք Արան պատմական դէպքերը դիտակցաբար կը խեղաթիւրէ ապացուցանելու համար, որ Հայերը ի՛նչ մեծ չարիքներ գործած են Թուրքերուն դէմ եւ ի՛նչպէս «գործակցած են Ռուսերուն հետ՝ Ադրբեջանի Թրքութիւնը փճացնելու համար»:

Դէպքերու ժամանակագրական կարգը եւ ծանօթ դէմքերու անունները իրար խառնելով ապացոյցը կուտայ իր տգիտութեան: Նպատակն է ամբոխավարութեամբ գրգռել հանրային կարծիքը Հայերու դէմ, զանոնք ցոյց տալով իբրեւ «միշտ Ռուսերու կողքին կանգնած, ըլլայ ցարական շրջանին, ըլլայ այսօրուան համայնավար վարչաձեւին» տակ: Իբրեւ թէ Հայերը ուզած են հաճելի երեւալ Ռուսերուն, բուռն փափաքով եւ նուիրումով ծառայած են անոնց եւ միշտ ալ վարձատրուած են...:

Պատմութիւնը ուրիշ բան կ՚ըսէ սակայն: Ռուսերը 1806ին Պարսիկներէն ետ առին Բագուն, զոր գրաւած էին 1723էն 1735: Ղարաբաղը գրաւեցին 1813ին, իսկ Երեւանի եւ Նախիջեւանի խանութիւնները՝ 1826–1828ի պատերազմին: Ու «բարձր քաղաքականութիւն» վարելով, թաթար խաներու եւ աղաներու հարուստ կալուածներն ու առանձնաշնորհեալ վիճակը պահեցին, գրաւեալ իսլամական շրջաններու բնակիչները սիրաշահելու եւ ռուս կայսերական մականին հաւատարիմ հըպատակներ դարձնելու համար զանոնք:

1905–1906ի դէպքերը Բագուի, Գանձակի, Նախիջեւանի, Ղարաբաղի և Թիֆլիզի մէջ Ռուսերը սարքեցին՝ Թաթարներու ձեռքով ջարդել տալու համար Անդրկովկասի Հայերը: Եթէ ռուս իշխանութիւնները ուզէին՝ Հայու մը քիթն իսկ չէր արիւներ:

Աւելի առաջ երթալով, կրնանք ըսել, որ եթէ Ապտիւլ Համիտի օրով ցարերը թեթեւ մը իրենց մատը չարժէին, արցունքի հովիտ չէին դառնար Թուրքիոյ հայաբնակ նահանգները: Սակայն անոնք իրենց Մաքսիմովներուն բերնով կը քաջալերէին կարմիր սուլթանը, ինչպէս 70 տարի առաջ, 1896 Օգոստոս 14–26ին, Պանք Օթոմանի գրաւուած օրը («ջարդեցէ՛ք, Վեհափա՛ռ, ջարդեցէ՛ք»):

ԺԹ. դարուն Ռուսերը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ Մեծն Բրիտանիոյ ազդեցութիւնը տկարացնելու եւ անոր տեղը գրաւելու քաղաքականութեան կը հետեւէին: Եւ վստահութիւն ներշնչելու համար Բարձրագոյն Դրան՝ սկսան հալածել Հայերը:

Ուզեցին օրթոտոքս դարձնել Հայ Առեքալական Եկեղեցւոյ զաւակները, իբրեւ նախաքայլ ռուսացման: Ու երբ դժուարութեանց հանդիպեցան, 1836ին Կովկասի Հայութեան պարտադրեցին տխրահռչակ Պոլոժենիան: Պրոկուրատոր մը դրին Էջմիածնի մէջ, վանքին ելեւմուտքն ու գործունէութիւնը հակակշռելու համար: 1885ին փակեցին հայկական դպրոցները: Կովկասի փոխարքայ նշանակեցին կատաղի հայատեաց իշխան Գոլիցինը: Նախ Երեւանի, յետոյ Բագուի նահանգապետի պաշտօնին կոչեցին ուրիշ հայատեաց մը՝ վրացի իշխան Նակաշիցէն: Գրաւեցին Էջմիածնի կալուածները այն պատրուակով, որ Մայր Աթոռը յեղափոխականներու բոյն էր դարձած Խրիմեան Հայրիկի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆ - ԿՐՈՄԻՔՕ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԱՄԷՆ ՅՈՅՍ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՉԷ

Սպիտակ Տան զեկոյցը կը յայտնէ թէ Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ խօսակցութիւնները դադրած չեն, ընդհակառակն, պիտի շարունակուին աւելի բարձր աստիճանի վրայ:

Արդարեւ, խորհրդային Արտաքին նախարարը՝ Կրոմիքօ Ուոշինկթըն պիտի երթայ Հոկտ. 10ին եւ ընդունուի նախագահ Ճոնսընի կողմէ: Նոյն իրիկունը ճաշի հիւր պիտի ըլլայ Տին Ռըսքի:

Այս որոշումէն առաջ, «աշխատանք»ի ճաշի մը ընթացքին, որ տեղի ունեցած է Նիւ Եորք, Տին Ռըսք եւ Կրոմիքօ համաձայն գտնուած են որ խօսակցութիւնները շարունակուին իրենց միջեւ: Ռըսք յայտնած է Կրոմիքոյի, որ Միացեալ Նահանգները դէմ չեն Վիէթնամի Ազգ. Ազատագրական Ճակատի մասնակցութեան որեւէ բանակցութեան: Ռըսք նաեւ ապահովութիւն տուած է խորհրդային Արտաքին նախարարին, ինչ կը վերաբերի ամերիկեան օժանդակութեան, հիւլէական մարզին մէջ, Դաշնակցային Հանրապետութեան:

Կարելի չէ անշուշտ մասնաւոր լաւատեսութիւն մը ունենալ բայց եւ այնպէս խորհրդային դրական դիրքը, խօսակցութիւններու համար, որոշ յոյս կը ներշնչէ:

Սպիտակ Տան բանբերը յայտարարած է նաեւ թէ նախքան Կրոմիքօն ընդունիլը, Ճոնսըն պիտի ընդունի Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Քուվ տը Միւրվիլ, ապա Մեծն Բրիտանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Պրաուն:

× Ապահովութեան Խորհուրդը բանաձեւ մը քուէարկած է, իր վստահութիւնը յայտնելով ընդհ. քարտուղար՝ Ու Թանի նկատմամբ, փափաք յայտնելով որ ան, ի վերջոյ, ընդունի շարունակել իր պաշտօնը: Ու Թան յայտարարած է թէ ազդուած է այդ բանաձեւէն եւ թէ լրջօրէն կ՚ուսումնասիրէ հոն յայտնուած փափաքը:

× Քանատայի մէջ, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը յայտարարած է.—«Դուք, ինչպէս մենք կողմնակից էք որ միջամըտութիւն չըլլայ այլ պետութեանց ներքին գործերուն մէջ»:

ՔԱՐԻՒՂԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԵՒ ՄԱՕ ՅԷ ԹՈՒՆԿ

Չինական մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ քարիւղի բանուորներու հերոսութեան, զոր կը վերագրէ Մաօ Յէ Թունկի մտածողութեան գործադրութեան: Վեց բանուորներ մեռած են պայթումի մը ընթացքին եւ բուռն հրդեհ մը պատահած է: Բայց միւս բանուորները պայքարած են հրդեհին դէմ «ներշնչուած Մաօ Յէ Թունկի գաղափարներէն» եւ այդ պայքարին մէջ քսանեւմէկ բանուորներ փառքի վէրքեր ստացած են: Վիրաւորներէն մէկը պոռացած է.— «Կեցցէ՛ նախագահ Մաօ»: Կերած է ու դեղ առած որպէս «արտայայտութիւնները Մաօ Յէ Թունկի անձնական համակրութեան»: Ուրիշ մը որ ծանրօրէն այրած էր, հիւանդանոց հասած պահուն, Մաոյի գործերէն հատոր մը ուզած է եւ հակառակ ցաւերուն, դարմանուելէ իսկ առաջ, պոռացած է.— «Կեցցէ՛ նախագահ Մաօ» եւ երգ մը երգած է որ փառքը կը հիւսէ Մաօ Յէ Թունկի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԹՐՈՅԻ սենտիքաները գործադուլ որոշեցին Հինգշաբթի Հոկտ. 6ին համար: Հրապարակուած զեկոյցը շատ խիստ է եւ կը շեշտէ թէ եթէ կառավարութիւնը անմիջականօրէն նոր առաջարկներ չընէ, գործադուլի նոր շարժումներ պիտի ըլլան:

ՊԵՐԼԻՆԻ Շփանտաուի արգելարանի դուռները բացուեցան առջի գիշեր եւ ազատ արձակուեցան, քսան տարուան բանտարկութենէ ետք, Պալտուռ Ֆոն Շիրախ եւ Շփէր: Շփանտաու կը մնայ վերջին բանտարկեալ մը՝ Ռուտոլֆ Հէս:

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ, հարիւր հազար երիտասարդներ յարձակած են Սոքարնոյի պալատին վրայ: Ասոնք կը պահանջեն որ Նախագահը հրաժարի: Վերջին շաբաթներուն Սոքարնոյի ժողովրդականութիւնը զգալի կերպով պակսած է:

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ մէջցեղային ծանր բախումներ տեղի ունեցած են: Սպիտակ ոստիկան մը սպաննած էր սեւ պատանի մը, որ կառքեր կը գողնար: Խանութներ եւ տուներ թալանի տրուած են:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակցութիւնը շատ խիստ ոճով կ՚ամբաստանէ Չինաստանը որ «կը շեղի պրոլետարական միջազգայինի սկզբունքներէն»:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը բաց նամակ մը հրապարակած է որով կոչ կ՚ընէ երկրին բոլոր կաթողիկէներուն որ իրեն միանան, աշխատելու համար Վիէթնամի խաղաղութեան ի նըպաստ:

ՌԱՊԱԹԻ մէջ տնտեսական կարգ մը համաձայնագրեր ստորագրուած են Մարոքի, Խորհ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ:

ՔՈԹ ՏՎԱՉԻՒՌԸ զոհ գացած է աննախընթաց փոթորիկի մը, որ մեծ աւերներ գործած է Մանթոնէն Քան: Բայց ամէնէն վնաս կրող քաղաքը եղած է՝ Սէն Ռաֆայէլ, ուր ողողումները տակնուվրայ ըրած են ամէն բան:

«ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿՌՈՒԻՆ ՆԱԵԻ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ...»

Ենի Իսթանպուլ կը գրէ.— Վերջերս եւրոպական մամուլը մասնաւոր ծրագրի մը համաձայն քարոզութիւններ կ՚ընէ Քիւրտիստանի եւ քրտական շարժումին ի նպաստ: Եւրոպական ամենամեծ թերթերուն, հարիւր հազարէ աւելի սպառում ունեցող պարբերականներուն մէջ յաճախ կ՚երեւին յօդուածներ եւ նկարներ, Քրտութեան եւ Քիւրտիստանի մասին: Այս կարգէն են Զուիցերիա հրատարակուող թերթերէն Թակէպլաթ, Նոյէ Ցիւրխըր, Ռատիօ եւ Թէլէվիզիոն պարբերականը, որ ամբողջական էջեր կը յատկացնեն քրտական խնդրին: 28 Օգոստոսին, Զուիցերիոյ հեռատեսիլը մասնաւոր ժամ մը յատկացուց Քրտութեան եւ Քիւրտիստանի, մասնաւոր յայտագրով մը, ուր կ՚երեւին քիւրտ-իրաք պայքարները պատկերացնող նկարներ եւ հրատարակութիւններ: Հեռատեսիլի խօսնակը ըսաւ թէ Անգլիան է որ կ՚օգնէ Քիւրտերուն, որոնց ղեկավարին՝ Պարզանիի մէկ ճառն ալ տուաւ եւ ներկայացուց քրտական հողերուն մէկ քարտէզը, ուր թրքական հողեր ալ կան քրտական սահմաններուն մէջ: Այս քարտէզին մէջ կ՚երեւին հետեւեալ թուրք քաղաքները.— Ատանա, Մարաշ, Մալաթիա, Տիարպաքըր, Սղերդ, Պիթլիս, Վան: Քարտէզը կ՚երկարի մինչեւ Սվազ:

Զուիցերական հեռատեսիլէն լսուեցաւ Մոլլա Պարզանիի ճառը, որ կ՚ըսէր.— Մեր անկախութեան դատը օր մը անպատճառ պիտի իրագործենք: Աշխարհի ամբողջ ազգերուն պիտի պարտադրենք Քիւրտիստանի քարտէզը եւ քրտական անկախութիւնը: Իրաքէն ետք՝ մեր երկրորդ ճակատը Թուրքիան պիտի ըլլայ: Միայն թէ այս պայքարին ժամը հնչած չէ տակաւին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶ ՀԱՍԱԻ

Հինգշաբթի օր Փարիզ հասան Հայաստանի արուեստագէտները՝ Լուսիկ Քոշեան, Ռաշիտ Կարապետեան, Լեւոն Գասոյեան, Հրաչիկ Մուրատեան, Հրաչիկ Աբգարեան, Ջիւան Գասպարեան, Լուսինէ Զաքարեան, Սեդա Յարութիւնեան եւ Մշակութային Կապերու վարչութեան փոխ նախագահ Ա. Մարտիրոսեան:

Խումբին հետ Փարիզ ժամանած է նաեւ տաղանդաւոր բանաստեղծուհի՝ Մարօ Մարգարեան:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.

1) Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Գրիգորեան, Փրաւիտենս (Ամերիկա) քաղաքէն, որ մէկ ամսուան արձակուրդով Փարիզ եկած էին՝ այցելելու իրենց ազգականներուն:

2) Պ. Գէորգ Գանտահարեան, ուսուցիչ Անթիլիասի դպրեվանքին, որ Հայաստան մեկնած էր ուսուցիչներու խումբի մը հետ՝ երկու ամսուան հրաւէրով, ու վերադարձի ճամբուն վրայ Ֆրանսա եկած:

3) Օր. Ալիս Մազմանեան, Պէյրութի ուսուցչուհիներէն, որ նոյնպէս երկու ամսուան հրաւէրով Հայաստան մեկնած էր ու կը վերադառնայ Ֆրանսայի ճամբով:

4) Կորիւն վրդ. Գոճապապեան, Անթիլիասի միաբաններէն, որ կը մեկնի Լոնտոն, հետեւելու համար Օքսֆորտի աստուածաբանական համալսարանին դասընթացքներուն:

5) Պ. Վահէ Դանիէլեան, Պէյրութէն, նախագահ Հ.Մ.Ը.Մ.ի տեղւոյն վարչութեան:

6) Պ. Անդրանիկ Երամեան,, Պէյրութէն:

օրով: Հայկ. դպրոցները հասոյթի աղբիւրներէ զրկելու համար յարքունիս գրաւեցին նաեւ եկեղեցիներու կալուածները: Ի վերջոյ սարքեցին 1905–1906ի հայթաթարական կռիւները, յուսալով մահացու հարուած մը տալ Հայերուն, որոնց բարգաւաճումը մշակութային եւ տնտեսական մարզերու մէջ՝ նախանձը կը շարժէր Թաթարներուն եւ Վրացիներուն:

Դեռ կարելի է երկարել շարքը Ռուսերու թշնամական արարքներուն հանդէպ Հայերուն, — ինչպէս դաշնակցական մըտաւորականներու զանգուածային ձերբակալութիւնը, դատավարութիւնն ու աքսորը, եւայլն:

Պատմական այս ճշմարտութիւնները յիշեցինք հարեւանցի՝ ցոյց տալու համար, որ Մէհմէտ Արաններն ու առհասարակ բոլոր թուրք լրագրողներն ու պետական վարիչները իրենց հակահայ արարքներն ու ցեղասպանական ոճիրները արդարացնելու նպատակով է միայն, որ կ՚ամբաստանեն Հայերը՝ իբրեւ գործիք Ռուսերուն ձեռքը՝ ընդդէմ Թուրքերուն:

Հանրածանօթ են 1914–1918ի դէպքերը: Զենք ուզեր ծանրանալ անոնց վրայ: Երեւութապէս «հայասէր» էին Ռուսերը: Սակայն իրականին մէջ անոնց ամբողջ քաղաքականութիւնը կը ձգտէր տիրանալու Հայաստանին՝ առանց Հայերու:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

...ԵՐԲ ՔԱՐԵՐՆ ԱՆԳԱՄ Կ'ԱՂԱՂԱԿԵՆ

ՆՈՐ ԲՈՂՈՔ ՄԸ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(ՆԱՄԱԿ ՈՒՂՂԵԱԼ ԿՈՄ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ)

Հայկական Եղեռնի 50ամեակի կապակցութեամբ աշխարհի ժողովուրդները պատրաստուում են դա նշել որպէս մարդկային պատմութեան մէջ տեղի ունեցող ամօթալի երեւոյթ: Պէտք է ենթադրել, որ ՄԱԿ-ն էլ կը նշի: Թուրքերը լաւ են հասկանում թէ ինչ է նշանակում: Միայն չգիտես ինչո՛ւ մեր կառավարութիւնը եւ «Պրաւդա»յի խորհրդատուները Թրքական կառավարութեան բեկման մէջ նկատել են ՍՍՌՄ-ի թուրքական տէր եւ տիրականների եղբայրական զգացումների յորդումը: Թուրքերը Կիպրոսում թաղուեցին իրենց ավանտուրիայի մէջ: Հիմա էլ Եղեռնի յիշատակը: Վերջերս նրանք քարուքանդ են արել սովետական պավիլիոնը, կազմակերպել են հակասովետական խռովութիւններ եւ յանկարծ 180 աստիճանի շրջադարձ, «Առեւտրի մինիստրի այցը», շատ խելք հարկաւոր չէ հասկանալու համար, այդ քայլը խաբէութիւն է, դիւանագիտական ճարպիկ խաղ, կանխամբ-տածուած կերպով ժամանակ շահելու: Ինչպէս նաեւ Կիպրոսի եւ այլ հարցերում ՆԱԹՕ-ի գծով իրենց վրայ ճնշում գործ դնելու միջոց:

Ափսո՛ս որ մեր կառավարութիւնը հեշտութեամբ ենթարկւում է ուխտադրուժ դիւանագիտութեան եւ նորից քանիերորդ անգամ դեկլարացիա «տերիտորիալ ամբողջութեան մասին»:

Հեռաւոր Հնդկաստանում եւ Փրակուայում գիտեն, որ Թուրքերը Հայերին արտաքսեցին ամենավայրագ ձեւով, որ Հայերը պէտք է վերադառնան եւ իրենց հայրենիքը, այլ ոչ թէ Թուրքերի տերիտորիալ ամբողջականութիւնը:

Ելնելով վերը շարադրուածից, յանուն Մարքսիզմ – Լենինիզմի դաղափարներին՝ անհրաժեշտ է — առաջին — Շամխորի, Դաշքիսանի, Խանլարի, Շահումեանսկի եւ Լեռնային Ղարաբաղի հայկական շրջանները միացնել Հայկական ՍՍՌ-ին, այդ վաղուց հասունացած հարցը աննպատակ կերպով ձգձգւում է, որպէս մեր կառավարութեան ազգային քաղաքականութեան մեծ թերութիւն: Այդ հարցը քննարկում չի պահանջում, այլ ենթակայ է անյապաղ լուծման: Երկրորդ — Ղարսը եւ Արտահանը պէտք է միացուի Հայկական ՍՍՌ-ին ելք ունենալով դէպի ծով, — որպէս դաշնակցական Հայաստանից անազնիւ կերպով խլուած տերիտորիաներ: Հարցը վաղուց լուծուած կը լինէր խաղաղ ճանապարհով եթէ մեր կառավարութիւնը դրանով զբաղուէր:

Երրորդ — Հոկտեմբերեան Սոցիալիստական ռեվոլուցիայի մեծ դաղափարներով լուսաւորուած մեր դարում դաղութատիրութեան եւ ժողովուրդների հարբստութեան լիկվիդացման դարում, պէտք է իրենց հայրենիքը վերադառնան ամբողջ աշխարհով մէկ սփռուած Հայերը: Նրան պէտք է Հայկական ՍՍՌ-ի կազմի մէջ ունենան իրենց տերիտորիան:

Մինչեւ 1915 թուականը Թուրքիայում կային երեք միլիոն Հայեր. 1927 թ. Թուրքիայի բնակչութիւնը կազմում էր 12,5 միլիոն: Բնակչութեան համար 767 հազար քառակուսի կիլոմետր տերիտորիայից Հայերի բաժին է ընկնում մօտաւորապէս 200 հազար կլմ. պատմական Հայաստանն ունէր մինչեւ 360 հազար քառ. կիլմ.: Արտասահմանում գտնուող Հայերը պէտք է Հայկական ՍՍՌ-ին միացած ստանան թէկուզ 70–90 հազար քառ. մեթր Մուշ, Վան, Տրապիզոն: Մինչեւ 3,5 միլիոն Հայեր ապրում են ՍՍՌՄում: Մեր կառավարութիւնը պէտք է հանդէս գայ ի պաշտպանութիւն այդ ժողովրդի ոչ միայն որպէս սոցիալիստական պետութիւն, այլ որպէս ՄԱԿ-ի անդամ եւ որպէս ժողովրդի համար պայքարող կառավարութիւն, դրան պէտք է հասնել ՄԱԿ-ի միջոցով:

Չորրորդ — ինչպէս չկան եւ չեն կարող սահմանափակումներ լինել ժողովուրդների հանդէպ նացիստների մարդակերային քաղաքականութեան մերկացման գործում՝ այնպէս էլ պէտք չէ դրանց Թուրք նախորդների մերկացման ու դատապարտման սահմանափակումներ: Բոլոր Գերմանացիները գիտեն թէ նացի գերմանացի մարդակերները ինչպիսի յանցագործութիւններ են կատարել, սակայն ո՛չ Թուրքերը, ոչ էլ ուրիշ ժողովուրդները չգիտեն պան-Թուրքիզմի յանցագործութիւնների մասին:

Հայերի դահիճներին յուշարձաններ են կանգնեցնում — Թալէաթ փաշա եւ ուրիշներ: Նրանց դաղանութիւնները արդարացնում են կեղծ փաստեր հրատարակելով: Հարկաւոր է վճռականապէս Իկենիցկիների նման խորհրդատուներից հրաժարուել, որոնք փակում են ճշմարտութեան ճանապարհը: Թոյլատրել անսահմանափակ քանակութեամբ հրապարակել պան-Թուրքիզմի մարդակերային քաղաքականութիւնն ու դաղանութիւնները մերկացնող փաստեր: Պէտք է «Պրաւդա»յում եւ այլ հրատարակութիւններում տպագրուեն իմ եւ նման յօդուածներ:

Պէտք է յուշարձաններ կանգնեցուեն դաղանային քաղաքականութեան զոհերի յիշատակին, որպէսզի երբեք դաղանութիւններ չլինեն:

ՍՍԿՊ-ի անդամ
Ե. Հ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Երեւան – 15, Միասնիկեանի փող. բնակարան 4, Հեռախօս 6–85–54

(4 եւ վերջ)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Բ. դարու կէսերուն հռոմէա-պարթեւական պատերազմները կը շարունակուին: Պարթեւներու թագաւոր Վաղարշ Գ. (148–191) կը փորձէ վերականգնել իր ազդեցութիւնը Հայաստանի եւ Միջագետքի վրայ: Այդ նպատակով սկսած պատերազմը կը վերջանայ ի նպաստ Հռոմի: Եւ հարկադրաբար Հռոմէացիներուն կը թողու Միջագետքի արեւմտեան մասը մինչեւ Խաբուր գետը: Օսրոյէն-Եդեսիոյ թագաւորութիւնը նոյնպէս դարձաւ հռոմէական ենթակայ իշխանութիւն մը: Հռոմէացիներու ազդեցութիւնը կը զօրանայ նաեւ Հայաստանի վրայ: Առիթէն օգտուելով, Հայոց Վաղարշ Ա. թագաւորի մահէն ետք, Հռոմէացիները դահ կը բարձրացնեն իրենց թեկնածուն՝ Սոհեմոսը (140/3–161), որ Եդեսիայի իշխանական տոհմէն էր: Արշակունիներու թագաւորական իշխանութեան համակիր հայ ազնուականութիւնը չի հաշտուիր Հռոմէացիներու այս քայլին հետ եւ չի գործակցիր Սոհեմոսի, մինչեւ որ անոր կը յաջորդէ պարթեւական ծագումով Վաղարշ Բ.ը:

Վաղարշին կը յաջորդէ անոր զաւակը՝ Խոսրով Ա. (190–216), որուն Կարակալլա կայսրը սիրալիր եւ մտերմական նամակներով 216ին կը հրաւիրէ իր մօտ եւ դաւադրաբար ձերբակալելով, կը բանտարկէ եւ կը սպաննէ: Կայսրը այս ձեւով կ'ուզէ ընկճել ժողովուրդին դիմադրութեան ոգին եւ տիրել Հայաստանին, բայց չի յաջողիր իր նպատակին մէջ, որովհետեւ զինուորներէն մէկը 217ին կը սպաննէ զինք, եւ Հայերը անմիջապէս դահ կը բարձրացնեն Խոսրով Ա.ի զաւակը՝ Տրդատ Բ. (217–252): Տրդատի թագաւորութեան օրով Պարսկաստանի մէջ մեծ յեղաշրջում տեղի կ'ունենայ. 226ին Սասանեան Արտաշէսը, որ Պարսքի Ստահր քաղաքի՝ Անահիտի ատրուշանի վերակացու Սասանի թոռն էր, կը հիմնէ Սասանեան Հարստութիւնը՝ դահընկէց ընելով Պարթեւներու թագաւոր Արտաւան Ե.ը:

Այս յեղաշրջումը մեծ փոփոխութիւն կը մտցնէ Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Պարթեւներու հետ սերտ յարաբերութիւն պահող հայ Արշակունիները այնուհետեւ կը դառնան հռոմէական քաղաքականութեան ջատագովներ: Շապուհ Ա. այս կապերուն վերջ տալու համար կ'արշաւէ եւ կը գրաւէ Հայաստանը: Տրդատ Բ. կ'ապաստանի Հռոմ: Շապուհ Ա. 252ին դահ կը բարձրացնէ Արտաւազդ անունով մէկը: Հայերը չեն հաշտուիր այս կացութեան հետ եւ Հռոմէացիներու օգնութեամբ կը շարունակեն պայքարիլ Սասանեան Պարսկաստանի դէմ: 20 տարուան պայքարէ ետք կը յաջողին դահ բարձրացնել Տրդատ Բ.ի զաւակը՝ Խոսրով Բ.:

Այս վերջնոյն թագաւորութեան ժամանակ քաղաքական դրութիւնը արեւելքի մէջ խիստ անկայուն էր եւ փոփոխական: Սասանեան Պարսկաստան չէր կրնար, ի հարկէ, հանդուրժել Հռոմի ազդեցութեան Հայաստանի եւ Միջագետքի վրայ, որով կռիւները պարբերաբար կը շարունակուին մինչեւ երրորդ դար:

Ինչպէս կարելի է հետեւցնել աղբիւրներու տեղեկութիւններէն, ճիշդ է, թէ Պարսկաստանի մէջ Սասանեաններու իշխանութեան հաստատումէն ետք հայկ. արքունիքը ամրացուցած էր իր արտաքին քաղաքական կապերը հռոմէական կայսրութեան հետ, սակայն երկրին մէջ կը շարունակուէր պայքարը՝ պարսկասէր նախարարներուն դէմ: Խոսրով Բ.ի հռոմէասիրական քաղաքականութիւնը պատճառ եղաւ, որ «պարսկասէրներու» խումբը կազմակերպէ անոր սպանութիւնը: Թագաւորին սպանութենէն ետք, սակայն, «պարսկասէրները» ըստ երեւոյթին չօշափելի արդիւնքի չեն հասնիր: Ագաթանդեղոսի Հայոց պատմութեան միջոցաւ մեզի հասած տեղեկութիւնները, ճիշդ է, շղարշուած են զրոյցներու եւ վիպական նկարագրութիւններու վարագոյրով, բայց հնարաւորութիւն կ'ընձեռեն պարզելու պատմական ճշմարտութիւնը:

«Պարսկասէրներու» հակառակորդ թեւին ներկայացուցիչները, համախմբուելով Ամատունիներու, Մանդակունիներու եւ ապա Մամիկոնեաններու շուրջը, կը շարունակեն պայքարը Հայաստանի ազատագրութեան եւ հայ անկախ պետութեան վերականգնման համար:

Այսպէս, 287ին, Խոսրով Բ.ի սպանութենէն ետք արքայական դահը երկար տարիներ թափուր կը մնայ: 297ին Գալերիոս Մաքսիմիանոս, Հայաստանի լեռնային շրջաններուն մէջ, Պարսիկներու թշնամի Հայերէն ստացած օգնութեան շնորհիւ, հիմնովին կը ջարդէ պարսկական բանակը: Այս ճակատամարտին դերի կ'իյնան Պարսիկներու թագաւորին կիները, քոյրերը եւ երախաները: Պարսից թագաւորը՝ Ներսեհ կը ստիպուի ծանր պայմաններով խաղաղութեան դաշինք կնքել: 40 տարի տեւած այս խաղաղ ժամանակամիջոցին Հայերը կը կարողանան երկրին քայքայուած տնտեսութիւնը ոտքի հանել եւ զարկ տալ մշակոյթին եւ դիտութեան:

ԼԵՒՈՆԻ ԲԱՆՏԸ

Չորս կողմս փլած պատեր ու քարակոյտեր կային, ու այդ աւերակներուն մէջ, դրան մուտքին աջ կողմը, միայն երկու խցիկ որոնք դեռ անաղարտ մնացեր էին իրենց դռներով միասին: Խցիկներէն մին, միւսէն աւելի մեծկակ, փոքրիկ լուսամուտ մը ունէր: Իրեն վրայ, պատը կ'երկարէր բաւական, ու զրեթէ անորոշ հետքեր զգացնել կուտային թէ երկրորդ յարկն ալ խուցերու շարք մը կը գտնուէր ատենօք: Ահա ինչ որ մնացած էր Սալահէտտինի իշխանական բանտէն:

Կը մտնեմ խուցերուն մէջ, կը նայիմ, կը զննեմ պատերը, յուսալով որ անոնք բաներ պիտի պատմեն: Ինծի անանկ կուգայ որ մեր թագաւորը անպատճառ բնակած է հոդ, այդ մռայլ խորշերուն մէջ... Հայոց թագաւորը: Ու իր ոտքին հետքը կը փնտռեմ գետինը, ձեռքին դրոշմը՝ պատերուն վրայ:

Անսովոր յուզում մը կը տրորէ զիս, իմ իշխանիս տառապանքներուն յուզումը, իմ իշխանիս որ չեմ ճանչցած, որմէ շնորհք մը չեմ ընդունած եւ զոր կը սիրեմ ահա:

Այս չարաշուք աւերակներուն մէջ իր ամբողջ կեանքը կը պատկերանայ աչքիս: Իր տասնամեայ դժնդակ իշխանութիւնը, յուսահատական մաքառումները ազատութիւնը պահելու՝ Եդիպտոսի սուլթաններուն յարաճուն ու ջախջախիչ զօրութեան դէմ, կործանումը իր մայրաքաղաքին ու խելայեղ, հապշտապ փախուստը կնոջը՝ Մարիամ թագուհիին ու Փիննա աղջկանը հետ, դեռ ճիգ մըն ալ, հուսկ վերջին դիմադրութիւնն ալ փորձելու համար Տաւրոս լերանց քարերուն ետեւ, ուր դեռ ինը ամիս կ'երկարաձգէ վերջնական քայքայումը իր Տէրութեան: Բայց ահա՛ ամէն պաշար կը սպառի, ամէն ճամբայ կը գոցուի, ամէն սիրտ կը թուլանայ. լքլումն ու վհատութիւնը կը տիրէ ամէնուն վրայ, ու դերագոյն ողջակէզի ժամը կը հասնի: Լեւոն անձնատուր կ'ըլլայ իրեններով ու կը տարուի Եդիպտոս: Հոն եօթնամեայ դերութենէ մը ետքը, Սպանիոյ թագաւորին միջնորդութեամբ կ'ազատի ու կ'երթայ Եւրոպա ուր տարիներով արքունիքէ արքունիք կը քաշքշէ իր դժբախտ ու հալածական էութիւնը, օգնութիւն եւ պաշտպանութիւն մուրալով իրեն ու իր երկրին համար: Խոստումներ կը տրուին, բայց անդործագրելի կը մնան, իր դանդատները լսեցնելու համար դրամական պարգեւներ կուտան, կը լոլոզեն զինքը ունայն յոյսերով, մինչեւ որ մահը կը հասնի:

Իր կեանքը մեր ամբողջ պատմութիւնը չէ՞...:

Եւ ահա՛ տմոյն ու խոնաւ պատերու փեռեկներուն ընդմէջէն աղօտ տեսիլքը կ'ունենամ կապուած թեւերու, շղթայուած ոտքերու դժնէ տողանցութեան մը: Ստուերներն են մեր իշխաններուն, մեր թագաւորներուն, որոնք կը սահին կ'երթան պարտուած, դերի, վտարանդի, գլխիկոր... Արտաւազդ՝ իր ոսկի շղթաներով, Արշակ՝ Անյոյշ բերդին մէջ, Պապ՝ կախաղանին վրայ, Վարազդատ՝ իր աքսորավայրը, Խոսրով՝ կալանաւոր, Բագարատ՝ շղթայակապ, Գագիկ՝ դերութեան մէջ, Լեւոն Ե. բանտին մէջ... ու կը զգամ որ իրենց բանտէն, դերութենէն, շղթաներէն ու կախաղանէն մաս մը կը ծանրանայ վրաս, կը կապկպէ, կ'անդամալուծէ, կը ճնշէ զիս: Սարեւաքինէն մինչեւ Համիտ, քսանըվեց դարու նիզակներուն, նետերուն, սլաքներուն, մտրակներուն եւ խարազաններուն հարուածը կ'իջնէ գլխուս, եւ ա՛լ պակուցեալ, ջախջախուած կը մնամ, կորովաբեկ ու անյոյս...:

Ու կը զգամ որ բոլոր իմ դաղափարներս, համոզումներս, սկզբունքներս, մըտածումներս, իմ խոհեմութիւնս, իմ հաւատարմութիւնս, իմ շրջահայեցութիւնս, այն ամբողջ դեղեցիկ յատկութիւնները որոնցմով օժտուած կը պարծիմ եւ որոնք իմ ցեղիս յատկանիշներն են, ամէնքը ստրկութեան, բանտի ու ծեծի դարաւոր ժառանգութեան մի անողոք անդարմանելի հետեւանքն են:

Ու իշխաններէն ետքը՝ մեր ամբողջ ցաւատանջ, արիւնաթաթախ անցեալն է որ կը ներկայանայ աչքիս, արհաւիրքի սոսկումներուն մատնուած ժողովուրդը զոր կոտորածը կը հալածէ: Ահա՛ Բուզա որ արիւնով կ'ողողէ Հայաստանը, քաղաքներու եւ գիւղերու բնակիչները կը ջարդէ, անհամար գերիներ կը բռնէ, որոնց մեծ մասը ահռելի տանջանքներով կը նահատակուին: Տուղրիլ ու Ալփ-Արսլան իրենց վայրագ հերոսներուն գլուխն անցած, չէն քաղաքները կը կործանեն ու բնակիչները կը ջարդեն: Զամարզան որ Անին հիմնայատակ կ'ընէ ու Հայաստանը դիակներով կը ծածկէ: Լէնկթիմուր կ'անցնի ու ահա՛ Սիւնիք, Արարատ, Տուրուբերան ու Վասպուրական անապատ կը դառնան: Ու բոլոր Շահ-Աբասներն ու բոլոր Համիտները, վագրերն ու բորենիները որոնք կ'անցնին իրենց արիւնայեղց կլափներով...:

Ա՛հ, ե՞րբ պիտի երեւան Թեմիսի լուռ աղջիկները, անոնք որ անլոյս խորութիւններու մէջ կը նստին, որոնք երբեք չեն սխալիր, բան մը չեն մոռնար, արդարութեամբ կը կշռեն ամէն բան ու թափուած արիւնը կը հաւաքեն սեւ անօթներու մէջ, անոնց ահռելի վրէժխնդրութիւնը պատրաստելով:

Ե՞րբ պիտի փշրէ իր շղթաները զողթան երդիչներու Արտաւազդը զոր քաջերը կապած են Մասիսի մէջ եւ որ եթէ պիտի չփրկէ մեզի, զոնէ պիտի կոտորէ բոլոր աշխարհը...:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(2 եւ վերջ)

298ին կնքուած այս դաշնագրին հա – մաձայն Հայաստան կ'ապատագրուի Պար– սից լուծէն, եւ 296-297ի պատերազմնե – րուն անձամբ մասնակցած Խոսրով Բ-ի թոռն անձամբ Տրդատ Գ. (298–330), գահ կը բարձրանայ:

Քանի է, որ դեռ Գ. դարու սկիզբ – ներէն սկսեալ քրիստոնեայ ասորի քարո– զիներ առեւտրական կարաւաններու հետ կուգան Հայաստան եւ երկրին հարաւա – յին շրջաններուն մէջ կը կատարեն քա – րոզական աշխատանք: Ասորական ազ – դակիր վկայութեամբ անոնք հայկա – կան այդ գաւառներուն մէջ եկեղեցիներ եւ դպրոցներ չինած են: Աւելի ետք, Գ. դարու վերջին տասնամեակներուն, նոյն բնոյթի քարոզչական աշխատանքներ կը կատարեն կապադովկիայէն եկած հայ եւ յոյն քարոզիչներ: Թէեւ մանրամասնու – թիւնները կը պակսին, բայց իրաղար – ձութիւններու յետագայ ընթացքը կը հաստատէ այն փաստը, որ այս քարո – զիչները մեծ յաջողութիւն կ'արձանագրեն Հայաստանի մէջ, եւ իր հօր դահին վրայ բարձած Տրդատ Գ. արդէն հաշուի կ'առ – նէ այդ ուժը:

Հայաստանի մերձեցումը Հռոմէական կայսրութեան հետ աշխուժացուց քրիս – տոնէութեան տարածումը Հայաստանի մէջ: Օգտուելով հայկ. արքունիքի հոն – ժամանակեան քաղաքականութենէն, քրի – պիոնեայ քարոզիչները կը մտնեն նաեւ արքունի շրջանակին մէջ: Ագաթանգեղո – սի բառերով, Տրդատ Գ. «Ամենայն ազգաց իշխանութիւն ետ Քրիստոսի քարոզիչացն, զի ամենայն ազգք հնազանդեսցին հաւատոյ նորա»:

Հայաստանի մերձեցումը Հռոմէական կայսրութեան հետ աշխուժացուց քրիս – տոնէութեան տարածումը Հայաստանի մէջ: Օգտուելով հայկ. արքունիքի հոն – ժամանակեան քաղաքականութենէն, քրի – պիոնեայ քարոզիչները կը մտնեն նաեւ արքունի շրջանակին մէջ: Ագաթանգեղո – սի բառերով, Տրդատ Գ. «Ամենայն ազգաց իշխանութիւն ետ Քրիստոսի քարոզիչացն, զի ամենայն ազգք հնազանդեսցին հաւատոյ նորա»:

Հայաստանի մերձեցումը Հռոմէական կայսրութեան հետ աշխուժացուց քրիս – տոնէութեան տարածումը Հայաստանի մէջ: Օգտուելով հայկ. արքունիքի հոն – ժամանակեան քաղաքականութենէն, քրի – պիոնեայ քարոզիչները կը մտնեն նաեւ արքունի շրջանակին մէջ: Ագաթանգեղո – սի բառերով, Տրդատ Գ. «Ամենայն ազգաց իշխանութիւն ետ Քրիստոսի քարոզիչացն, զի ամենայն ազգք հնազանդեսցին հաւատոյ նորա»:

Հայաստանի մերձեցումը Հռոմէական կայսրութեան հետ աշխուժացուց քրիս – տոնէութեան տարածումը Հայաստանի մէջ: Օգտուելով հայկ. արքունիքի հոն – ժամանակեան քաղաքականութենէն, քրի – պիոնեայ քարոզիչները կը մտնեն նաեւ արքունի շրջանակին մէջ: Ագաթանգեղո – սի բառերով, Տրդատ Գ. «Ամենայն ազգաց իշխանութիւն ետ Քրիստոսի քարոզիչացն, զի ամենայն ազգք հնազանդեսցին հաւատոյ նորա»:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ»

Գնահատելի յարատեւութեամբ մը՝ Ս. Վրացեան տարիներէ ի վեր հանրութեան սեփականութիւնը կը դարձնէ մեր ժամա – նակակից պատմութեան մէկ բախտորոշ շրջանը՝ ազատագրական պայքարի սպմ – նաւորման օրերէն մինչեւ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումն ու անկա – խութեան խորտակումը՝ համայնավարնե – րու եւ Թուրքերու միասեղ դաւով:

Հեղինակը, որ ականատես ու մասնա – կից դարձած է յիշատակուած իրադար – ձութիւններուն եւ, մանաւանդ, կարեւոր դեր ստանձնած է մեր հանրային կեանքին մէջ, անձնական յուշերու, տպաւորու – թիւններու եւ փաստերու լոյսին տակ կը բնութագրէ ժամանակաշրջանները՝ իւրա – քանչիւր հատորով:

«Կեանքի Ուղիներով»ի չորքին հինգե – րորդ հատորը, որ լոյս տեսաւ քանի մը ամիս առաջ, Պէյրութի մէջ, կ'ընդգրկէ «1918 Մայիս 28 – 1921 Փետրուար 18ի նախօրեակի ժամանակաշրջանը», այլ խօսքով՝ Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու պարպումը, Հայաստանի Հանրապետութեան հաշուեյարդարը բոլ – շեւիկ – քեմալական համագործակցու – թեամբ:

Ցիսուն տարիներու թաւալումէ մը ետք, եւ, ի մասնաւորի, Սփիւռքի անբա – րենպաստ պայմաններուն մէջ, երբ հեղի – նակին տրամադրութեան ներքեւ չեն գտնուիր դիւանական թուղթեր եւ փաս – տաթուղթեր, անշուշտ այս գործը կը գտնայ չափէն աւելի դժուար: Այսու – հանդերձ, Ս. Վրացեան իր այս հատորով եւս յաջողած է դէպքերն ու դէմքերը ներկայացնել առարկայական դոյներով եւ փաստական տուեալներով:

Վերջին տասնամեակներուն շատ բան գրուեցաւ Հայաստանի Հանրապետու – թեան մասին, անոր ծագման եւ խորտակ – ման վերաբերեալ: Դիտաւորեալ եւ շատ անգամ պայմաններու հարկադրութեամբ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ»

Գնահատելի յարատեւութեամբ մը՝ Ս. Վրացեան տարիներէ ի վեր հանրութեան սեփականութիւնը կը դարձնէ մեր ժամա – նակակից պատմութեան մէկ բախտորոշ շրջանը՝ ազատագրական պայքարի սպմ – նաւորման օրերէն մինչեւ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումն ու անկա – խութեան խորտակումը՝ համայնավարնե – րու եւ Թուրքերու միասեղ դաւով:

Հեղինակը, որ ականատես ու մասնա – կից դարձած է յիշատակուած իրադար – ձութիւններուն եւ, մանաւանդ, կարեւոր դեր ստանձնած է մեր հանրային կեանքին մէջ, անձնական յուշերու, տպաւորու – թիւններու եւ փաստերու լոյսին տակ կը բնութագրէ ժամանակաշրջանները՝ իւրա – քանչիւր հատորով:

«Կեանքի Ուղիներով»ի չորքին հինգե – րորդ հատորը, որ լոյս տեսաւ քանի մը ամիս առաջ, Պէյրութի մէջ, կ'ընդգրկէ «1918 Մայիս 28 – 1921 Փետրուար 18ի նախօրեակի ժամանակաշրջանը», այլ խօսքով՝ Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու պարպումը, Հայաստանի Հանրապետութեան հաշուեյարդարը բոլ – շեւիկ – քեմալական համագործակցու – թեամբ:

Ցիսուն տարիներու թաւալումէ մը ետք, եւ, ի մասնաւորի, Սփիւռքի անբա – րենպաստ պայմաններուն մէջ, երբ հեղի – նակին տրամադրութեան ներքեւ չեն գտնուիր դիւանական թուղթեր եւ փաս – տաթուղթեր, անշուշտ այս գործը կը գտնայ չափէն աւելի դժուար: Այսու – հանդերձ, Ս. Վրացեան իր այս հատորով եւս յաջողած է դէպքերն ու դէմքերը ներկայացնել առարկայական դոյներով եւ փաստական տուեալներով:

Վերջին տասնամեակներուն շատ բան գրուեցաւ Հայաստանի Հանրապետու – թեան մասին, անոր ծագման եւ խորտակ – ման վերաբերեալ: Դիտաւորեալ եւ շատ անգամ պայմաններու հարկադրութեամբ

«ԸՆԶԵՆԱԻՈՐ»ԻՆ Ա. ՀԱՑ ԹԱՐՄԱՆԻԶՐ

Վրացական դրականութեան թափն ու պտակը կազմող «Ընձեռնաւոր»ին բնաղերը առաջին անգամ Թիֆլիսի մէջ տպագրը – ուած է դրուելէն հինգ դար ետք 1712ին: Սակայն այդ հրատարակութենէ քանի մը օրինակներ միայն մնացած են, որովհե – տեւ Վրացիներու Անտոն կաթողիկոսը դիրքը հաւաքած ու այրել տուած է, իբ – րեւ «հակաբարոյական» գործ:

Երկրորդ տպագրութեան կ'արժանանայ միայն 130 տարի ետք, 1840ին:

Հայ ընթերցողը այս գործին ծանօթա –

Հայաստանի մէջ մեր ժամանակակից պատմութիւնը եւ յատկապէս անոր 1918–20 ժամանակաշրջանը ներկայացուեցաւ խեղաթիւրուած ձեւով: Ճիշդ է, թէ վեր – ջին շրջանին որոշ ճիզեր կատարուեցան առնուազն հաստատելու համար կարգ մը բախտորոշ դէպքերու արժէքը, յամենայն դէպս՝ միշտ չմոռնալով «կայսեր» բա – ժինը:

Ահա թէ ինչո՛ւ կրկնակի արժէք ունի «Կեանքի Ուղիներով»ի նման հատորներու հրատարակութիւնը: Նախ՝ ականատես եւ գործօն մասնակցութիւն ունեցող պե – տական ակնառու դէմքի մը վկայութիւնն է, ապա՝ հանդոյ սերունդին ճշմարտու – թիւնը հաղորդելու ձեռնարկ մը:

Այս հատորին մէջ եւս համայնապատ – կերի մը ձեւով ներկայացուած են դէպ – քերը, որոնց հիւսքէն կը գոյանայ ժամա – նակաշրջանի մը պատկերը՝ իր մակերն – թացութիւններով եւ տեղատուութիւննե – րով:

Հեղինակը այս հատորով եւս կը հաս – տատէ իր ըրական արժանիքները: Ըս – ուած է, թէ Ս. Վրացեան «պատմելու» շնորհք ունի, դիտէ սեղմ այլ պատկե – րաւոր դիծերով ցայտուն դարձնել դէմք մը, դէպքի մը արժէքը: Երբեմն պարզ հիւմքը մը՝ արձանագրուած անբռնազբօ – սիկ ձեւով, կրկնապէս հետաքրքրական կը դարձնէ ընթերցումը իր դրութիւննե – րուն: Այնուհետեւ, ներկայացուած նիւթը կը պարտադրէ, որ հեղինակը չատ ան – դամ վերլուծական տողերով բնութագրէ այս կամ այն դէպքը՝ եթէ կ'ուզէք, ժա – մանակաշրջանը:

Յամենայն դէպս, շնորհիւ հեղինակին պատմելու իւրայատուկ կերպին, իրա – դարձութիւնները եւ դէմքերը նկարագրե – լու յատկանշական եղանակին, այս հին – գերորդ հատորը եւս կը դառնայ ո՛չ մի – այն չահեկան, այլեւ ընթերցանութեան հաճելի գործ մը:

«Կեանքի Ուղիներով»ի հինգերորդ հա – տորը ունի յատկանշական բաժին մը, ուր զետեղուած են չահեկան եւ այլապէս յատկանշական փաստաթուղթեր:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

թեան ամբողջականութիւնը:

Քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստան ունեցաւ նաեւ բացասական հետեւանք – ներ. քրիստոնեայ առաջնորդները անխնայ ոչնչացուցին այն մեծարժէք յու – շարձաններու մեծ մասը, որ դարերու ըն – թացքին ստեղծած էր մեր ժողովուրդը: Ոչնչացան հեթանոսական տաճարները, աստուածներու արձանները եւ, անկաս – կած, նաեւ հայ ժողովուրդին անգնահելին նուիրուած մատենագրական տեղեկու – թիւնները եւ դրոյցները, որոնց աննշան մասը հասած է մեզի՝ Մովսէս Խորենացիի «Հայոց Պատմութեան» միջոցաւ:

ՀԱՅԿ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ԿՈՉ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը նա – խաձեռնած ըլլալով հրատարակել անմահ հերոս Ազատիի դրած «Զէյթունի եւ չբր – ջականերու նկարագրութիւնը» աշխար – հագրական, պատմական եւ պատերազ – մական տեսութիւններով, Ռուբինեաց թագաւորութեան անկումէն մինչեւ 1897 թուականը, կոչ կ'ընէ համայն Հայու – թեան, որ առատաձեռն նուիրատուու – թեամբ քաջալերեն սոյն չահեկան եւ թան – կագին ձեռնարկը, որ մինչեւ հիմա ան – տիպ մնացած էր:

ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

Նուիրատուութիւնները ուղարկել հե – տեւեալ հասցէին.—

M. A. KIRKYACHARIAN
Union Comp.
de la Ville Martyre de Hadjin
34, Boul. Ney, PARIS (18e)

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել սոյն կոչը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

— Հելգենտորֆ, — ըսաւ ան, խոր մը – տածելով եւ սիկառին քամահաճ դուլանե – րուն հետեւելով, — Հելգենտորֆ, կ'ու – զեմ որ Լոյթենպէրկի կոմսուհին հետ ծանօթանաք ու յետոյ պիտ իրեն ներկա – յացնէք: Ինծի համար եւ ռուիպոլական պատճառներ ունիմ: Թէեւ կրնամ ուրիշին դիմել, բայց ձեզի միայն կը վստահիմ:

— Բայց... չեմ ճանչնար այդ կինը, — բողոքեցի ուժգնութեամբ, որովհետեւ ինծի չէի վարկածեր կասկածելի արկա – ծանողութեան մը մէջմտնել ըլլալ:

— Ամերիկա ոչինչ, պատասխանեց տարօ – րինակ ակնարկով մը: Հոհէնչթայն իր լաւ բարեկամն է. կ'ըսեմ որ ներկայացնէ ձեզ:

Եւ ժպտուն, աւելցուց, կատակելով, ժառով սպառնալով.

— Անպիտան դեղեցիկ մըն է, այնպէս որ ուշադրութիւն ըրէ, սիրելիս, չըլլայ որ սիրահարիս: Կոմսը խիստ նախանձոտ ամուսին մըն է: Բարեբախտաբար Քարլ – սբըն Հաուզ Թէրասի մէջ չատ գրաղած պիտի ըլլայ գաղտնի տեղեկագիրներ չա – րադրելով: Ուրեմն առանց ժամանակ կորսնցնելու ճամբայ ելէք դէպի դիւղ, տեսէք Հոհէնչթայնը եւ անոր միջոցաւ ներկայացէք սիրուն Այնզլուհիին: Բայց մի՛ մոռնաք որ այս խօսակցութիւնը մեր մէջ պէտք է մնայ, ոչ ոք բան մը պիտի դիտնայ:

Ի՞նչ էր այս բոլորին նշանակութիւնը: Կայսրը ինչո՞ւ ատիճանի բարձրացում չնորհած էր այս ամուսինին, որուն կնոջ առաջին տեսքը այնքանսրտնեղած էր դին – քը: Խիստ հետաքրքրուած էի:

Շաբաթ մը չէր անցած երբ Հոհէն – չթայն կոչուած հին վարպետորդիին չը – նորհիւ, ներկայացած եւ ընթրած էի Լոյթենպէրկի կոմսին տունը, Լենչբեր – սի սիրուն տան դմալելի ճաշասրահին մէջ, որուն ապակեպատ լայն դուռները կը բացուէին Թիրկարթէնի եւ Զիկսալէի դիւղանկարներուն վրայ:

Հիւրասիրուածներուն մէջ կային փը – րանսական դեսպանատան քարտուղար Լարոք եւ իր հրապուրիչ կինը որ Փարի – զուհի մըն է, Ներքին նախարարը՝ բարի եւ խոշոր դէմքով Հոֆմանը, եւ զպիթա – վայրերու փոխ քարտուղար Տոքթ. Փաուլըն որ, ինչպէս պիտէք, ամրաս – տանուած էր զերմանական Արեւելեան Ափրիկէի բնիկներուն վրայ զործադրած անլուր վայրագութիւններով: Հոհէն – չթայն, կայսեր կողմէ մատնաւոր պաշ – տօնով Քորֆու զրկուած ըլլալով, կը բա – ցակայէր: Ճաշի առեն խօսք եղաւ Լոյ – թենպէրկի չնորհուած աստիճանի բար – ձրացման մասին եւ նախարար Հոֆման յայտարարեց.

— Նորին վեհափառութիւնը արդարա – բաչիւ է, եւ երբեք չի սխալիր արժանիք – ներու դնահատման մէջ:

Շաբաթ մը վերջ, Գահաժառանգը կը վերադառնար յանկարծ Քայղէրին հետ դէպի Շթեդէն կատարած պտոյտէն: Կայսրը դարձեալ անձնատուր եղած էր իր չատ սիրած մէկ ժամանցին: Կէս դիշերին ի'յայդելէր զօրագունդերուն եւ, իր յա – խորտ զօրավարներն ու դնդապետները անկողնէն ցատկելով կը վազէին իր առ – ջեւ, չտապ ու թափթփած հագուստքով մը կը բարեւէին իրենց վեհապետը որ ի'արդուկէր անոնց պլուխը:

Ես իշխանին առանձնասենեակին մէջ կը զբաղէի յաջորդ օրը Փոցտամի մէջ տեղի ունենալիք զօրանոցքի մը մանրամասնու – թիւններով, երբ Գահաժառանգը ներս մտաւ յանկարծ եւ ըսաւ.

— Է՛, Հելգենտորֆ ի՞նչ վիճակի մէջ են Լենչբերթասի գործերը:

Եւ խորամանկ աչքերով դիս դննելով, չարունակեց անփութօրէն.

— Ըսին ինծի որ երկկ դիշեր հոն էիք: Զկրցայ դոդս զսպել. ուրեմն լրտես – ուած էի: Լաւը ճիշդ էր: Գիչերը կոմ – սուհին առանձին գտած էի իր սիրուն դահլիճին մէջ եւ երկար ու հաճելի խո – սակցութիւն մը ունեցած էի իր հետ:

— Ճիշդ է, պատասխանեցի, կոմսը յա – ռաջիկայ չաբթու կը գառնայ Լոնտոնէն, իր կինը տանելու համար:

Խորհրդաւոր ժպիտ մը երեւցաւ Գահա – ժառանգին նուրբ շրթներուն վրայ: Կար – ծես ամբողջովին գրաւուած էր իր օճա – ձեւ մատանիով որ միշտ իր ձախ ճկոյթին վրայ կը պահէր:

— Օ՛հ, ահ... տիկնայ դեռ անկարելի է, յայտարարեց: Վստահ եղէք որ Քի – տերլէն արձակուրդ պիտի չտայ: Քարլ – գոն Հաուզը նախամեծար է Լենչբերթա – սէն:

— Ես չկրցայ լաւ հասկնալ Ձեր բար – ձրութիւնը, ըսի խիստ հետաքրքրուած:

— Հը՛մ... չատ հասկնալի է, սիրելի կոմս... բայց պէտք ալ չունիք հասկնա – լու:

Եւ այս կոչտ դիտողութենէն ետք, կրո – նակը դարձուց, տեսնուելու համար դե – կատուր օդապարիկի համբաւաւոր հետի – նակ կոմս Ցեփլինի հետ, որ ներս մտած էր, առանց լուր տալու: Ամէն տեսնէ աւելի դէր էր ան եւ ձիւնասպիտակ մա – զերուն տակ կը չեշտուէր իր կարմրագեղ դէմքը:

ՈՒԻԼԵԼՄ ԼԸ ՔԼՕ

(Շար.)

Պ. Միշա Ազնաւուր,

Տէր և Տիկին Տիրան-Ժորժ Կառվարենց,

Պ. Շառլ Ազնաւուր եւ զաւակները՝ Սեդա եւ Փաթրիք,

Ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ-մօր՝

ՔՆԱՐ ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Շաբաթ (Սեպտ. 24) իրիկուն Մոսկուայի օդակայանը, 66 տարեկանին:

Ողբացեալին մարմինը կը փոխադրուի Փարիզ եւ յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ (Հոկտ. 1) ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 11ԻՆ:

Թաղումը տեղի կ'ունենայ ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկ. Մարտիրոս Մարգարեան եւ զաւակը Աղաւնի, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մարգարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Մարգարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Բաֆֆի Մարգարեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ աներհօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

(Բալուի Պաղըն գիւղէն)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 29ին, 67 տարեկանին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ (Հոկտ. 1) ժամը 15ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, 295 Ռիւ Պուալօ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյոթիէռի նոր գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հաւուրտ Գարակէօղեան Հոմի նախկին Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ Կարօ Երանեանին իր կնոջ՝ ընկերուհի Էլմոնէ Երանեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Վալանսի Հ. Յ. Դ. կոմիտէն խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Առաքելեան ընտանիքին եւ պարագաներուն, ընկեր Սարգիս Առաքելեանի կսկծալի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ Մշակոյթի Տան 20 Ֆր., «Հայաստան՝ Թերթին 10, «Հայ-Բոյժ»ին 10, (ստանալ «Յառաջ»էն), Յառաջին 10 Ֆ.:

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի այրի Տիկ. Առաքելեանի զաւակներունև ընտանեկան պարագաներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր, ընկեր ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ մահուան տխուր առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանին:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկ. Առաքելեանի (Տէսին) զաւակներուն ու ընտանեկան պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսին, քեռայրին, սիրելի Սարգիս Առաքելեանի կսկծալի մահուան առթիւ ու փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

ՊՈՐՏՈՅԷՆ Արամ Միքայէլեան իր անմոռանալի ընկերոջ Սարգիս Առաքելեանի դարմ չիրիմին առջեւ խոնարհելով փոխան ծաղկեպսակի 20 Ֆր. կը նուիրէ իր սիրած թերթերուն՝ «Յառաջ»ի և «Հայ Բոյժ»ի:

×

Տէր եւ Տիկին Կէնճեան եղբայրներ 25 Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 25 Ֆր. «Հայ-Բոյժ»ի բարգաւաճման, փոխան ծաղկեպսակի իրենց սիրելի Սարգիս Առաքելեանի մահուան առթիւ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Պօտուրեան (Տէսին իրենց կնքահօր Սարգիս Առաքելեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն 50 Ֆ. Մշակոյթի Տան եւ 50 Ֆր. Դպրոցասէրի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ստեփան Ենգոյեան Գառնեցի: Ոեւէ մէկը որ լուր ունի թող գրէ հետեւեալ հասցէին.

S. Hovanesian
1591 Lupine Ave.
MONTEREY PARK
CALIFORNIA (U. S.)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Վիէնի դպրոցներու բացումը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ 5 եւ 6 Հոկտեմբեր, Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի, ծանօթ սրահներուն մէջ:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին տեղւոյն վրայ դասատուին կողմէ:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին 1 Հոկտեմբեր կէսօրէ ետք ժամը 14ին, Մշակոյթի Տունը, 17, Ռիւ Պլէօ:

Արձանագրութեան համար դիմել Հինգշաբթի օրերը նոյն հասցէին:

×

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ դասաւանդութիւնը կը սկսի Հոկտ. 2ին, կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական սրահին մէջ: Դասատու Պ. Երուանդ Մարաշլեան: Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն անխտիր իրենց զաւակները վերոյիշեալ ժամուն արձանագրել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը իր բոլոր անդամները եւ հայրենակիցները ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի բնակարանը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Հասցէն՝ 65, Վուա տ'Իսի, Մալաքոֆ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը թէյասեղան մը կազմակերպած է Կիրակի (Հոկտ. 2) կէսօրէ ետք ժամը 3ին եկեղեցիի սրահը: Յուլիս և Օգոստոս ամիսներու կայանի սաները իրենց ծնողքներու հետ միասին այս առաջին հանդիպումով պիտի վերապրին կայանի մթնոլորտը:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի տասնեւմէկերորդ տարեդարձն է օծման եւ դահակալութեան Վազգէնի Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին եւ Ծայրագոյն Պատրիարքին Ամենայն Հայոց:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին Հայրապետական Մաղթանք կը կատարուի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի օրը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Հոկտ. 15ին, Քաղա տ'Իթալիա:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9-12 եւ 14-18
բացի շաբաթէն,

LA MUNICIPALITÉ D'ALFORTVILLE

et Toutes les Organisations Arméniennes de la Commune

PRESENTENT LE 1er OCTOBRE 1966 DANS LE CADRE DU

PREMIER FESTIVAL INTERNATIONAL DU FOLKLORE

La Grande Nuit

DE L'ARMÉNIE

sous un chapiteau de 4000 places

RUE DE SEINE

UN EXTRAORDINAIRE PROGRAMME

Avec la participation de :

HENRI TACHAN HAIRA MARC ARYAN LIZ SARIAN

DANYEL GERARD et ROSY ARMEN

de la TROUPE FOLKLORIQUE D'ARMÉNIE, spécialement venue d'Erévan

GROUPE DE DANSE « CAUCASE » — ENSEMBLE « SOSSI » — CHORALE SIPAN-KOMITAS SOUS LA DIRECTION DE G. APRIKIAN.

PÈLERINAGE A SOURP-GARABED AVEC LA PARTICIPATION DE Mr. A. KEMPETIAN

Samedi, 1er Octobre 1966 à 20 h. 30, Alfortville

CHAUFFAGE ET PARKING ASSURES

Prix des places 20, 15 et 10 Francs. — S'adresser : MARKARIAN, 32 Rue de Trévise, PALOUYAN, 46 Rue Richer MASSIS, 21 Rue Saulnier.

LES BILLETS DONNENT DROIT AU TIRAGE D'UNE TOMBOLA : PRIX UN VOYAGE EN ARMENIE. Autobus : 103 Charenton-Ecoles Descendre Rue de Seine

ՀԱՄԱՌՕՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
2
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
2 OCTOBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՀԱՐ ՏԱՐԻ — Թիւ 10727

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.727

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽԵՂԱԹԻՒՐԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Դ.

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐԱՆ

1920 Մայիս 26ին Պոլսոյ համալսարանի մեծ ամփիթատրոնին մէջ հանդիսաւորապէս ոտնադրուեցաւ Ազրբէյճանի անկախութեան երկրորդ տարեդարձը: Հանդիսութեան կը մասնակցէին վարչապետ Ֆաթալի խան Խոյսկին եւ ազրբէյճանեան ընդհանուրութեան պատուիրակները, որոնց կարգին կը նկատուէին նաեւ Ազրբէյճանի նախագահ Հրէշտին կը նախագահէր հրէշտին՝ Ալիմէտ Իզիպ հանդիսութեան, Ազրբէյճանի ներկայացուցիչ Ֆաթալի խան Խոյսկի

ԳԱՂՏՆԻՔ ԿԱՆԱՆՑ ԵՒ ...ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ

Է.

Էֆիմէրտէ, — այսպէս կը կոչուի «Հրաշալի Գաղտնեաց» գրքոյկը:

Սկզբնաբար, կը գրէ Մալխասեան, «Էֆիմէրտէ» կը նշանակէր օրացոյց: Այժմ՝ ժողովածու սնոտիապաշտական տեղեկութիւններու, (մոլորակներու ազդեցութիւն, եղանակներու գուշակութիւն, երազներու մեկնութիւն):

Այս գրքոյկը, կը գրէ Աճառեան, մեծ յարգ կը վայելէր մասնաւորաբար Կովկասի մէջ, ուր աղաւաղեալ ձեւով՝ կը կոչուէր նաեւ Էֆիմէրդի, նաեւ... Եփրեմվէրդի:

Բառը յունարէն է, եւ աւանդաբար կապուած կը մնայ Էֆէմէրիտ բառին, որ կը ներկայացնէ դրական սեռ մը, պատմագրութեան ձեւ մը, տեսակ մը ժամանակագրութիւն, արմատական իմաստով՝ օրագրութիւն, աւելի ճիշդ՝ հնօրեայ եղանակ հմտութիւն ծախելու, համայնագիտարանի արժէքով:

Սակայն, գրքոյկին բովանդակութիւնը քննելէ ետք, արդար է կասկածիլ Էֆիմէրտէ բառին տրուած աւանդական նշանակութեան վրայ:

Պղուտարքոս շատ է գործածած Էֆէմէրիտ բառը իբրեւ պատմական կամ զինուորական օրագրութիւն, եթէ կ'ուզէք՝ յուշագրութիւն: Բայց մեր ձեռքը գտնուած գրքոյկը չունի երբեք այդ նկարագիրը: Անունն ալ, Էֆիմէրդէ, ոչ եւս Էֆէմէրիտ, կարծես շատ կը պատշաճի Էֆիմէրոս բառին, նշանակութիւնը՝ մաղթանք, ցանկութիւն, — ածական ձեւով գործածած են Եսքիղէս, Սոփոկլէս եւ ուրիշներ:

Արդարեւ, Էֆիմէրտէն բանալի մըն է ըղձանքներու, ցանկութիւններու, մարգարէութիւններու, չար ու բարի գուշակութիւններու, մոգական գաղտնիքներու: Ով որ քիչ-շատ բաներ մը կարդացած է իղձ, բաղձանք բառերու արմատական նշանակութեան մասին (հմմտ. Ա. Թագ. Զ. 2 կամ Դան. Բ. 27), աւելի դիւրաւ կը համոզուի:

Անունը, հայերէն գրքի մը վրայ, ապացոյց մըն է թարգմանութեան: Բովանդակութիւնը՝ բանաքաղութեան.— «Յորում պարունակի նախ՝ շրջան մշտնջենաւոր զեկուցմանց, երկրորդ՝ ընձեռուածք տարերական որակութեանց, երրորդ՝ հաւաքմունք նշանաւոր բանից իմաստասիրաց, չորրորդ՝ տղայական հանճարեղութիւնք եւ խաղք»:

Արդ, ո՞վ է որ հայ մատենագրութեան կ'ընծայէ այս գրքոյկը, զոր հետաքրքրական դարձնելու համար՝ ամէն կարգի հետաքրքրութիւն թափած են մէջը:

«Նախ ի լոյս ընծայեցաւ աշխատասիրութեամբ Սարգսի արքեպիսկոպոսի Կոստանդնուպոլսեցւոյ, ի յօգուտ եւ ի զուարճութիւն դեռափթիթ մանկանց ուսումնասիրաց մերային ազգի», ինչպէս արձանագրուած է ճակատաթերթին վրայ:

Ի՞նչ կը հասկնաք «աշխատասիրութիւն» բառով, — հեղինակութի՞ւն:

Այս գրքոյկը բազմաթիւ տպագրութիւններ ունի, միշտ սպառած:

Ձեռքիս տակ է Գ. տպագրութիւնը (1796). «Եւ այժմ երրորդ անգամ տպագրեցաւ օժանդակութեամբ եւ ծախիւք ումեմն բանասիրի (Բ. տպագրութեան մէջ գրուած է «յումեմնէ բանասիրէ», որ սխալ է) ի մեծագոյն փառս Աստուծոյ եւ ի (յ)օգուտ ազգիս արամեան»:

Ժամանակը. «Ի Հայրապետութեան Հայոց ի Լուսանկարն Սբ. Էջմիածին, Տեառն Ղուկասու Հայոց կաթուղիկոսի»:

Ա. տպագրութեան ճակատաթերթին վրայ. «Օժանդակութեամբ եւ խնդրանօք Մահտեսի Յակօբի որդի շքեղապանծ Թովմաս Զէլէպւոյն Սեղբոսեան (որ եւ Տալիաներէն կոչի) Թօմազօ տի Սէռփօս»:

Ժամանակը. «Ի Հայրապետութեան Հայոց ի Լուսանկարն սուրբ Էջմիածին, Տեառն Մինասայ կաթուղիկոսի Ակնեցւոյ: Յամի կենարարին մերոյ 1752 ի Մարտի 3, ի Վէնէտիկ»:

Կայ աւելի հին տպագրութիւն մը, ամէն տեսակէտով հետաքրքրական: Կը բաղկանայ երեք գրքոյկներէ. «Գիրք որ կոչի Էֆիմէրդէ, նախ պարունակի աստ շրջանն մշտնջենաւոր՝ տարեկան զեկուցմանց, եւ ապա համաձայնութիւն հնգետեսակ ամսոց, այսինքն Հռոմայեցւոց, Ազարիայի, Հայոց եւ Տաճկաց, յօրինեցեալ ի Մատթէոս եւ ի Ղուկաս դպրաց Վանանդեցւոց: Երկրորդն նաեւ առակցի, Համառօտութիւն տոմարին Հռոմայեցւոց, որով հասարակաբար վարի այժմ ազգս Հայոց: Որք վերստին տպագրեցեալք եղեն ջանիւ Սարգիս արքեպիսկոպոսի Կոստանդնուպօլսեցւոյ: Յամի Տեառն 1748, ի Յունիսի 20, եւ ի Հայոց ՌՃՂԷ: Երրորդ յաւելեալ լինի ի վերջն՝ Գրքուկ իմն վասն նախասահմանութեան, սրբոյն Թօմայի հրեշտակական վարդապետի, որ ըստ խնդրոյ իմ՝ թարգմանեցեալ եղեւ ի Ղուկասու վարդապետէ, ի Վենետիկ»:

Այս վկայութիւնները կարդալով՝ պէտք է հետեւցնել թէ Սարգիս արքեպիսկոպոս հեղինակ չէ, այլ տպագրիչ:

Ո՞վ է այս անմահը:

Ունինք կենսագրականը, զոր գրած է իր աշակերտը՝ Յովհ. վրդ. Նուրտինեան, ամբողջովին ոտանաւոր.

Երգեմ բանիւ երերգելի
Վէպ հօր իմում հոգեւորի,
Սարգիս ներհուն վերատեսչի,
Աստուածաբան վարդապետի:

Սարգիս արք. Սարաֆեան, ծանօթ նաեւ Սարգիս Աղեքսանդրեան, Սարգիս Բիւզանդեան, Սարգիս Կեսարեան անուններով, ծանօթ նոյնպէս արկածալից կեանքով մը և երկար ճամբորդութիւններով, ժամանակ մը ապրած է Վենետիկ՝ տպագրելու համար կարգ մը գործեր (հրատարակած է 15 հատոր): «Էֆիմէրտէն», որ իր անունը կը կրէ, թարգմանածոյ կամ քաղածոյ, իր գործը չէ: Նախ խմբագրուած է Արևելքի մէջ «դէշ թարգմանութեամբ մը» լատիներէնէ կամ իտալերէնէ, (Հ. Գր. Գալէմքեարեան, էջ 229): Զայն առած է եւ ճամբայ ելած դէպի Եւրոպա: Սկզբնաբար անտեղեակ նոյն լեզուներուն, Վենետիկի մէջ կ'ընտելանայ լատիներէնի և իտալերէնի, «բնագիրներուն հետ կը համեմատէ թարգմանութիւնը», կը սրբագրէ եւ կը հրատարակէ: Ինք եւս քանի մը գործ կուտայ թարգմանաբար:

Ուրեմն, կը հաստատուի, ինչպէս վերը յիշատակուեցաւ, թէ «Վանանդեցիներն» են, Ղուկաս եւ Մատթէոս, հայ տպագրութեան ռահվիրաները, որոնք կազմած են Էֆիմէրտէն:

Անշուշտ հարցը չի վերջանար այստեղ: Կը մնայ երթալ մինչեւ... աղբիւրը, բայց այդ պարագային՝ կը պահանջուի համեմատական քննութեան մը ենթարկել Աղթարքը, Վեցհազարեակը, Վաստակոց Գիրքը, քաղդէական եւ նաբաթեան աւանդութիւնները, հելլենեւլատինական հաւատալիքներու պատառիկները նախաքրիստոնէական մատենագրութեան մէջ, վկայութիւններ Անանիա Շիրակացիի, Բարսեղ Կեսարացիի եւ Եղնիկի մէջ, — տարիներո՛ւ աշխատանք:

Մեր նպատակն է, սակայն, չհեռանալ Ալպէր Լը Կրանէն: Արդ, Նուրտինեան վարդապետին կենսագրականին մէջ ուշագրութիւնս դրաւեց.

Նաեւ մեծ եւ փոքր գիրքն Էֆիմէրտէ,
Յորս յաւել եւ եւս զայլ բանս յինքենէ...

Գոյութիւն ունին Մեծ Ալպէր եւ Փոքր Ալպէր խորագրեալ «Հրաշալի Գաղտնեաց» գրքոյկներ: Սարգիս արքեպիսկոպո՞սն ալ, ուրեմն, Մեծ եւ Փոքր Էֆմէրտէներ հրատարակած է, բաներ աւելցնելով «յինքենէ»:

Հ. Գր. Գալէմքեարեան կը գրէ (էջ 247) թէ «փոքր Էֆիմէրտէ» խորագրով գիրք ծանօթ չէ, բայց Նուրտինեան վարդապետին վկայութիւնը կարծես կը կապուի Ալպէր Լը Կրան եւ Փըթի Ալպէր կոչուած գրքոյկներուն (առաջինը Կրան Ալպէր կոչելու փոխարէն՝ Ալպէր Լը Կրան կոչած են), միջնադարեան մեծ փիլիսոփային անուան կապելու համար աղթարական ծանօթ գիրքը:

Ուրիշ վկայութիւն մը, — Էֆիմէրտէի մէջ (էջ 194), կը գտնեմ յիշատակութիւն մը եւս. «Ըստ Մեծին Ալպերտոսի...», որ խոստովանութիւն մըն է թէ Էֆիմէրտէն կազմողը ծանօթ էր Կրան Ալպէրի:

Քանի մը քաղուածք՝ դաղափար մը տալու համար Ալպէր եւ Էֆիմէրտէ գիրքերուն բովանդակութեան մասին: Ալպերէն.—

1) Խլուրդը եփեցէք եւ ջուրով շփեցէք սեւ ձիու մը կռնակը, կը դառնայ ճերմակ ձի:

2) Արիստոտէլ կ'ըսէ թէ մարած լամբի մը ծուխը վիժում կը պատճառէ մատակ ձիերուն, նոյնիսկ յղի կիներուն:

3) Արիստոտէլ կ'ըսէ թէ թութք (մայասըլ) ունեցողը կը բժշկուի՝ երբ առիւծի մորթի վրայ կը նստի:

(Արիստոտէլ ատանկ բան չ'ըսեր, — այս ձեւը, ըսածին հեղինակութիւն տալու եղանակ, վէլլէրիսմ կը կոչուի, որ կ'երեւի գոյութիւն ունէր նոյնիսկ Միջին Դարուն):

4) Մլուկը (թահթապիթի) բարկ քացախի մէջ դրէք եւ խմեցէք, եթէ տզրուկ (սիւլիւք) կլլած էք ջուր խմած ժամանակ, — կ'աղատիք:

5) «Փապուճս չ'արժեր» կ'ըսէք եւ կ'արհամարհէք ձեր հակառակորդը: Մի՛ թերագնահատէք փապուճը, — հին մուճակներէն եւ մաշած կօշիկներէն կարելի է իւղ հանել եւ այդ իւղով բուժել բոլոր ուռերը:

Շատ պիտի երկարի՝ եթէ յիշատակեմ թէ ի՛նչ հիւանդութիւններ կը բուժուին, գործածելով մարդկային ոսկոր, մէզ ու ... կղկղանք, իբրեւ հրաշագործ դեղ: Գրքոյկին մէջ մասնաւոր գլուխ մը կայ, ուր ցոյց կը տրուի զանազան կենդանիներու եւ թռչուններու կղկղանքին գործածութիւնը իբրեւ «ստուգուած» դեղ այլազան հիւանդութեանց դէմ:

Էֆիմէրտէն զտում մը կատարած է, սակայն: Կը թողու Ալպէրի դարշաբանութիւնները եւ յատկապէս կը զբաղի մթնոլորտաբանութեամբ եւ դիմագիտութեամբ, (Էֆիմէրտէ այս վերջին բառին տեղ կը դնէ բնազննութիւն բառը, Ալպէր կը դնէ ֆիզիոնոմի, — գործածուած նաեւ ֆիզիոկնոմոնի, նաեւ մեթոփոսքոփի, «արուեստ ճանաչելոյ զբարս եւ զյօժարութիւնս ուրուք զննութեամբ երեսացն եւ ամենայն մասանց մարմնոյն», հայերէն գործածուած նոյնպէս բարեգիտութիւն, բարսգիտութիւն, խտրադիմայութիւն):

Էֆիմէրտէէն.—

Մայիս ամսուն՝ «թէ որոտայ, պտուղք շատանան, եւ գինիք քացախեն, եւ հիւանդութիւն: Թէ յՈւրբաթի որոտայ՝ մարդկան մահ, եւ անասնոց ծախք (կը սատկին), հացի յուզումն, դողք շատանան, հաւատք կորնչին, մարդիկ դիւահարին, մեծամեծք չքանան, տղայք խանդարին յորովայնի»:

Օգոստոսի մէջ երկրաշարժ պատահած պարագային՝ «թէ ցերեկն շարժի, կռիւ լինի, եւ շատք անկանին ի գետին, աշխարհք ապականին, ծովք չքոտանան, ցորեան եւ ամենայն պտուղք շատ: Թէ դիշերն՝ անձրեւ սաստիկ մինչեւ ի յերեսուն օր, ցուրտ խիստ եւ տղայոց մահ»:

Սեպտեմբեր ամսուան մասին.—

«Հռոմայեցւոց՝ Սեպտեմբեր, Հայոց՝ Հոռի, Տաճկաց՝ Բէճէպ: Եբրայեցերէն՝ թիշրի, ասորերէն՝ թշրին ա. քաղդէերէն՝ թհօթ, յունարէն եւ մակեդոնացերէն՝ իփէրպէռէթէոս ասի անունն այսորիկ ամսոյ: Եւ ի մէջ սոյն ամսոյս՝ ջերմութիւնն բարեխառնի, եւ սեւտան ուժովնայ, եւ գոյնն մարդոյ աւերի, ի տեղիս տեղիս հիւանդութիւնք լինին, եւ փայծեղացաւութիւն երեւի: Ուստի արիւն առնելն, դեղ խմելն թէ պիտոյ իցէ, եւ անուշեղէն ուտելն եւ քաղցրահոտ հիւթօք օծանիլն օգուտ է ասեն բժիշկք: Կերակուրք ամսոյս՝ շիշէկի միս, եւ մուհտատիլ ուտելիք չափաւորապէս պահարեցեալք, ի ջրեղերս եւ զբօսնատեղիս նստիլն օգուտ է: Ոչ է պիտոյ եւս ձկտիլ ի միս այծեաց, նապաստակաց, եւ սագից, եւ ո՛չ եւս արագիլ ի բաղանիս, զի զվնաս առբերէ»:

Ամէն ամսանուան տակ պարսկերէն ոտանաւոր մը: Սեպտեմբերին տակ.—

Էկէր թղեալէմ պընոմպէթ զընա,
Նէպօրէթ ռէկի թա նէ խահէթ խիւտա:

Օրինակ մը խտրադիմայութիւն կոչուած ուսումէն (ճանչնալ նկարագիրը դէմքի քննութեամբ.—

«Շրթունք մեծ՝ ցուցանէ զգիտութիւն, զթանձրամտութիւն եւ զկռուարարութիւն:

Շրթունք կարմրագոյն՝ նշանակէ զմաքրութիւն, նաեւ զբարի եւ զառաքինական կազմութիւն:

Շրթունք նուրբ՝ ունելով զբերան փոքր, նշանակէ զեղեռնագործութիւն եւ թուլասրտութիւն»:

Ալպէրի ֆիզիոնոմին եւ Էֆիմէրտէի բնազննութիւնը շատ հաշտ չեն ընթանար իրարու հետ: Ընդհակառակն ամէն բանով նոյնն է Գաղտնիք Կանանց գրքոյկը որ Ալպէրի գրքին առաջին մասն է, թարգմանութիւն բովանդակութեամբ, գրքոյկին անունով եւս, Secretis Mulierum.

Յաջորդով կը հաստատենք վերջնապէս եւ կը վերջացնենք:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳՐԻԳՈՐ ՏՂԱՅ

Ա.

Կիլիկեան Հայաստանը, յատկապէս իր 300ամեայ պետական փոթորկայոյզ կեանքը, որքան ալ իրական ու մեկնաբանելի, դարձեալ, որոշ չափով, կը թուի զարմանալի, անիրական, հրաշապատում: Յիրաւի, տեղահան Հայութեան հոծ եւ հըզօր զանգուա՞ծ մըն էր ան թէ արդար բողոք մը, ազատութեան հալածական ոգի մը, որ գնաց հոն, Միջերկրական ծովու լեռնապարիսպ բարձունքներուն, Եւրոպայի պարիսպներուն դէմ յանդիման, բոցակիզուելու ու մարելու ողբերգաբար...

Ու ի՞նչ մնաց արդեօք, միայն աւերակնե՞ր հայաքանդակ, շիրմաքարե՞ր անտէր՝ մեսրոպատառ «Աստ հանդչի»... ներով, պաշտելի անուննե՞ր ոսկեառ մատեաններուն մէջ, թէ անմարմին, բայց յաւերժացող դիւցազներգութիւն մը՝ եթերին մէջ, որուն անունն է «Զիմ Կիլիկիա...»:

Այդտեղ, ահա, այդ բազմախորհուրդ դիւցազներգութեան էջերուն մէջ համեստ անուն մըն ալ կայ «Գրիգոր Տղայ», այնքան պարզ ու աշխարհիկ, այնքան մանկաբոյր, որ կարծես իր տէրը շուրջ 20 տարի չէ վարած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը, չէ չափուած հայ եւ օտար մեծահռչակ գործիչներու, արքաներու, զօրավարներու հետ, չէ պայքարած յանուն հայրենի թագաւորութեան վերականգնման եւ չէ եղած իր օրերու մեծ բանաստեղծը՝ Հայոց երգաշխարհին մէջ:

Անշուշտ ունեցած էր նաեւ իր տղայական տարիքը, եղած էր տղայ: 14–15 տարեկան էր ան, երբ իր հայրը՝ Կիլիկիոյ մեծ աւատապետ ու զօրավար Վասիլ իշխանը երբ յաղթական ճակատամարտէ մը տուն կը վերադառնար, յանկարծ թշնամիին ծուղակը կ'իյնայ ու գերի կը տարուի ցմահ: Մայրը՝ Մարեմիկ, որրացած Գրիգորը կը յանձնէ ամուսինին եղբայրներուն խնամքին: Ո՞վ դիտէ, գուցէ Գրիգորն ալ հօրը պէս անուանի զօրավար մը դառնար՝ եթէ հայրը չդերուէր. հօրեղբայրները, սակայն, զայն առաջնորդեցին իրենց ճամբով՝ կաթողիկոսարան: Մեծ հօրեղբայրը Հայոց Գրիգոր Գ. կաթողիկոսն էր, որուն յաջորդեց իր կրտսեր եղբայրը՝ Ներսէս Շնորհալին, իսկ վերջինիս՝ տղայ Գրիգորը, իբրեւ արդէն Գրիգոր Տղայ:

60 տարի ապրեցաւ ան, մեռաւ, հաւանաբար, ոչ իր մահով, թաղուեցաւ հօրեղբայրներէն հեռու՝ Դրազարկ կոչուած մենաստանին մէջ: Հարազատ էր սակայն Դրազարկը հայ դպրութեան մեծ երախտաւորի աճիւնին: Չէ՞ որ իր կեանքի մեծ մասը նուիրաբերեց հայ գրականութեան ծաղկման ու բարգաւաճման: Նոյնինքն էր որ նոր շուք մը տուաւ Հռոմկլայի ուսումնական դարբնոցին, տէր կանգնեցաւ եւ ընթացքի մէջ դրաւ Ներսէս Շնորհալիի ստեղծագործութիւններու լուսեղէն հեղեղը, յորդորեց որ Մխիթար Հերացին ստեղծէր իր «Զերմանց Մխիթարութիւնը», կեանքի իրաւունք ստանար Մխիթար Գօշի «Դատաստանագիրքը», թարգմանուէին ասորա-հռոմէական եւ բիւզանդական օրէնքները, երկնուէր Սամուէլ Անեցիի «Հարցմունք ի գրոց Պատմութեան» գործը եւ աշխարհ գային շատ ու շատ ուրիշ գլուխ գործոցներ: Նոյնինքն Գրիգոր Տղան էր, որ սրտի թրթիռով փայփայեց կիլիկեհայ մտքի անլռեցնելի մարգարէն՝ Ներսէս Լամբրոնացին, զօրավիգ կանգնելով իր գրչին ու տաղանդին: Ինքն ալ երբեմն ժամանակ կը գտնէր գրչութեամբ զբաղելու: Եւ եթէ իր դերը շատ մեծ եղաւ հայ գրականութեան տարածման գործին մէջ՝ իբրեւ

կամակերպող, հովանաւորող, աւելի փոքր չեղաւ իր սեփական ստեղծագործութեան վաստակը եւս, որով հայ ղեկուրութեան ոսկեղէմայ պատմութեան ա – ւելցաւ չաղկոտուն օղակ մըն ալ՝ «Գրիգոր Տղայ»:

Գրիգոր Տղայի գործունէութեան ամէն նաթերուն չբջանը կարելի է համարիլ 1173–1193 թուականները: Այդ 20 տարի – ներուն իր ուսերուն ծանրացած էր ոչ միայն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի, այլ եւ երկրի արտաքին ու ներքին գործերը կառավարողի, դիւանապետի պարտակա – նութիւնը: Քիչ չեն այն ձեռագիրները, ուր կը կարդանք իր նամակները՝ ղրկած Բիւզանդիոնի կայսր Կիր Մանուէլին, իրեն յաջորդող Իսահակ Փիսիկին, դեման կայսր Ֆրեդերիկոս Շիկամօրուսին, եգիպտոսի սուլթան Սալահեդտին – ին, յոյն եկեղեցւոյ հայրապետ Միքա – էլին, Հռոմի պապերէն՝ Լուսիոս Գ.ին, կղմիս Գ.ին եւ ուրիշ շատերու՝ անոնց պատասխաններով մէկտեղ: Ի՞նչ կը յոր – դորէր, ի՞նչ կը քարոզէր իրենց Հայոց Հայրապետը. մէկ բան միայն՝ խաղաղու – թիւն: Աւիկա օղի եւ ջուրի նման ան – հրաժեշտ էր՝ իր ալեկոծ հայրենիքին վի – ճակը հունի մէջ դնելու, եւ մանաւանդ՝ կիլիկեան Հայաստանը զօրացնելու: Լաւ գիտէր, որ խաղաղութեան ծարաւի են նաեւ հարեւան երկիրներու բնակիչները, ուստի իր երկրի մասին մտածելով, բնա – կանաբար, կը մտածէր նաեւ միւսներու կողմէն՝ դառնալով կարծես այդ մեծ գործին կազմակերպիչն ու տեսարանը:

Բայց, ինչպէս պէտք էր սպասել, իր այդ ձգտումները կը բախէին արգելքնե – րու, եւ ամէնէն առաջ՝ դիւանապետու – ներ ու դաւանանքի ահեղ ժայռերուն: Սկիզբ կ'առնեն երկարայրի բանակիցներ՝ մէկ կողմէն արտաքին գործիչներու հետ, միւս կողմէ՝ ներքին:

Գրիգոր Տղային դէմ բարձրացան Հաղբատ–Սանահինի մատենադարանները՝ ան – ուանի վարդապետ Գրիգոր Տաթեւացիին գլխաւորութեամբ: Անոնց տարաձայնու – թիւններուն հիմը հայ ժողովուրդի մաս – նատուածութեան վիճակն էր: Տարբեր էին կիլիկիոյ, տարբեր՝ Հիւսիս–Արեւել – եան Հայաստանի եւ բոլորովին տարբեր՝ Այրարատի, Կարինի, Տարօնի եւ միւս դաւառներու քաղաքական, տնտեսական, ինչպէս եւ աշխարհագրական պայմաննե – րը: Մէկ դաւառին չահերն ու պահանջ – ները լրիւ չէին համապատասխաններ, իսկ երբմն ալ կը հակասէին միւսին ձգտում – ներուն: Հասկնալի է այն ծանր վիճակը, ուր կը գտնուէր Գրիգոր Տղան, իրրեւ այդ բոլոր վայրերուն եւ ամբողջ աշխար – հի Հայութեան առաջնորդ:

Սկսած բանակիցին հիմնական ա – նոյքը Հայ եկեղեցւոյ դաւանանքին մէջ որոշ փոփոխութիւններ մտցնելու հարցն էր. առիկա անհրաժեշտ էր՝ Յոյներուն հետ դաշնակցելու եւ կիլիկիոյ ու դրացի դաւառներու Հայութեան ծանր վիճակը բարելաւելու համար: Քանի որ Յոյնե – րու Հայաստանը նման կարիք չու – նէր, իսկ միւս կողմէն կը դժուարանար վրացական դաւանանքէն, ուստի այդ կողմերու վարդապետները կը պահանջէին հատուածական մնալ Եկեղեցւոյ աւանդու – թիւններուն: Գրիգոր Տղան, սակայն, ըլլալով ընդհանուր առաջնորդ, ինչպէս նաեւ կիլիկեցի, կը զգար, որ յանուն դրկուած Հայութեան վիճակին բարւոք – ման, պէտք չէ կառչիլ զուտ ազգային տարաձայնութիւններուն: Այս հիման վը – րայ էր որ զարդացաւ իր աչխարհահայ – եացքը, եւ ինքնին չատ ուշագրաւ երե – ւոյթ մըն է ժամանակին համար:

Այդ հայեացքին հիմնական էութիւնը՝ դաւանանքի եւ ժողովուրդին (նաեւ հայ – րենիքին) յարաբերութեան հարցն է, ա – նոնցմէ որեւէ մէկուն նախապատուութիւն տալու խնդիրը: Եւ Գրիգոր Տղան, ջերմ հաւատացեալ ու կաթողիկոս ըլլալով հանդերձ, սկիզբէն մինչեւ եօթ պատ – պանեց ժողովուրդի եւ հայրենիքի նախա – պատուութեան գաղափարը, երկրորդա – կան, իսկ չատ ալ ուղղակի «սին» հա – մարելով դաւանաբանական խնդիրները: Բոլոր եկեղեցիները պիտի աղաւաղուին այդ յեռնամոյծ սովորութիւններէն, կամ փոխադարձաբար յարգեն իրենց տարա – կարծութիւնները, որպէսզի առանց պատ – ճառով իրարու չհակադրուին: Ասկէ, Գրիգոր Տղան կ'անգնի յաջորդ կարեւոր մտքին: Կարելի չէ այդ տարաձայնու – թիւնները առիթ դարձնել ու միայն դի – մացինին կրօնական հայեացքները, այլեւ մանաւանդ ազգութիւնը վարկաբեկելու: Դիմացինին ազգային արժանապատուու – թիւնը աւելի բարձր պէտք է դասել, քան սեփական եկեղեցին դաւանաբանական բոլոր սկզբունքները: Կայ Քրիստոս մը ամէնուն համար, եւ այդ ամէնուն համար է, որ ան զոհուեցաւ. «Ի Քրիստոս Յի – սուս չիք խտիր ոչ Հրեայ, ոչ հեթանոս, ոչ ծառայ, ոչ ազատ» — կ'ըսէ ան: Հի – մա այնքան հեռացած ենք ճիշդ ճամբէն եւ իրարու թշնամացած, որ անհրաժեշ – տութիւն կը զգացուի կրկին խաչ բար – ձրացնելու Քրիստոսը՝ ապրամիջեան սիրո ու հակամարտութիւնները վերցնելու հա – մար:

Այսպէսով, Գրիգոր Տղան, ելակէտ ու – նենալով իր ժողովուրդի ու հայրենիքի չահերը, կը ձգտի ընդհանուր խաղաղու – թեան, կը մտածէ նաեւ ուրիշ ազգերու անդորրութեան մասին, հասնելով այն դիտակցութեան, թէ հարկ է վերատեսու – թեան ենթարկել բոլոր եկեղեցիներու որ – դեղրած ազգային տարաձայնութիւննե – րը՝ իրրեւ թշնամանքի առիթներ: Իսկ ասիկա, իրապէս, նոր, ամէն տեսակէ – տով յառաջդիմական հայեացք մըն էր՝ մշակուած ոչ միայն հայ, այլեւ դրացի ժողովուրդներու չահերու հիման վրայ: Միաժամանակ բուռն քննադատութիւն մըն էր ատիկա ժամանակի բոլոր եկեղե – ցիներուն պաչտպանած ինքնամչակ հայ – եացքներուն ու քարացած սովորութիւն–

ՎՈ՞Ւ ԱԼԵՔՍԱՆ

—o—

«Յառաջի» մէջ կարդացէք Հ. Կոսոյեանի հրատարակած «Վո՛ւյ Ալեքսան» ժող. դիւցազներգութիւնը՝ բացատրականի մը հետ (Սեպտ. 18 եւ 20):

Ինծի ծանօթ է այդ դիւցազներգութիւ – նը, եւ ահա թէ ի՛նչպէս ծանօթացած եմ:

1925ին ողբացեալ եղբօրս՝ դերասան Ուզունեանի հետ զոյգ էինք կառաան, ուր կազմակերպուած էր ընկերական խնջոյք մը: Խնջոյքին թամադան էր ողբացեալ ընկ. Զալէն, բնիկ Տիգրանա – կերցի, որ եղբօրս խնդրանքով՝ երգեց «Վանայ Իշխանին սիրած երգը», — «Վո՛ւյ Ալեքսան»: Յետոյ բացատրու – թիւններ տուաւ երգին մասին:

Ալեքսան կը կոչուէր հայ յեղափոխա – կան մը, որ կը չրջի Վասպուրականի չըր – ջաններուն մէջ, խրախուսելու համար ժողովուրդը, մղելու համար ինքնապաչտ – պանութեան՝ ընդդէմ կառավարող հարըս – տահարութեանց: Գիւղի մը մէջ ջոջերը կը հակառակին, եւ տէրտէրը կը սպառ – նայ՝ պատճառաբանելով թէ Ալեքսան կը խանդարէ ժողովուրդին հանդիստը.— Ե – թէ չարունակես քարոզութիւններդ, կ'ը – սէ, լուր պիտի տամ ոստիկանապետին:

Ալեքսան կը չարունակէ սակայն իր սուրբ գործը: Իրեն կը միանայ վաստահե – լի ընկեր մը, Գէորգ անունով:

Օրին մէկը, գիւղ կը մտնեն Քիւրտերը, կը կողոպտեն տուներն ու եկեղեցին, կ'առնեն կը տանին դիւղացիներուն կեն – դանիները, մինչեւ իսկ եկեղեցիին խաչն ու Աւետարանը:

Այդ ժամանակ տէրտէրը հրապարակ կ'ելլէ, կը կանգնի դիւղին մէջտեղը եւ անէծք կը կարդայ Ալեքսանին, որ իր յե – ղափոխական գործունէութեան պատճա – ռով փորձանք բերած է դիւղացիներուն գլխուն:

Բայց Ալեքսան կը նետուի Քիւրտերուն եաեւէն, կը պատժէ հարստահարիչները եւ կը վերադարձնէ ամբողջ զողոնը: Այս անգամ տէրտէրը կ'օրհնէ Ալեքսանը:

Ինչպէս կը տեսնուի, Զալէի երգածը կը տարբերի Կոսոյեանի երգածէն:

Եղբայրս գրի առած էր այս երգը եւ յաճախ կ'երգէր: Ես սորված եմ իրմէ: Անգամ մը երգած եմ Հ. Յ. Դ. Պատգ. Ժողովին կողմէ կազմակերպուած ճաշա – սեղանի մը վրայ, Փարիզի մէջ: Շատե – րու անծանօթ էր երգը: Դերասիմ Բալայ–

ներուն դէմ: Դժուար չէ նկատել թէ հոս յայտնուած են արդէն վերանորոգչական տրամադրութիւններ, որոնք անհամեմա – տօրէն յստակ արտայայտութիւն պտան իր դիմակիցին՝ Ներսէս Լամբրոնացիի գրչին տակ:

Ա. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

(1 – Շար.)

Եան միայն յայտարարեց թէ երգը լսած է առաջին անգամ Իշխանի բերնէն:

Յառաջի կռտամ այս երգը, հայ ժող. բանահիւսութեան այս պատառիկը, իրրեւ մէկ փոփոխակը ընկ. Կոսոյեանի երգա – ծին:

×

Վո՛ւյ Ալեքսան, վո՛ւյ Ալեքսան, Ալեքսան,
Քրդեր եկան թափ թափ թալան առին
տարան
Զմեր գիւղի մալն ու միւլքը, խաչ
Աւետարան,
Վո՛ւյ Ալեքսան, վո՛ւյ Ալեքսան, Ալեքսան,

ԱԼԵՔՍԱՆ

Ալեքսան կանչեց·—Տօ՛ տէրտէր, տէրտէր,
Տօ դուն արաղ խմեր խրփեր ես, գինի
խմեր ցնդուեր ես,
Վո՛ւյ տէրտէր, վո՛ւյ տէրտէր, տէրտէր:

ՏԷՐՏԷՐԸ

Էն դէմէն տէրտէրն ելաւ կանգնեց մէջ
գեղին,
Կանչեց·— Ալեքսան, վո՛ւյ Ալեքսան,
Ալեքսան,
Ծօ դուն չըծլիս, չըծադկիս, չըզօրանաս,
Դու չըլինէիր, Քիւրտերը էս թաւուր
քան չէին բերեր
Մեր գեղի գլխին, վո՛ւյ Ալեքսան,
Ալեքսան:

ԱԼԵՔՍԱՆ

Ալեքսան կանչեց Գեւորգին, Գեւորգին,
Գեւորգին,
Բեր իմ զենքն ու պոզ ձին, Գեւորգին,
Գեւորգին:
Ալեքսան նստաւ իր պոզ ձին, էշեց գնաց
Մշոյ դաշտ,
Կանչեց·— Բրոլօ՛, բրոլօ՛, բրոլօ
Տօ դիւրին բան չէ տանիլ մեր գեղի մալն
ու միւլքը,
Նախիրը, սուրբ խաչն ու Աւետարանը,
Վայ բրոլօ՛, բրոլօ՛, բրոլօ՛:
Ալեքսան բաշեց իր թվանքը,
Խփեց բիւրտ Հասօն,
Զգեց բարէն վար:
Կանչեց·— Բրոլօ՛, բրոլօ՛, բրոլօ՛,
Տէ հիմա դառուցէք մեր գեղի մալն ու
միւլքը,
Նախրը, սուրբ խաչն ու Աւետարանը,
Հաստէ պապէ տանիմ, վա՛յ բրոլօ,
բրոլօ:

ՏԷՐՏԷՐԸ

Էն դէմէն տէրտէրն ելաւ կանգնեց մէջ
գեղին,
Կանչեց·— Վո՛ւյ Ալեքսան, Ալեքսան,
Տօ ծլիս, ծադկիս, զօրանաս, ժպրիս,
Տօ դու չըլինէիր՝ Քիւրտերը տարած էին
Մեր գեղի մալն ու միւլքը,
Նախրը, սուրբ խաչն ու Աւետարանը,
Քէլն ու էծը, եզն ու գոմէշը,
Վո՛ւյ Ալեքսան, վո՛ւյ Ալեքսան,
Ալեքսան:

Յ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՈՆԸ (8)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

Նորին Բարձրութեան մաերիմներէն էր, եւ Պերլինի մէջ մեծ համբաւ կը վայելէր:

— Ա՛հ, սիրելի Ֆերաինանտ, ազազա – կեց իչխանը, ուժով սեղմելով այս մար – դուն ձեռքը որ եօթանասուն տարեկանին չանկարծ համաչխարհային հռչակ մը վայելած էր: Որքան երջանիկ եմ ձեր այցելութենէն, եւ որքան հաճելի է ձեզի շնորհակալն հոս ճամբորդութիւն մը հաղառակ ձեր ղէչ առողջութեան: Իսկա – պէս պատիւ մըն է ինծի համար ձեր այս վարմունքը: Ինտ սակաղական գործի մը համար կանչած եմ ձեզ, ինչպէս որ պրած էի արդէն: Հիմա պիտի ցոյց տամ ձեզի ինդրոյ առարկայ թղթակցութիւնը եւ այդ մասին խորհուրդ պիտի հարցնեմ: Եւ մտերիմ չարժուձեւով մը ցոյց տը – ւաւ իր աչխատասեղանին քովի քանդա – կազարդ մեծ թիկնաթոռը: Ցետոյ ինծի դառնալով ըսաւ.

— Դացէք իմ կողմէս տեսէք Ֆոն Կլա – սընափը, եւ իրեն հաղորդեցէք հետեւեալ հրամաններս փոդինի համար: Պէտք է որ ան այս իրիկուն մեկնի. Պատերազմական ընդհանուր խորհուրդի նիստը պիտի դու – մարուի 25ին, Շթէնտալի մէջ: Ցերեկէն եաք կայսեր հետ պիտի ըլլամ. վերադար – ձին հաչիւ պիտի տաք ինձ թէ ի՛նչ ըրիք երէկ ժամը եօթնին:

Ասոր վրայ հրաժեչտ առի եւ Նորին կայսերական Բարձրութիւնն ու կոմս Ցեփլին առանձին մնացին, զաղտնի խոր – հըրդակցութեան մը համար:

Նոյն իրիկունը ժամը եօթնին տասը մնացած, ունեցած բանակիցս, մտայ Գահաժառանգին առանձնասենեակը:

Այդ բանակիցները երեք հատ էին, որոնց մէկը միչտ իմ քովս կը մնար եւ միւս երկուքը՝ Գահաժառանգութիւնն ու իր ա – մուսնոյն քով: Հագիւ թէ սեղանին վրայ դրած էի պատերազմական նախարարու – թենէն բերած տեղեկագրերու թղթածրա – րըս, որոնց ներքեւ իչխանը պիտի դնէր իր անընթեռնլի առորագրութիւնը «Գա – հաժառանգ Վիլհելմ», երբ յանկարծ նըշ – մարեցի որ երեք անձնական ու նոր բաց – ուած նամակներ կային հոն: Այդ նամակ – ները մասնաւոր խնամքով մը սեղանին մէկ կողմը դրուած էին. պահարանները մակագրուած էին կանացի նուրբ եւ ան – կիւնաւոր գրով մը: Իսկոյն ընդօրինակե – ցի գրուած անգլիական հասցէն, Լոնտոն, Համստէդ Այլեղպրի ծառուղին բնակող տիկնոջ մը անունը գրուած էր բոլոր պա – հարաններուն վրայ: Անոնք գերմանական գրոչմաթուղթ կը կրէին: Մէկը առի մօ – տէն քննելու համար, մտածելով թէ ար – դեօք այն թղթակցութի՞ւնն էր՝ զոր կոմս Ցեփլինին զաղտնի կերպով յոյց տալու համար այնքան աճապարած էր Գահաժառանգը: Նամակները պահարան – ներէն հանեցի եւ արագօրէն աչքէ ան – ցուցի:

Կայծակնահար եղայ կարծես. անոնք ստորագրուած էին «Էնիտ Ֆոն Լոյթեն – պէրկ»:

Բացայայտ էր որ Լոնտոն գրկուած այդ նամակները կամ բռնուած էին նամակա – տան մէջ, կամ իչխանուհիին տունը մտա – նիչ մը կար եւ կամ թէ զաղտնի կազմա – կերպութիւնը հսկողութեան տակ առած էր անոր թղթակցութիւնը:

Նամակներուն ընթերցումը լուսաւորեց միտքս եւ լուծեց առեղծուածը: Անմիջա – պէս առի տեղեկագրերու թղթածրարս եւ դուրս ելայ սենեակէն, զգուչութեամբ փակելով զայն: Անշուչտ իչխանը վերա – դարձին պիտի տեսնէր անուչադրու – թեամբ սեղանին վրայ ձգած նամակները եւ իմ հասնելէս առաջ պիտի պահէր զա – նոնք եւ պիտի չկասկածէր որ տեղեկա – ցած էի անոնց բովանդակութեան:

Պաչտօնագրերը ձեռքս, անցայ թանձր գորգերով ծածկուած նրբանցքներէն եւ ուղղուեցայ դէպի պալատին հարաւային մասը, ուր իր սենեակը դտայ իչխանին արարողապետ Դրեսդէրնիցը:

Գահաժառանգը կատարելապէս իր հօրը նմանելուն, անոր պէս ճչդապահ էր, ո – րով վստահ էի թէ իր սենեակը պիտի մնար ճիշդ եօթնին:

Դրեսդէրնից կենդանի լրագիրն էր Պեր – լինի բարձր դասու բոլոր դայթակղու – թիւններուն: Ան ինծի պատմեց պալատա – կան տիկնոջ մը ամօթալի մէկ պատմու – թիւնը: Ժամանակ անցընելու համար մը – տիկ կ'ընէի գինքը, ծխելով իր ռուսական սիկառներէն:

Ժամը ճիշդ եօթնին հրաժեչտ առի իրմէ եւ վերադարձայ իչխանին սենեակը:

Նորին Բարձրութիւնը հոն էր, եւ ա – ռաջին առթիւ իսկ տեսայ որ պահած էր նամակները:

Տասնհինգ օր անցած էր անկէ ի վեր:

Քայլերը տեղափոխուելու իր յաւիտե – նական մտասեւեռումով, պտրտած էր կայսրութեան ամէն կողմը: Նախատեսած էր Էսէնի Քրուփի գործարանին մէջ պատ – րաստուած նոր հրանօթի մը փորձահան – դէսին, յետոյ քննական պտոյտ մը ըրած էր Քասէլի մէջ, եւ վերջապէս գացած էր Քէօլն եւ Էքֆուրտ, յուչարձաններու բա – ցումը կատարելու:

ՈՒԻԼԵԼՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Փրովիտէնսէն Տէր եւ Տիկին ընկեր Գաբրիէլ Գրիգորեան, խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ 20 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Թագուհի Ս. Աճէմեան (Սարսէլ) իր անմոռանալի բարեկամուհի ողբացեալ Էլմոնէ Կ. Երանեանի կսկծալի մահուան ի յիշատակ 25ական Ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի Սարսէլ – Առնուվիլ մասնաճիւղերուն:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Գրիգորեանէ յիսուն Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Խ. Անտոնեանէ եւ Պարոն Քոճաօղլեանէ երեսունական Ֆրանք Կապոյտ Խաչի կայանին՝ իրենց ամուսնոյն եւ մեծ-հօր մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Թագուհի Մինասեանէ 20 Ֆր. իր թոռան Սեդայի բարեբաստիկ ծննդեան առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Վ. Խարեանէ իրենց ծնողաց յիշատակին 10 Ֆր. եւ բարեպաշտ տիկինէ մը իր ննջեցեալներուն յիշատակին 10 Ֆ.:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Վիէնի դպրոցներու բացումը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ 5 եւ 6 Հոկտեմբեր, Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի, ծանօթ սրահներուն մէջ:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին տեղւոյն վրայ դասատուին կողմէ:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ֆիլոթեքնիք համայնադիտարանի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Հոկտ. 3ին, Լիսէ Քոնտորսէի մէջ Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի երեկոները ժամը 19էն 20: Սկսնակ եւ յառաջացած դասընթացքներ, Պաքալոռէայի պատրաստութեան հայերէնի լրիւ ծրագիր:

Դասախօս՝ Պր. ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Ականատեսի վկայութիւններ

Կը գտնուի
Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ
77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières
Tél. : 733-11-00

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի հանրապետութեան շրջանը — Յեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը:

Յաւելուածներ:

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ:

Դիմել՝ Հրանտ–Սամուէլեան Գրատուն:

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԱԶԴ

Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, «Յառաջ»ի վարչութիւնը կը յիշեցընէ թէ միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդունի: Ջերմապէս կը խնդրէ նաեւ որ ազդերը ըլլան ընթեռնլի, գրուին թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն, յստակ գրուին մանաւանդ յատուկ անունները: Հակառակ պարագային թերթիս խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ սխալներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Կ'ՈՒՋՈՒԻ

Coupeuses jupes - robes. Travail en atelier

Jenny May

50, RUE DE PARADIS, PARIS 10e

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ 9 Հոկտ. Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ դէպի Ֆոնթէնպլօ:

Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկ. Թագէոսեանի հեռախօսելով 878–27–35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254–17–74:

Երթ ու դարձի գին 15 Ֆրանք:

Օթոքառը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն: Հաւաքուիլ ժամը ճիշդ 8,30ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի օրը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Հոկտ. 15ին, Քազա տ'Իթալիա:

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Հոկտ. 30ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սրահին մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 6ին Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9ին:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ունենան նոյն օրը, ժամը 9–12, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ: Գ. դասարանին՝ համառօտ ծանօթութիւններ՝ գրական սեռերու շուրջ: Ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Կ. Միսթիք:

×

Լիոնի Ազգ. Միութեան հովանաւորութեան ներքեւ եղող Հայկազեան վարժարանի հայերէն դասընթացքները կը սկսին Հինգշաբթի 6 Հոկտ. առաւօտեան ժամը 8,30ին: Բոլոր անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակներուն հայեցի կրթութիւն տալ, թող հաճին իրենց զաւակները զըրկել 295, Ռիւ Պուալօ, Ազգ. Վարժարան:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ (Հոկտ. 8) ժամը 8,30ին սովորական հաւաքատեղին:

Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիմանթօ խումբը ձեռնարկած է դրագարանի մը կազմութեան Ֆրանսական եւ հայկական բաժիններով: Այս առթիւ կը յայտարարէ որ շնորհակալութեամբ կը ստանայ դրագարանի ճոխացման համար եղած ազգային նիւթեր պարունակող Ֆրանսերէն եւ հայերէն գիրքերու նուիրատուութիւնը, զանոնք լաւագոյնս օգտագործելու նպատակով:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ը հինգ ճամբորդութիւններ կը կազմակերպէ
ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ամանորը եւ Ծնունդը Հայաստան անցընելու համար: Մեկնում Դեկտ. 27ին, վերադարձ 1967 Յունուար 9ին:

3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ եւ

– ԻՆԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ –

Առաջին կարգի երթուդարձ օդանաւով միայն 1650 ֆրանք

Դիմել՝ Անտոնեան
17, Ave. des Acacias — 92 - CLAMART — Tél. : 642-58-39
Alexanian — 18, Rue d'Aix — 13 - MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

Յետագայ ճամբորդութիւնները կը յայտարարուին ժամանակին:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 4 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10728 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.728

ՔԱՒՈՒԹԻՒՆԸ...

Եթէ չենք սխալիր, Ս. Գրքին մէջ տեղ մը գրուած է, որ մեղաւորները քաւութիւն կը ստանան, եթէ զղջում յայտնեն եօ՞թը թէ եօթանասունըեօթը անգամ : Մենք, մեր հաշուին, զոհ կը մնանք, եթէ զղջումը յայտնուի միայն մէկ անգամ, բայց անկեղծօրէն, սրտանց, ոչ թէ ձեւի համար կամ առ հարկի :

Այս շեղումէն ետք, քիչ մը եւս պիտի չեղինք մեր նիւթէն, երկու մատնանշումներ ընելու եւ երկու մտայնութիւններ հաստատելո համար :

Օսկար Ուայլտ, անգլիացի մեծանուն գրագէտ եւ քննադատ, որ ծանօթ է իր տարաբանութիւններով (փարատոքս), գրեթէ անծանօթ իր մէկ գործին մէջ կը գրէ, արուեստի, արուեստագէտի եւ ազատութեան մասին խօսելով.

« Մարդիկ երբեմն կը հարցնեն իւրովի, թէ կառավարութեան ո՞ր ձեւը աւելի նպաստաւոր է արուեստագէտին համար : Միայն մէկ պատասխան կարելի է տալ այս հարցումին,— կառավարութեան այն ձեւը, որ ամէնէն աւելի նպաստաւոր է արուեստագէտին համար, կառավարութեան կատարեալ բացակայութիւնն է : Ծիծաղելի պիտի ըլլար, եթէ որեւէ իշխանութիւն ուզէր որեւէ ազդեցութիւն գործել արուեստագէտին եւ արուեստին վրայ »:

Ուրիշ մեծահամբաւ տեսարան մը, ընկերային վարդապետութեան մը հիմնադիր,— բայց ոչ արուեստագէտ,— բոլորովին տարբեր տեսակէտ կը պաշտպանէ: Մեր խօսքը Լենինի մասին է: Արդարեւ, համայնավարութեան «առաքեալ»ը իր գործերէն մէկուն մէջ տեղ մը կը գրէ.

« Գրական գործը պէտք է դառնայ պարտիական աշխատանքի մի բաղկացուցիչ մասը : ... Լրագրերը պէտք է զանազան պարտիական կազմակերպութիւնների օրգանները դառնան : Գրականագէտները պէտք է անպայման պարտիական կազմակերպութիւնների մէջ մտնեն: Հրատարակութիւններն ու պահեստները, խանութներն ու ընթերցարանները, գրադարաններն ու զանազան գրավաճառանոցները,— այս բոլորը պէտք է դառնան պարտիական ու հաշուետու :

« Կորչե՛ն անպարտիական գրականագէտները »:

Օսկար Ուայլտ կը պաշտպանէ արուեստը «ապաքաղաքական» (ապոլիտիկ) դարձնելու տեսակէտը, մերժելով որեւէ իշխանութեան ազդեցութիւնը արուեստին եւ արուեստագէտին վրայ միաժաման. Ջատագովելով այս կամ այն իշխանութեան, այս կամ այն պարտիայի կատարեալ բացակայութիւնը թէ՛ արուեստին եւ թէ մանաւանդ արուեստագէտին համար :

Վ. Ի. Լենին, , ընդհակառակն, ջերմ ախոյեանն է քաղաքականացնելու, իր բառով «պարտիացնելու »ոչ միայն արուեստն ու գրականութիւնը, այլեւ արուեստագէտն ու գրականագէտը :

Այս երկու տարաբանութիւններէն ո՞րն է ճիշդը կամ ճշմարտանմանը: Մեր կարծիքով՝ ոչ այս, ոչ այն: Պարտիական-ները կ՝ըսեն.— Արուեստին եւ արուեստագէտին ձգտումը պէտք է ըլլայ ստեղծագործել՝ համաձայն պարտիայի շահերուն եւ պահանջներուն : Միւսները կ՝ըսեն.— արուեստագէտը, որ տաղանդ ունի, կրնայ անկորնչելի արժէքով գործեր ստեղծել, առանց իսկ հոգ ընելու, թէ իր գրածը համաձա՞յն է սոցիալիզմի կառուցման կամ մատերիալիստական դիալեկտիկայի պահանջներուն :

Ի՞նչ էր Շէյքսփիրը, պարտիակա՞ն էր թէ անպարտիական, պոլիտի՞կ էր թէ ապոլիտիկ, հանրապետակա՞ն էր թէ միապետական: Պարզապէս արուեստագէտ էր: պարզապէս տաղանդ ունէր :

Սակայն այս խորհրդածութիւնները կրնան մեզ շատ հեռուները տանիլ: Ուստի՝ տեսութիւնը մէկ կողմ ձգենք եւ դառնանք մեր միտքը զբաղեցնող հարցին :

Գրիգոր Օտեան, ակնարկելով Ռուսինեանի Ուղղախօսութեան, որուն համախոհներէն էր ինքն ալ ատեն մը, կը գրէր 1879ին. «Երկրորդ տիպը Ուղղախօսութեան, զոր կը պատրաստէր (Ռուսինեան) եւ զոր չկրցաւ աւարտել, իր եւ մեր քաւութիւնը պիտի ըլլար առաջի հայկական մատենագրութեան »:

Քաւութիւնը, իրականին մէջ, պարզապէս կը նշանակէ վերադարձ դէպի հինը, մեսրոպեան «ուղղախօսութիւն», որ միակ ուղիղն է եւ միակ ազդադրոշմը : Ուղղախօսութեան յղացողն ու զայն գործադրողը, ինչպէս իր համախոհներուն մէջ գլխաւորն ալ՝ Գր. Օտեան, ուզեցին քաւել մեղք մը, զոր հազիւ գործած էին եւ զոր ջանացին դարմանել «ընդ փոյթ»:

Հասկցա՞ծ էին ուրեմն, որ իրենց «մեղք»ը դէմ էր լեզուի ոգիին, աւանդութիւններուն եւ պատմութեան :

Հասկցա՞ծ էին ուրեմն, որ տասնըհինգ դարերու ճիգով ու ջանքով ստեղծուած, նուիրագործուած ոգին կարելի չէր փոխել – փոխփոխել ըստ կամս, արուեստական պատուաստով եւ «ընտրողական » զառածումով :

Այո՛, հասկցած էին :

Նորէն կը հարցնենք, առանց պատասխան մը ստանալու ակնկալութեան. — Երեւանի մէջ կը մտածե՞ն արդեօք Գրիգոր Օտեանի մատնանշած քաւութեան մասին: Կը մտածե՞ն դարմանել սխալ մը, զոր իրենք կամ իրենց նախորդները գործեցին կամայ թէ ակամայ, թերեւս աւելի շատ «ակամայ», քան «կամայ»: Վերջապէս կը մտածե՞ն հրաժարիլ ուղղագրական այն «բարեկարգութիւն»էն, որ կը յիշեցնէ Ռուսինեանի ուղղախօսութիւնը եւ Չերազի « ընտրողական »ը: Երկուքն ալ ատեն մը «ընտրողաբար» ջարդեցին մեր գեղեցիկ աշխարհաբարը եւ մտան պատմութեան մթաստուերին մէջ, իբրեւ լեզուական բաջաղակիրներ :

Լեզուն դուրս է սոցիալիզմի կառուցման շրջագիծէն: Ենթակայ չէ նաեւ մատերիալիստական դիալեկտիկային, ինչպէս իր ատենին կ՝ըսէր արդի լեզուաբանութեան եւ բարբառագիտութեան հիմնադիրը՝ Հրաչեայ Աճառեան :

Ո՞վ շահ ունէր նոր ուղղագրութիւն ըստեղծելու մէջ: Ոչ ոք :

Եթէ շահ մը չկար, վնաս մը կա՞ր արդեօք : Այո: Արդէն լեզուով իրարմէ բաժան, հիմա նաեւ ուղղագրութեամբ բաժնուած են Հայութեան երկու կէսերը՝ Հայրենիքը եւ Սփիւռքը :

Եթէ, — կը հարցնենք, — սոցիալիզմի կառուցման շահը կը պահանջէր ռաֆը դնել հինը եւ անպատճառ նոր մը ստեղծել, ինչո՞ւ այդ «նոր»ը փորձուեցաւ միայն մեր լեզուին մէջ: Ինչո՞ւ զայն չկիրարկեցին, չուզեցին կիրարկել «եղբայրական ռեսպուբլիկա»ները: Ինչո՞ւ, վերջապէս, Ռուսերլ իրենք եւս չփոխեցին իրենց «հին»ը եւ չփոխարինեցին զայն «նորով»:

Իսկ եթէ սոցիալիզմի կառուցման շահը չէր պահանջեր նոր ուղղախօսութեան մը պատուաստը փորձել մեր լեզուին մէջ, ապա ուրեմն ինչո՞ւ այդ շահուն դէմ գործեցին Երեւանի ակադեմիկոսները եւ մեր լեզուն գրեթէ անճանաչելի բանի մը վերածեցին, լեզուական Բաբելոնին մէջ նոր «աշտարակ» մը բարձրացնելով :

Վերջ չունին այս «ինչու»ները եւ «ինչպէս»ները :

Բայց մենք պիտի ուզէինք, որ նոր ուղղախօսութեան դրօշակիրները, Ռուսինեանի պէս գործելէ ետք, Օտեանի պէս կարենային ըդել.

« Երկրորդ տիպը Ուղղախօսութեան՝ պիտի ըլլար իր եւ մեր քաւութիւնը առաջի հայկական մատենագրութեան»:

« Հայկական մատենագրութիւն»ը կը սպասէ այս քաւութեան :

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ...

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳ. ՏՕՆԸ ՓԵՔԻՆԻ ՄԷՋ

ՄԻՋԱԴԷՊ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Չինական յեղափոխութեան 17րդ տարեդարձը ոգեկոչուած է Հոկտեմբեր մէկին, ինչպէս ամէն տարի, մեծ հանդիսութիւններով, բայց այս անգամ սովորականէն տարբեր բան մը կար, քանի որ տարեդարձը կը կատարուէր «Մշակութային յեղափոխութեան» ատեն :

Առաջին անգամն է նաեւ 1949էն ի վեր, որ զինուորներ, թիւով հինգ հազար, մասնակցած են տողանցքին, մէկ ձեռքը ինքնաշխատ զէնքեր, իսկ միւս ձեռքը՝ կարմիր գիրքեր, որոնք Մաօ Յէ Թունկէ նշանաբաններ ու մտածումներ կը պարունակեն: Մօտ երկու միլիոն հոգի ներկայ եղած են տօնակատարութեան : Ներկայ եղած է նաեւ Մաօ Յէ Թունկ, իր շուրջն ունենալով՝ Շու Էն Լայ եւ Լին Փիաօ, բայց նկատուած է որ բացակայ է Փեքինի նախկին քաղաքապետը, որ անցեալ տարի գլխաւոր ճառը արտասանած է, բացակայած են նաեւ անշուշտ վերջերս պաշտօնանկ եղած անձնաւորութիւնները:

Այս տօնակատարութեան գլխաւոր դէպքը եղած է միջադէպ մը Ռուսերուն եւ Չինացիներուն միջեւ :

Խօսք առնելով, յանուն կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին, Լին Փիաօ շեշտած է վերջին մաքրագործումներու կարեւորութիւնը ինչպէս նաեւ մշակութային յեղափոխութեան «փորձը ցոյց կուտայ, որ եթէ մաքրագործումներու չձեռնարկենք, համայնավարները կրնան խորհրդային ձեւի վերաքննականութեան զոհ երթալ եւ դրամատիրութիւնը կրկին երեւան կ՝ելլէ »: Պաշպանութեան նախարարը աւելցուցած է որ պայքարը կը շարունակուի կուսակցութենէն ներս եւ յայտարարած .— «Աշխարհակալութիւնը զոր կը ղեկավարեն Միացեալ Նահանգները եւ արդիական վերաքննականութիւնը, իբրեւ կեդրոն ունենալով խորհրդային համայնավար կուսակցութեան ղեկավարութիւնը, միասին դաւ մը կը կազմակերպեն, խաղաղութեան խօսակցութեանց խաբէութեան պիտակին տակ, նպատակ ունենալով տարածել վիէթնամցի ժողովուրդին ազդ. եւ յեղափոխական պատերազմին կրակները: Պիտի չյաջողին իրենց ծրագիրներուն մէջ ցորչափ համայն աշխարհի ժողովուրդները իրենց աչքերը բաց պահեն : Չին ժողովուրդը «մինչեւ ծայրը» պիտի շարունակէ պայքարը արդիական վերաքննականութեան դէմ, որ իբրեւ կեդրոն ունի խորհրդային համայնավար կուսակցութեան ղեկավարութիւնը »:

Ի նշան բողոքի, այս ելոյթին առթիւ, խորհրդային, պուլկար, հունգար, մոնղոլ, արեւելեան – գերման, լեհ եւ չեխ բոլոր դիւանագէտները ձգած հեռացած են :

Միւս կողմէ, չին Արտաքին նախարարը նամակի մը մէջ, ուղղուած Փաթէթ Լաոյի քաղաքական ճիւղին ընդհ. քարտուղարին, կ՝ամբաստանէ Մեծն Բրիտանիան եւ Խորհ. Միութինը որոնք «ամերիկեան աշխարհակալութեան մեղսակիցներն են, անոր յարձակման մէջ » Լաոսի դէմ :

× Փարիզի չին դեսպանատան ընդունելութեան ներկայ եղած են երկու նախարարներ՝ Մառեթ եւ տը Պրօյլ: Հոս ալ ինչպէս միւս բոլոր դեսպանատուներուն մէջ, «Մշակութային Յեղափոխութիւնը » իր հետքը ձգած է: Այսպէս Փարիզէն, Գահիրէ, Գահիրէէն Թունուզ, արուեստի բոլոր գործերը անհետացած են եւ փոխարինուած Մաօ Յէ Թունկի նկարներով, անհետացած են նաեւ Ուիսքին, ճինը եւ այլ «աշխարհակալական» խմիչքներ եւ անոնց տեղը գրաւած են զուտ չին խմիչքներ՝ գինի եւ բրնձօղի: Հիւրերուն գիրք մըն ալ նուէր տրուած է, ուր Մաօ Յէ Թունկի գործերէն մասեր կան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՎԻ մէջ տեղի ունեցած թաղապետական ընտրութիւնը տեսակ մը նախափորձ կը նկատուէր յառաջիկայ երեսփոխանական ընտրութեանց : Արդարեւ դէմ դիմաց էին երկու թեկնածուներ՝ Շառպոնել (ԻԻ ԷՆ ԷՌ հոսանք) եւ ձախի դաշնակցութեան կողմէ՝ Լապրիւնի: Հազար քառասուն եւ մէկ ձայնի առաւելութեամբ ընտրուեցաւ Շառպոնել, ինչ որ կարեւոր յաղթանակ մը կը նկատուի մեծամասնութեան հոսանքին կողմէ Ժողովրդական ճակատին դէմ :

ԺԱՆ ՄԱՌՇԱ, ծանօթ դերասան, բեմադիր եւ դասատու թատերական արուեստի, մեռաւ առջի օր սրտի խցումէ մը, որ պատահեցաւ յաջող գործողութենէ մը քանի մը օր ետք: 64 տարեկան էր: 1939ին Մարսէլ Հեռանի հետ, հիմնած էր »Ռիտօ տը Փառին» եւ հաստատուած Մաթիւռէն թատրոնը, որ տարիներ շարունակ շատ յաջող գործեր ներկայացուցած է: Խաղացած է նաեւ մօտ յիսուն ֆիլմի մէջ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Արտաքին փոխ – նախարար Սէմինիոնով յայտարարած է Ալ Պաաս թերթին թէ Խորհ. Միութիւնը զօրավիգ կը կենայ Սուրիոյ, արտաքին վրտանդներու դէմ »:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը՝ Սունայ Թեհրան հասած է, ուր հինգ օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ :

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամը կը գրէ թէ Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը, զինուորապէս կը միջամտէ, եթէ հարկ ըլլայ, եթէ Յորդանանցի կամ իսրայէլացի ղեկավարները յարձակում մը փորձեն Սուրիոյ վրայ»: Եգիպտական թերթը «աշխարհակալութեան երկու արբանեակները» կ՝որակէ Իսրայէլ եւ Յորդանան :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը, Ուոշինկթընի մէջ, սկսած է Ֆրանքեւամերիկեան խօսակցութիւնները, նախ Տին Ռըսքի հետ, ապա՝ Ճոնսընի :

ՔՈՍԹԱՏԱ ՍԻԼՎԱ Պրազիլի նախագահ ընտրուեցաւ, ու կը յաջորդէ մառեցալ Քասթելօ Պրանքոյի : Նոր նախագահը 64 տարեկան է, շատ կը սիրէ կարգ ու կանոնը եւ ձիերը :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Կարապետ Էնէզեան, Զուիցերիայէն, որոնք Փարիզ եկած էին մասնակցելու համար դեղագործական միջազգային համագումարին :

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Բամպակեան, Միլանոյէն, որոնք քանի մը օր Փարիզ մնալէ ետք, կը վերադառնան Իտալիա :

ՈՂՋՈՒՅՆ ՔԵԶ

—o—

Տեսնում, լսում եւ կարդում ենք, որ թէ՛ այստեղ, Իրանում, Թեհրանում եւ թէ Սփիւռքի հայ գլխաւոր կենտրոններ – րում, հայ պատանեկութիւնը, հայ երիտասարդութիւնը, հայ նոր սերունդը է – րես է թեքում առօրեայ թեթեւ ու վա– ղանցուկ զբաղումներից ու հաճոյքներից եւ որոնում ազգային արժէքների պատ – ճառած աւելի լուրջ եւ աւելի տեւական հաճոյքները:

Տեսնում, լսում, կարդում եւ հաստա – տում ենք, որ թէ՛ այստեղ, Իրանում, Թեհրանում եւ թէ Սփիւռքի գլխաւոր կենտրոններում, հայ պատանեկութիւնը, հայ երիտասարդութիւնը, հայ նոր սե – րունդը յուսալից եւ ապագայ խոստացող ջանքեր է անում մտնելու համար՝ մտա– ւոր–բարոյական ճիւղերի ստեղծած հա – ճոյքների մարզի մէջ:

Տեսնում, լսում, կարդում եւ հաստա – տում ենք, որ հայ պատանեկութիւնը, հայ երիտասարդութիւնը, հայ նոր սե – րունդը ստանիճանաբար լքում է օտարու– թիւնը եւ օտար մթնոլորտը եւ մտնում հայկական մթնոլորտը եւ հայկականու – թեան մարզի մէջ:

Հայ ժողովրդի մէջ, հայ ժողովրդի մի– ջոցով եւ հայ ժողովրդի համար:

Ահա՛ այն մտայնութիւնը, այն ձգտում– մը, այն բնաբանը, որ ուրուագծւում է հայ պատանեկութեան, հայ երիտասար– դութեան, հայ նոր սերնդի ներաշխում:

Տեսնում, լսում, կարդում եւ հաստա – տում ենք, որ թէ՛ այստեղ, Իրանում, թէ Սփիւռքի հայ կենտրոններում եւ թէ մանաւանդ մեր Մայր Հայրենիքում, հայ պատանեկութիւնը, հայ երիտասարդու – թիւնը, հայ նոր սերունդը երես է թե – քում օտարամուտ ազդակներից եւ ազդա – դաւ վարդապետութիւններից ու տեսու – թիւններից, խորշում այդ վարդապետու– թեան քարոզչութեան մոտիկ փորմուլ – ներից եւ որոնում ու փարում այն վար– դապետութեան, այն տեսութեան, այն դաղափարներին, որոնք կոչուած են ապա. սարկելու հայ ժողովրդի ազգային ինք – նուրոյն գոյութեան յաւերժացմանը՝ Հա– յաստանի Ազատութեան, Անկախութեան եւ հայ հողերի ու կոտորակուած հայ ժո– ղովրդի վերամբողջացման՝ յԱչխարհն Հայոց:

Դիտում, տեսնում, լսում եւ կարդում ենք հայ պատանեկութեան, հայ երիտա– սարդութեան, հայ նոր սերնդի ամենօր– եայ եւ մշտական աշխատանքը, եռուղե– ռը, նրա կեանքի ու աշխատանքների կազմակերպուածութիւնը, առաջադրուած նպատակների պարզ ու յստակ ձեւակեր – պումը, փոխադարձ եւ հաւաքական հաս– կացողութիւնը եւ դիտակցութիւնը:

«Հայ պատանիներն ու պարմանուհիները, այսօր ունեն մէկ դերադոյն նպատակ եւ մէկ մտահոգութիւն, դառնալ լաւ Հա–

ԳՐԻԳՈՐ ՏՂԱՅ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչ կը վերաբերի Հալբատ–Սանահինի միաբաններուն, անոնց քով ամուր կեր – պով նստած է միջնադարեան պահպանո– ղականութեան ոգին՝ թրծուած դարաւոր փորձի քուրային մէջ: Աւելի յարմար ելք մը չգտնելով, նախ կը փորձեն խուսա – փողական դիրք մը գրաւել, իսկ յետոյ, Գրիգոր Տուէտորդիին միջոցով մերժողա– կան պատասխան մը տալ: Պէտք է ձգել ուրիշներու, յատկապէս Յոյներուն հետ ակսած բանակցութիւնները, կ'ըսեն ա – նոնք, որովհետեւ արդէն ծերունիթեան չըր– ջան է եւ երեկոյ: Անհրաժեշտ է մտածել վերջին դատաստանի տրուելիք պատաս– խանին մասին եւ ոչ թէ դրաւիլ երկրա – յին հաշիւներով:

Գրիգոր Տղան զայրացած անոնց այդ պատասխանին, կը գրէ. ի՞նչ ծերութեան եւ ի՞նչ երեկոյի մասին է խօսքը. մարմ– նակա՞ն, ուրեմն պէտք է աւելի խելացի ըլլալ՝ յիմար չկոչուելու համար: Նեռին դալատեան առասպելի՞ն կ'ակնարկէք, սուտ մըն է, որուն մասին ոչ հրեշտակ – ները կը վկայեն եւ ոչ ալ մարդիկ կարող են դուշակել: Իսկ եթէ դուք նկատի ու– նիք մեր ծանր վիճակն ու օտարներուն բռնատիրութիւնը, ուրեմն ոչ թէ պէտք է հաշուիք՝ մատնուելով յուսահատու – թեան, այլ յուսալ ու պայքարիլ: Դուք, կ'ըսէ անոնց Գրիգոր Տղան, քնացած էք մահուան, անյուսութեան, ծուլութեան

յորդիներ, լաւ քաղաքացիներ եւ ապա դաղափարի անձնազոհ անձինք, իսկ նը– բանց մտահոգութիւնը միայն գործն է», ասուած է « Ալիք »ի «Պատանեկան էջ», «Քայլ մը յառաջ» ուղեցոյց յօդուածի մէջ:

Ահա՛ այս հիմքերից ելնելով եւ այս տեսանկիւնից օտեներալով է, որ նեցուկ, կռուան եւ պաշտպան ենք հանդիսանում հայ պատանեկութեան, հայ երիտասար– դութեան, հայ նոր սերունդի աղդաչունչ չարժման եւ գործունէութեան ու գոչում.

Ողջո՛յն քեզ, ողջո՛յն քո հաւատքին, քո հաւատամքին եւ քո կամքին:

Ողջո՛յն քո դաւանանքին եւ քո դաղա– փարաբանութեան:

Իսկ դո՛ւ, հայ ժողովուրդ, քալէ՛, քա– լէ որքան էլ որ երկար ու դժուար լինի քեզ դէպի վերջնական յաղթանակը տա– նող ճամբան:

Քալէ՛, հայ ժողովուրդ, քալէ հաստա– տուն եւ վճռական քայլերով, վասնզի քո նոր սերունդը, թրծուած ու մկրտուած ազգային աւազանի մէջ, դալիս է նոր օ– դակը կազմելու քո կեանքի եւ քո պատ. մութեան չարունակականութեան չըղ – թայի:

ՄՄԲ. «ԱԼԻՔ»

ՔԻՒՀԱՆ-ՊԷՅԻ

—o—

Ա.

Իսկիւդարի Սէլամլըզ թաղի եւ Զինկ– եանների փողոցի մէջ գտնուում է Ղա– փուլար–Աղասիի բանուկ բաղնիսը, որ նշանաւոր է իր անուշ ջրով: Այդտեղ է յաճախում ժողովրդի մեծ մասը եւ որով– հետեւ սովորականից աւելի թանգ է գի– նը, չարաթական երկու անգամ բաղնիս դնացող միւսլիմներին ձեռնտու չլինե – լով, Հայու բաղնիս է համարուում: Որքան որ բախտաւոր էր այդ բաղնիսի տէրը՝ Յօզա Իդրիսը իր ստացած ահագին քրէ– հատի, որքան որ կապալառուն, բաղնիս – պաններն եւ քիսաչիների օգուտը մեծ էր, այնքան թշուառ եւ այնքան անտանելի էր այդ բաղնիսի քիւլհանջիի (մոխրապան) վիճակը: Քիւլհանջին, որի աշխատութիւ– նը ամէնից ծանր եւ ամէնից անտանելի էր, պարտաւորուած էր ամէն օր երկու անգամ ծխանի մոխիրը դուրս քաշելու, փայտ կոտրելու, եւ ի՛նչքան էր պէտք բաղնիսը տաքացնելու համար, վառելու, բոլորակ ջրհանին լծուած ձին խնամելու եւ անդադար ժամերով հսկելու, որ չհանդնի պառաւ կենդանին, համարեա

չնչին վարձ էր ստանում՝ ամսական լինե– նուն դուրուչ: Խեղճ մարդը այդ չնչին դումարով պիտի կշտանար, պիտի հագ – նէր, պիտի բոլոր պահանջները յագե – ցնէր: Քիւլհանջին ո՛չ տօն ունէր, ո՛չ Զատիկ, նրա համար ո՛չ պաս կար, ո՛չ ուտիք:

Դեռ լաւ էր, որ քիւլհանջիները տան վարձ էլ չէին տալիս, նա էլ ապրում էր քիւլհանջիների նման քիւլհանում, որ մի հասարակ մարդուն պէս բան էր: Յատակը հողից, տանիքի ծածքը ծխից սեւացած, պատերը առանց ծեփի, մի ձեռքի տարա– ծութեան չափ տանիքի լուսամուտը ա– ռանց ապակու՝ բաց էր ամառ, ձմեռ, դուռը կատարեալ չէր խփւում, անբաժան ձիու աղբը մի անկիւնում հաւաքուած, փայտի ձողերը մի կողմը չարուած, օջա– խից անդադար ճթրտոցով դուրս էր թըռ– չում կրակը եւ խանդարում ջրհանին լծուած ձիու ոլորուելուց յառաջացած աղմուկը: Երբեմն քիւլհանջին լարանոց կացինը ձեռքին փայտ էր կոտրում, եր – բեմն ջրհանի ճախարակներն էր եղում, երբեմն բաղնիսի պղինձն էր քննում եւ մերթ նստում օջախի դիմաց աթոռի նը– ման սարքած քարի վրայ ու ծխում էր: Ծխելիս նա աչքերը յառած էր լինում կրակի վրայ, միտքը աշխարհի, յաճախ մռնչում էր եւ անհասկանալի ձայն էր թռչում նրա շրթունքներից: Նրա դէմքը միշտ սխուր էր եւ երեսի խորշոմները

քրտինքով ու փոշիով ծածկուած: Քառա– սուն տարուան կը լինէր քիւլհանջի Ղա– դարը, թէեւ անխնամ մազերը, բեխերը սկսել էին սպիտակել, բայց ինքը մարմ– նով յաղթանդամ եւ հոգով բոլորովին ե– րիտասարդ էր:

Ղազարին անունով չէին ճանաչում. նա յայտնի էր որպէս Քիւլհան–Պէյլի (մոխ – րոցարանի–իշխան) եւ նրան փողոցում, թաղերում, կամ մի առանձին տեղ երբէք չէր կարելի տեսնել: Բայց եւ այնպէս, թէեւ նա աշխարհից ճղնաւորի նման ձեռք էր քաշել, հեռացել, իսկ աշխարհը նրա պղինձ չէր բաժանում, նրա մօտ յաճա– խողների թիւը թէեւ շատ մեծ չէր, բայց քաղաքի ամէն կողմ անցած դարձածից նա շատ լաւ տեղեկութիւն ունէր: Նա ապրելուց զղուած չէր, ինչպէս ինքն ա– սում էր, բայց

— Դիւահարների չրջանում չէր ցանկա– նում կեանք վարել:

Մի առաւօտ դործերը պրծնելուց յետոյ իր սովորական տեղը նստած ծխում էր, երբ քիւլհանի դուռը բացուեց, մի միջա– հասակ, ոչ շատ մաշուած չորեքով մարդ ներս մտաւ, մօտենալով բարեւեց ու նըս– տեց օջախի կուչրը, Ղազարի դէմուդէմ: Քիւլհան–Պէյը առանց չարժուելու բա – րեւը ընդունելուց յետոյ, դարձեալ լուռ՝ ընկղմած էր իր մտածութիւնների մէջ: Ներս մտնողը բնակարանի հետ ծանօթ չէր երեւում, բայց նրա չարժումները բո–

ղիմանկարը, ըստ էութեան, վերածնաւ:

Գրիգոր Տղայի ինչպէս բոլոր, այնպէս ալ չափածոյ դործերուն ամենադլխաւոր յատկանիշը այն է, որ թէեւ հոգեւոր առաջնորդի մը գրիչով գրուած են, սա – կայն ի սպառ, գոնէ տող մը անգամ նա– խատեսուած չեն եղած եկեղեցական պէտ– քերու, կրօնական արարողութիւնները համար: Անոնք բոլորն ալ երկնուած են քաղաքական նշանակութեամբ, ուղղուած ընթերցող անհատներու, յատկապէս՝ դործիչներու, ժողովրդական դանդուած – ներու: Ինքը՝ հաւատացեալ ու բանա – տեղծ, իր դործերուն մէջ՝ ոչ մէկ չարա– կան, ոչ մէկ տող ու դանճ, մեղքի ու կսկիծ: Անշուշտ, ինքը դէմ չէր այդ ամէնուն զարդացման, ժողովրդականաց– ման, սակայն բացարձակապէս կը նախնի– տրէր ոչ եկեղեցական գրականութեան ուղին: Այդ բանը ինքնին նշանակալից երեւոյթ մըն է, որմով բացառիկ տեղ կը գրաւէ Գրիգոր Տղան: Ըստ էութեան հասարակական, քաղաքական դործերով տարուած կաթողիկոսին համար եկեղե – ցական գրականութիւն, մասնաւորապէս չափածոյ խօսք ստեղծելու ժամանակ չէր մնացած:

Իր բանաստեղծութիւններուն մէջ չո– չափուած հարցերը տարբեր բնոյթ ու բնագաւառ ունին: Անոնց մէկ մասին մէջ գարգացման նոր մակարդակի կը բար – ձրանայ անձնական, քնարական քերթո – ղութիւնը, միւս մասին մէջ առաջին ան– դամ կեանքի կը կոչուին հասարակական ընկերային հարցերը, իսկ երրորդ մասին մէջ՝ նոր ձեւի արտայայտութեան կար– ժանանան հայրենասիրական տրամադրու– թիւնները: Այն արտաս բանաստեղծն է ան, որ թէեւ արտ ցաւով, բայց կը խոս– տովանի հին դաղափարներու ուժասպառ, կեանքէն մերժուած ըլլալը.

Գոյ յիս գիտութիւն, բայց խամրեցեալ է,
Է՛ երկիւղ բարեաց, այլ շիջանի միշտ,
Ունիմ և լոյս պայծառ, բայց խաւարեալ է
Եւ հողմն բաղցրասիգ, խորշակահար է…

Ասիկա, ի հարկէ, սահմանադծային և– րեւոյթ է. հեղինակը հինի պաշտպանն է, անոր դովերգուն, բայց, ըստ էութեան, այդ իրադրութիւններուն մէջ իրեն վի – ճակուած էր աւելի նորութեան երկիր ըլլալ: Այդ նորութիւնը իր քով կը չեչոտի ամէնէն առաջ համարձակութեամբ, կեանքի հարցերը բանաստեղծութեան ան– դաստանը տեղափոխելու կամքով ու կա – րողութեամբ: Ուստի կը ծնէին հասարա – կական – քաղաքական բնոյթով առա– ջին լիարժէք բանաստեղծութիւնները: Այդպիսիներէն է, օրինակ, մարդկային լեզուի, այսինքն՝ խօսքի մասին գրած իր ընդարձակ խրատաբերքը, որ կը սկսի այսպիսի խնդրանքով մը.

Ասացից բան մի յայտնի, որ օգտակար է,
Դու ի միտ առ, սիրելի, բանզի բարի է…

Բայց ան նպատակ չունի խօսելու առ–

լորովին ազատ էին: Նաեւլուց յետոյ, երկուան էլ անմռունչ ձեռքերը դլիները տանելով կրկնակի բարեւեցին, առանց ընդհատելու լռութիւնը: Այս ձեւականու– թիւնից յետոյ երբ վրայ մի այնպիսի հայեացք դցեցին, որ կարծես թէ ցանկա– նում էին իրար հարցնել իրանց մասին: Նորեկը ծխախոտի տուփը հանեց եւ սկը– սեց մի սիգարա փաթաթել: Նա սիգարը չէնելիս մէկ–մէկ աչքի տակով նայում էր քիւլհանջիի վրայ, որ անթարթ մտիկ է տալիս վառարանի ահաւոր բոցերին: Ինչպէս երեւում էր, այդ այցելութիւնը այնքան էլ դուր չեկաւ քիւլհանջիին եւ նա վերջապէս դայրոյթը չկարողանալով դսպել, ասաց.

— Հա՛, ի՞նչ ես խմացել, Միօ՛, ա– վախտ ի՞նչ դործ ունես դու այստեղ: Միօն մնջեց, չկարողացաւ խօսել եւ աչ– քերը այնպէս յառեց քիւլհանջիի երեսին, որ կարծես ուզում էր ասել, մի՞թէ չդի– տես:

Աւժամանակ դարձեալ լռեցին: Այդ մի– ջոցին վեր կացաւ տեղից քիւլհանջին եւ բարձրանալով սանդուխներից՝ մտիկ ու– ւեց բաղնիսի պղինձին ու ասաց.

ԱՏՐՊԵՏ

(1 – Շար.)

հաւարակ լեզուի արժանիքներու եւ ա–
ռանձնայատկութիւններու մասին: Իր
խօսքը, հեմնականին մէջ, քաղաքական–
ընկերային բովանդակութիւն ունի. ան
կ'արծարծէ կեանքի ամէն խօսք
կարելի կուտայ ըսուելիք ամէն խօսք
նախապէս լաւ կշռադատելու, որովհետեւ
ամէկ կրնան ձնիլ մեծ անախորժութիւն–
ներ: Ամէկ կը յայտնուի թէ ինչպիսի
խոտութեամբ այն ժամանակ հալածուած
է ազատ խօսքը: Զղուշացիը նոյնիսկ սե–
փական տան մէջ ազատ խօսելէ, սրտէդ
անդամ դղուշացիր, մանաւանդ, երբ ան–
բարենպաստ կարծիք կը յայտնես որեւէ
անձի մասին, որովհետեւ ամէն ինչ կը
լսուի.

Պահէ՛ զբո լեզուդ եւ ի տանէ բումմէ,
Մի՛ խօսիլ բանս չարեաց անդ զումբէբէ
մեծէ,
Մի՛ ասեր ի բո սրտիդ, թէ այն ծածուկ
եւս է,
Զի չիայ քեզ հնար, թէ ոբ մի զնա
չլսէր...

Այս խրատներէն կը յայտնուի որ Գրի–
գոր Տղան զժգոհ է ժամանակի լրագա–
նութիւնէն, բողոք ունի: Ամէնա ցայտուն
կերպով արտայայտուած է իր միւս գոր–
ծերուն մէջ եւս, որոնցմէ կ'արժէ յիշել
յատկապէս «Ցիսուս Քրիստոս...» բառե–
րով սկսող նորայայտ քերթուածը: Հոս
ան, առաջին անգամ մեր բանաստեղծու–
թեան պատմութեան մէջ, կը քննադատէ
իր օրերու հասարակական ապականած
կեանքը, պետական – քաղաքական գոր –
ծիչներու կաշառակերութիւնը, խարդա –
խութիւնները, օճային բարքն ու մարդաս–
պաններու կերպարանքը: Հոս է որ չուրջ
200 տարիով կանխատած է Փրիկեան ըն–
կերային բողոքը՝ ճնշուածներու չահե –
րուն պաշտպանութեամբ.

եւ աստ աղէատն անիրաւի,
Որբոյն չլինի դատ յիրաւի.
Ձշմարիտն սուտ ասի՝
Սակս ոչ ունելոյ սակ արծաթի...

Գրիգոր Տղային յանդգնութիւնը միայն
երկրային տիրողներուն դէմ չէ: Ականա–
տես ըլլալով պատերազմական աւերիչ
ահսարաններու, անմեղ մանուկներու եւ
մայրերու վայրենի սպանութիւններուն,
մեծ մարդասէրը, որ յանուն ժողովուրդ–
ներու խաղաղ կեցութեան խօսած է
Քրիստոսը կրկին խաչելու մասին, կը
սկսի կասկածիլ, մի՞թէ, իրապէս, Ան է
բոլոր իրերն ու իրազարձութիւնները կա–
ռավարողը.

Աքդ զայս տեսեալ, որ ինչ գործին,
Յոյս հիանամ ընդ դիպուածին...
Զի, որ շարժէ՝ զորըս շարժին՝
Է կառավար Տէր Կենդանին,
Բայց, երբ հայիմ ի գործ իրեն,
Յոյս զայթակղիմ, թէ է՞ ստուգին.
Թէպէտ եւ միտք իմ զերկբային,
Քանզի գիտեմ գհաւաստին,
Այլ իմ խորհուրդս տարբերին
Եւ ընկղմեալ յոյժ տատանին...

Անհակադիպ են Գրիգոր Տղայի «Ողբ
երուսաղէմի» վէպին երկրորդ մասին այն
էջերը, ուր գարձեալ առաջին անգամ, կը
հանդիպինք կենդանի հայ գօրավարի մը
պատերազմական քաջագործութիւններ –
ու բանաստեղծական գովերգութեան:
Հերոսը՝ Լեւոն երկրորդն է, Գրիգոր
Տղային պաշտպանած թագաւորցուն, որ
կը ջախջախէ կիլիկիան նուաճելու եկած
Սրօսկները.

Եհաս ի դաշտ լայնաձգտին՝
Ոպպատակաւ զօրաց ճոցին
Լեւոն իշխան կիւլիկեցին...
Ոչղեաց զխոց իւր նիզակին,
Եհաս զսիրտ գխաւորին
Եւ դիաբաւալ կացոյց դաշտին...
Պարդամ ես վա՛շ իմ իշխանին...

Հայոց աշխարհը ծարաւ էր դիւցազներ–
ական այսպիսի տողերու: Եւ որքան ալ
զարմանալի ըլլայ, մեր հարուստ բա –
նաստեղծութիւնը աղքատ է այս կեանի
վրայ: Գրիգոր Տղան կաթողիկոս էր հոս
ևս եւ ուղի կը նշէր:

Սկզբնապրիւրները կը վկայեն, թէ այդ
հերոսամարտին կը մասնակցէր նաեւ ին–
քը, Գրիգոր Տղան, եւ իր աղօթքներով ու
յորդորներով կը քաջալերէր հայ կտրիճ–
ները: Ուրիշ ձեւ չէր կրնար ըլլալ:

Պարզ է, որ նման անձի մը աչքէն պի–
տի չվրիպէր նաեւ Գրիգոր Նարեկացին:
Գրիգոր Տղան երկրորդ ու վերջին այն
բանաստեղծը եղաւ, որ Նարեկացիի ճամ–
բուն հետեւեցաւ խօսելու համար «ընդ
Աստուծոյ»: Անհամեմատօրէն զուսպ ծա–

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԵՐԱԿՆԵՐԸ

Հայաստան արուեստական ոռոգումի
տեսակէտով հին աշխարհի ամէնէն զար–
գացած երկիրներէն մէկը եղած է: Դեռ
Ուրարտական պետութեան օրերուն եր –
կիրը ծածկուած էր ջրանցքներու ցան –
ցով: Այս ուղղութեամբ խօսուն վկաներ
են այն բազմաթիւ քարակերտ վիշապնե–
րը՝ մեծ մասամբ ձկնակերպ, որոնք կը
պահուին Հայաստանի մէջ:

Այդ ժամանակաշրջանի ջրատնտեսական
աշխատանքներուն գլուխ գործոցը եղած է
Մենուասի Ջրանցքը, որ կը կոչուէր նաեւ
Շամիրամի Ջրանցք: Վերոյիշեալ Ջրանցքը
ունէր 75 քիլոմեթր երկարութիւն:
Կ'անցնէր խոր կիրճերէ, ձորերէ եւ ա –
ռատ Ջուր կը հասցնէր Վան քաղաքին,
Վանայ լիճին ալ ու ճախ ափերուն փըռ–
ուած լայնարձակ հողերուն, որոնք, մեր
պատմահօր Մովսէս Խորենացիի վկայու–
թեամբ, կը զառնան բուրաստաններ,
ծաղկանոցներ եւ այդիներ:

Դարերու կեանք ունին մինչեւ այսօր
դոյութիւն ունեցող էջմիածնի, Դալմա –
նի, Մամռիի, Աչտարակի Ջրանցքները:

ւալով, չափէ աւելի մեծ զպացումով ըս–
քանչելի կոթող մը թողուց ան, որ զըտ–
նուեցաւ միայն 1940ին, թիւ 5707 ձեռա–
գրին մէջ: Վերջինս ընդօրինակուած է
Յովհ. Որոտնեցիի աշակերտ Յակոբ Ոս–
տանցիի ձեռքով, երբ Լենկթիմուրի հա–
լածանքներէն փախած լեռնէ լեռ կը թա–
փառէր: Իր յիշատակարանին մէջ գրիչը
կը պատմէ, որ չատնոց փափաք ունէր
«ի մի տիւր» ունենալու Գրիգոր Նարե –
կացիի, Ներսէս Շնորհալիի եւ Գրիգոր
Տղայի գործերը: Բայց բախտը չունենալ
բան ամենայնի վայելելու իր ծանր յոզ –
նութեան այդ լուսաբուխ արդիւնքը: Շատ
չանցած, թշնամիները կը նահատակեն
զինքը եւս: Ձեռագիրը, սակայն, կը փըր–
կուի: Անոր առաջին թերթին վրայ այսօր
ալ պարզօրէն կը նշմարուի երկու յիշա –
տակ: Մէկը՝ յիշատակագրութիւնն է Յա–
կոբ Ոստանցիի նահատակութեան, իսկ
միւսը՝ արեան հետք... Գրչագրին ա –
բիւնն է...

Եւ արժանի են իրարու այդ սուրբ ա–
բիւնն ու այդ արեամբ փրկուած գան –
ձերը:

Գրիգոր Տղայի բանաստեղծութիւնները
թարմ ու զեղեցիկ են ոչ միայն իրենց
բովանդակութեամբ, այլեւ ձեւով, ու
մանաւանդ՝ ժողովրդական բանահիւսու–
թենէն առնուած հարուստ ասացուածքնե–
րու հմուտ օգտագործութեամբ: Իրենց
ամբողջութեանը մէջ անոնք հայ միջնա –
դարեան քնարերգութեան մեծարժէք գան–
ձերէն են՝ լեցուն մտքի ու սրտի ընդ –
վզող վայրկեաններով:

Ա. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

Հին Հայաստանի ջրաշինարարական
գլուխ գործոցներու շարքին կը դասուի
մօտ 2700 տարի առաջ Ուրուսա Ա.ի կողմէ
կառուցուած Ջրամբարը, որ զարձեալ կը
դտնուի Վանի մօտերը, ծովի մակերեսէն
2500 մեթր բարձրութեան վրայ:

Նորերուն մէջ առաջնակը Շիրակի Ջր –
անցքն է: Շիրակցի հողագործը միշտ
կ'երազէր օգտագործել Ախուրեանի ջու –
րերը: Եւ ահա 1922ին կը սկսի Շիրակի
Ջրանցքին կառուցումը, ղեկավարու –
թեամբ ճարտարապետ Յովհ. Տէր Ասա –
ուածատրեանի: Ջրանցքը ոռոգելի դա–
ձուց 11·000 հեկտար հող: Արագ կերպա–
բանափոխուեցաւ բնութիւնը: Պողպատու
դաշտեր յայտնաբերուեցան, հազարաւոր
հեկտարներու վրայ բազմացաւ չաքարի
ճակնդեղը, բարձրացաւ եւ կայունացաւ
հայահատիկին բերքը, կանաչով ծած –
կուեցաւ Լենինականը:

Դեռ նոր աւարտած էր Շիրակի Ջրանց–
քին կառուցումը, երբ սկսաւ իր տեսա –
կին մէջ եզակի՝ Այղր լիճի Ջրհան կայա–
նին չինութիւնը: Լիճին տակ, քանի մը
մեթր խորութեան վրայ, կառուցուեցաւ
Ջրընդունիչ աւազանը եւ չէնքին պատ –
ուանդանը: Արդաւանդ դաշտավայրին
հազարաւոր հեկտար ծարաւ հողերը ա–
ռատ Ջուր ստացան եւ անապատ բարիք –
ներ հայթայթեցին:

Վերակառուցուեցաւ Հոկտեմբերեանի
Ջրանցքը, որ մեծ դեր կը խաղայ դիւ –
ղատնտեսութեան կեանքին մէջ: Կարճ
ժամանակուան մէջ փորուեցաւ 61 քիլո·
երկարութեամբ մայր ուղին: Արագօր
Ջուրը հոսեցաւ այնտեղէն եւ չունչ տուաւ
հազարամեայ անապատներուն: Հինը կ'ո–
ռոգէր 10–12·000 հեկտար հող, նորը՝
կրկնապատիկը: Երբեմնի ամայի վայրե –
րուն մէջ կառուցուեցան նոր աւաններ,
հիմնուեցան խաղողագործութեան եւ
պտղաբուծութեան մեծ կեդրոններ:

Հոկտեմբերեանի Ջրանցքէն եաք չին –
ուեցաւ Արտաշատի մեծ Ջրանցքը, որ
մեծ օգտակարութիւն ունեցաւ Արտաշա–
տի եւ Վեդիի շրջաններու զիւղատնտե –
սութեան զարգացման համար: Այնուհե–
տեւ իրարու եսեւէ չարք մտան Ներքին
Հրազդանի, Թալինի մեծ Ջրանցքները:
Առաջինը Ջուր ապահովեց էջմիածնի
շրջանին, իսկ երկրորդը՝ կեանք տուաւ
Թալինի շրջանի մեռեալ հողերուն:

Վերջին տասնամեակներուն կառուց –
ուած են նաեւ մեծ ու փոքր բազմաթիւ
ուրիշ Ջրանցքներ: Սակայն կառուցուած
Ջրանցքներուն հսկան Արզնի–Շամիրամն
է: Հարիւրամեակներ առաջ եղուարդի
լայնարձակ սարահարթին Ջուր կուտար
Արայի լերան ստորոտէն հոսող Ջրանցքը:
Սակայն Պարսից արիւնարբու Շահ–Աբա–
սի 1604ի արշաւանքը ճակատագրական ե–
ղաւ նաեւ եղուարդի համար: Տեղւոյն
բնակիչները կամ կոտորուեցան, կամ
բռնի ուժով Պարսկաստան քշուեցան: Ա–
մայացան ծաղկուն դաշտերը եւ զիւղե –
րը, կործանեցաւ նաեւ անոնց կեանք տը–
ւող Ջրանցքը:

Տարիներ եաք մարդիկ լեռներ եւ ապա–
ռաժներ ճեղքելով, չինեցին Ազնի–Շամի–
րամ Ջրանցքը: Եղուարդի հին առուներ –
ըէն նորէն Ջուր հոսեցաւ, նորէն այդես–
տաններ զարձան ամայացած դաշտերը:
Ջուրը եղուարդէն չարունակեց իր ճամ–
բան, հասաւ Աչտարակի շրջանի քարքա–
րուտներուն, խոպաններուն: Հիմա եօթը
մեծ տնտեսութիւններ կան Ջրանցքին պո–
տիին մէջ, մօտ 10·000 հեկտար այդիներ,
որոնք թէեւ լրիւ չեն պտղաւորուած,
բայց այս տարի արդէն կուտան տասնեակ
հազար թոն խաղող եւ պտուղ:

Արզնի – Շամիրամի առաջին մասը ո–
ռոգելի զարձուց 13·000 հեկտար հող:
Աւելի մեծը Ջրանցքին երկրորդ մասն է,
որ սկսելով եղուարդէն, կը հասնի Աչ–
տարակի շրջանի Շամիրամի եւ Թալիշ
զիւղերուն եւ կ'ոռոգէ 17·000 հեկտարէն
աւելի խոպան հող:

Ներկայիս Հայաստանի ոռոգելի հողե–
րուն տարածութիւնն է 270·000 հեկտար:

Ջրատնտեսական կառոյցներուն չինա –
րարութիւնը աւելի մեծ թափ պիտի ըս–
տանայ յառաջիկայ հինգ տարիներուն,
երբ ոռոգելի հողատարածութիւնները
պիտի աւելնան 84·000 հեկտարով: Մի–
ժամանակ պիտի Ջրարբիացուի 130·000
հեկտար արօտավայր: Առանձնապէս կա–
րեւոր են այն կառոյցները, որոնք պիտի
նպաստեն Սեւանայ լիճին Ջուրերուն
պահպանութեան: Վերջերս աւարտեցաւ
Ախարանի Ջրամբարին չինութիւնը: Հի –
մա հակայ Ջրամբարին մէջ կը բարձրա –
նայ Ջուրը եւ արդէ կը զոյանայ Ախա –
րանին լիճը: Ոռոգման Ջուր տալով աւելի
քան 9·000 հեկտար հողերու, Ջրամբարը
հնարաւորութիւն կ'ընձեռէ Սեւանէն խը–
նայելու տարեկան 80 միլիոն խորանարդ
մեթր Ջուր:

Նոյն նպատակով տարիէ մը իվեր կը
չինուին Մխչեանի եւ Արեւշատի Ջրհան
կայանները: Հաւաքելով եւ բարձրացնե –
լով Արարատեան դաշտավայրէն հոսող
եւ անօգուտ կորչող ստորերկրեայ Ջուրե–
րը, այդ կայանները հնարաւորութիւն
կուտան Սեւանի Ջուրերուն տարեկան
խնայել 170 միլիոն խորանարդ մեթր:

Իր զեղեցկութեամբ եւ ինքնատիպու –
թեամբ Նոյեմբերեանի քառասնհման
Ջրհան կայանը եզակի է իր տեսակին
մէջ: Այս տարի ամբողջ տարողութեամբ
պիտի օգտագործուի կայանը, որ Դեբեդի
Ջուրերը պիտի հասցնէ հեռաւոր դիւղեր
եւ պիտի ոռոգէ 4000 հեկտար հող:

Հնդամեակի Ջրատնտեսական միւս մեծ
կառոյցը Որոտանի զարմանահրաշ Ջը –
րանցքն է, որ պիտի անցնի 20 քիլոմեթր
փապուղիէ, նոյնքան մըն ալ Ջրանցքերէ
եւ 5·500 հեկտար տարածութեամբ հող
պիտի ոռոգէ սակաւաջուր Գորիսի Ջըր –
ջանին:

Հայաստան հայ մարդուն ջանքերով
պիտի զառնայ զարգացած ոռոգման, ար–
ուեստական լիճերու, խաղողի եւ պտուղ–
ներու երկիր:

Ռ. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

Կայսրուհին անհանդիստ ըլլալով, իբրեն
կ'ընկերանալին զահաժառանգն ու իշխա–
նուհին: Բնական է որ ես ալ կը զտնուէի
«Վիլհէլմիկ»ին հետեւորդներուն մէջ:

Շաբաթ մը ամբողջ երկաթուղիի յոզ–
նեցուցիչ ճամբորդութիւն մը ըրած էինք,
ձանձրալի նախաճաշերով եւ ընթրիքնե –
րով, ընդունելութիւններով, պարահան –
դէսներով եւ ուրիշ զուարճութիւններով,
այնպէս որ զոհունակութեան աղաղակ մը
արձակեցի երբ վերադարձայ խաղաղիկ
յարկաբաժինս, ուր այցելած էք պատե–
րազմէն առաջ: Թէեւ առաջին ակնարկով
խիստ հաճելի եւ հետաքրքրաշարժ կը
թուի աշխարհաքաղաքական այս
կեանքը, եւ սակայն ժամանակ մը վերջը
տեսակ մը տարտարարհակ աշխատանքի
մը վիճակը կ'առնէ ամէն տեղ զահաժա–
ռանդի մը կամ կայսեր մը հետեւիլը:

Հաղիւ թէ քանի մը ժամ հանդչած էի,
երբ ժամը հինգին հեռաձայնով կանչուե–
ցայ Գահաժառանգին պալատէն: Նորին
Կայսերական Բարձրութիւնը, որ լաւ–
համաձայն, կայսեր հետ նախաճաշած էր
կամուրջին միւս կողմը գտնուող Քէօնիկ–
լիխէս Շլոսի մէջ, խիստ վշտահար եւ
մտածկոտ երեւոյթ մը ունէր: Թերեւս
կայսրը զարձեալ խստօրէն կշտամբած էր
գինքը իր արտառոցութիւններուն համար
ինչպէս յաճախ կը պատահէր:

— Կոմս, ըսաւ ինծի քանի մը րոպէ
լուռ մնալէ եաք, կը յիշէ՞ք Լոյենպէրկի
դքսուհիին մասին մեր ունեցած խօսակ –
ցութիւնը:

— Կատարեալապէս, պատասխանեցի եւ
սեղանին վրայ նշմարեցի գերման դեսպա–
նէն զրկուած անձնական նամակ մը:

— Զեղի ըսած էի որ, դիս այդ հրա –
պուրիչ կնոջ ներկայացնէք: Լաւ ուրեմն
պէտք է որ այսօր իսկ կատարուի այդ
բանը: Ան այս իրիկուան համար օթեակ
մը ունի Քէօնիկլիխէ Օփերային մէջ, ուր
Ֆալստաֆը պիտի բեմադրուի: Ինծի հետ
հոն պիտի ըլլաք եւ պիտի ներկայացնէք
դիս ձեր սիրուն բարեկամուհիին: Հաս –
կընալի է, այնպէս չէ՞, աւարտեց ան
հեղնախառն:

Նոյն դիշերը, ատացած հրահանգներուս
համաձայն, Գահաժառանգին, Դրեսդեր –
նիցին եւ երկու թիկնապահ զինուորա –
կաններու հետ կայսեր օթեակին էի:

Իսկոյն մեր ղէմի օթեակին մէջ տարի–
քոտ տիկնոջ մը ընկերակցութեամբ նըս–
տած տեսայ կոմսուհին: Նչան մը ըրի
գահաժառանգին որ հեռանայ: Զայն ներկայացուցի զեռատի կնոջ որ ա–
նակնկալի եկաւ եւ չկրցաւ զսպել իր ու–
րախութիւնը այս մեծարանքին առթիւ:

Իշխանն ու կոմսուհին բռնուեցան մտե–
րիմ խօսակցութեան մը, ուրկէ խիստ
տարուած կը թուէին երկուքն ալ: Ես ալ
կը խօսակցէի տարիքոտ տիկնոջ հետ:
Երբ իրենցմէ բաժնուեցանք, կայսերական
Տէրս աղաղակեց.

— Ա՛հա, սիրելի Հելգենտորֆս, Պերլի–
նի ամէնէն սիրուն կինն է ան, բայց որ–
քա՜ն սրտնեղած է, որքա՜ն սրտնեղած:

Ո՞վ էր սրտնեղողը. զուշակելու համար
չատ մտատանջուեցայ, բայց չհամարձա–
կեցայ այդ առեղծուածային բառերուն
մասին բացատրութիւն խնդրել եւ վերա–
դարձանք մեր օթեակը:

Երբ պալատ հասանք, Գահաժառանգը
որ նրբանցքի մը մէջ կը խօսակցէր զե–
դեցիկ, նրբահասակ եւ խարտիշահեր
պատուակալ տիկնոջ մը հետ, թողուց
զայն եւ քովընտի սենեակ մը հրաւիրեց
զիս:

— Հելգենտորֆ, ըսաւ ան, կը փափա–
քիմ որ վազը զիշեր ժամը իննին այցելու–
թեան երթաք Լոյթենպէրկի զքսուհիին:
Զեղի կը սպասէ:

ՈՒԻԼԵԼՄ ԼԸ ՔԻՕ

(Շար.)

Պ. Լեւոն Քանարեան, Տէր եւ Տիկին Նիքողոս Քօսէեան եւ զաւակները, Օր. Ժաքլին Քանարեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թօփալեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սեփուհ Հանըմեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Զորեան, Տիրատուրեան, Քանաքեան, Տիւրկէրեան, Հանըմեան, Ճէնապեան, Քօսէեան, Պապիկեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները յայտով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ աղգականին՝

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՔԱՆԱՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Հանըմեան)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 2ին, իր բնակարանը, 60 տարեկանին, 302 Բիւ տէ Փիւէնէ :

Ծուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ ժամը 14·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէոնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնանճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առած է Տէր եւ Տիկին Ուզունեանէ լիսուն ֆրանք իրենց թոռնիկին ծննդեան ուրախ առթիւ :

Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Մարղարեանէ լիսուն ֆրանք :

×

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առած է հետեւեալ նուէրները, Ողբ. Պսակ քհնյ. Հայրապետեանի հոգեհանգստեան առթիւ երեցկին Այրի Տիկին Հայրապետեանէ 50 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Հայրապետեանէ երեսուն, Պ. Գարեգին Հայրապետեանէ քսան, Օր. Կեմալմազեանէ տասը ֆրանք եկեղեցւոյ պայծառութեան :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Վիէնի զպրոցներու բացումը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ 5 եւ 6 Հոկտեմբեր, Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի, ծանօթ սրահներուն մէջ։

Արձանագրութիւնները կը կատարուին տեղւոյն վրայ դասատուին կողմէ։

×

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻՔ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Հինգշաբթի օրերու հայերէնի դասըն - թացքը կը սկսի Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր վեցին եւ կը չարունակուի ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ եռք ժամը 2–4։ Թաղականութիւնը եւ կապ. Խաչը կոչ կ'ընեն չրջանի բոլոր հայ ծնողքներուն որպէսզի իրենց պզտիկները ամէն Հինգշաբթի, կանոնաւոր կերպով ղրկեն դպրոց, հայերէն սորվելու համար։ Ինչպէս անցնող տարիներուն, այս տարի եւս կը դասա - նանդեն Գուրգէն Վարդ. Թրթռեան եւ Տիկին Փարիզ Արմաղանեան :

×

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Ծր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ֆիլոթեքնիք համայ - նաղիտարանի հայերէնի դասերը սկսած են Հոկտ. 3ին,, Լիսէ Քոնտորսէի մէջ երկուշաբթի եւ երեքշաբթի երեկոները ժամը 19էն 20։ Սկսնակ եւ յառաջացած դասընթացքները, Պաքալոռէայի պատրաս - տութեան Հայերէնի լրիւ ծրագիրը։

Դասախօս՝ Պր. ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԻՆ

Ջայնասփիւռ.— Ֆրանս Քիւլթիւռ կա - յանէն :

Հոկտեմբեր 9, կիրակի առաւօտեան ժամը 8ին։ Նիւթ՝ Հայ եկեղեցական երա - ժըշտութիւնը, մասնակցութեամբ Ալբա Պարթեւեանի :

Պատկերասփիւռ.— Հոկտեմբեր 9, կի - րակի առաւօտեան ժամը 9,30ին, Ա. կա - յանէն։ Նիւթ՝ Կապադովկիան։ Կը մաս - նակցին Հ. Յան Տանիէլեան՝ տեսուչ Փա - րիզի Աստուածաբանական Համալսարա - նին եւ Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Միչէլ Թիէ - րի :

ԿՈՒԶՈՒԻ

Coupeuses jupes - robes. Travail en atelier

Jenny May

50, RUE DE PARADIS, PARIS 10e

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փա - րիզի մասնաճիւղի կողմէ 9 Հոկտ. Կիրա - կի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ դէպի Ֆոն - թէնպլօ :

Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկ. Թաղէոսեանի հեռախօսով 878–27–35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254–17–74 :

Երթ ու դարձի դին 15 ֆրանք :

Օթոքառը կը մեկնի Սքուար Մոնթո - լոնէն : Հաւաքուիլ ժամը ճիշդ 8,30ին :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրու - թեան 300ամեակի առթիւ :

Հովանաւորութեամբ եւ կազմակերպու - թեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան :

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ (295 Բիւ Պուալօ)։ Կը խօսին ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (Հայերէն), Օր. ԱՂԱՒՆԻ ԻՆՃԻՃԵԱՆ (Ֆրանսերէն) :

Կը մեներգէ Օր. Ա. Կարապետեան :

Կ'արտասանեն՝ Տիկիններ Գայթան - եան եւ Թօփուզխանեան, Օրիորդներ Տապաղեան, Կէնճեան եւ Մանթարեան :

Կը խնդրուի ճչդապահ ըլլալ :

× ԿԻՐԱԿԻ, Պատարագի ժամուն, ըն - թերցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կոնդակի եւ Հոգեհանգիստ՝ երջանկայիշատակ Ցակոբ Ջուղայեցի Կա - թողիկոսի, Ոսկան Վրդ. Երեւանցիի եւ համայն թարգմանչաց Վարդապետաց մերոց :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի օրը կը տօնուի Մար - սէյլի մէջ, Հոկտ. 15ին, Քազա տ'Իթա - լիա :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Հոկտ. 30ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վաուիէթէ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականմիութեան պարահանդէսը Նո - եմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սը - րահին մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 6ին Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9ին :

Արձանագրութիւն, դասարանական բա - ժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ու - նենան նոյն օրը, ժամը 9–12, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ։ Գ. դասարանին՝ համառօտ ծանօթութիւններ՝ գրական սե - ռերու չուրջ։ Ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Կ. Միսթիք :

×

Լիոնի Ազգ. Միութեան հովանաւորու - թեան ներքեւ եղող Հայկազեան վարժա - րանի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Հինգշաբթի 6 Հոկտ. առաւօտեան ժամը 8,30ին։ Բոլոր անոնք որ կը փափաքին ի - րենց զաւակներուն հայերէի կրթութիւն տալ, թող հաճին իրենց զաւակները ղըր - կել 295, Ռիւ Պուալօ, Ազգ. Վարժարան։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիա - մանթօ խումբը ձեռնարկած է գրաղարա - նի մը կազմութեան ֆրանսական եւ հայ - կական բաժիններով։ Այս առթիւ կը յայ - տարարէ որ չնորհակալութեամբ կը ստա - նայ գրաղարանի ճոխացման համար եղած ազգային նիւթեր պարունակող ֆրանսե - րէն եւ հայերէն գիրքերու նուիրատուու - թիւնը, զանոնք լաւագոյնս օգտագործե - լու նպատակով :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սաեփան Ենգոյեան Գաոնեցի։ Ոեւէ մէկը որ լուր ունի թող դրէ հետեւեալ հասցէին.

S. Hovanesian
1591 Lupine Ave.
MONTEREY PARK
CALIFORNIA (U. S.)

Հ. Ց. Դ.

ՎԱՂԱՆՍ.— Հ. Ց. Դ. Կոմիտէն ընդ. - ծողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս չաբաթ երեկոյ (Հոկտ. 8) ժամը 8,30ին սովորական հաւաքատեղին։

Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Պարտատ - րիչ ներկայութիւն։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

SOCIETE IMPORT - EXPORT

Կը փնտռէ առեւտրական պատրաստու - թիւն ունեցող գործակից մը 25էն 35 տա - րեկան։

Հեռաձայնել՝ 225–12–43։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Մանրամասնութիւնները յայտնուիլ։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

LYNCH. ARMENIA, Travels and Studies. 2ème éd. Beirut, 1965, 2 vol. reliure toile, 197 illustration, Carte etc. 125 Fr.
ADONTZ, Etudes Arméno-Byzantines, Lisbonne, 1965, 440 p. 35 Fr.
MANANDIAN, Tigran II et Rome, Lisbonne, 224 pages 15 Fr.
MANANDIAN, The trade and cities of Armenia, Lisbonne, 248 p. 35 Fr.
J. MECERIAN, Histoire et institutions de l'Eglise Arménienne Beyrouth, 1965, Illustr. et Carte 42 Fr.
J. MECERIAN, Le génocide du peuple arménien 9 Fr.
Mgr. JEAN NASLIAN, Mémoires, Vienne, 2 vol. illustrés 60 Fr.
Յ. ՊԱՊԿԵՍԵԱՆ, ՀԱՅ ԱՏԼԱՍ, Լոս-Անճելըս, մեծադիր 328 էջ, լաթա - կազմ, բազմաթիւ դունաւոր եւ ոսկեզրուազ նկարներով եւ քարտէս - ներով։ Շքեղ տպագրութիւն։ 175 ֆր.
Յ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ, Ցետ մահու, հրատ. Ս. Վրացեան, լաթակազմ 10 ֆր.
ԵՂԻՇԷ Յ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարբ-Խնուս, Պէյրութ, պատկերազարդ, լաթակազմ, 584 էջ 15·00 ֆր.
ԷԼԻԶ ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ, Ստուեր եւ Լոյս, Փարիզ 13,00 ֆր.

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Ձոխ մթերք հայերէն եւ Հայոց մասին ֆրանսերէն գրքերու եւ Հայաստան - եան հրատարակութիւններու :

ԼՈՑԸՍ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա - կարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու - թիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գեանի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ։ —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը ։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 5 OCTOBRE 1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10729 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.729

ՆԱՀԱՆՉՈՂ ԲԱՐՔԵՐ

Պարբերաբար Սփիւռքի հայ թերթերու մէջ կը հանդիպինք մեր առհաւական բարքերը խոցող երեւոյթներու քննադատութեանց։ Անոնց ընթերցումն իսկ ցաւ կը պատճառէ բոլոր անոնց, որ կը հաւատան, թէ տոհմիկ առաքինութեանց կորուստով, անփոխարինելի հարստութիւններ ձեռքէ կը հանենք Սփիւռքի մէջ ։

Ժողովուրդի մը մշակոյթին չափ թանկագին են նաեւ անոր տոհմիկ բարքերն ու առաքինութիւնները ։

Երբ կը տժգունին անոնք, երբ վաղաժամ կը թարշամին, կարծես բան մը փուլ կուգայ հոգիներու մէջ։

Տարիներ առաջ երբ հնդիկ աշխարհահրաչակ բանաստեղծ Ռապինտրանատ Թակոր Պուլկարիա այցելեց, ցաւով դիտել տուաւ իր խօսակիցներուն, թէ պուլկար ժողովուրդը փոխած իր ազգային տարազը ու որդեգրած էր եւրոպան։ Թակոր հնդկական տարազով կը կատարէր իր ճամբորդութիւնները ։

Մեր բծախնդրութիւնը մինչեւ տարազ պիտի չերկարէր ։

Նիւթականէ վեր ու կարեւոր կերպարափոխութեան մը համար է մեր խօսքը ։

Ազգային տարազը շատոնց ձգած՝ պիտի ուզէինք, որ մնայինք կառչած տարազին, մեր բարքերուն եւ առաքինութեանց, որովհետեւ անոնք կը կարկառեն հայ նկարագիրը ու կը դնեն զայն բարոյական իր պատուանդանին վրայ ։

Ցեղային ազնիւ եւ հազուագիւտ առաքինութիւններով հռչակուած ժողովուրդ մը եղաւ Հայը, բնագաւառին մէջ ։

Աշխատասէր, պատուախնդիր ու գաղափարապաշտ ։

Բոլոր անոնք որ ճանչցան զայն իր հողին վրայ, հաստատած են, որ ան եղած է հիւրասէր, խաղաղ այլ մանաւանդ ստեղծագործ ժողովուրդ ։

Ան իր քրտինքով ոռոգած է իր հողը ։

Շնորհիւ իր աշխատունակութեան եւ որոնող ոգիին, բարձրացուցած է իր տաճարներն ու վանքերը, իր դպրոցներն ու արուեստի հրաշալիքները ։

Զեղծարարութիւն, յափշտակութիւն, նենգութիւն ու խարդախութիւն, անհաղորդ եղած են հայ նկարագրին ։

Որքան հայ մարդը, նոյնքան հայ կինը, եղած են պատուախնդիր իրենց ընտանեկան ակութիւն, զոր ընդունած են որպէս սրբութիւն սրբոց, ու կապուած են անոր հաւատարմութեան սրբազան կապերով ։

Մեր գրականութեան մէջ լուսաւոր էջեր կան այս իրողութիւնները հաստատող ։

Դէպի Պոլիս եւ դէպի Ամերիկա պանդիխտութեան գացող երիտասարդ ամուսնացեալներու նոյնքան դեռահասակ կիները, տարիներով սպասած են իրենց սիրելիներու վերադարձին, ամբասիր ապրումներով կապուած իրենց երդիքին ։

Նոյնը եղած է կենցաղը արտասահմանի մէջ տնտեսութիւն մը շինելու նպատակով պանդուխտի ցուպը վերցուցած մեկնողներուն ։

Զենք խօսիր այլեւս Հայ Եղեռնի ընթացքին զիրենք ապառաժներէ վար նետող կամ դեռի մը ջուրերուն յանձնող աղջիկներու եւ կիներու մասին, որոնք մահը նախապատիւ համարած են թուրքի մը խենէշ ողոքումներէն ։

Բարոյականի սահմանները հոս կանգ չեն առներ սակայն ։

Հայ առեւտրականը երկրին մէջ տէր էր իր պարտքին ու խօսքին ։

Մարդիկ իրարմէ փոխ կը վերցնէին հնչուն հարիւրաւոր ոսկիներ, առանց վկայի ու ստացականի, եւ օրին՝ կը վերադարձնէին զանոնք փոխատուին ։

Ակամայ սնանկութիւններն անդամ կը հաշուրուէին յանցանք, ու պատուաւոր մահը կը համարուէր, նման պարագաներուն, նախընտրելի՝ համբաւը արատաւորող ակամայ ձախողութիւններէ ։

Իր հարեւանին պատուին նախանձախընդիր ծանօթ մը չէր ներեր, որ հասնող առաջին բանսարկուն՝ վատ խօսէր անոր մասին ։

Դրկից ազգայիններու պատիւն ու երջանկութիւնը կը համարուէր սեփական պատիւ եւ երջանկութիւն։ Ու, բարոյականի տէր անձ մը թոյլ չէր տար ինքզինքին դէշ խօսելու, թաղեցիի մը մասին ։

Հասարակաց բարոյական մը կ՝առաջնորդէր ամէնքը, ու խորթ աչքով կը դիտուէին բոլոր անոնք, որ տոհմիկ բարքերը խոցող շեղումներու մէջ կը գտնուէին ։

Անշուշտ սխալողներ, սայթաքողներ եւ վատահամբաւ արարքներ գործող փոքրամասնութիւն մը պիտի գտնուէր տեղ տեղ։ Բայց այդքան ։ Հայը դիտող օտարը անոր միջինին մէջ գտած էր համբուրելի առաքինութիւններ ու գնահատած զանոնք ։

Ի՞նչ կը մնայ այսօր այդ բոլորէն՝ մընացորդացին մէջ ։

Հասարակաց ընդհանուր չափանիշ մը դարձեալ կը կարկառուի վեր, իբրեւ տոհմիկ առաքինութիւն ։

Մխիթարական երեւոյթ մըն է ասիկա։ Ու նաեւ հպարտութեան առիթ մը։ Շարունակենք մնալ կառչած այս հարստութեան, նուազագոյնի իջեցնելով շեղումներ, որոնք կրնան տեղ մը արատաւորել մեր մաքուր համբաւն ու անունը ։

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ

Տին Ռըսքի եւ Քուվ տը Միւրվիլի առաջին խօսակցութիւնները սկսած են Ուոշինկթընի մէջ։ Երկու Արտաքին նախարարները երեք ժամ եւ 45 վայրկեան եղած են գլուխ գլխի եւ խօսակցութիւնները չեն ընդմիջուած նոյնիսկ կարճ ճաշին ընթացքին ։ Բանբերը կը շեշտէ թէ այս խօսակցութիւնները տեղի ունեցած են «սիրալիր մթնոլորտի մը» մէջ, բայց եղած են շատ անկեղծ, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի Վիէթնամին ։

Այս նիւթին շուրջ է արդէն որ երկու նախարարները որոշած են խօսիլ կրկին, յաջորդ օրն իսկ ։

Եթէ դիրքերը իրարու չեն մօտեցած, այս խօսակցութիւնները սակայն պատճառ դարձած են որ փոխադարձ հասկացողութիւնը աւելի դիւրանայ ։ Պարզ է որ Ֆրանսայի նախարարը կը շարունակէ պնդել որ Միացեալ Նահանգները պէտք է հանդիսաւոր յայտարարութիւն մը ընեն, Վիէթնամէն իրենց զօրքը քաշելու մասին։ Այս ձեւով ցոյց տուած կ՝ըլլան իրենց բարեկամեցողութիւնը ։

Ռըսքի համար ճիշդ հակառակն է, պէտք է երկուք ըլլալ խաղաղութիւն ընելու համար ինչպէս պատերազմ ընելու ։ Նման յանձնառութիւն մը, Ամերիկայի համար, կրնայ միայն փոխադարձ ըլլալ։

Նոյն անել կացութիւնը կայ Միացեալ Նահանգներու եւ Ֆրանսայի միջեւ, երբ խօսակցութիւններու նիւթ կը դառնայ Ատլանտեան կազմակերպութիւնը ։ Կրկին քննուած է ամերիկեան զինուորական կայաններու հարցը, Ֆրանսայի մէջ, պատերազմի պարագային։ Ֆրանսական դիրքը շատ յստակ է։ Ֆրանսա կը նախատեսէ Ուոշինկթընի տրամադրութեան տակ դնել կրկին ամերիկեան նախկին կայանները, միայն այն պարագային երբ Ֆրանսական կառավարութիւնը պատերազմ յայտարարէ եւ ոչ թէ երբ պատերազմ ըլլայ Ատլանտեանի անդամ մէկ ուրիշ երակրի դէմ ։ Այս է խնդրոյ առարկայ հարցը ։ Ամերիկա չուզեր որ այս հարցը կրկին ծեծուի, Ֆրանսա կ՝ուզէ որ հարցը լուծուի երկկողմանի նոր համաձայնագրերով ։ Ելքը յայտնի չէ, իւրաքանչիւր կողմը խորքին մէջ, անհրաժեշտ չի նկատեր վէճեր ստեղծել հարցի մը շուրջ, որ անմիջական լուծում չի պահանջեր ։

Քուվ տը Միւրվիլ, Փարիզ կը վերադառնայ այսօր Չորեքշաբթի, ներկայ ըլլալու համար Նախարարաց հերթական խորհուրդին ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ շատ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են։ Հինգ հազար ուսանողներ փորձած են դրաւել նախագահական պալատը։ Բանակը միջամտած է եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան ։ Ցուցարարները կը պահանջեն որ Սոքարնօ դատուի իբրեւ մէկը որ զօրավիգ կեցած է համայնավարներուն։ Գալով նախագահ Սոքարնոյին որոշած է յետաձգել Ճաքարթա իր վերադարձը ։ Ներկայս քաղաքէն դուրս է ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ ստորագրուած համաձայնագրով մը, Խորհ. Միութիւնը պիտի աւելցնէ հիւսիսային Վիէթնամի եղած օժանդակութիւնը ։ «Թաս» գործակալութիւնը կը ճշդէ թէ ըստ համաձայնագրին ձրի նոր օժանդակութիւն մը պիտի ըլլայ եւ նոր վարկեր պիտի բացուին։ Օժանդակութեան բուն արժէքը չէ ճշդուած, բայց կ՝ըսուի թէ անցեալ տարի խորհրդային համայնավար կուսակցութիւնը աւելի քան հինգ հարիւր միլիոն ռուբլի զրկած էր (2777 միլիոն Ֆր.)։

ՀՌՈՄԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Մարքս – Լենինեան շարժումը համագումար մը կազմակերպած է Հոկտ. 14էն 16, որպէսզի իտալական համայնավար նոր կուսակցութիւն մը հիմնէ ։ Նոր ապացոյց մը այն տագնապին որ ծնունդ առած է Եւրոպայի ամէնէն կարեւոր համայնավար կուսակցութեան մէջ, Թոլիաթթիի մահէն ետք ։

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ վարչապետը շատ նեղ կացութեան մը մատնուած էր առջի օր, Պրայթընի մէջ, ուր տեղի կ՝ունենար աշխատաւորական կուսակցութեան համագումարը, բայց լաւագոյն կերպով օգտագործեց միջադէպը, որ վտանգաւոր կրնար ըլլալ իրեն համար ։ Արդարեւ երբ աւելի քան հազար հարիւր բանուորներ համագումարին սրահը խուժած են, դաւաճան յայտարարելով աշխատաւորական կառավարութիւնը, Ուիլսըն հրաւիրած է ցուցարարներու պարագլուխները որ նստին իրեն հետ վիճելու ։ Եւ ի վերջոյ, միջադէպը նպաստաւոր բնոյթ ստացած է իրեն համար ։

ԹՈՒՆՈՒԶ պաշտօնապէս խզեց իր յարաբերութիւնները Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան հետ ։ Ասիկա հետեւանքն է այն տագնապին որ ծայր տուած է Գահիրէի եւ Թունուզի միջեւ 1965էն ի վեր, Պուրկիպայի առաջարկներէն ետք, կարգադրելու համար պաղեստինեան հարցը։ Կ՝ըսուի նաեւ թէ Թունուզ որոշած է քաշուիլ Արաբական Լիկայէն, նկատի առնելով յարաբերութեանց վատթարացումը արաբական երկիրներու միջեւ ու նաեւ այն պատճառով որ, ըստ Թունուզի, Արաբական լիկան Գահիրէի արբանեակը դարձած է ։

ԽԱՐԹՈՒՄԻ մէջ, երեսուն հազար հոգի ցոյց մը կատարած են եւ պահանջած որ ընկերվարութիւն հաստատուի Սուտանի մէջ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը որոշած է բարձրացնել մեծաքանակի գիները, ծանր ճարտարարուեստի մէջ ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ արկածներու թիւը չի պակսիր։ Վերջին շաբաթավերջին, 76 մեռեալ եւ 801 վիրաւոր կար, որոնց 559ը ծանրօրէն ։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ընդդիմութեան պարագլուխը՝ Այթ Ահմէտ, որ արտասահման կ՝ապրի, նոր կոչ մը ըրած է «մենատիրութիւնը տապալելու համար» Ալժերիոյ մէջ։ Այս կոչը ուղղուած Ալժերիոյ ժողովուրդին զինեալ դիմադրութիւն չի պահանջեր եւ չէզոքութեան վարչակարգ մը կ՝ուզէ, Զուիցերիոյ նման ։

ՍՈՒՐԻՈՅ եւ Յորդանանի միջեւ մթնոլորտը նորէն լարուած է ։

ՂԱԶԱՐ ՉԱՐԸՔ

Ցաւով կ՝իմանանք որ, Սեպտեմբեր 29ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Պէյրութի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է, վեթերան ընկեր՝ Ղազար Չարըգ ։

Ողբացեալը ծնած էր Էրզրում, 1890ին եւ իր կրթութիւնը ստացած տեղւոյն Սանասարեան վարժարանը։ Շատ երիտասարդ նետուած է կուսակցական եւ հանրային կեանքի մէջ։ Իբրեւ թուաբանութեան ուսուցիչ, պաշտօնավարած է Սանասարեանի մէջ ։ Տարի մը բանտարկուելէ ետք, իբրեւ Դաշնակցական գործիչ, 1915ին, տարագրուած է։

Զինադադարէն ետք, անցած է Կիլիկիա, ուր ունեցած է բեղուն գործունէութիւն։ 1919ին, մասնակցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջին շրջանային ժողովին, Ատանայի մէջ։ Աշխատակցած է կուսակցական օրգան «Կիլիկիա»ի ։

Կիլիկիոյ պարպումէն ետք, կարճ ժամանակ մը Դամասկոս մնալէ ետք, 1923ին, անցած է Պէյրութ եւ նշանակուած Սահակեան վարժարանի տնօրէն ։ 1930էն 1964 վարած է Էշրեֆիէի Ազգ. վարժարանի տնօրէնութիւնը ։

Վարած է կուսակցական պատասխանատու պաշտօններ, իբրեւ կոմիտէի, Շրջ. Կոմիտէի եւ Կ. Կոմիտէի անդամ ։

Հեղինակն է «Կարինի պատմութիւնը» հաստափոր գործին եւ կարգ մը աշխարհագրական դասագիրքերու ։

Իր մահով, օղակ մը եւս կը փրթի, այն սերունդէն որ իր կեանքը նուիրեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ հայ ժողովուրդին ։

Ընկեր Ղազար Չարըգի ազգային յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Շաբաթ, Հոկտեմբեր 2, Ս. Նշան Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը փոխադրուած է Պուրճ – Համուտի Ազգ. գերեզմանատունը ։

ԱՇՈՏ ՄՏՈՅԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Մոսկուայի մէջ, յանկարծամահ եղած է ճարտարապետ՝ Աշոտ Մտոյեան, 57 տարեկանին։ Հեղինակն էր Կրեմլինի համագումարներու պալատին, ինչպէս նաեւ Մոսկուայի բազմաթիւ շէնքերու ։

Ճարտարապետ Աշոտ Մտոյեան երկար տարիներ եղած է Խորհ. Միութեան ճարտարապետներու միութեան Մոսկուայի բաժանմունքի փոխ – նախագահ ։

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայը, իր առհաւական անընկճելի եւ անյողդողդ կամքով, հազարամեակներ դոյատեւեց եւ շնորհիւ իր քաջակորովի վճռական խոյանքներուն, թանկագին յաղթանակներ տարաւ ամէն ճակատի վրայ: Իր հզօր կամքով, յարգանք ու սէր պարտադրեց բարեկամին թէ թշնամիին եւ հանուր մարդկութեան ...: Ի տես Հայաստանի ամէն մարդի մէջ կատարած վիճելի պատմական հրաշափառ վերելքին, հոգիս արդար հպարտութեամբ կը լեցուի, ամբողջ մարմինս կը փշաքաղուի: Մեր չքնաղ հայրենիքը դիտութեան եւ մշակոյթի բոլոր մարզերուն մէջ, աշխարհի ամէն կողմ կը ճառագայթէ ինչպէս մի արեւ: Այս եղեմական փոքրիկ ածուին խոշոր բուրումնաւէտ հիւթեղ եւ քաղցր պտուղները ամենուրեք մեծ շահագրգռութեամբ փնտըռուած են:

Հայ ցեղին, ի ծնէ, գլխաւոր յատկանիշն է եղեր իր բացառիկ կենսունակութիւնը եւ իր ստեղծագործ հանճարը, որոնցմով կը դիմաւորէ ապագան խոր հաւատքով, միջազգային քաղաքակրթութեան լուսաւոր շքերթին ջահակիրը հանդիսանալու համար:

Հայ ցեղը, բարձր նկարագրի տէր, իր մտաւոր բոլոր կարողութիւնները կը տրամադրէ համամարդկային քաղաքակրթութեան, մինչ անդին, գորշ դայլը, դարերէ ի վեր, ջարդելու եւ կոտորելու միայն ատակ, ամէն վայրկեան իր անօթի եւ արեան ծարաւի երախը բացած՝ բը-զրկտելու, յօշոտելու կը ջանայ քաղաքակրթութիւնը, ի վերջոյ մոխիրներու վրայ պարզելու մտքով Թուրանի անարդ դրօշակը, կառչած ազգային կոյր ցնորքներու, որոնց իրականացման համար ամէն միջոց արդարանալի կը նկատէ...: Ասոր դէմ յանդիման, Հայը վեհանձնօրէն ծառացաւ իր քրիստոնէական ազնիւ բարութեամբ, որուն շնորհիւ, ան, փիւնիկի պէս, մոխիրներու տակէն յարութիւն առաւ, որովհետեւ Հայը իր պաշտամունքին առարկան ըրած է գեղեցիկը, ճշմարիտը, արդարութիւնը, մանաւանդ աշխատանքը, աղօթքներուն աղօթքը:

Անշուշտ, շատ բնական եւ միանդամայն մարդկային մեծ հաճոյք է տեսնել թէ ինչ խո՛ր դիտակցութեամբ եւ ամենայն վստահութեամբ կազմակերպուած, արեւելեան ժողովուրդներու փոխադարձ սէրն ու յարգանքը վերածուած է եղբայրութեան՝ իր լայնագոյն առումով, ըստեղծելով յարատեւ խաղաղութիւն եւ մանաւանդ համագործակցութիւն իրենց բոլոր կենսական շարժումներուն մէջ:

Սակայն եւ այնպէս, պէտք է ընդունիլ նաեւ թէ կան պատմական անիրաւութիւններ, որոնց հանդէպ կ՝ըմբոստանայ մարդկային խիղճը եւ արդարութիւն կը պահանջէ, ինչպէս մեր անզուգական մեծ հայրենասէր բանաստեղծուհին Սիլվա Կապուտիկեանը: Այո՛, դառն ճշմարտութիւններ կան, ըստ որում միշտ ըսուած եւ միշ տալ կրկնուած է թէ «իրաւունքը զօրաւորինն է», բայց հայ ժողովուրդը, առանձնապէս, դարերէ ի վեր, երկիւղածութեամբ կը սպասէր որ մարդկութիւնը պիտի թօթափէ այդ ստրկամիտ եւ անբարոյ մտայնութիւնը, եւ մարդկայնօրէն պիտի տիրապետէ ճշմարիտ արդարութիւնը, որուն 45 տարիներէ ի վեր արիւնաքամ, սակայն հրաշագործ, բիւրիցս անդամ զրկուած, լքուած Հայութիւնը կը սպասէր ակընդէտ, այն յոյսով թէ համայնավարութիւնը իր անվերապահ դիրքով պիտի սրբագրէ անցեալի սխալները ու անիրաւութիւնները: Մէկ խօսքով, կը սպասէինք եւ մինչեւ այժմ ալ կը սպասենք որ համայնավարութիւնը մարդկային արդարութեան դատախազը հանդիսանայ: Ասիկա թրքական սպանդէն վերապրող խլեակի մը սրտառուչ կոչն է ուղղուած հոկտեմբերեան մեծ յեղափոխութեան ժառանգորդ վարիչներուն, իբրեւ պաշտպան դարերով զըրկուած, տառապած եւ բիւրիցս անիրաւուած ժողովուրդներուն, մանաւանդ Հայուն, որ մարդկային ահաւոր դառնութեան բաժակը քամած է ցմրուր, եւ օրերու մեծ օրը եկած – հասած կը համարի միանդամընդմիշտ ձերբազատուելու անցեալին տխուր անիրաւութեանց քաւութեան նոխազը մնալէ:

ՄԻՀՐԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՆՐԱՆՔ ԱՆԵՑԻՆԵՐ ԵՆ

Ես նրա համար չէի ուրախացել, որ ԻԼ – 18 ինքնաթիռը ինձ ապահով հասցըրել է Դոնի Ռոստով: Ուրախութեանս միակ պատճառը այն էր, որ ես շուտով լինելու էի այն Հայերի մօտ, որոնք տասնամեակներ բնակւում են իմ հանդրուանած քաղաքի հարաւում: Ես գիտէի, որ նրանք ունեն իրենց գիւղերը եւ շրջանը, որը կոչւում է Միասնիկեան: Ես ինքս էլ ծնուել եմ այդ գիւղերից մէկում՝ Զալթրում, բայց միայն ծնուել եմ ու յետոյ ապրել Հայաստանում: Եւ ես էլ հիմա մի անծանօթ եմ: Գիտեմ միայն մի բան, որ գնում եմ Հայերի մօտ, այն Հայերի, որոնք դարեր առաջ գաղթել են Անիից, գաղթել Խրիմ, Խրիմից այստեղ... Բայց դրանք դարձեալ Անեցի են:

Երբ թաքսու վարորդին ասացի,, որ ես գնում եմ Զալթր գիւղը, նա ժըպտաց:

— Ի՞նչ գիւղ, ախպէրս, Զալթրը քաղաք է, այստեղի Հայերի մայրաքաղաքը:

Խճուղու երկու կողմերում ծաղկած արեւածաղկի անսահման դաշտերն են: Ես այնքան արեւածաղիկ ոչ մի տեղ չեմ տեսել, որոնք միայն արեւ են ուզում: Վերջապէս մենք ազատւում ենք այդ արեւասէրներից ու թաքսու վարորդը շշընջում է.

— Այս էլ քո Զալթրը:

Կանգնել եմ, շուրջս եմ նայում, մարդիկ էլ՝ ինձ: Նրանք թուխ են, ինձանից էլ թուխ: Անծանօթ լինելս արդէն հասկացել են: Ու մէկը նրանցից կամաց ասում է.

— Դուսացի է:

Յետագայում ես իմանում եմ, որ այստեղ ուրիշ տեղից եկած Հայերին դուսացի են անուանում, այսինքն՝ դրսեցի: Դուսացի էի ես, որ եկեր էի Հայաստանից եւ ներսացի էին նրանք, որ դարեր առաջ հեռացել էին Անիից:

Մոռացած, որ ես այս գիւղում հարազատներ ունեմ եւ պէտք է այցելեմ նրանց, շրջում էի փողոցներում: Բոլոր տները նոր էին ու ազիւսաշէն, կառուցուած հայկական ոճով: Որպէս օրէնք ամէն մի տան առջեւ կար եւ փոքրիկ մի տուն: Ես նկատեցի, որ այդ փոքր տունը խոհանոցի դեր է կատարում, որտեղ եփում են, ուտում: Գիւղը իրօք շատ մեծ էր ու հնարաւոր չէր մի օրում անցնել նրա բոլոր փողոցներով: Հայկական այդքան մեծ գիւղ երեւի ոչ մի տեղ չկայ: Ամէն մի տուն ունի իր մեծ այգին ու բանջարանոցը: Տները կառուցուած են փողոցների եզրերին, ոչ մի տուն հարեւանի բակը նայող պատուհան չունի: Առաջին հայեացքից ինձ թուաց, թէ գիւղում ծերունիներըշատ են, որովհետեւ ամէն տան առաջ դրուած նոտարին տեսայ մէկ կամ երկու ծերունի: Թէկուզ չբարեւես էլ, նրանք բարեւում են, ու քո բարեւին պատասխանում՝ բարին արեւդ: Ծերունիների շատ երեւալու պատճառն այն էր, որ միջին ու ջահել տարիքի կանանց ու տղամարդկանց մի մասը ամառները համարեա գիւղում չի լինում, աշխատում ու գիշերում է դաշտերում: Մի ծերունի գլուխը կրծքին հակած, դանդաղ երգում էր: Նրա ձայնը շատ էր յիշեցնում Կոմիտասի ձայնին: Ես մօտեցայ ու նստեցի նրա կողքին: Անծանօթ երգի տողերը ինձ էլ էին հարազատ:

Աչքերդ աչքերիս առան,
Աչքերս արցունքներ եղան
Ու հոսեցան, ու հոսեցան ...

Ես հասկացայ, որ այդ երգը հին է, այդ երգը տարիք չունի, որ թէեւ Անիում աւերուել են նրա Աւագ Դուռը, որից մի օր անվերադարձ դուրս են եկել այս Հայերը, Կաթողիկէ եկեղեցին, որի մէջ վերջին անդամ աղօթել են նրանք իրենց գաղթի ճանապարհը անփորձանք անցնելու համար, բայց չի աւերուել այս սուրբ հայերէնը, որը մինչեւ հիմա երգւում է, որը այդ ծերունուց ինձ է անցնելու, ինձանից իմ որդուն եւ այդպէս շարունակուելու: Երբ լռեց ծերունին, ես մի քանի քայլ հեռացել էի նրանից, բայց իմ ետեւում լսեցի նրա ձայնը.

— Ծօ՛, դուն վո՞վ էիր, դարձիր երեսիդ նայիմ:

Ես հասկացայ, որ նա երդելուց յետոյ է զգացել իմ ներկայութիւնը: Նա ինձ նայեց լուռ հայեացքով:

— Չէ, չեմ ճանչնայ, սուրաթդ խելքիս չի գայ:

Յետոյ, երբ իմացաւ անունս, երեւի դուր չեկաւ, փնթփնթաց.

— Անունդ ինչի՞ Հայի չէ: Իմ անունս Սմբատ է, տղայինս Աշոտ է, թոռինս՝ Գագիկ, — եւ յետոյ հպարտութեամբ աւելացրեց,— հօրս անունն էլ Բագրատ էր:

Գիշերը քունս չէր տանում, ականջիս մէջ հնչում էին ծերունու խօսքերը. «Անունդ ինչի՞ Հայի չէ»:

Առաւօտեան ես շուտ վեր կացայ. շուրջս խլրտում էին անհանդիստ Հայերը, բայց արեւը լեռների ետեւից չէր, որ բարձրանում էր, շուրջս խարտեաշ անծայրութիւնն էր, բառաչում էին խարտեաշ կովերը, զիլ կանչում էին ճերմակ աքաղաղները, թուխը միայն Հայերն էին ու հողը: Այդ երկուսը իրար շատ նման էին, այդ երկուսը իրար շատ մօտ բարեկամներ էին, որովհետեւ նրանք առաւօտից իրիկուն միասին էին: Բայց որտե՞ղ էր լսուած, որ Հայ լինէր ու սար չլինէր, որ Հայ լինէր ու անդնդախոր ձորեր չլինէին, որ Հայ լինէր ու... Բայց ոչ, դժուարութիւնը կար. Հայը սիրում է աշխատիլ, Հայը ամէն ինչից կշտանում է, բացի աշխատելուց: Երբ Հայերը Անիից գաղթել են Խրիմ, չէնացել է Խրիմը: Նորէն Տրդատի ոճով տաճարներ են շինել ու հողի մէջ խրել խոփը, հայրէնների չափով հորովել են երգել, իրենց ստեղծածով այնքան են հարըստացել, որ հարստացրել են նաև աշխատանքի անսովոր Խրիմի Թաթարները: Ու երբ Ռուսաստանը դրաւել էր Խրիմը, ու երբ Թաթարները չհնազանդուելու փորձեր էին անում, Եկատերինա ազուհին գտաւ միջոցը. նա տեղահանեց Հայերին, որովհետեւ աշխատասէր Հայերի ունեցուածքով Թաթարները զէնք էին գընում եւ այդ զէնքով յայտարարում անկախութեան կռիւ: Հայերի տեղահանութիւնից յետոյ Թաթարները աղքատացան եւ ճարահատուած ռուս կայսրութեանը դարձան հպատակ: Տեղահանեց Հայերին Եկատերինան, նորէն Հայերը բռնեցին գաղթի ճամբան, նրանց մի մասը մնաց Դոնի ափերին, մի մասը գնաց Լեհաստան ու մի մասը ... Ո՞վ գիտէ թէ ուր: Լեհաստան եւ ուրիշ տեղեր գաղթած Հայե-

ՔԻԻԼՀԱՆ-ՊԷՅԻ

— Աս անիծուածն ալ լցուելիք չունի, քսան տարի է կը լցնեմ, կը լցնեմ՝ նորէն դարտակ, նորէն դարտակ: Ահա իմ էլ խաղնաս (*) (կասսա). ի՞նչ Ֆարդ (տարբերութիւն) կայ ասոր ու Ղալաթայի սարաֆների, Բէզէզ-Խանի բէզիրդեանների ու մալիէի սնդուկների մէջ, անոնցն ալ դատարկ իմինիս պէս, անոնք ալ տարին տասներկու ամիս ինծի պէս կը լցնեն, կը լցնեն՝ չեն խալսիլ: Բանն անտեղ է, որ անոնք մարդու սիրտը սառեցնելով ծոցերն ու ջէբերը կը դատարկեն ու կը լցնեն իրանց սնդուկները, ամա ես ջուրի մէջի ճիճուները կը խաշեմ: Ֆարդն (տարբերութիւնը) անտեղ է, որ անոնց մատաղները լիզու ունին կը լան, կ՝երերան, կը պոռան, ամա իմ ճիճուներուս ձայնը մարդու ականջ չի հասնի: Մէկ ալ որ իմ եռցուցած ջուրս մարդոց կը ծառայէ, ամմա ադ անիծածներուն փողը սատանաներին կ՝ուրախացնէ:

Մկօն մռայլ լսում էր քիւլհանջիի փիլիսոփայութիւնը եւ չէր համարձակւում շշունջով, հազալով անդամ նրան ընդհատել: Քիւլհանջին գործը վերջացնելուց յետոյ, ետ եկաւ եւ իր նախկին տեղը տեղաւորելով ասաց.

— Ի՞նչ դարդ ունես, ի՞նչ ես սֆաթդ (դէմքդ) կախել, ի՞նչի ես պապանձուել:

— Ի՞նչ խօսեմ, չե՞ս գիտեր, ասաց անլսելի կերպով Մկօն:

— Ի՞նչ, ի՞նչ է եղել:

— Ալ ի՞նչ պիտի ըլլայ, կացինդ վերցուր, զարկ, հոգիս առ, պրծնիմ, ազատուիմ աս նեղութիւններէն:

— Կացինն ի՞նչ պէտք է, ե՛լ, գնա՛, անձայն, անծպտուն ընկիր ջրի խաղնան, կը խաշիս, կ՝ազատուիս: Ատոր համար ալ ի՞նչ դարդ կ՝ընես:

— Է՛հ, դարդ չունիս, ցաւ չունիս, մանր ու խոշորդ տունը քաղցած չեն, խանութդ չեն մէօհրել (կնքել), տանդ չէյ-չալաքը չեն ծախել, պատիւդ չամուրը չեն գցել, դուշմաններդ ետեւէդ քեզ չեն ծաղրել, դատաւորները բանտի մութ զնդաններով քեզ չեն փախցուցել, հալբաթ որ հանաք ալ կ՝ընես, քիչ մ՝ալ աւել: Ութ ամիս է, հէչ մէկ օր եկար. հարցուցիր թէ — Մկօ, մեռա՞ր, ապրա՞ր, տունդ ի՞նչ կայ, ի՞նչ չկայ:

— Դարդ մի՛ ըներ, ութն ամիս որ դիմացար, ամիս մ՝ալ կը դիմանաս: Մէկ ամսէն ետ մանչ, ետ աղջիկ կը ծնիս, ալ ատոր համար մտմտալս, հարց ու փորձս գիտէր:

— Ծաղրի՛ր, դու ալ ծաղրի՛ր:

— Ի՞նչ ծաղրեմ, աղբա՛ր, քսան տարի է, որ ես աս քիւլհանը կ՝ապրիմ, մէկ օր ներս մտած ունի՞ս, մէկ օր դու հարցուցած կա՞ս, — Ղազար ի՞նչպէս ես, լա՞ւ ես, գործերդ ի՞նչպէս են:

— Քու բանդ ուրիշ, աղբա՛ր, քեզ հետ ո՞վ գլուխ ունի, դու վարժատնէն քիւլհան մտար, ո՞վ կրցաւ քեզի խելք հասկըցնել: Ես քեզ ի՞նչ խօսէի, երբ դու ամէն տեղ կը պոռայիր, — քիւլհանը սուլթանի թախտի հետ չեմ փոխել:

— Նորէն ադ կը պոռամ, աղբա՛ր, քիւլհանի մէջ ալ պիտի մեռնիմ: Ամմա դու հարցնէիր, փնտռէիր, օր մը քննէիր, պատճառը իմանայիր, չէ՞ր ըլլար:

— Քեզ հետ ի՞նչ խօսէի, որ դու աշխարհքի երեսին մարդու չէիր հաւանիլ. ամմա քիւլհանջութիւնն ալ ձեռքից չէիր բաց թողնիլ: Մարդ տասը գլուխ ունենար, քեզ խօսելու սիրտ չէր ըներ:

— Հիմա ադպէս կը խօսիս. ամմա որ մտածէիր, թէ աս մարդը ինչի՞ հեռու կը փախչի մարդոցմէ, անժամանակ դու ալ աս օրը չէիր ընկնի, քիւլհանջիի օգնութեանը չէիր կարօտի: «Քեզ ո՞վ ըսաց դաբաղ դառնաս, մկի մորթին կարօտ ըլլաս»: Ի՞նչ ըսեմ, ի՞նչ ընեմ, թէ փող պէտք է, էրեկ ամսական տուին, անտեղ վաթսուն զուրուշ կայ, վերցուր տար:

— Աղքան փողի պէտք չունիմ, մարդու պէտք ունիմ, դու գիտես, ինծի պիտի ազատես աս կրակէն: Թէ որ իմ գլխուս փորձանք գայ, իննը հոգի մանր ու խոշորս վրադ պիտի մնայ: Քիզնէն ջոկ երկնքի տակ ո՛չ ազգական ունիմ, ո՛չ բարեկամ:

— Հապա ո՞րտեղ են ան ընկերներդ, բարեկամներդ, որոնց հետ տարին տասներկու ամիս քէֆի մէջ էիր, ան շուն-շան որդիք, որոնց հետ կերար ու լափեցիր պապիդ կարողութիւնը: Մկօ՛, Մկօ՛, դու մեղք չունիս, ամմա խելք ալ չունիս: Սիրտդ դէշ չէ, չարութիւն չկայ թաղուած անոր մէջ, ամմա ի՞նչ ըրած որ... Ահա՛ հօրդ ըրածի փոխարէնը: Նա իրեն խելքով ինծի կողոպտեց, զրկեց, աղբօր բաժինը կուլ տուեց, ի՞նչ է, որդին ապահովէ, ամմա ահա անոր ապահովութիւնը: Դու շատ լաւ գիտես, խիստ լաւ կը հասկանաս հիմի, ի՛նչքան հիմնաւոր էր անոր թողած ապահովութիւնը: Ինձ զրկեց եւ երբ ես զրկանքի ահաւորութիւնն հասկացայ, փնտռեցի եւ գտայ անպէս գործմ, որ մարդ ինծի ալ չկրնայ զրկել: Հէչ բան որ չունենամ, ալ ի՞նչէն ինծի պիտի զրկեն, աղբա՛ր: Մալ ունեցողը թո՛ղ վախենայ, գլուխ ծռէ փաշայի, բօշայի ոտներու տակ:

ԱՏՐՊԵՏ

(Շար. – 2)

*) Տանկաստանում բաղնիսների ջուր տաքացնելու կաթսան անուանում է «խազնա» — Գանձարան:

ը վաղուց են կորցրել իրենց ազգայնութիւնը, բայց Դոնի ափերին հանդրուանածները յարատեւեցին, չինեցին իրենց Նոր Նախիջեւան քաղաքը, ունեցան իրենց հայկական գիւղերը, նորից մեսրոպեան տառերով գրաճանաչ դարձաւ հայ մանուկը, Հայն այստեղ էլ հայրենաշունչ բանաստեղծներ ունեցաւ, ունեցաւ, ունեցաւ Պատկանեան ու Նալբանդեան: Այստեղ եկան Խրիմից Հայերը եւ նրանք բերեցին նաեւ իրենց զինանշանը, այդ զինանշանի վրայ դրոշմուած էր մեղուափեթակ, այդ զինանշանը արտայայտել էր ու արտայայտեց Հայերի ազնիւ նպատակը: Եկան Հայերը մեղուափեթակ զինանշանով ու մեղուների պէս ցրուեցին ամայի տափաստաններում: Հերկուեցին տափաստանները, ներկուեցին տափաստանները ցորեանի հասկերի գոյնով: Այդ ցորեանն իր անունն ունէր, այդ ցորեանն անպայման մի օր աճել էր նաեւ Անին շրջապատող Շիրակի դաշտում: Շատ օտար հողեր էր տեսել այդ ցորեանը, բայց միշտ ունեցել էր իր հարազատ սերմնացանը: Եւ այդ թափառական ցորեանը, որը ոսկուց առաւել փայլուն էր ու չխամրող, Գանատայում բացուած մի ցուցահանդէսում արժանացել էր ոսկէ չքանչանի:

... Մեծ է Զալթրի մշակոյթի տունը: Տեղացիները այստեղ սովորում են հայերէն այն երգերը, որոնք յօրինւում են Երեւանում: Ամէն երգ նրանք սովորում են ձայնագրուած ժապաւէնների, ձայնապընակների օգնութեամբ:

... Ես գիտէի, որ գաթան որպէս համեղ խմորեղէն թխում են միայն ուտելու համար, բայց ես զարմացայ, երբ Զալթրում մէկը ինձ մի գաթա տուեց ու ասաց. «Դուք իմ հիւրն էք»: Ինչ ասացին, որ այդ գաթան հարսանիքի հրաւէր է, որ այդ սովորութիւնը, թէեւ արդէն կիրառութիւնից դուրս է գալիս, բայց դեռ օգտագործողներ կան:

Հարսանքատանը ինձ այնքան չհետաքրքրեցին ուտելիքները, որքան Զալթրցիների ասած դաուլ – զուռնան: Մեծ է նրանց դաուլը ու մեր դհոլից չորս անգամ մեծ, ձայնը չորս անգամ աւելի բարձր, զուռնաճիները երկուսն են: Սկզբում նուագում են հարսանքահրաւէրի մեղեդին: Այդ մեղեդին ծորուն է, երկար ճամբայ անցնող, բոլոր հրաւիրուածներին նա կանչում է, բերում հարսանքատուն: Ու երբ հաւաքւում են բոլորը, սկսւում են աշխոյժ պարերը: Հնահոտ են այդ պարեղանակները, ոգեւորող են ու առնական: Լսում ես ու չես պատկերացնում, թէ շուրջդ տափաստաններ են: Այդ պարերի մէջ Ախուրեանի որոտը կայ, Շիրակի դաշտի քամու ձայնը եւ Անիի հպարտութիւնը: Նայում ես պարողներին եւ զգում, որ հազարամեայ սովորոյթը իշխում է ազդավայել եռքով:

... Արեւը դեռ չէր ծագել, երբ հեռացայ հարսանքատնից, գիւղի վրայ փռուել էր թանձր ու մուգ կապոյտ լոյսը:

ԼՈՒԴՎԻԿ ԴՈՒՐԵԱՆ

«Հայրենիքի Զայն»

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

1899 Փետրուար 7ին, ցերեկուան ժամը 12ին, առաջին գնացքը իր մուտքը ազդարարող սուլոցով կը խախտէ Շիրակի դաշտին անդորրը եւ կը մտնէ Ալեքսանդրապոլ, իսկ Յուլիս 21ին՝ Կարս:

1901ին երկաթուղին կը հասնի Ուլուխանլու (իմա՝ Մասիս): 1902 Դեկտեմբեր հինգին առաջին գնացքը կը ժամանէ Երեւան: Այդ առթիւ ահա թէ ինչ կը գրէ «Մշակ» թերթը 1899 Փետրուար 19ին. «Մեր վաղուց ցնորք համարուած ցանկութիւնը այսօր իրականացաւ: Մեղ շրջապատող երկրների վրայ այդ դէպքը, անշուշտ, իր խոր եւ անջնջելի հետքերն է թողնելու: Կը ցանկանանք, որ այս անմոռաց օրն ընդմիշտ բերկրութեամբ յիշատակուէր Կովկասի պատմութեան մէջ եւ մի դարագլուխ համարուէր մեր ներքին կեանքի բարեփոխութիւնների, կըրթական գործի յառաջդիմութեան եւ բարգաւաճման գործում»:

1925 – 1960 կառուցուեցան հետեւեալ երկաթուղիները, Լենինական – Արթիկ – Մայմունջուղ՝ 32 քիլմ., Անի – Անիպեմզա՝ հինգ քիլմ. Մինջեւան – Ղափան՝ քառասուն քիլմ., Երեւան – Սեւան՝ 84 քիլոմեթր: Առաջին երեքը իրականութեան մէջ հանքավայրային երկաթուղիներ են, իսկ վերջինը կը հանդպսանայ Երեւան – Աղստաֆա կառուցուելիք դիծին շարունակութիւնը:

Մեծ նշանակութիւն ունեցաւ Ջուլֆա–Մինջեւան 126 քլմ. երկաթուղագիծին կառուցումը, որուն շնորհիւ Հայաստան ունեցաւ երկրորդ ելք մը՝ Երեւան – Ջուլֆա – Պաքու դիծով:

1963ին ելեկտրականացուեցաւ Երեւան–Սեւան դիծը, որուն արժէքը տարուէ տարի կը մեծնայ, քանի որ դիծին երկարութեան կը զարգանան բազմաթիւ արդիւնաբերական կեդրոններ: Նոյն տարին ելեկտրականացուեցաւ Թիֆլիս – Լենինական դիծը, իսկ 1964ին՝ Երեւան – Արաքսը:

Յառաջիկային նոր երկաթուղագիծեր պիտի հաստատուին:

Ա. Ս.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐ

Զեխոսլովաքիոյ մշակոյթի տասնօրեակին առթիւ, որ սկսաւ Սեպտեմբեր 17ին, Երեւանի մէջ, Հայաստանի մամուլը կը ներկայացնէ երկու երկիրներու մշակութային եւ առեւտրական կապերը:

Ստորեւ՝ առեւտրական կապը:

Շալիա քաղաքին մէջ ներկայիս կը շինուի կերպընկալ ձգախէժի մեծ գործարան մը, որ իր տեսակին մէջ առաջինն է Զեխոսլովաքիոյ համար: Այդ գործարանին նախագիծերը կազմուած են Երեւանի մէջ, ուր չեխ ճարտարագէտները մօտէն ծանօթացան ձգախէժի արտադրութեան ձեւերուն:

Հայաստան Զեխոսլովաքիա կ'ուղարկէ քսանէ աւելի արդիւնաբերական արտադրութիւններ: Լենինականի փոքր ելեկտրաշարժիչները, Լուսաւանի հաստոցները, Երեւանի ժեներաթէօրները եւ ելեկտրաչափիչ – կարգաւորող սարքերը, ձգախէժի տարբեր տեսակները, ալիւմինիոմը եւ արտադրութեան ուրիշ տեսակներ լայն գործածութեան մէջ են: Իսկ Հայաստանի քոնեաքը եւ գինիները, ինչպէս նաեւ պահածոները գնահատուած են Զեխերու կողմէ:

Հայաստանի անունը կրող ելեկտրաճշգրիտ սարքերը, ալիւմինիոմէ ձողերը, ելեկտրակայծային հաստոցները, զարթեցուցիչները շատ անգամ մասնակցած են Բռնոյի միջազգային ցուցահանդէսներուն եւ միշտ ալ գրաւած են պատուաւոր տեղ:

Զեխոսլովաքիա, իր կարգին, Հայաստան կ'ուղարկէ զանազան նիւթեր, սարքեր, որոնք կ'օգտագործուին մետաղագործութեան, փայտամշակութեան, սընունդի եւ թեթեւ ճարտարարուեստին մէջ: Զեխոսլովաքիայէն Հայաստան կը զրկուին նաեւ տարրալուծարաններ, չափող – վերստուգող սարքեր եւ այլ զանազան ապրանքներ:

Տարուէ տարի կ'ընդարձակուի Հայաստանէն Զեխոսլովաքիա, Զեխոսլովաքիայէն Հայաստան առաքուող ապրանքներուն քանակը, յաճախակի կը դառնան մասնագէտներու փոխադարձ այցելութիւնները:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մարսէլի Ժուվէն սրահին մէջ (39 Բիւտը Փառատի) Հոկտեմբեր հինգէն քսան, իր վերջին գործերը կը ցուցադրէ Ալէն Ազատ (Արզումանեան):

ԳՐԻԳՈՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Տիժոնի թերթերը կը գրեն թէ Տիժոնի դատական ոստիկանութեան մէջ, պաշտօնի կոչուած է Քոմիսէր Կրէկուար Գրիգորեան, որ նախապէս կը պաշտօնավարէր Մէցի մէջ, ղեկավարելով վեցերորդ թաղամասի ոստիկանապետութիւնը, 18 Օգոստոս 1965էն ի վեր: Գրիգոր Գրիգորեան 31 տարեկան է: Իր ծագումը զինքը կը կապեն մէկ կողմէ Հայաստանի եւ թէ Մարսէյլի: Քոմիսէր Գրիգորեան իր ուսումը առած է Էքսի համալսարանին մէջ, ուրկէ ստացած է իր իրաւաբանական լիսանսը: 1963 Դեկտեմբերին մտած է Փարիզի ոստիկանութեան կեդրոնը (Փրեֆեքթիւր տը Փոլիս) իբրեւ փոխ–ոստիկանապետ: Մէկ տարի ետք, յաջողութեամբ մասնակցած է ոստիկանապետութեան մրցումին եւ հետեւած է Սէն–Սիր–Մոն–տ'Օռի ոստիկանական ազգային Բարձրագոյն դպրոցին, ուրկէ մէկ տարուան փորձառական շրջանէ մը ետք, պաշտօնի կոչուած է Մէցի մէջ, իբրեւ ոստիկանապետ Հանրային Ապահովութեան սպասարկութեան:

ԾԻԾԱՂ

ՍԿՈՎՏԱԿԱՆ

Սկովտացի տղան հօրը:

— Շիլին մը կուլ տուի:

— Ի՞նչպէս կլլեցիր, կը հարցնէ հայրը:

— Շաքարի համար տուած շիլինդ էր:

— Լաւ, հոգ չէ ուրեմն: Շաքար առնելու պէտք պիտի չըլլայ այլեւս:

Ի՞ՆՉ ՈՐՍՈՐԴ

Բարեկամներու միջեւ.

— Ի՞նչ գործ կ'ընէ մեծ տղադ:

— Փիղի որսորդութիւն:

— Ա՛, շատ լաւ է: Անշուշտ, Ափրիկէ կը գտնուի:

— Ոչ: Այստեղ է եւ շատ կը նեղուի որ հոս փիղեր չկան:

ՈՐՊԷՍԶԻ ՉՀԱՍԿՆԱՆ

Երկու նորապսակներ պանդոկ կը մըտնեն:

— Չեմ ուզեր որ հասկնան թէ նոր ամուսնացած ենք:

— Այն ատեն այս պայուսակները դուն բռնէ, կ'ըսէ ամուսինը:

ԲԱՐԵԲԱԽՏԱԲԱՐ

Աբրահամ կը տեսնէ որ բարեկամը կը վազէ:

— Ո՞ւր այսպէս, կը հարցնէ անոր.

— Դեղարան, կը պատասխանէ ան:

— Ի՞նչ կայ, հիւա՞նդ ես:

— Ոչ ես, բարեբախտաբար զոքանչս է հիւանդը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

Խիստ հետաքրքիր նայուածք մը ուղղեցի Նորին Բարձրութեան: Ի՞նչէն գիտէր որ ինծի կը սպասէր: Պատասխանելու ժամանակ չթողուց, ետին դարձաւ եւ մեծաքայլ մտաւ իր մասնաւոր յարկարաժինը:

Որով ճիշդ ժամը 9ին, ձմեռ գիշերով ներկայացայ Լինէշթրասէ: Բայց ծեր սենեկապանը՝ Եոզէֆ, տեղեկացուց որ տիրուհին չի կրնար զիս ընդունիլ: Ըսաւ նաեւ թէ Նորին Բարձրութիւն Գահաժառանգը անակնկալ կերպով այցելութեան եկած ըլլալով, անոր հետ էր հիմա:

— Գահաժառանգը հո՛ս, աղաղակեցի ակներեւ ապշութեամբ մը:

— Այո՛ կոմս, եւ խնդիրը այն է որ տիկինը զոհ չէ, որովհետեւ այս առաւօտ Լոնտոնէն վերադարձաւ ամուսինը: Ամբողջ գիշերը Արտաքին նախարարութիւնն էր եւ վայրկեանէ վայրկեան իր գալուն կը սպասեմ: Գահաժառանգը հրամայեց որ ըսեմ ձեզի, թէ հոս պիտի ըսպասէք իրեն:

Լոյթենպէրկի կոմսը Պերլինի՛ մէջ... ի՞նչ կը նշանակէր այս բոլորը: Գիտէի որ զարհուրելի նախանձոտ մըն էր: Ամէն վայրկեան կրնար հասնիլ եւ իր սրահին մէջ Գահաժառանգը գլուխ գլխի դտնել կոմսուհիին հետ: Կացութիւնը տագնապալի էր և կրնար ամէն վայրկեանծնունդ տալ խիստ անհաճոյ եւ անախորժ դէպքերու: Հազիւ թէ այս զաղափարը ունեցած էի երբ լսեցի խթաններու հնչիւնը եւ գետնին քսուող սուրի աղմուկը: Զինուորական մը կուգար: Կոմսն էր որ կը վերադառնար եւ արագութեամբ սանդուխներէն վեր կ'ելլէր:

Յուզումէս շնչահեղձ՝ քանի մը քայլ յառաջացայ: Քիչ վերջ լսեցի կոմսին ձայնը, բարձրաձայն կը խօսէր, ծայրայեղօրէն խիստ շեշտով մը: Չորս առ չորս մագլցեցայ իսկոյն սանդուխներէն եւ փութացի սենեակը, ուր գտայ կոմսուհին, որ արձանի մը պէս տժգոյն ու փայտացած կանգնած էր պատուհանին առջեւ, մինչդեռ համազգեստաւոր երկու անձերը իրարու կը նայէին սպառնալից: Ֆոն Լոյթենպէրկ բարկութենէն ահռելիօրէն գունաթափ ու այլանդակուած դէմքով, ամենածանր անարգանքներ կը տեղացնէր Գահաժառանգի երեսին, եւ բացայայտօրէն կ'ամբաստանէր զայն իբրեւ մէկը, որ իրմէ ազատելու դիտաւորութեամբ զինքը Լոնտոն աքսորած է, իր այս վատ նպատակին հասնելու համար:

Նորին Բարձրութիւնը բառ մը չէր պատասխաներ եւ միայն արհամարհանքով կը ժպտէր, վեր ցցելով իր նեղ ուսերը:

Այս վերջին շարժուձեւը այն աստիճան զայրացուց զինուորականը, որ ան կայծակի արագութեամբ քաշեց իր սուրը:

Կոմսուհին սրտաճմլիկ ճիչ մը արձակեց եւ նուաղեցաւ, մինչդեռ ես ոստումով մը կը նետուէի իր ամուսնոյն վրայ, բռնելու համար իր ձեռքը:

Երկրորդ ողբերգութիւն մը սկսաւ այն ատեն:

Կոմսը իսկոյն հասկցաւ իր սխալին ահագնութիւնը եւ վար առաւ թեւը:

— Ալ բաւական է, պոռաց Գահաժառանգը, արհամարհոտ շարժումով մը բաժնուելով իր հակառակորդէն:

Յետոյ ինծի դառնալով, հանդարտ եւ խիստ ձայնով մը արտասանեց.

— Հելցենտորֆ, դուք վկայ էք, որ այս մարդը իր սուրը քաշեց Գահաժառանգին վրայ:

Եւ այս խօսքերէն յետոյ, բրտօրէն բարեւեց եւ իր մեծ քայլերով դուրս ելաւ սենեակէն:

Երկու ժամ վերջ, Քայզէրը կանչեց զիս: Իր տղուն հետ ոգեւորեալ խօսակցութեան մը մէջ էր: Պահնորդ գունդի համազգեստը կը կրէր, եւ թէեւ տժգոյն ու մտատանջ կ'երեւէր, բայց աչքերը կը պահէին իրենց թափանցող ու կորովի արտայայտութիւնը:

Պահակներուն առջեւէն անցնելով մըտայ այն սենեակը, որուն պատերն ու կարասիները տժգոյն կանաչով մը ծածկուած էին: Կայսեր համբաւաւոր աշխատասենեակն էր, ուրկէ արձակուած են կայսրութեան եւ ամբողջ աշխարհի ուղղուած այնքան պատգամներ:

Ներս մտնելուս պէս, կայսրը յանկարծ լռեց:

Նստած էր պաշտօնագրերով խճողուած իր փոքրիկ սեղանին առջեւը եւ առանց անկէ հեռանալու ինծի դարձաւ եւ ըսաւ սովորական բուռն ու առոյգ շեշտովը.

— Կոմս Հելցենտո՛րֆ, Գահաժառանգը պատմեց Լենէշրասէի մէջ այս գիշերուան պատահածը: Կը փափաքիմ, որ անմիջապէս ասիկա տանիք Ֆոն Լոյթենպէրկ դուքսին եւ ձեր ձեռքովը իրեն յանձնէք: Պատասխան չունի:

Եւ երկարեց իր կոշտ ու ամբարտաւան գրով մակագրուած մեծկակ պահարան մը, որուն վրայ դրոշմուած էր սեւ կնքամոմով իր մասնաւոր կնիքը:

Առանց այլեւայլի, բարեւելով, հեռացայ եւ կառք մը առնելով գացի Լենէշթրասէ: Եոզէֆ առաջնորդեց զիս այն սրահը ուրկէ քանի մը ժամ առաջ հեռացած էի:

Կայսեր ծրարը կոմսուհիին ներկայութեան տուի իր ամուսնոյն որ բացաւ զայն դողդոջուն մատներով, եւ դուրս հանեց երեք նամակներ որոնք անմիջապէս ճանչցայ:

Կարգացած երեք նամակներս էին անոնք, որ նամակատան մէջ գրաւուած էին գաղտնի կազմակերպութեան կողմէ դեռ Լոնտոն չհասած:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրարփի Ալակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Աղաճան – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ս. Ալակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Ե. Ալակէօզեան եւ զաւակները կը ծանու– ցանեն թէ այս կիրակի ժամը 11ին հոգե– հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր՝

ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահուան տարեդարձին առթիւ։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Սողոմոն Կիւլէզեան, ընկեր Սարգիս Առաքելեանի, Տիկին Էլմոնէ Երանեանի եւ Վարդգէս Տիլանեանի մահերուն ի յի– շատակ յիսունական ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, «Հայ–Բոյժ»ին, «Հա – յաստանին», (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ «Ցառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի եկեղեցւոյ կրօն. Ընկ. վարչու– թիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Սարգիս Առաքելեանի մահուան առթիւ՝ խումբ մը ազգայիններէ փոխան ծաղկի – պսակի 70 ֆրանք։

ՇԱՒԻԼ, Ս. ԳՐԻԳՈՐ – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Մեսրոպ քհնյ. Ժամկոչեան։

Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Զիլինկիրեան դեր– դաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին։

×

ՏԻՍԻՆ, Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, Թարգմանչաց տօնին առ– թիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատա– րագ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի օծման 11րդ տարեդարձին եւ Աստ – ուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակի առթիւ։ Հայրապետական մաղթանք եւ կոնդակի ընթերցում, ինչ– պէս նաեւ մասնաւոր հոգեհանգիստ Ոս – կան վրդ. Երեւանցիի յիշատակին։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Վիէնի զպրոցներու բացու– մը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ 5 եւ 6 Հոկտեմբեր, Ջորեքշաբթի եւ Հինգշաբ – թի, ծանօթ սրահներուն մէջ։

Արձանագրութիւնները կը կատարուին տեղւոյն վրայ դասատուին կողմէ։

×

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻՔ

Պուէնոս Այրոսի Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ Հինգշաբթի օրերու հայերէնի դասըն – թացքը կը սկսի Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր վեցին եւ կը շարունակուի ամէն Հինգ – շաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2–4։ Թաղա – կանութիւնը եւ Կապ. Խաչը կոչ կ'ընեն շրջանի բոլոր հայ ծնողքներուն որպէսզի իրենց պզտիկները ամէն Հինգշաբթի, կանոնաւոր կերպով ղրկեն դպրոց, հայե– րէն սորվելու համար։ Ինչպէս անցնող տարիներուն, այս տարի եւս կը դասա –ւանդեն Գուրգէն Վարդ. Թրթռեան եւ Տիկին Փարիզ Արմաղանեան։

×

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻՔՆԵՐ

Ֆր. կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ֆիլոթէնքնիք համայ – նադիտարանի հայերէնի դասերը սկսած են Հոկտ. 3ին,, Լիսէ Քոնտորսէի մէջ Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի երեկոները ժամը 19էն 20։ Սկսնակ եւ յառաջացած դասընթացքներ, Պաքալոռէայի պատրաս– տութեան հայերէնի լրիւ ծրագիր։

Դասախօս՝ Պր. ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի Հան– րապետութեան շրջանը — Ցեղկոմի իշ – խանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը։

Ցաւելուածներ։

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ։

Դիմել՝ Հրանտ–Սամուէլեան Գրատուն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ
ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԻՆ

Հայնասփիւռ.— Ֆրանս Քիւլթիւռ կա – յանէն։

Հոկտեմբեր 9, Կիրակի առաւօտեան ժամը 8ին։ Նիւթ՝ Հայ եկեղեցական երա– ժըշտութիւնը, մասնակցութեամբ Արա Պարթեւեանի։

Պատկերասփիւռ.— *Հոկտեմբեր 9, Կի – րակի առաւօտեան ժամը 9,30ին, Ա. կա– յանէն։ Նիւթ՝ Կապադովկիան։ Կը մաս – նակցին Հ. Ժան Տանիէլեան՝ տեսուչ Փա– րիզի Աստուածաբանական Համալսարա – նին եւ Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Միչէլ Թիէ– բի։*

ՖՐԱՆՍ–ՔԻԻԼԹՈՒՐԷՆ

ՈՒՐԲԱԹ (Հոկտ. 7 եւ 14) ժամը 9·05– էն 9·25։

ՇԱԲԱԹ (Հոկտ. 8 եւ 15) ժամը 9·25էն 9·45։

Ժան – Ժաք Ասլանեան կը ներկայացնէ Ժան Սալվեանի յայտագիրը՝ Հայաստանի երգ ու պար։

Բնագիրներ եւ քերթուածներ՝ Ֆրեսե– րիք Մաքլէր, Վահէ Կոտէ, Արշակ Չո – պանեան, Սայաթ – Նովա եւ Դանիէլ Վա– րուժան։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրու – թեան 300ամեակի առթիւ։

Հովանաւորութեամբ եւ կազմակերպու– թեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան։

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ (293 Րիւ Պուալօ)։ Կը խօսին ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (Հայերէն), Օր. ԱՂԱՒՆԻ ԻՆԻՔՃԵԱՆ (Ֆրանսերէն)։

Կը մեներգէ Օր. Ա. Կարապետեան։

Կ'արտասանեն՝ Տիկիններ Գայլքան – ճեան եւ Թօփուզլսանճեան, Օրիորդներ Տապաղեան, Կենճեան եւ Մանթարեան։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

× *ԿԻՐԱԿԻ, Պատարագի ժամուն, ըն – թերցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կոնդակի եւ Հոգեհանգիստ՝ երջանկայիշատակ Ցակոբ Ջուղայեցի Կա– թողիկոսի, Ոսկան Վրդ. Երեւանցիի եւ համայն Թարգմանչաց Վարդապետացն մերոց։*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տա – րեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ։

×

Նոր Սերունդի օրը կը տօնուի Մար– սէյլի մէջ, Հոկտ. 15ին, Քաղա տ'Իթա – լիա։

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Հոկտ. 30ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականմիութեան պարահանդէսը Նո– յեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սը– րահին մէջ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 6ին Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9ին։

Արձանագրութիւն, դասարանական բա– ժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ու– նենան նոյն օրը, ժամը 9–12, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ։ Գ. դասարանին՝ համառօտ ծանօթութիւններ՝ պրական սե– ռերու չուրջ։ Ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Կ. Մխիթիք։

×

Լիոնի Ազգ. Միութեան հովանաւորու– թեան ներքեւ եղող Հայկազեան վարժա – րանի հայերէն դասընթացքները կը սկսին Հինգշաբթի 6 Հոկտ. առաւօտեան ժամը 8,30ին։ Բոլոր անոնք որ կը փափաքին ի– րենց զաւակներուն հայերէն կրթութիւն տալ, Թող հաճին իրենց զաւակները ղրը– կել 295, Րիւ Պուալօ, Ազգ. Վարժարան։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիա – մանթօ խումբը ձեռնարկած է զբաղարա– նի մը կազմութեան Ֆրանսական եւ հայ– կական բաժիններով։ Այս առթիւ կը յայ– տարարէ որ չնորհակալութեամբ կը ստա– նայ զբաղարանի ճոխացման համար եղած ազգային նիւթեր պարունակող Ֆրանսե – րէն եւ հայերէն գիրքերու նուիրատուու– թիւնը, զանոնք լաւագոյնս օգտագործե – լու նպատակով։

ԾԱԽՈՒ Է

Սափրիչի խանութ մը, պատերով, 16րդ թաղամասին մէջ, երեք կնոջ եւ 2 այրե – րու համար։ Մատչելի գին, վճարումի դիւրութիւն։

Դիմել՝ «Ցառաջ»ին։

Հ. Յ. Դ.

ՎԱՀԱՆՍ.— *Հ. Ց. Դ. Կոմիտէն ընդ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս չաբաթ երեկոյ (Հոկտ. 8) ժամը 8,30ին սովորական հաւաքատեղին։*

Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւո – րիչ ներկայութիւն։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները։

ՓԱՐԻԶ.— *Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն նէր – կայացուցիչները (Գ. նիստ) այս Շաբաթ դիչեր ժամը 8·30ին Մշակոյթի Տան մէջ։*

Կարեւոր օրակարգ։

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Մանրամասնութիւնները յայտրդիւ։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

LYNCH. ARMENIA, Travels and Studies. 2ème éd. Beirut, 1965, 2 vol. reliure toile, 197 illustration, Carte etc. 125 Fr.
ADONTZ, Etudes Arméno-Byzantines, Lisbonne, 1965, 440 p. 35 Fr.
MANANDIAN, Tigran II et Rome, Lisbonne, 224 pages 15 Fr.
MANANDIAN, The trade and cities of Armenia, Lisbonne, 248 p. 35 Fr.
J. MECERIAN, Histoire et institutions de l'Eglise Arménienne Beyrouth, 1965, Illustr. et Carte 42 Fr.
J. MECERIAN, Le génocide du peuple arménien 9 Fr.
Mgr. JEAN NASLIAN, Mémoires, Vienne, 2 vol. illustrés 60 Fr.
Ց. ՊԱՊԻՍԵԱՆ, *ՀԱՑ ԱՏԼԱՍ, Լոս–Անճելըս, մեծադիր 328 էջ, լաթա– կազմ, բազմաթիւ գունաւոր եւ ոսկեդրուագ նկարներով եւ քարտէս– ներով։ Շքեղ տպագրութիւն։* 175 ֆր.
Ց. ՓԱՋԱՋՈՒՆԻ, *Ցետ մահու, հրատ. Ս. Վրացեան, լաթակազմ* 10 ֆր.
ԵՂԻՇԷ Ց. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, *Հարբ–Խնուս, Պէյրութ, պատկերազարդ, լաթակազմ, 584 էջ* 15·00 ֆր.
ԷԼԻԶ ՄԷՀԷՏԵՐԵԱՆ, *Ստուեր եւ Լոյս, Փարիզ* 13,00 ֆր.

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱՒԸՐ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՑ

Ձոխ մթերք հայերէն եւ Հայոց մասին փրաւնսերէն գրքերու եւ Հայաստան– եան հրատարակութիւններու։

ԼՈՑՍ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ'Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ։ —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 6 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10730

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.730

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՐԱՏԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը առիթ ընծայեց պերճախօս փաստերով հաստատելու, որ Հայութիւնը հայրենիքի թէ արտասահմանի մէջ, ամբողջովին, իր բոլոր հատուածներով ու հոսանքներով հոգեպէս կապուած է իր մկուկէս միլիոն նահատակներու անթառամ յիշատակին :

Կէս դարու երկար անջրպետը, սերունդներու փոփոխութիւնը, օտար միջավայրերու բացասական ազդեցութիւնը չէին կրցած մոռցնել տալ ցեղասպանութեան այն ահաւոր ոճիրը , որ գործուեցաւ դարաւոր քաղաքակրթութեան եւ մշակոյթի տէր ազգի մը դէմ :

Յիսուն տարի ետք ամէնուրեք կազմակերպուած Սգահանդէսները բարեպաշտական զգացումներու արտայայտութիւն ըլլալէ աւելի դարձան ուխտի եւ երդումի արարողութիւն : Ուխտ՝ հաւատարիմ մնալու անոնց կտակին : Արժեցնելու ա-նոնց թափած հեղեղանման արիւնը՝ յանուն ազատութեան : Լարելու մեր ճիգերը աշխարհի վրայ իրեն արժանի տեղ եւ դիրք ապահովելու համար Հայութեան :

Արտասահմանի մէջ յիսնամեակը զարթօնքի, վերածնունդի, Հայկական Դատը վերարծարծելու նոր շրջանի մը սկզբնաւորութիւնն եղաւ :

Երկու տարիէ ի վեր յուշագիրներով, հեռագիրներով եւ անձնական տեսակցութիւններով մեր Դատը կը յիշեցնենք աշխարհի մեծ ու փոքր պետութեանց , մանաւանդ մեծերուն , որոնք պատասխանատուութեան բաժին մը ունին անցեալին մեր կրած դժբախտութեանց եւ մեզի դէմ գործուած անարդարութեան մէջ :

Պիտի շարունակենք մեր դիմումները, պիտի բախենք բոլոր դուռները, անվըհատ, խորապէս հաւատացած ու վստահ մեր Դատի արդարութեան վրայ :

Մեծերն ու փոքրերը բոլորն ալ ծանօթ են մեր Դատին : Համակրութեամբ ընդ առաջ կ'երթան մեր դիմումներուն : Հաւաստիքներ կուտան եւ յոյսեր կը ներշընչեն մեզի : Քաջալերական խօսքեր կ'ընեն : Կը հասկնան մեր կացութիւնը : Ու խորհուրդ կուտան չընկրկիլ : Չյուսահատիլ երբեք : Հաստատ պահել մեր հաւատքը :Ու շարունակել մեր դիմումները, գիտնալով հանդերձ, որ դրական արդիւնքի մը պիտի չյանգին անոնք :

Անշուշտ կը գիտակցինք , որ աշխարհի ներկայ խառնակ կացութեան մէջ, ուր այնքան բարդ եւ դժուար լուծուելիք խնդիրներ կան դիւանագիտական սեղաններու վրայ, դժուար թէ մեր Դատը կարելի ըլլայ դնել ազգերու արիսպագոսին առջեւ :

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ընդհանուր քարտուղարը ընդունելով հանդերձ մեր Դատին արդարացի ըլլալը, չի կարծեր, որ կարենայ զայն դնել Ընդհանուր Ժողովի օրակարգին վրայ :

Ու իր պարտականութիւնը կատարած ըլլալ կը թուի, զայն յղելով Մարդդկային Իրաւանց Պաշտպան Յանձնախումբին : Անմիջապէս վերջ կ'աւելցնէ սակայն, որ յիշեալ յանձնախումբը ո'չ մէկ իրաւասութիւն ունի մարդկային իրաւունքներու վերաբերեալ հարցերով զբաղելու եւ որոշում տալու ...

Հապա ի՞նչ է իր պարտականութիւնը :

Մեր Դատը մոռցուած չէ : Բազմաթիւ օտար պետութեանց վարիչներ տեղեակ են մեր պատմութեան եւ համակրանքով կ'արտայայտուին մեր մասին, խոստանալով պաշտպանել մեզ, երբ առիթը ներկայանայ :

Մեզի կը մնայ զարկ տալ քարոզչական աշխատանքին եւ ճանչցնել մեր դատը նորազատ ազգերուն եւս, որոնք շատ դիւրութեամբ պիտի ըմբռնեն մեր կացութիւնը, իրենք ալ անցած ըլլալով նոյն ճամբէն :

Յարատե՛ւ աշխատանք : Առանց վհատութեան : Անխախտ հաւատքով եւ անսասան յոյսով :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՕՍՔ ԵՒ ԱՂՕԹՔ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ուոշինկընի մէջ, Ճոնսըն եւ Քուվ տը Միւրվիլ երկրորդ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցած են : Գլուխ գլխի խօսակցութիւնը տեւած է նախատեսնուածէն աւելի, մօտ մէկուկէս ժամ : Ապա, թեւ թեւի պտըտած են Սպիտակ Տան պարտէզին մէջ : Կ'ըսուի նաեւ թէ իրարմէ բաժնուած ատեն, Քուվ տը Միրվիլ ժպտուն էր, ինչ որ կարծել կուտայ թէ բան մը ձեռք ձգած է Միացեալ Նահանգներու նախարարէն : Երկու խօսակիցները աւելի ծանրացած են Վիէթնամի հարցերուն վրայ :

×

Հռոմի մէջ, աւելի քան յիսուն հազար հոգիի առջեւ, հաւաքուած Ս. Պետրոս հրապարակին վրայ, Պօղոս Զ. աղօթած է խաղաղութեան համար : Ծանօթ է որ իր վերջին կոնդակով, աղօթքի օր հռչակած էր Հոկտեմբեր 4ը : Աւետարանին ընթերցումէն ետք, Պապը իտալերէն ճառ մը խօսած է, յիշած է ՄԱԿի տուած իր այցելութիւնը եւ վերջացուցած է կոչ մը ընելով Մարիամին «թագուգի խաղաղութեան , եւ մայրը՝ խաղաղութեան իշխանին » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Չինաստան արգիլած է խորհրդային օդանաւերուն թռիչքը չին հողամասին վրայ : Այս ձեւով Չինաստան կ'ուզէ արգելք հանդիսանալ որ Խորհ. Միութիւնը օգնէ հիւսիսային Վիէթնամի :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կրկին կոչ կ'ընէ համաշխարհային համայնավար համագումարի մը համար, որպէսզի միջոցներ ձեռք առնուին վերջ տալու համար չինական հերձուածին : Այս առթիւ, կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ Պրաւդա Սուտանի համայնավար կուսակցութեան մէկ փաստաթուղթը հրատարակած է, որ խիստ ամբաստանագիր մըն է Չինացիներուն դէմ :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ, չին պատուիրակութիւնը ձգած հեռացած է Կարմիր Խաչի գործադիր կոմիտէին նիստը, բողոքելու համար հարաւային Վիէթնամի պատուիրակութեան ներկայութեան դէմ : Միակ մարմինն էր որու Չինաստան կը մասնակցէր :

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ, Այեքսանտր Ռանքովիչ, որ Թիթոյի նախկին աջ բազուկն էր եւ Եուկոսլաւիոյ վարչակարգին թիւ 2ը, արտաքսուեցաւ եուկոսլաւ համայնավար կուսակցութենէն : Ամբաստանուած է «անջատողական գործունէութեան» համար եւ պատասխանատու կը նկատուի կարգ մը ծանր շահագործումներու , զորս ըրած են Պետութեան ապահովութեան սպասարկութիւնները եւ որոնց կազմակերպիչն էր :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՆ ու Խորհ. Միութիւնը օդանաւային ուղիղ գիծ մը պիտի հաստատեն Մոսկուայի եւ Նիւ Եորքի միջեւ : Բացումը հաւանաբար կատարուի գարնան :

«ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄՉ» թերթին զինուորական հարցերու մասնագէտը կը գրէ թէ 1967ի սկիզբը Վիէթնամի ամերիկեան ուժերու քանակը պիտի հասնի չորս հարիւր հազար մարդու :

ԼԱԿՈՍԷՆ հասած լուրերը կը հաստատեն թէ կացութիւնը ծանր է Նիժերիոյ մէջ : Սահմանադրական ժողովը յետաձըգուած է : Միւս կողմէ հիւսիսէն գաղթող չորս հարիւր Նիժերացիներ ծուղակ մը ինկած են եւ տեղն ու տեղը ջարդուած :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ «հակակոլիստ» ընկերութիւն մը կազմուած է որու անունն է .— «Ֆրանսայի ամերիկացի բարեկամներու ընկերութիւն տը Կոլի դէմ», որու նպատակն է պօյքոթի ենթարկել Ֆրանսան եւ Ֆրանսական ապրանքները : Կը թելադրուի Ֆրանսա չերթալ, Էռ Ֆրանս ընկերութեան միջոցաւ չճամբորդել եւն. եւն. :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ԵԹԷ ԹՈՒՐՔԸ ԲՌՆԷ ԿԻՊՐՈՍԻ ՊՈՉԷՆ...»

Թուրքիոյ Ընդհ. սպայակոյտի նախագահ Զօր. Ճէմալ Թուրալ, որ Նիւ Եորք կ'երթայ Նաթոյի ընդհ. սպայակոյտի նախագահներուն նիստին մասնակցելու , Լոնտոնի օդակայանին մէջ յայտարարեց.

— « Թուրք զին. միութիւնները, բանակները կամ զօրաբաժինները Նաթոյի կամ ասոր ու անոր ծառայութեան մէջ չեն գտնուիր : Ի հարկին առանց մէկուն կամ միւսին հետ խորհրդակցելու՝ անհրաժեշտ զին. գործողութիւնը կատարելու կարող են » :

Յետոյ անդրադառնալով Մակարիոսի յայտարարութեանց, աւելցուց.

— « Զինուորութեան մէջ պայման է շատ չխօսիլ : Բայց գիտնալու է որ եթէ Կիպրոսը սանկ մէյմ մը բռնենք՝ մեր ձեռքը կը մնայ : Մակարիոս թող ուզածին չափ ըսէ» :

Զօր. Թուրալ բաւական ջղագրգռուած կ'երեւէր Կիպրոսի հանր. նախագահին դէմ, որ ըսեր էր. « Թուրքիոյ զինուորական միջամտութիւնը դիւրին պիտի չըլլայ, ինչպէս միշտ՝ զօրաւոր ենք, կրնանք դիմադրել » : Եւ Զօր. Թուրալ «եթէ ասանկ մէյ մը բռնենք՝ մեր ձեռքը կը մընայ» ըսած ատեն, աջ ձեռքին երկու մատները միացուց, կարծես թէ ճանճ մը ճզմէր :

Այս առթիւ յայտնեց նաեւ թէ բոլոր այն ուխտերն ու համաձայնութիւնները , որոնց մաս կը կազմէ Թուրքիա, Նաթոյի գլխաւորութեամբ, տարբեր ուժ մը կը պարգեւեն երկրին ամբողջութեան եւ եզրակացուց .

— Պէտք չէ ուրանալ ուխտերուն արժէքը : Այսօր Թուրքիոյ հողերուն աչք տնկողները, Նաթոյի հաւաքականութեան ամբողջականութեան պատճառաւ, չեն կրնար ձայն հանել եւ կրկնել իրենց պահանջները » :

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՉԱՂԼԱՅԱՆԿԻԼ

Լոնտոնէն կ'անցնէր նաեւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը դէպի Պոլիս :

Օդակայանին մէջ պատասխանելով այն հարցումին թէ «ճի՞շդ է որ Էնօսիսի փոխարէն Թուրքիոյ խարիսխ մը պիտի տրուի » ըսաւ .

— « Արդիւնքը Էնօսիսի յանգող ոչ մէկ առաջարկ կրնանք ընդունիլ ինչ որ ալ ըլլայ փոխարինութիւնը » :

Չաղլայանկիլ յայտնեց թէ Ամերիկայի մէջ հելլէն արտաքին նախարար Թումպասի հետ ունեցած է տեսակցութիւններ, որոնք յոյժ գաղտնի կը պահուին եւ դեռ պիտի չհրապարակուին : Յետոյ աւելցուց թէ կիպրական խնդիրը առայժմ մինչեւ 1967 Սեպտեմբերի երրորդ շաբաթը ՄԱԿ պիտի չբերուի , կողմերը համաձայնած են այս մասին :

«ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ԸՆԿՂՄԻ, ՆԱՒԱՊԵՏ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ »

Թուրքիոյ Ազգ. երիտասարդական կազմակերպութիւնը Ինէօնիւէն պահանջեց հանդիսանալ «Նաւապետ մը որ պիտի փրկէ ընկղմելու վրայ եղող երկիրը » : Այս նպատակաւ ալ Ինէօնիւի նուիրեցին իբրեւ նաւի խորհրդանշան Թուրքիոյ քարտէս մը, երկրին ուղղութիւն տալու համար կողմնացոյց մը եւ ղեկը ձեռք անցընելու համար «նաւապետի գլխարկ մը » :

Ինէօնիւ հրաւէրի վրայ այցելեց ուսանողական կազմակերպութեան կեդրոնը : Ընդհ. քարտուղար Ճոչքուն Արըճը երիտասարդութեան մասին տեղեկութիւն տուաւ կուսակցապետին եւ ի մէջ այլոց ըսաւ. «Թուրք երիտասարդութիւնը ուշի ուշով կը ծանրանայ երկրին խնդիրներուն վրայ : Փափուկ է երկրին կացութիւնը : Երկիրը ճարտար անձերու հրահանգներով կրնայ կուրծք տալ յառաջիկայ եւ այժմու վտանգներուն : Հետեւաբար ընկղմելու վրայ եղող երկրին իբրեւ խորհրդանշան՝ Թուրքիոյ քարտէսը , երկրին ուղղութիւն տալու համար կողմնացոյց մը, ղեկը ձեռք անցընելու համար ալ ծովակալի գլխարկ կը նուիրենք » :

Ինէօնիւ «ամենաթանկագին նուէր» յորջորջեց քարտէսը, կողմնացոյցը եւ գլխարկը, ըսելով թէ տանը ընտրելագոյն տեղը պիտի պահէ զանոնք :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ ... ՇՈՒԷՏԻ ՄԷՋ

Շուէտի Ազգային աշխատութեան ընկերակցութիւնը յայտնեց թէ թշուառութեան մատնուած են հարիւրաւոր Թուրքեր, որոնք գործ գտնելու յոյսով, զբօսաշրջիկի անցագրով, Շուէտ հասած են եւ մտահոգիչ է անոնց կացութիւնը :

Ընկերակցութիւնը որոշեց շուտափոյթ պատուիրակութիւն մը զրկել Թուրքիա հակակշռի ներքեւ բանուորի գաղթի մը մասին տեսակցելու մտօք :

Սթոքհոլմի շրջանին մէջ կը գտնուին մեծ մասը թուրք գաղթականներուն, որոնց թիւը հազարի կը մօտենայ : Երկու հարիւրը կարելի է ամէն առաւօտ տեսնել քաղաքին կեդրոնի երկաթուղային կայարանին մէջ՝ ցուրտէն պաշտպանուելու համար իրարու սեղմուած :

Սթոքհոլմի գործ գտնելու դիւանին վարիչը ըսաւ . «Միակ խրատը զոր պիտի կարենանք տալ ասոնց՝ իրենց երկիրը վերադառնալն է : Անոնց տալիք գործ չունինք : Բնակարանի կացութիւնն ալ շատ դժնդակ է» :

Ըստ օրինի՝ զբօսաշրջիկի անցագրով եկողներուն աշխատութեան արտօնութիւն չի տրուիր :

Թուրքերուն մեծամասնութիւնը միջին տարիքով անձեր են եւ կը յայտնեն թէ իրենց բազմանդամ ընտանիքներուն դրամ զրկելու յոյսով եկած են :

Բանուորներէն մին «Տակէնս Նիխթէր » թերթին թղթակցին յայտարարեց .

« Երկրիս մէջ տունս աւանդ թողլով պարտական մնացի : Ընտանիքս դրամի կը սպասէ : Եթէ իսկոյն գործ չգտնեմ, երբեք պիտի չկարենամ ելլել պարտքերուս տակէն : Պիտի փճանամ » :

Շուէտական իշխանութիւններ ստէպ Թուրքերուն առաջարկած են վերադարձի ճամբու ծախքը տալ, բայց շատ քիչեր ընդունած են այս առաջարկը : Մեծամասնութիւնը ձախողութիւնը չընդունելու չափ կը յամառի : Հակառակ բոլոր դիժուարութեանց՝ գործ գտնելու համար յուսահատական ջանք կը թափեն : Ասիկա ալ դիւրին չերեւիր : Վասնզի մեծամասնութիւնը ոչ մէկ օտար լեզու գիտէ :

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՆԻԶԱՐ ԽԱԼԻԼԻԻ ՀԵՏ

—o—

ԽՄԲ.— Այս արաբ մտաւորականն է, որ հայ վարժարաններու մէջ արաբերէնի ուսուցիչ ըլլալով՝ հայերէն սորված, յետոյ հայ գրագէտներու գործերը արաբերէնի թարգմանած է: Վերջերս Հայաստան հրաւիրուած էր: Ահաւասիկ իր տրպաւորութիւնները, լրագրողներու տրրուած տեսակցութեան մը մէջ.—

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ի՞նչ պարագաներու բերումով Հայաստան այցելեցիք:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Ինծի համար տարիներու երազ մըն էր Հայաստան այցելել: Արդէն շուրջ քսանեւհինգ տարիներէ ի վեր մօտէն ճանչցած եմ հայ ժողովուրդը, սորված՝ անոր լեզուն եւ ուսումնասիրած՝ անոր գրականութիւնը: Որով շատ փափաքելի պիտի ըլլար տեսնել այս ժողովուրդը իր իսկ հողին վրայ, ընկերային նոր պայմաններու հետ, տեսնել վերջապէս հայ ժողովուրդին գիտական, ճարտարարուեստական, ու գրական մշակութային իրագործումներն ու յառաջխաղացքը:

Իմ այս փափաքս յայտնեցի Թէքէեան Մշակութային Միութեան պատասխանատուներուն, որոնք իրենց կարգին դիմած էին Ա. Օ. Կ. Ս.ի նախագահուհի Տիկին Բերսաբէ Գրիգորեանին: Քանի մը շաբաթ ետք, մեծ ուրախութեամբ, բարեկամիս՝ Տոքթ. Ռ. Ճէպէճեանի ձեռամբ ստացայ պաշտօնական հրաւիրագիրը՝ զիս եւ Տիկինս Հայաստան հրաւիրող: Մայիսի առաջին առաւօտը դիմաւորեցինք Երեւանի մէջ:

Հ.— Իբրեւ արաբ հայագէտ, ի՞նչպէս դտաք հայագիտութիւնը Հայաստանի մէջ:

Պ.— Անվարան կրնամ յայտնել թէ հայագիտութիւնը, որպէս ուսում ու գիտութիւն, իր գագաթնակէտին հասած է Հայաստանի մէջ: Այցելեցի արեւելագիտական ու գրականութեան ինստիտուտները, ծանօթացայ այս ճիւղի պատասխանատուներէն շատերուն հետ, ինչպէս փրոֆէսէօրներ՝ Ինճիկեան, Նիկոլ Յովհաննիսեան, Ռուբէն Զարեան եւ շատ ու շատ ուրիշներ: Գուրգուրանքի հասնող հոգատարութիւն մը կայ հայ թէ օտար ձեռագիրներու հանդէպ: Հայագիտութեամբ զբաղող այս մասնագէտները արդէն իսկ շատ ձեռագիրներ հրատարակութեան տուած են: Միւս կողմէ, տեսայ թէ որքա՛ն տքնաջան աշխատանքով, հայագիտութեան այս երախտաւորները, հակած դարերէն եկող այս մատեաններուն վրայ, կը մեկնեն, կը պարզաբանեն զանոնք՝ իրենց աշակերտներուն ներկայացնելու համար:

Հ.— Երեւանի մատենադարանին մէջ հանդիպեցա՞ք արաբական ձեռագիր մատեաններու:

Պ.— Այո՛, մեծ ուրախութեամբ տեսայ, թէ աւելի քան երեք հարիւր արաբական ձեռագիրներ կը գտնուին մատենադարանին մէջ: Ասոնցմէ ամենահիները կուգան 12րդ դարէն: Ընդհանրապէս Գուրանի հատուածներ են, միաժամանակ հին արաբական իրաւագիտութեան եւ օրէնքներու վերաբերեալ բազմաթիւ նմոյշներ կը գտնուին: Մատենադարանը ունի իր հայ արաբագէտները, որոնք կ՝ուսումնասիրեն այդ ձեռագիրները:

Հ.— Հայ գրողներէն որո՞նց եւ յատկապէս Յովհ. Շիրազին հանդիպեցա՞ք (Նիզար Խալիլի արաբերէնի թարգմանած է Յովհ. Շիրազի «Սիամանթօ եւ Խչեզարէ» պօէմը):

Պ.— Հանդիպումներ ունեցայ շատ գրողներու եւ մտաւորականներու հետ, որոնց եղբայրական վերաբերումն ու անկեղծ մտերմութիւնը խորապէս տպաւորեցին զիս: Դժբախտաբար շատերուն անունները հիմա չեմ յիշեր: Առ այժմ կը յիշեմ Հրաչեայ Յովհաննիսեանը, Աղաւնին, Մարօ Մարգարեանը, Գէորգ Էմինը: Այսքանը ըսեմ, թէ Հայաստանի գրողները իրենց ջերմ ու ընկերային վերաբերումով կը ստեղծեն տաքուկ, ընտանեկան մթնոլորտ մը առաջին իսկ հանդիպումին:

Արտայայտելով իրենց գնահատանքը իմ թարգմանած հայերէն գիրքերուս մասին, կը մղէին զիս նորանոր թարգմանութիւններ ընելու:

Իսկ Շիրա՞զը,— Երեւան ժամանումէս քանի մը օր ետք հրաւիրուած էի խօսելու ԱՕԿՍի սրահին մէջ: Դասախօսելու միջոցին նշմարեցի, որ սրահի դռնէն մեծ ծաղկեփունջ մը, ինքնիրեն ներս կը մըտնէր, այո, մի զարմանաք. խոշոր այս ծաղկեփունջը ինքնիրեն ներս մտնելով կը տեղաւորուէր ետեւի շարքերուն մէջ: Երբ խօսքս աւարտեցի, նոյն այդ ծաղկեփունջը տեղէն ելլելով յառաջացաւ իմ կողմս: Ինծի ներկայացաւ ծաղկեփունջը ինքը՝ անկրկնելի Շիրազը, թեւերը լայն բացած, որ ողջագուրուեցաւ հետս ու բարի գալուստ մաղթեց: Այդ օրուընէ սկսեալ յաճախ կը տեսնէի զինք եւ ամէն անգամ նորութիւն մը գտայ իր մէջ: Պէտք է յայտնեմ, որ Շիրազ բառին ամենալայն առումով ժողովրդական գրողբանաստեղծն է: Շատ կը սիրէր մանաւանդ Ապու Ալա Մաարիի ստեղծագործութիւնները լսել ... արաբերէնով:

Հ.— Հրապարակային ելոյթներ ունեցա՞ք Հայաստանի մէջ:

Պ.— Շատ անգամներ առիթ տրուեցաւ ինծի զանազան սրահներու մէջ ու խուռն բազմութեան առջեւ ելոյթներ ունենալու: Ունկնդիրներս շատ կը զարմանային հայերէնով արտայայտուելուս: Անգամ մըն ալ Երեւանի հեռատեսիլէն հրաւիրեցին խօսելու՝ զիս եւ տիկինս: Քանի մը օր ետք՝ երբ Գէորգ Էմինի հետ իր ծննդավայրը գացինք Աշտարակ, ծանօթներու պէս ընդունեցին մեզ: Գիւղացիները իրարու կ՝ըսէին. «Ահաւասիկ հայերէն խօսող արաբ փրօֆէսէօրն ու տիկինը»: Տեսած էին մեզ իրենց հեռատեսիլի պաստառներուն վրայ:

Հ.— Ձեր Հայաստան այցելութիւնը հայ եւ արաբ ժողովուրդներու եղբայրութեան սատարող ազդակ մը եղա՞ւ:

Պ.— Իսկապէս այցելութիւնս մեծ դեր խաղաց այդ ուղղութեամբ: Արդէն որոշ, գիտական աշխատանք մը կայ, հայ եւ արաբ ժողովուրդներու դարերու ընթացքին ունեցած առեւտրական, մշակութային եւ ընկերային յարաբերութիւնները լոյս աշխարհ հանելու, եւ այս ուղղութեամբ բազմաթիւ աղբիւրներ կը պրպտեն: Միւս կողմէ, պէտք է խոստովանիմ, թէ ուր որ այցելեցի, պաշտօնական հաստատութիւններէն մինչեւ ժողովրդային համեստ բնակարանները, բոլորն ալ հիացումով կը խօսին արաբ ժողովուրդին մասին, կ՝ըմբռնեն ու կը բաժնեն անոր ազգային ձգտումները: Միաժամանակ, երախտագիտութեամբ կը յիշեն Հայոց հանդէպ արաբական երկիրներու ցոյց տուած եղբայրական վերաբերումը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՇԵՐԸ

—o—

Հաւանաբար ոչ մէկ ձեռնարկ այսքան ժողովուրդ տեղափոխած էր, ոչ ալ վայելած այսքան լայն ծանուցում, մամուլով եւ պատի ազդերով, ամիսներէ ի վեր:

Այս ամբողջը կը պահանջէր կազմակերպչական բացառիկ պատրաստութիւն: Պարզ է թէ դժուար է կարգապահութիւն պարտադրել չորս հազար հոգիի, մանաւանդ չորս հազար Հայու: Բայց եւ այնպէս, կազմակերպիչները, որոնք ամիսներէ ի վեր արիւն – քրտինք մտած էին՝ լաւագոյնը կատարելու համար, չէին կրնար թերացումներ չունենալ նման ծաւալ ունեցող հանդէսի մը համար: Հասկընալով եւ գնահատելով հանդերձ իրենց աշխատանքն ու յոգնութիւնը, չենք կըրնար սակայն արդարացնել բոլոր թերութիւնները, տրուած ըլլալով մանաւանդ որ եթէ չմատնանշենք, գոնէ գլխաւորները, վնաս կը բերենք ապագայ ձեռնարկներու:

Առաջին ու մեծագոյն թերացումը կու գայ անշուշտ ժողովուրդին անկարգապահութենէն: Եթէ տոմսակ ունեցող մարդոց ըսուեցաւ որ «ձեր դրամը առէք եւ տուն գացէք», պատճառը այն չէր, ինչպէս կարծուեցաւ, որ տեղերու թիւէն աւելի տոմսակ հրապարակ հանուած էր, այլ այն էր, որ հարիրաւոր մարդիկ ներս խուժած էին առանց տոմսակի եւ տեղ չէր մնացած տոմսակ ունեցողներուն: Հոս ալ անշուշտ կազմակերպիչները յանցաւոր էին, որ չէին նախատեսած այս աննախընթաց խճողումը եւ մուտքը — մէկ մուտք միայն այդ հազարաւոր մարդոց համար — լաւ կազմակերպուած չէր:

Նախատեսելի էր որ քիչ մը երկար տեւէր նման խճողուած յայտագիր մը, բայց ի վերջոյ պէտք չէր որ վեց ժամ տեւէր, նոյնիսկ եթէ արտակարգ արուեստագէտներ ըլլային:

Յայտագիրը սկսաւ Ս. Կարապետի ուխտագնացութեամբ: Բեմին խորքը՝ յաջող պաստառ մը, գործ՝ նկարիչ Ժիրայր Փալամուտեանի, կը ներկայացնէր Ս. Կարապետի վանքը, հեռուէն մեր երկու յաւերժական Մասիսները: Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը, եւ նուագախումբը կը ղեկավարէր, իր ծանօթ երաժշտական բծախնդրութեամբ, Պ. Կարպիս Ափրիկեան, կը մասնակցէր նաեւ Սօսի պարախումբը, որու երիտասարդ ուժերը քաջալերանքի արժանի են:

Դժբախտաբար, յայտագրին այս մասը, որ մեծ աշխատանք պարտադրած էր բոլորին, ընդմիջուեցաւ, աղմուկներու եւ անհամ միջադէպերու հետեւանքով, աւելի քան կէս ժամ: Երբ ի վերջոյ կարգը եւ կանոնը վերահաստատուեցաւ, կապը այլեւս խզուած էր բեմին եւ հանդիսականներուն միջեւ, բայց կացութիւնը փրկեց Պ. Արտաշէս Գմբէթեան, որ այդ ուխտագնացութեան կենդանի պատկերին մէջ ստանձնած էր թամատայի դերը: Գմբէթեան, այս առթիւ ալ, իր յանպատրաստից միջամտութեամբ, ցոյց տուաւ թէ իրաւ դերասան մըն է, տէրը բեմին՝ ուր կը գտնուի, քանի մը վայրկեանէն կրցաւ վերահաստատել ջերմ մթնոլորտ մը, որ այնքան անհրաժեշտ էր այդ պահուն:

Ի՞նչ ըսել ծագումով հայ այն արուեստագէտներուն մասին, որոնք իրարու յաջորդեցին ժամերով, մինչեւ յայտագրին վերջին մասը: Նախ շատ էին եւ անհաւասար արժէքով: Յանձն առնելով դրժգոհութիւն պատճառելը, ըսենք որ անուն մը մեծ գրել պարտադրելը չի բաւեր արժէք ունենալու համար: Շատ հաճելի էր Լիզ Սարեան, որ հարկ եղածին չափ ձայն ունի, որպէսզի ընկերացող նուագախումբը այդքան զօրաւոր չնուագէ: Ատիկա անհրաժեշտ է այսօրուան շատ «արուեստագէտներու» համար, որոնք ձայն չունին: Լիզ Սարեան շատ տաք ձայն մը ունի, երգել գիտէ, Ֆրանսերէն եւ հայերէն: Արհեստ ունեցող արուեստագէտ մըն է Տանիէլ Ժէրար (Խրլագեան), որ արդէն իր անունը պարտադրած է արդի երգարուեստի շրջանակին մէջ: Տաղանդ ունի Հայրա եւ երաժշտական ճաշակ իր երգերը յօրինողը՝ Փօլ Սէզեան, որ կ՝ընկերանար իրեն:

Մեր կարծիքով, այս երեքը, իբրեւ նմոյշ Ֆրանսական շրջանակներու մէջ յաջողած հայ արուեստագէտներու, լայնօրէն կը բաւէին: Մարք Արեանը, շատ

ՔԻԻԼՀԱՆ-ՊԷՅԻ

—o—

Դու որ խելահաս եղար, հօրդ մեռնելուց յետոյ ձեռքդ առիր մեր պապական կարողութիւնը, ինչի՞ չմտածեցիր, որ աղ միւլքերէն Ղազարն ալ բաժին ունի: Շիտակ է, թէ որ դու տալու ալ ըլլայիր, ես չէի ընդունիլ, ամմա մտքէդ անգամ չանցաւ ... Դու ալ անոնց պէս սուտ էշ դարձար եւ անպէս ցոյց կուտաս դեռ ասօրս թէ՝ բանից խաբար չես ...

— Ղազար, ախար դու օրական հազար քիւֆիւր կը թափէիր մալ ու միւլք ժողովողներու գլխուն, ես ի՞նչ...

— Հան, թէ որ ինձէն պատճառներն հարցնէիր, դուն ալ քիւլհանջի կը դառնայիր, ամմա մէջքդ սովոր չէր գետնի վրայ պառկելու, ծխի մէջ չէիր կրնար ման գալ, չոր հացով փորդ չէիր կրնար կշտացնել, շալ չէիր կրնար հագնել, ատոր համար ալ ինծի չէիր մօտենար: Դէհ, գնա հիմի ան քու ընկերիդ քով, թող քեզի բաժին տան իրենց կարողութիւնէն:

— Հոգիդ սիրես, Ղազար, ես քու սիրտէդ չունիմ, աղ քու հին երկար, բարակ ճառերդ թող, հիմի ճար մը գտիր ինծի ազատելու:

— Ի՞նչ ընեմ, ձեռնէս ի՞նչ կուգայ:

— Մոլլա Իդրիսէն՝ աս բաղնիքի տիրոջէն հազար լիրայ առինք եւ դրաւ դրինք տունն ալ, խանութն ալ, խանութի ապարանքն ալ: Կռուի պատճառով գործերս ձախ գնաց, չըկրցի երեք տարի տոկոսն ալ տալ: Կոնսոլիտներիս տոկոսն ալ չըտուին, նեղն ինկած իննսունը երեք զեղջով ծախեցի: Տոկոս տոկոսի վրայ չորս տարուան մէջ երկու հազար չորս հարիւր լիրայի հասաւ պարտքս: Ես ալ չուարեցայ, տեսայ որ տունն ու խանութը չեմ կրնայ ազատել, միջի ապրանքն ալ է, ըսի ազատեմ: Վեր առի, հաւատացի Աբիկեան Սիմոնին, ան ալ կլլեց ու բերանն ալ սրբեց: Մօլա Իդրիսը գանգատ տըւեց, տունս ու խանութս մէզաթի (աճուրդի) մէջէն երկու հազար երկու հարիւր լիրայի գնեց: Աղ հէրիք չէ, հիմի ալ ապարանքների համար նորից գանգատ է տուել, կ՝ուզէ ինձ ինչպէս դող՝ նստեցնել: Տունը ի՞նչ օրն է, քեզ ի՞նչ պատմեմ: Վրաս խղճացին, Մէզէստանը(*) ամսական հինդ ոսկիով տեղ տուին: Թէ նստեցընեն, աղ տեղն ալ պիտի կորցնեմ, գլուխս ալ, մանր ու խոշորս ալ ...

Մկօն չըկարողացաւ խօսել, արտասուքները գլորուեցին նրա աչքերից: Քիւլհան Պէյին էլ խիստ խոժոռեց դէմքը եւ խորասուզուեց դառն մտքերով: Դարձեալ լռութիւնը տիրեց, միայն ձիու ոտնաձայնն ու ջրհանի ճախարակների սրսրոցներն էր լսւում: Օջախից ջերմութիւնը տարածւում էր եւ տաքացնում միայն երկու եղբօր որդոյ դէմքերը, իսկ քիւլհանում բաւական չէր բնական խոնաւութիւնը, քամին ամէն կողմից թափում էր ձիւնի հատիկներ: Այս միջոցին մի քիսաչի ներս եկաւ ու գոռաց.

— Ասօր ի՞նչ է եղել, Ղազար աղբար, ջուրը չըտաքացաւ, հերիք ջուր քաշես:

Ղազարը անմռունչ բարձրացաւ, ձին արձակելով տարաւ կապեց ու առաջը դարի լքցրեց: Մկօն անդադար ծխում էր ու հառաչում: Վերջապէս քիւլհան Պէյին ազատուելով գործից՝ եկաւ, նստաւ իր տեղը եւ ասաց.

— Հիմա ինչ կ՝ըսես, ինչ ընեմ.

— Չեմ գիտեր, դու գիտես. ինձ ազատէ բանտէն ...

— Ի՞նչպէս:

— Ինչպէս որ աշխարհքին, նեղուածներին կ՝ազատես ...

Մօլլա Իդրիսը ան վախկոտներէն չէ, որ «բօ» ընելով հոգին առնես: Ան սատկի փարամ՝ չի բաշխիլ:

— Մէջլիսի ըէիսին տես (դատարանի նախագահին), նա կարող է գործը սրայի (կարգի) դնել:

— Անոնք ալ կը վախնան Իդրիսից.

— Ճարը գտիր, ասաց կակազելով Մըկօն:

— Հնար չկայ: Գնա երկու, երեք ամիս նստիր, իշու արքայութեան համը տես:

— Տունը՞, ասաց խեղդուած ձայնով Մկօն:

— Տունը ես կը պահեմ: Ատոր հոգը մ՝ըներ:

— Օ՛Ֆ, ասաց հառաչելով Մկօն եւ աչքերը գետնին յառեց:

Դարձեալ լռութիւնը տիրեց, դարձեալ տխուր մտքերը պաշարեցին երկու եղբօր զաւակներին: Քիւլհան Պէյին պատկերացնելով հօր եւ իր տաժանելի անցեալը, հօրեղբօր եւ նրա որդու անսահման շռայլութիւնները, բոլորի ներկայ վիճակը, մտածում էր ծփալով դառն մտքերի անեզր ովկիանում: Զգում էր Մկոյի սարսափելի կացութիւնը, մտնում էր նրա հոգեկան աշխարհը, բայց իր բուռն կրքերը, Իդրիսի ահեղ ուժը՝ ստիպում էին, որ նա համաձայնի Մկօի մի առ ժամանակ այդ անարդ վիճակին ենթարկուելուն:

— Անհնարին է, Մկօ խօսք չեմ կըրնար տալ, ամմա կ՝աշխատեմ համոզել Մոլլա Իդրիսին, թէ խօսքս չընդունի, չեմ կրնա ուրիշ բան ընել:

— Դու մէկ տես, թէ խօսք չըտայ վերջը կը մտածենք:

ԱՏՐՊԵՏ

(3 Շար.)

(*) Բազազ – խանա կամ մեծ վաճառանոց:

կը յիշեցնէ Ազնաւուրի ժանրը, առանց սակայն բաղդատութեան արժանի ըլլալու, Լենա եւ Անտրէաս կրնան յաջողութիւն գտնել շատ երիտասարդ արդիական շրջանակներու մէջ, Ռոզի Արմէն, տարիներէ ի վեր չի յաջողիր ինքզինքը պարտադրել Ֆրանսայի մէջ:

Աւելորդէն աւելի բան մըն էր Հանրի Թաշանը: Խօսնակը յայտարարեց թէ այս «արուեստագէտը» արդիլուած է ձայնասփիւռէն, աւելցնելով թէ բարեբախտաբար ուրիշ տեղ արդիլուած չէ: Պէտք է խոստովանիլ թէ անդամի մը համար, ձայնասփիւռը խելացի գործ մը ըրած է: Անշուշտ պիտի ըսուի մեզի թէ հարկ եղածին չափ արդիական չենք համ առնելու համար նման երգերէ: Բայց մենք համ կ'առնենք Պրասէնսէն, Ազնաւուրէն, Ատամոյէն, իրապաշտ երգերէ երբ եռեւը տաղանդ կայ:

Վերջապէս... Կիրակի վաղ առաւօտեան (կէս - դիշերը անցած էր շատոնց), արժանացանք Հայաստանէն եկած արուեստագէտներուն: Սփիւռքը, որ տասնեակ տարիներէ ի վեր, կ'ապրի հայրենի կարօտով, ի յառաջագունէ կը ծափահարէ բոլոր «կռունկները», որոնք խապրիկ մը կը բերեն մեզի: Ասիկա պէտք չէ պատճառ դառնայ որ հարկ եղած բծախնդրութեամբ չընտրուին հոս զրկուած արուեստագէտները: Նախ պէտք է որ Ֆրանսան ալ արժանի նկատուի ամբողջական խումբի մը, եւ այդ պարագային ամբողջութեան մը մէջ, իրենց տեղը կ'ունենան անոնք որ իբրեւ սոլիսթ կուգան ներկայիս: Պիտի չծանրանանք յայտագրին այնքան սպասուած այս մասին վրայ, տրուած ըլլալով որ կրնանք, կամքէ անկախ, առարկայական կարծիք չունենալ: Շատ յոգնած էր ժողովուրդը, այդ ժամուն եւ շատ բան կը սպասուէր Հայաստանի արուեստագէտներէն, որոնք անշուշտ յաջող էին ընդհանուր առմամբ: Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է Լուսինէ Զաքարեան, իր ջերմ ձայնովը եւ երգելու արուեստով:

Օրուան խօսնակն էր՝ Ժան Գըզըրեան:

Վերջին խօսք մը երեւոյթի մը մասին, որ յատուկ չէր այսօրուան: Սովորութիւն, չըսելու համար աւանդութիւն դարձած է ամէն տեղ քաշքշել հոգեւորական մեր պետերը: Ասիկա նաեւ ա-ժանցնել է անոնց ներկայութիւնը, որ պէտք է վերապահուած ըլլայ որոշ շուք ունեցող մշակութային, կրթական կամ գեղարուեստական հանդիսութեանց: Եթէ մեր կազմակերպիչները չեն գիտեր թէ ո'ւր պէտք է հրաւիրել եւ ո'ւր պէտք չէ հրաւիրել զանոնք, հրաւիրեալներուն կը մնայ գիտնալ թէ ո'ր հրաւէրը պէտք է ընդունիլ եւ ո'րը մերժել: Անհրաժեշտ չէ որ գերապայծառ մը, սրբազան մը կամ նոյնիսկ վարդապետ մը ստիպուած ըլլայ Թաշան մը պատուել ներկայութեամբ կամ ... մտիկ ընել:

Այս ձեռնարկին գլխաւոր սատարողը եղած է նաեւ Ալֆորվիլի ժրաջան քաղաքապետը՝ Ժոզէֆ Ֆրանսեսքի, որ յայտնեց թէ ի մօտոյ «Երեւան» պիտի կոչուի Ալֆորվիլի մէկ կարեւոր պողոտան, ու իր երկու միջամտութիւնները վերջացուց հայերէն բառերով:

Ա. Մ.

ԽԱՉՔԱՐԵՐ

Խաչքարը կոթողական յուշարձան է: Հեթանոսական շրջանին եւս կային նման բնոյթի յուշարձաններ, որոնք նախ կը կոչուէին մենհիր, ապա՝ վիշապաքար:

Խաչքար շինելու գաղափարը Հայաստան մուտք գործեց քրիստոնէութեան հետ: Ծանօթ է, որ նոր կրօնքին քարոզիչները քանդեցին, ոչնչացուցին հեթանոսական մեհեանները եւ անոնց տեղ հաստատեցին խաչէ փայտեր, քանի որ անմիջապէս կարելի չէր եկեղեցի շինել: Այս ձեւով խաչէ փայտերուն թիւը հաւանաբար հասաւ տասնեակ հազարներու: Շուտով, սակայն, քրիստոնէութեան ջատագովները համոզուեցան, թէ փայտէ խաչերը չեն կրնար իրենց նպատակին ծառայել, քանի որ շուտով կը փտին եւ այս ձեւով նոր կրօնքին խորհրդանիշը՝ խաչը կը վարկաբեկուի բռնութեամբ կրօնափոխ դարձած ժողովուրդին աչքին:

Այս պատճառով շուտով փայտը կը փոխարինուի քարով, որով ծնունդ կ'առնէ խաչքարը: Նախապէս շիրմաքար չէ եղած խաչքարը, այլ՝ յիշատակարան-յուշարձան: Արդարեւ մեր պապերը խաչքարեր կանգնեցուցած են դաշտերու, բլուրներու, նշանաւոր շէնքերու, գերեզմանատուներու մէջ, ինչպէս նաեւ ճամբաներու եզերքին: Միայն գերեզմանատուներուն մէջ հաստատուածներն են, որ ծառայած են իբրեւ շիրմաքար: Յաճախ խաչքարեր շինուած են բախտորոշ դէպքերու, գիւղերու հիմնադրութեան, մեծ շէնքերու, կամուրջներու, ճամբաներու, աղբիւրներու կառուցման, սահմաններու որոշման, կալուածներու նուիրման առթիւ եւայլն:

ԺԱ. դարէն սկսեալ խաչքարերը զարդաքանդակուած են: Հին հայկական ճարտարապետութեան հմուտ մասնագէտ Սեդրակ Բարխուդարեան կը գրէ. «Այդ մեծարուեստ քանդակները իրենց էութեամբ ոչ մի կապ չունին կրօնական հասկացողութիւնների հետ. դրանք զուտ աշխարհիկ եւ ժողովրդական արուեստի արտայայտութիւններ են: Նոյնիսկ կենտրոնում անպայմանօրէն բազմած խաչը ենթարկւում է զարդարանքի եւ կորցնում խաչելութեան հետ կապուած իր մռայլ բովանդակութիւնը»:

ԺԴ. դարէն սկսեալ, երբ երկիրը կը գտնուէր դժնդակ պայմաններու մէջ, մեծ շէնքեր շինելը կը դառնայ անհնար: Հայ ճարտարապետութեան աւանդները կը շարունակուին միայն այդ փոքրիկ յուշարձաններուն՝ խաչքարերուն մէջ: ԺԳ. դարէն ետք հայ ճարտարապետութեան՝ մօտ երկու դար տեւող դադարին ընթացքին՝ հայ տաղանդաւոր վարպետները կը յաջողին վառ պահել մեր հոյակապ ճարտարապետական արուեստին սքանչելի ջահը:

Հայկական խաչքարերը մարդկային զարդարուեստին անզուգական կոթողներ են: Եւրոպացի գիտնականներէն մէկը Հին Ջուղայի «խաչքարերու անտառը» դիտելով գրած է. «Հոս կան քանի մը հազար խաչքարեր: Ամէն մէկը կրնայ դառնալ աշխարհի ամէնէն նշանաւոր թանդարանին հազուագիւտ ցուցանմոյշը: Եւրոպայի մէջ կը սիրեն գնահատել թանդարանային իրերը: Բայց եւրոպացի բոլոր միլիոնատէրերը կրնան մտնել Հին Ջուղայի խաչքարերուն անտառը եւ սնանկացած դուրս ելլել հոնկէ, համարեա վնաս չհասցնելով այդ անտառին»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

«ԵՐԵՒԱՆ» ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ

Երեւանի դաշնակի գործարանը, որ կը տարածուի երեք հեկտարի վրայ, երկրին ամէնէն կրտսեր ձեռնարկութիւններէն մէկն է:

Առաջին արտադրութիւնը՝ 53 դաշնակ, կատարուեցաւ 1963ին: Այս տարուան արտադրութիւնը պիտի հասնի երեք հազարի: 1967ին՝ հինգ հազարի, իսկ հինգամեակի վերջաւորութեան՝ տասը հազարի:

Խորհ. Միութեան մէջ դաշնակի վեց գործարաններ կան: Երեւանինը միակն է, որ նուագարանին բոլոր մասերը կը պատրաստէ տեղւոյն վրայ, առանց դուրսէն որեւէ ներածում կատարելու: Միւս կողմէ, Երեւանի կլիմայական պայմանները բարձրորակ դաշնակ արտադրելու համար նպաստաւոր են:

Արդէն իսկ գործարանը դաշնակներ կ'ուղարկէ օտար երկիրներ՝ Խորհ. Միութիւն, Իտալիա եւայլն: «Հայաստանը Խորհ. Միութեան Իտալիան է» ըսած են օտար արուեստագէտներ՝ գնահատելով «Երեւան» դաշնակը:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գրեթէ վերջացած է շինութիւնը Երեւանի ջերմելեկտրակայանի եօթներորդ բաժնին, որուն թիւրպինը ունի 150 հազար քիլովաթ կարողութիւն, իսկ կաթսան՝ հինգ հարիւր թոն գոլորշիի զօրութիւն:

×

Այս տարի պահածոյի 17 տեսակներ աւելցան: Եղեգնաձորի մէջ շինուեցաւ պահածոներու նոր գործարան մը՝ տարին 15 հազար տուփ արտադրելու կարողութեամբ:

×

Մարտունի աւանը ունեցաւ հիւանդանոց մը՝ 150 մահճակալներով:

×

Բազմարուեստից դպրոցը այժմ ունի 10 հազար ուսանող, ցերեկային բաժին՝ 5400, երեկոյեան բաժին՝ 2800, իսկ հեռական՝ 1800: Դպրոցը յիսուն ճիւղերու ճարտարագէտներ կը պատրաստէ:

×

Բասարգեչար ունեցաւ իր երաժշտանոցը՝ 35 աշակերտներով: Ներկայիս Հայաստանի մէջ կան եօթնամեայ եւ միջնակարդ 52 երաժշտական դպրոցներ, ուր երաժշտական կրթութիւն կը ստանան 11 հազար երախաներ:

×

Գինիներու եւ քոնեակներու միջազգային մրցանակաբաշխութիւն տեղի ունեցաւ Պուլկարիոյ մէջ: Ոսկի շքանշաններ ստացան հայկական «ընտիր», «Յոբելենական» եւ «Դուին» քոնեակները, «Այդեշար» եւ «Աշտարակ» գինիները: Արծաթէ շքանշան ստացան «Հայաստան» քոնեակը, «Արեւիկ» եւ «Արեւշատ» գինիները:

×

Հայ երաժշտութեան շաբաթը մեծ յաջողութիւն գտաւ Հիւսիսային Կովկասի չորս քաղաքներու մէջ:

×

ՂԱՐԱԲԱՂԻ երգի - պարի խումբը՝ զեկավարութեամբ Ե. Դաւթեանի համերգներ տուաւ Բասարգեչարի եւ Թուսկուլուի մէջ:

ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻ գրագէտ Աննա Զեգերս Դիլիջանի մէջ անցուց իր արձակուրդը: Լաւ տպաւորութիւններ ստացաւ Հայաստանէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ նախարարներու խորհուրդին որոշումով, Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ, գործի ժամերը պիտի սկսին առաւօտեան 9ին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ միջազգային դաշնակցութեան նախագահը, որ միեւնոյն ատեն նախագահն է Մեքսիկայի Կարմիր Խաչի ընկերութեան, Հայաստան ժամանեց:

Խոսէ Պարոսօ տեսակցեցաւ Զ. Նարիմանովի հետ (Հայաստանի առողջապահութեան նախարար):

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ տեղի ունեցաւ ժամանակակից հնդամարտի մրցում մը՝ համամիութենական չափանիշով: Առաջին տեղը գրաւեց Ուկրայնա, երկրորդ տեղը՝ Վրաստան, երրորդը՝ Հայաստան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

Իր դէմքը տակաւ ուրուականի մը պէս կը մթագնէր երբ կը կարդար Կայսեր գրած տողերը: Կոմսուհին ճանչնալով իր գրած նամակները, սարսափի ճիչ մը արձակեց եւ խլեց ամուսնոյն ձեռքէն ճակատագրական տոմսը ու ինք ալ կարդաց զայն: Սիրուն դէմքը դիակի մը պէս գունատեցաւ յանկարծ, եւ ինծի դառնալով ըսաւ խռպոտ ձայնով մը.

— Շնորհակալ եմ կոմս Հելցենտորֆ, ըսէք Նորին Վեհափառութեան որ իր հրամանները... այո', իր հրամանները պիտի գործադրուին...:

Անսահման անդոհանք մը կար կերկերուն ձայնին մէջ, մարդկային դրոշմէ զուրկ խոր հառաչ մը արձակեց, եւ գեղեցիկ կապոյտ աչքերը յուսահատական ակնարկ մը կը նետէին:

Ժամ մը վերջ, կայսերական պալատին մէջ բառացիօրէն կը հաղորդէի Քայզէրին ինծի տրուած պատասխանը: Նորին Վեհափառութիւնը չպատասխանեց եւ գլխու ծանր շարժումով մը յայտնեց իր հաւանութիւնը:

Յաջորդ օրը, կէս օրէ ետք, ամբողջ Պերլինի մէջ տարածուեցաւ լուր մը որ ցաւագին տպաւորութիւն մը գործեց: Ապէնդփօսդ կը ծանուցանէր թէ, կոմս Ֆօն Լօյթէնպէրկ, որ Կայսեր կողմէ աստիճանի բարձրացման արժանացած էր զարմացնելով բոլորը, սիրուն կնոջը հետ մեռած գտնուած էր իր յարկաբաժնին մէջ: Յայտնի էր որ երկուքն ալ գիշերը անցուցած էին թուղթեր այրելով, որովհետեւ մոխիրի կոյտ մը գտնուած էր անոնց վառարանէն:

Այնպիսի սիրով մը կապուած էին իրարու, որ որոշեր էին միասին մեռնիլ: Սեղանին վրայ մնացած գինիի շիշ մը եւ կիսով պարպուած գաւաթներ կը պարզէին դաղտնիքը: Գինիով խառն փրուսիական թթուուտով վերջ տուած էին իրենց կեանքին:

Այս զգայացունց իրողութիւնը ամբողջ Պերլինի մէջ նկատուեցաւ անբացատրելի տռամ մը: Անոր դաղտնիքը ինծի համար լուծուած էր սակայն: Մինչեւ հիմա հանրութիւնը դեռ չի գիտեր, թէ այդ հակիրճ նամակներով անգլուհին կը տեղեկացնէր Բրիտանական Կայսրութեան հանդէպ Կայսեր սնուցած թշնամութիւնները եւ կ'որոշէր պատերազմի սկզբնաւորութեան հաւանական թուականը: Ան կը պատմէր նաեւ Քայզէրին եւ կամ Յէփլինի միջեւ տեղի ունեցած մէկ դաղտնի խօսակցութիւնը, որ ընդմիջուած էր կոմսուհիին վրայ հասնելովը:

Անոնց մէջ յիշուած էին նաեւ «Պատերազմի Վեհապանծ Տիրոջ» կողմէ մէկ քանի բրիտանացի պետական անձերու հասցէին ուղղուած կարդ մը ամենապըժդալի մակդիրներ: Վերջապէս անոնք ի վեր կը հանէին երկու պետութեանց մէջ պատահելիք խզումի մը անխուսափելի վտանդները, եւ Քօնսթանսի լճին վրայ շինուող ցեփլիններու վերջին կատարելագործութիւններու մասին ճշգրիտ մանրամասնութիւններ տալէ զատ, կը քօղաղերծէին նաեւ Գահաժառանդին կարդ մը դայթակղալից գործերը:

Այս վերջին մէջբերումներէն Գահաժառանդը խիստ վիրաւորուած՝ Քայզէրին աջակցութեամբ՝ անդթօրէն վրէժ լուծած էր, գործածելով այն նրբարուեստ եւ դարձդարձիկ միջոցները, ուր այնքան լաւ ի յայտ կուգայ Հօհէնցօլէրներու դաւադիր նկարագրին բնորոշ գիծը:

Այսպէս ահա, բարի, պարկեշտ եւ պատուաւոր Անդլուհիի մը իր երկրին բարիքը ցանկացող՝ տեղեկատուութիւնները չհասան երբեք իրենց հասցէին: Եւ ինչպէս աւելի վերջը հասկցայ, «Վիլհելմիկ» այս նրբարուեստ վրիժառութիւնը սարքած էր ոչ թէ իր հաշւոյն, այլ իբր խամաճիկ մը՝ զոր շարժման մէջ դնող առասանները կը քաշէր իր կայսր հայրը:

Բ.

ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳԻՆ ՎՐԷԺԸ

1912ի աշնան, Թրաութմանի գործը արտակարգ յուզում մը յառաջ բերաւ Փոցտամի մէջ: Այն օրերուն, արքունի շրջանակներուն մէջ, Կայսեր մտերիմները մէկը միւսէն աւելի չար եւ անգութ բամբասանքներու նշաւակ կ'ըլլային, պալատական տիկիններու կողմէ, որոնց մեծամասնութիւնը ինչպէս ըսած եմ քանիցս, կը գործածէ իսկական իժի լեզու մը, կորուստի մատնելու համար նոյնիսկ լաւագոյն բարեկամները: Այդ կիները կատարելագործած են իրենց մերձաւորները կատաղօրէն բզքտելու արուեստը: Թէեւ անոնց մէջ կը գտնուին մէկ քանի արժանաւորներ, բայց իրենց ճնշող մեծամասնութիւնը, սիրելի Լը Քէօ, բացարձակապէս տափակ եւ անհամակրելի է:

Թրաութմանի այս ստորին գործին, բաւական այլանդակ ձեւով մը միջամուխ եղայ:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Խաչիկ Զըթրեան, Օր. Ա-լիս Զըթրեան, Տէր եւ Տիկին Շառլ Տօնուա եւ աղջիկը, Օր. Վարդանոյշ Զը-թըրեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագա-ները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազ-գականին՝

ԽԱՉԻԿ ԶԸԹՐԵԱՆի

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 1ին, 61 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Հոկտ. 7) ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր կէ մարմինը կը փոխադրուի Կրեմլէն-Պիսէթրի գերեզմանատունը, ամփոփուե-լու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Ամուճայեան, Պ. Մարտիրոս Ամուճայեան, Տէր եւ Տիկին Արարատ Մարգարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ալֆրէտ Պառաւեան, Պ. Ամու-ճայեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Խա-չատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տի-կին Պօղոս Տէր-Պօղոսեան եւ զաւակ-ները, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Աճէմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նահապետ Նահապետեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Մարգարեան, Պառաւեան, Ամուճայեան, Մազմանեան, Տէր-Յակոբեան ընտա-նիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ա-մուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազ-գականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՄՈՒՃԱՅԵԱՆի

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 3ին Լիոնի մէջ, 64 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին 295 Ռիւ Պուալօ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյոթիէ-ռի նոր գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այ դնկատել :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն կ'ողբայ կորուստը սիրելի ընկեր Սարգիս Ա-ռաքելեանի եւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր այրիին, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի Տէսինի մասնա-ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Ողբ. Սարգիս Առաքելեանի մահուան առ-թիւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն Ֆրանք Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տէր-Պօղոսեանէ : Նոյն տխուր առթիւ Պ. Տիրան Թիւթիւն-ճեան յիսուն Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի դպրոցին : Ողբացեալի մտերմիկ շրջա-նակի բարեկամներու կողմէ Կապ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է 145 Ֆր. ի նպաստ դպրոցին : Նաեւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թովմասեան դպրոցին կը նուի-րեն յիսուն Ֆր. Սարգիս Առաքելեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհա-կալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յովսէփեանէ յիսուն Ֆրանք իրենց Բ. Թոռնիկին ծննդեան առթիւ : Ինչպէս նա-եւ Տիկին Քըշքեան յիսուն Ֆրանք իր չորրորդ Թոռնիկին ծննդեան առթիւ :

ՇԱՒԻԼ, Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Մեսրոպ քհնյ. Ժամկոչեան :

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Չիլինկիրեան գեր-դաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին :

×

ՏԷՍԻՆ, Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Թարգմանչաց տօնին առ-թիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատա-րագ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի օծման 11րդ տարեդարձին եւ Աստ-ուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակի առթիւ : Հայրապետական մաղթանք եւ կոնդակի ընթերցում, ինչ-պէս նաեւ մասնաւոր հոգեհանգիստ Ոս-կան վրդ. Երեւանցիի յիշատակին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

Զայնասփիւռ.— Ֆրանս Քիւլթիւռ կա-յանէն :

Հոկտեմբեր 9, Կիրակի առաւօտեան ժամը 8ին : Նիւթ՝ Հայ եկեղեցական երա-ժըշտութիւնը, մասնակցութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Պատկերասփիւռ.— Հոկտեմբեր 9, Կի-րակի առաւօտեան ժամը 9,30ին, Ա. կա-յանէն : Նիւթ՝ Կապադովկիան : Կը մաս-նակցին Հ. Ժան Տանիէլէու՝ տեսուչ Փա-րիզի Աստուածաբանական Համալսարա-նին եւ Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Միշէլ Թիէ-րի :

ՖՐԱՆՍ-ՔԻԻԼԹԷՌԷՆ

ՈՒՐԲԱԹ (Հոկտ. 7 եւ 14) ժամը 9·05-էն 9·25 :

ՇԱԲԱԹ (Հոկտ. 8 եւ 15) ժամը 9·25էն 9·45 :

Ժան-Ժաք Ասլանեան կը ներկայացնէ Ժան Սալվեանի յայտագիրը՝ Հայաստանի երգ ու պար :

Բնագիրներ եւ քերթուածներ՝ Ֆրետե-րիք Մաքլէր, Վահէ Կոտէլ, Արշակ Զօ-պանեան, Սայաթ-Նովա եւ Դանիէլ Վա-րուժան :

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հանդիսաւոր պատարագ պիտի մա-տուցուի այս Կիրակի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի գահակալու-թեան 11րդ տարելիցին եւ Ս. Թարգման-չաց տօնին առթիւ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հար. Թեմի Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Վիէնի դպրոցներու բացու-մը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ 5 եւ 6 Հոկտեմբեր, Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբ-թի, ծանօթ սրահներուն մէջ :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին տեղւոյն վրայ դասատուին կողմէ :

×

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Հինգշաբթի օրերու հայերէնի դասընթացքը կը սկսի Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր վեցին եւ կը շարունակուի ամէն Հինգ-շաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2-4 : Թաղա-կանութիւնը եւ Կապ. Խաչը կոչ կ'ընեն շրջանի բոլոր հայ ծնողքներուն որպէսզի իրենց պզտիկները ամէն Հինգշամթի, կանոնաւոր կերպով զրկեն դպրոց, հայե-րէն սորվելու համար : Ինչպէս անցնող տարիներուն, այս տարի եւս կը դասա-ւանդեն Գուրգէն Վարդ. Թրթռեան եւ Տիկին Փարիզ Արմաղանեան :

×

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ֆիլոթեքնիք համայ-նադիտարանի հայերէնի դասերը սկսած են Հոկտ. 3ին,, Լիսէ Քոնտորսէի մէջ Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի երեկոները ժամը 19էն 20 : Սկսնակ եւ յառաջացած դասընթացքներ, Պաքալոռէայի պատրաս-տութեան հայերէնի լրիւ ծրագիր :

Դասախօս՝ Պր. ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Տէսինի դպրոցի հայե-րէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկ-տեմբեր վեցին ժամը 16·30ին, սովորա-կան վայրը : Արձանագրութիւնները տե-ղի կ'ունենան ուսուցիչի կողմէ :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 6ին Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9ին :

Արձանագրութիւն, դասարանական բա-ժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ու-նենան նոյն օրը, ժամը 9-12, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ : Գ. դասարանին՝ համառօտ ծանօթութիւններ՝ գրական սե-ռերու շուրջ : Ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Կ. Միսթիք :

×

Լիոնի Ազգ. Միութեան հովանաւորու-թեան ներքեւ եղող Հայկազեան վարժա-րանի հայերէն դասընթացքները կը սկսին Հինգշաբթի 6 Հոկտ. առաւօտեան ժամը 8,30ին : Բոլոր անոնք որ կը փափաքին ի-րենց զաւակներուն հայեցի կրթութիւն տալ, թող հաճին իրենց զաւակները զըր-կել 295, Ռիւ Պուալօ, Ազգ. Վարժարան :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աբէլ-եան եւ Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պօյաճեան յիսունական Ֆր. կը նուիրեն, իրենց քեռայրին Յովհաննէս Մխճեանի մահուան քառասունքին առթիւ : Այս գու-մարէն քսանական Ֆր. Շաւիլի դպրոցին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի մաս-նաճիւղին, Մշակոյթի Տան, «Հայ-Բոյժ»-ին եւ «Յառաջ»ին : (Մշակոյթի Տան գումարը ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիա-մանթօ խումբը ձեռնարկած է գրադարա-նի մը կազմութեան Ֆրանսական եւ հայ-կական բաժիններով : Այս առթիւ կը յայ-տարարէ որ շնորհակալութեամբ կը ստա-նայ գրադարանի ճոխացման համար եղած ազգային նիւթեր պարունակող Ֆրանսե-րէն եւ հայերէն գիրքերու նուիրատուու-թիւնը, զանոնք լաւագոյնս օգտագործե-լու նպատակով :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրու-թեան 300ամեակի առթիւ :

Հովանաւորութեամբ եւ կազմակերպու-թեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան :

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ (295 Ռիւ Պուալօ) : Կը խօսին ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (Հայերէն), Օր. ԱՂԱՒՆԻ ԻՆԷՔՃԵԱՆ (Ֆրանսերէն) :

Կը մեներգէ Օր. Ա. Կարապետեան :

Կ'արտասանեն՝ Տիկիններ Գայթան-ճեան եւ Թօփուզխանեան, Օրիորդներ Տապաղեան, Կէնճեան եւ Մանթարեան :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

× ԿԻՐԱԿԻ, Պատարագի ժամուն, ընթերցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կոնդակի եւ Հոգեհանգիստ՝ երջանկայիշատակ Յակոբ Զուղայեցի Կա-թողիկոսի, Ոսկան Վրդ. Երեւանցիի եւ համայն թարգմանչաց Վարդապետացն մերոց :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ (Հոկտ. 8) ժամը 8,30ին սովորական հաւաքատեղին :

Խիստ կարեւոր օրակարգ : Պարտաւո-րիչ ներկայութիւն : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներ-կայացուցիչները (Գ. նիստ) այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8·30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Բընաժի եւ Լանսէյի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. միութեան Վալան-սի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժո-ղովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Ռիւ Պու-ֆիէ, հայկական դպրոցի սրահը : Օրա-կարգ.— Ա) Նախորդ ժողովի ատենա-գրութեան ընթերցում : Բ) Պատգմ. ժո-ղովի տեղեկագրի ընթերցում : Գ) Նոր ձեռնարկի մը հարց եւ ուրիշ ընթացիկ հարցեր :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գէորգեան Սամսոն Սերգէի, ծնած Հա-յաստան 1918ին : Զինքը կը փնտռէ Հա-յաստանէն, իր եղբայրը : Ինք Ֆրանսա ե-ղած է 1953ին : Տեղեկացնել Զ. Տէրմէն-ճեանի,

2, Rue Antoine Courbarien
92 - CLAMART (FRANCE)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա-կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու-թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e. — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
7
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
7 OCTOBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10731

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.731

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹԱԳՆ ՈՒ ՊԱՐԾԱՆՔԸ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ներկայիս աշխարհի վրայ ապրող ազգերու շարքին Հայը իրաւամբ կը դրաւէ առաջին տեղերէն մէկը մշակոյթի, այսինքն լուսաւորութեան եւ քաղաքակրթութեան մարզին մէջ :

Վկայ՝ իր դարաւոր ու փառաւոր անցեալը: Իր լուսաշող Ոսկեդարը՝ թուականէս 1550 տարի առաջ, երբ գոյութիւն չունէին Ամերիկան ու Ռուսիան, այսօրուան երկու հսկաները, որոնք կը տնօրինեն ազգերու ճակատագիրը : Երբ չէր գտնուած արեւմտեան կիսագունտը , ու երբ արեւելեանը խոր խաւարի մէջ կը խարխափէր :

Հինգերորդ դարը պարծանքն է Հայութեան:

Հրաշք մը գործեցին Մեսրոպ Մաշտոց վարդապետ, Սահակ Պարթեւ Հայրապետ, Մովսէս Խորենացի, Եղիշէ, Եղնիկ, Ղազար Փարպեցի եւ փաղանգը երէց ու կրտսեր Թարգմանիչներուն, որոնք քաղաքական ամէնէն աննպաստ պայմաններու տակ սեփական գիր հնարեցին , մայրենի լեզու մշակեցին եւ հայերէնը հասցուցին իր գերագոյն աստիճանին, ասորերէնն ու յունարէնը վտարեցին մեր եկեղեցիներէն եւ հիմը դրին Հայուն մշակութային անկախութեան :

Երախտագէտ Հայութիւնը իր սուրբերու կարգը դասած է հինգերորդ դարու եւ յետագայ դարերու այն պատկառելի դէմքերը, որոնք Աստուածաշունչի եւ եկեղեցական հայրերու դասական հոյակապ գործերու թարգմանութեամբ կամ ինքնագիր երկերով — ինչպէս մեր պատմիչները եւ Նարեկացի, Շնորհալի, Դաւիթ Անյաղթ եւայլն — ճոխացուցած են մեր մշակոյթի անդաստանը , նախանձելի ըլլալու աստիճան :

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին ամէն տարի Հոկտեմբերին կ՝ոգեկոչէ անոնց յիշատակը :

Այս տարի բացառիկ փայլով պիտի տօնուի Հոկտեմբեր 8ի Շաբաթ օրը, դժբախտաբար միայն եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ :

Էջմիածնայ օրացոյցը յիշելէ ետք թէ այդ օրը տօնն է՝ Սրբոց թարգմանչաց վարդապետացն մերոց Մեսրովբայ, Եղիշէի, Մովսիսի Քերթողին, Դաւթի անյաղթ փիլիսոփային, Գրիգորի Նարեկացւոյն եւ Ներսիսի Կլայեցւոյն , կ՝աւելցնէ՝ «Տօն ազգային եւ եկեղեցական ի յիշատակ գիւտի նշանագրացն Հայոց եւ թարգմանութեան Սուրբ Գրոց»:

Ուրեմն գրերու գիւտն ու Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը պիտի տօնուին միաժամանակ Թարգմանիչներուն հետ :

Այս տարի 300ամեակն է նաեւ հայերէն Աստուածաշունչի առաջին տպագրութեան՝ Ամսթերտամի մէջ 1666ին, ձեռամբ Ոսկան վարդապետ Երեւանեցիի :

Մեր զոյգ կաթողիկոսները մասնաւոր կոնդակներով Վազգէն Ա. Մարտ 11ին եւ Խորէն Ա. Մարտ 20ին հրահանգեցին այս յիշատակելի դարադարձն ալ միացնել Թարգմանչաց տօնին : Մոռացութեան զուրէն դուրս հանել այդ հերոս եկեղեցականին պայծառ դէմքը եւ զայն ճանչցնել այսօրուան հայ սերունդին :

Եթէ կ՝ուզենք նոր սերունդը կապել Հայութեան հետ, պէտք է ամէն բանէ առաջ անոր սորվեցնենք յանուն ազատութեան դարերու ընթացքին մեր մղած պայքարներուն հետ նաեւ մեր մշակութային արժէքները, համաշխարհային քաղաքակրթութեան մեր բերած նպաստը:

Պէտք է անոր ներշնչենք հայ ծնած ըլլալու հպարտութիւնը :

Մեր Ոսկեդարը ներշնչումի գերազանց աղբիւր մըն է եղած անցեալին մեր հին սերունդներուն համար, դարերով : Այսօր ալ նոյնը պէտք է ըլլայ օտար աստղերու տակ ծնած ու սնած մեր զաւակներուն համար :

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սուրբերու կարգին մասնաւոր, բացառիկ տեղ մը կը դրաւեն մեր փառաւոր մշակոյթը կերտող անմահ հոգեւորականները : Անոնք թագն ու պարծանքն են Հայութեան, միշտ եւ յաւիտեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ՎԻԷԹՆԱՄ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԴԱԴՐԻՆ

Միացեալ Նահանգները դադրեցուցին իրենց ռմբակոծութիւնները ապազինուած շրջանին արեւելեան կողմը, որ 17րդ զուգահեռականին մէկ թէ միւս կողմը, կը բաժնէ հիւսիսային Վիէթնամը հարաւային Վիէթնամէն: Լուրը հաստատուեցաւ Սպիտակ տան պաշտօնական բանբերին կողմէ :

Պարզ է որ նման լուր մը որոշ յոյսեր կը ներշնչէ: Բայց հարցն այն է թէ Ամերիկացիք այս քայլը առած են միայն դիւրացնելու համար հակակշռի Միջազգային յանձնախումբին անդամներուն գործը թէ կարելի է տեսնել առաջին հանգրուան մը դէպի մեղմացումը պատերազմին :

Այս հարցումին, Սպիտակ Տան բանբերը կամովին անորոշ պատասխան մը տուած է : Դժուար էր անշուշտ բացասական պատասխան մը տալ .— « Առանց աւելի հեռու երթալու քան ինչ որ ըսի, կը շեշտէ բանբերը, թոյլ տուէք ճշդելու որ միշտ տրամադիր ենք ընդունելու միւս կողմի այն նշանները որոնք ցոյց կուտան թէ կ՝ուզեն խաղաղութիւնը վերահաստատել»:

Նիւ Եորքի Ազգաժողովին մէջ, Տին Ռըսք, Միացեալ Նահաններու Արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ ռմբակոծութեանց դադրեցումը ապազինուած շրջանին վրայ իբրեւ նպատակ ունէր չէզոք կանոնագիրը վերահաստատել :

Ռըսք շեշտած է.— « Կ՝ուզենք որ շրջանը կրկին բոլորովին ապազինուած ըլլայ: Եթէ հիւսիսային Վիէթնամցիները այլեւս չգործածեն այդ շրջանը այլ նպատակներու համար, այն ատեն չի կրնար նորէն պատճառ դառնալ որ կռիւներու սաստկացումին ծառայէ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԻՏԱՆԱՑԻ փիլիսոփան Պերթրընտ Ռըսըլ պիտի չկարենայ Փարիզի մէջ «դատել» նախագահ Ճոնսընը: Ծանօթ է Ռըսըլ — 94 տարեկան — ատեան մը կազմած էր դատելու համար Ճոնսընի «պատերազմական ոճիրները », բայց Ֆրանսական կառավարութիւնը հասկցուցած է ծերունիին որ ուրիշ մայրաքաղաք մը պէտք է ընտրէ :

ԻՐԱՔԻ Քիւրտերուն եւ կառավարութեան միջեւ եղած զինադուլի համաձայնագրէն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով հանդիպում մը տեղի ունեցած է քիւրտ պարագլուխ Պարզանիի եւ կառավարութեան ներկայացուցիչներուն միջեւ: Յանուն Պաղտատի կառավարութեան Պաշտպանութեան նախարարը՝ Զօր. Շուքրի սիրալիր խօսակցութիւն ունեցած է Պարզանիի հետ որ իր փափաքը յայտնած է դրական պատասխան տալ Յունիս 30ի , կառավարական զեկոյցին, որ վերջ կը դնէր եղբայրասպան պատերազմին : Պաղտատի ձայնասփիւռը աւելցուցած է. — « Քիւրտ պարագլուխը տեղեկացուցած է թէ պատրաստ է գործակցելու կառավարութեան հետ վերահաստատելու համար ապահովութիւնն ու կայունութիւնը, երկրին հիւսիսին մէջ ինչպէս նաեւ կառավարական տեղական վարչութեանց վերահաստատումը այդ շրջանին մէջ: Առաջին անգամն է որ պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ Պարզանի եւ Պաղտատի ներկայացուցիչները տեսնուած են :

ԹԵՔՍԱՍԻ վերաքննութեան ատեանը ջնջեց Ճէք Ռըպիի մահավճիռը: Ծանօթ է որ Ռըպի սպաննեց Օսուալտը, որ հաւանական ոճրագործը կը նկատուէր նախագահ Քենըտիի :

ԴԱՆԻՈՅ գահաժառանգ իշխանուհին՝ Մարկրէթ նշանուեցաւ Ֆրանսացի դիւանագէտի մը հետ , Կոմս Անրի տը Մոնփըզա, որ լուտերական կրօնքն ընտրեց : Այս առթիւ ամբողջ երկիրը զարդարուած է Ֆրանսական Եռագոյներով :

ՓԱՐԻԶ Հինգշաբթի ամբողջ օրը մեթրոյէ զրկուած էր, կարգ մը օթօպիւսներ կը բանէին , բայց երթեւեկը շատ դըժուար էր: Աշխատողներու մեծ մասը քալելով գործի գացած է :

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ կը հաղորդեն որ մառեշալ Թիթօ պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Ճափոն, 1967 Մարտին:

ՄԱՐՈՔԻ թագաւորը Վիէննա պիտի կենայ, կարճ ժամանակի մը համար, դէպի Մոսկուա իր ճամբուն վրայ :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԹԻԹՕ համայնավարներու Լիկայի նախագահ ընտրուեցաւ , կեդրոնական կոմիտէի հինգերորդ լիակատարին կողմէ ,ընդհ. քարտուղարի պաշտօնին ջնջումէն ետք :

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՈՅԷՆ (Ուրուկուէյ) արտաքսուած են խորհրդային չորս դիւանագէտներ: Ասոնք կ՝ամբաստանուին որ քաջալերած են գործադուլի շարժումները, միջամուխ ըլլալով աշխատանքի տագնապներուն :

ՉԻՆ գիտունները յայտարարած են թէ Մաօ Ցէ Թունկի մտածողութիւնը «մտաւորական հիւլէական ռումբ մըն է »:

ԳԱՀՐԷԷՆ արտաքսուած է «Ֆիկառոյի» յատուկ թղթակիցը՝ Իվ Քիւօ, որ նոր զրկուած էր: Եգիպտական իշխանութիւնները ոչ մէկ պատճառաբանութիւն տըւած են: «Ֆիկառօ » կամայական կը գտնէ այս որոշումը եւ Արտաքին նախարարութեան դիմած է բացատրութիւն պահանջելով :

ՔՈՆԿՕ խզեց իր յարաբերութիւնները Փորթուկալի հետ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը՝ Սունայ պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Ուոշինկթըն Դեկտեմբեր վեցէն ութ :

ՊՈՆԻ կառավարութիւնը մտադիր է ելմըտական նոր համաձայնագիր մը կնքելու Միացեալ Նահանգներու հետ, ըստ որուն Գերմանիա 7 միլիառ մառք պիտի վճարէ Միացեալ Նահանգներուն հինգ տարուան ընթացքին, երբ ներկայ համաձայնագիրը վերջանայ , յառաջիկայ Յուլիսին :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ի ԲԵՐԱՆՈՅ ՔՈՒՄՄԷ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն .

ԱՆԳԱՐԱ.— Գերմանիոյ կողմէ իբրեւ օժանդակութիւն զրկուած զգեստներէն ոմանք Վարդոյի մէջ հնավաճառներու կողմէ կը ծախուի : Հնավաճառէ մը ծախու առնուած զգեստը Միջին Արեւելքի բացման հանդիսութեան ընթացքին ցոյց տրուեցաւ հրաւիրեալներուն :

Վերատեսուչ Քեմալ Քուրտաշ բացման ուղերձին մէջ պարզեց շարժի շրջանին մէջ կատարած քննութիւններուն արդիւնքը եւ օրինակներով պարզեց որ շատ եղերական տեսարաններու հետ դէմ յանդիման մնացած է :

Ուսանողական միութեան նախագահ Էրկիւն Պանքօղլու ալ ճառախօսելով պնդեց որ յետադիմութիւնը աւելցած է երկրին մէջ եւ խայտառակութիւն նկատեց Աթաթիւրքի Պուրսայի ճառին մասին բացուած բանավէճը : Յետոյ շարժի շրջանի աղէտեալներուն անդրադառնալով ըսաւ .

« Վարդոյի վերջին աղէտը ցոյց տուաւ որ իրաւակարգը ինչքան ժողովուրդին ի նպաստ չէ: Ոչ միայն չեն լուծուած թշուառութեան մէջ տուայտող մարդոց խնդիրները այլեւ. օժանդակութիւններն ալ ժողովուրդին ձեռքը չեն հասած : Այստեղ պարտականութիւն կը նկատեմ լրատուութիւն մը ընել շահագրգռուող իշխանութեանց : Ձեռքիս զգեստը Գերմանիոյ կողմէ իբրեւ օժանդակութիւն Վարդոյի զրկուած օժանդակութեան կազմածներէն է: Այնտեղ մեր ընկերներուն կողմէ հնավաճառէ մը ծախու առնուած է, պաշտօնապէս ստուգուած որ օժանդակութեան կազմած է: Այս մասին գիւղին մուխթարին տուած պաշտօնագիրը մեր ձեռքն է :

Միջին Արեւելքի համալսարանի ուսանողական ընկերակցութեան նախագահին կողմէ ցոյց տրուած զգեստը համալսարանի ուսանողներէն Սէչքին Ինճէթէֆէի կողմէ Վարդոյի Ետիգավաք գիւղին մէջ ծախու առնուած է: Զգեստը ծախող անձը «Ասոնք մեծաքանակի վաճառորդէն առի» ըսած է :

Շարժի աղէտի ենթարկուած արեւելեան նահանգներու ուսանողական ընկերակցութեանց կողմէ Քուրթուլուշ հրապարակին վրայ միթինկ մը կատարուեցաւ : Ուսանողները ճառախօսելով քննադատեցին գործելակերպը կառավարութեան օժանդակութեան կազմածները աղէտեալներուն ձեռքը չհասցնելուն համար :

Շուրջ հինգ հարիւր ուսանող մասնակցեցան միթինկին որու ընթացքին հետեւեալ ցուցատախտակները աչքի կը զարնէին. « Մէնթէշօղլու նախ մարդկութիւն յետոյ գործավարութիւն, միթէ երեք հազար նահատակը չի բաւեր», «Յետադիմական մամուլ վատ ես», «Թրահօմը, թոքախտը , քաղցկեղը մահ կը սըփռեն արեւելքի մէջ», «Յուրտէն պիտի սառինք » , «Պատանքի դրամ չուզեր», «Օտարները ըրին նուէր, շահագէտները իջեցուցին գրպան», «Արեւելքի արիւնոտ պատանք, արեւմուտքին օժիտ», «Արեւելքցի խորհրդարանականներ բարի քուն» եւայլն:

Ճառախօսութեանց ընթացքին համալսարանականներուն միջեւ խլրտում մը ծայր տուաւ եւ անձ մը «Ենի Աքըշ» անուն հանդէս մը ցրուել սկսաւ: Կարգ մը երկպառակութիւններ ծագեցան ցրուումին ընթացքին այս հանդէսին որու ետեւի կափարիչին վրայ հին թրքերէն տառեր կային :

ՊԻՆԿԷՕԼ.— Հալքի ընդհ. քարտուղար Քեմալ Սաթըր որ շարժի շրջանին մէջ քննութիւն կը կատարէ Քարկաբազարը գիւղին մէջ ժողովուրդին խօսելէ ետք լրագրողներուն յայտարարեց. « Տաղաւարի համար ատաղձ եկած է, սակայն հակառակ քառասուն օրէ աւելի անցած ըլլալուն միայն չորս տաղաւար կարելի եղած է շինել : Այս գնացքով տաղաւարներուն շինութիւնը երեք ամիսէ աւելի պիտի տեւէ »:

ՄԵՐ ՓԱՌՔԵՐԸ

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Ս. ՄԵՐԿԵԼԵԱՆ

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է Սարգիս Մերկելեան մեծ գիտնականը, որու մասին գրած ենք յաճախ: Անցեալ Օգոստոսին տեղի ունեցաւ մաթեմաթիկոսներու 15րդ միջազգային համագումարը, Մոսկուայի մէջ, որու կը մասնակցէին 60 երկիրներէ եկած աւելի քան 500 ներկայացուցիչներ:

Նովոսթի մամուլի գործակալութեան թղթակիցը, Ա. Վերետեննիկով, տեսակցութիւն մը ունեցած է Խորհ. Միութեան Գիտութեանց Ակադեմիայի անդամ Սարգիս Մերկելեանի հետ: Ահաւասիկ այդ տեսակցութիւնը.—

— Մոսկուայի համագումարին գլխաւոր գործն էր օգնել բովանդակ աշխարհի մաթեմաթիկոսներուն, որպէսզի կատարուած նուաճումներուն հաշուեկշիռն ընեն եւ ապագայ հետազօտութիւններու համար ծրագիրներ պատրաստեն:

Այսպէս խօսեցաւ ականաւոր ակադեմականը, որ Խորհ. Միութեան Գիտութեանց Ակադեմիայի թղթակից անդամ, եւ միաժամանակ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի իսկական անդամ եւ նոյն ակադեմիայի հաշուումի կեդրոնին դիտական տնօրէնն է:

— Համագումարին մթնոլորտը բացառիկ կերպով բարեկամական ու ստեղծարար մթնոլորտ էր: Բոլոր երկիրներու մաթեմաթիկոսները զիրենք իրարու հակադրող խնդիրներ չունին: Յատկապէս շատ կարեւոր կը նկատեմ այն իրողութիւնը, թէ հարիւրաւոր խորհ. մաթեմաթիկոսներ, մանաւանդ երիտասարդներ, աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրներու գիտնականներուն հետ ուղղակի շփման մէջ մտնելու կարելիութիւնը ունեցան: Կը խորհիմ, թէ այս տեսակ շփումները մեծ կարեւորութիւն պիտի ունենան մեզի համար:

— Կրնայի՞ք քանի մը տեղեկութիւն տալ Հայաստանի մէջ մաթեմաթիկական գիտութիւններու զարգացման մասին:

— Հայաստանը նշանաւոր է իր մաթեմաթիկական հնադարեան աւանդութիւններով, եթէ ներելի է այս արտայայտութիւնը գործածել: Եւկղիդէսի «Սկզբունքներ» գործին առաջին եւրոպական թարգմանութիւնը Հայաստանի մէջ կատարուեցաւ երկրորդ դարուն: Բայց մաթեմաթիկան Հայաստանի մէջ սկսաւ իսկապէս ու բազմակողմանի կերպով զարգանալ 1941 – 1945ի հայրենական պատերազմի աւարտէն ետք միայն:

Մաթեմաթիկայի հայկական դպրոցը հիմնեց համաշխարհային հռչակ վայելող գիտնական Արտաշէս Շահինեան: Անոր ամէնէն օժտեալ աշակերտները Մխիթար Ջրբաշեան եւ Ռաֆայէլ Ալեքսանդրեան, երկուքն ալ Մոսկուայի այս համագումարին ներկայ էին:

Դեռ մինչեւ վերջերս միայն տեսական մաթեմաթիկան կը զարգանար Հայաստանի մէջ, մանաւանդ անոր ճիւղերէն մէկը պաշտօններու (ֆոնքսիոններու) տեսութիւնը: Այս մարզին մէջ հայ գիտնականները ունեցան նշանակելի յաջողութիւններ, որոնք ծանօթ են ամբողջ աշխարհի մէջ: Այս մասին կրնայ վկայել այն իրողութիւնը թէ պաշտօններու տեսութեան վերաբերեալ միջազգային խորհրդաժողովին համար որպէս կեդրոն ընտրուեցաւ Երեւանը:

Մեր օրերուն, տեսական հետազօտութիւնները կը շարունակեն տիրական տեղ գրաւել հայ մաթեմաթիկոսներու աշխատանքներուն մէջ, բայց ասկէ տասը տարի առաջ, Հայաստանի մէջ սկիզբ առաւ կիրառական մաթեմաթիկան: Այնտեղ հիմնուեցաւ Խորհ. Միութեան մաթեմաթիկական մեքենաներու ամենամեծ ինստիտուտը, որ ելեկտրոնիկ հաշուիչներու եւ տնտեսական ղեկավարման կարիքներուն ծառայող մեքենաներու համար նախագիծեր կը պատրաստէ:

Ասկէ զատ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան հիմնեց հաշուումի կեդրոն մը, որ նոյն ինքն Հայաստանի մէջ յղացուած ու շինուած «Հրազդան» ու «Նայիրի» ելեկտրոնիկ հաշուիչներով օժտուած է:

Այս հաշուումի կեդրոնին մէջ կատարուած ամէնէն շահագրգռական հետազօտութիւնները մեքենական թարգմանութեան աշխատանքներն են: Այս նպատակաւ շինուած է իր նմանը չունեցող հաշուիչ մը, որ ներկայիս երկու լեզուներով հայերէն – ռուսերէն եւ ռուսերէն – հայերէն թարգմանութիւններ կ'ընէ, բայց մօտ ատենէն օտար լեզուներուն թիւը պիտի աւելնայ եւ թարգմանութիւններուն թեմաները պիտի ընդլայնին: Մեքենայով կատարուած թարգմանութիւնը շարադրական պարզ աշխատանքի մը կը կարօտի միայն: Միջին ծաւալով ու երեք մատ հաստութեամբ գիրքի մը թարգմանութիւնը քսանըչորս ժամէն կը կատարուի մեքենային միջոցաւ: Այս հաշուիչը ինքնատիպ շեմայով մը շինուած է եւ իր հաւասարը չունի արտասահմանի մէջ:

Հայ մաթեմաթիկոսներուն զեկոյցները յաջողութիւն գտան համագումարին մէջ: Աշխարհի բազմաթիւ գիտնականներուն ուշադրութիւնը գրաւեց քսանըվեց տարեկան մաթեմաթիկոս Նորիկ Առաքելեանի ճառը: Առաքելեանի գրած գրքին մասին Անգլիոյ գիտութիւններու Արքայական ընկերութեան անդամ Հերման ըսաւ. «Անժխտելի է թէ այս մարզին մէջ ձեռք բերուած արդիւնքը ամէնէն աչքառուներէն մէկն է»:

Այս պահուս Երեւանի համալսարանը կ'ընդարձակուի: Ատոր նպատակներէն մէկն է բարձրագոյն ուսում ջամբել հայրենիքէն հեռու արտասահման բնակող հայրենակիցներուն: Միակ նպատակը անոնց դաստիարակութիւնն է՝ ինչ որ ալ ըլլայ իրենց քաղաքական կամ կրօնական կարծիքը:

Համագումարին մէջ հանդիպեցայ արտասահման բնակող հայ մաթեմաթիկոսներու, — ամերիկահայ, Ֆրանսահայ: Անոնք զոհ են համագումարին աշխատանքներէն եւ մեծապէս կը շահագրգռուին Հայաստանի մէջ գիտութեան, յատկապէս մաթեմաթիկայի վիճակով: Սփիւռքի հայ մաթեմաթիկոսները կ'ողջունեն Խորհ. Միութեան եւ արտասահմանի Հայերուն միջեւ կապերու ընդլայնումն ու զօրացումը:

— Ի՞նչ կը խորհիք Մերձաւոր ու Միջին Արեւելքի մէջ մաթեմաթիկական գիտութիւններու զարգացման մասին:

— Արեւելքի երկիրները նշանաւոր են իրենց մաթեմաթիկական հնադարեան աւանդութիւններով: Մաթեմաթիկական հետազօտութիւնները Արեւելքի մէջ շատ աւելի առաջ սկսան, քան արեւմտեան երկիրներու մէջ: Սակայն մինչեւ վերջերս, մինչեւ արեւելեան երկիրներու քաղաքական անկախութեան տիրանալը, գիտութիւնը ըստ հարկին չէր զարգանար այդ երկիրներուն մէջ: Այժմ, կենսամակարդակի բարձրացման հետ եւ երբ ընկերային խնդիրներ հետզհետէ կը լուծուին, գիտութեան դերը եւ յատկապէս մաթեմաթիկայի դերը անխուսափելի կերպով պիտի մեծնայ: Անձնապէս, իբրեւ Իւնէսքոյի փորձագէտ, ինծի կը թուի թէ, գիտական յառաջդիմութեան հասնելու վճռական միջոցը ուսումնական բարեկարգութիւնն է: Անհրաժեշտ է վերանորոգել ուսումնական ծրագիրները, պէտք է կեանքին մօտեցնել զանոնք եւ ուսումը աւելի լարել դէպի որոշ նպատակի մը: Արեւելքի երկիրներու գիտութիւնը, միւս բոլոր երկիրներու գիտութեան պէս պէտք է լուծէ ամէնէն աւելի օժտեալ երիտասարդներու ընտրութեան խնդիրը: Խորհ. Միութեան մէջ, օրինակի համար, ասոր համար կը կազմակերպենք ամէն տեսակ մրցումներ:

×

Որո՞նք են Սարգիս Մերկելեանի անձնական ծրագիրները: «Շարունակել աշխատիլ» կը պատասխանէ ան կարճ կերպով: Արդարեւ, Մերկելեան մեծ կարելիութիւններ ունի: Նախ երիտասարդ է, հազիւ քառասունը անց: Ճիշդ է սակայն թէ քսան տարիներէ ի վեր կ'աշխատի: Համալսարանը աւարտած է տասնեւինը տարեկանին եւ մէկուկէս տարի ետք թեզ մը պաշտպանած է: Նախ կը կարծէր թէ թեկնածութեան թեզ պիտի ըլլար ան, բայց կատարած աշխատանքը այնքան կարեւոր դուրս եկաւ, որ գիտական խորհուրդին անդամները որոշեցին մաթեմաթիկական տոքթորի տիտղոսը տալ իրեն: Այն ատեն քսանըմէկ տարեկան էր:

Սարգիս Մերկելեան պաշտօններու տեսութեան մարզին մէջ կ'աշխատի: Բազմաթիւ տաղանդաւոր աշակերտներ ունի: Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ վերլուծական պաշտօններու մէջ կատարուած նոր հետազօտութիւններու վերաբերեալ իր մենագրութիւնը:

ՔՆԱՐ ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆ

Անցեալ Շաբաթ օր, Սեպտեմբերէն մընացորդ վերջին խստաշունչ օդով մը, հոգին յանձնեցինք մէկը եւս Փարիզի հայ թատրոնի աշխատաւորներէն՝ Քնար Ազնաւորեանը:

Գրեթէ կիսադարեան ծանօթութիւն մը կար մեր միջեւ, սկսած այն օրերէն՝ երբ ան ու ես, հասակակից արուեստի «խենթ»եր, կը յաճախէինք Պոլսոյ Բերա թաղին մէկ ակումբը, ուր Քնար աչքի կը զարնէր իր նուրբ դեղարուեստասէրի հակումներով:

Ծնած էր Իզմիթ ու փոքր հասակէն Պոլիս փոխադրուելով ապրած էր հոն ու ստացած իր կրթութիւնը:

Երիտասարդական օրերէն սիրած էր բեմը, սիրողներու ներկայացումներու մասնակցած, սակայն իբրեւ դերասանուհի նետուած էր բեմ այն օրէն երբ իր կեանքը կը կապէր դերասան երգիչ Միշա Ազնաւորեանի, Յունաստանի մէջ ամուսնանալով անոր հետ:

Քեմալական շարժումէն ետք, 1923ին Քնար Ազնաւորեան ընտանեօք հաստատուեցաւ Փարիզ:

Այդ թուականին նոր էր սկսած թատերական շարժումը Փարիզի մէջ եւ անշուշտ Քնար առաջին օրէն իսկ նետուեցաւ այդ յորձանքին մէջ:

Առհասարակ, հայ իրականութեան մէջ ածականները աժան կը տրուին արուեստի աշխատաւորներուն:

«Տաղանդաւոր»ը որեւէ բեմական գործիչի համար — արժանի կամ ոչ — դարձած է սովորական ածական մը:

Ես Քնար Ազնաւորեանին որեւէ ածական պիտի չտամ բնորոշելու եւ չափանիշը տալու համար իր արուեստին: Քնար Ազնաւորեան անհրաժեշտութիւն մըն էր, ներկայութիւն մըն էր հայ թատրոնին համար, օղակներէն մէկն էր այն շղթային որուն ամբողջութեան հաստատ ու զօրաւոր կառոյցովն է որ կանգուն կրնայ մնալ հաւաքական գործունէութիւն մը եղող թատրոնը:

Երանելի օրեր էին այն օրերը, երբ Քնար Ազնաւորեան երրորդութեան մը մաս կը կազմէր: Արդարեւ Մաշա Սուրաբեան, ողբացեալ Ժենիա Շահպարոնեան եւ

ՔԻԻԼՀԱՆ-ՊԷՅԻ

Բ.

— Ան ալ ասօր ինծի պէս, մտածում էր Քիւլհան Պէյին՝ Մկոյի հեռանալուց յետոյ: Քսան տարին մէկ օրուան պէս անցաւ, այս կողմն ընկան, ան կողմն ընկան, վերջը էլի դափ – դարտակ: Հիմի կ'ուզէ, որ ես իրեն ձեռքը նորէն զէնք տամ ու թողնեմ, որ երթայ նորէն ուրիշներին կասկարի վրայ դնէ, խորվէ, նորէն ուրիշների կաշին քերթէ ու նորէն հօրեղբօր, մօրքուրի տղոցն ու մանր ու խոշորին լացնէ, անոնց ձեռքէն դատումները խլէ, տանէ իրեն ոչ ու փուչ ընկերների փորը լցնէ, կերուխումի, թղթի, բոզի, չիտեմ ալ ինչ ճամպներու մէջ թափէ, կոխրճէ: Ամսական հինգ ոսկիի տեղ է դտել, մէկն հարցնէ, աղ ո՞ւմ դուռն է մտել...

Այդտեղ նորէն բան մը կայ, ատոր ի՞նչին պիտի հինգ ոսկի տան... Կեր, խմէ, պատռէ, թափէ, հարսնիք ըրէ, տղայ կնքէ, քէյֆ ըրէ, ու քսան տարի մը փնտռիլ հօրեղբօր որդիդ, ամմա որ նեղը կ'ընկնես, հոգիդ բերանդ կուգայ, իշու դրախտի ճամբան ցոյց կուտան, ալ ազատելիք չունիս, վազէ Քիւլհանը, ասա — կամ կացնով ինծի սպանէ, կամ ազատէ: Հօրեղբօր որդիդ ալ ոչխարի գլուխ, հոգին կրակը կը գցէ քեզ համար: Չէ, ինչ որ կերար՝ հերիք է, հիմի ալ դնա, մէկ երեք – չորս ամիս նստէ, քաղցած, ծարաւ, տկլոր, ազտոտ, թաց հողի վրայ պառկէ, չարչրուէ, տանջուէ, ան ժամանակ կ'իմանաս, թէ ի՞նչ դժուար բան է զրկելը: Հիմի Իդրիսը դէշ մարդ է քեզ համար, որովհետեւ հազար ոսկու տեղ՝ պապական չորս հազար լիրանոց տունդ, խանութդ է խլել, քեզ ալ ստիպել է ծառայ դառնալու, ամմա երբ մութը բանտի մէջ երեք – չորս ամիս ոսկորներուդ ծուծը չորանայ, ան ժամանակ քեզ զրկող Մօլլա – Իդրիսի ինչ հրէշ ըլլալը կը կարողանաս հասկանալ:

Այսպիսի մտքերում խորասուզուած Քիւլհան Պէյին ծխում էր, նստած իր սովորական տեղը, բարկութիւնից մռայլ դէմքը կրակ կտրած, մռընչում էր, երբեմն երբեմն ծանր շունչ քաշելով: Որքան խորն էր մտածում, այնքան բորբոքւում էր: Արդէն ճաշի ժամանակ էր, ներս մտաւ մի կին ձեռքին մի սինու վրայ դարսած կերակուրներով եւ մի շիշ գինիով: Այնքան վրդովուած էր Քիւլհան Պէյին, որ չլսեց անդամ կնոջ ներս մտնելը: Կինը օջախի մօտ սեղանը տեղաւորելուց յետոյ, ասաց.

— Բարի լոյս, հան էլի ի՞նչ է եղել, ի՞նչի ես կարմրել:

Առանց պատասխանելու քիւլհանջին մօտեցաւ սեղանին: Կինը, որ երեսուն տարուանից աւել կը լինէր, վարժուած լինելով նրա բնաւորութեանը, լռեց եւ օջախի առաջ քիչ կրակ քաշելով՝ կասկարով գրեց միսը խորովելու: Ճաշի ժամանակ նոյնպէս լուռ էր քիւլհանջին, իսկ կինը իր սեւորակ խոշոր աչքերը, սուր սուր հայացքները անդադար գցում էր բորբոքուած դէմքի վրայ եւ աշխատում մի բան կարդալ երեսի դծերում: Շատ չանցաւ, կնոջ սպիտակ այտերն էլ անհանգստութիւնից բորբոքուելով կարմրեցին եւ նա քիւլհանջիին սթափեցնելու համար գինու բաժակը լքցրեց եւ դրեց նրա առաջ: Անտարբեր Քիւլհան Պէյին շարունակում էր իր լռութիւնը: Վերջապէս չկարողանալով կիրքը զսպել, ասաց կինը.

— Այ մարդ, քիւլբաստին (խորոված) կերար, թասմ գինի չըխմեցիր, էսօր քեզ ի՞նչ է եղեր:

Քիւլհան Պէյին խմեց եւ բաժակը վար դրեց նոյնպէս լռութիւնով:

— Հոգիս հատցուցիր, բերանդ մէյմը բաց, երկու խօսք խօսի, ի՞նչ ես իմացեր, քեզ ի՞նչ եմ ըրել:

— Քեզ ո՞վ ինչ ըսաւ, դու ինչու տակ ու վրայ կ'ըլլաս:

— Ախար չիտե՞ս, որ օրական սահաթ մը բախտ ունիմ քեզ հետ անցունելու, ան ալ որ ագպէս չահրա ցոյց տաս, ալ ես ե՞րբ պիտի ուրախանամ: Քիչ յետոյ յարեց.

— Ինձ վրայ խօ՞ չես նեղացած:

— Չէ, էլբիս, չէ, ասօր ինձ մի խօսեցընի:

— Ախար ի՞նչ ես իմացել, թէ դարդ ունիս, ըսա՝ մէկտեղ բաժնենք, թէ ցաւ ունիս, ըսա՝ դեղ ընեմ, թէ վիշտ ունիս՝ պատմէ, որ կրնամ քեզ մխիթարել:

— Դու դիտես, որ քեզ տեսնելէս ետեւ ամէն ցաւէս կ'ազատուիմ: Ի՞նչ պատմեմ ան բանը, որ դեղ չունի:

— Ինձնէն դողտուկ է, ըսել է, ինձ կը խնայես, չես ուզեր, որ ես կիսեմ ցաւերդ:

— Էհ, աւել պակաս ինչի կը խօսիս: Ամէն բան դիտես, նորէն ի՞նչ խօսեմ: Մեր Մկօն էր եկել եւ հերիք չէ, որ հայրը հօրս կողոպտել է, որդին ալ կ'ուզէ, որ ես երթամ տարաղաջ (կախաղան) ելնեմ ու իրան ազատեմ...

— Հոս էր եկել:

— Այստեղ էր, փարա տուի՝ լայեղ չըրաւ առնելու:

— Մեղք տղոցը: Աղջկները երեքը մէկտեղ հասել են, տղերքը մատղաշ... Պէտք է բան մը ընել: Ա՛խ...

ԱՏՐՊԵՏ

(4 Շար.)

Քնար Ագնաւորեան անփոխարինելի եր – թրգուհին մը կը ներկայացնէին, որոնց կեանքը օփերեթային որեւէ ներկայացման մէջ, անհերքելի ղրաւականն էր յա – ղթութեան :

Վաւերաթիւին մը ունէր նաև Քնար այն ժողովեանք որ ան արտակարգօրէն ու – շադրութեամբ որ ան արտասրդօրէն ու – շի էր եւ ակը մտային որոշ պաշարի մը, որ որեւէ ներկայացման մասնակցու – թեան իր պարապային դիւրին կը դար – ձնէր աշխատանքը :

Բեմական մասնայատուկ սեռ մը չունէր Քնար Ագնաւորեան : Բազմալար էր իր ձիկարկութեան դործիքը : Նոյնքան դիւրութեամբ կրնար յուղել ունկնդիրը , որքան կը խնդացնէր զայն :

Քառասուն երկար տարիներու ընթաց – քին ազդացեալ դերասանուհին ստեղծա – գործեց բազմաթիւ տիպարներ, որոնք ա – ռանձնայատուկ արուեստի մը արտայայ – տութիւնները եղան :

Հայ լինդի համար Քնար Ագնաւորեանի ամէնէն փայլուն բեմական յաղթանակը կեանք են երկու դերեր՝ որոնք երկար ա – նան պիտի մնան անփոխարինելի : Առա – ջինը՝ Գրիգոր – Վահանի «Բախտին Անի – ծը կատակերդութեան ապաստուհին դերն էր, երկրորդը՝ դարձեալ նոյն հեղինակին այնքան դեղեցիկ կատակերդութեան՝ «Մինդակիներու Միութիւնը»ին Մարօի դերը, որուն մէջ ողբացեալ դերասանու – հին կը վերադանդէր ինքզինքը :

Միով բանիւ, Քնար Ագնաւորեան Փա – րիզի հայ թատրոնին իր մասնակցու – թեամբ պատիւ բերաւ եւ այսօր, մեզ, Փարիզի հայ թատրոնի վերապ – րդներս այդ ուղղութեամբ, երախտա – գիտութեամբ պիտի յիշենք իր անունը :

×

Դժբախտաբար, սակայն, քանի մը տա – րուր խորհրդածութիւններու պիտի մղե – ուիմ, առանց սակայն մոքէս անցընելու դոյն ստուեր մը ձգելու ողբացեալ ար – ուեստագիտուհիին խնկելի յիշատակին վրայ :

Քնար Ագնաւորեան դողդոջայ բարձրա – դոյ Ջրիստոսի մը նման կրեց հայ բեմին խաչը, տարաւ անոր փորձանաւուր դառ – նութիւնները, բաժնեց հայ բեմին ուրա – խութիւններն ու ցաւերը, ու օր մըն ալ, երբ իր մայրական արդանդին պտուղը իբ – րեւ արուեստի աստղ մը փայլեցաւ մի – ջազդային երկնակամարին վրայ ու փո – խանութիւն մը յառաջ բերաւ Ագնաւոր – եան ընտանիքին մէջ, Քնար Ագնաւորեան դարձաւ հայ բեմը, իր պակասով մեծ վնաս – ը տալով այդ կազմակերպութեան :

Ինչպէս ըսի, Քնար Ագնաւորեան, տա – ղանդաւոր, արժէքաւոր , անդուպական դիմագիծ առաջ, էր նաեւ անհրաժեշտու – թիւն մը Փարիզի Հայ Թատրոնին համար, եւ ատոր համար սրտի խոր կսկիծով էր որ յայտնեցի այս քանի մը դառն խոր – հրդածութիւնները :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԻԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

ԱԼԱՎԵՐԴԻ

Զորի երկու կողերուն վրայ քաղքն է, վչչայող Դեբեդը, երկաթուղին, կայա – պատ խճուղին : Շուրջը ժայռեր են, պղնձադոյն ժայռեր. քարէ խուրձ, քարէ դմբէթ, քարէ ջրվէժ, քարէ մարդ, քարէ արծիւ ...

« Արուեստի համաշխարհային պատմու – թեան » բազմահատոր աշխատութեան մէջ կը խօսուի այս լեռնաշխարհին պատմական կոթողներուն մասին : Ասոնք՝ մեր պատմութեան հրաչքները, ցրուած են քաղաքին շուրջ :

Քաղաքին կեդրոնը՝ Սանահինի կա – մուրջը , Հայաստանի կանդուն մնացած ամենահին կամուրջը : Կառուցուած է Վանէնի թագուհիին կողմէ, Ք.Ծ. դարուն վերջերը : Բարձրութիւնը՝ 18 մեթր, եր – թեւեկելի մասին միջին լայնութիւնը՝ և – րեքուկէս մեթր, ընդհանուր երկարու – թիւնը՝ 60 մեթր :

Պղինձի արտադրութիւնը չատ հին պատմութիւն ունի. Ք.Ծ. դարուն պղինձին ճուլումը կը վերսկսի :

Գիւղին ծերունիները կը պատմեն այս մասին . «Նուէրներէն հրապուրուած , Ախթալա եկած յոյն վարպետներուն ներ – կայացուցիչը , հանքերը դիտելէ ետք , կը վերադառնայ Թուրքիա՝ հանքադործ – ներ գտնելու համար ... Սկիզբները կը կատուցուի Ախթալայի, իսկ այնուհետեւ՝ 1770ին, Լալվարի կամ, ինչպէս հիմա կ'անուանեն, Ալավերդիի գործարանը..» :

Այնուհետեւ , 1785ին Օմար Խան Ա. – ւարցի կ'աւերէ Ախթալայի վանքը եւ չրջակայ հանքերը : 1795ին Աղա Մահմէտ Խան կը յարձակի ու կը տարադրէ 836 հոգի :

Կովկասի հանքային վարչութեան դի – ւանային նիւթերը եւ «Կովկասի օրագոյ – ցը» կը հաստատեն, թէ Ալավերդիի գոր – ծարանը կազմակերպած է 1770ին :

Շրջանի կառավարիչը 1798 – 99ին կը դիմէ Պետերբուրգ՝ խնդրելով ուղարկել հանքի եւ ճուլումի գործը լաւ դիտցող ռուս մասնագէտներ : 1799 Անդրկովկաս կուդայ ծանօթ մասնագէտ Ա. Մուսին – Պուշկին : Այս վերջինը 1802ին պայմա – նագիր մը կը ստորագրէ Սանահինի իշ – խաններուն հետ, որոնց հոդամասին վրայ կը գտնուէր Ալավերդիի գործարանը եւ հանքերը : Պայմանագրին մէջ յետ գրու – թիւն մը կայ, ուր ըսուած է «...Իշխան Աբդուլթեան երկայնաբազուկ Ալիխանի անգրագիտութեան պատճառով, անոր խնդրանքով ստորագրեց Ախթալայի և – պիսկոպոս Խոնարհ Իոկիմ» :

Թափառաշրջիկ հրեայ ախորժակ բերու յաճախակի յարձակումները, ժանտախտի համաճարակը, որուն հետեւանքով կը մեռնէին 130 ռուս մասնագէտներ, պատ – ճառ կը դառնան, որ օտարները հեռանան գործարանէն :

1888ին, Ալավերդիի ձեռնարկութիւն – ները կապալով առնելէ ետք, Ֆրանսա – գիները կը հիմնեն «Ախթալայի հանքերու բաժնետիրական ընկերութիւնը », որ 1898ին իր իրաւունքները կը յանձնէ Փե – տրոնաական աւելի զօրաւոր «Կովկասի արդիւնաբերական եւ մետալագործական ընկերութեան » :

Ալավերդին 1912ին դիւղ եղած է եւ նոյնիսկ չէ ունեցած իր եկեղեցին :

Հիմա քանեւէհինդ հազարնոց քաղաքը ունի 11 միջնակարդ եւ ութամեայ դըպ – րոց, թեճնիճ ուսումնարան , երաժշտա – կան դպրոց , 12 մանկապարտէդ ,13ակումբ եւ դրադարան :

Քաղաքը ունի իր արբանեակ – ար – ուարձանները՝ Դեբեդ եւ Զրաւաղան թա – դամասերը, որոնք հաստատուեցան վեր – ջին երեք տարիներուն : Մէկն ալ կը չին – ուի Սանահինի սարահարթին, 250 մեթր բարձրութեան վրայ : Այս տարի պիտի չինուի Ալավերդի – Սանահին ճոպանու – ղին. երեք –չորս վայրկեանի մէջ մար – դիկ պիտի կարողանան իջնել կամ բարձ – րանալ օդային այս երթուդիով :

Հիմա Ալավերդիի պղնձարջասպը իր ո – րակով կը գերազանցէ միջազդային նը – մոյշները, եւ այդ չնորհիւ աւելցած է անոր պահանջը միջազդային չուկային մէջ՝ Պուլկարիա, Հունդարիա, Քուպա , Ճափոն , Իտալիա, Լեհաստան :

Ալավերդիի մէջ է մօտոյ պիտի վերջա – նայ չինութիւնը ամձրեւանոցներու գոր – ծարանին , որուն արտադրութեան տա – րողութիւնը տարեկան 1.5 միլիոն պիտի ըլլայ :

Ց. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ճուլիա Նէվչհիր (Օքվիլ, Քանատա) արժանացած է Կիւլպէնկեան Հիմնարկու – թեան ուսումնաթոչակին : Այժմ կ'ուսա – նի Թորոնթոյի համալսարանը, ուր կը հետեւի նկարչութեան, (նախապէս ա – ւարտած էր երաժշտութեան բաժինը) : Վերջերս ցուցադրած էր իր նկարները :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱՆ – ԲԵՐԴԱՔԱՂԱՔԻ ժողովրդային հերոսապատում, պատմաղրեց Հ. Կո – սոյեան, Թեհրան 1966 : Տպարան՝ «Ալիք», դին 1 տոլար :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ԲԵՐՔԸ

Սեպտեմբեր 20ի տուեալներով Հայաս – տանի մէջ հնձուած է 191·544 հեկտար հացահատիկ կամ հացահատիկի ամբողջ տարածութեան 92·3 տոկոսը : Գրեթէ ամբողջ բերքը կալսուած է: Պետական մթերանոցներուն յանձնուած է 313·725 ցենտներ հացահատիկ, այսինքն ապսպըր – ուածէն 56·9 տոկոսէն աւելի :

Այս աչունը առատ է բանջարեղէնով : Արդէն վերջացած է 1·923 հեկտարի բերքահաւաքը, որ կը կազմէ ծրագրով ճշդուած տարածութեան 24·2 տոկոսը : Կոլտնտեսութիւնները եւ սովխոզները պե – տութեան տուած են ութսուն հազար թոն լոլիկ, ամբուկ, պղպեղ, վարունդ, կա – դամբ եւ այլ բանջարեղէն : 1838 հեկտար տարածութեան վրայ հաւաքուած է դետ – նախնձորի բերքը :

×

Հայաստանէն լաւ տպաւորութիւններով մեկնեցաւ Թունուսի կինեբու պղպային միութեան կեդր. կոմիտէի անդամ Ժելի – լա Պէն Խօսսին :

ՃԱՏՐԱԿԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ժամանակակից ճատրակը ծանօթ եղած է Հայերու ԺԹ. դարուն սկիզբները , թերեւս ալ աւելի առաջ :

ԺԹ. դարու մեզի ծանօթ առաջին ճատրակ խաղացողներէն մէկը եղած է բժիշկ, բանաստեր Գէորդ Ախվերդեան, որ մեր իրականութեան մէջ յայտնի է իբրեւ Սայաթ – Նովայի երդերուն առաջին հը – րատարակիչը : Ճատրակի մասին դաղա – փար ունեցած են նաեւ անոր ընկերները՝ Բժ. Ս .Յովհաննիսեան, Հայդէտ Մկըր – տիչ Խմին եւ ուրիշներ :

Երկրորդը եղած է Ն. Ախչարումով, որ ստեղծադործած է Պետերբուրգի մէջ, ուր հրատարակած է «Խաղացողը» վիպակը , որուն հերոսը ճատրակ խաղացող մըն է :

Ախչարումով մասնակցած է բազմաթիւ մրցումներու՝ Պետերբուրգի եւ Իտալիոյ մէջ :

Երրորդը՝ Աբչակ Ադամեանն է : Գրած է ուսումնասիրութիւններ ճատրակի խա – ղի մասին :

Կազանի մէջ բացուած ճատրակի ա – կումբին անօրէնը 1888ին եղած է հա – յտղի Վասիլի Սերեբրքակով :

« Աղբիւր» մանկական ամսագիրը , ո – րուն հրատարակիչն էր Տիգրան Նազար – եան, 1888էն սկսեալ կը ներկայացնէ ճատրակի խաղը :

Ցայտնի խաղացողներ եղած են նաեւ Ն. Մէչվինեան, Ա. Արտախանեան եւ Ս. Հովհաննէ :

Բ. Յ.

ՎՐԻՊԱԿ . — Զորեքշաբթի օրուան «Ցառաջ»ի (Հոկտ. 5) Բ. էջի, Ա. յօդ – ուածին 10րդ տողը կարդալ՝ «կատարած անվիճելի պատմական» եւն. :

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

Լոյթինպէրկի տառմէն քանի մը ամիս ետք, Ֆրանսական դեսպանատան պաշ – տօնատարներէն Լարօքի հետ կը ճաշէի «Ռիթսնատ»ի մէջ որ կը գտնուի Պերլին: Պատերազմէն երկու Ֆրաու Պրայթենպախ անունով մեծահարուստ հրէուհիի մը որ Թորթմունտէն նոր եկած էր եւ ճաշի կը հրաւիրէր, պերլինեան բարձր դասակարդին մէջ ընդունելու հա – մար:

Իրր գահաժառանգին թիկնապահ դին – արակիսը, ես ալ մին էի այն հրաւիր – եալներէն որոնց մեծ կարեւորութիւն կու – տար ան, եւ վատահ էի որ դիս հրապու – ցու մէկուց մը կը վնտռէր Մարմարէ պալատին յառաջիկայ պարահանդէսին համար հրաւիրատոմս մը ձեռք ձգելու նպատակաւ :

Ձեմ յիշեր թէ ով ներկայացուց ինծի նման եւ մտերիմ այդ վհուկին :

Ճաշի ատեն ես ուշադրութիւնս դարձուցի Ֆրաու Պրայթենպախի վրայ, որ ինծի համար ամենէն հետաքրքրական անձն էր : Հաւանաբար ոեւէ մէկուկոր մը այդ դործը կատարողը որ բաւական կոկիկ վարձք մը ստացած ըլլալու էր իր յոդ – նութեան համար, որովհետեւ Պերլինի պալատին մէջ ներկայացումները կը դըն – ուին ու կը ծախուին ճիշդ այնպէս ինչ – պէս երչիկը՝ խողերէնի վաճառորդի մը քով :

Տասնըվեց ընտրեալ հրաւիրեալներ հա – ւաքուած էինք բոլորաձեւ խոշոր սեղանի մը չուրջը , ոսկեզօծ եւ արծաթափայլ ընդարձակ ճաշասրահին մէջ «Սբլանա – ա»ի, որ Եւրոպայի ամենագեղեցիկ վայ – րերէն է ինչպէս գիտէք : Մեզ հիւրասի – րող տիկնոջ դէմը նստած էր Էլիզ՝ իր աղջիկը՝ տասնեւվեցը տարեկան դեռահաս օրիորդ մը , որ խիստ չնորհալի եւ նուրբ արդուպարդ մը կը կրէր :

Ընտրանի անձերու զուարթ եւ հետա – քրքրական հաւաքոյթ մը կազմած էինք , ուր բոլոր ներկաները ծանօթ էին իրենց անունով կամ արժէքով եւ որոնց մէջ կ'ե – րեւէին կայսրութեան վարչապետը Պէթ – ման Հօլվէկ իր խոստմբեր դէմքով եւ սր – բածայր մօրուքով , եւ Նորին Պերճա – փայլ Բարձրութիւն Մաքսիմիլիէն Լիկօն Յու Ֆիւրչթենպէրկ բազմահարուստ մեծ իչխանը, որ պալատին սիրելին էր: Ոչ ոք իրեն չափ կ'արժանանար կայսեր համա – մրտութեան եւ իր խօսքերը Աւետարա – նի խօսքերուն չափ հետեւորդ ունէին Գերմանիոյ մէջ :

Ինք պարապելուին էր իչխաններու այն համբաւաւոր ընկերութեան որ առենօք իր հարիւր միլիոն ոսկի դրամագլուխով Գերմանիոյ վաճառականական աչխարհին մէջ հսկայ ուժ մը կը ներկայացնէր : Այս բոլորէն զատ անձիկա կայսեր այնքան անբաժան հաճոյքի ընկերն էր որ, Քայ – զէրը հնարած էր ամէն կարելի չքանչան – ներ անոնցմով ըստ արժանւոյն չքազդար – դելու եւ մեծարելու համար զայն իբր Փրուսիոյ պալատին դնդապետ – մարա – չախտը : Այդ պատճառը, քանի միլիոն սթերլին հարստութեան տէր մէկու մը չողչողուն համազդեստ հագցնելու եւ ա – նոր կուրծքը ուռուցիկ չքանչաններով զարդարելու պատրուակ մըն էր միայն : Այդ հսկայական հարստութիւնը կը մաղ – նէսացնէր կայսրը, եւ անոր վրայ չատ լաւ աչքով կը նայէր ան իբր ամենակա – րող գործիք մը իր աչխարհակալական ծրագիրներուն գործադրութեան համար :

Նոյն ընկերութեան իչխաններէն ուրիչ մըն ալ կար հոն, սոնքութեամբ եւ յանձ – նապատասխանութեամբ փքացած ծերունի մը — Քրաֆթ ու Չօհէնլօէ Օյրինկէն — ո – րուն հարստութիւնը միմիայն տասը խեղ – ճուկ միլիոններէ բաղկացած ըլլալով , պատերազմի տիրող առջեւ նոյնքան բար – ձրը դիրք մը չունէր :

Ֆիւրչթենպէրկ նստած էր յարդելի հրէուհիին քով եւ սիրալիր կը խօսակցէր : Տիկինը կը պատմէր անոր թէ իր ամուսի – նը պողպատի մեծ գործով մը Ամերիկա կը գտնուէր : Իսկ իր սիրուն աղջիկը՝ Էլիզ, զուարթօրէն կը չաղակրատէր Մահ – ուան Հիւսարներու երիտասարդ ու յա – ւակնոտ սեղեկալի մը հետ :

Այս նրբակենցաղ ու զուարթ խումբին նախաճաչի սեղանէն բոլորովին հեռու էր կարծես լուրջ գործերու տաժանքը , բայց եւ այնպէս արտակարգ տռամի մը նախա – բանը սկսան հոն :

Այ կողմս կը նստէր ծովային վաճառա – կանութեան թագաւոր Հէյր Ալֆրէտ Պա – լինի մէկ քոյրը, որուն հետ խօսելցայ պաղտնի պիտութեանց մասին: Հաւա – քոյթներու մէջ անպենակային չուրջ եղած խօսակցութիւններէն աւելի չահեկան բան չկայ. եւ մինչդեռ այսպէս կը վիճէինք անդադար, նչմարեցի որ ընդարձակ սրա – հին մէկ, մեզմէ հեռու, երիտասարդ ու լաւ երեւոյթով մէկը, պատուհանի մը առջեւ մեկուսի նստած էր : Սեւ մազեր եւ թուխ դոյն մը ունէր , եւ հագած էր դորշ դդեստ մը, որ չատ լաւ կը դրկէր իր մարմինը : Բաւական ձանձրացած եւ – րեւոյթով մը կը ճաչէր եւ ակնարկը բը – նաւ չէր հեռացներ սիրուն եւ թուխ էլիզ Պրայթենպախէն, կարծես թէ կախար – դուած ըլլար անկէ :

ՈՒԻԼԵԼՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սարգիս Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Գարաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մ. Առաքելեան եւ զաւակը, Պ. Ա. Առաքելեան, Օր. Օր. Նոյեմի, Մարի – Լուիզ եւ Մատլէն Առաքելեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, կազմակերպութիւն թէ անհատ, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, մամուլով, հեռագրով կամ նամակով մասնակից եղան իրենց սուգին եւ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց յաւէտ ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Գագիկ Շալճեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ 50ական Ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին, «Հայ–Բոյժ»ին, «Հայաստան»ին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

ՎԷՆՍԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեան իրենց սիրելի հայրենակիցին Տիկին Ելմոնէ Երանեանի յիշատակին 15 Ֆրանք կը նուրեն Կապ. Խաչի, 15 Ֆրանք ալ Պ. Գրիգոր Պօյաճեանին մահուան քառասունքին առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրարփի Ալակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Աղաճանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ս. Ալակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Ե. Ալակէօզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր՝

ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահուան տարեդարձին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կարօ Երանեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աճէմեան, զաւակներն եւ թոռները (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Սողմէ Ֆէսճեան եւ զաւակներն ու թոռները, Պ. Յակոբ Երանեան, Այրի Տիկին Օհաննէս Երանեան եւ զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Պօղոս Երանեան եւ զաւակներն ու թոռները, Տէօլէնեան, Դատաւորեան, Գըռքպէշեան, Թէքեան, սան սանուհիները ու նաեւ սրտակից բոլոր բարեկամները եւ ընկերները կը յայտնեն իրենց խոր շնորհակալութիւնները :

«Յառաջ»ի, «Հայ – Բոյժ»ի, «Հայաստան»ի խմբագրութեանց, Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւր. Կ. Կ.ի, Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի, Սարսէլ – Առնուվիլ եւ Անիէռի ենթակոմիտէներուն : Հայ Մշակութային Տան, Թանգարանին : Հայկ Սէրէնկիւլեան դրական մրցանակի յանձնախումբին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին Կեդր. մարմնին եւ Սարսէլ – Առնուվիլի մասնաճիւղին : Կապ. Խաչի կեդր– վարչութեան եւ Սարսէլ – Առնուվիլի մասնաճիւղին : Բոլոր ընկերներուն հայ թէ Ֆրանսացի բարեկամներուն եւ ծանօթներուն որոնք յայտնեցին իրենց ցաւակցութիւնները գրաւոր, հեռագրով, նամակով, ծաղկեպսակներով եւ նուիրատուութեամբ կամ անձամբ, իրենց թանկագին եւ սիրեցեալ կնոջ, քրոջ, մօրաքրոջ, քրոջ զաւկին եւ զարմուհիին, հարսին, ներոջ, եւ թանթիկին ու կնքամայրին, յաւէտ ողբացեալ՝

ԷԼՄՕՆ Կ. ԵՐԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

Այս տխուր առիթով Կարօ Երանեան կ'ընէ, հետեւեալ նուէրները. — Հայ Մշակոյթի Տան յիսուն Ֆրանք, «Յառաջ»ի, «Հայ – Բոյժ»ի եւ «Հայաստան»ի 15ական Ֆրանք : Սարսէլ – Առնուվիլի Նոր Սերունդի 15 Ֆր., Կապ. Խաչին տասը : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Կարօ Երանեան իր սիրեցեալ կնոջ Էլմօնի փափաքին համաձայն 100 Ֆրանք կը նուիրէ Մարսիլիոյ Հայ Անարատ Յղութեան քոյրերուն նորաբաց նախակրթարանին ի նպաստ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Պերճուհի Քանարեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Էտմոն Պետրոսեան փոխան ծաղկեպսակի հարիւր Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

Զայնասփիւռ.— Ֆրանս Քիւլթիւռ կայանէն :

Հոկտեմբեր 9, Կիրակի առաւօտեան ժամը 8ին : Նիւթ՝ Հայ եկեղեցական երաժըշտութիւնը, մասնակցութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Պատկերասփիւռ.— Հոկտեմբեր 9, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն : Նիւթ՝ Կապադովկիան : Կը մասնակցին Հ. Ժան Տանիէլէու՝ տեսուչ Փարիզի Աստուածաբանական Համալսարանին եւ Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Միշէլ Թիէրի :

ՖՐԱՆՍ–ՔԻԻԼԹԷՌԷՆ

ՈՒՐԲԱԹ (Հոկտ. 7 եւ 14) ժամը 9·05–էն 9·25 :

ՇԱԲԱԹ (Հոկտ. 8 եւ 15) ժամը 9·25էն 9·45 :

Ժան – Ժաք Ասլանեան կը ներկայացնէ Ժան Սալվեանի յայտագիրը՝ Հայաստանի երգ ու պար :

Բնագիրներ եւ քերթուածներ՝ Ֆրետերիք Մաքլէր, Վահէ Կոտէլ, Արշակ Զօպանեան, Սայաթ – Նովա եւ Դանիէլ Վարուժան :

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի այս Կիրակի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի գահակալութեան 11րդ տարելիցին եւ Ս. Թարգմանչաց տօնին առթիւ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հար. Թեմի Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Ս. Անթուանի Ս. Թադէոս եւ Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ մէջ (Մարսէյլ)

Ս. Անթուանի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ԹԱԹՈՒԼ ՔՀՆՅ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ :

Այս առթիւ Աստուածաշունչի հայերէնի տպագրութեան 300ամեակի առթիւ Կաթ. Կոնթակի ընթերցմունք եւ ապա հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ՈՍԿԱՆ ՎՐԴ. եւ ՅԱԿՈԲ ՉՈՒՂԱՅԵՑԻԻ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Ս. Թարգմանչաց տօնին առիթով, Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի մատուցմամբ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ, պիտի կարդացուի Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի Կոնդակը՝ որով կը հրահանգուի Ս. Թարգմանչաց տօնին կատարել նաև Աստուածաշունչի հայկական տպագրութեան երեքհարիւրամեակի յուշատօնն ու յարակից հանդիսութիւնները, ինչպէս նաեւ հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն՝ հոգիներուն համար Յակոբ Ջուղայեցի Կաթողիկոսին, Ոսկան վրդ. Երեւանցիին եւ իրենց գործակիցներուն, որոնք 1666ին լրացուցին Աստուածաշունչի հայկական տպագրութիւնը ի Ամըստէրտամ :

×

ՇԱՒԻԼ, Ս. ԳՐԻԳՈՐ – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Մեսրոպ քհնյ. Ժամկոչեան :

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Չիլինկիրեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին :

×

ՏԷՍԻՆ, Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Թարգմանչաց տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի օծման 11րդ տարեդարձին եւ Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակի առթիւ : Հայրապետական մաղթանք եւ կոնդակի ընթերցում, ինչպէս նաեւ մասնաւոր հոգեհանգիստ Ոսկան վրդ. Երեւանցիի յիշատակին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբը ձեռնարկած է գրադարանի մը կազմութեան Ֆրանսական եւ հայկական բաժիններով : Այս առթիւ կը յայտարարէ որ շնորհակալութեամբ կը ստանայ գրադարանի ճոխացման համար եղած ազգային նիւթեր պարունակող Ֆրանսերէն եւ հայերէն գիրքերու նուիրատուութիւնը, զանոնք լաւագոյնս օգտագործելու նպատակով :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակի առթիւ :

Հովանաւորութեամբ եւ կազմակերպութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան :

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ (295 Բիւ Պուալօ) : Կը խօսին ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (Հայերէն), Օր. ԱՂԱՒՆԻ ԻՆԷՔՃԵԱՆ (Ֆրանսերէն) :

Կը մեներգէ Օր. Ա. Կարապետեան :

Կ'արտասանեն՝ Տիկիններ Գայթանճեան եւ Թօփուզխանեան, Օրիորդներ Տապաղեան, Կէնճեան եւ Մանթարեան :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

× ԿԻՐԱԿԻ, Պատարագի ժամուն, ընթերցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կոնդակի եւ Հոգեհանգիստ՝ երջանկայիշատակ Յակոբ Ջուղայեցի Կաթողիկոսի, Ոսկան Վրդ. Երեւանցիի եւ համայն թարգմանչաց Վարդապետացն մերոց :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կապ. Խաչի Տէսինի դպրոցի հայերէնի դասընթացքները վերսկսած են Հոկտեմբեր վեցին ժամը 16·30ին, սովորական վայրը : Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ուսուցիչի կողմէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 20·45–ին, Թէաթր տէ զ'Առի մէջ, 66 Բիւ տը Ռոշըշուառ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտ. 29ին, Շաբաթ իրիկուն, 6րդ թաղապետարանի սրահը :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ (Հոկտ. 8) ժամը 8,30ին սովորական հաւաքատեղին :

Խիստ կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները (Գ. նիստ) այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8·30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Բընաժի եւ Լանսէյի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21–ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Բիւ Պուֆիէ, հայկական դպրոցի սրահը : Օրակարգ.— Ա) Նախորդ ժողովի ատենագրութեան ընթերցում : Բ) Պատգմ. ժողովի տեղեկագրի ընթերցում : Գ) Նոր ձեռնարկի մը հարց եւ ուրիշ ընթացիկ հարցեր :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քանատայէն Վահէ Զորպաճեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աւագ Զորպաճեան :

Տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.—
Ս. Յակոբ եկեղեցի,
150 St. Zotique — QUEBEC
(CANADA)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 8 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10732 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.732

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՍԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՂԼԻՃԵՆՑ

(Ս. ԳՐՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՐՐՈՐԴ ԴԱՐԱԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ յիշատակելի թուական մըն է 1666ը:

Երեք հարիւր տարի առաջ Հոլանտայի վաճառաշահ քաղաքներէն Ամստերտամի մէջ է, որ առաջին անգամ կը տպուէր հայերէն գրաբար Աստուածաշունչը, ձեռամբ Ոսկան վարդապետ Ղլիճենց Երեւանցիի:

Մինչեւ այդ թուականը Սուրբ Գիրքը ձեռագիր վիճակի մէջ կը մնար: Հինգերորդ դարէն սկսեալ Ս. Մեսրոպի եւ աշակերտներու թարգմանութիւնը կը փոխանցուէր սերունդէ սերունդ, հատուկտոր, ընդօրինակուելով վանական գրիչներու կողմէ, որոնք յաճախ փոփոխութիւններ կը մտցնէին բնագրին մէջ:

Տպագրութեան գիւտը տեղի ունեցաւ 1455ին Սթրազպուրկի մէջ Եոհաննէս Կիւթէնպէրկի կողմէ: 57 տարի վերջ, 1512ին Վենետիկի մէջ լոյս կը տեսնէր տպագրեալ հայերէն առաջին գիրքը, Պարզատմար:

Հայերը տպագրական արուեստը իւրացուցին Եւրոպայի բազմաթիւ քաղաքակիրթ ժողովուրդներէն շատ առաջ:

Հայ քրիստոնեային համար կենսական նշանակութիւն ունէր Աստուածաշունչի տպագրութիւնը: Ո՛չ ոք կը համարձակէր սակայն այդպիսի բազմածախս եւ ապերախտ գործի մը պատասխանատուութիւնն ստանձնել:

Ոսկան վարդապետ Ղլիճենց Երեւանեցին եղաւ այն ճշմարիտ հերոսը, որ զինուած աննկուն կամքով եւ անսասան հաւատքով, կուրծք տուաւ անյաղթահարելի ամէն կարգի դժուարութեանց եւ հայ ազգին տուաւ հոյակապ հատոր մը, շքեղ տպագրութեամբ, զարդարուած ժամանակի հոլանտացի նկարիչներու եւ փորագրիչներու զմայլելի հրաշակերտներով:

Ոսկան ծնած էր 1614ին Սպահանի Նոր Ջուղա հայկական արուարձանին մէջ, Երեւանցի ծնողքներէ, որոնք 1605ին Շահ Աբբասի բռնագաղթին հետեւանքով հաստատուած էին Պարսից մայրաքաղաքը — Սպահան:

Ոսկան վարդապետ Էջմիածնի մէջ կատարելագործած էր իր ուսումը դոմինիկեան միաբանութենէն լատին հայագէտ վարդապետի մը՝ Պօղոս Փիրոմալլիի մօտ եւ անոր հետ միասին թարգմանութիւններ ըրած էր Աստուածաշունչէն՝ նախնեաց եօթանասնից թարգմանութիւնը լատինական Վուլկատային վրայ ձուլելու ձգտումով:

Էջմիածնի գահակալ Յակոբ Դ. Ջուղայեցի կաթողիկոս (1655 – 1680), որուն անունը եւս կը յիշեն մեր զոյգ մը կաթողիկոսները իրենց կոնակներուն մէջ, եպիսկոպոս ձեռնադրելով 1662 Սեպտեմբեր 27ին Եւրոպա զրկեց Ոսկան վարդապետը, Աստուածաշունչը տպելու համար այնտեղ, քանի որ Հայաստանի մէջ տպագրութեան յարմարութիւններ չկային:

Կաթողիկոսին քարտուղարը Մատթէոս Ծարեցի 1660ին Ամստերտամի մէջ հիմնած էր տպարան մը «Ս. Էջմիածնի եւ Ս. Սարգսի զօրավարին» անունով: Ծանր պարտքերու տակ ընկճուած՝ Ծարեցի վախճանած էր 1661 Յունուար 22ին: Ոսկան վրդ.ի եղբայրը վաճառական Աւետիս Ղլիճենց կը վճարէ հանդուցեալին պարտքերը եւ տէր կը դառնայ տպարանին:

Ոսկան դրամ ճարելու համար կը թափառի Իտալիոյ մէջ: Իվերջոյ «բազմաւ վշտիւ եւ տառապակրութեամբ» կը հասնի Լիվոռնոյ, ուր համաձայնագիր կը կնքէ Ջուղայեցի երեք վաճառականներու հետ: 1663ին կ՚անցնի Ամստերտամ եւ նոր դրեր պատրաստել կուտայ:

Աստուածաշունչի տպագրութիւնը կը սկսի 1666 Մարտ 11ին եւ կ՚աւարտի երկուքուկէս տարի ետք, 1668 Հոկտեմբեր 13ին, ինչպէս կը կարդանք յիշատարանին մէջ:

Անձնազոհ վարդապետը ինք եւս պարտքերու տակ ճնշուած՝ 1670ին կը փոխադրուի Լիվոռնօ:

Նախ քան այդ՝ 1669 Մայիս 26ին լատիներէն լեզուով աղերսագիր մը կը դրէ՝ ուղղուած Ֆրանսայի Լուդովիկոս ԺԴ. թագաւորին, անձամբ կուգայ Փարիզ եւ արեւելագէտ մարսիլիացի Լորիան Տարվիոյի միջնորդութեամբ թագաւորին կը նուիրէ իր տպագրած Աստուածաշունչէն շքեղ կազմով օրինակ մը եւ կը յաջողի անկէ ընդունիլ «զհրամանագիր տպարանի մը հաստատութեան ի Մարսիլիա կամ ի Լիոն, եւ կամ Գաղղիոյ տէրութեան ուրիշ քաղաքի մը մէջ, որովհետեւ այդ գործը մեծապէս օգտակար էր հասարակութեան եւ արեւելեան լեզուաց ուսման մեծ դիւրութիւն պիտի մատուցանէր»:

Ոսկան Մարսիլիա փոխադրեց Ամստերտամի տպարանը «հանդերձ ամենայն կահիւքն եւ կազմուածքով» եւ ինք ալ 1672ին Լիվոռնոյէն անցաւ Մարսիլիա՝ շնորհիւ արեւ – թագաւորի հրովարտակին եւ նախարար Քոլպէրի հովանաւորութեան:

Ենթակայ կրօնական մոլեռանդական հալածանքի եւ հռովմէական խիստ գրաքննութեան, անխոնջ վարդապետը Մարսիլիոյ մէջ կնքեց իր մահկանացուն 1675ին, վաթսուն տարեկանին, երբ դեռ ա՛յնքան ծրագիրներ եւ աշխատելու եռանդ ու հաստատակամութիւն ունէր:

Յարգա՛նք իր յիշատակին:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԹԵՐԻ ԵՒ ԱՆՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ԿԸ ՆԿԱՏԷ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ուիլսըն կը շարունակէ դժուարութիւններ ունենալ աշխատաւորական համագումարին 1200 պատգամաւորներուն հետ: Համագումարը թէեւ ընդհ. գիծերու մէջ, վաւերացուցած է իր արտաքին քաղաքականութիւնը, բայց եւ այնպէս երկու բանաձեւեր քուէարկուած են: Ասոնցմէ մէկըզինուորական ուժերու քանակին անմիջական նուազում մը Սուէզի արեւելեան կողմը: Մեծն Բրիտանիա, Միացեալ Նահանգներու դիմումին վրայ է որ այդ ուժերը կը պահէ: Երկրորդ բանաձեւը կը վերաբերի Վիէթնամի, հակառակ Պրաունի այն յայտարարութեան թէ նոր ծրագիր մը կայ դիւրացնելու համար բանակցուած լուծում մը, պատգամաւորներ կը պահանջեն որ ճնշում բանեցուի Ուոշինթընի վրայ, վերջ դնելու համար ռմբակոծութեանց:

Պրաունի ծրագիրը կը նախատեսէ նախ եւ առաջ Ժընեւի ժողովին գումարումը եւ այն օրէն երբ 14երու այդ ժողովին ըսկըզբունքը ընդունուի, Ամերիկա պէտք է դադրեցնէ իր ռմբակոծութիւնները եւ վերսկսի միայն այն պարագային երբ ժողովը բոլորովին ձախողի: Պէտք չէ նաեւ ամրապնդէ իր դիրքերը հարաւային Վիէթնամի մէջ եւ վերջ տայ զինուորական բոլոր գործողութեանց: Վիէթնամ գտնուող բոլոր օտար ուժերը պէտք է քաշուին երկու տարուան ժամանակաշրջանի մը մէջ:

Այս առաջարկը անմիջապէս մերժուած է Մոսկուայի կողմէ, որ կը շեշտէ. — «Ճորճ Պրաունի, այսօր ըրած առաջարկը աշխատաւորական համագումարին անընդունելի է»:

Ըստ Մոսկուայի ձայնասփիւռին Պրաունի առաջարկը կրկնութիւնն է ամերիկեան առաջարկին: «Նման առաջարկներ, անընդունելի են վասնզի յարձակողը եւ զոհը նոյն աստիճանի վրայ կը դնեն»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻԼԻԱ ԷՀՐԸՆՊՈՒՐԿ, խորհրդային գրագէտը բաղդատելով արեւմտեան մամուլը խորհրդային մամուլին, կը գտնէ թէ խորհրդային լրագրողները պէտք է օգտուին արեւմուտքի իրենց պաշտօնակիցներէն: Խորհրդային գրագէտը իբրեւ օրինակ տուած է Լը Մոնտը, որու շնորհիւ հասկցած է Կիպրոսի հարցին բոլոր ծալքերը:

Օրը Օրին

Semper et Ubique

Տպագրութեան դիցուհին կը ներկայացուի համակ սպիտակազգեստ, գլխուն՝ պսակ զեւսամօրո՛սէ(*) հիւսուած, միշտ կանանչ, ի ձեռին շեփոր, ստորեւ լատիներէն վերի երկու բառերը, թարգմանի՝ միշտ եւ ամենուրեք կամ շարունակ եւ ամէն տեղ:

Տպագրութիւնը աշխարհի մեծագոյն գիւտերէն առաջինը, «աստուածային» եւս կոչուած, վէճի նիւթ դարձած է իր ծագման մէջ:

Ի՛նչ ներբողեաններ հիւսած են բանաստեղծները՝ երգելով շարժական տառերուն հրաշալի պարը, մինչ տասնեւեօթը քաղաքներ կը կռուին՝ իւրացնելու համար տպագրութեան գիւտին պատիւը: Իրենց կարգին, բանասէրները կը պեղեն պատմութեան հողը, գտնելու համար հին յիշատակարաններու կամ մատենագրութեան մէջ դոյզն ակնարկութիւն մը տպագրութեան մասին:

Այս տեսակէտով, լաւագոյն գործը կատարած է Ա. Ֆիրմէն – Տիտօ, որու պըրպըտումները կը գրաւեն 365 սիւնակ:

Արդ, Ֆիրմէն – Տիտօ կը գրէ թէ հին դարերը շատ մօտեցած են գիւտին, բայց կանգ առած իրենց նպատակին մօտիկ: Եւ կը յիշէ ակնարկութիւններ եգիպտական եւ յունական աղբիւրներէ, ինչպէս եւ հռովմայեցի մատենագիրներէ, ի վերջոյ քննութեան կ՚առնէ չինական աւանդութիւնները:

Երբ Հունգարիոյ թագաւորին մատենադարանը, ուր խնամքով հաւաքուած էին բազմաթիւ ձեռագիրներ, հրոյ ճարակ դարձաւ Թուրքերու կողմէ, Պրասիքանուս սկսաւ ողբալ. «Գանձ մըն էր ամէն մէկ գիրք, օ՛ վայրենութիւն Թուրքերու, օ՛ մոլեգին խելագարութիւն բարբարոսներու, ի՛նչպէս փճացուցին այս գանձերը»: Այդ աղէտէն ետքը, աւելի քան որեւէ ժամանակ, անհրաժեշտութիւն ծագած էր ամէն գնով ստեղծել գիրքերու բազմօրինակութեան եղանակ մը: Տպագրութեան արշաւն էր որ կը սկսէր:

Գիւտերու ծագումը, սակայն, դժուար է ճշդել, որովհետեւ գաղտնի կը պահուէին եւ երբ երեւան կ՚ելլէր գաղտնիքը, կը տեսնուէր որ մէկ անձ չէր, ոչ ալ մէկ քաղաք, որ սեփականութեան խնդիր կը հանէր:

Այսպէս տպագրութեան գիւտին համար գլխաւոր ախոյեաններ կը հանդիսանան չորս քաղաքներ, (զանց կ՚առնենք միւսները), — Հառլէմ, Մայանս, Սթրազպուրկ, Պամպերկ: Կատարուած քննութիւնները ամէնէն շատ իրաւունք կուտան Մայանսի եւ Սթրազպուրկի:

Գալով գիւտարարին, նոյնքան դժուար է քուէները կեդրոնացնել մէկու մը վրայ:

Աշխարհ ընդունած է որ առաջին գիւտարարն է Կիւթէնպէրկը: Բայց ինչո՛ւ չկայ գիրք մը, որ կրէ Կիւթէնպէրկի անունը իբրեւ տպագրիչ, մինչ գիրքեր կան՝ որ տպագրիչ ցոյց կուտան Ֆաուստը (այս անունը գրուած է նաեւ Ֆաւստ, Ֆուստ), ինչպէս եւ Շէօֆէրը: Ոմանք սակայն Կիւթէնպէրկի կը վերագրեն առաջին Աստուածաշունչը (նախքան 1457), որ 42 տողնոց եւս կը կոչուի, (Մազարինեան եւս կոչուած, որովհետեւ կը պատկանէր համանուն կարդինալին), ինչպէս եւ երկրորդը (1460), որ Կաթոլիկոն կը կոչուի, նաեւ 36 տողնոցը, ապահովաբար 1461ի տպագրութիւն:

Եւ հազար բացատրութիւն: Իբր թէ Կիւթէնպէրկ, ազնուատոհմ դասակարգէ, չէր կրնար իր անունը դնել Շէօֆէրի կողքին, որ ազնուատոհմ չէր, կամ՝ Կիւթէնպէրկ ծանր պարտքերու տակ էր եւ չէր կրնար ստորագրել:

Թէ գերմանացի էր գիւտարարը, թէ Հոլանտացի էր գիւտարարը, Մայանսի՞ մէջ կատարուեցաւ գիւտը թէ Սթրազպուրկի կամ Հարլէմի մէջ, հետաքրքրական է պատմութիւնը, բայց երկար: Առանձին ուսումնասիրութեան նիւթ:

Կարեորն այն է որ այս գիտով հրապարակէն կը վտարուէին պատմութեան ծանօթ ընդօրինակիչները, — լամբի մը լոյսին տակ, եղէգնեայ գրիչն ի ձեռին, հին աշխատաւորները, որոնք մեծ սխալներ կը գործէին յաճախ: Տպագրուած օրինակը, մէկ օրինակէն միւսը, տարբերութիւն չունէր եւ ասիկա կախարդական կը համարուէր: Եւ ընդօրինակիչները պայքարի ելան տպագրիչներուն դէմ, որոնք իրենց հացը կը խլէին:

Ի վերջոյ յաղթանակեց ճարտարարուեստը: «Մեռաւ գրիչը»:

Եւ սակայն քաղաքակրթութեան խօսքը այնքան տարածուեցաւ, որքան պիտի չկրնային տարածել գրիչ գործածողները: Մարդկային իմաստութեան լոյսը, որ կը ցաթի գանկ կոչուած մութ արեւէն, այնքան հեռուները կը ճառագայթէ եւ յաւիտենապէս վառ կը մնայ որ շատ ճիշդ է գործածել տպագրութեան խորհրդանշան տարազը.

Միշտ եւ ամենուրեք:

ԱՐԱՉ

(*) Մեր բառարանները գառնագմակ եւ վայրի ազոխ կը թարգմանեն Ֆրանսերէն ժուպարպ բառը, որ սղումն է ժօվիս պառպա բառին, Զեւսի մօրուքը:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.—

1.— Ընկ. Վարուժան Մինասեան, Մոնրէալէն (Գանատա), որ կարճ ժամանակ մը պիտի մնայ Ֆրանսա:

2.— Ընկ. Բենօ Սապունճեան, Ապատանէն (Իրան), որ շրջապտոյտի եկած է Ֆրանսա, իր հարազատները տեսնելու:

3.— Պ. Մանուէլ Մէնէնկիչեան, երգիչ, որ Պէյրութէն եկած է Ֆրանսա:

4.— Գաբրիէլ Մահտեսի Կարապետեան, Փալմըրէն (Միացեալ Նահանգներ), որ Հայաստան այցելութենէ մը ետք կը վերադառնայ իր բնակավայրը:

5.— Օր. Հելէն Քէշիշեան, Պոսթընէն, որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ արեւմըտեան Եւրոպա:

«ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ»,— ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Հրահա՛նգ տրուած է, որ, այսօր, ազգովին պարծենանք աշխարհի առջեւ թէ Աստուածաշունչ Մատեան տպագրած ենք 300 տարի առաջ,— 1666ին(*):

Բոլոր պզտիկ յօդուածագիրները ... փուռը մտած են արդէն, եւ քրտինք կը թափեն՝ յօդուած հասցնելու համար օրուան թերթերուն, պարպելով դպրոցականի մաշած տոպրակները: Ատոր համար ի՞նչ հարկ յիշողութիւն բռնավարելու, — կը բաւէ քով քովի դնել երեք հատ վեց՝ իբրեւ ապացոյց դիտոսիկութեան եւ փայլուն յիշողութեան:

Ցաւ է դիտել, սակայն, որ ոչ ոք կը հետաքրքրուի սա հարցումով. — Ի՞նչ կ՚ուզէք հաստատել հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանի առաջին տպագրութեամբ:

Ինծի կը թուի թէ նոյն փուշն է որ կը խայթէ հայ միտքը: Տարիներ առաջ Հայոց գրի դիւտի փառքին կապեցինք Աստուածաշունչ Մատեանի հայերէն թարգմանութեան տօնը, անպայման ուղելով հասկցնել թէ Հայ Հանճարը գիր ստեղծեց Աստուածաշունչ Մատեան թարգմանելու համար միայն: Այս տեսակէտը, սակայն, նախատի՛նք մըն է, զոր ի սպառ կը մերժէ Հայոց Պատմութիւնը: Քանդելու, խորտակելու համար այդ տեսակէտը, ժամանակին՝ վէճ ունեցայ Գարեգին կաթողիկոսի հետ, զոր ետքէն շատ սիրեցի՝ երբ, անգամ մը իրեն սեղանակից ըլլալու բախտն ունենալով, տեսայ թէ եօթը բառ միայն գործածեց «Ճաշակեսցուքին» համար՝ փոխանակ եօթը երկար աղօթքով աւելի անօթեցնելու մեզ: Այս մեծ Վերլուծողը դիտէր զանազանել Մարմինը եւ Հանդերձանքը: Գիտէր զանազանել Նպատակը եւ Պատըրուակը:

Վասնզի կեանքը ծիսակատարութիւն չէ, եւ եկեղեցւոյ կամ կաթողիկոսներու պատմութիւնը երբեք եւ երբեք «Ազգապատում» չէ, — Օրմանեան պատրիարք չուեց գնաց՝ այս ճշմարտութիւնը դեռ չսորված: Պա՛րզ,— Հայ Հանճարը սքեմ հագնելով չէ որ բարձր է:

Սխալ չհասկցուիմ: Կը պարծիմ ու կը հպարտանամ Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութեամբ: Բայց ատիկա պատճառ մը չէ որ այդ փառահեղ գործով վարագուրուի Հայ Հանճարին ամէնէն հրաշալի եւ անգերազանցելի ժայթքը,— գրի դիւտը, որու նշանակութիւնը չի կայանար նպատակի մը մէջ՝ որ ծառայէր անգոյն աշխարհակալի մը, ձեր բառով՝ քրիստոնէութեա՛ն: Գրի դիւտը այն զէնքն էր, որով Հայը զգետնեց քրիստոնէութիւն հագած թշնամին, եւ քրիստոնէութեան ոխերիմ թշնամին միաժամանակ:

Իմ վէճիս միտ բանին այն էր թէ գրի դիւտի նման օգոստափառ տօն մը կը նըսեմացնենք՝ կապելով թարգմանութեան մը հետ, որ կրօնական աշխատանքի մը իմաստը միայն ունի:

Այդպէ՛ս եւ այսօր:

Հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանի տպագրութեան թուականը պանծացնելով, համազգային պարծանքի ձեւ տալով Աստուածաշունչի տպագրութեան, Հայ Մշակոյթի տօնը փոխարինելով Աստուածաշունչի տպագրութեան հանդիսութեամբ, կ՚ուզենք կարծես համայն աշխարհի յայտնել թէ հայկական տպագրութիւնը տեղի ունեցած է առաջին անգամ 1666ին: Ուրիշ ի՞նչ ըսել կ՚ուզուի, գո՛ւք ըսէք: Արդ, Հայերը տպագրութեան ծանօթացած էին աւելի քան հարիւր տարի առաջ այդ թուականէն: Եւ ատո՛ր մէջ, այդ վաղընթացութեա՛ն մէջ միայն կը կայանայ մեր արժէքը, մեր փառքը, պարծանքի մեր իրաւունքը: Մենք եղանք յառաջագոյն քան այլ բազմաթիւ ազգեր, — «հանուրց հիւսիսականաց վեհագոյն», օ՛, կը ծամե՛մ, կը ծամե՛մ, անմահական պտուղի մը պէս կը ծամեմ այս բառերդ, Խորենացիդ իմ պաշտելի: Եւ այս իրողութի՛ւնն է որ պէտք է յայտարարել այսօր:

Աստուածաշունչ տպագրելն ալ պարծենալի՞ք բան է: Ի վերջոյ ի՞նչ է, Պօղոս Տարսոնցին եթէ քիչ մը աւելի զօրաւոր զգար ինքզինք,— յիշեցէք իր տէփայանսը Երուսաղէմի մէջ, կամ ծփանքը այլ առիթներով, — եթէ, կ՚ըսեմ, նուազ կակուղ ըլլար իր մետաղը, իր սուրով կը կտրէր կը նետէր Հին Կտակարանը, խառնարա՛ն առասպելներու, դեղեցիկ դրականութեան, պոռնկագրութեան, քաղածոյ առածներու, դիւցազներգութեան, անբարոյ նկարագրութիւններու եւ մգլոտած աւանդութեանց: Փոյթ չէ՛, եթէ այդ գիրքէն առաջ տպագրուած չըլլային հայերէն այլ գործեր, հասկնալի էր հրահանգը, եւ մենք կը տօնէինք ոչ թէ գիրքը, այլ արհեստը, զոր «աստուածային» կը կոչէին Պապերը: Սոխ տնկելու մասին շարադրուած գիրք մըն ես տպագրեր թէ Ղովտի աղջիկներուն պատմութիւնը, կարեւոր չէ, — կարեւորը այն փառաւոր իրողութիւնն է թէ Հայերը, վաղահաս տաղանդով օժտեալ, յառաջապահ եւ դիշերընթաց (այսինքն առաւօտը չծագած ճամբայ ելլող) ժողովուրդ, ժամանակի զգայարանքով մշտարթուն, քաղաքակրթութեան բեւեռականութեամբ յարաշարժ, ուրիշ ազգերէ եւ դրացիներէ՛ն առաջ ըմբռներ են Կիւթէնպէրկի մեքենային գերը, ու փութացեր են Եւրոպա, իւրացնելու համար այդ դիւտը: Եւ խորհիլ որ տպագրութեան նախափորձերը հալածուեցան Փարիզի մէջ իբրեւ կախարդական գործ (պատճառները զանց կ՚առնեմ) եւ աւելի ուշ՝ տպագրիչներուն դէմ մահապատիժ սահմանեց թուրք սուլթանը:

Ես ձեզի պիտի ըսեմ աւելին, որ դեռ գրուած չէ հայ տպագրութեան պատմութեան նուիրուած գործերու մէջ: Հայ տպագրութիւնը չունէ՞ր արդեօք ուրիշ ազբիւր մը արեւմուտքէն անկախ,— այս հարցը կարօտ է պրպտումներու: Այսքան միայն կրնամ ըսել, այսօր, թէ առանց Եւրոպայի աշակերտելու, անկախօրէն, սեփական միջոցներով, Հայերը տպագրական փորձեր կատարած են Պարսկաստանի խորը, Նոր Ջուղայի մէջ, Շահ Աբբասի բռնագաղթին դառնութիւնները հազիւ մոռցած:

Թուղթ են շինած, մամուլ են շինած, մելան են շինած:

Ի՛նչ ժողովուրդ է այս Հայը, Աստուած իմ:

Արդեօք կը նախանձի Աստուած որ Հայը իր չկրցա՞ծը կ՚ընէ եւ ատո՞ր համար դժբախտ կ՚ընէ մեզ:

Բայց և այնպէս շատ բան կը պակսի մեր պարծենալու իրաւունքէն, երբ կը մոռնանք 1512 թուականը, հայ տպագրութեան սկզբնական տարին:

1912ին չմոռցուեցաւ տօնել 1512 թուականը՝ երբ կը տօնուէր Աստուածաշունչի թարգմանութեան 1500ամեակը: Անցեալ ձմեռ Յակոբ Մարթաեան յօդուածով մը յիշեցուց թէ 300 տարի առաջ տպագրուած է հայերէն Աստուածաշունչը առաջին անգամ, — այս յիշեցումը առիթ դարձաւ որ Թարգմանչաց տօնը, այս տարի, հռչակուի համազգային հանդիսութեանց հայերէն Աստուածաշունչի տպագրութեան տօն, իբրեւ Հայ Մշակոյթի տօն:

Հայ Մշակոյթի տօն կրնայ հռչակուիլ գրի դիւտի յիշատակը իր թարգմանիչներով, ինչպէս եւ հայ առաջին տպագրիչներուն փորձերով միայն:

Հետաքրքրական է այս վերջիններուն պատմութիւնը:

×

Նոր կը վերջանար Միջին Դարը, եւ Հայոց Տուն մը հիմնուած էր, Տոմուս Արմենորում, Վենետիկի մէջ, հոն ուր կը սկսէր Եւրոպա, — արդարեւ Եւրոպայի դուռն էր այս քաղաքը, ուրկէ ներս կը մտնէին հայ առեւտրականները, բարձրանալու համար մինչեւ Հոլանտա:

Հայոց Տունը օթեւան մըն էր, ուր կ՚իջեւանէին սովդաքեարները, պազիրկեանները, խոջաները, կամ հայ առեւտրական կապիտալին ներկայացուցիչները, ինչպէս պիտի ըսէր ուշացած կաղ մարքսիստը, Լէօ: «Հայոց Տունը» ունէր իր «եկեղեցեակը», ինչպէս եւ խոհանոցը՝ հայկական կերակուր պատրաստելու համար, նաեւ արեւանոցը (ալթանա), տանիքին վրայ չորցնելու համար լուացուած ճերմակեղէնները:

Ահա այս քաղաքին մէջ էր, Հայոց Տան հովանաւորութեան տակ, որ լոյս կը տեսնէին առաջին հայերէն գիրքերը: Այդ գիրքերն են Պարզատումար (տպ. 1512), Ուրբաթագիրք (1513), Աղթարք (1513), Տաղարան (1513):

Այս գիրքերուն հրատարակիչն է Յակոբ, ծանօթ՝ Մեղապարտ մականուամբ, Կիլիկեցի՝ ըստ Հ. Աճառեանի, Ջուղայեցի՝ ըստ Գ. Լեւոնեանի:

Աւելի հետաքրքրական են Աբգար դպիրի հրատարակութիւնները, որոնք նոյնպէս կը կանխեն Ոսկան վարդապետը: Բայց ի՞նչպէս մոռնալ Խաչատուր Կեսարացիի տպագրական ձեռնարկները Նոր Ջուղայի վանքին մէջ: Ան Եւրոպա չեկաւ գործ տպագրելու,— ի՛նք մամուլ շինեց, ի՛նք պատրաստեց մելան, թուղթ եւ փայտեայ շարժական տառ: 1954ին, երբ այցելեցի Նոր Ջուղայի վանքը, տեսայ Խաչատուր Կեսարացիին գործածած տառերը, — այս մեծարժէք վարդապետը, որ Նոր Ջուղայի մէջ համալսարան է հիմնած, մատենադարան է կազմակերպած ու տպարան բացած, «ինքը, կը գրէ Գ. Լեւոնեան, եւ ոչ էլ նրա մերձաւորներն ու աշակերտները ծանօթ չէին տպագրութեան գործին, տպարան չէին տեսել, բայց եւ այնպէս, այդ մարդիկ, տարուած իրենց գաղափարով, ձեռնարկում են այդ գործը եւ գլուխ բերում: Փորագրում են տառերի մայրեր, ձուլում են, շարում եւ իրենց իսկ պատրաստած, հասարակ, ձեռքի մամուլի մէջ 1639 թուին տպագրութեան յանձնում մի մեծ գիրք, Հարանց վարք: Զարմանալին այն է, որ թուղթն էլ, տպագրական մուրն էլ (մելան), իրենք՝ այդ աշխատաւորներն են պատրաստում, ամէն ինչ տեղական, ամէն ինչ տնայնագործական»:

Հարանց վարքը մեծագիր, երկսիւն մի տպագրութիւն է, 703 էջ: Այդ հրատարակութենէն մէկ օրինակ ունի Երուսաղէմի Հայոց վանքը եւ մէկ – երկու օրինակ՝ Երեւանի հանրային մատենադարանը:

Նոյն այդ գիրքէն ես ալ ունիմ... միայն չորս էջ: «Գլուխ հնդետասաներորդ»: Ըստ նոթերուս. «Հարանց վարք», տպ. 1641, ի քաղաքն Շօշ, որ է Սպահան, յանապատն Նոր Ջուղայոյ», թուղթը՝ «ի տանէ շինեալ»:

Հիացումէն զողագար՝ Լէօ կը գրէ.

«Երեւակայո՞ւմ էք, մահմետական աշխարհի մի հեռաւոր անկիւնում քրիստոնէական մի վանք, ուր սովորական ծուլութեան, հացկատակութեան տեղ եռում է գաղափարական գործունէութիւնը, մտածում են, ծրագիրներ են կազմում, ի՛նչպէս անեն որ լոյս ստանայ սարսափելի դժբախտ ժողովուրդը Հայաստանում, եւ ի՛նչպէս ստեղծեն այն գործերը, որ այդ լոյսն են տարածում: Հաւաքուած են հոգեւորականներ եւ աշխարհականներ, ծեր ու երիտասարդ, քահանայ ու վարդապետ, աշակերտ ու վարպետ, բաժանել են աշխատանքը եւ գործում են մեծ համբերութեամբ: Անտարբեր ու անգործ չէ նոյնիսկ վանքի ծերունի խոհարար Տէր Յուսիկը, նա էլ օգնում է եղբայրներին: Նայելով շրջապատող պարսկական իրականութեան, մտաբերելով որ այդ աշխատաւորներից շատերը բռնութեամբ հեռացուած էին իրենց հայրենի հողից... տեսնելով թէ որպիսի յոյսերով եւ սրբազան ակնկալութիւններով են այդ մարդիկ պտըտում իրենց ձեռքով շինած անարուեստ, կոպիտ մամուլի շուրջը, դուք յիշում էք Ֆրանսիական հռչակաւոր պատմաբան Միշըլէին, որ հիացմունքով նայում էր 16րդ դարի Վենետիկեան մեծ տպագրիչների դաժան աշխատութիւններին եւ բացականչում՝ սուրբ գործ»:

Ահա ինչ որ պէտք է ըսել, յայտարարել այսօր:

1666ին Աստուածաշունչ տպագրելը չէ որ մեզ կը հրաւիրէ բարեւի կենալ: 1666էն մէկուկէս դար առաջ, եւրոպական տպագրութիւններէն (1455) ոչ թէ երկու դար, այլ կէս դար միայն ետքը (1512) հայերէն գիրք տպելն է արժանի փառաց, կամ երկու դար ետքը (1639) հեռաւոր Պարսկաստանի մէջ գիրք տպելն է, թուղթ շինելն է, տպագրական մելան պատրաստելն է հերոսութիւնը:

Եւ խորհիլ որ դեռ կը քնանա՛ր Արեւելքը:

1666ին տպուած Աստուածաշունչի մը հրատարակութեամբ չծածկենք հայկական հանճարին խոյանքը:

Հայկական տպագրութեան պատմութիւնը դեռ գրուած չէ սպառիչ ձեւով: «Վենետիկում, կը գրէ Գ. Լեւոնեան, իտալացի մի քանի տպարանատէր հրատարակիչներ, երբ տեսնում են որ հայերէն գրքերը գնայուն ապրանք են, իրենց տպարաններում հայկական բաժին են սարքաւորում եւ սկսում են հայերէն գրքերի հրատարակութիւնը»: Այնպէս որ, վստահ եղէք, եւրոպական մատենադարաններու մէջ պիտի գտնէք բազմաթիւ գիրքեր, որոնց գոյութենէն լուր չունինք: Նման հազուագիւտ գործ մըն է «Զեռբածութիւն յերկինս» կոչուած գիրքը, բոլորովին տարբեր տառերով տպուած (Հռոմ), որ ետեւն ունի բառարան մը, (այդ բառարանէն քաղած ընդօրինակած եմ հայերէն բազմաթիւ բառեր, մեր բառարաններուն անծանօթ):

Եւ ի՛նչ այսպիսի հայկական գանձեր, օտար գանձարաններու մէջ:

Հարո՛ւստ ժողովուրդ, — հարստութիւնը կորսնցուցած:

Ստեղծագո՛րծ ժողովուրդ,— իր շընորհքը ցոյց տալու պայմաններէն զըրկուած կամ տաղանդը օտարին ծախուած:

Հազա՛ր ափսոս:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Տիւքէթի Համայնագիտարանը կը յիշէ հայերէն Աստուածաշունչ մը, 1587ի տպագրութիւն, ապահովաբար թուագրութիւնը սխալ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽ ՔԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Օրմանեան պատրիարք հայ կաթողիկոսներու պատմութեան նուիրած իր գործին մէջ, որու կուտայ զարմանալի անուն մը, Ազգապատում (?), թուականին ներշընչումով կանգ կ՚առնէ յանկարծ եւ կը գրէ.—

Պէտք չէ անյիշատակ թողուլ նշանաւոր դիպուած մը, որ այս միջոցին կը պատկանի, ինչպէս է առաջին անգամ կատարուած հայերէն տպագրութիւնը:

Տպագրութեան դիւտը տեղի ունեցաւ Մոգունտիա (գերմաներէն Մայնց, Ֆրանսերէն Մայանս) քաղաքը 1455ին, Յովհաննէս Գուտընբերդ համեստ աշխատաւորի մը ձեռքով, եւ այդ թուականէն 57 տարի ետքը, 1512ին հայերէն Պարզատումար մը հրատարակուեցաւ, ոչ եւս գրչագիր, այլ առաջին տպագիր գիրք մը, ըլլայ իսկ ոչ շարժական տառերով, այլ միակտուր կաղապարով տպագրուած: Վասն զի հաստատիպներ եւ պատկերներ ալ տպագրութենէ օտար չեն, թէեւ միակըտուր փորագրութեան ենթադրութիւնը հիմնաբար կը հերքուի տպագրեալ Պարզատումարին բուն օրինակը զննողներէն:

Առաջին տպուած գիրքին յաջորդեցին Պատարագատետր, Ուրբաթագիրք, Տաղարան եւ Աղթարք, որոնց հետ Սաղմոս մըն ալ: Ասոնցմէ ոմանք 1513 թուական կը կրեն, եւ ոմանք առանց յիշատակարանի՝

Այդ կենսական (?) ձեռնարկը տեղի ունեցաւ հայաբնակ երկրէ հեռու եւ հայազգի գործունէութեան սահմաններէն դուրս: Վենետիկ քաղաքը, որ այն ատեն կրնար համարուիլ բոլոր աշխարհի մէջ ամէնէն յառաջացեալ եւ զարգացեալ քաղաքը, թէ առեւտրական ճարտարութեան եւ թէ ուսումնական լուսաւորութեան տեսակէտէն: Չունինք ստոյգ տեղեկութիւն մը թէ ո՛րչափ եւ ո՛րպիսի մասնակցութիւն ունեցան Հայեր այդ կենսական ձեռնարկին մէջ, կամ թէ լոկ իտալական շահագործումի արդիւնք եղաւ Հայերուն

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Համար ղեւրագնոյ վերք պատրաստելը : Ապա նոյնօրէ եւ Մեղապարտ Յակոբի մը ա – նունը միայն կայ 1513ի տպագրութեանց ցանկը, իբր գրող յիշուած , բայց ոչ ո՛վ ըլ – լալը , եւ ոչ ալ տպագրութեան տէրն ինչպէս հոգեւորական իշխանութիւններէն նակին հոգեւորական իշխանութիւններէն ոչ Էջմիածին, ոչ Սիս , եւ ոչ Կոստանդ – նուպոլիս չեն յիշուիր , որ դոնէ տպագրին գործուի մը հետքը տեսնէինք այդ ձեռ – նարկին մէջ :

Տպագրեալ Տաղարանը կը պարունակէ տասական թիւով Յովհաննէս Թլկուրանցի կաթողիկոսին երգերը , բայց չենք գիտեր քէ ինչպէս գործակցութիւն ունեցաւ Թլկուրանցին իւր կաթողիկոսութեան 24րդ տարին լոյս ընծայուած վերոյիշեալ ժո(*), բայց միշտ բախտաւոր եղած է իւր կենդանութեան իսկ իւր երգերը տը – պագրուած տեսնելով :

Ամէն առթի մէջ հայ մտաքի զարգաց – ման նպաստաւոր վիճակ մըն է Արեւելքի ազգերուն մէջէն յառաջընթաց դոնուիլը , բայց իսկ որ օտարազգիները նախանձե – նարկ եղած ըլլան , վասն զի ամէն առթի մէջ հայ տարրին մէջ պէտք էր սպառուէ – ին հայ տառերով մամուլին ներքեւէն անցնող վերջերը :

Քաջը է ինձ յիշել , որ այս տողերը խմբագրած ժամուս (**) , ճիշդ 400 տա – րիներ կը լրանան այդ նշանակաւոր նո – րութենէն , եւ հայ տպագրութեան չորս դարադարձը բոլոր Հայերուն ղրկ – ցումները կը յղէ :

17 – 30 Յունուար 1912

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

(*) Կը սխալի Օրմանեան , իրացնելով Չամչեանի շփոթութիւնը եւ , ինչպէս իր սովորութիւնն է , կը ծաղրէ Թլկուրան – ցին՝ աշղղ կաթողիկոս անուանելով , ինչ – պէս յետագային պիտի ծաղրէր Խրիմեա – նը նոյն բառերով : Բայց տարբեր անձեր են Թլկուրացի կաթողիկոսը եւ Թլկու – րացի տաղասացը , — տաղասացը կաթո – ղիկոսէն մէկ դար առաջ ապրած :

(**) Այդ թուականին կը տօնուէր Հա – յոց գրի գիւտին 1500ամեակը եւ տպա – գրութեան 400ամեակը : Յատկանշական է ժամանակին հոգեբանութիւնը : Պետա – կան կեանք չունէինք այն օրերուն եւ աշխարհական ներշնչում , պետական կեանք ունէինք այսօր եւ հոգեւորական ներշնչում , — «ազգերնիս կը յառաջդիմէ կոր» :

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

Պիպլ բառով այժմ կը նշանակուի Աստ – ուածաշունչ Մատեանը (Հին եւ Նոր կը – տակարան) եւրոպական լեզուներու մէջ : Բայց Միջին դարուն՝ Պիպլ կը կոչուէին ... երկիմական գործերը :

Հայերէն Աստուածաշունչի տպագրու – թեան 300ամեակին առթիւ վէմ է ծագած Էջմիածնի եւ Անթիլիասի միջեւ : Ե՞րբ է որ վէմ չէ ծագած ,— Հայոց կաթողիկո – սութեան պատմութիւնը աթոռի կռիւներ – ու պատմութիւն է միայն , եւ ուրիշ ո – չինչ :

Էջմիածին դիտել կուտայ , հրատարա – կելով պատահական աշխատակից մը յօդուածը , «Մարմարա» օրաթերթէն փո – խադրուած , թէ Աստուածաշունչ Մատեա – նը տպագրուած է չնորհիւ Յակոբ կաթո – ղիկոսի եւ Ոսկան վարդապետի գործակ – ցութեան , որ «չափերը եւ համեմատու – թիւնները պահելով՝ համանման է Ս . Սահակ Հայրապետի եւ Ս . Մեսրոպ վար – դապետի գործակցութեան» (էէ՛լ սաճրի – լէժ) :

Անթիլիաս անտեսեր է այդ գործակ – ցութիւնը՝ գրելով թէ «Ոսկան վարդա – պետ ... Ս . Էջմիածնէն ուղեւորեցաւ դէպի Եւրոպա , տպագրելու համար Աստ – ուածաշունչ Մատեանը , զոյն իր ժողո – վուրդին մէջ տարածելու յատակ եւ վըճ – ռական առաջնորդութեամբ » : Զէ գրեր « ուղարկուեցաւ » , գրեր է « ուղեւորե – ցաւ » :

Այսինքն՝ չէ գրուած թէ Յակոբ կաթո – ղիկոսն է որ Եւրոպա գրկած է Ոսկան վարդապետը :

Եւ Էջմիածին կը հարցնէ . «ինչի՞ վե – րագրել այս պոռացող լռութիւնը , պա – տահական մոռացումի՞ , կամ պատմական տուեալներու անգիտութեա՞ն : Ոչ մէկն , եւ ոչ ալ մէկուն » :

Այլ , ինչպէս կ՚ուզեն հասկցնել , չկա – մութեան , — չյիշատակել Էջմիածնի գա – հակալին (Յակոբի) անունը՝ իբրեւ գոր – ծակից կամ նախաձեռնող :

Մեղի ծանօթ չէ թէ Անթիլիաս հակա – գրայութիւն մը ունի Յակոբ անուան դէմ : Բայց եթէ նախաձեռնութեան մա – սին է խօսքը , «չէ՞ր արժեր արդեօք » , առանց պարագան համեմատութեան տա – նելու մինչեւ Սահակ – Մեսրոպի գոր – ծակցութիւնը , «օրհնութեան եւ երախ – տիքի» խօսք մը չնորհել նաեւ .

1 .— Սրապիոն կաթողիկոսի : Այս Ուռ – հայեցի կաթողիկոսը , որ ծանօթ է նաեւ Գրիգոր ԺԹ . անունով , գլխաւոր նպատակ ընտրած էր Հայաստան մտցնել տպա – գրութեան արուեստը ,— ըստ Պապին բացատրութեան՝ «աստուածային ար – ուեստը» : Այդ նպատակով՝ պաշտօն կուտայ նախ կեսարացի Գրիգոր վար – դապետին , ապահովաբար անձնանհաս , յետոյ Անկիւրացի Յովհաննէսին , որու տպագրական առաջին փորձին (Յիսուս Որդի) յիշատակարանին մէջ կը կար – դանք .

« Եւ կարողութիւն նուաստ եւ տա – ռապեալ անձին իմոյ՝ Յովհաննէս Ան – կիւրացւոյ Թարգմանչի , որ մականուն ըստ Հռոմայեցւոց Ճիւանի Մօլինոյ ասի , հասանել ի յաւարտ տպագրութեան ար – հեստիս , զոր բաղում ջանիւք եւ չատ աշխատութեամբ աջնեալ եւ աշխատեալ այս վեց ամ է , զոր կախեալ կամ վասն տպագրութեան արհեստիս ... եղի ի մոռ դպագրութեան արհեստն առ ի պայ – ծառութիւն աղիս Հայոց : Այլեւ պատ – ճառ աշխատանաց մերոց այս էր , զի Յուրհայեցի Սրապիոն կաթողիկոսն բա – դում փափաք ունէր վասն տպագրութեան արհեստիս , եւ ոչ եղեւ հասու : Եւ ետ պատուէր աշակերտին իւրոյ Տէր Գրիգոր քահ բարեպաշտին կեսարւոյ , լինի և – թէ դու կարողանաս տպագրութեան ար – հեստիս , եւ նա եւս ոչ կարողացաւ : Իսկ նա ինձ իրրեւ հարկս ի վերայ եղեալ պատուիրէր հանապազ թէ լինի որ դու կարողանաս , վասնզի իմ ծանօթութիւն կայր ընդ աղգիս Փրանկաց՝ եթէ կար – դալով եւ եթէ լեզուաւ , այսպէս յանձին կալեալ ջան եդի : Զոր եւ պարզեւատուն ամենեցուն Քրիստոս պարզեւեաց ի ձեռին իմոյ գայթչին առ ի պայծառութիւն մանկանց սրբոյ եկեղեցւոյ ի տանս Հա – յոց : ... Եղեւ կատարումն երկոցա ի լաւ եւ յընտիր օրինակի , բաղում քննու – թեամբ եւ ստուգաբանելով ... ի վայելուչ եւ ի պեղեցկաչէն կղզիս Վանատիկոյ եւ յիշխանութեան նոյն քաղաքի Փրանկիս – կոս էրիցո դուճին , եւ մեծամեծաց հրա – մանաւ եւ փրվիլէճով» :

Ափսո՛ս , մեռաւ Յովհ . Անկիւրացին , ինչպէս եւ իր «գործակիցը» , Սրապիոն կաթողիկոս , — է՛տքն է որ կուգան Ոս – կան վարդապետ եւ իր «գործակիցը» , Յակոբ կաթողիկոս :

2 .— Սսոյ կաթողիկոսին : Այս կաթո – ղիկոսը գործի ձեռնարկած է աւելի կա – նուխ : Վատիկանեան յիշատակագրին – րուն մէջ կը գտնուի 1583 թուակիր վա – ւերաթուղթ մը , որ ուղղուած է Գրիգոր ԺԹ . պապին :

« Կու գրկենք այս գրով զասացեալ Յովհաննէս վարդապետ եւ եպիսկոպոսդ մեզ է փոխանորդ , եւս առաւել կու ու – գարկենք ի հետն գասացեալ Գրիգոր սար – կաւագն քանի մը տղայով վասն ուսման ի դասատունն , եւ Աստուածաշունչ գրքով մի Հայոց , վասն զի ի յամենայն ազգս Հայոց՝ որ է չատ , եւ բաղում ճարով թէ դուռի քան Աստուածաշունչ ընդ ամեն , եւ կու նսամ գինն երկու հարիւր կամ ե – րեք հարիւր Ֆլորինի մէկն , եւ չի գըտ – ուիլ , եւ յոյժ պիտանի է վարդապետաց եւ Հայրապետաց եւ քահանայից : Գի – տեմք , հայր սուրբ , որ բաղում գրամ խարճ կու լինի ի յայս պատմայ , բայց ապաւինելով ի քո առատաձեռնութիւնդ երանութիւն քո ի բաղում չահս հոգե – ւորս , որ առնիցէ քո Սրբութիւնդ ամե – նայն մեր ազգին , եւ այնոցիկ որ փափա – քին ուսանիլ գՀայոց լեզուն եւ գգիրն : Ինդիր ունիմ , ապաւինելով ի քո Սրբու – թիւնդ զայս չնորհս առնել , եւ ի յայս պատմայս կարէ ծառայել ասացեալ Յով – հաննէս եպիսկոպոսն եւ Գրիգոր սարկա – ւագն եւ Մարգս Անդոնիս որդի Աբգարայ , որ իւր հայրն հասկացող էր , բայց զԳրի – գորն առաւել պատմային համար կ՚ուզար – կենք : Նմանապէս եցոյց մէկ պարոնտէրն Սիոնայ եպիսկոպոսն գղառնալ տարւոյն եւ վասն նորոգման տումարիս , եւ գպատ – ճառիս , բայց մեք ոչ կարեմք խախտել յառաջ քան գայլապղիք ... եւ ոչ ունիմք գերք որ խօսին այսմ տումարիս : Աբարաք մեղ վէրթել գասացեալ վարդապետ Յով – հաննէս եպիսկոպոսն , որ ուսանիցի լաւ գայս տումարեղէնս , բայց մեր ազգին տումարն ուղարկեցէք գի ամենեքին ու – սանիցիմք եւ մեք լինիցիմք առաջինքն , ե – թէ այլք գայցեն գհետ մեր» :

Այս նախաձեռնութիւնն ալ չէ հասած ի կատար : Եթէ յաջողէ՛ր , «գործակցու – թեամբ » Պապին , ... դուք կազմեցէք համեմատութիւնը Սահակ – Մեսրոպի գործակցութեան հետ :

ՆԵՐԲՈՂ

Աւ էհզ , մեղապարտ Յակոբ , կը վերրնծայեմ իմ հիացումս ու պաշ – տումս անփոխարինելի ծառայու – թեանդ համար , զոր չորս դար լռիկ մնջիկ մատուցիր Հայկեան սերու – դին , ի տար աշխարհ կամովին պանդխտելով , հոն անհուն ու ան – նշան ապրելով եւ հայ տպագրու – թեան նախախայրիքը տալով մեզ , իբր մասունք նուիրական մեր մտա – ւորական տաճարին : Հայ ազգը մե – ղապարտութեանդ հանդէպ երախ – տապարտ պիտի մնայ յաւէտ , եւ մականունի մը պէս անհանդ լծուած այդ ածականն ալ պարտ է այլեւս բազմերախտի վերածել անպայման :

ԹԷՈՂԻԿ

ԿԱՐԴԱՑԻՔ ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Աստուածաշունչերուն Տպագրութիւն

Տպագրութեան արուեստը պտնուելէն ետքը հրատարակուած առաջին գիրքն Աստուածաշունչին վուլկատա կոչուած տառներէն Թարգմանութիւնը եղաւ : Ա – պրիլ 1455ին Գերմանիոյ Մայնց քաղաքը Գութենպէրկի եւ Ֆաուստի խնամքով տը – պագրուելով՝ Մազարինեան Աստուածա – շունչ կոչուեցաւ : Գիրքին տպագրութիւնը չատ դժուարին եւ ազնիւ ըլլալուն համար , երբ ծախու հանուեցաւ , տպագրիչներէն չատ մէկը գործին ի՛նչ կերպով չինուած ըլլալը չէր գիտեր : Ֆաուստ , որ հրատա – րակողներէն մէկն էր , երբ քանի մը օրի – նակ առնելով ծախելու համար Փարիզ ե – կաւ , իրրեւ կախարդ բանտարկուելով՝ տպագրութեան դաղտնիքն յայտնելու ըս – պիսուեցաւ :

Այս Աստուածաշունչէն դեռ 18 օրինակ կայ , մէկը որ ազնիւ տեսակ մագաղաթի վրայ տպուած էր , 1827ին ծախուեցաւ 350 ոսկի :

Եբրայեցերէն Հին Կտակարանը 1488ին Սոնկինօ քաղաքը տպուեցաւ : Ամբողջ Աստուածաշունչը , եբրայեցերէն , յունա – րէն եւ լատիներէն մէկտեղ , 1514ին Սպա – նիոմոլուտոն քաղաքին մէկ տպուեցաւ Կոմբլուտոնեան Բազմալեզու Աստուածա – շունչ կոչուեցաւ : Երեսմոս 1516ին Հել – ուետիոյ Պազէլ քաղաքին մէկ , տպագրեց յունարէն Նոր Կտակարանը :

Յաջորդ դարուն առաջին մասին մէկ ելզեվէր վիճականը , Նոր Կտակարանին այս երկու տպագրութեանց վրայ հիմնը – ւած , « Ընդունուած Բնագիր » կոչուած տպագրութիւնն ի լոյս ընծայեց : Ինքը , վերը յիշուած երկու տպագրութիւններէն գատ , Սթիվենսի (1546ին Փարիզ տըպ – ուած) եւ Պէզայի (1565ին Ժընեվա տըպ – ուած) հրատարակութիւններն ալ ունե – նալով , պատրաստ առաջիններուն հետ բաղ – դատած էր : Բայց այն ժամանակը վիճա – նականներուն ձեռքը պտնուած ձեռագրաց թիւը , հիմա գտնուածներուն նայելով , չատ նուազ էր , այնպէս որ նոր տպա – գրութիւնները , մանաւանդ անոնք որ Գերմանիոյ մէջ հրատարակուած են , ա – ւելի ճիշդ կը համարուին , թէպէտ եբրա – լի տարբերութիւններ չունին , եւ կարեւոր կէտերու նկատմամբ Ս . Գրոց իմաստը հաւիւ ուրեք կը փոխեն :

Վերը յիշուած ժամանակէն ի վեր՝ Աստուածաշունչը 200է աւելի լեզուներու թարգմանուելով , հիմա երկրիս բոլոր դլխաւոր ազգերուն մէջ ընդհանուր տա – րածուած է :

Թուրքիոյ մէջ Ս . Գիրքը հրատարակ – ուած է հայերէն , թուրքերէն , հայերէն դրով թուրքերէն , յունարէն դրով թուր – քերէն , պուլկարերէն , եբրայեցերէն , եր – բայեցերէն դրով սպանիերէն եւ քիւրտերէն լեզուներով :

Աչխարհարար հայերէն Նոր Կտակարա – նը , առաջ Փարիզ տպուած ըլլալով , յի – տոյ 1842ին ալ Զմիւռնիա տպուեցաւ : Ասիկա դրաբար հայերէնէն բառ առ բառ թարգմանուած էր : 1853ին դարձեալ ըզ – միւռնիա ամբողջ Աստուածաշունչն աչ – խարհարար հայերէն ի լոյս ընծայուե – ցաւ : Ասիկա եբրայեցերէն եւ յունարէն բնագիրներէն թարգմանուած եւ վկայու – թիւններով նշանակուած էր : Եռքը այս թարգմանութենէն Կ . Պոլիս եւ Նիւ Եորք այլ տպագրութիւններ եղան :

Նոր Կտակարանն ու Սաղմոսներն ալ դրաբար հայերէն եւ արեւելեան կամ Ա – րարատեան կոչուած աչխարհարար լեզու – ով հրատարակուած են : Նոր Կտակարան մը , այս երկու լեզուն միեւնոյն էջին վը – րայ դէմ առ դէմ երկու սիւնի մէջ ունե – նալով , 1856ին տպուեցաւ Կ . Պոլսոյ մէջ :

1843ին հայերէն դրաբար Նոր Կտակա – րանը տպուեցաւ Զմիւռնիա : Ասիկա հա – յերէն թարգմանութեան յունարէն բնա – գրին հետ ունեցած տարբերութիւնները կը ցուցնէ :

Հայերէն դրով թուրքերէն Նոր Կտա – կարանը նախ եւ առաջ տպուեցաւ Մալ – թայի մէջ 1831ին : Իսկ ամբողջ Աստուա – ծաշունչը հայերէն դրով թուրքերէն պատրաստուած՝ տպուեցաւ 1843ին ըզ – միւռնիոյ մէջ : Աստ մէկ ուրիշ տպա – գրութիւնը վկայութիւններով մէկտեղ ի լոյս ընծայուեցաւ 1863ին Կ . Պոլսոյ մէջ : Այս թարգմանութենէն ալ այլ եւ այլ տպագրութիւններ եղած են Կ . Պոլիս եւ այլուր :

Յունարէն դրով թուրքերէն Աստուա – ծաշունչը նախ 1838ին տպուեցաւ Աթէնք , յետոյ Կ . Պոլիս 1856ին :

Թուրքերէն , այսինքն արաբական տա – ռերով ամբողջ Աստուածաշունչը հրատա – րակուեցաւ 1827ին Փարիզ :

Պուլկարերէն Նոր Կտակարանը նախ տպուեցաւ 1840ին Զմիւռնիոյ մէջ : Հին Կտակարանը եբրայեցերէն , եւ Թուրքիոյ մէջ բնակող Հրէից մեծագոյն մասին խո – սած սպաներէն լեզուով բայց եբրայեց – երէն դրով , մէկ հատորի մէջ տպուեցաւ 1848ին Զմիւռնիա : Ասկէ առաջ ուրիշ ամ – բողջական տպագրութիւն մըն ալ կա – տարուած է , իսկ աւելի առաջ Վիէննայի մէջ տպուած են Ս . Գրոց քանի մը մա – սերը :

Քիւրտերէն չորս Աւետարանները տըպ – ուեցան 1857ին Պոլսոյ մէջ : Մատթէոսի Աւետարանը հրատարակուած էր նախըն – թաց տարին : Այս տպագրութիւնը կա – տարուած էր հայերէն դրով մասնաւոր – բար քիւրտերէն խօսող Հայոց համար :

ՏՈՔԹ . ԱՆԿԸՍ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Լորիս Բաբանեան քան ֆրանք, կը նուիրեն Մորչն Գրիգորեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարտիրոս Մարզարեան եւ զաւակները իրենց խորին չնորհակալու – թիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց , ո– րոնք իրենց ներկայութեամբ , ծաղկե – պսակով կամ նամակով մասնակցեցան ի – րենց սուգին իրենց ամուսնոյն , հօր , մեծ հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

Այս տխուր առթիւ , ողբացեալին թոռ– նիկները 35 ֆրանք կը նուիրեն Ցառաջին իրենց մեծ հայրիկին յիշատակին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրարփի Ալակէօզեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Վ· Ալաճան – եան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Ս· Ալակէօզեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկ· ե· Ալակէօզեան եւ զաւակները կը յանու– ցանեն թէ այս կիրակի ժամը 11ին հոգե– հանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն , հօր , մեծ հօր՝

ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահուան տարեդարձին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրու – թեան 300ամեակի առթիւ :

Հովանաւորութեամբ եւ կազմակերպու– թեամբ Լիոնի Հայ Ազգ· Միութեան :

Այս Շաբաթ , ժամը 20·30ին , Ազգ· Տան մեծ սրահին մէջ (295 Րիւ Պուալօ)· *կը խօսին ԴԱՒԻԹ Ծ· ՎՐԴ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ* (Հայերէն), *Օր· ԱՂԱՒՆԻ ԻՆՃԻՃԵԱՆ* (Ֆրանսերէն) :

Կը մեներգէ Օր· Ա· Կարապետեան :

Կ'արտասանեն՝ Տիկիններ Գայթան – եան եւ Թօփուզխանեան, Օրիորդներ Տապաղեան, Կէնճեան եւ Մանթարեան :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

× *ԿԻՐԱԿԻ, Պատարագի ժամուն, ըն – թերցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա·ի կոնդակի եւ Հոգեհանգիստ՝ երջանկայիշատակ Ցակոբ Զուղայեցի կա– թողիկոսի, Ոսկան Վրդ· Երեւանցիի եւ համայն թարգմանչաց Վարդապետացն մերոց :*

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ·— Հ· Յ· Դ· Կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ (Հոկտ· 8) ժամը 8,30ին սովորական հաւաքատեղին :

Խիստ կարեւոր օրակարգ : Պարտաւո – րիչ ներկայութիւն : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները :

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներ – կայացուցիչները (Գ· նիստ) այս Շաբաթ դիւերժամը 8·30ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ·— Հ· Յ· Դ· Եօթնեղբայր– եան ննթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի , Րընաժի եւ Լանսկյի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ , ժամը 21– ին , դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քոլֆուէն Ցակոբ Մէսրեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ տղան Օննիկ Սէֆէրեան բնիկ Պանարմացի :

Լուր ունեցողները կը խնդրուի գրել՝

BOUDOYAN
18, Rue Constant — 69 - LYON (3e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քանատայէն Վահէ Զորպաճեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աւագ Զորպաճեան :

Տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին :—
Ս· Ցակոբ եկեղեցի ,
150 St. Zotique — QUEBEC
(CANADA)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտ· 29ին , Շաբաթ իրի – կուն , Ճրդ Թաղապետարանի սրահը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ
ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԻՆ

Ջայնասփիւռ·— Ֆրանս Քիւլթիւռ կա – յանէն :

Հոկտեմբեր 9, կիրակի առաւօտեան ժամը 8ին : Նիւթ՝ Հայ եկեղեցական երա– ժըշտութիւնը , մասնակցութեամբ Ա.րա Պարթեւեանի :

Պատկերասփիւռ·— *Հոկտեմբեր 9, կի – րակի առաւօտեան ժամը 9 ,30ին , Ա· կա– յանէն : Նիւթ՝ կապադովկիան : Կը մաս – նակցին Հ· Յան Տանիէլեան՝ տեսուչ Փա– րիզի Ասատուածաբանական Համալսարա – նին եւ Տէր եւ Տիկին Տոքթ· Միչէլ Թիէ– րի :*

ՖՐԱՆՍ–ՔԻԼԹԻՒՌԻՆ

ՈՒՐԲԱԹ (Հոկտ· 7 եւ 14) *ժամը 9·05– էն 9·25 :*

ՇԱԲԱԹ (Հոկտ· 8 եւ 15) *ժամը 9·25էն 9·45 :*

Յան – Յաք Ալանեան կը ներկայացնէ Յան Սալվեանի յայտագիրը՝ Հայաստանի երգ ու պար :

Բնագիրներ եւ քերթուածներ՝ Ֆրեան– րիք Մաքլէր, Վահէ Կոտէլ, Արշակ Չո – պանեան, Սայաթ – Նովա եւ Դանիէլ Վա– րուժան :

ՊՕՄՈՆԻ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հանդիսաւոր պատարագ պիտի մա – տուցուի այս կիրակի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա·ի գահակալու – թեան 11րդ տարելիցին եւ Ս· Թարգման– չաց տօնին առթիւ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հար· Թեմի Առաջնորդ

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
Ս· Անթուանի Ս· Թադէոս Է՝
Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ մէջ
(Մարսէյլ)

Ս· Անթուանի Թաղ· Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ԹԱԹՈՒԼ ՔՀՆԱ· ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ :

Այս առթիւ Ասատուածաշունչի հայերէնի տպագրութեան 300ամեակի առթիւ կաթ· կոնթակի ընթերցումնէ եւ ապա հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի ՈՍ· ԿԱՆ ՎՐԴ· եւ ՅԱԿՈԲ ՁՈՒՂԱՅԵՑԻԻ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի , Ս· Թարգմանչաց տօնին առթիւ, Ցակոբ եպիսկ· Վարդանեանի մատուցմամբ պիտի կատարուի հանդի – սաւոր պատարագ , պիտի կարդացուի Ա– մենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի կոնդակը՝ որով կը հրահանգուի Ս· Թարգմանչաց տօնին կատարել նաեւ Աստ– ուածաշունչի հայկական տպագրութեան երեքհարիւրամեակի յուշատօնն ու յարա– կից հանդիսութիւնները , ինչպէս նաեւ հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողու – թիւն՝ հոգիներուն համար Ցակոբ Զու – ղայեցի Կաթողիկոսին, Ոսկան Վրդ· Երե– ւանցիին եւ իրենց գործակիցներուն , ո– րոնք 1666ին լրացուցին Աստուածաշուն – չի հայկական տպագրութիւնը ի Ամս – տէրտամ :

×

ՇԱԻԻԼ , Ս· ԳՐԻԳՈՐ – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Մեսրոպ քհնյ· Ժամկոչեան :

Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Չիլինկիրեան դեր– դաստանի համար ննջեցելոց յիշատակին :

×

ՏՒՍԻՆ , Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի , Թարգմանչաց տօնին առ– թիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատա– րագ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա·ի օծման 11րդ տարեդարձին եւ Աստ – ուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակի առթիւ : Հայրապետական մաղթանք եւ կոնդակի ընթերցում , ինչ– պէս նաեւ մասնաւոր հոգեհանգիստ Ոս – կան Վրդ· Երեւանցիի յիշատակին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

ՀԵՂ· ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Ականատեսի վկայութիւններ

Կը դտնուի
Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ
77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières
Tél. : 733-11-00

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Լիոնի Սկա – մանթօ խումբը ձեռնարկած է դրաշարա– նի մը կազմութեան Ֆրանսական եւ Հայ– կական բաժիններով : Այս առթիւ կը յայ– տարարէ որ չնորհակալութեամբ կը ստա– նայ դրաշարանի ճոխացման համար եղած ազդային նիւթեր պարունակող Ֆրանսե – րէն եւ հայերէն գիրքերու նուիրատուու– թիւնը , զանոնք լաւագոյնս օգտագործե – լու նպատակով :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ — ՄԱՐՍԷՅԼ
Այս կիրակի, 9 Հոկտ· 1966 ժամը 15·30ին 13 Րիւ Տը Լիլի եկեղեցւոյ մէջ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԵՔՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

եւ հայ Աւետ· շարժման 120ամեակը

Խօսք պիտի առնեն

Փրօֆ· Գ· Խայիկեան, Վերփ· Ի· Աբրահամեան, Ս· Պագզալեան, Յովհ· Սարգիսեան :

Գեղարուեստական բաժին

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

LYNCH. ARMENIA, Travels and Studies. 2ème éd. Beirut, 1965, 2 vol. reliure toile, 197 illustration, Carte etc. 125 Fr.
ADONTZ, Etudes Arméno-Byzantines, Lisbonne, 1965, 440 p. 35 Fr.
MANANDIAN, Tigran II et Rome, Lisbonne, 224 pages 15 Fr.
MANANDIAN, The trade and cities of Armenia, Lisbonne, 248 p. 35 Fr.
J. MECERIAN, Histoire et institutions de l'Eglise Arménienne Beyrouth, 1965, Illustr. et Carte 42 Fr.
J. MECERIAN, Le génocide du peuple arménien 9 Fr.
Mgr. JEAN NASLIAN, Mémoires, Vienne, 2 vol. illustrés 60 Fr.
Յ· ՊԱՊԷՍԵԱՆ, *ՀԱՅ ԱՏԼԱՍ, Լոս–Անճելըս , մեծադիր 328 էջ, լաթա– կազմ , բազմաթիւ գունաւոր եւ ոսկեզրուած նկարներով եւ քարտէս– ներով : Շքեղ տպագրութիւն :* 175 ֆր·
Յ· ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ, *Ցետ մահու , հրատ· Ս· Վրացեան , լաթակազմ* 10 ֆր·
ԵՂԻՇԷ Ց· ՄԵԼԻՔԵԱՆ, *Հարք–խնուս , Պէյրութ , պատկերազարդ , լաթակազմ , 584 էջ* 15·00 ֆր·
ԷԼԻԶ ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ, *Ստուեր եւ Լոյս , Փարիզ* 13,00 ֆր·

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Ձոլս մքերք հայերէն եւ Հայոց մասին ֆրանսերէն գրքերու եւ Հայաստան– եան հրատարակութիւններու :

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական , նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր , պատի գեղեցիկ թուղթերու մեծ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիք — ծածկոցներ· —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 9 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10733 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.733

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԸ

Ամսթերտամի հայերէն Աստուածաշունչը իբրեւ տպագրական գործ արժանի է ամէն գովեստի: Հին եւ Նոր Կտակարանները միացուած են քառածալ միակ հատորի մը մէջ :

Ոսկան վարդապետ իր նախորդին՝ Մատթէոս Ծարեցիի յօրինել տուած տառերը խոշոր եւ անյարմար գտնելով տը-պագրութեան սկսած է իր եղբօր Աւետիս Ղլիճենցի ունեցած բոլոր գիրերով : Եւ որովհետեւ «համաձայնութեան եւ խորագրութեան» համար յարմար գիրեր չկային, ստիպուեր է իր կողմէ նօտր գիրեր յօրինել :

Եւ յաջողեր է մէջտեղ բերել գերազանց գործ մը, տառերը ընտիր ձեւով, այժմ ալ իբր տիպար սեպուելու արժանի, պատկերներով եւ զարդերով ճոխացած, որոնք ամէնքը կրնան պատիւ բերել Ոսկանի արուեստագիտական հանճարին, կը վկայէ Օրմանեան (Ազգապատում, էջ 2240):

Այսքանը գրքին արտաքին ձեւին եւ դեղարուեստական տպագրութեան մասին :

Բանասէրները իրաւամբ քննադատած են Ամսթերտամի Աստուածաշունչին բնագիրը, որ մեր ոսկեդարեան թարգմանութեան «աղաւաղումը եւ խանդարումը» կը նկատուի :

Լատին կրօնաւոր Պօղոս Փիրոմալլի Էջմիածնի մէջ մէկ կողմէ լատիներէն կը սորվեցնէր Ոսկան վարդապետին եւ անկէ հայերէնի դասեր կ՚առնէր, միւս կողմէ երկուքը միասին լատինական Աստուածաշունչէն թարգմանութիւններ կ՚ընէին :

Մեր նախնեաց թարգմանութիւնը կատարուած էր եօթանասնից օրինակին վրայէն, իսկ լատիներէնը՝ Վուլկաթայէն : Հայերէն օրինակը լատինականին յարմարցնելու համար Ոսկան զանազան յաւելումներ ըրած է, խօսքեր այլայլած է, բառեր փոխած է, ունիթոռեան տարօրինակ ոճով եւ խորթ լեզուով նոր գրքեր թարգմանած է, ինչպէս Սիրաքը, Զորբորդ Եզրը եւ Երեմիայի թուղթը :

Ասկէ զատ բաժանումներուն մէջ ալ փոփոխութիւններ մտցուցած է :

Հայերէն Աստուածաշունչը մինչեւ Ոսկան կը պահէր միայն Ամոնեան եւ Եւթաղեան բաժանումները, որով իւրաքանչիւր գիրք բազմաթիւ մանր գլուխներու բաժնուած էր: Ոսկան իր հրատարակութեան մէջ այս ձեւը փոխելով ընդունած է լատինական Հուգոնեան կոչուած բաժանումը :

Հակառակ ներքին բովանդակութեան մէջ տեսնուած այս թերութիւններուն, Ամսթերտամի Աստուածաշունչը իբրեւ տիպար ծառայած է երկրորդ եւ երրորդ տպագրութեանց :

Երկրորդը սկսած է տպուիլ « ի թագաւորանիստ քաղաքն Ստամպօլ 'ի թաղն Պէկօղլի կոչեցեալ» 1705 Մայիս 1ին, ի հայրապետութեան տեառն Նահապետի կաթողիկոսի ամենայն Հայոց, աւարտած է 1707ին՝ Աղեքսանդր Ջուղայեցի կաթողիկոսի օրով : Հրատարակիչն էր Ոսկան վարդապետի աղգական Պետրոս Լատինացի, որ տպարան բացած էր Պոլիս : Իր հրատարակութիւնը կատարած է « ի յօրինակս հնոյ տպեցեալ՝ լուսաւոր հոգի Ոսկան վարդապետի, յար եւ նման, ոչ աւելի եւ ոչ նուազ. սակայն մանր գրով»:

Ոսկանէն 67 տարի ետք, Աստուածաշունչի երրորդ տպագրութիւնը կատարած է Մխիթար վարդապետ Սեբաստացի, « Աբբահայր կոչեցեալ»... յամի տեառն 1733, Յունիսի 15..., ի Վենետիկ քաղաքի, ի տպարանի Անտոնի Պօռթոլի»:

Այս հրատարակութիւնն ալ նոյնութեամբ ընդօրինակած է Ոսկան վարդապետի տպագրածը, ինչպէս կը յիշէ հրատարակիչը գրքի առաջին էջին վրայ, հետեւեալ յաւելումով . — «Իսկ այժմ նոյնըն լաւագոյն թղթովք, ազնուագոյն պատկերօք, գեղեցկագոյն ծաղկագրօք, զգուշագոյն սրբագրութեամբ, եւ բազում ծախիւք վերստին տպագրութեամբ ի լոյս ածեցեալ »:

Ի վերջոյ 1805ին Վենետիկի Մխիթարեան միաբաններէն Յովհաննէս Վրդ. Զօհրապեան՝ ներհուն գիտնականն ու բանասէրը՝ Ս. Ղազարի տպարանէն լոյս ընծայեց նոր Աստուածաշունչ մը, «ըստ ճշգրիտ թարգմանութեան նախնեաց մերոց ի հելլենական հաւատարմագոյն բնագրէ ի հայկականս բարբառ : Նորոգապէս ի լոյս ընծայեալ յընտրելագոյն գրչագիր գաղափարէ՝ համեմատութեամբ այլեւայլ օրինակաց, հանդերձ կարեւոր ծանօթութեամբ բնաբանին» :

Երկու տպագրութիւն ունեցաւ Զօհրապեան Աստուածաշունչը նոյն թուականին, — քառածալ մէկ հատոր եւ ութածալ՝ չորս հատոր :

Օտար գիտնականներ ու բանասէրներ այս հրատարակութիւնը կը գնահատեն մեծապէս եւ իրենց ուսումնասիրութեան առարկայ կը դարձնեն զայն :

Գրաբար Աստուածաշունչ մըն ալ հրատարակուեցաւ Ռուսիոյ մայրաքաղաքին մէջ «ի Սանկտեպերբուրգ, 1817ին, շարակարգութեամբ նախնեացն մերոց եւ ճշմարտասիրաց թարգմանչաց, ջանիւք եւ արդեամբք Ռուսաց Բիբլիական ժողովոյն»:

Հայր Արսէն Բագրատունի Վենետիկի մէջ 1860ին հրատարակեց Աստուածաշունչ մը, «ըստ միաբան վաղեմի գրչագրաց մերոց եւ յոյն բնագրաց»:

Ի վերջոյ 1895ին Սուրբ Գրոց անգլիական ընկերութիւնը (Պայպլ Սոսայիթի) Պոլսոյ Գ. Պաղտատլեան տպարանէն լոյս ընծայեց գրաբար Աստուածաշունչ մը, « ըստ ճշգրիտ թարգմանութեան նախնեաց մերոց, համեմատութեամբ եբրայական եւ յունական բնագրաց»:

Այս հրատարակութեան գաղափարը յղացողն ու թելադրողը եղած էր Ներսէս Վարժապետեան ,երբ բազմած էր պատրիարքական աթոռին վրայ: Իր փափաքը պիտի իրագործուէր յետ մահու :

Սուրբ Գրոց ընկերութիւնը քանիցս տըպած է հայերէն գրաբար, աշխարհաբար (արեւմտահայերէն եւ «Արարատեան») ու հայատառ թուրքերէն Աստուածաշունչեր եւ Նոր Կտակարաններ՝ քրիստոնէութիւն քարոզելու համար Հայերուն :

Ոսկան վարդապետ Երեւանեցի Ղլիճենց կը պատկանի հայ մշակոյթին ծառայող ռահվիրաներու փաղանգին :

Իր փոթորկալից կեանքը, ծանր խոչընդոտներու, նիւթական դժուարութեանց դիմակալելու, կրօնական հալածանքներուն քաջաբար կուրծք տալու անընկճելի կամքն ու յաղթելու, իր նպատակին հասնելու վճռականութիւնը օրինակ եւ ներշընչումի աղբիւր պէտք է ծառայեն մեր նոր սերունդին, ի սփիւռս աշխարհի :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԱՐՏԱՔՍԷ ՉԻՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

Այս անգամ Խորհ. Միութիւնն է որ խիստ միջոցներ ձեռք կ՚առնէ Չինացիներուն դէմ: Այսպէս, բոլոր չին ուսանողները որոնք Մոսկուա կ՚ուսանին պէտք է երկրէն հեռանան Հոկտեմբերի ընթացքին : Այս առթիւ եղած յայտարարութիւնը կը նշէ թէ այս որոշումը տրուած է փոխադարձաբար տրուած ըլլալով որ ըստ «մշակութային յեղափոխութեան » Փեքինի համալսարաններէն վտարուեցան խորհրդային բոլոր ուսանողները :

Խորհրդային յայտարարութիւնը կը շեշտէ թէ Մոսկուա տրամադիր է վերաքննելու ուսանողներու փոխանակութեան հարցը երբ Չինացիք տրամադիր ըլլան նոյնը ընելու :

Մոսկուայի չին ուսանողներու թիւը 70 չանցնիր:

Մամուլի խորհրդային «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ բախումներ պատահած են համայնավար կուսակցութեան պատասխանատուներու եւ «կարմիր պահակներուն» միջեւ, Չինաստանի մէջ:

Թիէնսէնի աշակերտներ սպաննած են գործատան համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը եւ դիակը քանի մը օր ձգած են բակին մէջ: «Թաս»ի Փեքինի թղթակիցը կ՚ըսէ թէ այս ոճիրը մաս կը կազմէ սարսափի շրջանի մը որու ընթացքին ամէն տեսակ չարչարանքներու ենթարկուած են ծեր բանուորներ :

Մոսկուայի Կոմսոմոլսկայա Պրաւդան կը գրէ թէ երախաներուն իսկ սորվեցուցած են պոռալ «խորհրդային քաղաքացին, ան է թշնամին »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ կոչ մը ըրած է Խորհ. Միութեան , որով կ՚առաջարկէ պակսեցնել, միասնաբար , Եւրոպայի իրենց ուժերը: Ծանօթ է որ Ճոնսըն ամերիկեան նոր դեսպան մը նշանակած է՝ Մոսկուա յանձին Թոմսընի, որ քաջ ծանօթ է խորհրդային հարցերուն :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ ճամբայ ելլելով Հոկտեմբեր 17ին, Ճոնսըն կը սկսի իր շրջապտոյտը, յաջորդաբար երթալով՝ Հոնոլիւլիւ, Նոր – Զելանտա, Քանպեռա (Աւստրալիա), Մանիյլ (Փիլիպպեան) , Պանքով, Մալեզի, Սէուլ (Հարաւային Քորէա) :

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը Միջին Արեւելքի հինգ երկիրներ կ՚այցելէ, Քուէյթ, Լիբանան , Յորդանան , Եգիպտոս եւ Իրաք կատարած այս ճամբորդութիւնը մեծ նշանակութիւն ունի :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ երկու այցելութիւններ կատարեց առջի օր: Նախ Քէս տէ Տեփօ է Քոնսինիասոնին, որ կը տօնէր իր 150ամեակը, ապա կառքերու տարեկան ցուցահանդէսը :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը անակնկալ այցելութիւն մը տուած է Ու Թանի, Նիւ Եորքի մէջ :

ՊՐԱՅԹԸՆԻ մէջ վերջ գտաւ աշխատաւորական համագումարը, որ հաստատեց կուսակցութեան պառակտումը: Պատգամաւորներու մեծամասնութեան ձայներով վաւերացուեցաւ Ուիլսընի Ռոտեղեան քաղաքականութիւնը :

ՃԻՊՐԱԼԹԱՐԻ հարցը Լա Հէի Միջազգային Ատեանին պիտի տարուի Անգլիոյ կողմէ եթէ սպանական կառավարութիւնը ձեռք առած միջոցները պահէ, Սպանիոյ եւ Ճիպրալթարի միջեւ : Անգլիական կառավարութիւնը կը խորհի թէ Միջազգային Ատեանը պիտի ընդունի որ Մեծն Բրիտանիոյ իրաւունքները Ճիպրալթարի վրայ անժամանցելի են :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ վարչապետը Փարիզ կը հասնի Երկուշաբթի օր: Խօսակցութիւններ պիտի ունենայ նախագահ տը Կոլի , Փոմփիտուի եւ Քուվ տը Միւրվիլի հետ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը Պարսկաստանէն Փաքիստան անցած է , վեց օր Թեհրան մնալէ ետք :

ՀԱՅԵՐԷՆ

(ԿՏԱԿ ՎԵՑԵՐՈՐԴ)

Գարուն ձմեռ ազգապահ ծաղիկներդ կը բուրեն,
Բայց մի գանգատ ունես դու, իմ Արարատ հայերէն ,
Ազգակորոյս տագնապներս էլ ո՞ւմ յոյսով համբերեն ,
Ամէն լեզուով խօսում են, բայց չեն խօսում հայերէն.
Հայ պապերիս գերեզմանն անհանգիստ է հայրօրէն ,
Հայեր, մենք որ չխօսենք, էլ ո՞վ խօսի հայերէն :
Դեռ էն գլխից պատգամել՝ պատգամում եմ ես նորէն՝
Հայեր, դուք որ չծնուէք, էլ ո՞վ ծնուի հայերէն .
Հայրդ Հայ է, մայրդ Հայ, սարերդ էլ Հայ պապեր են ,
Որդիս, դու որ չխօսես էլ ո՞վ խօսի հայերէն.
Տես, արծուենի ազգերում Հայն էլ ազգ է արծուօրէն ,
Ուստրս, դու որ չճախրես, էլ ո՞վ ճախրի հայերէն.
Մի նայիր այն Հայերին, որոնք Հայի վայերն են ,
Դուստրս, դու որ չպարես, էլ ո՞վ պարի հայերէն.
Դու հայ ծիլը Մաշտոցի, դու հայ հողին հայ ցորեն՝
Զագս ,դու որ չծլես, էլ ո՞վ ծլի հայերէն.
Քո հայ հողում թաղուես էլ՝ հայ կը ծաղկես դու նորէն ,
Հարսս, դու որ չպտղես, էլ ո՞վ պտղի հայերէն.
Քեզ ի՞նչ լեզուով պապերիդ ոգիները համբուրեն ,
Թոռս , դու որ չթօթուես, ո՞վ թոթովէ հայերէն.
Էլ ինչո՞վ ես դու Հայկի, Վահագնի զարմն յամրօրէն,
Զարմս, դու որ չկռուես, էլ ո՞վ կռուի հայերէն.
Քի՞չ կտրեցին հայ լեզուն եաթաղաններն անօրէն,
Գալիք , որ դու չխօսես, էլ ո՞վ խօսի հայերէն.
Ի՞նչպէս լռեմ անգանգատ՝ կանթեղներդ կը մարեն,
Աստղերի մէջ դու լուսաստղ, իմ ազգապահ հայերէն.
Էլ քեզ ինչպէս տուն կանչէ քո Մասիսն էլ մայրօրէն ,
Սփիւռք, դու որ չտոկաս, էլ ո՞վ տոկայ հայերէն.
Այլոց լեզուն ծով չէ քեզ, յոյս մի կապէ ձկնօրէն,
Հայ ազգ, դու որ հայ չապրես, էլ ո՞վ ապրի հայերէն.
Հայքն է օրոցքն Հայութեան, Մասիսն ու Արազն Հայեր են,
Ազգ իմ, մենք որ չպահենք, ո՞վ հայ պահէ մեզ նորէն.
Թէ կլանեն մայր լեզուս՝ էլ ինչի՞ս է կեանքը շէն ,
Շիրազ, դու որ չերգես, էլ ո՞վ երգի հայերէն.
Արարատիս ճակատին այս պատգամս կը գրեմ՝
— Այն ազգինն եմ յաւիտեան, ով խօսում է հայերէն :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

ՇՈԹԱ ՌՈՒՍԹԱՎԵԼԻ

Ա.

ԽՄԲ.— Այս տարի, Սեպտեմբերին, տօնուեցաւ վրացի այս մեծ բանաստեղ-գին ծննդեան 800ամեակը: Հայաստանի թերթերը յօդուածներ նուիրեցին իր կեանքին ու գործին: Կուտանք այս յօդուածը, արտասահմանէն դիտուած, որ սպառիչ ձեւով կը ներկայացնէ վրացի բանաստեղծը:

Խորհ. Հայաստանի հիւսիս արեւմուտքը կը տարածուի Վրաստան, տեղական լեզուով Սաքարթվելօ, — երկիր մը ուր Հայերը Ե. դարուն սկիզբը մշակոյթի լոյսը, այբուբենը, (38 տառեր) տարին Ս. Մեսրոպ Մաշթոցի ձեռքով: Վրացիք՝ Հայերը կը կոչեն Սոմեխի, Հայաստանն ալ Սոմխրեթի, երկու ժողովուրդներ որոնք, թէեւ յաճախ հակամարտ, իրենց բազմադարեան պատմութեան ընթացքին՝ ճակատագրի միութեան կապերով՝ համերաշխութեան ու գործակցութեան պահեր ալ վայելած են:

Գործակցութեան այդ շրջաններէն մին կազմեց ԺԲ. դարու վերջին մասը ու ԺԳ.ի սկիզբը, երբ Տփղիսի (Թիֆլիս, վրացերէն Թպլիսի) մէջ կ'իշխէր Թամար թագուհին: Հայերը 1945ին պարտուեր եւ Բիւզանդիոնի յանձներ էին Անի մայրաքաղաքը: Քիչ ետքը երկիրը սկսեր էր աւերուիլ մշտատեւ պատերազմներու պատճառով, սակայն մաս մը Հայեր դաղթեր էին հիւսիս, Վրաց մօտ, ուր անոնց հովանաւորութեան տակ կազմուեր էին Զաքարեաններու, Օրբելեաններու, Հաղբակեաններու ու Պռօշեաններու ինքնավար աւատապետութիւնները: Թամար թագուհին, որուն շրջանը Ոսկեդար է կազմած Վրաստանի, Վրաց Կիորկի (Գէորգ) Գ. թագաւորին միակ աղջիկն ու ժառանգորդն էր, առասպելական գեղեցկութեան տէր: Ծնած էր շուրջ 1160ին, 1185ին ամուսնացեր ռուս Անտրէյ Պոկոլյիւպսքի մեծ դուքսին որդիին Կէորկիի հետ, երկու տարի ետքը ամուսնալուծուեր ու 1189ին երկրորդ ամուսնութիւնով մը միացեր՝ Օսեթներու Դաւիթ Սուլան իշխանին հետ: Իր բանակներուն գլուխը կը գտնուէին երկու քաջայաղթհայազգի սպարապետներ, Զաքարէ Սպասալար (մեռած 1211ին) ու Իւանէ Աթաբեկ Մեծ (մեռած 1229ին), որոնք բազում յաղթութիւն գործեցին արեւելեան ասպատակներու դէմ ու Վրաց պետութեան սահմանները ընդարձակեցին Սեւ Ծովէն մինչեւ Կասպից Ծով: Թամար թագուհի իշխեց 1184էն մինչեւ իր մահը, որ տեղի ունեցաւ 1212ին:

Թամար թագուհի իրեն խորհրդական կարգած եւ արտաքին ու ելմտական նախարար անուանած էր Շոթա (հայերէն Աշոտ) Ռուսթավելի անուն անձ մը, գրեթէ իրեն տարեկից, որուն կեանքը խորհրդաւոր անստուգութիւն մը կը պարուրէ: Շոթա ծնած էր հարաւային Վրաստանի Ռուսթավի քաղաքը, Տփղիսի հարաւակողմը, Կուր գետի ափին, այժմ ալ կանգուն, (բնակչութիւն՝ 62 հազար), Ատրպատականի ու Հայաստանի սահմաններուն մօտ: Շատեր ծագումով Հայ կը նկատեն զինքը, Ռուսթավցի Աշոտ անունով, որ յետոյ վրացերէնը ընտրեց որպէս արտայայտութեան միջոց: Եւ արդէն Ռուսթավելի՝ վրացերէնի մէջ սոսկ Ռուսթավի քաղաքին բնիկը, Ռուսթավցի կը նշանակէ: Աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ Շոթա, ազնուական ընտանիքի ծնունդ, տղայ տարիքէն որբացած, մեծցաւ իր հօրեղբօր հսկողութեան ներքեւ, ուսումն ստացաւ Աթէնքի մէջ, յետոյ Վրաց պալատին մէջ պաշտօնի կոչուեցաւ Թամար թագուհիի կողմէ եւ բուռն կերպով սիրահարեցաւ անոր: Թամարի գեղեցկութենէն զգլխած, անոր գովական ու սիրային տաղեր ուղղած են ուրիշ բանաստեղծներ ալ, ի մասնաւորի Ցաշրուխածէ տաղերգուն: Այս տաղերը, որոնք «Թամարիանի» խորագրին տակ հաւաքուեցան, մեծ ժողովրդականութիւն վայելեցին ու երգուեցան ոչ միայն Վրաստանի, այլեւ դրացի երկիրներու մէջ՝ վրացերէնով, պարսկերէնով եւ արաբերէնով: Սակայն Շոթայի սէրը հետեւանք չունեցաւ, անշուշտ: Այս անյոյս սիրոյ վերջաւորութեան՝ քաշուեցաւ հանրային կեանքէ, ճգնաւորի հագուստ զգեցաւ, Երուսաղէմի մէջ վանք մտաւ եւ իր մահկանացուն կնքեց հոն, 1215ին: Իր սիրային տաղերը դժբախտաբար կորսուած են այսօր: Բարեբախտաբար կը մնայ իր գլուխ գործոցը, Վէփխիս Թքառսանին (= Ընձենաւորը), այսինքն ինձի մորթ հագած մարդը), որուն նախերգանքին մէջ հեղինակը կցկտուր տեղեկութիւններ կուտայ իր կեանքի մասին: Մեծաթռիչ վիպականութիւնով օծուն այս դիւցազներգութիւնը, որ վրացական գրականութեան գագաթնակէտը կը ներկայացնէ, միաժամանակ համաշխարհային գրականութեան կարեւոր գլուխ գործոցներէն մին ալ կը համարուի: Վրացիները սովոր են երկին ձեռագիր կամ տպագրուած օրինակներէն մին կրել իրենց գրպանը՝ որպէս հայրենի մասունք, ու շատեր գոց կը սորվին ամբողջ երկը, որ կը բաղկանայ 7044 չափածոյ ու յանգաւոր տաղերէ:

Ահա այս բանաստեղծին ծննդեան 800ամեակն է որ տօնուեցաւ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին, բովանդակ աշխարհի մէջ: Շոթա Ռուսթավելի Կովկասեան ազգերուն միջնադարեան մեծագոյն աշխարհիկ բանաստեղծն է: Այո, պէտք է ծանրանալ այդ աշխարհիկ բառին վրայ, որովհետեւ ԺԲ. դարուն՝ մինչ հայկական գրականութիւնը տակաւին կը պահէր իր կրօնական (Շնորհալի եւ ուրիշներ) ու պատմագրական (Մատթէոս Ուռհայեցի եւ ուրիշներ) բնոյթը, եւ հազիւ կը յանդըգնէր ելլել բժշկութեան (Մխիթար Հերացի), օրէնսդիտութեան (Մխիթար Գոշ) եւ առակագրութեան (Վարդան Այգեկցի) մարզը, անդին Վրացիք արդէն սկսեր էին արտադրել գեղարուեստական ստեղծագործութիւններ ու սիրային երկարաշունչ դիւցազներգութիւններ: Զ. ու Է. դարերուն Վրացիք արդէն թարգմաներ էին Ֆիրտուսիի «Արքայագիրք»ը (=Շահնամէ) եւ ջանացեր կապկել զայն: Դիւցազներգակ վիպապաշտ այս շարժման գլուխը կը գտնուի Շոթա Ռուսթավելի իր Վէփխիս Թքառսանիով: Սակայն, արդար ըլլալու համար պէտք է հոս անմիջապէս նշել որ եթէ մեր միջնադարեան գրչի մարդիկը ժլատ էին գտնուեր գեղարուեստական ստեղծագործութեան մէջ, հայ ժողովուրդը այս պակասը լրացուցեր էր ազգովին՝ իր ծոցէն ստեղծագործելով Սասունցի Դաւիթ դիւցազներգութիւնը Թ. դարէն սկսեալ:

Վէփխիս Թքառսանի քնարական դիւցազներգութիւնը կը բաղկանայ 58 մասերէ եւ կ'ընդգրկէ 1761 քառեակներ չափածոյ ու յանգաւոր, որոնց իւրաքանչիւր տողը կազմուած է 16 վանկերէ: Երկը ներշնչուած է ժամանակակից պարսիկ ասպետական չափածոյ սիրավէպերէ: Պատմուածքին թատերավայրը կը տարածուի արաբական թերակղզիէն՝ մէկ կողմէ մինչեւ Հնդկաստան ու Չինաստան, միւս կողմէ ալ մինչեւ Եգիպտոս եւ Սուտան, այնպէս որ միջավայրը աւելի խլամական է քան քրիստոնէական: Դերակատարները կը պատկանին մարդկային չորս ցեղերու, — արաբ, հնդիկ, չինացի ու խափշիկ: Պատմուածքին հանգոյցը կը հիւսեն երկու սիրահար զոյգեր, այսինքն երկու երիտասարդ իշխանազուն սպարապետներ եւ երկու իշխանուհիներ, որոնք երկար բաժանումներէ ու բազմաթիւ արկածներէ ետք կը միանան: Ռուսթավելի իր դիւցազներգութեան մէջ նկարագրականն ալ կ'ընէ Թամար թագուհիի պալատան կենցաղին, սովորութիւններուն եւ արարողական կարգուսարքին: Հետեւաբար կարելի է երկը այս տեսակէտէն Վրաց ազգային դիւցազներգութիւն ալ համարիլ:

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱԵԱՆ

(Շար.)

ԺԻԻԼ ՎԷՌՆ

ԼՈՒՍԻՆԸ ԽՈՍՏԱՑԱԾ Է ՄԵԶԻ

Ա.

«Մեկնումը տեղի ունեցաւ իրիկուան ժամը 10·46: 40 երկվայրկեանին: Երեք ապրող էակներ կը սլանային դէպի միջմոլորակային անջրպետը: Միշէլ Արտան, նախագահ Պարպիգան եւ հարիւրապետ Նիքոլ իրենց ճամբան պիտի կտրէին 97 ժամ, 13 վայրկեան եւ քսան երկվայրկեանէն: Հետեւաբար Լուսին կրնային հասնիլ հինգ Սեպտեմբերի կէս գիշերին միայն, եւ ոչ թէ չորս Սեպտեմբերին, ինչպէս հաղորդած էին քանի մը թերթեր:

«11 – 12 Դեկտեմբերի գիշերը հեռագիր մը ղրկուած էր Լոնկզ Փէքի կայանէն: Կը հաղորդէր թէ Դեկտեմբեր 11ի իրիկուան ժամը 8·47ին, հրթիռը շեղած էր իր ճամբէն, անհասկնալի պատճառներով, չէր հասած իր նպատակին, բայց բաւական մօտեցած էր անոր եւ բռնուած Լուսնի ձգողականութենէն, ուր սկսաւ դառնալ լուսնի շրջագծին վրայ, որուն արբանեակը եղաւ»:

Ասիկա կը կատարուէր 1866ին... Ժիւլ Վէռնի բոցավառ ուղեղին մէջ: Երկու օրաթերթեր, Նանթի մէջ, ընթերցողները կը պահէին լարուած վիճակի մը մէջ, իբրեւ թերթօն հրատարակելով Ժիւլ Վէռնի նոր վէպը՝ «Երկրէն դէպի Լուսին»: Աւելի քան հինգ հարիւր խանդավառ ընթերցողներ կ'արձանագրուէին յաջորդ ճամբորդութեան համար:

Հեղինակը իր գիրքին մէջ կ'երեւակայէ թէ Պարպիգան,, «Կուն Ակումբի» նախագահը, կը շինէ 297 մեթր երկարութեամբ հսկայական թնդանօթ մը, որ, լեցուած 200·000 քիլօ հրաբամպակով որոնք կրնան վեց միլիառ լիթր կազ արտածել՝ մինչեւ լուսին պիտի սլացնէ գընդակ մը՝ յարմարցուած իր մէջ ընդունելու երեք հոգի, իրենց գիտական կազմածներն ու ուտեստեղէնը: Ճամբորդութեան ընթացքին, այս «տիեզերագնացները» պիտի բախին բազմաթիւ դժուարութիւններու, զորս կը ճանչնան այսօր տիեզերքի մասնագէտները: Պարպիգան, Լուսնէն վերադարձին դէպի երկիր սլացող այերանաւի մը արագութիւնը կը գնահատէր երկվայրկեանի մը մէջ 16 հազար մեթր: Դեռ վերջերս, Խորհ. Միութեան գիտական Ակադեմիայի տնօրէն Մցթիսլաւ Քէլտիզ, այս միեւնոյն արագութիւնը երկվայրկեանին մէջ 11·229 մեթր կը գնահատէր: Ժիւլ Վէռնի հերոսներուն սպառնացող մեծագոյն վտանգներէն մէկը, երբ Լուսնին կը մօտենային, երկնաքարերն էին: Միեւնոյն այս երկնաքարերն են, որ, ինչպէս անցեալ Ապրիլին կը հաստատէր Ալեքսանտր Վինոկրատով ռուս գիտնականը, 53 անգամ զարնուեցաւ Լունա-10 չբնակուած այերանաւին: Ահա թէ ինչպէս կը նկարագրէ Ժիւլ Վէռն երկնաքարերու այս անձրեւը: «Քարերու հրավառ այս կը տորները կը բախէին իրարու, կը տարտըղնուէին փշրուած, վերածուած փոքրիկ կտորներու՝ որոնցմէ մէկ քանին զարնուեցան հրթիռին: Նոյնիսկ ձախակողմեան ապակին կոտրեցաւ զօրաւոր բախումի մը տակ: Լոյսը, որ կը յաղեցընէր եթերը, կ'աճէր անբաղդատելի

ՔԻԻԼՀԱՆ-ՊԷՅԻ

— Ահա, տասնըհինգ տարի է, կար կը կարես, հոգիդ դուրս կուգայ: Ի՞նչի չեն սորվիր կարել, ձեւել, լուացք ընել: Ձեռքերը ծալեն, նստին, մարդիկը անոնց համար Պէյօղլուէն՝ Ֆրանսուզներու մաղազաներէն կարած Ֆիստան, շափղա բերեն, իրենք ալ ալմաստ, բրլիանդ քարերով ականջները, ձեռները զուկեն, բէբէքի (տիկին) նման բարձերու արանքը նստեն: Թող հիմի քիչ ալ քաղցած մը նան, որ դառն դատողների դադրը (յարդը) իմանան: Օրական հազար մարդ կը լոզանայ աս բաղնիքի մէջ, ադոնցէն մէկը օր մը հարցուցած կա՞յ, թէ այդ բաղնիքի մէջ ամէնէն շատ չարչրուող քիւլհանջին ուտելու հաց ունի: Պիտի էլբիսը օրական տասնըութ սահաթ կար կարէ, փող վաստկէ. որ ինքն ու քիւլհանջիի տղան ապրին ... Տար, տար աս փարան, գնա, տղու քով:

— Մեղի պէտքը չէ, տանը փող կայ, ադ փարան տար ձգէ անոնց քով, ինչպէս կը լսեմ նեղութիւն ունին, ասաց Էլբիսը:

— Ադ փողը անոնց եարան չի սազցնի, դու գնա բանդ, թող նեղ օրի մնան, որ իմանան, թէ ինչքա՞ն դառն է նեղ օրով ապրողներու հալը (վիճակը): Անոր կնիկն ու աղջիկները քուփէի ու սէթեայի (ծածկուած պատղարակ) մէջ նստած՝ զադիֆալը(*) շատ են մաշել, թող քիչ ալ սրտերը, ձեռները, ոտները մաշեն, որ կար կարողների, լուացք անողների, տախտակ սրբողների, սէթեան(**) կրողների հալէն հասկանան:

— Էհ, ինչ մեղք ունին անոնք, իրենց խելքը շատ չի հասնի, մարդիկն ալ անոնց զաֆէսի (վանդակի) մէջ կը պահեն, որ չըլլայ թէ՝ քամի դիպչի: Ինչ կ'ուզէ ըլլայ, բան մը ընելու է ...

— Չէ երթամ զլուխս գրաւ դնեմ, խիղճս ծախեմ, փարա գտնեմ ու տանեմ անոնց տամ, որ անոնք ալ քթով պնչով քիւլվհանջիէն օգնութիւնն անգամ ամաչելով առնեն, ետեւ տանեն զիր ու զիբիլի տան: Չէ, ուտել ուզողը՝ թող դատի: Ես տարին տասներկու ամիս անոնց համար գերութիւն չեմ կրնայ ընել: Իմ տըւած օգնութիւնէն, ինչո՞ւ ամչնան, իրանք որ դատին, խօ՞ մարդու կարօտ չեն դառնալ:

— Հիմի դատելու սովոր չեն, լաւ պահուած են, օգնելու է, որ քիչ քիչ սորվին:

— Դուն ալ ադպէս էիր աղջիկ վախտդ: Նեղն որ ինկար, եաղմա(***) ալ ներկեցիր, կար ալ կարեցիր:

— Անոնք ալ կ'ընեն, ան օր Խուցի դուդուէն իմացայ, որ սկսել են մօդիստէն կար տանել ու կարել: Մայրերն ալ սկսել է քերագեայ բանել:

— Թող սորվեն, թող նեղը մնան, որ իրենց մարդոցն ու ուրիշի օգնութեան չկարօտին: Ես կամ, չըկամ, քեզ համար մէկ է, դու քու տղուդ ալ կը պահես: Անոնք ալ աշխատին, որ վարժուին:

— Լաւ, թող սորվեն, ամմա ասօր բան մը գտիր, տար ...

— Սորվեցնելու չէ, ես ողորմութիւն ոչ կուտամ, ոչ կ'առնեմ, գնա, զահլաս հերիք տանես:

— Տար, կ'ըսեմ կոր, ասելով դուրս գնաց Էլբիսը:

— Գնա, բանդ, ասաց ու օջախում ըսկըսեց փայտ դարսել քիւլհանջին: Նա փայտերը լցնելիս մրմնջում էր քթի տակ:

— Այդպէս, կը կակղնաս՝ կ'ուտես: Ուրիշի դռանը ծառայ մտիր, ամսուայ երեսուն օրը համրէ. օրական հազար նախատինք կրէ, վազ տուր վեր, վար, որ իմանաս, թէ ինչքան դառն է զրկուած ըլլալը: Ան ոսկիները, որ կը բաշխէիր չալզըջիներուն (սազանդար) մէյխանաջիներունը, չգիտեմ ինչերուն, տես ինչքան դառն է վաստկելը: Ամմա չէ խելոքցած, դեռ չէ հասկացած աշխարհի ինչ ըլլալը, թող մէկ նստի, թող մէկ անտեղի համն էլ առնի, ետեւ մարդ կը դառնայ: Երբ գործը պրծաւ, քիւլհանջին նստեց չիբուխը լքցրեց, վառեց, դարձեալ խորասուզուեցաւ մտածութիւնների մէջ ու ասաց կատաղած:

— Այ, քեզ աւազակ Հայ: Քաղաքի մէջ, լոյս օրով, դատով դատաստանով՝ հազար լիրայի տեղ չորս հազարանոց միւլքերը առնել, վերջն ալ դեռ բանտ նստեցնել: Մոլլա – Իդրիսը զուր տեղ փարայ խարջողը չէ, ինչո՞ւ նորից դատ կը վարէ, ինչո՞ւ աւելորդ փարա կը ծախսէ... երբ դիտէ, որ Մկօն էլ բան չունի վճարելու: Աստեղ ալ բան մը կայ, աստեղ ալ հանելուկ մը կայ, տեսնենք ինչ է:

Անցաւ մի շաբաթ, Մկօն կրկին եկաւ, խնդրեց, խօսեց, թախանձեց, բայց քիւլհանջին չը զիջաւ, չուզեց ուրիշ միջոցների դիմել:

— Ես տեսայ Մօլլա – Իդրիսին, ասաց նա ծանրութեամբ, խօսեցայ, խնդրեցի, ամմա ան ըսաւ, որ չի կրնար դատէն ետ կենալ: Մէկ որ ծախս եմ ըրել, ըսաց, մէկ ալ որ շարթ(*) եմ ըրել, պիտի ատոր նստեցնեմ, որ ուրիշ պարտականներս ինձնէն վախենան:

ԱՏՐՊԵՏ

(5 Շար.)

(*) Թաւիշ:

(**) Պատգարակ:

(***) Գլխի կապելու բամպակի թաշկինակ:

(*) Երդում որով պայմանը դրժողի կինը արձակուած է համարւում եւ մինչեւ այդ կինը չարձակէ, մի ուրիշը մարդ չառնէ, ապահարզան չըտայ, էլ նախկին ամուսինը նորան չի կարող առնել:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐՈՒԱՆ

ԱՌԻԹՈՎ

Հայ Մշակոյթի օրը մեր գրի եւ գրա – կանութեան տօնն է : Տօնն է մեր մտքի եւ հոգու անմահ մշակների , որոնք հազար ու մի ըրկանքներով , անքուն գիշերների տքնաջան աշխատանքով կերտեցին ու կերտում են մեր փառապանծ մշակոյթը :

Տօնն է համայն հայ ժողովրդի , որ պաշտամունք ունի հանդէպ իր ազգային գրի ու գրականութեան եւ իր մտքի վաս – տակաւորների հանդէպ : Ժողովուրդների յարատեւութեան եւ գոյութեան խմաստը պայմանաւորուած է Մշակոյթի ամուր եւ անսասան հիմունքներով : Այն ազգերը , որոնք պաշտամունքի եւ զոհաբերութեան դիտակցութեամբ կառչած են իրենց լեզ – ուին , գրին ու գրականութեան , յաւեր – ժական է նրանց կեանքը , եւ պատմու – թեան ահեղ փոթորիկներն անգամ ան – կարող են սասանելու այն ժողովրդների կեանքը , որոնք ամուր կառչած են իրենց ազգային սրբութիւն՝ մշակոյթին : Ահա այս սրբազան եւ նուիրական գիտակցու – թեամբ էր որ Յրդ գարու , մեր անմահ ընտրեալների փաղանգը՝ առաջնորդու – թեամբ Սուրբ Սահակ եւ Սուրբ Մես – րոպի , քաղաքական տագնապի եւ մեր ժո – ղովրդի գոյնդակ օրերին՝ երբ հայ ժողո – վրդի ձուլման եւ պատմութեան ասպա – րէզից անհետ չքանալու օրհասի ահա – զանգներ հնչում հայոց աշխարհի երկնա – կամարում , հիմքը գրին մեր հոյակապ մշակոյթին՝ ստեղծելով հայկական այ – բուբենը : Ծանօթ է բոլորիս այն ահաւոր երկունքը , որ ապրեցին Յրդ գարու սուրբերի չարքն անցած մեր մտաւորա – կանները եւ այդ մեծ երկունքի արդիւն – քը այն նուիրական աւանդն է , որ թողե – ցին մեզ եւ որ կոչւում է հայ մշակոյթ : Յրդ գարու ազգանուէր այդ փաղանգը ու – նեցաւ իր արժանաւոր յաջորդները յե – տագայ բոլոր գարերում և չարունակւում է մինչեւ այսօր :

Հայ գրական , գեղարուեստական եւ գիտական անդաստանը այսօր էլ իր ծաղկման եւ զարգացման ընթացքի մէջ է չնորհիւ նուիրեալների այն բանակի , ո – րոնք սպասարկում են Մեսրոպեան սրբա – զան այրուբենին եւ լուսաւորչի հայ ժողո – վրդին : Մեր մշակոյթի անմահ վար – պետները , որպէս չհամակիրներ առաջ – նորդում են մեր ժողովրդին դէպի վեհ ու բարձր ոլորտները մեր ազգային նը – ւիրական գաղափարների եւ ձգտումների :

Որքան ժամանակ կանդնած է հայ մշա – կոյթը եւ քանի գեռ անյիսուն են մշակոյ – թի մեր անմահ սպասարկուները , անմահ ու անվախճան է նաեւ ինքը հայ ժողո – վուրդը : Փառք մեր մշակոյթը կերտող – ներին , յաւերժ փառք հայ ժողովրդին եւ իր ստեղծագործ ոգուն :

ԱԼԻՍ ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

Միւնխէն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԾԱԾԿԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱՌԱՐԱՆՆ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆ Է

Ծածկանունների դործածութիւնը հա – մաշխարհային երեւոյթ է , որից անմասն չենք եւ մենք՝ Հայերս : Բայց ցաւոք պէտք է արձանագրել , որ դեռեւս հրա – պարակի վրայ չհայ քիչ թէ շատ արժէ – քաւոր մի բառարան , որը բաւարարէր օ – րաւուր ազգ մեր բանասիրութեան պա – հանջները : Ճիշդ է , մեզանում եւս կա – տարուել են որոշ փորձեր (Գ . Լեւոնեան , Ա . Բարսեղեան եւ ուրիշներ) , բայց դը – րանք ցանկալի աւարտին չեն հասցուել :

Այդպիսի աշխատանք է ձեռնարկել դը – րականութեան եւ արուեստի թանգարանի աւագ դիտաշխատող Բախտիար Յովա – կիմեանը : Նա 15 տարուայ պրպտումնե – րից յետոյ վերծանել է 3900 հեղինակի 12 հազար ծածկանուն , որոնք դործած – ուել են 1750 թուականից մինչեւ օրս՝ հայկական , ռուսական եւ օտարերկրեայ մամուլում : Կազմողն իր առջեւ նպատակ չի դրել եւ յաւակնութիւն էլ չունի լիա – կատար բառարան ստեղծելու : Բայց եւ այնպէս , ընդդրկուել են հայ հասարակա – կան կեանքի տարբեր բնագաւառների դը – րեթէ բոլոր նշանաւոր անձինք , ովքեր մամուլում հանդէս են եկել ծածկանուն – ներով :

Բառարանը բաղկացած է երկու մասից .

Ա) Ծածկանունների ցանկ , տպադրու – թեան տեղը , ժամանակը եւ ապրիւրը :

Բ) Հեղինակային ցանկ , որտեղ դրը – ուած են հեղինակի ազգանունը , անունը , հայրանունը , ծննդեան եւ մահուան տա – րեթուերը , գործածած ծածկանունները :

Բառարանից կարող են օգտուել պատ – մաբանները , անտեսագէտները , իրաւա – գէտները , գրականագէտները , լեզուա – բանները , արուեստագէտները , ազգա – գրագէտները , լրագրութեան պատմու – թեամբ զբաղուողները :

1965 թուականին «Հայ հեղինակների ծածկանունների բառարանը » ներկայա –

կաւին չատ փոքր , Ժիլ Վէռնն համայուած էր գիտական նորութիւններով : Ութ տա – րեկանին իր մօրաքրոջ ուղղած նամակի մը մէջ կը կարդանք . « Սիրելի մօրաքոյ – րըս , չատ կը փափաքիմ որ գաս մեզ տես – նելու , որովհետեւ բոլոր սրտովս կը սի – րեմ քեզ : Կը խնդրեմ , եկուր մեր քով , եւ յետոյ պիտի ուդէի որ բերէիր ինծի պղտիկ հեռագիրները՝ գորս խոստացած էիր» :

Թ . Ա . Թ .

(Մնացեալը յաջորդով)

ուել է «Հայաստան» հրատարակչութեա – նը : Գեղարուեստական դրականութեան բաժինը աշխատանքը տուել է դրախօսա – կանի արեւելահայ եւ արեւմտահայ բա – նասիրութեան հմուտ գիտակ Գառնիկ Սահակեանին եւ առաջել նրա՝ տպա – դրութեան յանձնարարող դրախօսականը : Բայց չուտով աշխատանքը վերադար – ձուել է հեղինակին , պատճառաբանու – թեամբ , թէ բաժինը ծանրաբեռնուած է եւ մօտ ժամանակներում դիրքը տպագրել չի կարող :

Մամուլի պետական կոմիտէն եւս յանձն չի առել դրա տպագրութիւնը՝ վկայա – կոչելով թղթի պակասը :

Այսպիսով , տպագրութեան գործը յե – տաձգուել է անորոշ ժամանակով : Մինչ – դեռ աւելի ու աւելի է մեր բանասիրու – թիւնը զգում այդ բառարանի կարիքը , բառարան , որ ունեն աշխարհի բոլոր քա – ղաքակիրթ ժողովուրդները՝ նոյնիսկ մի քանի հրատարակութեամբ :

Գուրգէն Մահարի , Գեղամ Սար – եան , Վաղարշակ Նորենց , Սեր – դէյ Սարինեան , Հրանտ Թամ – րազեան , Լեւոն Հախվերտեան :

«Գրական Թերթ»

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սփիւռքի Հայութեան հետ մշակութա – յին կոմիտէի դահլիճին մէջ , Երեւան , նշուեցաւ Վենետիկի Մուրատ – Ռափա – յէլեան վարժարանին 130ամեակը :

Բացման խօսքը ըրաւ կոմիտէին նախա – գահը՝ Վ . Համազասպեան , իսկ վարժա – րանին մասին հանդամանօրէն խօսեցաւ Գ . Բեկմէզեան , որ ըսաւ ի մէջ այլոց .— Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը բաղ – մաթիւ փայլուն էջեր արձանագրեց հայ մանկավարժութեան , հայապահպանութեան պարզացման եւ ազգային գոյամարտի պատմութեան մէջ : Անիկա միշտ առաջ – նորդուեցաւ բարեբար Եղուարդ Ռափա – յէլի պատուէրով . «Դուք հայ ծներ էք եւ պարտական էք ձեր լեզուն հասկնալ : Երդումով կ'ըսեմ ձեզի , որ եթէ չսորվիք ձեր լեզուն , ես զձեզ ինծի որպէս չեմ ճանչ – նար : Որդիք , կը կրկնեմ ու կ'ապդարաւեմ ձեզի , ազդով Հայ էք , ոչ մէկ ժամանակ պիտի չմոռնաք ձեր ազգը , կամ լեզուն , որովհետեւ բնութեան եւ բարի ուսումնա – րան օրէնքով ամէն մարդ պիտի սիրէ իր ազգն ու անոր պայծառութիւնը» : Այս պատգամը վարժարանին մէջ է զորու է մինչեւ այսօր : Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը 130 տարիներէ ի վեր կը շա – րունակէ մեր մեծ թարգմանիչներուն գործը՝ միշտ կենսական պահելու համար մեր ազգականութիւնը , մեր պատմութիւ – նը , մեր մշակոյթը :

Հուսկ ուրեմն խօսեցաւ Յ . Ճ . Սիրու – նի , որ իր յուշերը պատմեց Դ . Վարու – ժանի , Ահարոնի , Ս . Թղլեանի , Վ . Փա – փազեանի մասին , որոնք Մուրատ Ռա – ֆայէլեան վարժարանի սաները եղած են :

ԶՕՅՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

Քանի մի տարի առաջ , երբ Ալեքսէյ Ալեքսէյեւիչ իրենց գե – ղեցիկ բնակարանին մէջ էր , Ինծի հետ հը – րաւիրուած էր միայն Պասէվիցի պառաւ կոմսուհին որ նշանաւոր է իր սուր դէմ – քով եւ բարձր ձայնով : Ֆրաու Պրայ – թէնպախ մեկուսացաւ կոմսուհիին հետ խօսակցելու համար , իսկ ես ալ իր աղ – ջկան հետ կը պարտէի ձմեռնային պար – տէզին մէջ որ բուրումնաւէտուած էր դլխաւորաբար հասարակածային հազ – ուագիւտ ծաղիկներով եւ կը նայէր ա – ւրսթրիական դեսպանատան պարտէզին վրայ :

Երբ նստանք արմաւենիներուն տակը – ը պտնուող եղէգնեայ թիկնաթոռներուն վրայ եւ մանկլաւիկ մը սուրճ հրամցուց մեզի , սիրուն Էլզիզ սկսաւ ընկճել դիս Գահաժառանգին ներքին կեանքի մասին հարցումներ ընելով եւ ամենաջերմ հե – տաքրքրութիւն մը ցոյց տալով Նորին կայսերական Բարձրութեան անձնական գործերուն եւ կենցաղին մասին :

Երիտասարդ ու աշխարհիկ օրիորդները չատ կը սիրեն այսպիսի հարցումներ տալ , եւ սովորութիւն դարձած է այլեւս ինծի համար գոհացուցիչ կերպով մը պատասխանել անոնց , առանց արտօնուած սահմաններէն դուրս ելլելու :

— Ինչ հետաքրքրական կ'ըլլայ , Գա – հաժառանգի թիկնապահին կեանքը , ա – դաղակեց ան : Մայրս չատ կը փափաքի Փոցտամի ընդունելութիւններուն համար հրաւիրատոմս մը ունենալ : Դեռ այսօր կը մտածէր թէ չէի՞ք կրնար արդեօք ձեր ազդեցութիւնը օդտադործել այդ օժան – դակութիւնը ընելու համար իրեն :

Իսկոյն կռահեցի թէ ինչու այնքան չաճախ նախաճաշի եւ ընթրիքներու հր – աւիրուած էի , եւ՝ թէ ինչու համար այդ առինքնող անմեղունակ աղջկան հետ առանձին ձգած էին զիս :

Վայրկեան մը մտածելէ ետք պատաս – խանեցի .

— Ձեմ կարծեր որ չատ դժուար բան մը ըլլայ ատիկա : Իսկոյն պիտի մտա – ծեմ թէ ինչ կրնամ ընել այդ փոքրիկ դոհացումը տալու համար ձեզի : Բայց կը յուսամ որ եթէ յաջողիմ , պիտի փա – փաքիք ձեր տիկին մօրը ընկերանալ , ա – ւելցուցի կնամեծարօրէն , սիկառ մը վա – ռելով :

— Սառուիս խիստ ազնիւ էք , ազդակ – ակեց ան ուրախութենէն վերացած , որով – հետեւ պալատական շրջանակներուն մէջ ընդունուելու միակ զպազիարը անոնց հաճոյք կը պատճառէր իրեն :

Այս տեսակէտով , երիտասարդ թէ տա – րեց , բոլոր կիները նոյնն են : Ամէն տե – սակ մեքենայութեան եւ պայքարի ըն – դունակ են անոնք յոտս կայսերական գահոյից սողոսկելու համար : Այդ նպա – տակը մտասեւեռում մըն է որ կը զգիակ դիրենք եւ , աւաղ , խիստ չաճախ պատ – րանաթափ կ'ընէ զանոնք :

Ցաջորդ առտու , պալատ գարձիս , Թրէչթէրնիցի սենեակը հանդիպելով մօրը եւ ազգական անուններն ալ ներկայացուցի հրաւիրատոմսերու ցանկին մէջ :

— Ո՞վ են այս կիները , մրմռաց ծեր մարաջախտը իր թանձր չրթունքներէն ա – հադին սիկառ մը վար առնելով :

— Ինծի ծանօթ խիստ հարուստ անձեր են եւ օրիորդը չատ սիրուն է :

— Լաւ ուրեմն , սիրուն ազջիկներու պէտք ունինք հիմա , որովհետեւ վերջին պարահանդէսներուն բաւական տգեղու – թիւններ ունեցանք , յայտարարեց վճռա – կանօրէն պալատան ամէնէն չատախօս այս մարաջախտը :

Ցետոյ սկսաւ պատմել կայսրուհիին պատուոյ սենեակներէն մէկուն պայթա – կըղալից պատմութիւնը , որուն համա – ձայն չանկարծ անյայտացեր էր ան Նոր Պալատէն եւ կը կարծուէր թէ Սկովտիա փախած է :

— Կայսրը կատղած է , աւելցուց , բայց չի դիտեր դեռ ամբողջ ճշմարտութիւնը եւ կարծեմ թէ երբեք ալ պիտի չդիտ – նայ :

Շաբաթէ մը , Գահաժառանգն ու իշխա – նուհին մեծ պարահանդէս մը կուտային գոր կայսրն իսկ իր ներկայութեամբ կը պատուէր :

ՕՒԻԼԵԼՄ ԼԸ ՔԼՕ

(Շար .)

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փարիզէն Օր. Քէչեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Պահարեանի, Ուսթըր (Մ. Նահանգներ) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապ. Խաչի Սարսէլ – Առնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ ընկերուհի Ա. Պառաւեանէ հարիւր Ֆր. Ս. Առաքելեանի եւ Վ. Տիլանեանի մահերուն առթիւ :

× Տիկին Ստամպօլեանէ եւ զաւակներէ յիսուն Ֆր. Ս. Առաքելեանի մահուան առթիւ :

× Այրի Տիկին Ա. Նիկողոսեանէ տասը Ֆր. Վ. Տիլանեանի մահուան առթիւ :

×

Պ. Հ. Անտոնեան յիսուն Ֆր. կը նուիրէ «Հայ – Բոյժ»ին, փոխան ծաղիկի Տիկին Էլմոն Երանեանի մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Սարսէլ – Առնուվիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Առաքելեան ե Տիլանեան ընտանիքներուն եւ Կ. Երանեանի իրենց կորուստներուն համար :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեանէ քսան Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Ս. Առաքելեանի կսկծալի մահուան առթիւ : Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Թառարէն Այրի Տիկին Աղաւնի Սողոմոնեանէ 25 Ֆրանք իր ամուսնոյն Երուանդ Սողոմոնեանի մահուան տարելիցին առթիւ եւ Վալանսէն Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մարգարեանէ իրենց սիրելի խնամիին Մարտիրոս Մարգարեանի (Լիոն) մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն Ֆր. (Օդափ. կայանին) :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Տիկին մը գրասեեակի կամ թարգմանի գործ կը փնտռէ : Գիտէ Ֆրանսերէն, գերմաներէն, ռուսերէն, անգլերէն, պարսկերէն եւ թուրքերէն :

Հեռաձայնել Տիկին Քարանի 508–81–58, ժամը 10էն առաջ կամ 18էն ետք :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի հանրապետութեան շրջանը — Յեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը :

Յաւելուածներ :

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ :

Դիմել՝ Հրանտ–Սամուէլեան Գրատուն :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒՆ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈՐՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտ. 29ին, Շաբաթ իրիկուն, 6րդ թաղապետարանի սրահը :

×

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Հոկտ. 30ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբը ձեռնարկած է գրադարանի մը կազմութեան Ֆրանսական եւ հայկական բաժիններով : Այս առթիւ կը յայտարարէ որ շնորհակալութեամբ կը ստանայ գրադարանի ճոխացման համար եղած ազգային նիւթեր պարունակող Ֆրանսերէն եւ հայերէն գիրքերու նուիրատուութիւնը, զանոնք լաւագոյնս օգտագործելու նպատակով :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ ՖՐԱՆՍ–ՔԻՒԼԹԷՌԷՆ

ՈՒՐԲԱԹ (Հոկտ. 14) ժամը 9·25–էն 9·25 :

ՇԱԲԱԹ (Հոկտեմբեր 15) ժամը 9·25էն 9·45 :

Ժան – Ժաք Ասլանեան կը ներկայացնէ Ժան Սալվեանի յայտագիրը՝ Հայաստանի երգ ու պար :

Բնագիրներ եւ քերթուածներ՝ Ֆրետերիք Մաքլէր, Վահէ Կոտէլ, Արշակ Չօպանեան, Սայաթ – Նովա եւ Դանիէլ Վարուժան :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՆՈՐ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆԻ

«ՈՏԱՆԱՒՈՐՆԵՐ» ԵՒ «ԱՌԱՆՑ ՍԻՐՈՅ»

Տաղաչափեալ թատերգութիւնը պարունակող գրքոյկը՝ 10 Ֆրանք :

Ստանալու համար դիմել հետեւեալ հասցէին՝

K. V. MAKSOUDIAN

53, Rue Richer — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի օրը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Հոկտ. 15ին, Քաղա տ'Իթալիա :

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անդամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 20·45–ին, Թէաթր տէ զ'Առի մէջ, 66 Ռիւ տը Ռոշըշուառ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides
Ուրբաթ Հոկտ. 14, ժամը 20·30ին

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ԻԲՐԵՒ ՕՏԱՐ ԾԱՌԱՅՈՂ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿ ՍՊԱՅԻՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Շարժանկարի երեկոյթ մը կազմակերպած է զոր կը հավանաւորէ նախկին – ռազմիկներու նախարար՝

Mr. Sanguinetti

Կը ներկայացուի, Ֆ. Բիսթիան – Ժաքի

UN DE LA LEGION

Avec FERNANDEL, sur l'écran et dans la salle

Առաջին մասին մէջ.— Գ. Տէր – Աբրամով, իր Պալալայքայի ծանօթ խումբով :

Մուտք 10 Ֆրանք

Կարելի է նախապէս դիմել Պ. Յ. Առաքելեանի

20, Rue Nungesser et Coli, PARIS (16e) - MOL. 34-70

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

LYNCH. ARMENIA, Travels and Studies. 2ème éd. Beirut, 1965, 2 vol. reliure toile, 197 illustration, Carte etc.	125 Fr.
ADONTZ, Etudes Arméno-Byzantines, Lisbonne, 1965, 440 p.	35 Fr.
MANANDIAN, Tigran II et Rome, Lisbonne, 224 pages	15 Fr.
MANANDIAN, The trade and cities of Armenia, Lisbonne, 248 p.	35 Fr.
J. MECERIAN, Histoire et institutions de l'Eglise Arménienne Beyrouth, 1965, Illustr. et Carte	42 Fr.
J. MECERIAN, Le génocide du peuple arménien	9 Fr.
Mgr. JEAN NASLIAN, Mémoires, Vienne, 2 vol. illustrés	60 Fr.
Յ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ, ՀԱՅ ԱՏԼԱՍ, Լոս–Անճելըս, մեծադիր 328 էջ, լաթակազմ, բազմաթիւ գունաւոր եւ ոսկեդրուագ նկարներով եւ քարտէսներով : Շքեղ տպագրութիւն :	175 Ֆր.
Յ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ, Յետ մահու, հրատ. Ս. Վրացեան, լաթակազմ	10 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ Յ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս, Պէյրութ, պատկերազարդ, լաթակազմ, 584 էջ	15·00 Ֆր.
ԷԼԻԶ ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ, Ստուեր եւ Լոյս, Փարիզ	13,00 Ֆր.

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Ճոխ մթերք հայերէն եւ Հայոց մասին ֆրանսերէն գրքերու եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններու :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 11 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10734 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.734

ԼՈՒՌ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ակնարկենք այն աշխատանքին, որ անազմուկ եւ ներամփոփ կը կատարեն մարդիկ, ծրագրուած նպատակի մը իրագործման համար :

Մարդկային յառաջդիմութեան առաջին պայմանը աշխատութիւնն է :

Առօրեայ աննշան կարծուած ճիգերու գումար մըն է յաճախ մեծութիւն մը :

Արհամարհուած այդ ճիգերուն յումպէտս վատնումը դառնութիւններ պիտի պատճառէր օր մը ենթականերու, որոնք ամէն ինչ կ'ուզեն արագօրէն ձեռք բերել :

Լուռ եւ կեդրոնացած աշխատանքը պայման է մանաւանդ նորերու համար :

Իրենց երկրորդական ուսումը ստացած եւ մասնագիտութեան պատրաստուող շատերը, կէս ճամբան մնացած են, ոչ որովհետեւ բնական ուշիմութիւն եւ կարողութիւն պակսած է իրենց, այլ անոր համար, որ ունեցած չեն կամք նստելու սեղանին առջեւ եւ ուսումնասիրելու իրենց ընտրած մասնագիտութեան վերաբերեալ գիրքեր կամ հրատարակութիւններ :

Ցրուած, ամէն ինչով տարուած ուսանող մը, որ կը շեղի ծրագրով իրեն յանձնարարուած պրպտումներէ, ուշ կամ կանուխ պիտի ձախողի :

Աշխատանքը պիտի դառնար հաճելի ու կրթիչ, եթէ յարատեւօրէն լծուէր ուսումնասիրութեան :

Երիտասարդութիւնը խոցող շեղումներուն մէջ ինքնակեդրոնացման ճիգի պակասը ամէնէն վտանգաւորն է :

Խոյս տալ զինք մտաւոր պատրաստութենէ հեռացնող զբաղումներէ եւ կեդրոնանալ իր մտային զարգացման հետ առընչուած նիւթերու վրայ, պարտականութիւն մըն է, որ պիտի դառնար քիչ ատենէն կեանքի պայքարին համար անփոխարինելի նպաստ մը :

Վրիպած երիտասարդներու բանակ մը կայ ամէն տեղ :

Անոնցմէ շատերը իրենց ժամանակը կը սպաննեն անտեղի զբաղումներով :

Մերթ պարեր, մերթ սպառիչ ժամանցներ, յաճախ ամէն տեղ եւ ամէնուն հետ ըլլալու ցանկութիւններ պատճառ կը դառնան որ ծալած գիրք եւ տետրակ, մոռնան տեղ մը հասնելու հրամայական պահանջը :

Լուռ աշխատանքը կ'ենթադրէ կեդրոնացում :

Բոլոր մեծ դէմքերը առանձնութեան մէջ լծուած լուռ պրպտումներու, հասած են իրենց նպատակին :

Աղմուկ, խառնիճաղանճ, յոգնեցնող ու ռամիկ փոխասացութիւններ չեն կրնար տեղ մը հասցնել անհատը, որ սեւեռուն ծրագիր մը ունի :

Հրաժարած կարգ մը հաճոյքներէ, քաշուած իր աշտարակին մէջ, մարդ պէտք է մերթ փնտռէ իր հոգեկան ուժերը : Լրծուի ստեղծագործ աշխատանքի եւ զարգացնէ իր միտքը :

Երիտասարդական իր ուժերուն հանդէպ զուրգուրանք պէտք է ունենայ առանձնապէս ուսանող մը, որ կ'ուզէ դէմք մը դառնայ ու յարգուիլ իր շրջապատէն :

Կարգ ու կանոն մը կեանքի մէջ պայման է, տեղ մը հասնելու համար :

Երիտասարդի մը իրաւունքն է անշուշտ, ունենալ բարեկամներ, տեսնուիլ անոնց հետ, ներկայ գտնուիլ հրապարակային լուրջ ձեռնարկի մը, բայց պէտք չէ կարեւորը զոհել երկրորդականին, պէտք չէ անձնատուր ըլլալ մանր փառասիրութեանց, որոնք իր ուժերը սպառող պարագաներ են :

Աննշան կարծուած այդ ժամերը օգտագործելով ուսանող մը պիտի կրնար օրին տիրանալ իր վկայականին, ու դառնալ արժէք մը :

Գիտութեան եւ յառաջդիմութեան այս դարուն մէջ մանր պատրաստութիւններով եւ շնչատ փորձառութեամբ անձերու քիչ կարեւորութիւն կը տրուի :

Արդ, ինչ որ կը փորձուի յաճախ թերխաշ պատրաստութեամբ ընել, թերեւս օգտակար ըլլալու ազնիւ մտածումով մը, առաւելագոյնով կատարուած պիտի ըլլար, եթէ գագաթ մը կտրելէ ետք միայն փորձուէր :

Անտեղի մարզանքներով հազիւ թէ կարելի ըլլայ տեղ մը հասնիլ :

Կայ տակաւին ծնողքներու զոհողութիւնները յումպէտս վատնելու պարագայ մը : Զգալի մանաւանդ, երբ յոյսեր եւ ակնկալութիւններ կան կապուած տղոց պատրաստութեան հետ :

Լուռ աշխատանքով, կեդրոնացած ճիգերով կարելի պիտի ըլլար ոչ միայն յաջողօրէն աւարտել որեւէ մասնագիտութիւն, այլ եւ սորվիլ պիտանի մէկ երկու լեզու, հմտանալ, ուժ տալ ընդհանուր զարգացման :

Առանձնապէս Հայերս պահանջ ունինք այս ուղղութեամբ պատրաստուած սերունդներու :

Պահանջ ունինք որակեալ երիտասարդներու, լուրջ, ծանրագլուխ, համեստ այլ մանաւանդ զոհողութեան ճամբէն քալելու տրամադիր :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ "ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ"

Փեքինի մէջ ցարդ չէ ծանուցուած չին ուսանողներու արտաքսումը Խորհ. Միութենէն, այնպէս որ կարելի չէ գաղափար ունենալ թէ ի՞նչ տպաւորութիւն կ'ընէ ժողովուրդին վրայ նման որոշում մը : Մնաց որ չէր հրապարակուած նաեւ չինական վերջին որոշումը, ըստ որուն մինչեւ մէկ տարի Չինաստանէն պէտք է հեռանան բոլոր օտար ուսանողները : Կը թուի սակայն թէ խորհրդային փոխադարձութեան այս որոշումը որոշ դժգոհութիւն պատճառած է պաշտօնական շրջանակներու մէջ, երկու գլխաւոր պատճառներով .— Ա) Լաւատեղեակ աղբիւրէ, ծանօթ է որ տեղեկացնելէ ետք կարգ մը դիւանագէտներու թէ Չինաստանէն կ'արտաքսուին օտար ուսանողներ, չին իշխանութիւնները յոյս յայտնած էին որ փոխադարձ միջոցներ ձեռք չեն առնուիր արտասահման գտնուող չին ուսանողներուն նկատմամբ :

Բ) Ըստ չինական յատուկ տրամաբանութեան, փոխադարձութեան հարցին մէջ, երբ նման միջոցներ ձեռք կ'առնուին Չինացիներուն դէմ, անմիջապէս այնպէս կը ներկայացուի թէ Չինացիք խտրականութեան զոհ են : Իբրեւ պատճառաբանութիւն կ'ըսուի թէ Չինաստանի ձեռք առած միջոցները կը վերաբերին բոլոր օտարներուն, մինչ խորհրդային որոշումը յատուկ է Չինացիներուն :

Փեքինի մէջ միշտ տեղի կ'ունենան դիւանագիտական խօսակցութիւններ առանց ելքի, այս հիման վրայ : Խորհ. Միութիւն գտնուող չին ուսանողները աւելի շատ են քան Չինաստան գտնուող ռուս ուսանողները (հազիւ 15) : Մնաց որ Չինաստանի եւ հիւսիսային Քորէայի յարաբերութիւնները, որոնք նուազ սիրալիր էին չին – խորհրդային յարաբերութեանց վատթարացումէն ի վեր, հիմա ալ աւելի պաղած են ուսանողական խնդրէն ի վեր :

Կոմսոմոլսկայա Պրաւդայի Փեքինի թղթակիցն ալ արձագանգ կը հանդիսանայ այն դժուարին պայմաններուն որոնց մէջ կ'ապրին Փեքին գտնուող խորհրդային ուսանողները, որոնք ստիպուած են Խորհ. Միութիւն վերադառնալ չինական որոշումէն ետք : Խորհրդային այս ուսանողները խոստովանած են թէ Փեքինի մէջ «ջղագրգիռ մթնոլորտի մը մէջ կ'ապրին, տրուած ըլլալով որ ամէն կողմէ տպառնալիքներ կը լսեն չին «յեղափոխական» ուսանողներու կողմէ եւ թէ հոն ուր կ'ապրին պատերը լեցուն են հակախորհրդային նշանախօսքերով » :

Պելկրատի Թանիուկ մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ «Փեքինի Մանկավարժական Հաստատութեան«Կարմիր պահակներու ռազմական խումբը» մայրաքաղաքի համայնավար կուսակցութեան կոմիտէի կեդրոնատեղիին պատերուն վրայ ազդեր դրած է ուր խստօրէն կը քննադատուի վերոյիշեալ կոմիտէն : Ասիկա մեծ անակնկալ մը եղած է տրուած ըլլալով, որ այս կոմիտէն Յունիսի սկիզբը նշանակուած է կեդրոնական կոմիտէին կողմէ : Գլխաւոր քննադատութիւններ կ'ըլլան այս նոր կոմիտէին քարտուղարին դէմ, որ նաեւ անդամ է կեդրոնական կոմիտէի դիւանին :

Ասդին անդին բախումները կը շարունակուին :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՀԱՐՑԸ

Նիւ Եորքի մէջ, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարները մէկուկէս ժամ խօսակցութիւն ունեցած են : Անգլիոյ նախարարը անգամ մը եւս շեշտած է Ժընեւի ժողովին գումարման անհրաժեշտութիւնը : Այս առընչութեամբ, կ'ըսուի թէ Կրոմիքոյի պատասխանը քաջալերական չէ եղած : Խորհդային Արտաքին նախարարին այս դիրքը շատ զարմանալի չէ :

Նախ Կրոմիքոյի առաջին ««Նիէթը» չէ այս մասին, յետոյ բրիտանացի նախարարը գիտէր, երբ կը նստէր Կրոմիքոյի հետ խօսելու, թէ Հանօյ մերժած է արդէն անգլիական ծրագիրը : Այսուհանդերձ Պրաուն խորհրդային իր պաշտօնակիցին յանձնած է Պրայթընի ծրագրին մէկ պատճէնը, այլ խօսքով այն ճառը զոր խօսած է Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան համագումարին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը յետաձգեց այն ճամբորդութիւնը զոր պիտի կատարէր Իրաք, քոլերայի պատճառով : Ներկայիս Լիբանան կը գտնուի :

ԼՈՒՎԷՆԻ մէջ (Պելժիա) ցոյցեր կատարուեցան բողոքելու համար Լուվէնի Կաթոդիկէ համալսարանին մէջ տրուած Ֆրանսերէնի դասերուն դէմ : Ֆլաման հողի վրայ գտնուելով, Ֆլամանները չեն ուզեր որ Ֆրանսերէն դասաւանդուի Լուվէնի հանրածանօթ համալսարանը :

ԹՐԻԷՍԹԷԻ մէջ շատ բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են բանուորներու եւ ոստիկաններու միջեւ : 70 վիրաւոր կայ : Ցուցարարներու մէջ նշմարուած են անիշխանականներ ինչպէս Չինացիներու կողմնակից համայնավարներ : Բախումներու բուն պատճառները շատ յստակ չեն, կը կարծուի թէ անջատ համայնավարներու գործ է, տրուած ըլլալով որ կեդրոն – ձախը (կառավարական մեծամասնութիւն) դէմ է շարժումին, ինչպէս նաեւ ընդդիմութիւնը :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ տեղեկատուութեան նախարարը՝ Պումազա փախած է Ալժէէն եւ Ժընեւ ապաստանած : Նախկին նախարարը կը ճշդէ թէ պաշտօնանկ չէ եղած ինչպէս կը յայտարարէ Պումետիէն, այլ ինք հրաժարած է ցոյց տալու համար թէ բոլորովին դէմ է Պումետիէնի քաղաքականութեան եւ ընդդիմութեան մէջ կը մտնէ :

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Թուրքեւյունական բանակցութիւններո մասին.—

(Հոկտ. 7)

Թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները մըտած են իրենց վերջին փուլին մէջ, եւ այժմ յայտնի կ'ըլլայ թէ երկու երկիրները ո՞ր կէտերուն վրայ կը ծանրանան առաւելապէս եւ ինչպիսի՞ համաձայնութեան մը յանդիլ կ'ուզեն : Թուրքիա կ'ընդունի որ Կիպրոս անկախ պետութիւն մը չըլլայ, բայց պայման կը դնէ որ երկկողմանի ԷՆՕՍԻՍով մը վերջանայ այս գործը : Գալով Յունաստանի, այնքան ալ չի պնդեր իր տեսակէտին վրայ, որպէսզի Թուրք կառավարութիւնը կացութիւնը փրկէ Թուրք հանրային կարծիքին առջեւ : Ինչպէս կը յիշենք, Թուրքիա քանիցս կրկնած էր թէ միակողմանի ԷՆՕՍԻՍ մը չի կրնար ընդունիլ, այլ Կիպրոսի բաժանումն է որ կը պատշաճի իր տեսակէտին :

Այժմ Թուրքեւհելլէն տեսակցութիւնները կեդրոնացած են երկկողմանի ԷՆՕՍԻՍի մը կարելիութեան շուրջ : Թուրքիա կը պահանջէ որ ամէն գնով գոհացում տրուի իրեն եւ Յունաստան կը ջանայ կարգադրութեան եղանակ մը գտնել : Իբր առաջին պայման, Թուրքիոյ զինուորական խարիսխ մը պիտի տրուի Կիպրոսի մէջ : Հաւանական է որ յառաջիկային, երբ անգլիական զօրքը հեռանայ իր պահականոցներէն, բրիտանական խարիսխներէն մէկը Թուրքիոյ յանձնուի : Դեռ յայտնի չէ թէ խնդրոյ առարկայ խարիսխը վարձո՞ւ պիտի տրուի Թուրքիոյ, թէ ոչ Թուրքիոյ պիտի կցուի : Թուրքիա կը պնդէ որ այդ խարիսխը իրեն պատկանի, եւ ոչ թէ վարձու ըլլայ :

Ուրիշ պայման մը եւս, — կղզիի Թուրք ազգաբնակչութեան իրաւունքները պէտք է կատարելապէս յարգուին, եւ անոնց պահանջներուն գոհացում տրուի : Հելլէն կառավարութիւնը իբր մեծագոյն զիջողութիւն, կ'ընդունի որ Կիպրոսի Թուրքերը իրենց անջատ քաղաքապետութիւնները ունենան, հոն ուր համախումբ կը բնակին : Թուրքիա կը պահանջէ որ Կիպրոսի Թուրքերը ինքնավարութեան մը տպաւորութիւնը ունենան ե այդ պայմաններուն տակ ապրին : Ասոր փոխարէն հելլէն կառավարութիւնը կը ջանայ որ Կիպրոսի Թուրքերը «փոքրամասնութեան» մը իրաւունքները վայլեն միայն, եւ այդ ուղղութեամբ երաշխիք տրուի իրենց :

Թուրքեւհելլէն տեսակցութիւնները մինչեւ հոս հասած են ներկայիս, եւ այլեւս մօտեցած են իրենց վերջակէտին : Արտաքին նախարարութեան շրջանակները կը շարունակեն միշտ գաղտնապահ ըլլալ եւ կը յանձնարարեն որ հանրութիւնը սպասէ վերջնական արդիւնքին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ 50 ՄԻԼԻՈՆ ԿՈՒՏԱՅ

ԱԹԷՆՔ.— Մակարիոս Արք. Լատին ամերիկեան երկիրները այցելելէ առաջ, Հոկտեմբեր 16ին Աթէնք պիտի հանդիպի, Թուրքեւհելլէն բանակցութեանց շուրջ նոր տեղեկութիւններ քաղելու համար : Հելլէն թերթ մը կը գրէ թէ Յուտան յիսուն միլիոն ոսկի հատուցում պիտի տայ Թուրքիոյ, եթէ Թուրքերը մեկնին Կիպրոսէ :

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գոյութիւն ունի՞ թէ ոչ մտքերու, աւելի ճիշդը՝ պատկերներու հաղորդում մը տարածութեան վրայ, մէկ մարդու ուղեղէն դէպի մէկ ուրիշին ուղեղը :

Թեր ու դէմ կարծիքներ կը յայտնուին այս մասին : Թէ ո՞վ իրաւունք ունի, ցոյց պիտի տայ ապագան :

1958 Յուլիս 25ին, Մ. Նահանգներու «Նոթիլուս» ընդծովեան սուզեցաւ ովկիանոսին խորը, ուր մնաց 15 օր : Ընդծովեային խցիկներէն մէկուն մէջ նստած էր մէկը, որ օրը երկու անգամ թուղթի մը վրայ կը գծէր նկարներ : Այդ թուղթերը պահուեցան դաղտնի պահարանի մը մէջ, իբրեւ խիստ դաղտնի փաստաթուղթեր :

Ծովափը ուրիշ մարդ մը խիստ հսկողութեան տակ, օրուան նոյն ժամերուն իր միտքերը նկարներու ձեւով կը գրանցէր թուղթերու վրայ, որոնք նոյնպէս խիկոյն կը դրուէին դաղտնի պահարաններու մէջ : Նկարներուն նիւթը կ՚ընտըրուէր գիտական մարմնի մը կողմէ՝ յատուկ մեքենայի օգնութեամբ : Ձեռք առնուած էին այնպիսի նախազգուշական միջոցներ, որոնք անկարելի կը դարձնէին զեղծարարութիւնը :

Օգոստոս 10ին ընդծովեան վերադարձաւ ափ : Երբ երկու անձերուն նկարած նկարները համեմատեցին, պարզուեցաւ, որ անոնց նկարներուն 70 տոկոսը իրարու նման էին :

Այս ձեւի փորձեր կատարուեցան նաեւ Խորհ. Միութեան մէջ :

Կան նաեւ առօրեայ կեանքի մէջ պատահած դէպքեր : Յիշենք օրինակ մը : Եօթը տարեկան տղայ մը յանկարծ կը ճչայ եւ կը սկսի օգնութիւն կանչել՝ ըսելով, որ հայրը կը խեղդուի : Մեծ դըժուարութեամբ կը յաջողին հանգստացնել երախան, թէեւ ան կը շարունակէ կրկնել, որ իր հայրը խեղդուեցաւ ու ինք տեսաւ հօրը խեղդուիլը : Շուտով, ծովափէն իսկապէս հեռագիր կուգայ, որ տղային հայրը խեղդուած է : Եւ, ինչ որ զարմանալի է, ճիշդ այն պահուն, երբ տղան կը ճչար :

Այս դէպքը նկարագրած է Ֆրանսացի բժիշկ մը գիտական ամսաթերթի մը մէջ : Նման դէպքեր հազուադէպ չեն : Եւ կարելի չէ միայն պատահական զուգադիպութիւններով բացատրել : Իսկ եթէ պատահական զուգադիպութիւն չէ, կը նշանակէ, թէ գոյութիւն ունի տարածութեան վրայ միտքի, մտապատկերներու հաղորդման ցարդ մարդկութեան անծանօթ նոր եղանակ մը, որ հնարաւոր կը դառնայ ուղեղի առանձնայատուկ, առայժմ դեռ չբացայայտուած վիճակի մը պայմաններուն մէջ :

Տարածութեան վրայ մտապատկերներու հաղորդման դէպքերը ընդհանրապէս կը պատահին ծանօթներու միջեւ : Ըստ որուն, կը հաղորդուին ոչ թէ բառեր, այլ տեսանելի մտապատկերներ, յոյզեր :

Տարածութեան վրայ մտապատկերներու հաղորդման երեւոյթը շատերը կը կապեն մարդուն օրկանիզմին մէջ յայտնաբերուած ելեկտրական կամ ինչպէս կ՚ըսեն՝ կենսելեկտրական հոսանքներուն հետ : Ուղեղի կեղեւին այդ կենսելեկտրական հոսանքները շատոնց ի վեր յայտնի են եւ ներկայիս դիւրութեամբ կ՚արձանագրուին :

Բնականաբար, հարց կը ծագի, թէ հընարաւո՞ր է այդ հոսանքները արձանագրելով, անոնց բնոյթով կարդալ մարդուն միտքը, դաղափար կազմել անոր մտաւոր ընդունակութիւններուն մասին, որոշել մարդուն խառնուածքը, բնաւորութիւնը, կրթութիւնը, սովորութիւնները : Տարբերութիւն կա՞յ, արդեօք, տաղանդաւոր եւ սովորական մարդոց կենսելեկտրականներուն միջեւ :

Կատարուած բազմաթիւ փորձերը ցոյց տուին, որ կենսելեկտրական հոսանքին բնոյթը չի փոխուիր՝ մարդուն մտածումին բովանդակութեան համապատասխան :

Երբ գիտնականները փորձեցին մարդու մը ուղեղին կեղեւէն ստացուած կենսահոսանքները զօրացնել եւ հաղորդել ուրիշ մարդու մը ուղեղին, պարզելու համար թէ այս վերջինը կը յաջողի՞ այդ ճամբով կարդալ առաջինին միտքը, փորձերը յանդեցան բացասական եզրակացութեան :

Որոշ թիւով գիտնականներ կ՚ենթադրեն, թէ մտապատկերներու հաղորդումը տեղի կ՚ունենայ ձայնասփիւռին սիսթեմին ձեւով :

Սակայն մտքին հաղորդումը երբեմն տեղի կ՚ունենայ այնպիսի պայմաններու մէջ, ուր սովորական ձայնասփիւռին ալիքները անզօր են : Օրինակ, խորհրդաւոր հեռազգայական ազդանշանները կանդ չեն առներ մետաղեայ պաստառին եւ ջուրի հաստ շերտին առջեւ : Իսկ եթէ մտքին հաղորդումը տարածութեան վրայ տեղի կ՚ունենայ ոչ թէ ձայնասփիւռի ալիքներուն միջոցաւ, ուրեմն, կը նշանակէ, թէ գոյութիւն ունին ուրիշ ալիքներ, որոնք դիւրութեամբ կը յաղթահարեն թէ ջուրը եւ թէ պողպատը :

Գիտնականներուն համաձայն գոյութիւն ունին այդպիսի ալիքներ : Օրինակ, նեյտրինօ մասնիկները, որոնք բնագէտներուն ենթադրութեամբ կը կազմեն տիեզերքին մաթերիային մօտ մէկ երրորդ մասը : Ասոնք կը շարժին լոյսի արագութեամբ եւ դիւրութեամբ կ՚անցնին ամէն մէկ նիւթին, նոյնիսկ մեր մոլորակին մէջէն : Միւսը՝ քաշողականութեան ալիքներն են, որոնք կ՚արձակուին բոլոր շարժական մարմիններուն կողմէ՝ աստղերէն մինչեւ ելեկտրոն :

Յամենայն դէպս դեռ այս հարցը կարելի չէ վերջնապէս լուծուած նկատել :

Շատ հաւանական է, որ ապագայ ուսումնասիրութիւնները երեւան հանեն բոլորովին նոր մասնիկներ եւ ալիքներ, որոնք ըլլան տարածութեան վրայ միտքի հաղորդման դաղտնիքին բանալին :

Ա. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՇՈԹԱ ՌՈՒՍԹԱՎԵԼԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երկը գրուած է ասպետական ոգիով եւ ատոր պատշաճող կառոյցով ու ոճով : Նպատակ ունի ներբողել առաքինութիւնները, եւ առաւելապէս պանծացնել բարեկամութիւնը, հաւատարմութիւնը, սէրը, դութն ու բարեգործութիւնը, իրերայաջորդ արկածներու ընդմէջէն : Տիրապետող տարրը, սակայն, հաւատարմութեան ոգին է, որով տոգորուած է հեղինակին անշէջ սէրը,— մահացու սէր մը որ զայն ճակատագրականօրէն կը կապէ թագուհի Թամարի : Ռուսթավելի այս երկը գրեց իր երիտասարդութեան, երբ 29ամեայ Թամար երկրորդ ամուսնութիւնով կը միանար իշխան Դաւիթ Սոսլանի, 1189ին :

Դիւցազնավէպին ամփոփումը հետեւեալն է : Արաբիոյ Ռոսթեվան թագաւորը դահաժառանգ աղջիկ մը ունի, Թինաթին անունով, որու անյոյս սիրով մը կապուած է երիտասարդ սպարապետը, Ավթանտիլ :

Որսորդութեան մը ընթացքին, ասոնք, ինձի մորթ զգեցած զարմանալի ասպետ մը կը գտնեն դետի մը եղերքը : Թագաւորը կ՚ուզէ անոր գաղտնիքը հասկնալ, սակայն ընձենաւորը խարազանով կը սպաննէ զինք հալածողները ու կը փախչի : Թագաւորին ցասումը մեղմելու համար, Թինաթին սպարապետէն կը խնդրէ երթալ ասպետը գտնել ու իրենց բերել, խոստանալով Ավթանտիլի հետ ամուսնանալ, եթէ յաջողի : Ավթանտիլ, այս խոստումէն խրախուսուած, կը թափառի Արաբիայէն մինչեւ Հնդկաստան ու Չինաստան, ի խնդիր խորհրդաւոր ասպետին : Ու վերջապէս օր մը, ասպետին հաւատարիմ աղախինին, Ասմաթի շնորհիւ կը յաջողի տեսակցիլ անոր հետ : Ասպետը, Թարիէլ, Ավթանտիլի կը պատմէ իր դժբախտ պատմութիւնը : Հնդիկ իշխան մըն է Թարիէլ, իր երկրին սպարապետը, որ կայսեր աղջկան Նեսթան Տարեճանի հետ միասին է մեծցած, անոր սիրահարած ու գաղտնօրէն փոխադարձութիւն գտած : Սակայն Նեսթան նշանած մը ունի, Չինաստանի դահաժառանգը, որ օր մը այցի կուգայ Հնդկաց պալատը : Կայսրը Թարիէլի կը հրամայէ զայն պատիւներով ընդունիլ, ինչ որ սպարապետը կը գործադրէ իր տիրոջ հաւատարիմ մընալու համար : Թարիէլի այս ընթացքը կը զայրացնէ Նեսթանը որ սիրադրուժ կը նկատէ զայն եւ հետեւաբար նախատական խօսքեր կ՚ուղղէ իր սիրահարին : Այս վերաբերումէն գրգռուած, Թարիէլ ուղղակի կ՚երթայ Չինացիին բանակատեղին, անոր դանկը կը ջախջախէ եւ խոյս կուտայ երկրէն : Երբ կը տեղեկանայ թէ Նեսթան ալ նոյն օրը փախած է պալատէն՝ Թարիէլ կը սկսի զայն փնտռել : Ու երբ փնտռտուքները որեւէ արդիւնք չեն տար, Թարիէլ ինքզինք անապատ կը նետէ, յուսահատ եւ ընկճուած, ինձի մորթ մը կռնակը : Երբ Թարիէլի պատմութիւնը կ՚աւարտի, երկու երիտասարդ սպարապետները յաւերժական բարեկամութիւն կ՚ուխտեն իրարու, եւ Ավթանտիլ կը խոստանայ Նեսթան Տարեճանը չգտած՝ չվերադառնալ իր սիրելի Թինաթինին : Փնտռտուքներու ընթացքին կը դիմէ Եգիպտոսի պալատը, ուր բարձրաստիճան պաշտօնատարի մը տիկինը, Ֆաթմա, կ՚ըսէ իրեն թէ բաւական ժամանակ առաջ երկու խափշիկներ երիտասարդ աղջիկ մը բերեր էին պալատ, որ դարձեալ անհետացեր էր : Ֆաթմա եւս կը սկսի փնտրտուքի ու քիչ ետքը կը տեղեկանայ, թէ աղջիկը Քաճի կոչուած դեւերու ձեռքն էր ինկեր ու անմերձենալի բերդի մը մէջ բանտարկուեր : Որով, Բվթանտիլ իր քով կ՚առնէ Թարիէլը ու երկու սպարապետները կ՚երթան բարի թագաւոր Փրիտոնը տեսնել : Անոր զինուորներուն օգնութեամբ կը գրաւեն բերդը ու Նեսթան Տարէճանը կ՚ազատեն : Այս վերջինը իրենց քով առնելով՝ Ավթանտիլ եւ Թարիէլ կը վերադառնան Ռոսթեվանի պալատը, Արաբիա, ու հոն կը կնքուի Ավթանտիլի ու Թինաթինի, եւ Թարիէլի ու Նեսթան Տարէճանի ամուսնութիւնը :

Այս պատմութեան մէջ, այլաբանօրէն, կը տեսնենք Թամար թագուհիին տիպարը : Թինաթին կը մարմնաւորէ անոր շնորհն ու կանացի առաքինութիւնները, Նեսթան Տարէճան ալ անոր յանդուգն ու կռուազան հպարտութիւնը :

Ռուսթավելիի լեզուն հարուստ եւ զօրեղ է : Ան ծանօթ էր հայերէնի, յունարէնի, լատիներէնի, հնդկերէնի, պարսկերէնի, արաբերէնի եւ թուրքերէնի, Այս լեզուներէն արմատ բառեր ներմուծեց վրացերէնի մէջ եւ անոնց ածանցներ ու մասնիկներ կցելով վրացերէն նոր բառեր հնարեց : Այնպէս որ Ռուսթավելին առանց այլեւայլի պէտք է ընդունիլ որպէս իրական կերտողը Վրացիներու գրական լեզուին :

Վէփխիս Թքառսանին երկար ատեն դրչադիր վիճակի մէջ մնալէ ետք՝ առաջին տպագրութիւնով հրատարակուեցաւ 1712ին, բազմաթիւ մանրանկարներով գեղազարդուած : Յորելենական տպագրութիւնը կատարուեցաւ 1937ին, հատ մըն ալ 1951ին : Երկը թարգմանուած է բազմաթիւ լեզուներու, ռուսերէնի, ուկրայներէնի, գերմաներէնի (1890, չափածոյ), անդլերէնի (1912, արձակ) եւն. : Թարգմանուած է Ֆրանսերէնի, վերջերս՝

ՔԻԻԼՀԱՆ-ՊԷՅԻ

Մկոյին վճռեցին երկու տարի բանտարկութիւն, փախցրած ապրանքի մի մասը գտան եւ աճրդով ծախեցին, իրեն էլ բանտարկեցին : Քիւլհանջին ամէն օր մի փոքր հաց տանում էր իր հօրեղբօր որդուն, այնքան որ սովից չմեռնի : Տանից թէեւ անկողին ուղարկեցին, բայց այդ անկողնով կաշառեց կարգիէնին (պահապան), որպէսզի աւազակների խոնաւ եւ սալայատակ բնից իրեն ազատելով՝ վերի յարկը փոխադրէ : Այդ բանը թէեւ Քիւլհան Պէյի քէֆով չէր, բայց չխօսեց : Մկօն ամէն օր տրտունջներ էր անում, Քիւլհան Պէյիին ասում :

— Դու որ ուզենայիր, ինձ աս օրը չէիր թողնի :

— Ես ալ կ՚ուզէի, որ դու ադ օրը ընկնես ու ալ նեղ օրին մնացածներու հալէն հասկանաս :

— Օխթն օտարին կախուելուց ազատել ես, մարդասպաններուն բանտէն փախուցել ես. ամմա հօրեղբօր որդուդ հաւարին չհասար :

— Ես կ՚ուզեմ, որ դու մարդ դառնաս...

— Գնա, ադ ծակ փիլիսոփայութիւնդ քիւլհանջիներուն կարդայ :

— Կ՚ուզեմ, որ դու ալ քիւլհանջի դառնաս ...

— Ալ քիւլհանջիներէն ինչո՞վ եմ պակաս, ես ալ անոնց պէս տկլոր, ամմա ադ բանէն ի՞նչ օգուտ : Տանը հաց կ՚ուզեն, մատղաշները քաղցած են :

— Անոնց տարդը մի ըներ, անոնք իրենց հացը իրենք կ՚աշխատին :

— Վայ անոնց դատումի գլխուն, ասեղով պիտի ապրին ...

Օրից օր Մկօն կատաղում էր, նա միայն այժմ ըմբռնում էր, զգում իր դառը վիճակը : Նրա աչքի առաջից երբեք չէր հեռանում, ոչ Աբիկեան Սիմօնի, ոչ Մոլլա Իդրիսի պատկերը, ոչ դատաւորների, ոչ սուտ վկաների, ոչ էլ այն ընկերների, որոնք հետզհետէ իրեն թողել հեռացել էին : Այն ընկերները, որոնք ժամանակով տասնով, հարիւրով իրենից օգնութիւն էին ստացել, այժմ չնչին զումարներով, ծխախոտի փողով անգամ չէին ցանկանում թեթեւացնել նրա վիճակի դառնութիւնը : Մինչ այդ նա չէր զգացել իր կորուստի ահաւորութիւնը, բայց հետըզհետէ բորբոքւում էր սիրտը եւ զգում էր, թէ որքան մեծասրտութեամբ էր տարել Քիւլհան Պէյին այնքան զրկանքները : Այս փոփոխութիւնները նկատում էր Քիւլհան Պէյին եւ ուրախանում, որ Մկօն աստիճանաբար ուղղւում էր :

Ամէն օր նոյնպէս ճշմարիտ տեղեկութիւններ էր առնում Քիւլհան Պէյին Մկոյի տանից : Նա իմանում էր, թէ ի՞նչ էր մտնում նրանց տունը, կամ ի՞նչ էր դուրս գալիս : Շաբաթական մէկ մէկ Մկոյի տունը կապոցով բան էր ուղարկում, այնպէս որ նրանք չէին էլ իմանում, թէ ո՞վ էր ուղարկում : Երբ լսում էր աղջիկների գործով զբաղուելը, ասում էր մտքումը .

— Ապրիք, այդպէս, խելօք մարդը ոչ ոքի բեռ չդառնալ :

Շատ անգամ դիշերը թողնում էր քիւլհանը, վազ էր տալիս Իճադիէ, Մկոյի տան չորս կողմը շուռ էր գալիս, լուսամուտներից մտիկ էր տալիս, երբեմն ըզգուշութիւնով պարտէզից ներս էր մըտնում եւ ամէն կողմը քննելուց ետք, վերադառնում : Երբ անմեղ երեխաներին նկատում էր մէջ դիշերին մի աղօտ լամպի լոյսով կար կարելիս, աչքերը լցւում էին, սիրտը բորբոքւում էր, կայծակի արագութեամբ թողնու մէր ուհեռանում : Իր սովորական տեղը նստելուց ետք, խորասուզւում էր եւ որեւիցէ սթափումից յետոյ մրմնջում :

— Մօլլա Իդրիսի հարէմի մէջ քառասուն հարճեր օր ու դիշեր, երգեն, պարեն, անխնայ պատռեն, կոտրեն, լափեն, լակեն, թափեն, իսկ Մկոյի աղջիկները մինչի լոյս ճրագի մը լոյսով նստեն անոնց համար Ֆէրէջէ (վերնազգեստ) մը կարեն, որ իրենց ուտելիք ցամաք հացը դնեն :

Օրիցօր այնպէս վրդովւում էր Քիւլհանջին, որ իր կնոջ ու որդու համար էլ բոլորովին չէր մտածում, խելքը, միտքը Մկոյի երեխաների հետ էր :

Նա դիտէր, որ Էլբիսը էդ վագրի նման կարող էր պաշտպանել իր ձագին, որդին մեծանալով փայտ կոտրելով, կամ փողոցներում տէփուրը գլխին ուտելիք ծախելով, օրական հացը միշտ կարող էր դատել, կինը փոր հացի, կամ շորի ու զարդի համար իրան չէր ծախել, այն ինչ Մկոյի ընտանիքի դեռ թոյլ էր, նրա մատղաշ երեխաները շատ էին, մայրը անվարժ, աղջիկները անփորձ եւ աւելի օգնութեան ու պաշտպանութեան կարօտ :

Իւսկիւտարի բոլոր խանութուորները, թուլումպաջիները ճանաչում էին Քիւլհան Պէյին, ամէնքը նրան յարգում էին, որ խանութը մտնում, մի բան էր կշռել տալիս, կամ մի բան էր առնում, ոչ ոք նրանից փող չէր վերառնում, բոլորը գիտէին, որ քիւլհանջին ինքը պէտք չունէր, իրան համար ոչինչ չէր գնում, ինչ որ առնում էր, ուրիշի օգնելու համար էր, իսկ մսագործները, հացթուխները, նպարավաճառները, իրանք էլ որպէս նեղ օրով մեծացած մարդիկ կամ իսկ եւ իսկ թուլումպաճիներ, նեղ օրում գտնուողների համար հոգիները չէին խնայել : Նամանաւանդ Քիւլհան Պէյի նման կարեւոր մարդու խաթրը ո՞վ կը կոտրէր :

ԱՏՐՊԵՏ

(6 Շար.)

ԺԻԿ ՎԷՌՆ
ԼՈՒՍԻՆԸ ԽՈՍՏԱՑԱԾ Է ՄԵԶԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երբ 18 տարեկան էր, հնարաւորութեան հետեւելու: Տակաւին սրամտութեամբ եւ երազներով լեցուն տղայ մըն էր: Իրիկուն մը, երբ ծայր աստիճան ձանձրացած էր ընդունելութեան մը ընթացքին, յանկարծ որոշեց թողուլ հեռանալ, եւ, զուարճանալու համար, սահեցաւ դիրուկ մարդու մը, որ կը պատրաստուէր վեր բարձրանալու: Ճիշդ ներողութիւն խնդրելու պէս, Ժիւլ Վէռն կիսմայ ինչ որ մաքէն անցաւ այդ վայրկեանին.

— Ձա՞ծ էք, պարոն:

Գիրուկ մարդը, առանց տատամսելու, պատասխանեց թէ իրապէս սքանչելի ճաշ մը ըրած է: կերած էր Նանթի եղանակով պատրաստուած ձուածեղ մը:

— Էհ, կը պատասխանէ Ժիւլ Վէռն, իմ կարծիքովս Փարիզի մէկը որ կարենայ լաւ եփել դայն:

— Եւ դուք, պիտի կարենա՞ք լաւ եփել, հարց կուտայ պարոնը:

— Ատ ալ խո՞սք է: Նանթցի եմ ես, կը պատասխանէ Ժիւլ Վէռն:

— Քանի որ այդպէս է, դալիք Զորեքշաբթի քովս ճաշի կուգաք... բայց ձուածեղը պիտի պատրաստէք:

Այսպէս է որ ծնաւ Ժիւլ Վէռնի եւ Ալէքսանտր Տիւմայի բարեկամութիւնը: «Երեք Հրացանակիր»ներու հեղինակին

դաղարդուած գրչակիր Վէվիսխ Թֆառնսաինն, չքեղօրէն յուշադրուած մասնաւոր գրական մը վրայ: Եւ այսօր երբ բովանդակ գրական աշխարհը իր մեծ բանքը կը բերէ ու ի պատիւ կինալով կը սփռէ անոր արձանին ու յիշատակին առջեւ՝ հայ հնաբանութիւնն ալ 800 տարիներու մշուշին մէջէն իր Աչոտին ամենահոյր յոյզով կ'ուղղէ իր մեծարանքի ու հիացման խօսքերը, եւ աւանդա պաշտ Վրացիներու հետ բերնուց կը կրկնէ «Ընձեռնաւոր»ին գէթ առաջին տողերը.

Ռամելման շէմմնա սամբարօ ծալիբա
միք ծլիէրիբա
Զակալտմօ արսնի սուլիբա բունա զեցիբ
մոնապէրիբա

Թամար թագուհի, իր քաջայաղթ հայդին սպարապետները Զաքարէ Սպասալար եւ Իվանէ Աթաբեկ Մեծ, եւ ասոնց քով Ռուսթաբեկ Աչոտ բանաստեղծը, Վրաց լեռներուն մէջ, յամի Տեառն 1189:

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱԼԱՆ

ԺԻԿ ՎԷՌՆ
ԼՈՒՍԻՆԸ ԽՈՍՏԱՑԱԾ Է ՄԵԶԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երբ 18 տարեկան էր, հնարաւորութեան համար հօրը, Փարիզ եկաւ իրաւաբանութեան հետեւելու: Տակաւին սրամտութեամբ եւ երազներով լեցուն տղայ մըն էր: Իրիկուն մը, երբ ծայր աստիճան ձանձրացած էր ընդունելութեան մը ընթացքին, յանկարծ որոշեց թողուլ հեռանալ, եւ, զուարճանալու համար, սահեցաւ դիրուկ մարդու մը, որ կը պատրաստուէր վեր բարձրանալու: Ճիշդ ներողութիւն խնդրելու պէս, Ժիւլ Վէռն կիսմայ ինչ որ մաքէն անցաւ այդ վայրկեանին.

— Ձա՞ծ էք, պարոն:

Գիրուկ մարդը, առանց տատամսելու, պատասխանեց թէ իրապէս սքանչելի ճաշ մը ըրած է: կերած էր Նանթի եղանակով պատրաստուած ձուածեղ մը:

— Էհ, կը պատասխանէ Ժիւլ Վէռն, իմ կարծիքովս Փարիզի մէկը որ կարենայ լաւ եփել դայն:

— Եւ դուք, պիտի կարենա՞ք լաւ եփել, հարց կուտայ պարոնը:

— Ատ ալ խո՞սք է: Նանթցի եմ ես, կը պատասխանէ Ժիւլ Վէռն:

— Քանի որ այդպէս է, դալիք Զորեքշաբթի քովս ճաշի կուգաք... բայց ձուածեղը պիտի պատրաստէք:

Այսպէս է որ ծնաւ Ժիւլ Վէռնի եւ Ալէքսանտր Տիւմայի բարեկամութիւնը: «Երեք Հրացանակիր»ներու հեղինակին հետ այս հանդիպումը երիտասարդին մէջ արթնցուց դրելու տրամադրութիւնը: Հոչակաւոր վիպասանին աջակցութեամբ դրեց թատրոն մը, որ որոշ յաջողութիւն մը ունեցաւ, յետոյ, իր նոր առաջնորդին խորհուրդով, որոշեց մտաձեռ աշխարհագրական նիւթեր:

Սակայն հայրը, դժգոհ որ ուսումները չի չարունակեր, որոշեց կտրել ապրելու միջոցները: Ժիւլ Վէռն պզտիկ դործ մը դտաւ թատրոնի մը մէջ, նոյնիսկ երդեր րու բառեր յօրինեց: Քանի մը տարի չարունակ իրապէս ղրկուած կեանք մը ապրեցաւ:

« Պիֆթէֆ մը կ'ուտեմ » կը դրէր մօրը, մինչ տակաւին քանի մը օր առաջ, կառքի մը լծուած էր Փարիզի փողոցներուն մէջ:

Զախորդ սիրահարութենէ մը հաք, երկրորդ անդամ կը սիրահարի ու կ'ամուսնանայ:

Մինչ այդ փոխուած են իր հանդէպ հօրը ղադացումները եւ տնտեսական վիճակը բարւոքած է, թէեւ կը չարունակէ տակաւին ապրիլ ձեղունի մը տակ:

Իր առաջին դիրքը եղաւ «Հինդ չաթթ օդապարիկով»: Տասնեւհինդ հրատարակիչը կիչներ մերժեցին դայն: Զղայնացած, Ժիւլ իր ձեռագիրը կրակը նետեց, սակայն կինը յաջողեցաւ փրկել եւ խոստացաւ ամուսինին վերջին անդամ մըն ալ բախտը փորձել: 16րդ հրատարակիչը դիրքը տպեց:

Յաջողութիւնը անհերեւակայելի է եւ թարգմանուեցաւ գրեթէ Եւրոպայի բոլոր լեզուներով, այնպէս որ 1862ին, տակաւին 34 տարեկան, Ժիւլ Վէռն հոչակուած էր արդէն, դործը թողուց եւ ստորագրեց տարեկան երկու դիրք դրելու համաձայնութիւն մը:

Երկրորդ վէպին մէջ, «Ճամբորդութիւն երկրի կեդրոնը», իր հերոսները կը մտնեն հրաբուխի մը խառնարանին մէջ, Իսլանտա: Հաղարաւոր արկածներէ հաք, լաւայի մը հոսումէն օդտուելով երկրի մակերեսը կը բարձրանայ ... Իտալիոյ մէջ: Ընթերցողները չէին կշտանար այս արկածախնդրութիւններու պատմութենէն եւ Ֆէրտինան տը Լէսէպս, որ նոր կը կ'աւարտէր Սուէզի ջրանցքին բացումը, այնքան խանդավառուած էր որ իր աղդեցութիւնը դործածեց Պատուոյ չքանչան տալու համար Ժիւլ Վէռնի:

Երբ զաւակ մը ունեցաւ, Վէռն ընտանիքը փարիզը թողուց եւ հաստատուեցաւ Ամիէն: Ժիւլ դբօսանաւ մը գնեց, ուր ապրեցաւ: Հոն է որ, չրջապատուած քարախնձորով եւ դիրքերով, իր կեանքի վերջին քառասուն տարիները անցուց:

Անկասկած Ժիւլ Վէռնի լաւագոյն դիրքը «Քառասուն օրէն աշխարհի չրջանը» է: Երբ իրրեւ թերթօն կը տպուէր « Լը Թան »ի մէջ, իր հերոսին, Ֆիլէաս Ֆոկի արկածները, չահելու համար դրաւ մը, այն ատենուան հետաքրքրութիւն մը ըստեղծած էին ընթերցողներուն մէջ, որ Նիւ Եորքի եւ Լոնտոնի թղթակիցները ամէն օր իրենց խմբագրութիւններուն կը հետաքրքրէին անդլիացի մտացածին դրօսաշրջիկին վերջին փորձանքները:

Մարդիկ դրաւի կուգային թէ որոշուած ժամուն Լոնտոն պիտի հասնէր ու չահէր դրաւը, եւ Ժիւլ Վէռն դիտէր լաւագոյնս լարել ընթերցողներուն հետաքրքրութիւնը. իր հերոսը կը յաջողի մահէն փրկել հնդկուհի մը, կը սիրահարի անոր, որուն հետեւանքով քիչ կը մնայ որ հաղորդակցութիւնները կորսնցնէ: Աւելի ուշ, երբ Ամերիկայի դաշտագետիններէն կ'անցնի, կ'ենթարկուի կարմրամորթներու յարձակումի մը, ու երբ Նիւ Եորք կը հասնի՝ հորիզոնին վրայ կը տեսնէ անհերեւութանալը չոգենաւին որ դինքը որոշեալ ժամուն Լոնտոն պիտի հասցնէր:

Այդ վայրկեանէն, անդրատլանտեան նաւային բոլոր ընկերութիւնները ալ հրապարակային դումարներ կ'առաջարկեն Ժիւլ Վէռնի, Ֆիլէաս Ֆոկը իրենց նաւերէն մէկուն վրայ ընդունելու համար: Հեղինակը մերժեց եւ այնպէս ըրաւ որ հերոսը ճամբայ ելլէ իր սեփական նաւով: Ցանկարծ չոգենաւին ածուխը կը հատնի, երբ ովկիանոսին ճիշդ մէջտեղն են, եւ, մինչ բոլոր ընթերցողները հետապատ կը սպասեն թէ ինչ պիտի պատահի, նաւատիները կ'այրէին բոլոր աւելորդ փայտերը, մինչեւ իսկ բապիններու կահ-կարասիները: Երբ Ֆոկ Լոնտոն հասաւ եւ իր ժամադրավայրը փութաց, ունէր քանի մը երկվայրկեան միայն: Կ'արժէ մէջբերել հատորին վերջաւորութիւնը. (57րդ երկվայրկեանին, սրահին դուռը բացուեցաւ ,եւ նախ քան որ ճօճանակը չարա – դուչակ ժամը հնչեցնէ, Ֆիլէաս Ֆոկ ե – րեւցաւ ու իր հանդարտ ձայնով ըսաւ. « Հոս եմ, պարոններ »:

Ասիկա կը պատահէր 1872ին: 17 տարի հարկ եղաւ ապասել, որպէսզի Նիւ Եորքի օրաթերթերէն մէկը իր աշխատակցու – հին, Նէլլի Պլին դրկէ Ֆիլէաս Ֆոկի մըրցանիչը կոտրելու: Ան աշխարհի չրջանը ըրաւ 72 օրէն: Աւելի ուշ, անդլիացի մը՝ Շափպէլ, այս ճամբորդութիւնը կատարեց 65 օրէն: Իվերջոյ, Թրանսփպէրիկեան հատատումէն հաք, դոր տարիներ առաջ նախատեսած էր Ժիւլ Վէռն, Ֆրանսացի մը, Ժաք Ֆոքթօ, մրցանիչը իջեցուց 43 օրուան:

« Քանի հազար մղոն ծովուն տակ » դիրքով Ժիւլ Վէռն կը նկարագրէ ընդ – ծովեայ մը — Նոթիլուս — որ օժտուած է կրկնակի պատեհանով եւ էլեկտրական չարժակներով, եւ որ արդէն իսկ կարող է ընել՝ ինչ որ երկու անդլիացի դիտ – նականներ տակաւին նոր փորձով իրա – դործեցին, այսինքն՝ ինքն իսկ արտադրէ էլեկտրական հոսանքը՝ ծովու ջուրէն: Ժիւլ Վէռնի Նոթիլուսը այսպիսով կըը – նայ տեւաբար սուդուած մնալ ջուրին մէջ, «յաջողութիւն» մը որ, միայն ամե – րիկեան ծովային ուժի հիւլէական սու – դանաւը, ինքն ալ Նոթիլուս կոչուած իրադործեց:

Ժիւլ Վէռն մեռաւ 1905ին եւ աշխարհքն ամբողջ հետեւեցաւ իր յուղարկաւորութեան: Դադարին վրայ արտասանուած բոլոր դամբանականներէն աւելի Ժիւլ Վէռն հատնաբար պիտի նախընտրէր Փարիզի լրագրողի մը հետեւեալ պարզ նախադասութիւնը:

— Այլեւս չկայ պատմութիւններ պատմող ծերունին: Այնպէս, իրրեւ թէ լսէինք կազանդ Պապուկին մահը:

Եւ սակայն, Կազանդ Պապուկին նման, կարելի չէ մոռնալ նաեւ Ժիւլ Վէռնը: Այսօր, աշխարհի վրայ ամէնէն աւելի թարգմանուած ֆրանսացի հեղինակն է: կարելի է հաշուել իր դործերէն 808 թարգմանութիւններ՝ 80 լեզուներով:

Թ. Ա. Թ.

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

Քրտու Պրայթէնպախ խիստ դարդա – ցած եւ պատշաճ արդուարդով մը, իր տեղւոյն ընկերակցութեամբ, խոնարհե – ցաւ Նորին Օդոստափառ Կայսեր առջեւ: Գիտցի որ Քայլէրը լաւ տրամադրը – ուած չէր այն դիչեր: Ատիկ դատ ան չատ կը ժամակիցեր նաեւ նոյն օրուան արա – քութիւններուն: Այդ վարմունքը անա – կնկալ մը չեղաւ ինձի համար, որովհետեւ ես ժուքէն ժամ մը առաջ, Գահաժա – ղողը յայտնած էր ինձի թէ Նորին Վե – հափառութիւնը չատ սրտնեղած էր Մեծն Թուրքիոյ հետ դիւանադիտական բա – նակցութիւններու ձախողման պատճա – ռով:

Այն դիչեր կայսրը հաղած էր Սեւ Ար – ջունդին հիանալի եւ ականակուռ դաղեսար, իրր այդ դունդին դերա – պետը:

Ան ակնախտիղ չքանչաններուն եւ աստ – ղերուն տակ՝ որոնց մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմէին օտար պատուանշանները՝ ճչմարտապէս վեհապետի դեղեցիկ տի – պար մը կը ներկայացնէր: Ընարեալ ներ – կաներուն վրայ կը պաղցնէր իր արծիւի ակնարկը, որ կայսերական փայլ մը կու տար իր սպառնալից պեխերուն եւ սուր – բականէն խիստ ուղիղ ձայնին:

Անմիջապէս զացած ու բարեւած էի Ե – լեդ Պրայթէնպախը, եւ քանի մը վայր – կեան եաք, երբ իրեն հետ վալսի չրջան մը կ'ընէի, դիտեցի որ ան խորապէս ու – պաւորուած էր Փոցտամի այս երեկոյ – թին չքեղութենէն ու փայլէն: Ծայրա – յեղ յափշտակութեան մը մատնուած էր վեհափառ կայսեր ներկայութեանը դբա – նուելուն համար: Կը դդար որ անոր ա – մենափոքր ակնարկին իսկ այնպիսի արժէք մը կը ներկայացնէ որ, առանց անոր ոչ մէկ բան կրնար կատարուիլ Գերմանիոյ մէջ, առանց անոր հաւանութեան ոչ մէկ հանրային աշխատանք կարելի էր ձեռ – նարկել Պերլինի մէջ: Ինքն էր միահեծան տէրը: Իր բոլոր պետական մարդոց, ծովակալներուն, զօրավարներուն ամենա – հանճարեղ ծրագիրները չէին կրնար դոր – ծադրուիլ առանց իր բարեհաճ հաւանութեան: Իր յօնքերուն մէկ պռատումը — Ողիմպիական Արամադրին պէս նախախնամական վճիռ մըն էր եւ իր միահեծան իչխանութիւնը աւելի մեծ էր քան թէ իր « գահեղբայր» Նիքոլայինը որ բովանդակ Ռուսիոյ ինքնակալն էր:

Կը յիչեմ յանկարծ ճչդրտութեամբ եւ ճչմարտութեամբ լեցուն այն դիտողութիւնը, որ օր մը ըրաւ պալատան հին նեցուկներէն «Հանց » Հօհէնլօհէ, դին – ուորական խորհուրդի մէկ նիստէն եաք: Այդ անձնաւորութիւնը կը պատկանէր Հօհէնլօհէի այն աղնուապետական ընտա – նիքին, որուն անդամները տարածուեցան Գերմանիոյ ամէն կողմը, միշտ դիրար դերազանցելով դիրքի եւ դրամի նուա – ճումներով, իրր կատարեալ վարպետներ – դիներ կայսեր չնորհները ընդունելու դործին մէջ:

Քիչ ժամանակ եաք, Արքունի արարո – քապետը Հէր Ֆօն Լիպէնաու, պալատական դաղթակղութեան մը հետեւանքով ձերբակալուած էր, հակառակ անմեղ ըլ – լալուն:

Բարեկամս, Հանց Հօհէնլօհէ մաերմաբար ականջիս փսփսաց հետեւեալ խօսքերը, որսորդութեան մը ընթացքին, երբ Ֆրանսայի դեսպանը մեզմէ հրաժեշտ կ'առնէր ամենանկեղծ եւ դորովալի խօսքերով:

— Սիրելի Հէյկէնսօրֆ, դուք ալ ինձի պէս դիտէք թէ պատերազմը անխուսափելի է եւ քիչ առենէն պիտի պայթի: Ձակատագրական բան է: Պատճառները դտնելու համար չատ հեռուները երթալու չէ: Ան կայսեր մեծութեան եւ յաղթանակներու բուռն ցանկութեան մէջն է, քանի որ անիկա իր կողմը չհած է դին – ուորականութիւնը եւ նոյնիսկ ժողովուրդը, որ կորսնցուցած է ամէն ողջմտութիւն: Մեր փայլուն յաջողութեամբ մոգնիսացանք եւ անտանելի ունայնամտութեամբ մը ու յանձնապաստան փիլիսո – փայութեամբ մը կուրացած, կը քալենք դէպի կործանում: Թմբուկներուն ձայնն ու կայսեր յարատեւ հնչիւնը, ինչպէս եւ Ամենակարողին ուղղած իր հաճոյիչ ոգեկոչումները Գերմա – նիան բերած են այնպիսի սպղնապալի վիճակի մը, որ աշխարհիս առեղծուածը – ծութենէն ի վեր պատահած բոլոր մեծ աղէտներուն նախանչանը եղած է:

ՈՒԻԼԵԼՄ ԼԸ ՔԻՕ

(Շար.)

ՅԱՌԱՋԻ թերթօնը (14)

Այրի Տիկին Մարիամ Ակոնայեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ակոնայեան եւ զաւակ-ները, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Սէֆէրեան եւ զաւակները, Տիկին Իվոն Մարթէն, Տէր եւ Տիկին Վահագն Թուրսարգիսեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ակոնայ-եան, Պարսիկեան եւ Թորիկեան ընտա-նիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին

ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 7ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի հոկտեմբեր 12, ժամը 14·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ ե-կեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անթոնիի գերեզմանատունը :

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Այրի Տիկին Մ. Ակոնայեանի, ընկ. Հ. Ակոնայեանի եւ ընտանեկան բոլոր պա-րագաներուն :

Գուրգէն Ակոնայեանի ցաւառիթ մահ-ուան առթիւ Ակոնայեան եւ Սէֆէրեան ընտանիքները հետեւեալ նուէրները կ'ը-նեն.—

	Ֆրանք
Մշակոյթի Տան	500
Կապ. Խաչի կայանին	150
Կար. Խաչի կայանին	150
«Հայ – Բոյժ»ին	100
«Յառաջ»ին	100

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փափազեան եւ զաւակները, Տէրվէնեան ընտանիքը ցա-ւով կը ծանուցանեն իրենց հօրաքրոջ եւ հարսին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱՆԻՁԱ ՏԷՐՎԷՆԵԱՆԻ
(Մերտէկէօզցի)

մահը, որ պատահեցաւ Մարսէյլի մէջ, Հոկտեմբեր 9ին :

Յուղարկաւորութեան թուականը կը յայտարարուի յետագային :

ԸՆԿ. Ս. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Սարգիս Առաքելեան եւ զաւակները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն իրենց յաւէտ ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր յիշատակին.—

Շաւարշ Միսաքեան սրահ	50
Սողոմոն Թէհլիրեան սրահ	50
«Յառաջ»	70
Նոր Սերունդ	50
« Հայ – Բոյժ »	50

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Սարգիս Առաքելեան եւ զաւակները Վարդգէս Տիլանեանի մահ-ուան առթիւ, փոխանծաղիկի 25ական Ֆրանք կը նուիրեն Շաւարշ Միսաքեան եւ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահներուն : (Ստա-նալ «Յառաջ»էն) :

×

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան եւ Տիկին Էտիրնէլեան Սարգիս Առաքելեանի մահուան առթիւ երեսուն Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Օգափ. կայանին եւ քսան Ֆր. եկեղեցւոյ նորոգութեան : (Ստա-նալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, հերոսամարտի 46րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստ-եան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ : Յետ պատարագի մատաղ եւ յուշա-հանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9) :

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատա-կը յարգողները :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիա-մանթօ խումբը ձեռնարկած է գրադարա-նի մը կազմութեան Ֆրանսական եւ հայ-կական բաժիններով : Այս առթիւ կը յայ-տարարէ որ շնորհակալութեամբ կը ստա-նայ գրադարանի ճոխացման համար եղած ազգային նիւթեր պարունակող Ֆրանսե-րէն եւ հայերէն գիրքերու նուիրատուու-թիւնը, զանոնք լաւագոյնս օգտագործե-լու նպատակով :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ
ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ
ՖՐԱՆՍ-ՔԻՒԼԹԷՌԷՆ

ՈՒՐԲԱԹ (Հոկտ. 14) ժամը 9·25-էն 9·25 :

ՇԱԲԱԹ (Հոկտեմբեր 15) ժամը 9·25էն 9·45 :

Ժան – Ժաք Ասլանեան կը ներկայացնէ Ժան Սալվեանի յայտագիրը՝ Հայաստանի երգ ու պար :

Բնագիրներ եւ քերթուածներ՝ Ֆրետե-րիք Մաքլէր, Վահէ Կոտէլ, Արշակ Չօ-պանեան, Սայաթ – Նովա եւ Դանիէլ Վա-րուժան :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար երկու սպասուհիներ կ'ուզուին, ուտելիք եւ բնակարան ապահովուած : Դիմել Աղ-քատախնամի գրասենեակը՝ 32 Բի տը Թրէվիզ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ
(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի հան-րապետութեան շրջանը — Յեղկոմի իշ-խանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը :

Յաւելուածներ :

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ :

Դիմել՝ Հրանտ–Սամուէլեան Գրատուն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտ. 29ին, Շաբաթ իրի-կուն, 6րդ Թաղապետարանի սրահը :

×

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Հոկտ. 30ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵ-ԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱ-ՏՈՒՆ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱ-ՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈՐՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւի-րէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկա-յութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, սո-վորական հաւաքատեղին : Ներկայութիւ-նը պարտաւորիչ է :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ
Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Ականատեսի վկայութիւններ

Կը գտնուի
Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ
77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières

Tél. : 733-11-00

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Grande Surprise-Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԻՍԻԻ ԽԱՆԱՍՈՐ խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ ժամը 18էն մինչեւ 24

SALLE FRANCO-SUISSE, 10, Rue des Messageries, Paris (10e)

AMBIANCE BUFFET BAR

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ. — ՈՒՍԱՆՈՂ 5 ՖՐ.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

LYNCH. ARMENIA, Travels and Studies. 2ème éd. Beirut, 1965, 2 vol. reliure toile, 197 illustration, Carte etc.	125 Fr.
ADONTZ, Etudes Arméno-Byzantines, Lisbonne, 1965, 440 p.	35 Fr.
MANANDIAN, Tigran II et Rome, Lisbonne, 224 pages	15 Fr.
MANANDIAN, The trade and cities of Armenia, Lisbonne, 248 p.	35 Fr.
J. MECERIAN, Histoire et institutions de l'Eglise Arménienne Beyrouth, 1965, Illustr. et Carte	42 Fr.
J. MECERIAN, Le génocide du peuple arménien	9 Fr.
Mgr. JEAN NASLIAN, Mémoires, Vienne, 2 vol. illustrés	60 Fr.
Յ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ, ՀԱՅ ԱՏԼԱՍ, Լոս–Անճելըս, մեծադիր 328 էջ, լաթակազմ, բազմաթիւ գունաւոր եւ ոսկեդրուագ նկարներով եւ քարտէսներով : Շքեղ տպագրութիւն :	175 Ֆր.
Յ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ, Յետ մահու, հրատ. Ս. Վրացեան, լաթակազմ	10 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ Յ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս, Պէյրութ, պատկերազարդ, լաթակազմ, 584 էջ	15·00 Ֆր.
ԷԼԻԶ ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ, Ստուեր եւ Լոյս, Փարիզ	13,00 Ֆր.

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Ճոխ մթերք հայերէն եւ Հայոց մասին ֆրանսերէն գրքերու եւ Հայաստան-եան հրատարակութիւններու :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 12 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10735

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.735

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՏՊԱՐԱՆԸ

Ամստերտամի Աստուածաշունչին բազմավաստակ հրատարակիչը պատմութեան մէջ ճանչցուած է իբրեւ Ոսկան վարդապետ Երեւանեցի: Իրականին մէջ ծնած էր Սպահան՝ Երեւանցի ծնողքէ (Ղլիճենց) եւ Եւրոպա ղրկուելէ առաջ եպիսկոպոս ձեռնադրուած էր Յակոբ Դ. Ջուղայեցի կաթողիկոսի կողմէ: Յետագային ստացած էր արքեպիսկոպոսի տիտղոս:

Ոսկան Ամստերտամ մնաց 1663էն մինչեւ 1669: Ընդամէնը 19 զանազան գրքեր ու գրքոյկներ հրատարակուեցան այնտեղ՝ «Ս. Էջմիածնի եւ Ս. Սարգսի զօրավարի» տպարանին մէջ:

Այս հրատարակութիւնները ո՛չ մէկ շահ բերին իրեն: Ընդհակառակն ծանր պարտքերու տակ մտաւ եւ գրաւումէն խուսափելու համար տպարանը փոխանցեց Կարապետ Ատրիանեցիի անուան:

Ոսկանի նիւթական դժբախտութեանց գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ իր գործի ընկերն էր, Թադէոս Համազասպեան երէցը, իրեն պէս ծագումով Երեւանցի, ծնունդով Սպահանցի:

Այս ճարպիկ կրօնաւորը, որ ոչ միայն քահանայ, այլ քրիստոնեայ կոչուելու իսկ անարժան նկատուած է իր ժամանակակիցներուն կողմէ, աւելի շատ «տպարանը փճացնելու եւ գիտութեան լոյսը մարելու» նպատակ ունեցած է:

Բարեմիտ Ոսկան անվերապահ վստահութիւն ունեցած է անոր վրայ, այն աստիճան, որ Ամստերտամէն ետք Լիվոռնոյի եւ Մարսիլիոյ տպարաններուն ալ իրեն շահակից ընկեր դարձուցած է զայն:

Ամստերտամի պարտատէրերուն ձեռքէն ազատելու համար, Ոսկան 1670ին տպարանը փոխադրեց Իտալիոյ Լիվոռնոյ (Ալիգուռնա) քաղաքը:

Աստուածաշունչէն մեծ քանակութեամբ օրինակներ արեւելք փոխադրող նաւը ճամբան կ՚ընկղմի եւ գրքերը կը կորսուին: Իսկ Համազասպեան, առանց փոխարժէքը գանձելու, որոշ քանակութեամբ օրինակներ կը յանձնէ Լիվոռնոյի երեք հայ վաճառականներուն, որոնք կը փութան Պոլիս ղրկելով ծախել զանոնք: Ոսկան վարդապետի պարտքերը կը մնան անվճար:

Յակոբ Կաթողիկոսէն սպասուած դրամական օգնութիւնն ալ չի հասնիր, որովհետեւ հակաթոռութեան պայքարներ ծայր տուած էին Էջմիածնի մէջ այդ օրերուն եւ հայրապետը ուրիշ հոգեր ունէր:

Ոսկան հաղիւ երկու մանր գրքեր կրցաւ տպել Լիվոռնոյ 1670ին, Հռոմէն հրամայուած գրաքննական դժուարութեանց պատճառաւ: Եւ երկար չմնաց այնտեղ:

Տարի մը ետք տպարանը փոխադրեց Մարսիլիա, ուր 1673ին միայն կրցաւ գործի ձեռնարկել:

Լուդովիկոս ԺԴ.ի տուած հրամանագիրը պայման կը դնէր տպագրիչներուն վրայ, որ «հրատարակելի գրքերը ուղղափառ, հռովմէական կրօնից վարդապետութեան եւ հաւատալեաց հակառակ բան չպարունակեն»:

Ոսկան կ՚ընդունէր այս պայմանը, վրաստ Ֆրանս. պետութեան կողմէ տրուած խոստումներու անկեղծութեանն եւ թագաւորական պաշտպանութեան:

Դժբախտաբար սակայն Վատիկան տեղեկանալով, որ Ոսկան Արքեպս. յարաբերութեան մէջ է Էջմիածնի կաթողիկոսին հետ, Մարսիլիոյ եպիսկոպոսական աթոռի դահակալ Ֆորպէն Ժանսոնի միջոցաւ անկէ կը պահանջէ հաւատոյ դաւանութիւն մը՝ համաձայն հռովմէական եկեղեցւոյ վարդապետութեան, գրաւոր՝ հայերէն եւ լատիներէն լեզուներով: Յետոյ իր ընդհանուր փոխանորդին հսկողութեան յանձնելով Ս. Էջմիածնի եւ Սրբոյն Սարգսի զօրավարի տպարանը, իրեն կը վերապահէ այնտեղ հրատարակուելիք գրքերու քննութիւնը, ձեռամբ Հռոմէն ղրկուելիք հայագէտ քահանայի մը:

Կասկածելով իր ընկերակից Թադէոս Համազասպեանի ուղղամտութեան վրայ, Ոսկան 1673ին առ ի զգուշութիւն պայմանագրութիւն կնքած էր հետը: Գրքերու սրբագրութիւնը պիտի կատարէր ինքը: Երկուքնին հազարական դահեկան դրամագլուխ պիտի դնէին գործաւորներու վարձքին, թուղթի գնման եւ այլ կարեւոր ծախքերու հատուցման համար: Տըպագրութիւնը աւարտելէ ետք Ոսկան իբրեւ վարձք իր աշխատանքին, պիտի ըստանար 350 օրինակ: Մնացածը երկու հաւասար բաժին պիտի ընէին:

Նենդամիտն Համազասպեան 1673ի վերջերը նոր տպագրուիլ սկսած ԺամագիրԲի մասին խնդիր կը հանէ պետական եւ կրօնական ատեաններուն առջեւ, ամբաստանելով Ոսկան Արք.ը, որ իբրեւ թէ հերետիկոսական մասեր մտցուցած էր անոր մէջ:

Այս զրպարտութիւններէն քանի մը ամիս ետք, 1674ի սկիզբը Մարսիլիոյ մէջ սրտի ցաւէն կը վախճանի Ոսկան: Գերեզմանը կը մնայ անյայտ:

Իր մահէն ետք անարժան Համազասպեան տպարանին ամբողջովին տէր դառնալու համար կառավարութեան կողմէ կնքել տուաւ զայն եւ դատ բացաւ Ոսկանի քեռորդիին՝ Սողոմոն Լեւոնեանի դէմ, որ իր մօրեղբօր հետ աշխատակցած էր Ամստերտամի եւ Մարսիլիոյ մէջ եւ անոր ժառանգորդն էր:

Չարամիտ քահանան բաւ չհամարելով Ոսկանի դէմ կատարած չարութիւններն ու զրպարտութիւնները, ստոր մատնութեանց դիմեց Լեւոնեանի դէմ, իրեն հետ ունենալով կաթոլիկ կղերին պաշտպանութիւնը:

Ոսկանի ժառանգորդը յաջողեցաւ պաշտպանել իր իրաւունքները եւ Մարսիլիոյ մէջ տպեց ԺամագիրԲն ու քանի մը ուրիշ գրքեր, գործակցութեամբ Նասիպ Գրիգորեանի եւ գրաշար Վանանդեցի Մատթէոս Յովհաննէսեանի, որոնք Ս. Էջմիածնի եւ Ս. Սարգսի Զօրավարի տպարանին անձնուէր մշակներն էին:

Մաշտոցի յառաջաբանին մէջ ըսուած է. «... Աղաւնամիտ վարդապետն (Ոսկան) միաբանեալ էր ընդ կայենածին եւ օձաբարոյ արիոսադաւան չերեցոյն Թադէոսի Երեւանեցւոյ առ ի տպումն Ատենի Սաղմոսին, յորմէ պատճառէ կրեալ զզանազան փորձութիւնս եւ զնորատես հարուածս ... մահուամբ բարձաւ ի կենաց աստի ...»:

Հռոմէն իբրեւ գրաքննիչ ղրկուած էր Յովհաննէս Հոլով վարդապետը, որուն յաջորդեց մոլեռանդ կղերական մը՝ Թովմաս Հայրապետեան, որ մեծ դժուարութիւններ յարոյց Լեւոնեանի եւ իր ընկերներուն՝ Մկրտիչի, Ջուղայեցի Ոսկեձեռքենց Տէր Դաւիթի եւ Մատթէոս Վանանդեցիի դէմ:

Տասը տարի տեւեցին պայքարները Լեւոնեանց դէմ, որոնք ի վերջոյ հեռացան Մարսիլիայէն եւ որոշեցին անցնիլ Ամստերտամ:

Մարսիլիոյ տպարանէն լոյս տեսած վերջին գիրքն է Սաղմոս մը, 1710ին:

Փոթորկալից պատմութիւն մը ունեցաւ Մարսիլիոյ հայկական առաջին տպարանը թուականէս շուրջ երեք դար առաջ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՅՍԵՐ

Ծանօթ է որ ցարդ կարելի չէր եղած համաձայնիլ Գերմանիոյ Ֆրանսական զօրքին համար: Անհրաժեշտ էր նոր համաձայնութիւն մը ստեղծել, տրուած ըլլալով որ Ֆրանսական ուժերը ցարդ Գերմանիա կը մնային ըստ Ատլանտեան Կազմակերպութեան կանոնագրին: Այն օրէն երբ Ֆրանսա կը քաշէր իր զինուորական մասնակցութիւնը, հարկ էր նոր կարգադրութիւն մը ընել:

Անցեալ շաբթու Փարիզի մէջ տեղի կ՚ունենային Ֆրանքեւգերմանական խօսակցութիւնները դաշնակցային Հանրապետութեան Արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչին եւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչին միջեւ:

Հինգ ամիս է որ այս հարցը կը ծեծուէր երկու ճակատի վրայ: Նախ Ֆրանսացիներուն եւ Գերմանացիներուն միջեւ: Ասոնք կը փորձէին նոր կանոնագիր մը սահմանել: Ապա, խօսակցութիւններ կ՚ըլլային նաեւ Ֆրանսայի եւ ՕԹԱՆի 14 անդամներուն միջեւ, որոնց նպատակն էր ճշդել Գերմանիոյ Ֆրանսական ուժերուն դերը, Ատլանտեան ուժերու կողքին:

Տեղեկատուութեան նախարարը յայտարարած է թէ երկկողմանի ճակատի վրայ (Գերմանիա եւ Ֆրանսա) իրագործուած ծրագիրները թոյլ կուտան յուսալու որ Ֆրանսայի եւ 14երուն միջեւ ի վերջոյ համաձայնութիւն գոյանայ: Դաշնակցային կառավարութիւնը կը փափաքի որ Զօր. Լէմնիցէրի յանձնուի 14երու կողմէ, Զօր. Այլրէի հետ տարուելիք բանակցութիւնները եւ արեւմտեան Գերմանիոյ Ֆրանսական զօրքին պաշտօնին հարցը:

Այս ցոյց կուտայ որ Գերմանացիները փոխած են իրենց դիրքը, հիմնապէս

Ցարդ 14երը եւ դաշնակցային Հանրապետութիւնը կը գտնէին թէ զինուորականներու միջեւ խօսակցութիւններ կրնան ըլլալ, կառավարութեանց միջեւ համաձայնութիւն գոյանալէն ետք միայն:

Հաւանական կը նկատուի որ Զօր. Լէմնիցէրի եւ Զօր. Այլրէի միջեւ խօսակցութիւնները սկսին շուտով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, ուր խօսակցութիւններ կը տարուին Անգլիացիներուն եւ Սպանացիներուն միջեւ Ճիպրալթարի շուրջ, մթնոլորտը լարուած է: Անգլիոյ տրամադրութիւնը Լա Հէի միջազգային Ատեանի իրաւարարութեան դիմելու, դժգոհ ձգած է Սպանացիները: Բրիտանական կառավարութիւնը չուզելով հանդերձ վերջնագիր բացատրութիւնը գործածել, հասկըցուցած է սպանական պատուիրակութեան թէ ներկայ խօսակցութիւնները աւելորդ են եթէ Սպանիա կը մերժէ իր տեսակէտները ենթարկել անկողմնակալ իրաւարարութեան մը:

ԳԱՀԻՐԷԷՆ հասած լուրերու համաձայն, 30էն յիսուն հոգի ձերբակալուած են Եղիպտոսի մէջ: Հաւանաբար ասոնք կը պատկանին համայնավար (գաղտնի) կուսակցութեան կամ արաբ ընկերվարական միութեան:

ՄՈՍԿՈՒԱ հասնելով, Լեհաստանի համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը՝ Կոմուլքա յայտարարած է թէ լեհ պատուիրակութեան այցելութիւնը նոր հանդրուան մըն է լեհխորհրդային լաւ յարաբերութեանց յեղաշրջման մէջ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ «Պրաւդա» կը գրէ թէ մինչեւ 1970 Խորհ. Միութիւնը 66 առ առ հարիւր տոկոսով պիտի աւելցնէ իր փոխանակութիւնները Քոմեքոնի (արեւելեան կողմի Հասարակաց Շուկայ) անդամ երկիրներուն հետ:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Վիէթնամի Ազատ. Ազգ. Ճակատի (Վիէթքոնկ) մամուլի գործակալութիւնը կը մերժէ Պօղոս Զ. Պապին խաղաղութեան կոչը, շեշտելով.— «Ոչ մէկ օգուտ ունի ներկայիս խաղաղութեան անորոշ կոչեր ընել, առանց մատնանշելու ամերիկացի պատերազմի ոճրագործները եւ ստիպելու որ անոնք իրենց զօրքը քաշեն հարաւային Վիէթնամէն»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահը՝ Նիկոլայ Պոդգորնի Վիէննա կը հասնի, քանի մը օրէն: Այս այցելութիւնը մեծ կարեւորութիւն ունի տրուած ըլլալով, որ Աւստրիա կ՚ուզէ հրթիռներ ունենալ եւ կան նաեւ կարգ այլ փափուկ հարցեր:

ԴԱՄԱՍԿՈՍ վերջնագիր մը տուած է «Իրաք Փեթրոլիըմ Քըմփէնիին», յիշեցնելով թէ ըստ 1955ին ստորագրուած համաձայնագրի մը, ընկերութիւնը Սուրիոյ հետ պիտի բաժնէր իր շահերուն կէսը, այն արտօնութեան փոխարէն զոր Սուրիա տուած էր իւղամուղերու անցքին համար սուրիական հողէն: Զայնասփիւռին համաձայն իրաքեան ընկերութիւնը կ՚ուզէ միայն իր վճարումներու սակը բարձրացընել, բայց Դամասկոս ոչ մէկ զիջում կ՚ուզէ ընել:

30.000 ՏՈԼԱՐ «ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի

Ն. ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

Արիստակէս Յակբեան (Տարօնցի) ի յիշատակ իր հանգուցեալ կնոջ Լուսվարդ Յակոբեանի եւ իր եղբօր՝ Արամ Յակոբեանի, Պէյրութի Նշան Փալանճեան Ճեմարանին նուիրած է քսան հազար տոլար, Ճեմարանի շէնքին վրայ յատուկ յարկ մը կառուցանելու՝ «ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ, ԼՈՒՍՎԱՐԴ եւ ԱՐԱՄ ՅԱԿՈԲԵԱՆ» անունով, յաւերժացնելու համար յիշատակը իր սիրելի հանգուցեալ տիկնոջ՝ Լուսվարդի եւ իր նահատակ եղբօր՝ Արամ Յակոբեանի:

Այս նոր յարկը, որ կ՚աւելնայ Ճեմարանի շէնքին վրայ, կը բաղկանայ 6–7 մեծ եւ լուսաւոր սենեակներէ եւ ընդարձակ սրահէ մը:

Լուսվարդ Յակոբեան, Տիկինը Արիստակէս Յակոբեանի, վախճանած է Ֆրեզնոյի մէջ, իսկ եղբայրը՝ Արամ Յակոբեան, Տարօնի զաւակ, անձնուէր Ֆետայի, նահատակուած է Հայաստանի մէջ, 1921 Փետրուար 18ի ապստամբութենէն առաջ, անզէն վիճակի մէջ, խողխողուելով հայ եւ թուրք համայնավար դահիճներու ձեռքով:

Հայաստանի եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան անձնուէր զինուոր – Ֆետայի՝ նահատակ Արամ Յակոբեանի յիշատակը յաւերժացնելու համար է որ ընկեր Արիստակէս Յակոբեան կ՚ընէ այս իշխանական նուէրը՝ հայ մշակոյթի ջահը վառ պահելով:

Միսաք Խաչիկեան, Դերճանի Ապրաք գիւղէն, ի յիշատակ իր ծնողքին՝ ՂԱԶԱՐ եւ ԼՈՒՍԻԱՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆՆԵՐՈՒ: 10·000 տոլար կը նուիրէ Պէյրութի Նշան Փալանճեան Ճեմարանին, այդ գումարէն 5 հազարը կանխիկ, իսկ միւս 5000ը կտակով:

Միսաք Խաչիկեան կը բնակի Ֆրեզնոյի մէջ, համեստ եւ ազգային զգացումներով տոգորուած ընկեր մըն է:

Վերոյիշեալ երկու իշխանական նուէրներով, նուիրատուները ի կենդանութեան կը տեսնեն իրենց ազգային բարեգործութեան պտուղը, պայծառացնելով հայ մշակոյթի հնոց՝ Նշան Փալանճեան ճեմարանը:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» (Սեպտ. 29)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Ա.

Ուրարտուի թագաւորութեան վերջնական քայքայումով աշխուժացաւ հայկական ցեղերուն միաւորումը: Յետագային, այս շարժումը աւելի եւս արագացաւ, երբ Հայաստան թօթափեց Աքեմենիան Պարսկաստանի լուծը: Հայաստանի մէջ հաստատուեցաւ Երուանդունիներու թագաւորութիւնը: Քաղաքական անկախութիւնը ապահոված երկրին մէջ սկսած արագ կերպով զարգանալ արհեստներն ու առեւտուրը: Մէկ կողմէ տնտեսութեան զարգացումը, միւս կողմէ Աղեքսանդր Մակեդոնացիի նուաճումներէն ետք Արեւելքի մէջ նկատուած քաղաքային կեանքին աշխուժացումը խթանեցին Ք. Ա. 3–1 դարերուն քանի մը մեծ քաղաքներու կազմաւորման հայկական բարձրաւանդակին մէջ: Հնագիտական պեղումներու միջոցաւ հաստատուեցաւ, թէ հոս առաջին քաղաքները հիմնուած են Ուրարտական թագաւորութեան ժամանակաշրջանին: Ուրարտական քաղաքներէն ծանօթ են Տուշպան (Վան), Արգիշտիխնիլին՝ Այրարատեան դաշտին մէջ, Թեյշեբայինին (Կարմիր բլուր) եւ ուրիշներ: Այս քաղաքները եղած են առաւելաբար ռազմա – վարչական եւ կրօնական կեդրոններ:

Երուանդունիներու հայկական թագաւորութեան օրով կը հիմնուի Արմաւիր քաղաքը՝ նախկին Արգիշտիխինիլի վայրին մէջ: Մակեդոնացիի միապետութիւնը լայն հնարաւորութիւններ ստեղծեց միջազգային առեւտուրին զարգացման համար, որուն հիմնական մայրուղիները Արեւելքի մէջ կ'անցնէին նաեւ Հայաստանի մէջէն: Բնական է, որ այդ առեւտուրին գլխաւոր հանգոյցներէն մէկը պիտի դառնար երկրին վարչա – քաղաքական կեդրոնը՝ Արմաւիր:

Արմաւիրի մասին Մովսէս Խորենացիի «Հայոց պատմութեան» մէջ կը կարդանք, որ Հայկ նահապետի թոռներէն Արամայիս «իր բնակութեան համար տուն մը կը շինէ գետի ափին, բլուրի մը վրայ եւ իր անունով կը կոչէ Արմաւիր, իսկ գետը կը կոչէ Երասխ, իր թոռան՝ Երաստի անունով»: Ըստ Խորենացիի, Վաղարշակ թագաւորը Արմաւիրի մէջ կը շինէ մեհեան մը, արձաններ կը կանգնեցնէ արեգակին, լուսնին եւ իր նախնիքներուն յիշատակին:

Այս բոլորը մեզի իրաւունք կուտան ենթադրելու, որ Երուանդունիներու մայրաքաղաքը եղած է կրօնական կեդրոն մը: Յետագային, ուրիշ քաղաքներու նման աստիճանաբար դարձած է նաեւ արհեստներու եւ առեւտուրի կարեւոր հանգոյց մը:

Քաղաքը շրջապատուած էր բարձր եւ հզօր պարիսպներով: Մինչեւ վերջերս այդ մասին մեր միակ տեղեկութիւնը կու գար դարձեալ Մովսէս Խորենացիէն: Արմաւիրի բլուրին վրայ կատարուած վերջին երեք տարուան պեղումները արդէն բացայայտած են քաղաքին հզօր պարիսպները՝ շարուած սրբատաշ որձաքարէ:

Արմաւիրի, ինչպէս նաեւ կարգ մը ուրիշ քաղաքներու ծնունդը Արաքսի հովիտին մէջ, պատահական չէր: Հին հելլենական շրջանին սկսած էր հայկական տարրերուն համախմբման հոլովոյթը, որ բացած էր Այրարատեան դաշտին եւ ընդհանրապէս Հայաստանի համար տընտեսական, քաղաքական եւ մշակութային զարգացման ժամանակաշրջան մը:

Շուտով, Արաքսի անկողինին փոփոխութեան պատճառով, Երուանդ վերջինը ստիպուեցաւ իր նստավայրը Արմաւիրէն տեղափոխել նորակառոյց Երուանդաշատ քաղաքը, որուն աւերակները կը գտնուին Ախուրեանի գետաբերանին մէջ: Այնուամենայնիւ Արմաւիր կը մնայ իբրեւ կրօնական կեդրոն: Այդ մասին կը վկայեն Արմաւիրի մէջ յայտնաբերուած յունական արձանագրութիւնները:

Արտաշէտ Ա.ի կողմէ Երուանդունիներու բնաջնջումէն ետք, յատկապէս Արտաշիսեաններու նոր մայրաքաղաքին՝ Արտաշատի ծաղկումին պատճառով, Երուանդաշատը կը կորսնցնէ իր նախկին փառքը, բայց դեռ կը պահէ իր գոյութիւնը մինչեւ Դ. դարուն կէսերը, երբ ուրիշ քաղաքներու հետ կ'աւերուի պարսից Շապուհ Բ.ին կողմէ: Փաւստոս Բիւզանդ կոչած է «Քաղաքն մեծ»:

Մովսէս Խորենացիի կարգ մը վկայութիւնները թոյլ կուտան ենթադրելու, որ այդ օրերուն, դեռ Արտաշիսեան թագաւորութեան հաստատումէն առաջ, Արմաւիրէն եւ Երուանդաշատէն զատ, Հայաստանի մէջ կային ուրիշ մեծ բնակավայրեր եւս, ինչպէս՝ Աշտիշատը, Անի-Կամախը, Երիզան, Բագահառիճը, Թիլը, որոնք միաժամանակ եղած են պաշտամունքի կեդրոններ:

Արտաշէս, երբ Մեծ Հայքի թագաւոր կը դառնայ, կը սկսի միացնել հայկական ցեղերով բնակուած շրջանները: Հայկական հողերուն միացումը տիրակալի մը իշխանութեան տակ, այդ ժամանակաշրջանին, կը նպաստէ տնտեսական եւ մշակութային կապերուն ամրապնդումին՝ երկրին ներսը եւ առեւտրական կապերուն ընդլայնումին՝ դրացի երկիրներու հետ: Այս ալ իր կարգին պատճառ կը դառնայ նոր քաղաքներու ծնունդին: Այդ քաղաքներէն ամէնէն ծանօթը Արտաշատն էր՝ Արաքսի ձախ ափին, Այրարատեան դաշտին մէջ: Քաղաք մը, որ չորս դար պահպանեց իր շքեղութիւնը եւ կարեւորութիւնը իբրեւ քաղաքական եւ տնտեսական կեդրոն՝ ոչ միայն Արտաշիսեան թագաւորութեան, այլեւ Արշակունեաց Հայաստանի:

Ս. ՔՐՔԵԱՇԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԿՈՒ ԺԱՄ ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱՉԵԱՆԻ ՀԵՏ

Նախապէս առնուած ժամադրութեամբ, աւելի քան երկու ժամ տեւող տեսակցութիւն մը ունեցանք անմահանուն Կոմիտաս Վարդապետի արժանաւոր աշակերտներէն՝ վաստակաւոր խմբավար – երգահան Բարսեղ Կանաչեանի հետ, Նշան Թիւյսիւզեաններու բնակարանին մէջ:

Մեծանուն վարպետը, շուրջ վեց տարիէ ի վեր հաստատուած է Պաղտատ, ուր կը բնակին նաեւ իր երկու աղջիկները:

Աւելի քան երեք ամիսէ ի վեր կը գտնուի Լիբանան: Եկած է օգափոխութեան, նաեւ, բնականաբար, ատեն մըն ալ ըլլալու՝ իր մեծ աղջկան ու թոռներուն հետ:

Այս առիթէն օգտուելով, նախ քան իր վերադարձը Պաղտատ, ուզեցինք մեր ընթերցողներուն հետաքրքրութեան յանձնել վարպետին ներկայ կեանքը եւ մեր ուղղելիք հարցումներուն իր տուած պատասխանները:

Մեր առաջին հարցումին, թէ որեւէ նոր հեղինակութիւն ունի՞, — Կանաչեան պատասխանեց.

— 1945էն ի վեր երբ կորսնցուցի աչքիս տեսողութիւնը, կանոնաւոր աշխատանքով բան չեմ գրած: Ըրածներս ոչինչ էին: Թերթուկ բաներ: Իսկ այս վերջին տարիներուն, երբ բոլորովին կորսնցուցի տեսողութիւնս, բնական է, աշխատիլ չեմ կրնար: Բան գրած չեմ:

— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը սփիւռքահայ երաժշտութեան մասին: Երգչախումբերու եւ խմբավարներու մասին:

— Սփիւռքի մէջ գրեթէ կանոնաւոր երգչախումբեր չկան: Ոչ մէկ տեղ: Գոնէ պիտի լսուէր: Ռատիոյով ալ չեմ հետաքրքրուիր: Խորհուրդ տալ չեմ ուզեր: Ի՞նչպէս տամ, երբ մարդիկ պատրաստուած չեն խումբ ղեկավարելու: Պէտք է երաժիշտներ պատրաստուին, ամէնէն առաջ եւ ամէնէն կարեւորը, սորվելով ներդաշնակութիւն, որպէսզի կարենան լաւ երգչախումբ ղեկավարել:

Երաժշտութիւնը գիտութիւն է: Խմբավար – երաժիշտ մը եւրոպական երաժշտութիւնը սորվելէ ետք, կրնայ հետեւիլ հայկական երաժշտութեան, Կոմիտասին, եւայլն: Խմբավարը, կը կրկնեմ, լաւ երաժշտութիւն եւ լաւ ներդաշնակութիւն պէտք է սորվի: Չի բաւեր միայն ձեռք շարժել: Ամէն մէկը կ'երգէ եւ խմբավարը չի կրնար հասկնալ, թէ ի՞նչ է երգուածը: Մանաւանդ, պէտք է ուշադրութիւն դարձնէ խմբավարը, թէ երգչախումբին մաս կազմողը կրնա՞յ երգել, ականջ ունի՞:

— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Պաղտատի «Կոմիտաս» երգչախումբի մասին:

— Պաղտատի «Կոմիտաս» երգչախումբը կը ղեկավարէ Կարապետ Քիշմիշեան: Լաւ երգչախումբ մըն է: Արտասահմանի մէջ չեմ լսած այնքան լաւ երգուած խմբերգներ, որքան Քիշմիշեանի ղեկավարած երգչախումբին խմբերգները:

— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Հայաստանի երաժշտութեան մասին: Երգչախումբերու մասին:

— Հայաստանի մէջ լաւ երաժիշտներ կան, կ'աշխատին, բայց երգչախումբին շատ ուժ չեն տար: Ընդհանրապէս գործիականի ուժ կուտան: Աքաբելլա չեն երգեր, նուագախումբով կ'երգեն: Պետական երգչախումբ մը ունին: Չեմ լսած: չեմ գիտեր թէ ի՞նչ կ'երգեն: Իսկ ռատիոյէն աւելի հաղորդագրութիւն կուտան քան երաժշտութիւն: Երաժշտութիւնը ուշ ատեն կուտան, պառկած կ'ըլլամ եւ չեմ լսեր:

— Որեւէ կապ կը պահէ՞ք երաժիշտներու հետ: Ձեզմով կը հետաքրքրուի՞ն:

— Քանի մը երաժիշտներու հետ կը թղթակցիմ, բայց շատ ուշ – ուշ: Օրինակ, Հայաստանէն Յիցիլիա Բրուտեանի եւ Ռոպեր Աթայեանի հետ:

Ասկէ երկու շաբաթ առաջ, Կոմիտասի աշակերտ եւ ընկերս Վարդան Սարգիսեան, Մարսէյլէն, գրած էր թէ Ռոպեր Աթայեան նամակով մը յայտնած է իրեն, թէ Հայպետհրատը կ'ուզէ երգերս բովանդակող յիսուն էջնոց հատոր մը լոյս ընծայել: Աթաեան գրած է նաեւ թէ Պետհրատը պիտի գրէ ինծի թէ ո՞ր երգերը կը նախընտրեմ: Որոշած են «Նանօր»ը եւ «Օրօր»ը անպայման դնել: Կ'ուզեն որ երեք մեներգ եւ մնացեալ խմբերգները իմ նախասիրութեամբ գրուին: Պետհրատէն դեռ նամակ չեմ ստացած:

Իսկ թէ իմ անձովս կը հետաքրքրուին թէ ոչ, այլեւս շատ կարեւորութիւն չեմ տար: Քաշուած եմ երաժշտութենէ:

— Հայաստանի մէջ կ'երգուի՞ն ձեր երգերը: Լսա՞ծ էք:

— Երգերս ուղարկուած էին Հայաստան: Ռատիոյէն լսողներ եղած են, մանաւանդ «Օրօրը»: Բայց ինքս մինչեւ հիմա չեմ լսած:

Այսօր Արփինէ Փեհլիվանեանը եկած էր: Կ'ըսէ թէ շատ լաւ ընդունելութիւն գտած են երգերս: Իր համերգներուն մէջ երգերէս ալ երգած է:

— Հայ երաժշտութիւնը Կոմիտասէն ետք զարգացման ի՞նչ փուլերէ անցաւ:

— Կոմիտասը գրեթէ հիմը դրաւ հայ երաժշտութեան: Բոլոր երաժիշտներն ալ կը հետեւին Կոմիտասին, կ'օգտուին անկէ, բայց շատ հարազատ չեն:

Ինքս, ընդհանրապէս հաւաքող եղած չեմ, այլ ինչ որ լաւ բան լսած եմ, գրած եմ խմբերգի համար:

Հաճելի էր ունկնդրել վարպետը, մանաւանդ ապրիլ քանի մը ժամ իր մօտ գտնուելու վայելքը:

Մեկնելէ առաջ շնորհակալութիւն կը յայտնենք՝ սիրայօժար իր տրամադրած ժամերուն համար: Եւ արդէն երկար նըստիլ չէր կրնար: Յայտնեց, թէ պառկած աւելի հանգիստ կ'ընէ:

ՀՐԱԶԴԱՆ

ՔԻԻԼՀԱՆ-ՊԷՅԻ

Գ.

Մի օր, Մայիսի սկիզբներին առաւօտը վաղ մի կոկիկ հագնուած թուլումպաճի երիտասարդ, բացեց քիւլհանի դուռը, ձեռին մի քթոց բռնած ու ասաց.

— Ղազար աղբար, մինակ ե՞ս, քեզ համար լաւ չիլեկ (ելակ) եմ բերել. հըրամմէ:

— Տիգրան, դու ե՞ս, տար ծախէ, ես չիլէկն ի՞նչ պիտի ընեմ:

Բոստանճիները (պարտիզպանները) քեզի փայ զրկեցին:

— Որ ադպէս է, տար մեր Մկօենց տուն տղոցը, ամմա չըսես, որ ես զրկեցի:

— Գլխուս վրայ: Երիտասարդը չորս բոլորը սկսեց քննել, այնպէս որ Քիւլհան Պէյին հասկացաւ, որ մի բան ունէր ասելու, բայց տատանւում էր:

— Ի՞նչ ունես, այ տղայ, քեզ ի՞նչ է եղել:

— Բան չկայ, ասաց աչքերը գետնին յառելով:

— Չէ, անպատճառ գողտուկ բան մը ունիս:

— Քեզնէն ի՞նչ գողտուկ պահեմ, քանի որ եկել եմ քեզ ըսելու: Մկօենց տանը աս իրիկուն մուղիաթ (պահպանելու) ըլլալու է, ես կ'երթամ, մէկ երկու ընկեր ունիմ, ամմա քու գիտենալդ պէտք է: Գործը շատ ծանր:

— Ի՞նչ է եղել, ի՞նչ կայ:

— Երկու ամիս է Մոլլա Իդրիսը, ջինայէթի Նէջիպ Պէյը եւ ան շուն Մանուկ աղան ընկել են խեղճ կնկայ ետեւից ... Քու մարդուդ հափսէն (բանտէն) կ'ազատենք ըսելով, կը խաբխբեն, ամմա մտքերը ծուռն է: Ամէն օր Մկոյին կը տանջեն, ան ալ խապար խապարի ետեւէն կը զրկէ, որ ճար մը ընեն իրեն ազատեն:

— Քեզ ո՞վ ըսաւ, դու ի՞նչէն իմացար:

— Էրէկ իրիկուն Մկոյենց պատի տակ ես տեսայ անոնց, մօտիկցայ ու խօսածներն իմացայ, որ աս գիշեր տունը պիտի կոխեն: Աբիկեան Սիմօնը խօսք տուեց, որ ինքը իրենց պաղչայէն կուգայ, դուռը կը բանայ: Թէ իրենց կամքով չշարժին, ազմուկ հանեն՝ պիտի ըսեն, թէ գողցած ապրանք փնտռելու են եկել: Ես կ'ուզէի մթանը անոնց հոգալ, ամմա Մարտիկը չթողեց. ըսելով. որ գանք առաջ քեզ հետ խորհուրդ ընենք:

— Դու ի՞նչ գործ ունէիր անտեղ, պառաւին չարչրելն ի՞նչից իմացար, ասաց մտախոհ Քիւլհան Պէյը:

— Ես ... ասաց կակազելով Տիգրանը ու չկարողացաւ շարունակել:

— Դու ի՞նչ, ի՞նչու լռուեցիր, ասաց բոցայայտ աչքերը ուղղելով քիւլհանջին թուլումպաճիի երեսին:

— Ես կը սիրեմ ... ասաց խեղդուած ձայնով Տիգրանը, անոր հետ գիշերները միշտ կը տեսնուինք...

Ան պատմեց:

— Որ գիտէիր, թէ այդպէս բան կայ, ինչո՞ւ ինծի կանուխ չիմացուցիր:

— Ադ բանը էրէկ իմացայ:

— Լաւ, աս իրիկուն ան տեղերը սպասէ: Ընկեր ունիմ ըսիր, հա, ան Մարտիկը, լաւ տղայ է: Երբ մարդ մօտենայ տանը, Մարտիկին կը հասցնես ինծի քով: Դու ու Մարտիկը հերիք էք: Էլ մարդ պէտք չէ:

— Անոնք շատուոր կ'ըլլան, ութ տաս մարդ:

— Բան չկայ: Հա, հիմի գնա, Ախաւնուդ ըսէ, որ չվախենայ. ես չեմ թողնի որ անոնց մազին մատ դիպչի: Անտեղէն գնա Ալթուն Զադէյին ու Բէշիտ փաշային բաղնիքները, ըսէ քիւլհանջիներին իմ անունով, որ գիշերս դուրս չելլան, թէ պէտք ըլլայ, իմաց կուտամ: Ուրիշ բան չխօսիս: Կրակ ունիք, դանակ ունի՞ք:

— Կայ:

— Անպէս շարժուեցէք, որ բան չկռահեն: Հանդարտ, ծանր: Դէհ, գնա:

Քիւլհան Պէյին ընկաւ դարձեալ մտածութիւնների մէջ: Այդ օրը եւ այդ գիշերը անտանելի դարձաւ Քիւլհան Պէյի համար, տարիից աւելի երկարեց: Գիշերը անհամբերութիւնից երկու երեք անգամ մօտեցաւ, ման եկաւ Մկոյի տան շուրջը եւ տղերքն այնտեղ պատրաստ գտնելով՝ մասամբ հանգստացած վերադարձաւ:

Նրա սիրտը սաստիկ կերպով տրոփում էր, անհանգստութիւնից անդադար ման էր գալիս եւ ամենափոքր շշուկի ձայնը՝ նրա ուշքն էր գրաւում: Յաճախ բաց էր անում քիւլհանի դուռը. դուրս էր գալիս, մթնումը աչքերը չռած մտիկ էր տալիս, ականջները սրած լսում, ոչինչ, դեռ ոչ մի նշան չէր նկատում Կէս գիշեր եղաւ, բէկչիները (գիշերապահ) սկսեցին իրենց բոլոր մահակների երկաթապատ ծայրերը փողոցների սալայատակին խըխել եւ մի անախորժ գոչիւնով իրար ձայն տալ: Էլ չկարողացաւ համբերել Քիւլհան Պէյին, դուրս եկաւ ուղղուեց դէպի Իջատիէ:

Ճանապարհի կիսին Մարտիկը վազէվազ նրան դիմաւորեց եւ յայտնեց, որ եկել եւ բռնի դուռը բաց անելով՝ ներս էին մտել չարագործները: Այդ որ լսեց քիւլհանջին՝ բորբոքած շտապեց:

ԱՏՐՊԵՏ

(7 Շար.)

«ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»

Գրեց՝ Լէօ

—o—

Երբ կը կարդաս Լէոյի «Հայոց պատմութիւնը», կը թուի թէ հեղինակը Հայկ նահապետէն սկսեալ քալած է մեր պատմութեան բոլոր քառուղիներէն, ականատես եղած Հայկական Լեռնաշխարհի քաղաքներուն: Լէոյի դործը Հայերու տարագրեալ պատմութեան առաջին եւ ամբողջական տարուան ընթացքին հայոց աշխատանք, անսպառ նիւթ հայթայթած եւ ուսումնասիրած է:

«Հայաստան» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց իր երկերու 10 հատորնոց ժողովածուին առաջին գիրքը: Այս առաջին հատորին համալիր յառաջաբանին մէջ ակադեմական Մ. Ներսիսեան կը դնահատէ Լէոյի գիտական ժառանգութիւնը:

Լէոյի «Հայոց Պատմութեան» առաջին հատորը կ'ընդդրկէ հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ Ք. Ե. հինգերորդ դարը: Հակառակ յիսուն տարի առաջ գրուած ըլլալուն, հակառակ իր հինցած տեսութիւններուն եւ բազմաթիւ կնճռոտ հարցերու նոր լուսաբանութեան կարօտ պարագաներուն, չէ կորսնցուցած թարմութիւնը, պահած է դիտական արժէքը: Լէոյի առաջին հատորը միահիւսութիւնն է հին Հայաստանի պատմութեան, աշխարհագրութեան, ազդագրութեան, վիպասանութեան: Կախարդական ուժ եւ արտասովոր հմայք ունի իր դրիչը: Իր պատմութիւնը չարադրած է դրողի մեծ ազդեցով: Երբ Հայաստանի դիրքը կը նկարագրէ, ընթերցողին առջեւ կը կենդանանան Հայկական Լեռնաշխարհի դեպքերը, լեռները, դաշտերը, հին քաղաքները, բերդերն ու դաւառները իրենց յատկանիշներով: Մեր պապերուն բնօրրանը դիրեւի բոլոր կողմերով: Եւ Լէոն այն պահ կը պատկերացնէ այդ բնօրրանը, որ կը սիրես դայն, կը ճանչնաս մօտէն: Ցեղ հայրենասիրութեան հուրով թրծուած են իր դիրքին բոլոր տողերը:

Երբ կազմաւորուած է հայ ժողովուրդը: Նախքան այս հարցին պատասխանը, Լէօ կը քննէ մարդկային ընկերութեան սկզբնաւորութիւնը, պատմական տեղափոխութիւնները: Ան կ'առաջարդուի ժամանակի հայագիտութեան յատկանի տուեալներով: Լէոյէն եռաք հայ նահապետ – պատմաբանները նոր լոյս սփռեցին այդ հարցին վրայ: Գիտականօրէն ապացուցուեցաւ եւ հիմնաւորուեցաւ, որ Հայկական Լեռնաշխարհին մէջ կեանքը անընդմէջ յարատեւած է մարդկային ընկերութեան արշալոյսէն մինչեւ մեր օրերը՝ աւելի քան մէկ միլիոն տարի: Հայ ժողովուրդը ձեւաւորուած է Հայկական Լեռնաշխարհին մէջ եւ իրրեւ այդ լեռնաշխարհի միակ ու իրաւական տէրը ունի պատմական անձնադիր մը, որ

Յ. ԱԴԱՄԵԱՆ

— * —

Մարդկութիւնը մեծ յառաջդիմութիւններ արձանագրեց պատկերասփիւռի եւ լուսահեռագրի գիւտերով:

Գիտական այս երկու ճիւղերուն մէջ ալ մեծ վաստակ ունի Յովհաննէս Ադամեան:

Ծնած էր Պաքու, 1879ին: Բարձրա-դոյն կրթութիւնը կը ստանայ Գերմա-նիոյ մէջ: Մեծ տարածութեան (600 քլմ.) վրայ պատկերներ հաղորդելու եւ ընդու-նելու իր բեղնաւոր դիտական գործունէ-ութիւնը սկսած է 1907ին, Պերլին: Հոն էր, որ կը ծանօթանայ գերմանացի ան-ուանի դիտնական Փրոֆ. Ա. Գոռնի աշ-խատանքներուն, որոնց մէջ գտնելով սը-խալները՝ կը ներկայացնէ իր գործը:

Վաստակ ունի նաեւ ռազմական ճար-տարդիտութեան մէջ: Կատարած է 30 մեծ ու փոքր դիւտեր այս մարզին մէջ:

Հեռաւորութեան վրայ պատկերներ հա-ղորդելու բնագաւառին մէջ իր ստեղծած

մէկ միլիոն տարեկան է:

Առաջին հատորին մեծ մասը նուիրած է Երուանդունիներուն, Արտաշէսեան եւ Արշակունեաց հարստութիւններուն: Հա-յերը իրրեւ ժողովուրդ կազմաւորուած են 6 – 4րդ դարերուն (Ք. Ա.): Բայց անոնք կը ժառանգեն ոչ միայն իրենց անմիջա-կան նախորդներու՝ Ուրարտացիներու, այլեւ Ուրարտացիներու բոլոր նախորդ-ներու մշակոյթը:

Լէօն համեմատաբար հանդամանօրէն նկարագրած է Արտաշէսեան հարստու-թեան ժամանակաշրջանը (189–1 Ք. Ա.): Հետաքրքրութեամբ կը կարդացուին Մե-ծըն Արտաշէսի եւ Մեծն Տիգրանի նուիր-ուած դլուխները: Ցայտնի է թէ Հռով-մայեցիները, առաջնորդուած «բաժնէ, որ տիրես» սկզբունքէն, սկիզբը յաղթե-ցին Պոնտոսի Միհրդատ Եւպատոր թա-դաւորին, յետոյ Մեծն Տիգրանի: Լէօն տուրք տալով աշխարհագրական դիրքի դործօնին, Լուկուլլոսի նահանջը Արտա-շատէն կը վերագրէ հայկական խստա-չունչ ձմրան: Այդպէս կը պատճառա-բանէին նաեւ Հռոմայեցի պատմիչները: Իսկ իրականին մէջ, 68ին (Ք. Ա.) Արա-ծանիի ճակատամարտին մէջ Մեծն Տիգ-րան նախնական հարուած մը հասցուց Լուկուլլոսի բանակին: Հիմա չընդունուիր այն տեսակէտը եւս, թէ Տիգրանեան Հա-յաստանի մէջ Հայերը բնակչութեան փո-քրը տարրը կը կազմէին:

Մեր օրերուն, ի հարկէ, հայագիտու-թիւնը չատ յառաջդիմած է եւ հայ ժո-ղովուրդին անցեալի պատմութիւնը աւելի խորագոյն ուսումնասիրուած: Ասով մէկտեղ բազմաւաստակ պատմաբանին դործը կը մնայ մեր մշակոյթի պատմու-թեան մեծ կոթողներէն մէկը, որուն հանդէպ ակնածանք ունին բոլոր սե-րունդները:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՁԱՅՆ»

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԼՈՑ մէջ Սեպտեմբեր 27ին, իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Վարդա – նոյչ Մեսրոպեան, ծանօթ կրթական մը – շակ, որ իր ողջ կեանքը նուիրած է դաս-տիարակչական ասպարէզին: Ողբացեալը Սկիւտար ծնած էր 1891ին: Ցաճախած էր ամերիկեան աղջկանց քոլէճը, աւելի ետք վկայուած է Փարիզի Էքոլ Նորմալը (1913): Պաշտօնավարած է Սկիւտարի Ղալաթիա Օքուլիի մէջ դասաւանդելով Ֆրանսերէն: Պաշտօնավարած է նաեւ Շէյլիի Թէրաքքը Լիսէն, Պէզդեան վար-ժարան, Կեդրոնական լիսէ, Էսայեան վարժարան, մինչեւ իր մահը:

ՊէՅՐՈՒԹի Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ աղդային յուղարկաւորութիւնը կատար-ուած է ընկերը Ղազար Զարըդի: Դամբա-նական խօսած են Տաճատ արք., Կ. Սա-սունի, Շ. Տէրոէրեան, Վ. Ձիհանեան եւ Ս. Սարդիսեան:

սարքերուն համար 1907 Մարտ 28ին Գեր-մանիոյ մէջ կը ստանայ թիւ 197443, իսկ 1907 Յուլիս 12ին թիւ 197183 արտօնա-դիրները: Այդ նոյն թուականին կը ստանայ նաեւ ռուսական, Ֆրանսական եւ անդլիական արտօնագիրները:

1925ին կը հրաւիրուի Հայաստան եւ համալսարանի տարրալուծարանին մէջ կը չարունակէ աշխատիլ իր դիւտերուն վը-րայ, կը կատարէ փորձեր, որոնք կ'անց-նին յաջող:

1925ին չինեց «անլուսաթափանցելի ար-դելքի միջոցաւ տեսնելու» դործիք մը, որ ըստ էութեան կը հանդիսանար հեռուն հաղորդող եւ հեռուն ցոյց տուող սարք մը եւ կրնար յարմարցուիլ ձայնասփիւռ-ներն:

Գունաւոր պատկերասփիւռին առաջին դաղափարը եւ արտօնագիրը եւս կը պատկանի Ադամեանին: Երկդոյն պատ-կերասփիւռ ստեղծելու համար 1907 Յու-լիս 12ին դերմանական արտօնագիր մը կը ստանայ:

1923 Փետրուար 27ին Յ. Ադամեան ըս-տեղծեց եռադոյն պատկերասփիւռ, այ-սինքն դունաւոր պատկերներու հաղորդիչ եւ ընդունիչ, որոնց մէջ կիրարկուած են եռաչար անցքեր եւ լուսապատկերի հիմ-նական դոյներուն՝ կապոյտին, կանաչին, կարմիրին համապատասխան լուսաֆիլթր ունեցող սկաւառակներ:

Քանի որ Պերլի Անգլիոյ մէջ միայն 1928ին ստեղծեց եւ փորձեց դունաւոր պատկերներու հաղորդումը, որով առա-ջնութիւնը դունաւոր պատկերասփիւռի դիւտին մէջ կը պատկանի Ադամեանի:

Արդարեւ, Պերլէն երեք տարի առաջ եռադոյն պատկերասփիւռին հիմնական սկզբունքներն ու սարքը, որ ցուցադրը-ուա ծեւ տուած էին, լաւ արդիւնք, աչ-խարհի մէջ առաջին անդամ տուած է Ա-դամեան 1925 Փետրուար 27ին:

Ա. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նոր ստացանք Ռոզի Արմէնի վերջին սալը(*), ուր Ֆրանսահայ երգչուհին կ'երդէ՝ Լա կոռաճո ռիւսի, քու էթէ փա-րէյ, լա փաչֆա եւ լ'Ամ սլաւ:

Ինք այն արուեստագէտներէն է, որոնք չեն ուրանար իրենց ծագումը, մանաւանդ երբ համոզում դոյացաւ ինչպէս եղաւ Ազնաւուրի, որ կարելի է պղպեակեան Հայ ըլլալ ու հասնիլ, յաջողիլ երբ արժէք կայ: Այդ պատճառաւ եւ հակառակ ա-նոր որ իր հայկական ծագումը յիշուած է կենսագրականին մէջ, սխալ տպաւորու-թիւն կը թողու դրել՝ «կրնար ծնած ըլլալ Վրաստան, հօրը երկիրը, կամ Թուրքիա, մօրը երկիրը»:

Ի մօտոյ չընչաղոյժ մը կը սկսի Ռոբ-մ-Մուլէեան դանազան քաղաքները, Պարս-կաստան եւն.: Էնրիքօ Մասիասի կողքին, պիտի երեւայ Օլեմպիայի բեմին վրայ, որ անհրաժեշտ նուիրագործումն է Մու-զիք – Հոլլ ոեէ արուեստագէտի համար:

Աւելի ծանօթ արտասահման քան Ֆը-րանսա, Ռոզի Արմէնի կը մնայ ինքզինքը պարտադրել Փարիզ, այն քաղաքը որ յա-ջողութեան վերջին վիզան տուողն է միշտ:

---

1) Disque CBS, Ep 5674. La Patchka, l'Ame Slave, La Grande Russie, Tout était pareil.

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

—o—

ՁԱՆԱՁԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կիրովական հաստատուեցան 21 հայ ընտանիքներ (78 հոգի), որոնք Թաչ – կենաի երկրաչարժին հետեւանքով վերջ – նախանախէս հեռացած են օտար քաղա – քէն: Ուրիչ Հայեր եւս պիտի դան Թաչ – կենաէն:

×

Այդեկութքի չրջան է: Արդէն իսկ հա – ւաքուած է 152 միլիոն քիլօ խաղող: Մինչեւ հիմա Երեւանի չուկաներուն մէջ սպառեցաւ 2,300,000 քիլօ, իսկ մինչեւ այդեկութքի վերջաւորութեան 11 միլիոն քիլօ եւս պիտի սպառի:

×

Երեւանի մէջ սկսաւ լոյս տեսնել «Ե – րիտասարդ բանուոր» նոր թերթը:

×

Մասիսի մէջ կը չինուի խաւաքարտէ տուփեր պատրաստող գործարան մը: Արտադրութիւնը պիտի հասնի տարեկան քանի մը տասնեակ հազար թոնի:

×

Ռումանիոյ ուղղափառ եկեղեցւոյ պատրիարքը՝ Փուտաեան, վազդէն Ա.ի հրաւէրով էջմիածին ժամանեց:

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

Ժամանակակից Գերմանիոյ մէջ այդ – պէս ճշմարիտ եւ պատշաճ խօսքեր եր – կար չեն արտասանուած:

Այս խօսքերը յիշեցի երբ Տօրթմունի տաղը պղտիկ աղջկան հետ պատահ մի – ացիս, տեսայ որ Կայսրը անկիւն մը դարձուած կը խօսակցէր ձկիլին ծեր կամ – ուրջի հետ, որ երբեմն երբեմն ձեռքը կը մանցնէր արծաթափայլ եւ դեղեցիկ մա – զուրան մէջէն, սովորութիւն մը որ իրեն յատուկ էր խօսակցութեան ընթացքին: Անոնց մօտ ոտքի վրայ կեցած էր, պարոնավիքի երիտասարդ դուքսը, էռ – նեստ Աւկիւստ, որ յաճախ տարի պիտի դառնանայ Կայսեր աղջկան, համարձակ տարիքին հետ:

Ինչպէս, որ կը կրէր փրուսիական պա – տուոյին համազգեստը, արտանց կը նեղար ծօն ձկիլինի մէկ դիտողութեան վրայ այն վայրկեանին երբ պարընկերոջ հետ, անոնց մօտէն կ'անցնէին:

Գրաւած էի էլիզ Պրայթենպախի դե – ղեցկութեամբ, եւ իրապէս անիկա կա – տարելապէս հրապուրիչ կամ մըն էր:

Ծերունի Թրէյֆէրնիցը արդէն ըսած էր իր կարծիքը:

— Անտարակոյս արքունիքին ամենա – դեղեցիկ աղջիկն է· յայտնեց ինծի, իրրեւ ճանաչող մը, ղորշ աչքերուն հիացիկ քթթոումովը:

Մինչդեռ էլիզ բաղուկիս յենած կը խօ – սէր, իր մէկ քանի խօսքերուն վրայ, կը մտածէի թէ արդեօք երեւցածին չափ միամի՞տ էր: Ֆրաու Պրայթենպախի աղջիկը չէ՞ր մխիթ: Քանիներ կան այդ կնոջ պէս, որոնք ամէն հնարաւոր միջոց կը դործածեն պալատին այլամերժ չըր – ջանակին մէջ ընդունուելու համար: Ախ – տաւոր կիրքէ մը կլանուած ինչեր չեն ը – ներ անոնք մինչեւ այս դահլիճը հասնելու եւ լեցնելու համար այն խրամատը որ Պերլինի բարձր ընկերութիւնը կը բաժնէ արքունի շրջանակէն: Բայց ի զուր:

Սրահին մէջ հեղձուցիչ մթնոլորտ մը կը տիրէր եւ սիրուն ղոյդս առաջնորդեցի պալատին արեւելեան բաժանմունքը դու – դընելով իրեն Գահաժառանդուհիին յատ – կացուած չարկաբաժիններէն: Երկար նըր – բանցքէ մը եւ բազմաթիւ ամայի ու ըն – դարձակ սրահներէ անցնելով, Ֆրանսա – կան ոճով չինուած մեծ ապակեղուռ մը բացի, եւ դինքը առաջնորդեցի երկար պատշդամ մը որուն առջեւ կը տարած – ուէր «Հայլիկէ – Զի» կոչուած պզտիկ լիճ մը: Հոն բացարձակապէս առանձին էինք: Արծաթափայլ լուսինը կը ցոլար ջուրի թափանցիկ մակերեսին վրայ: Պարասրահին ճնշող տաքութենէն եաք, համեղի էր ներշնչել դիշերուան քաղցրա – բոյր թարմ օդը:

Մարմարէ բաղնիքներուն վրայ արմը – կայեց, երեսնիս ջուրին, կը խօսակցէինք վաղեմի բարեկամներու պէս: Գիշերուան խոր լռութիւնը կը խանդարուէր միայն վարէն անցնող դինուորներու համաչափ քայլերով:

Հերթապահ պահակներն էին, որ կը փոխանակուէին: Աւազանին վայել կնա – մեծարութեամբ սիրուն պարընկերոջս հետ կը կատակէի ու կը խնդայի, կարելին ը – նելով որպէսզի իր մասին խօսեցնեմ դին – քը:

Բայց յուսահատ եղայ, որովհետեւ ան – միջապէս կռահեցի որ դէմս ունիմ խիստ նրբամիտ, դգոյշ ու պատնապահ մէկը, որ երբեք տրամադիր չէր իր կեանքին դաղտնիքը լուսաբանելու:

Այդ օրէն դրեթէ երկու ամիս եաք, Պերլինի դերմանական թատրոնին մէջ, ժամադիր եղած էի Մաքս Ռէյնհարթի հետ, արքայական պոյտի մը ծրագիրը կազմելու համար: Ներկայացումը աւար – տելէն եաք, դեռ Քրաուզէնչթասէի բնա – կարանս չդացած, պալատ հանդիպեցայ: Զիս բարեւող պահակներուն առջեւէն անցնելով, մտայ մասնաւոր յարկաբա – ժիններըը առաջնորդող նրբանցքները եւ Գահաժառանդին առանձնասենեակին դու – ռը բացի բանալիով: Ինծ անակնկալի եկայ հոն տեսնելով «Վիլհէլմիկ»ը որ իր հօրը դէմ նստած, անոր հետ բուռն խո – սակցութեան մը բռնուած էր:

Բարեւելէ եւ ներողութիւն խնդրելէ եաք կը հեռանայի, երբ կայսրը պոռաց·

— Մտէք տեսնենք, Հելգենաօրֆ: Ձեզի հետ խօսիլ կ'ուզեմ:

Եւ խորհրդաւոր ու արագ ակնարկ մը նետեց երիտասարդ իշխանին որ յուլօրէն ընկողմանած էր եղեզնեայ մեծ բազկա – թոռի մը վրայ: Ինծի այնպէս թուեցաւ թէ Նորին Վեհափառութիւնը կը վարա – նէր հետս խօսելու եւ կամ թէ իր զուկէն արտօնութիւն կ'ուզէր:

— Հելգենաօրֆ, ազատակեց յանկարծ կայսրը, ըսէք թէ կը ճանչնա՞ք այս ան – ձը:

Եւ մեւնոյն ատեն ապշահար աչքերուս առջեւ դրաւ նկարատետր (ալպոմ) մը, որուն մէջ կը պտնուէր սիրուն էլիզին դե – ղարուեստական ու նուրբ լուսանկարը:

ՈՒԻԼԵԼՄ Լ.Ը ԲԻՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մարիամ Ակոնայեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ակոնայեան եւ զաւակ – ները, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Սէֆէրեան եւ զաւակները, Տիկին Իվոն Մարթէն, Տէր եւ Տիկին Վահագն Թուրսարգիսեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ակոնայ – եան, Պարսիկեան եւ Թորիկեան ընտա – նիքները յայտով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին

ԳՈՒՐԳԻՆ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 7ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան: 57 տարե – կանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ Հոկտեմբեր 12, ժամը 14·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ և – կեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անթոնիի գերեզմանատունը :

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ :

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փափազեան եւ զաւակները, Տէրվէնեան ընտանիքը յա – ւտով կը ծանուցանեն իրենց հօրաքրոջ եւ հարսին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱՆԻՔԱ ՏԷՐՎԷՆԵԱՆԻ
(Մերտէկէօզցի)

մահը, որ պատահեցաւ Մարսէյլի մէջ, Հոկտեմբեր 9ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի ժամը 3·30ին Ալֆորվիլի եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրը – ուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը :

Պէրճիի (Միջիկան).— Այրի Տիկին Ա – նուշ Զարիպեան, Տէր եւ Տիկին Աբգար Զարիպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ագամ Զարիպեան եւ զաւակները, Վահան Զարիպեան, Տէր եւ Տիկին Երանոս Խուրտճեան (Ֆրեզնօ) եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Յակոբեան, Օր. Հերմինէ Խուրտճեան, Պ. Պօղոս Զարիպ – եան (Փարիզ), Այրի Տիկին Զարիպեան (Լիոն), Այրի Տիկին Մարի Զարիպեան (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Լօչիկեան (Հա – լէպ), Տէր եւ Տիկին Սահակ Զարիպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զօպեան (Հարաւ. Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Գրի – գոր Զարիպեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Զարիպեան (Պոլիս), Պ. Վա – հան Կարապետեան (Նայկարա Ֆոլս), Տէր եւ Տիկին Հայկ Պասմաճեան եւ զա – ւակները (Մեսինա), Այրի Տիկին Սաթե – նիկ Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մարտոսեան եւ զա – ւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Տարպոյ – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սեդ – րակ Ամէմեան եւ զաւակները (Նայկարա Ֆոլս), Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ամէմեան եւ զաւակները (Երեւան), ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծա – նուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, զարմիկին, խնամիին եւ ազ – գականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ԶԱՐԻՊԵԱՆԻ
(Սեբաստիոյ Փաշա գիւղացի, 66 տարեկան)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 30 – ին, Ուիլըմ Պօմաթ հիւանդանոցը յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Հոկտեմբեր 4ին, ՍաուԹֆիլտի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փո – խադրուած է Ուոտլուսն գերեզմանատու – նը :

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Մխիթեան նախաձեռնութեամբ, հերոսամարտի 46րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստա – եան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Ցետ պատարագի մատաղ եւ յուշա – հանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատա – կը յարգողները :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Պ. Զարեհ Լօխմակէօզեան, Պ. Զարեհ Եղբայրեան, Այրի Տիկին Փեչտիմալճեան եւ աղջիկը, Տիկին Սարինէ Լօխմակէօզ – եան, Տիկին Սերոբեան, Տիկին Կապրիկ – եան, Պ. Պ. Եղուարդ եւ Հրանդ Լօխմա – կէօզեան, Թիրայր Քիւրքճեան եւ զաւակ– ները, Պ. Եդուարդ Իւթիւճեան, Տէր եւ Տիկին Մարթէն Իւթիւճեան, Տէր եւ Տի– կին Գրիգոր Լօխմակէօզեան եւ զաւակ – ները, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Օհան – եան եւ զաւակները, Եղբայրեան եւ Զի – լինկիրեան ընտանիքները, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները յայտով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, հարսին, հօրաքրոջ, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐԵՀ ԼՕԽՄԱԿԷՕԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Զապէլ Զիլինկիրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 8ին, Քրեմլէն Պիսէթրի հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 13, ժամը 16ին, Փարիզ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղե – ցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուր Լարէնի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Աւետիսեան իրենց խնամիին Սարգիս Առաքելեանի մահուան առթիւ յիսուն ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

GERMAIN SANCHEZ
31bis, Avenue de Tassigny
A CHARENTON - LE - PONT
tél. 368. 03-13 et 368. 56-46
Կ'ուզէք ծախել Ալֆորվիլի մէջ
18, Rue Louis-Blanc

Ա) Փողոցի վրայ չէնք մը, որ ունի գետնայարկը՝ 3 սենեակ, խոհանոց, արտաքնոց, ուր կ'ապրի 40 տարե – կան, մէկ հոգի :

Բ) Առաջին յարկը· — էարապ — 3 սենեակ, խոհանոց, արտաքնոց, տէպառա, կարելի է Սալ տ'ոյի վե – րածել :

Գ) Այս չէնքին եաին, երկու փա – վիյոն, որուն մէկը, պարապ, 3 սենեակ, խոհանոց, արտաքնոց, փո – քըր աշխատանոց, միւս փավիյոնը նոյն է, բայց բնակուած է : Այս փավիյոններուն եաին, , պարտէզի կտոր մը :

Հողի ամբողջական տարածութիւն· 492 մեթր, ճակատ՝ 14 մեթր, կա – րելի է չինել չէնքը փողոցի վրայ, բնակուած եւ պարապ մասը, և պա – րապ փավիյոնը ու բնակուած փա – վիյոնը, կամ ամբողջը միասին :

Ձեր տրամադրութեան տակ է ձե – ղի ընկերանալու եւ այցելել տալու համար :

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւի – րէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկա – յութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, սո – վորական հաւաքատեղին : Ներկայութիւ – նը պարտաւորիչ է :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ԲՈԼՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուր – բաթ ժամը 20·30ին, ընկեր Աւետիսեանի բնակարանը, 195պիս, Րիւ տու Մէնիլ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրքնատփոր» խումբի ընդ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան համար երկու սպասուհիներ կ'ուզուին, ուտելիք եւ բնակարան ապահովուած : Դիմել Ազ – քատախնամի գրասենեակը՝ 32 Րի տը Թրէվիզ :

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides
Ուրբաթ Հոկտ. 14, ժամը 20·30ին
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ԻԲՐԵԻ ՕԳՏԱՐ ԾԱՌԱՅՈՂ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿ ՍՊԱ– ՅԻՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
Շարժանկարի երեկոյթ մը կազմակերպած է
զոր կը հաւանաւորէ նախկին – ռազմիկներու նախարար՝
Mr. Sanguinetti
կը ներկայացուի, Ֆ բլիսթեան – Ժաքի
UN DE LA LEGION
Avec FERNANDEL, sur l'écran et dans la salle
Առաջին մասին մէջ.— Գ. Տէր – Աբրամով, իր Պալալայֆայի ծանօթ խումբով:
Մուտք 10 ֆրանք
Կարելի է նախապէս դիմել Պ. Յ. Առաքելեանի
20, Rue Nungesser et Coli, PARIS (16e) - MOL. 34-70

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Grande Surprise-Party
Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԻՍԻԻ ԽԱՆԱՍՈՐ խումբին կողմէ
Այս Շաբաթ ժամը 18էն մինչեւ 24
SALLE FRANCO-SUISSE, 10, Rue des Messageries, Paris (10e)
AMBIANCE *BUFFET* *BAR*

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, Avenue George V, Paris
Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը :
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL
DEUX ORCHESTRES — — BUFFET — TOMBOLA
Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը *ՓՐՕվանս* 77 – 73 :
Կարեւոր.— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը* 20
ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ. — ՈՒՍԱՆՈՂ 5 ՖՐ.

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
նոր ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՁԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ· —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ JEUDI 13 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 Fr.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10736

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.736

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅԿ· ԴԱՏԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

ՄՄԲ.— Սեպտեմբեր 10ին հրատարա – կած էինք հատուած մը Լեւոն Բաշալեանի Օրագրութենէնէն, որ ձեւով մը նկարա – գրութիւնն էր Հայկ· Դատին նաւաթեկու – թեան : Կուտանք հատուած մը եւս, ուր աւելորդ անգամ մը ևս ցոյց կը տրուի «մեծ պետութեանց» փոխրութիւնը՝ իրենց մրցակցութեան զոհելու համար ինչ որ պիտի չնեղէ բաղաքակրթութեան պատ – մութիւնը :

ՈՒՐԲԱԹ, 29 Դեկտեմբեր, 1922·— *Այս առաւօտ բոլոր պատուիրակութեանց պե – տերուն ղրկեցինք Նորատունկեանի էֆս – փոզէն, ինչպէս նաեւ Պոնքուրի եւ Պար – ժրթոնի : Մոնթանիալի ղրկեցինք նաեւ օ – րինակ մը մեր առաջին Ցիշատակագրէն եւ « Հայաստան եւ Հայկական խնդիրը » գրքէն : Վէնիզելոսի ղրկեցինք նաեւ փոք – րամասնութեանց Մասնախմբին Դեկտեմ – բեր 26ի նիստին ատենագրութիւնը , նա – մակով մը ի վեր հանելով դինուորական ծառայութեան վերաբերեալ մասը* :

Րէյքէրի, Էսշիէյթ· Փրէսի, Իւնիվեր – սըլ Փրէսի եւ դուիցերական մամուլին նոթ մը ղրկեցինք՝ Հայասէրներու Լիկա – յին կողմէ Լօզանի Խաղաղութեան Խոր – հրդաժողովին ներկայացուած քրիստո – նէական կոչերու երկրորդ չարքին վերա – բերմամբ, եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին կողմէ նոյն Խորհրդաժողովին ուղղուած հեռագրին պատճէնը հաղորդեցինք ի – րենց :

Մոնթկոմբրի, որ ժամը վեցին պիտի ընդունուէր Լօրա Քըրզընի կողմէ, նա – խապէս խորհրդակցութեան եկաւ Միաց – եալ Պատուիրակութեան մօտ : Պէտք է նշանակել որ այդ ունկնդրութիւնը բա – ցառիկ հանդամանք ունէր, որովհետեւ մինչեւ հիմա Լօրա Քըրզըն պաշտօնական պատուիրակներէն դուրս ոչ ոք ընդու – նած է :

Մոնթկոմբրի եաքէն հաղորդեց մեզի տեսակցութեան արդիւնքը : Տեսակցու – թիւնը տեւած է կէս ժամ : Լօրա Քըրզըն յայտարարած է թէ Թուրքերը բացարձա – կապէս կը մերժեն բաւարարութիւն տալ Ազգային Տան հարցին, բայց ինք անձ – նապէս պիտի մաքառի մինչեւ վերջին վայրկեանը : Արդիւնքը ի՞նչ կ'ըլլայ՝ չի գիտեր, բայց երեք կէտեր կան որոնք կենսական դեր պիտի կատարեն ներկայ հանդամանքներուն մէջ. —

1· *Փոքրամասնութեանց Մասնախումբը պէտք է Ազգային Տան մասին իր տալիք տեղեկագրին՝ նպաստաւոր յանձնարա – րութեան ձեւ մը տայ, եւ ոչ թէ չատա – նայ լոկ խորհրդածութեանց արդիւնքը արձանագրելով եւ ըսելով թէ հարցը ղր – ուեցայ ու Թուրքերը մերժեցին : Մոնթա – նիա պէտք է յայտնէ իր տեղեկա – գրին մէջ թէ Ազգային Տունը անհրաժեշ – տութիւն մըն է, պէտք է պատճառաբանէ այդ եղրակացութիւնը, եւ այն ատեն Ա· Ցանձնախումբին մէջ դիւրին կ'ըլլայ Լօրա Քըրզընի համար պաշտպանել հար – ցը : Թող Մուսոլինիի երկու հեռագիր – ներուն ազդեցութիւնը երեւան գայ Մոն – թանիայի վարմունքին մէջ, եւ ոչ թէ լոկ բարեկամական խօսակցութեանց մէջ : Թուրքերը թող տեսնեն թէ Իտալացիք Ազգային Տան կողմն են* :

2· *Երբ հարցը ղրուի Ա· Ցանձնախում – բին մէջ, պէտք է պատէր յայտարարէ թէ կ'ուզէ Ազգային Տունը, եւ ո՛չ թէ լուռ հաւանութիւն յայտնէ Լօրա Քըրզընի խօսքերուն : Լօրա Քըրզըն դոհ չէ Ֆրան – սացիներուն ընթացքէն, որոնք նախաձեռ – նութիւնը կը թողուն Լօրա Քըրզընի, եւ յետոյ իրենց անորոշ ճառերով կը թուլ – ցընեն անոր յառաջ բերած տպաւորու – թիւնը : Ինք վստահութիւն չունի փու – անքարէի վրայ, զոր չի սիրեր, որ ըն – դունակ է մէկ ժամուան մէջ տարբեր տարբեր հրահանգներ տալու իր պատ – ուիրակներուն : « Տուէք ինձ անհեր – քելի ապացոյց թէ Ֆրանսացիները կ'ու – զեն եւ կը պաշտպանեն Ազգային Տան հարցը, եւ ատիկա կարող են ցոյց տալ պաշտօնական որոշ յայտարարութեամբ եւ ոչ թէ սալոնի խօսակցութիւններով» , կ'ըսէ Լօրա Քըրզընն :*

3· *Լօրա Քըրզընի ամբողջ համակրու – թիւնը կիլիկիոյ կողմն է ,որովհետեւ Ա – րեւելեան Նահանգներու մէջ ստեղծուած դրութիւնը չատ խառն է : Բայց Անգլիա – ցիները չեն կրնար մէջտեղ գալ եւ Կիլի – կիան առաջարկել , որովհետեւ այստեղ անգլիական ազդեցութեան չրջան չէ, այլ Ֆրանսական, եւ Ֆրանսացիները կը խրտչին՝ եթէ Անգլիա Կիլիկիան առա – ջարկէ : Ֆրանսացիներն են որ պէտք է նախաձեռնութիւն ստանձնեն այդ մասին :*

— « *Հայերն ալ, կը յարէ Լօրտը, առա – ւելագոյն կը ծանրանան Արեւելեան Նա – հանգներուն վրայ : Ես զոհ եմ ձեզմէ, ի – մանալով որ երկու Պատուիրակութիւննե – րը համաձայնած են Կիլիկեան լուծման վրայ, բայց ես աչքի առաջ ունիմ անոնց մէմորանտումը եւ Դեկտեմբեր 26ի նիս – տին ատենագրութիւնը, ուր Հայերը չատ հարեւանցի կերպով կը խօսին Կիլիկիոյ մասին , եւ ատիկա կը դժուարացնէ մեր գործը : Հայերը պէտք է աւելի որոշ կերպով ըսեն այդ բանը, որպէս զի իմ պաշտպանութիւնս ըլլայ դիւրին եւ տրա – մաբանական »:*

Մոնթկոմբրի յիշած ըլլալով Ամերիկա – յի մեծ չահագրգռութիւնը Հայկական Հարցին համար, Լօրա Քըրզընն ըսած է թէ տեղեակ է ատոր, բայց կը սպասէ որ այդ չահագրգռութիւնը աւելի չօչափելի կերպով արտայայտուի :

Զօպանեանէ ստացուած նամակը, որ կը հաղորդէր Ֆրանսայի Երեսփոխանա – կան Ժողովին Արտ· գործերու մասնա – խումբին քուէարկած որոշումը՝ Ազգային Տունը Կարսի մէջ հաստատելու ցանկու – թեան մասին, եւ կ'իմացնէր թէ փուան – քարէ բացորոշապէս Կիլիկիոյ հակառակ արտայայտուած է, եկաւ Հաստատելու Ֆրանսական եւ անգլիական տեսակէտնե – րուն հիմնական տարբերութիւնը, զոր Լօրա Քըրզընն մատնանիչ ըրած էր, եւ որ կարող է խանդել մեր դատը անգամ մը եւս, ինչպէս Մարտ26ին, ինչպէս յիշած էր Լօրա Քըրզընն :

Այս մասին Պատուիրակութիւնները խորհրդակցութիւն մը կատարեցին, եւ Բաշալեան ղրեց նոյն հետայն փարիզ, Զօպանեանի, մատնանչելով ստեղծուած վտանգը եւ հաղորդելով Նորատունկեանի հրահանգները՝ իր պաշտօնակիցներուն հետ կատարելու համար հարկ եղած դի – մումները մեր Ֆրանսայի բարեկամներուն հետ :

Մխանգամային Քրաֆթ – Պոնարը ղըր – կեցինք Մոնթանիալի մօտ, որպէս զի բա – ցատրէ անոր իր կազմելիք տեղեկագրին մէջ Ազգային Տան մասին նպաստաւոր կարծիք յայտնելու անհրաժեշտութիւնը եւ Լօրա Քըրզընի փափաքը այս մասին : Քրաֆթ – Պոնար , չկրնալով տեսնել Մոնթանիան, որ բացակայ էր, տեսաւ Փոքրամասնութեանց Մասնախմբին իտա – լական պատուիրակներէն կալլին, որ յայտնեց թէ պարզուած տեսակէտները պիտի հաղորդէ Մոնթանիալի : Մասնա – խումբը պիտի չարունակէ իր նիստերը եւ վաղը պիտի չդադրեցնէ իր գործունէու – թիւնը, ինչպէս ըսուած էր, իսկ Ազգային Տան հարցը արդէն քանի մը օրէն հաղիւ սեղանի վրայ կուգայ : Կալլի ըսած է նա – եւ թէ պէտք չէ մոռնալ սակայն սա դառն ճշմարտութիւնը որ Դաշնակիցները Թուր – քերուն հետ կը բանակցին ոչ թէ իբր չաղթող, այլ իբր պարտեալ : Միւս կող – մէ, Թուրքերը ձեռքի տակէ օժանդակու – թիւն կը ստանան զանազան աղբիւրներէ :

Պալտուին այսօր տեսաւ Նիքսոլսընը , որ զանգատեցաւ թէ Հայ Պատուիրակու – թիւնը իր յայտարարութեանց մէջ առա – ւելագոյն կը ծանրանայ Արեւելեան Նա – հանգներուն վրայ, եւ այսպէսով կը դիժ – ուարացնէ Անգլիական Պատուիրակու – թեան գործը : Նիքսոլսընի կարծիքով , Խորհրդաժողովին ընթացքը դոյզ կուտայ թէ Արեւելեան հարցը չի կրնար լուծուիլ առանց պատերազմի : Անգլիան չուզեր այդ պատերազմը ընել, բայց պատրաստ է օգնելու ուրիշներու որ ընեն այդ պա – տերազմը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՐՈՄԻՔՈ - ՃՈՆՍԸՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՅՍԵՐ

Նախագահ Ճոնսըն պետական դէկա – վարներու վայել ընդունելութիւն մը ը – րած է Արտաքին Նախարար Կրոմիքոյի , առջի օր, Սպիտակ Տան մէջ :

1964էն ի վեր, առաջին անգամն է որ խորհրդային Արտաքին Նախարարը կ'ըն – դունէր Ուոշինկթըն երթալ եւ այդ ընե – լով Ամերիկացիներուն կուտար անոնց ըս – պասած ապացոյցը : Այլ խօսքով, Ամերի – կացիք կ'ուզէին վստահ ըլլալ որ Վիէթ – նամի հարցը արդելք չի կրնար ըլլալ որ Խորհ· Միութեան եւ Միացեալ Նահանգ – ներու յարաբերութիւնները բարւոքին :

Ամէն պարագայի մէջ, քաղաքական դէտերու կարծիքով, Կրոմիքօ իբրեւ թըշ – նամի չէ ներկայացած Ճոնսընի : Ժպիտը դէմքին ներկայացած է մամուլի թղթա – կիցներուն, «աչխատանքի» այն ճաչէն եաք զոր ըրած է Արտաքին Նախարար Տին Ռըսքի հետ : Այս առթիւ յայտարա – րած է.— « Տեսնուեցաւ թէ Միացեալ Նահանգները եւ Խորհ· Միութիւնը ճիգ կը թափեն համաձայնութեան մը յանգե – լու համար , դիւրացնելու նպատակաւ միջազգային դաշինքի մը պատրաստու – թիւնը հիւլէական զէնքերու նուազումին համար » :

Անակնկալ մը չէ անշուչտ որ երկու մե – ծերը նոյն տեսակէտներն ունին այս հար – ցին չուրջ : Ինչ որ, ընդհակառակն, կըր – նայ անակնկալի բնոյթ ունենալ, այն է որ Վիէթնամի պատերազմին ներկայ մթնո – լորտին մէջ, երբ Մ· Նամարա կը յայ – տարարէ որ Վիէթնամի գործողութիւն – ները պիտի ծաւալին, Խորհրդային Ար – տաքին Նախարարը չեչտէ, Ուոշինկթընի մէջ, երկու երկիրներու չահերու մերձե – ցումը :

Ուոշինկթընի Արտաքին Նախարարու – թեան պաշտօնական բանբերը նպաստաւոր յայտարարութիւն մը ըրած է, ի պա – տասխան Կրոմիքոյի խօսքերուն : Աւել – ցուցած է թէ հիւլէական զէնքերու չատ – րածուելուն չուրջ, խօսակցութիւնները պիտի չարունակուին Ամերիկացիներուն եւ Ռուսերուն միջեւ : Կրոմիքօ իր կարգին կը ճշդէր թէ այս խօսակցութիւնները պի – տի չահմանափակուին վերոյիշեալ հար – ցին չուրջ այլ ըդհանուր ձեւով պիտի վե – րաբերին ապազինման :

Պատասխանելով թղթակիցներուն հար – ցումներուն, Կրոմիքօ յայտնած է թէ չեն խօսած Եւրոպայէն խորհրդային եւ ա – մերիկեան ուժերու հետզհետէ քաչուելուն մասին, առաջարկ մը, զոր Ճոնսըն ըրած էր քանի մը օր առաջ :

Գալով Վիէթնամի Կրոմիքօ յատուկ պա – տասխան մը չէ տուած այլ խորհրդաւոր ժպիտով մը միայն պատասխանած է , ա – ռանց յայտնելու թէ այդ մասին ալ խօ – սած են Ճոնսընի հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Դաշնակցային Հանրա – պետութեան մէջ, որուն դժգոհութիւն կայ ի տես Ֆրանսական եւ ամերիկեան տեսա – կէտներու մերձեցման դերմանական հար – ցին չուրջ : Արդարեւ Ճոնսըն, անցեալ չաբթու իր արտասանած մէկ ճառին մէջ, համաձայն դանուեցաւ, Ֆրանսական տե – սակէտին, ըստ որուն դերմանական վե – րամիացումը երկար գործողութիւններու արդիւնքը կրնայ ըլլալ միայն : Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ յարաբերութեանց բարւոքում մը ստեղծել, որ թոյլ տայ արեւմտեան Եւրոպայի եւ արեւել – եան Եւրոպայի մերձեցումը : Ընկերվա – րական կուսակցութեան փոխ – նախագա – հը կ'առաջարկէ որ չորս Մեծերու ճեռ – քէն առնուի վերամիացման հարցին պա – տասխանատուութիւնը :

ԼՈՆՏՈՆի մէջ անգլեւսպանական բա – նակցութիւնները ձիպլալթարի չուրջ բո – լորովին ձախողած են : Ոչ մէկ կողմ կ'ուզէ զիջում ընել ձիպլալթարի չուրջ , ամէն մէկը մնալով բոլորովին հակառակ – եայ դիրքերու վրայ :

ԻՍՐԱՑԼԻ եւ Սուրիոյ միջեւ մթնոլոր – տը աւելի քան երբեք լարուած է : Էշքոլ յայտնած է իր մտահոգութիւնը Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նա – հանգներու դեսպաններուն : Իսրայէլի վարչապետը յայտարարած է նաեւ «սու – րիական յարձակումներն ու ղրգռութիւն – ները իրենց արժանի պատասխանը պիտի ստանան , բայց մեր ուզած ժամուն : Մինչ այդ կը թելադրենք Սուրիոյ որ իր քայ – լերը չափէ »:

ՄԱՐՈՔԻ թագաւորը յայտարարած է թէ « այս երկրին մէջ դասակարգ պիտի չըլլայ ցորչափ կառավարուի թագաւոր – ներու կողմէ, որոնց գլխաւոր մտահոգու – թիւնն է ընկերային արդարութիւն չնոր – հել բոլոր հպատակներուն :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ տեղեկատուութեան նախ – կին նախարարին կառավարը եւ իր կարգ մը պաշտօնեաները ձերբակալուած են : Այս ձերբակալութիւնը կատարուած է Հոկտեմբեր 3ին, ինչ որ կը հաստատէ փախստական նախարարին յայտարարու – թիւնը : Ծանօթ է որ Պումեդիէնի կառավա – րութեան դէմ , յայտնած էր թէ Ալժէրն փախած է Հոկտ· 2ին :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ընկերվարական կուսակ – ցութեան պատուիրակութիւնը զոր կը ղեկաւորէ կի Մոլէ , Փրակա կը գտնուի ուր ընդունուած է համայնավար կուսակ – ցութեան Ա· քարտուղար Նովոթնիի կող – մէ :

ՊԼԱՔՓՈՒԼի (Անգլիա) մէջ բացուեցաւ Թորիներու (պահպանողական) համագու – մարը : Մեծն Բրիտանիոյ այս կուսակ – ցութիւնը տակաւին կը մնայ 964ի եւ 966ի երեսփոխանական ընտրութեանց պար – տութեան տակ , 13 տարի երկիրը կառա – վարելէ եաք : Պատգամաւորները աւելի ուժ եւ կորով պիտի պահանջեն իրենց դե – կավարներէն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅի մէջ, կոմունիքա կը չա – րունակէ իր խօսակցութիւնները խորհրդ – ային դեկավարներուն հետ :

ՋՈՒԻՑԵՐԻԱՅԻՆ արտաքսուած է իտա – լացի համայնավար մը որ քարոզչութիւն կ'ընէր , իբրեւ նախագահը Մոնթբէօյի ի – տալական ազատ գաղութին : Նոյն պատ – ճառներով արդէն ուրիչ իտալացի բան – ուորներ ալ արտաքսուած են :

ՇՈՒԷՏի վարչապետին կինը, հազար – երկու հարիւր այլ փրոֆէսէօրներու հետ գործադուլ սկսած է : Իր տեսակէտին մէջ , առաջին գործադուլն է, որ կը կատար – ուի Շուէտի մէջ, կառավարութեան հետ բանակցութիւններու խզումէն եաք :

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԺԸՆԵԻԻ, ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Ամառնային արձակուրդի ընթացքին, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի տեսուչ Գ. Եպ. Սարգիսեան մասնակցեցաւ երեք միջ – եկեղեցական ժողովներու Ժընեւի, Մոսկուայի եւ Երուսաղէմի մէջ :

Այս ժողովներուն մէջ արծարծուած հարցերը ներկայացնելու համար հանրութեան, աւելի քան երկու ժամ տեւող տեսակցութիւն մը ունեցանք Գարեգին Եպիսկոպոսի հետ Դպրեվանքի իր տեսչարանին մէջ, Անթիլիաս :

Նախ յայտնենք, որ եկեղեցական հարցերու հմուտ Գարեգին Եպիսկոպոս կարեւոր անդամներէն է եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդին, որուն կ'անդամակցին 207 եկեղեցիներ : Ընտրուած անդամներէն է Խորհուրդի աշխատանքները ղեկավարող յանձնախումբերու : Յաճախ կը նախագահէ նաեւ նիստերուն :

Մեր ուղղած հարցումներուն պատասխանելով, Գարեգին Եպիսկոպոս տուաւ հետեւեալ համադրուած տեղեկութիւնները :

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Ի՞նչ էր բնոյթը եւ նը-պատակը Ժընեւի համաժողովին :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. — Ժընեւի համաժողովը, որ դումարուեցաւ Յուլիս 12էն 26, «Եկեղեցին եւ Ընկերութիւնը» ընդհանուր խորագրին տակ, աշխարհի զանազան երկիրներէն եւ եկեղեցիներէն եկած 400է աւելի հոգեւորական եւ աշխարհական անձերու հաւաքոյթ մըն էր :

Կազմակերպուած էր Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին կողմէ եւ ունէր իբրեւ գլխաւոր առաջադրանք՝ քննութիւնը այն բոլոր գլխաւոր հարցերուն, որոնք ծագած էին վերջին երեսնամեակի ընթացքին, ընկերային, տնտեսական, միջազգային եւ այլ մարդկային կեանքի մարզերուն մէջ եւ որոնք սերտ ազերս մը ունէին քրիստոնէական հաւատքին եւ եկեղեցւոյ կեանքին հետ :

Հ. — Ի՞նչ եղաւ արդիւնքը այս համաժողովին :

Պ. — Արդիւնք բառին մէջ կարելի չէ անշուշտ հասկնալ շօշափելի անմիջական հետեւանքներ : Որովհետեւ, նման համաժողովներու արդիւնքները տասնամեակներու ընթացքին կ'իրականանան :

Արդարեւ, համաժողովին գլխաւոր արդիւնքը կարելի է նկատել այն երեւոյթը, որ եկեղեցիներուն մէջ կարեւոր դեր ունեցող անհատներ, մեծաւ մասամբ աշխարհականներ, երկու շաբաթներու ընթացքին յաջողեցան վերաքննութեան ենթարկել այն կացութիւնը, որ գոյութիւն ունէր ներկայիս, յիշեալ հարցերու կապակցութեամբ եւ միասնաբար կատարել լուրջ ցուցմունքներ, բանալ նոր տեսանկիւններ եկեղեցիներու գործունէութեան առջեւ :

1937էն ասդին այս կարգի առաջին ժողովն էր որ կը դումարուէր, եւ ազգերու կեանքին մէջ եւ ազգերու փոխյարաբերութեանց կալուածին մէջ : Քաղաքական, տնտեսական, ընկերային եւ այլ յարակից շարժումներ, եկեղեցիներու պատասխանատու անձերու կողմէ քննութեան կ'առնուէին, փնտռելով այն բարիքը, որ կար այդ նոր շարժումներուն եւ երեւոյթներուն մէջ, մարդկութեան բարօրութեան եւ եկեղեցւոյ զօրացման համար :

Հ. — Ի՞նչ բան ամէնէն աւելի յատկանշական գտաք համաժողովին մէջ :

Պ. — Նախ մեծ ուրախութեամբ նկատեցի, որ ժողովականութեան մեծամասնութիւնը կը բաղկանար աշխարհականներէ : Աշխարհականներ, որոնք, մասնագէտներ քննարկուած նիւթերուն, ունէին լուրջ նախանձախնդրութիւն եկեղեցոյ առաքելութիւնը արդի դարուն մէջ ազդեցիկ եւ մարդկութեան օգտակար դարձնելու համար :

Քաղաքական մեծ կազմակերպութեանց անդամներ, համալսարաններու ընկերաբանական եւ տնտեսաբանական ճիւղերու մասնագէտ դասախօսներ, ունեցան ամէնէն աւելի վճռական դեր համաժողովի մտածողութեան վրայ : Քրիստոնէական հաւատքի եւ սկզբունքներու յարաբերութեամբ, անոնք կը ջանային ցոյց տալ, թէ ինչպէս ոչ – եկեղեցաբանական, ոչ – աստուածաբանական այս նիւթերը խորթ չեն քրիստոնէական կրօնքի, եւ, հետեւաբար, պէտք է տեղ գտնեն եկեղեցւոյ կեանքին եւ ծառայութեան մէջ :

Երկրորդ յատկանշական գիծը այն էր, որ այս համաժողովին ի յայտ եկաւ այն նոր ուժը ընդհանուր մարդկութեան ընկերութեան մէջ, որ սովորաբար կը կոչուի « Երրորդ աշխարհ» : Այս բացատրութեամբ կը հասկցուին ափրիկեան, հարաւային ամերիկեան եւ ասիական այն ժողովուրդները, որոնք ազգային, քաղաքական եւ մշակութային նոր գիտակցութեան մը եւ առաքելութեան մը բարձրացած են եւ կ'ուզեն իրենց ձայնը արժանի ուժգնութեամբ լսել տալ աշխարհի մէջ : Յուզիչ բան մը կայ անոնցմէ շատերուն արտայայտութեանց մէջ, ուր յստակօրէն կը տեսնուէր Արեւելք եւ Արեւմուտք երկուութեան դիմաց նոր եւ անկախութեան ձգտումով զսպանակուած ուժ մը :

Գաղափարապաշտ եւ նախանձախնդիր այն ձգտումները, որոնք կ'արտայայտուէին այս երրորդ աշխարհի ներկայացուցիչներուն կողմէ, դառնութիւն մը կը բերէին համաժողովին, զոր այլապէս անկարելի է դտնել եւրոպական կամ ամերիկեան քրիստոնէական շրջանակներու մէջ :

Հ. — Իսկ ի՞նչ էր նկարագիրը եւ բնոյթը Մոսկուայի ժողովին :

Պ. — Մոսկուայի մէջ դումարուած ժողովը, — Զակորսկի վանքին մէջ, 26 Օգոստոսէն 1 Սեպտեմբեր, — տարեկան հերթական դումարումն էր Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի « Հաւատք եւ Կարգ» բաժանմունքի Գործադիր Յանձնախումբին, որ քսան հոգիներէ բաղկացած մարմին մըն է, որուն գլխաւոր նպատակն է տարեկան վերատեսութեան ենթարկել վերոյիշեալ բաժանմունքի աշխատանքը եւ ծրագրել յառաջիկայի գործունէութեան ուղիներն ու մեթոտները :

Առհասարակ մասնագէտներէ բաղկացած խումբ մըն է ասիկա, որուն հաւաքական մտածողութեան եւ ուսումնասիրութեան առարկան կը կազմեն աստուածաբանական այն հարցերը, որոնք եկեղեցիներու յարաբերութեանց համար լուրջ պարագաներ են :

Մոսկուայի ժողովը զբաղեցաւ առաւելաբար յառաջիկայ տարի Անգլիոյ մէջ դումարուելիք համաժողովի մը մանրամասն ծրագրումին աշխատանքով :

Ռուս Օրթոտոքս եկեղեցին էր հիւրընկալը այս ժողովի անդամներուն :

Հ. — Ի՞նչ կ'ուզէիք ըսել Երուսաղէմի ժողովի մասին :

Պ. — Երուսաղէմի ժողովը, որ դումարուեցաւ Սեպտեմբեր 3 – 7, Կաթոլիկ, Օրթոտոքս, Արեւելեան, Անկլիքան եւ Բողոքական եկեղեցիներու պատկանող քսան հոգեւորականներու ժողով մըն էր, որ զբաղեցաւ Երուսաղէմի մէջ գիտական ուսումնասիրական կեդրոն մը բանալու ծրագրով :

Վատիկանի ժողովի ընթացքին, Ս. Պապին եւ դիտողներու հանդիպումէն ծնած էր այն գաղափարը, թէ եկեղեցիներու միջեւ գոյութիւն ունեցող աստուածաբանական տարբերութիւնները պէտք է ուսումնասիրուին միասնական ճիգերով եւ ոչ թէ առանձնապէս եւ միակողմանի :

Եւ որպէսզի այդ ուսումնասիրութիւնը կանոնաւոր եւ տեւական ընթացք ունենայ, անհրաժեշտ էր ստեղծել կեդրոն մը, որ ամբողջութեամբ նուիրուած ըլլար այդ աշխատանքին : Ս. Պապը ինք նուիրեց հողը նման հաստատութեան մը կառուցման համար : Կաթոլիկ համալսարաններու Դաշնակցային Միութիւնը ըստանձնեց շէնքի, շինութեան եւ պիւտճէի հայթայթման պատասխանատուութիւնը : Իսկ Կեդրոնի ակադեմական, գիտական, կրթական կազմակերպութիւնը վստահուեցաւ Յանձնախումբի մը, որուն անդամները առաջին անգամ ժողով դումարեցին Իտալիոյ մէջ, 1965ի Նոյեմբերին : Երուսաղէմի հանդիպումը երկրորդ ժողովն էր այդ Յանձնախումբին :

Հ. — Ի՞նչ կազմակերպութիւն պիտի ունենայ հիմնուելիք հաստատութիւնը :

Պ. — Նախ ութ հոգիներէ բաղկացած մնայուն եւ այցելու դասախօսական կազմ մը պիտի նշանակուի, որուն գործը պիտի ըլլայ վարել կեդրոնը, վարչական իմաստով եւ ղեկավարել ուսումնասիրական աշխատանքը գիտական իմաստով :

Շէնքը պիտի ունենայ քառասուն ուսանողներու համար յատուկ բնակարան : 100 հազար գիրք բովանդակող մատենադարան մը եւ մատուռ մը պիտի հայթայթեն իմացական եւ հոգեւոր կարիքները հաստատութեան :

Ուսանողները պիտի ընդունուին այն պայմանով, որ աւարտած ըլլան իրենց դպրեվանքները, կամ ստացած ըլլան համալսարանական աստիճան : Բացի կանոնաւոր դասաւանդութենէ, տեղի պիտի ունենան հաւաքական զրոյցներ եւ մասնաւորդիտական նիստեր հիւրաբար այցելող դիտնականներու մնայուն դասախօսական կազմի եւ ուսանողութեան մասնակցութեամբ, նաեւ առիթ պիտի ընծայուի անհատ դիտնականներու, իրենց դիտական պրպտումները այնտեղ կատարելու համար :

Հ. — Ի՞նչ եղաւ տեղական եկեղեցիներու հակազդեցութիւնը այս գաղափարին եւ ծրագրին նկատմամբ :

Պ. — Պէտք է ըսել թէ բոլոր եկեղեցիներն ալ անխտիր, ջերմօրէն ընդառաջեցին գաղափարին եւ քաջալերեցին ծրագիրը : Ժողովականներս այցելեցինք Յունաց, Հայոց եւ Լատինաց պատրիարքներուն, որոնք իրենց հայրական օրհնութեամբ եւ քաջալերիչ խօսքերով խրախուսեցին Յանձնախումբը իր աշխատանքին մէջ :

Մասնաւորաբար սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց տուաւ մեզի Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքը, Եղիշէ Արքեպիսկոպոս, որ յատկապէս ըսաւ. « Պատմութիւնը ցոյց կուտայ, թէ աստուածաբանութիւնը մեզ յաճախ իրարմէ բաժնած է, ես կը հաւատամ, որ նման ձեռնարկներով աստուածաբանութիւնը կրնայ մեզ իրարու մօտեցնել : Լոյսի այս քաղաքին մէջ, նոր կանթեղ մը կը վառէք այս հաստատութեան հիմնարկումով : Մեր ժողովուրդը դարերէ ի վեր ըմբռնած է բացառիկ արժէքը Ս. Տեղեաց : Այստեղ մենք ունեցած ենք մշակութային հարուստ ժառանգութիւն մը : Վստահ ենք, որ գործակցութեան աղուոր առիթ մը պիտի ստեղծուի մեր եւ ձեր միջեւ դիտական կեդրոնի հաստատումով՝ Երուսաղէմ քաղաքի մէջ» :

ՀՐԱԶԴԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳԻ, ըստ արարողութեան Հայաստանեայց առաքելական Սրբոյ եկեղեցւոյ (հայերէն եւ Ֆըրանսերէն) : Հրատարակութիւն Փարիզի Հայոց առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ :

ՔԻԻԼՀԱՆ-ՊԷՅԻ

Առանց խօսեցնելու Քիւլհան Պէյին՝ անկարծակի մի մահակի հարուածով իշրեց դրան առաջ դրած պահապանի գլուխն ու դիակը դետին փռեց : Մոսոյին դրան պահապան թողնելով՝ ներս մտան Տիգրանի եւ Մանուկի հետ : Մութ բազում անսպասելի կերպով նրանց դիմաւորեց երկրորդ պահապանը, որ նոյնպէս ընկերոջ մօտ գնաց : Տիգրանը նրանց առաջնորդում էր. իսկ ներսից գալիս էր ացի, որոտումի ձայն :

— Քանի՞ հոգի ներս մտան, ասաց Քիւլհան Պէյին :

— Չորս, ասաց Տիգրանը :

— Պատգշամբի տակէն խօսակցութեան ձայն կուգայ, ասաց Մարտիկը : Ականջները սրած, շնչերը կտրած՝ ամէնքը ըզուշութեամբ սկսեցին լսել :

— Պէտք է ատոնց հոգալ, ասաց քիւլհանջին : Տիգրան, Մարտիկ, դուրս գնակէք, ներսիններին ես չեմ թողուր, որ ողջ դուրս գան : Արիւն չըթափէք, ո՞վ պիտի մաքրէ գիշերը : Մէկ ես ալ աս պաղչային մտիկ տամ :

Պարտիզում Քիւլհան Պէյին դիմաւորեց մի հայ պահապանի եւս, որը ճաչեց Քիւլհան Պէյին եւ ոտքերը ընկած, սկսեց աղաչել խեղդուած ձայնով.

— Աման, Աստծու խաթէր : Ղազար աղբար, ես մեղք չունիմ, ես մէկ անգամ կրակն ընկայ, դու դիտես, որ ես քու դերիդ եմ ...

— Զանդ կտրիր, օձի լեզուովդ ինձ չես խաբեր, ասաց երկու ձեռքերով նրա կոկորդը սեղմելով Քիւլհան Պէյին. — Դրկցիդ դուռը բանալու եւ անօրէն գազաններին ներս առնելու շատ ժիր ես :

Սիմօնը վերջին ճիգը թափած այս ու այն կողմ ձգուելիս դիպաւ տանիքի խողովակի տակ դրած անձրեւի ջրի տակառին, որը վայր ընկաւ եւ ջուրը թրջեց երկուսի էլ սրունքներն ու ոտքերը : Քիւլհան Պէյին Սիմօնի գլուխը պատի անկիւնին այնպէս պինդ խփեց, որը մի քանի ճիչ արձակեց ու վայր ընկաւ : Այս միջոցին սենեակի աղմուկը սաստկացած լինելով, ոչինչ չլսեցին : Քիւլհան Պէյին իսկոյն ներս վազեց : Նախասենեակում նրան դիմաւորեցին Մանուկ աղան եւ Հասան աղան սարսափած :

— Ի՞նչ գործ ունիս այստեղ, կեաւուր, գոռաց Հասան Զավուշը եւ ատրճանակը կրակեց Քիւլհան Պէյի կրծքին :

Գնդակը սպրդեց : Քիւլհան Պէյին Հասան Զավուշի դաստակից բռնեց, ռէվոլվէրը խլեց եւ նրանով զանգը փշրեց : Ննջարանից դուրս վազեցին եւ Քիւլհան Պէյի վրայ յարձակուեցան Իդրիսն ու Նէջիպը : Մինչ այդ՝ Մանուկ աղան դուրս թռաւ :

— Մահմէտ, Ալի, Հասան, Օսման, ըսկըսեցին գոռալ Նէճիպն ու Իդրիսը եւ ռէվոլվէրները դարտկել :

Բակի մէջ Մարտիկն ու Տիգրանը Մանուկ աղայի դատաստանը տեսած՝ ներս մտան : Սրանց որ տեսան, յուսահատուեցան Իդրիսն ու Նէճիպը :

— Թէ չէք ուզէր մեռնել, զէնքերդ տըւէք, գոռաց Քիւլհան Պէյին եւ վրայ հասաւ :

Մարտիկը Նէճիպ Պէյի դաստակներից բռնեց, իսկ Տիգրանը Իդրիսի : Քիւլհան Պէյին զէնքերը խլեց եւ ծոցերն ու գրպանները քննելով, ասաց.

— Տղերք, ամուր բռնեցէք, հիմա կու գամ :

Իսկոյն դուրս ելաւ, պարտիզում կապուած լուացքի չուանը, որ քիչ առաջ նկատել էր, քակեց ներս բերեց, սկսեց Իդրիսի ու Նէճիպի ձեռքերը ետեւից ոտքերի հետ կապկպել : Երբ վերջացրեց, Քիւլհան Պէյին ասաց.

— Հարսիկ, տունը ջուալ (պարկ) ունի՞ք.

Երկիւղից ձայները քաշել, ներսից ոչ միայն դուրս չէին գալիս թշուառ արարածները, այլ մինչեւ անգամ պատասխանելու սիրտ չէին անում : Համբերութիւնը կտրուած՝ մօտեցաւ ննջարանի դրան եւ ասաց Քիւլհան Պէյին :

— Աղաւնի, աղջիկ, չես իմանայ, տունը ջուալ կա՞յ :

Աղաւնին դուրս եկաւ եւ կռանալով բազմոցի տակից դուրս հանեց երկու խոշոր պարկ (*) ու յանձնեց Քիւլհան Պէյին : Իսկոյն կալանաւորների բերանները կապեցին եւ նրանց պարկի մէջ դրին :

— Թէ ձայն հանէք, դուք ալ Հասանի ու Սիմօնի քով կ'երթաք, ասաց Քիւլհան Պէյին :

— Թէ ազատուիմ, քեզ կախազան պիտի հանել տամ, մրմռաց Մօլլա Իդրիսը :

— Իմ վճիռքս ես չեմ փոխել, ճամբան ձայնդ դուրս գալուն պէս, զամաս (դաշոյն) փորդ կը կոխեմ, իսկ դու ալ քու ուզածդ ըրէ, երբ ազատուիս, ասաց Քիւլհան Պէյին նրանց պարկերի բերանները կապելով :

Պարկերի բերանները կապելուց ետք, մէկը տուեց Մարտիկի շալակը, միւսը Տիգրանի ու ասաց ականջներում : — Տար Բէշիտ փաշայի բաղնիսի քիւլհանը : Այնտեղ պարկով կը թողնէք եւ կ'ըսէք, որ ձեռք չտան մինչեւ իմ գալս : Այնտեղից ետ կը դաք ու Ղուզղունճուքի ձորը գլորածները կը շալակէք, կը բերէք ջհուտների դերեզմաննոցը :

(*) Կ. Պոլսում ամառանոց կամ ճանապարհորդութեան գնալիս՝ մեր մաֆրաշների փոխարէն խոշոր պարկեր են բանեցընում :

ԱՏՐՊԵՏ

(8 Շար.)

ՅԱՌԱՋԻՆ ՓՈՍՏԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

(Ռ. Ի. Սիրական)

—o—

Ռուսական կայսրության մեջ փոստային գործը կազմակերպվել է դեռևս 17-րդ դարում։ Սակայն այդ ժամանակ փոստը ծառայել է միայն պետական հարկերի համար։ Մասնավոր անձանց նամակներ տանելու իրավունք չի եղել։ Ռուսական կայսրության մեջ առաջին անգամ մասնավոր անձանց նամակներ տանելու իրավունք տրվել է 1830 թվականին։ Այդ ժամանակ Ռուսաստանում ընդամենը 163 փոստային գրասենյակներ են եղել։ Նամակներ տանելու համար գանձվել է 10 կոպեկ։ Փոստային գրասենյակների թիվը տարեցտարի աճել է։ Այդ աճը հատկապես մեծ է եղել 1860 թվականից հետո։ Ռուսական փոստային գրասենյակների թիվը 1862 թվականին հասել է 1860-ի։ Ռուսական «Փոստ» ամսագիրը 1862 թվականի հունվարի 1-ին գրում է. «Ռուսաստանում փոստային գրասենյակների թիվը 35 տարվա ընթացքում աճել է 12 անգամ։ Այդ աճը հատկապես մեծ է եղել վերջին տասնամյակում»։

Ռուսական փոստային գրասենյակների թվի աճը հետևանք էր ռուսական տնտեսության զարգացման։ Ռուսաստանում կապիտալիստական հարաբերությունների զարգացման հետ մեծացել էր նաև նամակների քանակը։ Ռուսական «Փոստ» ամսագիրը 1862 թվականի հունվարի 1-ին գրում է. «Ռուսաստանում փոստային գրասենյակների թվի աճը հետևանք է ոչ միայն ռուսական տնտեսության զարգացման, այլև ռուսական ժողովրդի մշակութային աճի»։

Ռուսական փոստային գրասենյակների թվի աճը հետևանք էր նաև

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, հերոսամարտի 46րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Յետ պատարագի մատաղ եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Խաչիկեան քսան Ֆրանք կը նուիրեն «Հայաստան» Թերթին Յովհաննէս Ամուճայեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկին Փանոս Ուստուլիկեան եւ զաւակները Աւետիք Աւետեանի (Թեհրան) մահուան քառասունքին առթիւ յիսուն Ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, հետեւեալ գումարները.— Պ. Խաչիկ Պետրոսեանի (Վիէն) մահուան քառասունքին առթիւ կրթականին.— Տէր եւ Տիկին Սարգիս Փողհարեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թադէոսեան յիսուն, Այրի Տիկին Մարգրիտ Տէր-Յակոբեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Թադէոսեան քսան:

Թառառէն Այրի Տիկին Աղաւնի Սողոմոնեան, իր ամուսնոյն Երուանդի մահուան տարելիցին առթիւ կը նուիրէ.— 50ական եկեղեցիին եւ Աղքատախնամին: 25ական Կարմիր եւ Կապոյս Խաչերուն:

ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան:

	Ն. Ֆ.
Նախկին ընդհ. գումար	130·107
Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Ամիր-խանեան իրենց սանին Պետրոս Օհանեանի բժշկական համալսարան ընդունուելուն առթիւ	200
Տէր եւ Տիկ. Գալուստ Մանուկեան	100
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան, Եսթեր Տամլամեանի մահուան 12րդ տարեդարձին առթիւ	100
Տէր եւ Տիկին Գարլօ Մոստիչեան	100
Տիկին Մարիամ Գաւունեան	100
Տիկին Մարգարիտ Շմաւոնեան Վարդուկ Վարդուկեանի մահուան առթիւ փոխանծաղկեպսակի	100
Տիկին Մանուշակ Մելիքեան իր ամուսնոյն Գեղամի մահուան տարեդարձին առթիւ	100
Պ. Հայկ Քիրէզեան Տիկին Մարի Պօյաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ	100

Տիկին Ովսաննա Թէրզեան, Տիկին Գեղեցիկ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Եդուարդ Ֆրէնկեան Աղնիւ Գրիգորեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Նարդուհի Տէմիրճեան Վարդուկ Վարդուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Պ. Դաւիթ Գօճամանեան, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Նուարդ Մաղաղաճեան, Տիկին Մարի Վարդուկեան իր թոռան Վարդան Վարդուկեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Պ. Ժորժ Դերձակեան յիսունական Ֆրանք:

Պ. Բարսեղ Մէրտինեան Աղնիւ Գրիգորեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, բարեպաշտ տիկին մը, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գէորգեան Մարի Պօյաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ քսանական, Սրբուհի Տիւյմէճեան Տիկին Ատրինէ Տէրտէրեան, Պ. Աւետիս Տէր-Յակոբեան, Ոմն, տասնական Ֆրանք:

Ընդհ. գումար 131·527 Ֆրանք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, ընկեր Աւետիսեանի բնակարանը, 195պիս, Բիւ տիւ Մէնիլ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՇԱՒԻՎ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Յայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին: Մանրամասնութիւններ յետագային:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 20·45ին, Թէաթր տէ զՄառի մէջ, 66 Բիւ տը Ռոշըշուառ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սրահին մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ
(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի հանրապետութեան շրջանը — Յեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը:

Յաւելուածներ:

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ:

Դիմել՝ Հրանտ-Սամուէլեան Գրատուն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը): Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, «Յառաջ»ի վարչութիւնը կը յիշեցընէ թէ միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդունի: Ջերմապէս կը խնդրէ նաեւ որ ազդերը ըլլան ընթեռնլի, գրուին թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն, յստակ գրուին մանաւանդ յատուկ անունները: Հակառակ պարագային թերթիս խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ սխալներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտ. 29ին, Շաբաթ իրիկուն, 6րդ թաղապետարանի սրահը:

×

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Հոկտ. 30ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար երկու սպասուհիներ կ'ուզուին, ուտելիք եւ բնակարան ապահովուած: Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 32 Բի տը Թրէմլիզ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 21ին

Théâtre Verdi (Casa d'Italia), 26, Rue d'Alger

Կը ներկայացուի Ս. ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երգ՝ Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ: Արտասանութիւն

Հայկական պարեր

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Grande Surprise-Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԻՍԻԻ ԽԱՆԱՍՈՐ խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ ժամը 18էն մինչեւ 24

SALLE FRANCO-SUISSE, 10, Rue des Messageries, Paris (10e)

AMBIANCE *BUFFET* *BAR*

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը *ՓՐՕվանս* 77 – 73:

Կարեւոր.— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը* 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ. — ՈՒՍԱՆՈՂ 5 ՖՐ.

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՏԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 14 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10737

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.737

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀՆՈՑԸ ԲՈՐԲՈՔԱԾ

ՍԿՍԱՆ ՈԳԵԿՈՉԵԼ ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏԸ

Այս օրերու, սաստիկ բորբոքած է թրքական հնոցը : Բորբոքած՝ ընդդէմ Տէմիրէլի կառավարութեան : Անդին, Իզմիրի մէջ, Հալք կուսակցութեան համաժողովին ընթացքին պատգամաւորները այնքան կը բորբոքին, որ բռունցք բռունցքի կուգան եւ պատգամաւորներէն մէկը կաթուածահար կ'իյնայ սրտի տագնապով : Ասդին, Պոլսոյ մէջ, կառավարութիւնը պաշտօնանկ ըրած ըլլալով կրօնից տեսուչը, Իպրահիմ Էլմալը, այս անգամ կը բորբոքին թուրք ուսանողները, որոնք հաւաքոյթ մը կը կազմակերպեն, եւ այս առթիւ ահա թէ ի'նչ կը գրեն թրքական թերթերը .—

Հաւաքոյթին ընթացքին Սուլթան Համիտի ներբողը հիւսուեցաւ եւ յիշոցները արձակուեցան վարչապետ Տէմիրէլի : Հաւաքոյթին ներկայ էր Շէյխ Պէտրէտտին որ մեծ պատիւներու առարկայ դարձաւ :

Ճառախօսները մասնաւորաբար ծանրացան Էմալըի վրայ եւ խստիւ քննադատեցին լայիքութիւնը : Ուշադրութիւն հրաւիրելու համար՝ մարմնական շարժումներ ընելով ճառախօսեց Նիզամտտին Նազիֆ Թէփէտէլէնլիօղլու, որ լայիքութեան հակիրճ պատմականը ընելով ըսաւ. «Լայիքութիւնը միշտ արու հնդկահաւի մը նման մեր դէմ պէտք չէ ցցուի : Անցեալին «քեզի ինչ» ըսողներուն մէկ խօսք ունիմ, անցեալին «քեզի ինչը» ինչ որ է, քու յեղաշրջութիւններէդ ալ ինծի՞ ինչ» :

Ճառախօսը Էմալըի պաշտօնանկութեան ալ անդրադառնալով ըսաւ. «Էլմալը հազրթլէրիին պաշտօնանկութենէն աւելի մեծ անպատկառութիւն չի կրնար ըլլալ : Այդ հրամանը արձակողներուն կը հարցնեմ. « Էլմալը հազրէթլէրին միթէ Աթենակորաս պատրիարքին ըրածներուն մէկ տասներորդը ըրա՞ծ է : Էլմալը հազրէթլէրի Թունուզ ոտք կոխելէ ետք՝ «ետ դարձիր» ըսողներուն այս արարքը նպատակ ունի արդելք հանդիսանալ որ Թուրքը արտասահմանի մէջ կորսնցուցածները վերստին շահի» :

Թէփէտէէնօղլուի այս խօսքերէն ետք ունկնդիրները գոչեցին. «Պաշտօնանկ ընողները յետագայ ընտրութեանց ընթացքին մեզմէ քուէի տեղ օդ կ'առնեն» :

Ճառախօսը, որու խօսքերը ստէպ կ'ընդհատուէր ազգայնական երիտասարդներուն ջերմ ծափերով պահանջեց նախակրթարանի Ա. դասարանէն մինչեւ համալսարանի վերջին դասարանը բոլոր վարժարաններուն մէջ կրօնքի դաս հաստատել :

Կիւվէն Քուրթուլ անուն փաստաբան մըն ալ ճառախօսելով ըսաւ. «Թուրքիոյ մէջ լայիքութիւնը հակառակ կերպով կը գործադրուի : Սահմանադրութեան մէջ կրօնքը կաշկանդուած է : Տեսականօրէն սահմանադրութեան մէջ կրօնքի ազատութիւն կայ, բայց գործնականին մէջ չը կայ » :

Քուրթուլ յետոյ խստիւ յարձակեցաւ Էլմալըի պաշտօնանկութեան դէմ եւ գոչեց. «Ոչ մէկ ուժ կրնայ փոխել կրօնաւորին տեղը : Եթէ կրօնաւորները ուզեն, իրենց միջեւ կ'ընեն այս փոփոխութիւնը : Կրօնից գործերը անկախ եւ ինքնավար ըլլալու են : Իսթանպուլը նուաճող մեծն Ֆաթիհի հոգին ալ պիտի խայտայ այն օրը՝ երբ Այասոֆիայէն էզան կարդացուի» :

ԱՄԲՈՂՋ ՅԱՆՑԱՆՔԸ ՄԱՍՈՆՆԵՐՈՒՆՆ Է

Հաւաքոյթին ընթացքին մասոններուն վրայ ալ բուռն յարձակում գործուեցաւ եւ պնդուեցաւ, որ ազատ որմնադիրներու օթեակները պատճառ դարձած են Էլմալըի պաշտօնանկութեան :

Բէհա Աքըն անուն իրաւաբանական ֆաքիւլթէի ուսանողն ալ ճառախօսելով ըսաւ. « Մենք այստեղ ոչ թէ Էլմալըի այլ մասոնութիւնը պախարակելու համար հաւաքուեցանք : Երկինքի արքայ Սուլթան Համիտ դահընկէց դառնալէ ետք՝ մասոնները ալ աւելի ազատօրէն գործել սկսան : Իրենց դէմ ելած Էլմալը հազրէթլէրին փոխողն ալ այս մասոններն են» եւ եզրակացուց. «Ի հարկին փողոցներու մէջ արիւնը թափելու պատրաստ երիտասարդ սերունդներ կան, այստեղ ձեզի շարժման անցնելու ազդանշան կուտամ» :

Ճէմալ Օղուզ անուն ճառախօս մըն ալ կարդաց Էլմալըի ձօնեալ բանաստեղծութիւն մը, ուր կ'ըսուի. « Մեր նախագահը Էլմալըն է, Էլմալըն, այդ մեծ անձնաւորութիւնը տեղը մնալու է » :

Հաւաքոյթին կազմակերպիչ թուրք Ազգ. Ուսանողական Միութեան նախագահ Բասիմ Ճինիսլի ալ ճառին մէջ խստիւ քննադատեց վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլը եւ ներքին գործավարը եւ ըսաւ.

Վարչապետը Էլմալըի պաշտօնին գլուխը մնալ ուզող հայրենակիցին «Դուք ձեր գործովը զբաղեցէք» պատասխաներ է : Ինչքան դառն է ասիկա » :

Այդ պահուն ունկնդիրներէն ձայներ բարձրացան. «Անոր ալ եո՛ւհ ըլլայ, այսուհետեւ մեզմէ օդ կ'առնէ » :

Գրագէտ Քատիրճան Քաֆլը ալ ուղերձին մէջ պնդեց որ ճնշում կը բանեցուի իսլամներուն վրայ, «միայն սրբազան պայքար բանալով կարելի է ընդդիմանալ ասոր» ըսաւ եւ աւելցուց. «Կրօնքի բարեկարգութիւն ըսուած ցափռտուք մը հրապարակ նետուած է : Ըստ իս՝ իսլամութեան մէջ բարեկարգութիւն չըլլար» :

Հոծ բազմութիւն մը հետեւեցաւ հաւաքոյթին : Ստէպ «Ալլա՛հ, Ալլա՛հ » եւ « Անկցին » ձայները կը բարձրանային : Ուշադրաւ էր որ հաւաքոյթին հետեւողներուն մեծամասնութիւնը մօրուսաւոր էին ե փաթթոցաւոր անձեր ալ կային :

ՄԻԹԻՆԿ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Կեսարիայէն կը հաղորդեն .—

Կրօնից վերատեսուչ Էլմալըի պաշտօնանկութիւնը զայրոյթով դիմաւորուեցաւ : Պետութեան նախագահին եւ Ատալէթի կեդրոնը քաշուած հազարաւոր բողոքի հեռագրերէն ետք շուրջ 14 – 15 հազար Կեսարացիներու մասնակցութեամբ բողոքի մեծ գնացք մը կատարուեցաւ : Թափօրը Քէչի Քափը հրապարակէն շարժման անցնելով քաղաքին մայր պողոտաներէն անցաւ ի ձեռին ունենալով երեք հարիւրի մօտ ցուցատախտակ : Տասնը հինգ հազար «Քայսերիլիներու» միթինկին ընթացքին սա կարգի ցուցատախտակներ աչքի կը զարնէին .

« Փոխանակ կրօնքի վրայ ճնշում բանեցնելու՝ համայնավարներուն ու մասոններուն դէմ պայքարեցէք », «Իշխանութիւնը երկերես է», «Էլմալըի պաշտօնանկութիւնը իշխանութեան անձնասպանութիւնը կը նշանակէ» , «Պայրամ» թերթին մէջ քարոզ տուողները, յառաջիկայ պայրամներուն ի՞նչ պիտի ընեն», «Էլմալըի դէմքը դիմակազերծ ըրաւ անոնք» :

ՃԻՒՆԷՅԹ ԱՐՃԱՅԻՒՐԷՔԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

« Հիւրիյէթ » իր առաջին էջին ճակատը խոշոր վերտառութեանց ներքեւ հրատարակած է Անդարայի թղթակցին Ճիւնէյթ Աճայիւրէքի յօդուածը, որու խորագիրն է. « Երբ կառավարութիւնը կրօնքը շահագործողներուն ճնշումին տակ կը գտնուի, Աթաթիւրքչինե՛ր, ո՞ւր էք եւ ինչո՞ւ կը լռէք » : Արճայիւրէք վարչապետը կը հրաւիրէ զլուխ չծռել ճընշումին եւ գործադրել տալ որոշումը, այլապէս ամէն հեղինակութիւն պիտի կորսնցնէ » :

Եւ կ'եզրակացնէ. — « Կը սպասուի որ կառավարութեան նախագահը յստակ յայտարարութիւն մը տալով ցոյց տայ որ Լայիք հանրապետութեան 42ամեայ գլուխներ է » :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ-ԻՍՐԱՅԷԼ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԼԱՐՈՒԱԾ Է

Սուրիացիք եւ Լիբանանցիները լարուած մթնոլորտի մը մէջ ապրած են առջի օր : Հանրային կարծիքը վերապրած է Սուէզի նախորդող տաք օրերը :

Լիբանանցի ղեկավարները անձկութեամբ կը սպասէին, կը դրէ « Մոնտ»ի յատուկ թղթակիցը սուրիական պատասխանին Իսրայէլի տուած վերջնագրին :

Դամասկոսի մէջ, որոշ մտահոգութիւն կայ ի տես Սուրիոյ առանձնութեան Միջազգային բեմին վրայ, բայց այդ պատճառ չէ որ վարչապետը մերժած ըլլայ դէմ արտայայտուիլ պաղեստինեանէլֆաթա կազմակերպութեան, որու քոմանտոները միշտ արթուն են, Իսրայէլի սահմանին վրայ : Մնաց որ Սուրիոյ կառավարութիւնը ի վիճակի ալ չէ ժողովուրդը մասնակից դարձնելու այն պայքարին զոր կը տանի սիոնականութեան եւ աշխարհակալութեան դէմ :

Կը կարծուի նոյնիսկ թէ կարգ մը ընդդիմադիր տարրեր կը փափաքին որ բախում մը պատահի Իսրայէլի եւ Սուրիոյ միջեւ, յուսալով որ ատոր առաջին հետեւանքը կ'ըլլայ վարչակարգին տապալումը :

Թէեւ շատ կը խօսուի պատերազմի մասին, Պէյրութէն Դամասկոս, փողոցը թէ տուներուն մէջ, բայց եւ այնպէս մարդիկ կը հաւատան որ խաղաղութիւնը պիտի յաղթէ :

Յորդանանի քաղաքական շրջանակներու համաձայն . — « Աշխարհ սկսաւ իրագործել ներկայ կացութեան պայթուցիկ բնոյթը » :

Միւս կողմէ, Նիւ Եորքի մէջ, Իսրայէլի ՄԱԿի ներկայացուցիչը, նամակ մը զրկած է Ապահովութեան Խորհուրդին, որու մէջ կը յայտարարէ թէ «սուրիական կառավարութիւնը յարձակում մը կը պատրաստէ Իսրայէլի դէմ » :

Այդ նամակով, առանց պահանջելու Ապահովութեան Խորհուրդին գումարումը, յոյս կը յայտնէ որ Ապահովութեան Խորհուրդի անդամները կը հասկցնեն Սուրիոյ որ անմիջապէս եւ վերջնապէս դադրեցնէ Իսրայէլի վրայ իր յարձակումները «որպէսզի սահմանին վրայ տիրած կացութիւնը լրջօրէն չծանրանայ » :

Գալով Յորդանանի Հիւսէյն թագաւորին, դիրք ճշդած է Իսրայէլի դէմ, յայտարարելով «Նիւ Եորք Թայմզ»ի Ամմանի թղթակիցին « Եթէ պատերազմ պայթի Իսրայէլի եւ Սուրիոյ միջեւ, Յորդանան երկրորդ ճակատ մը կը ստեղծէ Իսրայէլի դէմ, օգնելու համար Սուրիացիներուն» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ վարչապետը Փարիզ հասաւ, ուր ընդունուեցաւ նախագահ տը Կոլի եւ նախարարապետ՝ Փոմփիտուի կողմէ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Հոկտ. 28ին :

ՍԹԷՎ ՓԱՍԷՕՐ, ծանօթ թատերագիր եւ «Օռոռ»ի քրոնիկագիր, թատերական, շարժանկարային, մարզական կեանքին, մեռաւ առջի օր, զոհ սրտի սուր տագնապի մը : Բուն անունով Էթիէն Մօրէն, Փասէօր ծնած էր 1899ին Սըտան : Հեղինակն է աւելի քան քառասուն թատրերգութիւններու որոնց կարգին՝ «Մեծ սէր մը պիտի ապրիմ», «Գնորդը» ,«107 վայրկեան» , «Զուարթսէրը» եւն. : Բազմաթիւ ֆիլմերու զրոյցները գրած է : Առջի դիշեր անհանգստութիւն մը զգացած է երբ Թէաթր տը Փարիէն դուրս կ'ելլէր, ուր ներկայ եղած էր «Վերադարձը» թատերգութեան «Առաջինին» : Քանի մը ժամ ետք կը մեռնէր Լայէնէք հիւանդանոցը, ուր փոխադրուած էր : Շատ հաճոյքով կը կարգացուէին իր գրութիւնները Օռոռի մէջ, որ էջ մը նուիրած էր, Հինգշաբթի, իր ողբացեալ աշխատակցին :

ՄԻՇԷԼ ԺԱՋԻ վերջին մրցանիշ մը կոտրեց, քաշուելէ առաջ մարզական ասպարէզէն, ինչպէս յայտարարած էր : Առջի օր, աշխարհի մրցանիշը կոտրեց 4 վայրկեան 56էն 2000 մեթր վազելով :

ՍՈՔԱՐՆՕ յայտարարած է թէ Ինտոնեզիա պէտք չէ աշխարհակալներուն թեւերուն մէջ նետուի :

ՄՕՐԻՍ կղզիի վարչապետը Փարիզ կը գտնուի եւ ընդունուած է նախարարապետ Փոմփիտուի կողմէ : Մօրիս կղզին, հին Ֆրանսական կղզի, գալ տարի անկախ պիտի ըլլայ :

ՓԱՐԻԶԵԱՆ մամուլի ընկերակցութիւնը ամիսներէ ետք, ստացաւ հանրային իշխանութեանց արտօնութիւնը որ թոյլ պիտի տայ փարիզեան չորս օրաթերթերու «Իւմանիթէ», «Փոփիւլէռ», «ԷնՖորմասիոն» եւ «Էքօ» որ իրենց գիները բարձրացնեն Նոյեմբեր մէկէն : Ծանօթ է որ 3 տարիէն աւելի է որ թերթերու ծախքերը հսկայ յաւելումներ կրած են մինչ մուտքը չէ փոխուած : Գիներու յաւելումի նման արտօնութիւններ կը տրուին առեւտրական ծանուցումներէ զրկուած թերթերուն :

ՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՄԲՐԷ ԱՐՔ. ՍԻՐՈՒՆԵԱՆԻ

Էջմիածնէն հասած հեռագիր մը կը հաղորդէ Եգիպտահայ Թեմի Առաջնորդ՝ Մամբրէ Արք. Սիրունեանի վախճանումը :

Այս տխուր առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօններ կը կատարուին այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եւ Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ (Փրատօ) եկեղեցիներուն մէջ :

×

Վախճանեալ Արքեպիսկոպոսը, աշխարհական անունով Արշամ, ծնած էր Կարին 1891ին : Ուսուցչական պաշտօններ վարելէ ետք, 1913ին կ'աւարտէ Արմաշի Դպրեվանքին եռամեայ շրջանը եւ կը ձենռադրուի սարկաւագ : Կը տարադրուի 1915ին, բայց քանի մը ամիս ետք, կ'ապաստանի Պոլիս : Աբեղայ կը ձեռնադրուի 1916 Յուլիս 7ին Գումգափուի Մայր եկեղեցւոյ մէջ : Ամիս մը ետք, ուրիշներու հետ կ'աքսորուի Երուսաղէմ, ուր կառավարիչ կը նշանակուի Ժառանգաւորաց վարժարանին եւ ուսուցիչ՝ քաղաքի ազգ. դպրոցին : Թորգոմ եպիսկոպոսէն կը ստանայ վարդապետի աստիճան 1918ին, Եգիպտահայ Թեմին առաջնորդական փոխանորդ նշանակուելուն առթիւ : Մերսին կը փոխադրուի 1919ին որբերու եւ գաղթականներու հետ : Ծայր. վարդապետ՝ 1920ին Սահակ Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ եւ Պոլսոյ Կրօն. Ժողովին որոշումով :

Գաղթի շրջանին կը հեռանայ Կիլիկիայէն (1921) եւ որբանոցին հետ կը հաստատուի Պէյրութ, ուր կը մնայ մինչեւ 1923, երբ կը վերադառնայ Աղեքսանդրիա :

Էջմիածին կը մեկնի 1932ի վերջերը եւ Խորէն Կաթողիկոսի ձեռամբ եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի 1933 Յունուար 8ին :

Միշտ Եգիպտահայ Թեմի Առաջն. փոխանորդ ,առաջնորդ կ'ընտրուի 1945 Մարտ 3ին զոյգ թեմականներու ժողովին կողմէ, միաձայնութեամբ : Նոյն տարուան Յուլիս մէկին, Գէորգ Զ. Կաթողիկոս իրեն կը շնորհէ արք.ութեան պատիւը :

Մինչեւ իր վախճանումը կը մնար Եգիպտահայ Թեմին առաջնորդ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ՀԱԻԱՏՈՅ ՀԱՆԳԱՆԱԿԸ

Մաշտոցեան գիւտէն ետք, մեր ժողովուրդը կը տօնէ այսօր իր Թարգմանչաց յայտնութիւնը, ուր կը խտանայ Հայ Մշակոյթին բովանդակ աւետարանը: Գաղափարական լայնաթռիչ վերելքի մը հրաւէրն է, որ կը լսենք այս տօնակատարութեան մէջ, եւ անպատմելի յուզումով մը կը խոնարհինք անոր խորհուրդին առջեւ, այնպէս ինչպէս կ'ողջունենք մեր Ծնունդը, Զատիկը, Աւետումը կամ երջանիկ Վարդավառը: Անդամ մը եւս մեր փառաբանանքը կը ձօնենք Սահակներու եւ Մեսրոպներու, եւ անոնց ձեռնասուն առաքեալներուն, որոնք Հայ գիրն ու Դպրութիւնը կերտեցին եւ շրջափոխեցին պատմութեան դնացքը: Հոն է որ մեր լեզուն կը նուիրագործուի իբր կեանք եւ գոյամարտ, իբր օրէնք եւ զօրութիւն, եւ գրաբարն ու աշխարհաբարը կը բանան իրենց թանկագին դանձարանները, այնքան գեղեցիկ, մեծարուեստ ու կատարեալ: Հոն է որ կախարդական դէմքեր կ'անցնին փայլատակող դարերուն հետ, եւ կ'ըլլան Անահիտ, Վահագն, Վանատուր, Յարդգող կամ Արտաւազդի պրոմեթեան չարչարանքը, եւ կը լսենք ձայնը գողթան երգիչներուն եւ սիրահար զուսաններուն, անոնց գովերգը ի պատիւ դինիին, բերքին, այգեկութքին: Եւ հոն է որ մեր աչքերը կը շլանան հայ մատենագրութեան այնքան պտղաբեր շրջաններէն, ուր կ'անցնի շարանը մեր պատմիչներուն, վերծանողներուն, ատենաբաններուն եւ թարգմանիչներուն, որոնց ամէն մէկը իր ներշնչումէն եւ տառապանքէն ցոլքեր արձակած է մաղաղաթներու, մատեաններու, մասունքներու վրայ, եւ զանոնք յանձնած Էջմիածնի հովանիին եւ Լուսաւորչի երանութեան:

Ամբողջ այս դպրութենէն կը ծնի ժողովուրդի մը գերագոյն բաղձանքը, որ դաղափարական մշտատեւ սաւառնումի մը պատկերացումն է պարզապէս, նաեւ միութեան դիծ մը, որ իրարու կը կապէ բոլոր հոգիները եւ Մշակոյթը կը վերածէ խսկական կրօնքի մը: Կը հաւատանք այդ ճշմարտութեան, որ միակ է ու եղական, ամենակալ եւ ամենազօր, եւ դարերէ ի վեր կը հրամայէ մեր էութեան, ամէն օր մաղլցելու, անվերջ բարձրանալու համար: Եթէ թողունք վայրկեանի մը համար մեր «պանծալի» Նարեկացին կամ լուսացայտ Շնորհալին, եթէ անցնինք Ոսկեդարու բարձունքներէն ու վերադանենք մեր շրջանները, անմիջապէս պիտի համոզուինք թէ հայ խօսքը կը ձգտի միայն մարդուն եւ ժողովուրդին տաժանակիր վերելքին: Կարդացէք Վարուժանը, որ կ'երթայ «Դէպի Աղբիւրը Լոյսին», որ «Օրհնէ Հայր» կ'ըսէ մահամերձին եւ կ'ուխտէ քալել անոր ուղիէն, «Նեմեսիս»ով կը ներբողէ վերածնունդի դիցուհին, «Սերմնացանին» դէմ կը ծնրադրէ երկիւղածութեամբ, «Ճանապարհ Խաչին» մէջ կը նայի խտէալի դողդոթային, եւ կ'ուզէ իր արիւնին վերջին կաթիլը տալ «Գեղեցկութեան Արձանին»: Կարդացէք Սիամանթօն, ուր նորէն դաղափարապաշտութիւնն է որ երեւան կ'ելլէ իր փոթորկայոյզ դիւցազներգութեամբ, այս անդամ խելայեղ ու տառապակոծ դաղափարապաշտութիւն մը, ուր «Ասպետին Երգը» կը բացատրէ խսկոյն ամէն բան, եւ ձայնը կը կրկնուի անցնող քամիներուն հետ, — «Կանգ մի առներ, սրաթռիչ երիվար, նպատակս տկարութիւն չի ճանչնար» եւ «Սուրբ Մեսրոպ»ին դիմաց կ'աղաղակէ. — «Դարերու խաւարին դէմ դուն ազամանդէ ապառաժ», բայց «Հոգեվարքի եւ Յոյսի Զահերով» բանաստեղծը կը յոգնի այլեւս այս անհնարին արշաւէն եւ ծունկի կու գայ իր երազին փլատակներուն առջեւ:

Կարդացէք Վահան Թէքէեանը, որուն ամբողջ տաղարանին մէջ զգալի է միշտ դաղափարական նուաճումի այդ մտասեւեռումը, ինչպէս «Կռուի երթ»ը, ուր կ'ըսէ. — «Ո՛վ դափնեպսակ, այս դիշեր նորէն ինծի կ'երեւիս եւ զիս կը փորձես», ինչպէս «Գեղջկականը», ուր կը ցանկայ ապրիլ երազ – գիւղի մը մէջ եւ հոնկէ մահուան երթալ յամրօրէն, ինչպէս «Երկու Մահերը» եւ առանձնապէս «Եկեղեցին Հայկականը», ուր Թէքէեանի արուեստով եկեղեցին կը դադրի այլեւս նիւթական շէնք մը ըլլալէ, եւ կանգուն կը մնայ իբր հոգեկան կոթող մը եւ ամբողջովին դաղափարական յիշատակարան մը:

Կարդացէք տակաւին Միսաք Մեծարենցը, այդ ազնուական երաժիշտը, որուն քնարը հիւսուած է ոգեղէն լարերով, եւ որ իր «Աստուածամայր»ով ձեզ կը տանի երկնային հրաշքի մը սահմաններուն, «Գիշերն անուշ է»ով կախարդական օրրանի մը մէջ կը քնացնէ ձեզ, «Աքասիաներու շուքին տակ» ձեզ կը պարուրէ խնկաւէտ խաղաղութեամբ մը, եւ մեռնելէ առաջ կ'ըսէ երջանկօրէն. — «Իրիկուան մէջ անհետելու յո՛յսն ունենալ...»:

Բացէք Սիպիլի տաղերը, ուր այս անդամ կնոջ մը դաղափարապաշտութիւնն է, որ ձեզ կ'առինքնէ եւ անակնկալի կը բերէ, ուր բանաստեղծուհին իր «Ճըշմարտութեան ծարաւը» կ'երգէ ու կը պաղատի. — «Թող հոգիս տանջեն, միայն թէ զինքը չխաբեն երբեք»: Իտէալի ծարաւն է ան, որով կը տենչայ ամպերէն վեր սլանալ, եւ ըլլալ քոյրը արտոյտի մը երգին, թռչունի մը հեծեծանքին եւ լիակատար ազատութեամբ ճախրել ծագէ ծագ: Կարդացէք վերջապէս Դուրեան Եղիշէն, որուն «Անառակը», «Մի մերձենար»ը, «Անտառին մէջ»ը նիւթական եւ դաղափարական վայելքներու պայքարն է որ կը մեկնաբանեն թրթռուն բառերով, եւ դեռ Ահարոն Տատուրեանը, որ «Յաղթանակի» չեփորը կը հնչեցնէ այսօրուան եւ վաղուան համար, եւ Մատթէոս Զարիֆեանը, որ մաղլցած պահուն կ'ըսէ բառ առ բառ. — «Ի՛նչ գեղեցիկ կատար է հոս, այսպէս մօտիկ երկինքին»:

Մարդկային եւ համամարդկային այս վերելքը իր անդրադարձը ունեցած է նաեւ հայ արձակին մէջ, բխելով միեւնոյն ակունքէն ու վերադառնալով իր սկզբնական մեկնակէտին: Բացէք մեր արձակագիրներու էջերը եւ կարդացէք Արշակ Չօպանեանը իր «Գեղօն ի պատիւ հայ լեզուին»ով, Ռուբէն Զարդարեանը՝ իր «Գամբռ»ով կամ «Զարնուած որսորդ»ով, Սուրէն Պարթեւեանը՝ իր «Քայքայում»ով, Յակոբ Օշականը՝ իր «Մահուան ծաղիկներ»ով, Գեղամ Բարսեղեանը՝ իր «Ապառնի քաղաքին խուղարկիչ»ով, Տիրան Չրաքեանը՝ իր վերասլաց «Ներաշխարհ»ով, եւ վերջապէս մեր օրերու հզօրագոյն արձակագիրը, Կոստան Զարեանը, որպէս զի եզրակացընէք թէ անոնց աշխատանքը գրականութիւն ըլլալէ առաջ, դաղափարական կեանքի մը տենչանքն է միայն:

Բոլոր այս վայելքները կը միանան այն համապարփակ ուժին մէջ, որ Սահակ-Մեսրոպներու լոյսէն կը ծագի եւ կը նոյնանայ Թարգմանչաց տօնին հետ: Անով քալեցինք երէկ եւ այսօր, անով պիտի վերսկսի վաղուան ուխտագնացութիւնը: Անդամ մը եւս խաչակնքենք այդ զօրութեան առջեւ եւ զայն ընդունինք մեր սրտին եւ մտածումին մէջ, իբր Հայ Մշակոյթի Հաւատոյ Հանգանակը:

ԵԴՈՒԱՐԴ ՍԻՄՔԷՇԵԱՆ

ՆՈՐ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը հրատարակութեան յանձնած է Դանիէլ Վարուժանի մեծ մասամբ անտիպ նամակներուն հատորը: Հրատարակութիւնը պատրաստելու ատեն թանգարանը լայն կապերու մէջ մտած էր Սփիւռքի հայ գրագէտներուն եւ մշակութային կազմակերպութիւններուն հետ: Բոլորն ալ պատրաստակամութիւն յայտնած են եւ մեծապէս օգտակար եղած այս գործին: Առաջին օրինակը ցոյց տուին բանաստեղծին ժառանգորդները, թանգարանին յանձնելով մօտ կէս դար իրենց քով իբրեւ սրբութիւն պահուող բանաստեղծին դիւանը: Վարուժանի աղջիկը՝ տիկին Վ. Սաֆրազեան թանգարանին գրեց. «Մեծ գոհունակութիւն կը պատճառէ ինծի, որ հօրմէս մէկ մաս, եւ ամէնէն թանկագինը, կը գտնուի վերջնապէս հայրենի հողին վրայ, ձեր պետական եւ պատասխանատու խնամքին տակ»: Բանաստեղծին մտերիմներէն Յ. Ճ. Սիրունի, Միլանոյէն Արամայիս Սրապեան եւ ուրիշներ, իրենց կարգին, թանգարան զրկեցին նամակներ կամ անոնց լուսանըկար պատճէնները:

Թանգարանը գտնուող Ա. Չօպանեանի, Գ. Լեւոնեանի, Կ. Միքայէլեանի եւ ուրիշներու դիւաններուն մէջ յայտնաբերուեցան Վարուժանի ձեռքով գրուած քանի մը տասնեակ նամակներ, որոնք մամուլի եւ 1955ին Գահիրէի մէջ լոյս տեսած Դ. Ճիզմէճեանի «Դանիէլ Վարուժան» գիրքին մէջ տպուածներուն հետ կը կազմեն պատկառելի թիւ մը:

Վարուժանի նամակները գրական մեծ արժէք ունին: Ասոնք մեծ չափով կը նըպաստեն բանաստեղծին կեանքին հետ կապուած բազմաթիւ մութ հարցերու լուսաբանութեան, ինչպէս նաեւ գեղագիտական սկզբունքներու ուսումնասիրութեան:

Բաւական է վերլուծել միայն Կանտի համալսարանին մէջ ուսանելու տարիներուն բանաստեղծին գրած նամակները, համոզուելու, թէ թանկագին ինչ մեծ տուեալներ կան Վարուժանի մասին:

Դառնութիւններով լի կեանք մը ունեցած Կանտի մէջ, մանաւանդ առաջին երկու տարիներուն: Հայեր չկային, հանդիպող հատ ու կենտ հայրենակիցները «շընորհքով հայերէն» չգիտէին: Մինչդեռ ինք կը փափաքէր ունենալ հայկական շրջապատ եւ «մեր հայրենիքին լեզուով խօսիլ»: Տանջուած է հայրենիքի կարօտով, եւ դառնութեամբ գրած է, «մինակ եմ, մինակ եմ, մինակ... արցունքներուս հետ մինակ, երազներուս հետ մինակ»:

Նիւթականի հոգ ալ ունեցած է: Վարուժան նոյնիսկ որոշած է հեռանալ համալսարանէն: Այդ դառն մտահոգութիւններուն անձնատուր, իր բարեկամներուն գրած է. «Ապագայի համար այնքան աշխատութիւններ ունիմ, քերթողական այնքան գեղեցիկ ծրագիր, զոր գործադրելու համար նիւթական ուժս կը պակսի»:

Վարուժան անխռով կը տանի բոլոր բարոյական եւ նիւթական զրկանքները: Կ'ընտելանայ միջավայրին, կը դառնայ ուսանողներուն եւ ուսուցիչներուն սիրելին, կը սկսի ուսանողութեան համար դասախօսութիւններ կատարել Հայաստանի եւ Հայերու մասին: Ուսանողութեան մէջ կը տարածէ Ա. Չօպանեանի Ֆրանսերէն թարգմանած հայ գրականութեան նմոյշները, ձգտելով փաստել օտարներուն, որ «մենք ջարդուելէ ուրիշ բան, լաւագոյն բաներ կրնանք ընել եւ ըրած ենք»: Իր մէկ նամակին մէջ կը գրէ. «Կրնամ ըսել, թէ ամէնէն խոր անձնական տառապանքները ես կրեցի Կանտի մէջ: Սակայն 1904 – 1907ի շրջանն էր, երբ Հայութիւնը կը խեղդուէր սուրի եւ սովի մղձաւանջին մէջ, ու ես չուզեցի տեղ տալ իմ անհատական ցաւերուս, գրեթէ լռեցուցի իմ սիրտս ու նախընտրեցի երգել ցեղին սիրտը, որուն բարախիւնները կը զգայի իմ մէջս, իմ սեփական արիւնիս խորը: Հայաստանը կուլար եւ կը մռնչէր, եւ երգերս դուրս կուգային օտար երկնքի տակ կարօտի լարով միայն կապուած մեր երկրի հողին եւ մարդուն հետ»:

Վարուժանի նամակները լրիւ գաղափար կուտան անոր գեղագիտական սկզբունքներուն մասին: Իտալիոյ եւ Պելժիոյ մէջ իր ուսումնառութեան տարիներու մասին գրած է. «Երկու միջավայր ազդած են վրաս. Վենետիկը իր Թիցիանով եւ Ֆլանտրը իր Վան Տեգներով: Առաջնոյն գոյնը եւ վերջնոյն բարբարոս իրապաշտութիւնը յօրինած են վրձինս, զոր սնափառութիւնն ունիմ թաթխած ըլլալ միմիայն հայրենի հողին որդան կարմիրին մէջ եւ ծովածուփ արեանը»:

Վարուժան միայն գոյներ փոխ առած է համաշխարհային գրականութեան եւ արուեստի վարպետներէն, զանոնք օգտագործած է իր ներկապնակին մէջ, բայց միշտ հարազատ մնացած է ազգային ոգիին, մնացած է խորապէս ազգային գը-

ՔԻԻԼՀԱՆ-ՊԷՅԻ

Նրանց ճանապարհ դնելուց յետոյ, Քիւլհան Պէյին ներս կանչեց Մօսոյին եւ մի կարպետով Սիմօնի ու Հասանի դիակը փաթաթելով՝ շալակը բարձրացրեց ու ասաց.

— Զհուդների գերեզմաննոցը, ձորը մի իջնիր, սարի ճամբով տար: Ես էլ հիմի կուգամ:

Նրան ճանապարհ դնելուց յետոյ՝ Մանուկ աղայի եւ բակի դռներում խեղդած երկու պահապաններին էլ մի խսիրում փաթաթելուց եւ կապկպելուց յետոյ, ասաց.

— Աղաւնի, աղջիկս դուրս արի. ալ մի վախենաք, հանդիստ քնեցէք, աս բեռը բռնէ՝ շալակս տուր: Դուրսը բան ու ման չխօսիք, ես առտու կուգամ, դուռը լաւ կողպէ: Տիգրանին կը զրկեմ դիշերս, տունը պահպանի, երբ որ գայ՝ դուռը բաց, անորմէն մի վախենալ:

— Մօլլա Իդրիս, ասաց Քիւլհան Պէյին Ալթուն Զադէի բաղնիսի քիւլհանում՝ լուսադէմին պարկը օջախի մօտ քաշելով եւ ջուալի բերանը բաց անելով, եթէ հինդ հազար լիրա չես տար, եթէ տունն ու խանութը ան խեղճ կնկան ու աղջիկներուն չես դարձնել, քեզի կը խորովեմ աս օջախում:

— Կեաւուր, զոռաց կալանաւորը թըմրութիւնից սթափելով, ես քեզ...

— Մի ճղճղա, տես չորս կողմդ, պատերը քար է, դուռն ալ երկաթ, կրակն ալ վառած: Հինդ հազար լիրա, Մկոյի տունն ու խանութը կենկանը պիտի ետ դարձնես:

Մօլլա Իդրիսը չորս կողմը քննելուց յետոյ, յուսահատ հառաչեց:

— Բաղնիսի ջուրը պէտք է տաքցնել, լաւ մտածէ, դու դիտես:

— Այստեղ փող որտեղից գտնեմ, ասաց թոթովելով Մօլլա Իդրիսը.

— Ծոցէդ ես հանել եմ բանկ Օթթոմանի չէկը, դու մենակ ձեռ քաշէ, ու մէօհրէ (կնքիր):

— Մէօհիւրս քովս չէ:

— Քսակդ իմ քովս է, մէօհրիւդ ալ մէջն է: Երեք չէք կը տաս, մէկը երկու հազարի, մէկը երեք հազարի, մէկն ալ հինդ հազարի:

— Տասը հազար լիրա...

— Երբ տան թղթերը չինել կը տաս, հինդ հազարը ետ կը ստանաս:

— Լաւ, որ այդպէս է, թողէք ձեռքերը: Ամմա փողերն առնելուց յետոյ, թէ բաց չթողնէ՞ք...

— Ես քեզի պէս նամարդ (տմարդի չեմ, փողերն ասօր ստանամ, իրիկուն քեզ բաց կը թողնեմ: Ամմա Նէճիպ պէյին բէհին (գրաւ) կը պահեմ, մինչեւ որ տան թղթերը հարսիս տաս ու Մկոյին էլ բանտից բաց թողնել տաս:

Վայրկենական լռութիւնից յետոյ, ասաց Մօլլա Իդրիսը:

— Լաւ, տուէք ստորագրեմ...

Երբ վերջացրեց. ասաց Քիւլհան Պէյին:

— Չըլլնա թէ՝ խօջա, կը մտածես մեզնէն հայիֆ (վրէժ) առնել: Նաղդ փողերը ասօր մենք կը ստանանք, դու ալ դիշերս կ'աղատուիս: Ամմա թէ մեզ մատնես, կամ մէկու մը քթին արիւնելու պատճառ ըլլաս՝ լաւ իմացիր, որ տանդ, տեղիդ, հարէմիդ կրակ կը տամ, քեզ ալ անոր բոցերի մէջ կը խորովեմ:

×

Ութ օր յետոյ Մկօն ազատուել էր: Իդրիսը տան ու խանութի թղթերը յանձնել էր Մկոյի կնոջը, որը իւր աղջիկների հետ արհեստանոց բացած առաւօտ իրիկուն կար էին կարում, քառասուն թըշուառ բանուորուհիների գործ մատակարարելով — կշտացնում էին: Նէճիպ պէյը բարեկամներին եւ ծանօթներին հաւատացրել էր, որ Ալէմ Տաղի որսի էր գնացել: Տիգրանն ու Աղաւնին նշանուել էին եւ Քիւլհան Պէյին հինդ հազար լիրան կարօտեալներին ցրուելով, քիւլհանում ջուր էր քաշում բաղնիսի խաղնան լցնելու համար ու մտածում: Էլբիսը կարը շարունակում էր եւ ապրեցնում զաւակին ու մարդուն: Կ. Պոլսի ոստիկանապետը հազարներ էր ցրւում, որ իմանայ թէ որտեղ էին անյայտացել Աբիկեան Սիմօնը, Մանուկ աղան, երկու խաղէմաներ, երկու ծառաներ եւ Հասան Չաւուշը: Կասկածում էին Նէճիպ պէյի եւ Մոլլա Իդրիսի վրայ. բայց դրանք երկիւղից ոչ մի բառ չէին կարողանում խոստովանել:

Մարտ 1893 թ., Թիֆլիս

ԱՏՐՊԵՏ

(9 եւ վերջ)

ՆՅԱԳԱՎԱՆԻ

ՎՈՅՏՍՈՓ

ՆՈՎԵԼ

Գ. ՄՈՍԵՍՅԱՆԻ

Ա

Ամառվա տաք մի օր էր, երբ Վոյտսոփ գյուղի միակ փողոցով, իր ծանր ոտքերը քարշ տալով, դանդաղ քայլում էր մի ծեր հովիվ, որ ամբողջ գյուղում հայտնի էր Նյագավանի անունով։ Նա ուներ հարյուրից ավելի ոչխարներ, որոնց մեծ մասը նա ինքն էր բուծել։ Նյագավանը ոչ միայն հարուստ էր, այլև շատ ազնիվ մարդ։ Նա ոչ ոքի չէր նեղացնում, ոչ ոքի չէր վիրավորում, ոչ ոքի հետ չէր վիճում։ Ամեն մարդ նրան սիրում էր, և նա էլ ամեն մարդու հետ լավ էր վարվում։ Ուստի և ամենքը նրան հարգանքով էին վերաբերվում։

Նյագավանը ծեր էր, բայց դեռ ուժեղ էր։ Նա ուներ մի մեծ, սպիտակ մորուք, որ նրան շատ գեղեցիկ էր դարձնում։ Նրա աչքերը խոշոր էին, և նրանց մեջ միշտ կարելի էր տեսնել մի տեսակ տխրություն։ Նա միշտ լուռ էր, և ոչ ոք չգիտեր, թե ինչ է մտածում։ Նա ամեն առավոտ վաղ արթնանում էր, ոչխարները հավաքում և գնում էր արոտ։ Երեկոյան նա նորից նույն ճանապարհով վերադառնում էր գյուղ։

Այդ օրը նա նույնպես գնում էր իր ոչխարների հետևից։ Նրա ձեռքում մի երկար գավազան կար, որի ծայրին մի կեռ կար։ Նա այդ գավազանով երբեմն-երբեմն հետ էր քաշում ոչխարներին, որոնք շատ էին ուզում ճանապարհից դուրս գալ և կանաչ խոտ ուտել։ Նյագավանը գիտեր, որ դրանք վնասակար են ոչխարների համար։

Նա հասավ մի հեռու « Հարավային » անունով արտին, որտեղ ամեն տարի ցորեն էին ցանում։ Այդ արտը շատ մեծ էր և պատկանում էր Վոյտսոփ գյուղի ամենահարուստ մարդուն՝ Ջեյմս Ֆիլիպսին։ Նյագավանը գիտեր, որ Ֆիլիպսը շատ խիստ մարդ է, և ոչխարները չպետք է նրա արտը մտնեն։ Ուստի նա ուշադրությամբ հետևում էր, որ ոչխարները ոչ մի կերպ չմտնեն արտը։

Արտի մոտ նա տեսավ մի մեծ, սպիտակ շուն, որը պառկած էր ճանապարհի եզրին։ Շունը շատ հոգնած էր երևում, և նրա լեզուն դուրս էր ընկած։ Նյագավանը մոտեցավ շանը և ասաց.

— Ինչ է պատահել, Տրեյսի, որ այդպես հոգնած ես։

Շունը, որի անունը Տրեյսի էր, վեր կացավ և պոչը շարժեց։ Նա ուրախ էր, որ տեսավ իր տիրոջը։ Նա միշտ ուրախ էր, երբ Նյագավանը նրան ինչ-որ բան էր ասում։

— Ես արդեն երեք ժամ է, որ քեզ եմ փնտրում, — շարունակեց Նյագավանը։ — Ինչո՞ւ ես այստեղ պառկել։ Ինչո՞ւ չես գնում ոչխարների հետևից։

Շունը ոտքերի վրա կանգնեց և սկսեց հաչել։ Նա ուզում էր ասել, որ ինքը հիվանդ է։ Նրա ոտքը ցավում էր, և նա չէր կարող քայլել։

— Ի՞նչ է պատահել, Տրեյսի, — հարցրեց Նյագավանը։ — Ինչո՞ւ ես այդպես հոգնած։ Ինչո՞ւ ես հաչում։

Շունը նորից հաչեց։ Նա ուզում էր ասել, որ ինքը ոտքը ցավեցրել է։

— Ես հասկանում եմ քեզ, — ասաց Նյագավանը։ — Դու ոտքդ ցավեցրել ես։ Ինչպե՞ս ես դա արել

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագըրճեան եւ զաւակը՝ Յարութիւն, Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Պագըրճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան եւ զաւակը՝ Բաֆֆի, Այրի Տիկին Ազգանոյշ Պագըրճեան եւ զաւակը՝ Լիտիա, Տէր եւ Տիկին Պենի Պագըրճեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Օլիվիէ եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Զէքիա Մոմճեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Այրի Տիկին Սէյտի Գույումճեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Նէրկիզեան ընտանիք եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր, եղբօրզաւկին, զարմիկին, քրոջ զաւկին եւ ազգականին՝

ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆի

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ հոկտ. 11ին, 45 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Հոկտ. 15) ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սեւրանի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեանի, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Մելինէ Թագւորեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Զոպոյեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զոպոյեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Փաչաճեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Զանչանեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թիլքեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Օ. Ճամճեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Փանայոթ Իաքովիտիս (Լիոն), սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ԹԱԳԻՈՐԵԱՆի

(Դեղագործ 67 տարեկան)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 12ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Ուրբաթ (Հոկտ. 14) կէսօրէ ետք ժամը 14ին Լա Միւլաթիէռի Ֆրանսական կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, հայ առաքելական ծէսով եւ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ:

× Հաղորդ. միջոց՝ Փլաս Պելքուռէն առնել 17 թիւ հանրակառքը, Լա Միւլաթիէռի համար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Սարգիս Առաքելեան եւ զաւակները յիսուն Ֆր. կը նուիրեն Նոր Սերունդի Լիոնի խումբին փոխան ծաղկեպսակի Յովհաննէս Ամուճայեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Ընկեր Սարգիս Առաքելեանի յիշատակին ընտանիքին ըրած նուէրներէն, Նոր Սերունդինը եղած է Տէսինի խումբին:

ՆՈՒԷՐ

Ընկ. Արամայիս Մարգարեան իր խնամիին Յովհաննէս Ամուճայեանի (Լիոն) մահուան առթիւ քսանական Ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի Օդափ. կայանին, Պանեէոյի մասնաճիւղին եւ «Հայաստան»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Թ. Յակոբեան (Նիւ Եորք) 40 տոլար: Տիկին Սիրանոյշ Սողոյեան (Ամերիկա) յիսուն Ֆրանք: Տիկին Հայկուհի Մութաֆեան եւ Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 50ական Ֆրանք ողբ. Միհրան Պախթիարեանի յիշատակին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Սարգիս Առաքելեանի մահուան առթիւ, Սէն Շամոնի ընկերներն ու բարեկամները հետեւեալ նուէրները ըրին, Մշակոյթի Տան.— Գրիգոր Զամալեան տասը Ֆրանք, Գէորգ Քէշքէլեան հինգ, Ուզունեան հինգ, Եղիա Քալէմեան, Կարապետ Մելքիսէդեան, Աւետիս Քիւրէճեան, Աբէլ Աբէլեան, Յովհ. Թիւթիւնճեան, Աբրահամ Վարդանեան, Արմենակ Գույումճեան տասնական, Աստուր Ճապուրեան յիսուն, Մինաս Ճապուրեան 30, Ս. Ընտրիկեան 30: Գումար 200 Ֆրանք: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

GERMAIN SANCHEZ
31bis, Avenue de Tassigny
A CHARENTON - LE - PONT
tél. 368. 03-13 et 368. 56-46
Կ'ուզէ ծախել ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
18, Rue Louis-Blanc

Ա) Փողոցի վրայ չէնք մը, որ ունի գետնայարկը՝ 3 սենեակ, խոհանոց, արտաքնոց, ուր կ'ապրի 40 տարեկան, մէկ հոգի:

Բ) Առաջին յարկը.— Պարապ — 3 սենեակ, խոհանոց, արտաքնոց, տէպառա, կարելի է Սալ տ'ոյի վերածել:

Գ) Այս չէնքին ետին, երկու փավիյոն, որուն մէկը, պարապ, 3 սենեակ, խոհանոց, արտաքնոց, փոքրը աշխատանոց, միւս փավիյոնը նոյն է, բայց բնակուած է: Այս փավիյոններուն ետին, , պարտէզի կտոր մը:

Հողի ամբողջական տարածութիւն. 492 մեթր, ճակատ՝ 14 մեթր, կարելի է գնել չէնքը փողոցի վրայ, բնակուած եւ պարապ մասը, և պարապ փավիյոնը ու բնակուած փավիյոնը, կամ ամբողջը միասին:

Ձեր տրամադրութեան տակ է ձեզի ընկերանալու եւ այցելել տալու համար:

ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան:

Նախորդ գումար	131·527
Պ. Աբրահամ Ղուկասեան	5·000
Այրի Տիկին Ստեփան Սահակեան եւ իր զաւակը Գլոտ Սահակեան Ստեփան Սահակեանի հոգեհանգստեան առթիւ	100
Այրի Տիկին Թամարա Պարպըրօ իր ամուսնոյն յիշատակին	100
Օր. Սրբուհի Քիւրքճեան	100
Տիկին Աննիկ Պալապանեան իր զաւկին Գաբրիէլի յիշատակին	100
Օր. Աղաւնի Յովհաննէսեան	100
Պ. Շարլ Վահանեան	100
Ճէնազեան ընտանիք Տիկին Պերճուհի Քանարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի	100

Պ. Վարուժան Տօնիկեան, Տիկին Պուրիէ, Տիկին Արփինէ Պուրմաեան իր զաւկին յաջողութեան առթիւ, Այրի Տիկին Աղաւնի Լօլօեան իր որդւոյն մահուան տարելիցին փոխան հոգեհանգիստի, Պ. Վարուժան Տօնիկեան յիսունական, Այրի Տիկին Սիրանոյշ Կարապետեան իր ամուսնոյն Համազասպի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ քսան, Պ. Խորէն Աննիկեան տասը, Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան կրթ. ձեռնարկներու, իր ամուսնոյն յիշատակին յիսուն, Փիլոսեան ընտանիք փոխան ծաղկեպսակի Պերճուհի Քանարեանի յիշատակին 50 Ֆրանք:

Ընդհ. գումար՝ 137,547 Ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վիէնէն Այրի Տիկին Էլմաստ Այվազեան, Կէմէրէկցի, կը փնտռէ իր հինգ զաւակներէն Բիւզանդ Այվազեան, հօրը անունը՝ Գարատաղցի Գրիգոր Այվազեան, իսկ ինքը կոչուած է յետագային Շնորհք կամ Շնորհիկ որ Նիր Իսթ Բլլիֆի Կորընթոսի ամերիկեան որբանոցին մէջ մնալէ ետք, 1928ին որբերու խումբով մը մեկնած է Եգիպտոս եւ ուր կը կարծուի թէ կ'ապրի: Կը խնդրուի տեղեկացնել՝

M. E. Aïvazian
12, Rue Girard
38 - VIENNE (FRANCE)

«Յուսաբեր»էն կը խնդրուի արտատպել:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, ընկեր Աւետիսեանի բնակարանը, 195պիս, Բիւ տիւ Մէնիլ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Ազգ. Տան սրահը:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, հերոսամարտի 46րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Յետ պատարագի մատաղ եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը վերաբացուած է Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 13ին, արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ, 26 Բիւ տէ Քոնվալէսան:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
Այս Շաբաթ ժամը 21ին
Théâtre Verdi (Casa d'Italia), 26, Rue d'Alger
Կը ներկայացուի Ս. ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
Երգ՝ Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ: Արտասանութիւն Հայկական պարեր

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Grande Surprise-Party
Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԻՍԻԻ ԽԱՆԱՍՈՐ խումբին կողմէ
Այս Շաբաթ ժամը 18էն մինչեւ 24
SALLE FRANCO-SUISSE, 10, Rue des Messageries, Paris (10e)
AMBIANCE *BUFFET* *BAR*

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, Avenue George V, Paris
Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը:
Գեղարուեստական նոխ բաժին
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL
DEUX ORCHESTRES — — BUFFET — TOMBOLA
Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73:
Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20
ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ. — ՈՒՍԱՆՈՂ 5 ՖՐ.

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՏԱՄ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 15 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՀԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10738 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.738

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՃԸՆԻ ԴԻՒՅԱԶՆԱՄԱՐՏԸ!

Ա.

15 Հոկտեմբեր 1920 :

Զարաշուք թուական, որ վերջակէտ դրաւ կիլիկեան երկրորդ արծուեբոյնի՝ հերոսական Հաճընի ութամսեայ դիւցազնամարտին :

Առաջին արծուեբոյնը՝ Զէյթունը՝ անփառունակ վախճան մը՝ն էր ունեցած 1915ին: Մեր դարաւոր դահիճը իր դիւային ծրագրին գործադրութեան սկսած էր Զէյթունէն, որ քանիցս պարտութեան էր մատնած օսմանեան մեծազօ՛ր բանակը :

Կաթողիկոս եւ հայ երեւելիներ «խոհեմութեան» խորհուրդներ տուած էին մեր քաջարի լեռնականներուն, որոնք հաւատալով Թուրքի խաբեպատիր խոստումներուն, վար իջեր էին իրենց արծուեբոյներէն եւ յանձնած զէնքերը :

Արդի՞ւնք : Ապրիլ 24ի սեւ թուականէն առաջ Զէյթունի ամբողջ բնակչութիւնը աքսորուած էր դէպի անապատները : Յետագային իր իշխաններն ու հերոսները կախաղան պիտի բարձրացուէին Մարաշի մէջ, հարիւրներով :

Զէյթուն եւ Հաճըն կը ներկայացնէին կիլիկեան թագաւորութեան մնացորդացը : Անոնք կը կազմէին երկու ովասիս՝ ներ Տաւրոսեան լեռներու իրենց անառիկ դիրքերուն մէջ: Երկու սուր փուշեր՝ մխուած օսմանեան կայսրութեան աչքերուն մէջ :

Հաճըն իր շրջակայ գիւղերով ունէր 35 հազար Հայութիւն :

1915ին ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութիւնը կրակ տուաւ հայաքաղաքի բազմաթիւ թաղերուն եւ դէպի աքսոր քշեց քաղաքի եւ գիւղերու Հայութիւնը : Երիտասարդները արդէն իսկ 1914ի ամառը զօրաշարժի ենթարկուած էին: Անտէր ու անպաշտպան մնացած ծերունիներ, կիներ, անչափահաս աղջիկներ ու տղաներ հազարներով զոհուեցան տարագրութեան ճամբաներուն վրայ եւ անապատներու մէջ :

Զինադադարին, վերապրող Հաճընցիները 6 – 8000 հոգի, վերադարձան իրենց ծննդավայրը եւ սկսան նուիրուիլ իրենց աւերուած հայրենի տուներու վերաշինութեան աշխատանքներուն :

Միամիտ հաւատքն էին ունեցած, որ վերջապէ՛ս հնչած էր ազատութեան ժամը :

Զէ՞ որ ամբողջ Կիլիկիան դրաւուած էր յաղթական դաշնակիցներուն կողմէ :

Զէ՞ որ Հայկական Լեգէոն մը կար Ֆրանսական դրօշի տակ :

Զէ՞ որ աշխարհի Մեծերը հանդիսաւորապէս խոստացեր էին միանգամ ընդ միշտ Թրքական անարդ լուծէն ձերբազատել Հայերը, «փոքրիկ դաշնակիցները», որոնք ո՛չ միայն մէկուկէս միլիոն նահատակներ էին տուեր դաշնակիցներու դատին, այլև իրենց համեստ նպաստն էին բերեր անոնց յաղթանակին, զանազան ռազմաճակատներու վրայ կռուելով :

Ազգովին հաւատացեր էինք, որ Կիլիկիան պիտի դառնար «Ազգային օջախ» մը՝ ապաստական Ֆրանսայի հովանաւորութեան տակ :

Շուտով պիտի հիասթափուէինք :

Առաջին օրերու խանդավառութեան պիտի յաջորդէր յուսալքումը :

Թուրքիա պատերազմ յայտարարած էր դաշնակիցներուն եւ ամէնէն առաջ Ռուսիոյ դէմ: Ամբողջ չորս տարի կռուած էր անոնց դէմ, Գերմանիոյ կողքին, պատճառ դառնալով պատերազմի երկարաձգման եւ հարիւր հազարաւոր ռուս, անգլիացի եւ Ֆրանսացի զինուորներու զոհուելուն Կովկասի, Տարտանէլի, Պալքաններու եւ Պաղեստինի ճակատներուն վրայ :

Շուտով մոռցուեցան այս բոլորը : Երէկի թշնամիները դարձան բարեկամ եւ ձեռք ձեռքի տուած ողջնցուցին մահուան դուռը հասած Թուրքիան, աջակցեցան վերակազմելու Թրքական բանակը եւ ուժ տուին Մուսթաֆա Քեմալի «միլլիական» շարժումին :

Ամէն մէկը իր մասնաւոր շահերն ունէր : Զոհուեցաւ Հայութիւնը միջազգային դիւանագիտութեան սադրանքներուն :

Անգլիական գրաւման բանակը 1919ի աշնան պարպեց Կիլիկիան եւ զայն յանձնեց Ֆրանսացիներուն :

«Միլլի» շարժումը հետզհետէ ծաւալեցաւ, շնորհիւ նախկին թշնամիներու նիւթական ու ռազմական օժանդակութեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ Կ՚ՈՒԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻԼ

Իր հերթական մամուլի ասուլիսին ընթացքին, նախագահ Ճոնսըն յայտարարած է թէ Մանիյլի «ժամադրութիւնը» պատերազմական խորհուրդ մը պիտի չըլլայ :

Դէտերու կարծիքով Ճոնսընի մամուլի այս ասուլիսը աւելի ընտրապայքարի ժողովի կը նմանէր քան ասուլիսի : Պատասխանելով լրագրողի մը այն հարցումին թէ Միացեալ Նահանգները կրնա՞ն անդամ մը եւս դադրեցնել իրենց ռմբակոծութիւնները հիւսիսային Վիէթնամի վրայ, Ճոնսըն անխոհեմութիւնը ունեցած է բուռն կերպով յայտարարելու . « Մեր զինուորներուն ձեռքերը պիտի չկապենք մինչ հակառակորդը կը շարունակէ քանդել եւ սպաննել » :

Անդրադառնալով Մանիյլի ժողովին, ուր պիտի հաւաքուին պետական եօթը ղեկավարները, Ճոնսըն շեշտած է թէ անոր նպատակը պիտի չըլլայ ռազմագիտական նկատումներու ուսումնասիրութիւնը : Այդ ժողովին մասնակցողներուն մըտահոգութիւնը պիտի ըլլայ գլխաւորաբար, քննել այն յառաջդիմութիւնը զոր հարաւային – Վիէթնամ կատարած է իր տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական դեռնին վրայ Հոնոլիւլիւի ժողովէն ի վեր, անցեալ Փետրուարին :

Ճոնսըն այս անդամ ալ յայտարարած է թէ խաղաղութիւն կ՚ուզէ եւ գիտէ թէ Խորհ. Միութիւնն ալ կողմնակից է խաղաղութեան : Այս առթիւ, Ճոնսըն շեշտած է թէ որքան զոհ մնացած է Կրոմիքոյի այցելութենէն. — «Ամերիկացի ժողովուրդը, կ՚ըսէ Ճոնսըն, վախնալիք բան չունի խորհրդային ժողովուրդէն : Միացեալ Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը աշխարհի ամէնէն զօրաւոր երկիրներն են եւ աշխարհի աչքերը իրենց վրայ է, վասնզի աշխարհ գիտէ որ իրենցմէ կախում ունի խաղաղութեան պահպանումը » :

Այս ասուլիսին ընթացքին, նախագահ Ճոնսըն յայտնած է նաեւ թէ շատ ուրախ կ՚ըլլայ ընդունելու խորհրդային ղեկավարները : Անհրաժեշտ կը նկատէ նաեւ թէ այս երկու երկիրները փոխադարձ յարգանք ցոյց տան :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍՈՒՐԻԱՆ՝ ԱՅՍՕՐ

Ա.

«Լը Մոնտ»ի մէջ, արեւելեան հարցերու մասնագէտ խմբագիրը՝ Էրիք Ռուլօ, շահեկան յօդուածաշարք մը սկսած է հրատարակել, որու գլխաւոր մասերը կու տանք, թարգմանաբար :

Հարիւրապետ Միրվան Պաասական երիտասարդ սպայ մըն է, որ հրամանատարի ոչ մէկ պաշտօն ունի : Գործօն կերպով չէ մասնակցած անցեալ Փետրուար 23ի ապստամբական շարժումին : Կ՚ողբայ կորուստը տասնեակ զոհերու որոնք ինկած են կռիւներու ժամանակ, բայց արդար կը գտնէ «շրջանայիններու» զինեալ միջամտութիւնը (Պաաս կուսակցութեան ղեկավարութիւնը սուրիական «շրջանին» մէջ ընդդէմ «ազգայիններու», «ազգային» կամ միջարաբական Պաասի ղեկավարութիւն) :

Հարիւրապետ Միրվան սպասուած զինուորական ոչ արտաքինն ունի, ոչ ալ վարուելակերպը : Կարճահասակ, վարանող քալուածքով, անուշութիւն մը իր խելացի դէմքին վրայ, զոր կը լուսաւորեն չարաճճի աչքեր : Զինքը տեսանք Պաշտպանութեան նախարարութեան իր դրասենեակին մէջ, զոհաբերութեամբ եւ եռանդով աշխատելու պահուն : Ինչպէս բազմաթիւ սուրիացի սպաներու, փոքր քաղքենիի մը կեանքը կը վարէ : Ուրբաթ օրուան իր շաբաթական հանդիստի օրը կ՚անցընէ դրասենեակին եւ ընտանիքին հետ պտոյտով մը : Այն տպաւորութիւնը չունի թէ առանձնաշնորհեալդասակարգի մը կը պատկանի, բանակի մը որ իր ձեռքն ունի իշխանութեան ղեկը, հրապարակաւ կամ նրբանցքներու մէջ, 17 տարիէ ի վեր :« Աղքատ գիւղացիութենէն առած իմ ծագումս »կը կրկնէ հը պարտութեամբ : Ընկերը զոր ինծի կը ներկայացնէ, գնդապետ մը որու յանձնուած է զօրքին «դաստիարակութիւնը», տեսակ մը «քաղաքական կոմիսար», դրաշարի զաւակ է : Երկուքը միասին կը խորհրդանշեն այս «գաղափարական բանակը», որու յանձնուած է ժողովուրդը առաջնորդել մինչեւ ընկերվարութեան օրհնեալ ափերը :

Իրենց ներկայութեան, աւելորդ է պնդել որ Սուրիան զինուորական վարչակարգ ունի : Զեզի պիտի ըսեն, թէ բանակը հողամասին պաշտպանութիւնը կ՚ապահովէ, կարեւոր մէկ մասը տեւական օրէն պաղեստինեան «ճակատին» վրայ է : Ասկէ զատ, երկրին բարգաւաճման կը մասնակցի, երկաթուղի, ճամբայ, կամուրջ կը շինէ ու նաեւ Եփրատի ջրամբարի կառուցման, որու ծրագիրները կը պատրաստեն խորհրդային մասնագէտներ : Վերջապէս զինուորականները պայքար բացած են անդրադիտութեան դէմ, նոր զինուորագրուածներու մէջ :

Կ՚առարկենք թէ բանակն է, եւ ոչ թէ ժողովուրդը, որ միջամտեց Փետրուար 23ին, տապալելու համար Սալահ Էլ Պիթարի դահլիճը : Նման առարկութիւն մը, մեր խօսակիցներուն համար, կը նշանակէ պարզամիտ գաղափար մը ունենալ դէպքերէն : Անշուշտ, զինուորականներ կըռուեցան ուրիշ զինուորականներու դէմ, բայց մէկը թէ միւսը կը պատկանէր նոյն կուսակցութեան՝ Պաասին, արտայայտելով հանդերձ բոլորովին հակոտընեայ կարծիքներ : Բանակը, ինչպէս կ՚ըսեն պատի ազդերն ու ցուցատախտակները «յեղափոխութեան թեւն է», եւ ոչ՝ ուղեղը, որ Պաասն է «յառաջադէմ կուսակցութիւն» : Ճիշդ է սակայն որ զինուորականներ էին որ Պետութեան գլուխը հասցուցին եւ պաշտպանեցին Միշէլ Աֆլաքի կազմութիւնը, երեք տարի առաջ :

Չէր կրնար տարբեր ըլլալ քանի որ, այն ատեն կուսակցութիւնը չորս հարիւր գործօն անդամ ունէր հինգ միլիոն բնակիչի վրայ :

Այս թիւը ճշդած է Տոքթ. Ճամալ Աթասի, Պաասի հիմնադիրներէն մին, որ նաեւ տեղեկատուութեան նախարար էր կառավարութեան մէջ, որ կազմուեցաւ 1963 Մարտ 8ի պետական հարուածի վաղորդայնին :

Նոյն տարւոյն Ապրիլին, Տոքթ. Սալահ Էլ Պիթար, որ Գահիրէի մէջ բանակցութիւն կը տանէր Սուրիոյ, Եդիպտոսի եւ Իրաքի հետ դաշնակցային միութիւն մը կազմելու համար, Նասրի յարձակումին ենթարկուած է, որ ջղայնացած, Պիթարի յաւակնութիւններէն, արհամարհանքով պոռացած է երեսին, «պարոն, կարելի է հինգ հազար շարքայիններու անունով կը խօսիք » : «Այո՛» կը պատասխանէ Պիթար, ուրախանալով որ յանկարծ իր կուսակցութեան անդամներուն թիւը այսպէս անյուսալի կերպով կը բարձրանայ :

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՍԻԳԻՆ խօսելով լեհ պատուիրակութեան առջեւ որ Մոսկուա կը գտնուի, յայտարարած է թէ Չինաստան արդելք մըն է այսօր ամերիկեան յարձակման դէմ պայքարին մէջ : Իրենց քաղաքականութեամբ, շեշտած է Կոսիգին, չին ղեկավարները մեծ ծառայութիւն մը կ՚ընծայեն ամերիկացի աշխարհակալներուն, ընկերվարութեան բոլոր թշնամիներուն, խաղաղութեան եւ յառաջդիմութեան թշնամիներուն :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկաթուղիի դիները պիտի բարձրանան անուղակի ձեւով : Այսպէս Հոկտեմբեր 17էն սկսեալ տոմսին գինէն զատ նախագին մը պիտի վճարուի՝ մէկ Ֆրանք Բ. կարգի եւ 1·50 Ա. կարգի համար : Այս նախագինը պիտի չվճարուի 25 քիլոմեթրէն վար ճամբորդութիւններու համար :

ՄԻԹՐԱՆ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Նոյեմբեր 3ին եւ այդ առթիւ կը պատասխանէ տը Կոլի Հոկտեմբեր 28ի ասուլիսին :

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան անդամներու թիւը ներկայիս մէկ միլիոն 743 հազար է որու 168 հազարը երիտասարդ համայնավար շարքերուն կը պատկանին :

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը մէկ ամիս տուած է Իան Սմիթի, որպէսզի կարգադրուի Ռոտեզիոյ հարցը : Հակառակ պարագային Ուիլսըն պատրաստ է ՄԱԿին դիմելու :

ՄԵԹՐՈՅԻ գործադուլի նոր վախ կայ : Այս մասին սենտիքաները վերջնական որոշում մը պիտի տան Հոկտ. 17ին :

ՆՈՊԵԼԵԱՆ բժշկական մրցանակը տըրուեցաւ երկու ամերիկացի բժիշկներու, որոնք տարիներէ ի վեր իրենց կեանքը նուիրած են քանսէրի դէմ պայքարին :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլի «Թաս» գործակալութեան համաձայն Փեքինի նոր քաղաքապետը յարձակումի ենթարկուած է «Կարմիր պահակ»ներու պաշտօնաթերթին կողմէ : Թերթը ծանր քննադատութիւններ կ՚ընէ եւ «սրիկայ» կ՚որակէ գործադիր նոր կոմիտէին անդամները :

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ օդակայանը քանի մը վայրկեանի մէջ մէկ միլիոն տոլար գողցուած է : Այս դրամը կը պատկանէր դրամատուներու եւ կը գտնուէր փոսթի ծրարներու մէջ : Մինչ պաշտօնեաները սուրճ կը խմէին, 15 ծրարները վերցուած են :

ՔԻԻՐՏԵՐԸ ԵՒ... ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Կը պատմեն թէ աշխարհագրութիւն չէր գիտեր Փէնլըվէ, որ սակայն կը համարուէր Ֆրանսայի արտաքին մեծագոյն նախարարներէն մին, ու կը շփոթէր մէկ երկրին մայրաքաղաքը այլ երկրի մը մայրաքաղաքին հետ, զարմանք պատճառելով դեսպաններուն: Ի՞նչ հարկ այս վկայութեան, յաճախ ըսուած է թէ աշխարհագրութիւն չի գիտեր Ֆրանսացին ընդհանրապէս: Ապացոյց Լա Վի Կաթոլիք Իլլիւսթրէ (4 Հոկտեմբերի թիւը), որ կը հրատարակէ քարտէզ մը, իբրեւ Քիւրտիստանի քարտէզ, տեղ չձգելով... Հայաստանի: Կը թարգմանենք ուղելով ապացոյց մը տալ արեւմտեան աշխարհի կողմէ ցոյց տրուած հետաքրքրութեանց ծանրութեան մասին: Խորագիրն է՝ 12 միլիոն մարդիկ Ասիոյ մէջ մոռացութեան տրուած.— Միջին – Արեւելքի լեռներուն մէջ կորսուած, Քիւրտերը կ'երազեն իրենց հայրենիքը որ կոտորակուած է:

Տիգրիսը եւ Եփրատը այս երկրամասէն (Քիւրտիստան) կը բխին: Արարատի գագաթին վրայ նստաւ Նոյեան Տապանը, կ'ըսէ առասպելը: Հարաւի կարգ մը գիւղերու մէջ տակաւին կը խօսուի ամէնէն մաքուր արամայերէնը՝ Յիսուսի լեզուն:

Աւետարանական յիշատակներով լեցուն այս շրջանը Քիւրտիստանն է, աւելի մեծ քան Ֆրանսան, ուր կը բնակին 12 միլիոն հոգի: Զայն չէք գտներ քարտէզներու վրայ, վասնզի ներկայիս բաժնուած է գլխաւորաբար երեք երկիրներու միջեւ՝ Իրաք, Պարսկաստան եւ Թուրքիա:

Քիւրտը լեռնական մըն է: Իր բնաշխարհը կը վերջանայ հոն ուր դաշտը կը սկսի: Ամառը, վաչկատունները վրան կը լարեն մինչեւ հինդ հազար մեթր բարձրութեան վրայ: Ձմեռը բոլորը վար կ'իջնեն ապաստանելու համար քարէ կամ յարդաշաղախէ տուներուն մէջ, ձորերու խորը: Այն ատեն անկարելի է շրջիլ, ձիւնը յաճախ աւելի քան երկու մեթր թանձրութեամբ նստած կ'ըլլայ:

Այս կեանքը քաջ եւ կորովի մարդիկ պատրաստած է, որոնք, Միջին Արեւելքի լաւագոյն պատերազմիկներն ըլլալու համբաւը կը վայելեն: Առաջին յիշատակութիւնը իրենց մասին, պատմութեան մէջ, զանոնք կը ներկայացնէ կռուելու պայմաններու մէջ: Անկէ ի վեր երբեք չեն դադրած պատերազմելէ, իրենց դրացիներուն դէմ եւ մանաւանդ իրենց միջեւ: Բաժնուած են ցեղախումբերու եւ մէկ խօսքի համար, առեւանդուած աղջկան մը, պատուոյ կամ շահու հարց, իրարու դէմ կը կռուին:

Իր դժբախտութիւնը կը կազմէ այն որ Քիւրտիստան հարուստ երկիր է, ոչ միայն իր հողը, այլեւ իր ընդերքը հարուստ է, հոն ամէն տեսակ հանք կը գտնուի, որոնք ցարդ օգտագործուած չեն եւ մեծաքանակ՝ քարիւղ: Պատերազմը, որ մինչեւ Յունիսի զինադուլը, դէմ դիմաց հանած է Իրաքի կառավարութիւնը երկու միլիոն Քիւրտեր, որոնք Իրաք կը բնակին, ուրիշ դրդապատճառ չունէր: Քիւրտերը ներկայիս ոչ մէկ ձեւով կը նպաստաւորուին իրենց հողէն քաշուած այդ հարստութենէն: Համակերպող մարդիկ չեն եւ եթէ այդ կացութիւնը շարունակուի, պատերազմը կը վերսկսի: Այս կէտը հաստատեց, ըմբոստութեան պարագլուխը՝ Զօր. Պարզանի: Քաջ ծանօթ է պատերազմի արուեստին: 14 տարեկանէն ի վեր կը կռուի: Գիտէ որ Իրաքցիները, դաշտի մարդիկ, երբեք չեն կրնար պարտութեան մատնել Քիւրտերը: Հակառակն ալ ճիշդ է: Առանց արտաքին օգնութեան, առանց օդային ուժի եւ առանց զէնքի, Քիւրտերը չեն կրնար մէկ քաղաք գրաւել, անմիջապէս ռմբակոծութեան կ'ենթարկուին:

Այսպէս, վերջին հինդ տարիներուն, արշալոյսէն վերջալոյս, քիւրտ կիներն ու երախաները ստիպուեցան փախիլ իրենց տուներէն եւ ապաստանիլ լեռները, խուսափելու համար ռմբակոծութիւններէն:

Այս երկիրը հասանք զինադուլի ստորագրութենէն քիչ ետք: Կեանքը իր բնական ընթացքը վերստացած էր, գիւղերը կենդանութեան մէջ էին, առեւտրականները խանութները կը բանային, արհեստաւորները կ'աշխատէին, գիւղացիները կը հնձէին, երախաները կը խաղային: Ամէն ոք ուրախութեամբ կ'օգտուէր այս հանդարտութենէն, նոյնիսկ փէշմերկաները (անոնք որ կը ճակատին մահուան դէմ, այսպէս կը կոչեն Քիւրտերը իրենց բանակը), որոնք վերջապէս կրնային երթալ իրենց ընտանիքը տեսնելու: Ոմանք տարի մըն է չէին տեսած:

× Հինդ տարի է, պատերազմը դադրած է Քիւրտիստանի մէջ, միայն 1963-ին կարճ զինադուլ մը եղաւ: Զոհերը, կին, երախայ, սկիզբը շատ էին գիւղերուն մէջ: Ապա ժողովուրդը «յարմարած» է պատերազմին եւ վաղ առաւօտէն գիւղերը կը պարպուէին: Բարտիներու շուքին, ամէն ոք կը պաշտպանուէր, ռըմբաձիգ օդանաւերու ուշադրութիւնը չը գրաւելու համար: Ասոնք, այն ատեն, հօտերու վրայ կը նետէին ռումբերը նաեւ հունձքերու, զորս նափալմով կ'այրէին քիլոմեթրերով տարածութիւն:

Քիւրտիստանի գրեթէ ամէն կողմը, լեռներու կուշտին, ձորերու խորը, կ'երեւին վաչկատուններու սեւ վրանները: Կողքին՝ սամավարը, թէյի փոքրիկ ամանով: Այս վաչկատունները խիստ կեանք մը կ'ապրին գարունէն մինչեւ աշուն: Կը թափառին, հազուադիւտ է որ ութ օրէն աւելի նոյն տեղը մնան: Երախաները հօտերը կը պահեն լեռներուն մէջ: Կիները մածուն կը բռնեն, կարագ, պանիր կը պատրաստեն, իրենց գլխաւոր սնունդը եւ փոխանակութեան ապրանքը ցորեն, բրինձ եւ թէյ գնելու համար: Միս ուտելու խօսք չկայ, կենդանիները շատ թանկագին են:

Քիւրտ երիտասարդ կիները կը սիրեն վառ գոյներով հագուիլ: Քանի ծերանան, այնքան իրենց հագուստներու գոյնը կը մթնէ մինչեւ սեւ դառնալը: Հակառակ անոր որ մահմետական են, իրենց երեսը չեն ծածկեր, բացի երբեմն քաղաքը, հարուստներու կիները: Տնական աշխատանքներէ զատ, բազմաթիւ յղութիւններէ զատ, կիները կը մասնակցին հողային աշխատանքներու, յաճախ իրենց նորածինը՝ կռնակը: Երիտասարդ ամուսնացած — 15 – 16 տարեկանին — եւ նոյնիսկ երբեմն աւելի առաջ, այս կեանքը զիրենք շուտ կը մաշեցնէ: Այդ պատճառով է որ — երբ հարուստ են — այրերը քանի մը կին կ'առնեն, մահմետական օրէնքը չորս կնոջ իրաւունք կուտայ: Իրականին մէջ միայն ցեղապետերն են (աղաները, հողատէր) եւ Շէյխերը (կրօնապետ), որ այդ միջոցներն ունին:

Քիւրտիստանի մեծագոյն հարստութիւնը, քարիւղէն զատ, հողագործութիւնն է: Զուրը չի պակսիր, աղբիւրներ կան քիչ մը ամէն տեղ: Եղանակը, որ ցուրտ է ձմեռը, բայց շատ տաք՝ ամառը, թոյլ կուտայ զանազան մշակութեանց, ցորեն, բրինձ, պտղատու ծառ, այդի եւ ծխախոտ:

Հողը հարուստ է, բայց հարկ եղածը չի հայթայթեր պարարտանիւթի եւ արդիական գործիքներու պակասին պատճառով:

×

Քիւրտերուն մէջ մօտ երեք հարիւր հազար քրիստոնեայ կայ, բաժնուած կաթոլիկի եւ Նեստորականներու կամ Ասորիներու: Կ'ըսեն թէ նոյն ցեղէն չեն, Քիւրտերուն պէս, բայց կը կռուին անոնց կողքին, վասնզի ներկայիս քրիստոնէութիւնը կը հալածուի Իրաքի մէջ: Քրիստոնեաները, իրաւունք չունին պաշտօն ունենալու պետական սպասարկութեանց մէջ եւ դժուարաւ անցագիր մը ձեռք կը ձգեն: Իրենց Պատրիարքը Նեստորականները կը ներկայացնէ Զօր. Պարզանիի մօտ մինչ Հայր Պայտար, որու հանդիպեցանք, Կաթողիկէներու շահերը կը պաշտպանէ: 73 տարեկանին՝ փոթորկոտ կեանքէ մը ետք, այս խառնակ շրջաններուն մէջ, Հայր Պայտար կը շարունակէ պայքարիլ, որպէսզի իր հօտը, քրիստոնեաները, ձեռք ձգեն նոյն իրաւունքները՝ զորս ունին Արաբները եւ արտօնութիւն ստանան խօսելու իրենց մայրենի լեզուն՝ արամայերէնը:

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՋԱՒԱԽՔԻ ՄԷՋ

Ջաւախք: Արդեօք Հայը իրաւունք չունի՞ երկրորդ Սասուն անուանելու լեռնային այս երկիրը, որու ժողովուրդին աննըկուն կամքն ու ազատութեան տենչը ժողովրդական աւանդութիւններու նիւթ դարձած են:

Զաքարեան Երկայնաբազուկներու շընորհիւ Ջաւախքը եւ Սամցխէն (այսօրուան Ախալցիխէի շրջանը) յաջողեցան պահպանել իրենց ինքնուրոյնութիւնը եւ օտար հրոսակներուն առջեւ փակել Վրաստանի հարաւային շրջանները: Բայց, ի վերջոյ, թրքական ցեղերը նուաճեցին Ջաւախքը, ասպատակեցին զայն, հուրի եւ սուրի մատնեցին ամէն ինչ:

1828էն ետք հայ դաղթականներ, մասամբ Արտահանէն, հաստատուեցան Ջաւախքի մէջ: Վերստին սկսաւ եռուն կեանքով ապրիլ Գուգարքին այս ծայրագաւառը: Շէնցան գիւղերը, իսկ հիմնայատակ կործանած բերդաքաղաքին հարաւ – արեւելքը հիմնուեցաւ նոր քաղաքը՝ Ախալքալաք անունով: Հոս 1836ին Կարապետ Արք.ի ջանքերով կարգ ու կանոնի դրուեցաւ դպրոցական գործը: Քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ հիմնուեցան հայկական դպրոցներ, կառուցուեցան եւ վերաշինուեցան եկեղեցիներ, հիմնուեցան տպարաններ, կազմակերպուեցաւ թատերախումբ, սկսաւ հրատարակուիլ «Ջաւախք» դաւառաթերթը:

Առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին դաւառին մէջ կը բնակէին շուրջ հարիւր հազար Հայեր: Բայց յետագային շրջանի Հայերը ստիպուեցան երկու անգամ բռնել դաղթի ճամբան:

Հին, բայց նորոգ Ջաւախքը այժմ իրարու կը կապէ Ախալքալաքի եւ Բոգտանովկայի շրջանները:

Բազմազան է Ջաւախքի եւ Հայաստանի մշակութային կապը: Զոյգ շրջաններուն մէջ կան մօտաւորապէս հարիւր հայկական դպրոցներ, ուր կը սորվին աւելի քան 24 հազար երախաներ: Մատաղ սերունդին դաստիարակչական գործը կ'իրականացնեն 2017 մանկավարժներ: Վրաստանի հայկական դպրոցներուն նման, այստեղի ազգային կրթարանները եւս կ'առաջնորդուին Հայաստանի ուսումնական ծրագրով եւ կ'օգտուին Հայաստանեան դասագիրքերէն:

Ուսուցիչներուն մեծ մասը աւարտած է Ախալքալաքի հայկական մանկավարժական ուսումնարանը, իսկ 650 հոգի՝ Երեւանի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները: Հազարներու կը հասնին այն ուսանողները, որոնք իրենց բարձրագոյն կամ մասնագիտական կրթութիւնը առած են Երեւանի մէջ:

Գիւղերուն մէջ կան 61 դրադարաններ, որոնք ընթերցողներուն տրամադրութեան տակ դրած են 275,312 գիրքեր: Ջաւախքի մէջ հրատարակուող «Փարոս» եւ «Արշալոյս» թերթերը իրենց էջերուն մէջ մշտապէս տեղ կուտան Հայաստանի մշակութային կեանքին նորութիւններուն:

Գիւղերուն մէջ կան յիսուն ակումբներ: Հայաստանէն բազմաթիւ խումբեր համերգներ, թատերական ներկայացումներ կուտան:

Ախալքալաքի եւ Բոգդանովայի շրջաններուն մէջ կ'ապրին մօտ 110·000 Հայեր: Ժողովուրդին տարեկան աճը կը հասնի աւելի քան չորս հազարի: Ջաւախքի մէջ բոլորը կը գրեն եւ կը կարդան մեսրոպատառով, կը լսեն եւ կ'երգեն Կոմիտասի, Եկմալեանի, Զուխաճեանի եւ այլ հայ երգահաններու ստեղծագործութիւնները, սրբութեամբ կը պահպանեն ազգային աւանդութիւնները:

ՄԿՐՏԻՉ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

×

ՀԱՅԵՐԸ ԾԱԼԿԱՅԻ ՄԷՋ

1828 Ապրիլին սկսած ռուս – թրքական պատերազմը վերջ դտաւ 1829 Սեպտեմբեր 2ին Ադրիանոպոլսի մէջ կնքուած հաշտութեան դաշնագրով, որուն համաձայն Ռուսիոյ ձեռքը անցան Սեւ Ծովի ափերը՝ Կուբանէն մինչեւ Փոթի եւ Ախալցխա ու Ախալքալաք քաղաքները՝ յարակից տարածութիւններով: Ադրիանապոլսի դաշնագիրը հնարաւորութիւն տը-

ԲԻՒՐԱՊԱՏԻԿ

Կ'ըլլայ չըլլար՝ մարդ մը եւ իր կինը: Մարդը շատ ժամասէր էր, ամէն օր ժամ կ'երթար եւ օրը մէկ դահեկան կուտար տէրտէրին: Տէրտէրն ալ ամէն օր կ'ըսէր իրեն.

— Օրհնած, Բիւրապատիկը մէկին տեղ հազար տայ քեզի:

Մարդը կ'ուրախանար եւ ինքնիրեն կ'ըսէր.

— Ասիկա աղէկ բան է, մէկ կուտամ՝ հազար կ'առնեմ:

Ինչ որ ունէր կուտայ տէրտէրին, կը դառնայ աղքատ ու տնանկ: Կինը կ'ըսէ մարդուն.

— Ել դնա տէրտէրին մօտ, հազար մը բեր, որ տանք հացի – մացի, մինչեւ որ միւս հազարներն ալ տայ լմննայ:

Մարդը կ'երթայ տէրտէրին, կ'ըսէ.

— Տէրտէր ջան, ես քեզի այսքան տըւի, որ դուն ալ հազար – հազար տաս ինծի: Հիմա բեր մէկ հազար մը տուր, միւս հազարներն ալ վերջը կու դամ կ'առնեմ:

— Օրհնած, կ'ըսէ տէրտէրը, դուն ինծի տուիր, որ Բիւրապատիկը մէկին տեղ հազար տայ քեզի:

— Բիւրապատիկը ո՞վ է:

Տէրտէրը ճամբայ մը ցոյց կուտայ, կ'ըսէ.

— Այս երկար ճամբան կը բռնես կ'երթաս: Կ'երթաս – կ'երթաս կը հանդիպիս մէկ ջոջ մարդու՝ ոսկի աթոռի վրայ նստած: Բիւրապատիկը ան է: Կ'ըսես իրեն. « Տէրտէրը զրկեց զիս, մէկ տուեր եմ՝ հազար պիտի տաս »:

Մարդը երկար ճամբան կը բռնէ կ'երթայ: Շատ կ'երթայ թէ քիչ, — շատն ու քիչը Աստուած գիտէ, — կը հանդիպի քարայրի մը, կը մտնէ ներս ու ինչ տեսնէ աղէկ... քառասուն ջալալի գող, մէկ կարգի վրայ շարուած պատիւ կ'ընեն իրեն, տեղ կը բանան, կ'առնեն կը նստեցընեն իրենց մէջտեղ: Ապա կը դառնան կը հարցնեն.

— Դուն ո՞վ ես, այսքան տարի է մարդ մարդասանք եկած չէր այստեղ: Ուրկէ՞ կուգաս, ո՞ւր կ'երթաս:

— Կ'երթամ Բիւրապատիկին, կ'ըսէ մարդը, մէկ տուեր եմ՝ հազար պիտի առնեմ:

— Աղբէր, վրայ կը բերեն գողերը, այդ մտածումդ ուղիղ չէ, ականջ մի կախեր: Եկուր ափ մը ոսկի տանք քեզի, դարձիր գնա տունդ:

— Չէ, կ'ըսէ մարդը, այդ դրամը հալալ չէ:

— Եթէ իրաւ դուն այդքան արդար մարդ ես, կ'ըսեն գողերը, հարցուր Բիւրապատիկին, թէ մեզի համար տեղ կա՞յ միւս աշխարհին մէջ:

— Գլխուս վրայ, կը պատասխանէ մարդը ու ճամբայ կ'իյնայ:

Կ'երթայ – կ'երթայ, շատն ու քիչը Աստուած գիտէ, կը հանդիպի ծեր մարդու մը, որ քարի մը մօտ նստած՝ ինքնիրեն կը կրկնէր միշտ:

— Փառք քեզ, Աստուած, փառք քեզ:

Քանի ան փառք կուտար Աստուծոյ, քարէն ոսկի կը բխէր:

Ծերունին կը հարցնէ մարդուն.

— Աղբէր, ո՞ւր կ'երթաս:

— Կ'երթամ Բիւրապատիկին, կը պատասխանէ մարդը, մէկ տուեր եմ՝ հազար պիտի առնեմ:

— Եկուր այս ոսիկէն կուց մը տամ քեզի, առ ետ դարձիր, կ'առաջարկէ ծերունին:

— Չէ, կ'ըսէ մարդը, այդ ոսկին ոչ իմ տուածս է, ոչ իմ վաստկածս, հալալ չէ:

— Որ այդպէս է, կը խնդրէ ծերունին հարցուր Բիւրապատիկին, թէ ե՞րբ պիտի կտրի ոսկին այս քարէն:

— Աչքիս վրայ, կ'ըսէ մարդը ու կ'իյնայ ճամբայ:

Շատ կ'երթայ թէ քիչ, շատն ու քիչը ո՞վ կրնայ գիտնալ, ճամբան կը տեսնէ պարտիզպան մը:

Գ. ԵՊ. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑ

(Մնացեալը յաջորդով)

ւաւ Հայերու Արեւմտեան Հայաստանէն գաղթելու դէպի ռուսական տիրապետութեան տակ գտնուող հողերը: Զուգելով կրկին մնալ թրքական լուծի տակ, 1829 – 1830ին էրզրումի, Կարսի եւ Բայազիտի շրջաններէն 90·000 Հայեր կը գաղթեն եւ բնակութիւն կը հաստատեն Հարաւային Վրաստանի մէջ՝ Ծալկայի սարահարթին, որ կը գտնուի Զաւախքէն դէպի հիւսիս – արեւելք, ծովի մակերեսէն 1500 մեթր բարձրութեան վրայ:

Շրջանը ունի բերրի սեւ հող եւ հարուստ է սառնորակ աղբիւրներով: Էրզրումէն գաղթող Հայերը Ծալկայի մէջ կը հիմնեն 13 հայկական գիւղեր, որոնք կը կրեն Էրզրումի հայկական գիւղերուն վաղեմի անունները: Այդ գիւղերէն են՝ Ղուշչին, Աշխալան, Նարդեւանը, Այազման, Դարագիւղը, Օղնին, Խաչգիւղը եւայլն: Հայերուն թիւը շրջանին մէջ այսօր կը հասնի 14 հազարի: Մեծ մասը հողագործ է:

Ծալկայի Հայերուն խօսակցական լեզուն հայերէնն է: Բոլոր գիւղերը ունին հայկական դպրոցներ, ուր դասաւանդութիւնը կը կատարուի մայրենի լեզուով: Այժմ Ծալկայի մէջ կայ 14 հայկական դպրոց, որմէ հինգը միջնակարգ, եօթը ութամեայ եւ երկուքը՝ տարրական: Աշակերտներու ընդհանուր թիւը կը հասնի մօտ չորս հազարի:

Ուսուցիչներու թիւն է 250, մեծ մասը աւարտած է Թիֆլիսի մանկավարժական հիմնարկութեան Հայոց լեզուին եւ գրականութեան բաժինը եւ Երեւանի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները:

Ծալկայի Հայերուն մշակութային կեանքին մէջ մեծ դեր խաղացած է Ղուշչիի դպրոցը, որ մինչեւ 1956 միակ հայկական միջնակարգ դպրոցն էր շրջանին մէջ: Շրջանի հայ մտաւորականներուն մեծամասնութիւնը Ղուշչիի միջնակարգ դպրոցին նախկին սաներն են:

Ծալկայի հայկական դպրոցները կ՚առաջնորդուին Հայաստանի լուսաւորութեան նախարարութեան կողմէ հաստատուած ուսումնական ծրագիրներով եւ Հայաստանի մէջ հրատարակուող դասագիրքերով: Բոլոր դպրոցները ունին գրադարաններ, ուր կան երեսուն հազարէ աւելի հայերէն գիրքեր:

1966ի սկիզբէն սկսաւ լոյս տեսնել շրջանին թերթը՝ «Լենինեան ուղի»՝ հայերէն եւ ռուսերէն բաժիններով:

ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

Դեռ յիսուն տարի առաջ, Թաթարները իրենց դրամները կը պատրաստէին թթենիի կեղեւէն, որուն վրայ կը փորագրէին իրենց պետերուն դիմանկարները: Այս ինքնատիպ դրամներէն զատ ով որ ուրիշ դրամով առեւտուր ընէր՝ մահուամբ կը պատժուէր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԹԼԷԹԻԶՄԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԻՇՆԵՐ

Ա.

Վերջերս ստացայ յաւելուածական մանրամասնութիւններ եւ հայկական մրցանիշներու բարելաւման ցանկ մը, բոլորն ալ Եւրոպայի ախոյենութիւններէն առաջ:

Այս նոր տուեալներով, եթէ հայկական լաւագոյն արդիւնքները համադրենք Եւրոպայի ախոյենութեանց արական մրցանիշներուն հետ, կը ստանանք հետեւեալ թիւերը.—

Զտմանց ընթացքին՝ վեց հաւասար եւ 157 հայկական մրցանիշներէ տկար արդիւնքներ: Եզրափակիչներու ընթացքին՝ երկու հաւասար եւ 76 տկար արդիւնքներ: Իդական բաժնին մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն:

Զեռքս հասած արդիւնքներու հիման վրայ, մօտաւորապէս հայկական մրցանիշները ներկայիս հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն:

Հարիւր մեթր, համահայկական Իկոր Տէր – Յովհաննիսեան 10″ 4 (1961): Իր տասնամարտի լաւագոյն արդիւնքն է 10″ 7: Հայաստան Սէրգէյ Տոնոյեան 10″ 5 (1961): Կրտսեր Եուրի Բրուտեան 10″ 7 (1962ին, 16 տարեկան): Ֆրանսահայ Ժաք Տէրտէրեան (1953), կիպրահայ Արտաւազդ Աստուրեան, երկուքն ալ 10″ 7 (այս վերջինը Հայաստան ներգաղթելով 10″ 8ով Դ. ելած է երկու Ռուսէ եւ մէկ Հայէ ետք):

Ժաք Տէրտէրեան 12 անգամ Ֆրանսական դրօշը պաշտպանած է միջազգային մրցմանց մէջ, մաս կազմելով նաեւ 4×100 մ.ի Ֆրանսայի ազգային խումբին:

Հարիւր եարտա.— Արտաւազդ Աստուրեան 10″ 2 (1962):

200 մ., Լ. Ֆէտայեւ (Հայաստան) 21″ 5 (1956): 1959ին Իկոր Տէր – Յովհաննիսեան 21″ 7ով Խ. Միութեան համալսարանական ախոյեան: Ժաք Տէրտէրեան (Ֆրանսա) 22″ 1 (1953): Արտաւազդ Աստուրեան (Կիպրոս) 22″ 6 (1961):

220 եարտա.— Արտաւազդ Աստուրեան 23″ (1959):

400 մ.— Համահայկական Եւգենի Առաքելեան 47″ 2 (1961), նոյն մարզիկը 1956ին 49″ 9ով համամիութեան պատանեկան ախոյեան: Ֆ. Կօշկին (Հայաստան) 49″ 8 (1956): Իկոր Տէր – Յովհաննիսեանի տասնամարտի լաւագոյն արդիւնք 50″: Ֆրանսահայ Ռընէ Ճիեան (ըստ Հայոց Տըղեան) 49″ (1954):

440 եարտա.— Էնտրիու Տէտէճեան 48″ (Ամերիկա):

800 Մ.— Համահայկական եւ Ֆրանսահայ մրցանիշ Ռընէ Ճիեան 1′ 49″ 5 (1955), Վ. Սօղինօվ (Հայաստան) 1′ 55″ (1961): Նշանաւոր հնգամարտիկ Իկոր Նովիքով՝ 1953ին 50″ 4ով 400 եւ 1′ 58″ 6ով 800 մ.ի Հայաստանի ախոյեան եղած է:

Ռընէ Ճիեան 27 անգամ Ֆրանսայի ազգային խումբի անդամ եղած է: Իր տիկինը ծնեալ Մարթ Լամպէռ նշանաւոր մարզիկ, 1956ին Ֆրանսայի ներկայացուցչուհի Մելպուռնի ողիմպիականներու ընթացքին, 6 մ. 13 երկայնութիւն կը ցատկէր:

1000 Մ., Ռընէ Ճիեան 2′ 23″ 2 (1956):

1500 Մ., Լենինականցի Աշիկ Մխիթարեան վերջերս կոտրեց Հայաստանի մրցանիշը (դժբախտաբար ժամանակամիջոցը չէ մատնանշուած), նախկին մրցանիշ Երեւանցի ուսուցիչ Ալէքսէյ Կոնով (1961) 3′ 48″ 6: Իկոր Տէր – Յովհաննիսեանի տասնամարտի լաւագոյն արդիւնք 4′ 48″ 3: Ֆրանսահայ Փօլ Ճգնաւորեան 3′ 54″ 7 (1958, այդ թուականին Փրովանսի բացարձակ եւ Ֆրանսայի պատանեկան մրցանիշ), այս մարզիկը առնուազն հինգ անգամ Ֆրանսայի ազգային խումբի անդամ եղած է:

Մղոն.— Թոմմի Թովմասեան (Ամերիկա) 4′ 35″ 8 (1954 – 1955): Արտաւազդ Աստուրեանի կրտսեր եղբայրը Կարօ, 14 տարեկանին հինգ վայրկեան, փոքրահասակներու համահայկական մրցանիշ: Ներկայիս Հայաստան ներգաղթած է ընտանեօք: Բայց հոն այդ տարիքը տղուն մղոն վազել թոյլ չեն տար:

2000 Մ., Փօլ Ճգնաւորեան 5′ 46″ 6:

2 Մղոն.— Փօլ Ճգնաւորեան 9′ 13″:

3000 Մ., Ալէքսէյ Կոնով (Հայաստան) 8′ 02″ (1962): Ֆրանսա Փօլ Ճգնաւորեան 8′ 39″ (1959, նոյն մարզիկը 8′ 39″ 8ով Փրովանսի պատանեկան մրցանշապահ եղած է): Կայ նաեւ Մինասեան 9′ 16″ 2: Այս երկու մարզիկները միեւնոյն ժամանակ լաւ ֆրօսմէններ են, երբեմն երկու Ա. տեղերը գրաւած են Փրովանսի դաւառական մրցմանց մէջ:

5000 Մ., Ալէքսէյ Կոնով (Հայաստան) 13′ 56″ 4 (1961): Միջազգային արժէքով մարզիկներ Կ. Յովհաննիսեան, Զանիբեկ Աւագեան եւն.: Ֆրանսա Փօլ Ճգնաւորեան 15′ 16″ (1960, Մինասեան 1963ին 15′ 44‴ 8:

10·000 Մ., Աշիկ Մխիթարեան 30′ 23″ 6 (1966, նախկին մրցանիշ Ալէքսէյ Կոնով 30′ 31″ 2, 1959ին Մոսկուա), Լիբանանի մրցանշապահ եղած է Անդրանիկ Քէշիշեան 38′, 6″ 7: Անդրանիկ Միրզախանեան 1959ին Իրանի ախոյենութեանց մէջ Գ. հանդիսացած է:

20 քմ. խճուղիի վրայ վազք.— Կ. Յովհաննիսեան մէկ ժամ 06′ 10″, Հայաստան (1959):

10 քմ. քալել.— Վ. Արզումանեան (Հայաստան), 46′ 48″ (1960):

20 քմ. քալել.— Վ. Արզումանեան (Հայաստան) 1 ժամ 35′ 6″ (1959): Խորհրդահայ՝ Ակոբով մէկ ժամ 30′ 19″, անվիճելի կերպով հայկական անուն, չշփոթել Եւրոպայի փոխ – ախոյեան Կ. Ագապօֆի հետ:

3000 Մ. արգելավազք.— Ալէքսէյ Կոնով 8′ 36″ 2 (1962): Վերջերս նոր մարզիկ մը՝ Աշիկ Մխիթարեան այս մասնագիտութեան մէջ Օտեսայի Սեւ Ծովեան նաւատորմի ախոյենութեանց ընթացքին դրաւեց Ա. տեղը, իսկ Խ. Միութեան ախոյենութեանց մէջ Զ. հանդիսացաւ:

Ֆրանսա Փօլ Ճգնաւորեան 9′ 11″ (1960, Ֆրանսական բանակի մրցանիշ, ցարդ կանգուն մնացած):

110 Մ. ցանկարշաւ.— Իկոր Տէր – Յովհաննիսեանի տասնամարտի լաւագոյն արդիւնք 15″ 3: Այս տարի Վ. Մամաջանեան՝ նոյն ժամանակամիջոցով նդրկովկասի զինուորական ախոյեան, եւ իր մակարդակով շարք մը մարզիկներ:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(Շար.)

ԽՈՐՀ.

ՄԵԾ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆԸ

Մոսկուայի մէջ կը պատրաստուի մեծ համայնագիտարան մը, որ աշխարհի մեծագոյնը պիտի ըլլայ իր տեսակին մէջ: Այս առթիւ համայնագիտարանի գլխաւոր աշխատակիցներէն հայազգի Փրոֆ. Շահումեան հետեւեալը յայտարարած է օտար լրագրողներու.

— Տակաւին չենք գիտեր թէ Մեծ Համայնագիտարանը երբ եւ քանի հատորներով պիտի հրատարակուի: Հսկայ գործ մըն է ատիկա: Օրինակի համար, երկրորդ տպագրութեան յիսուն հատորները կը պարունակեն 96 հազար յօդուածներ եւ քառասուն հազար նկար: Մօտաւորապէս 16 հազար աշխատակիցներ, եօթանասուն զանազան ազգութեանց պատկանող գիտնականներ եւ արուեստագէտներ, մասնակցեցան Համայնագիտարանի երկրորդ տպագրութեան: Համայնագիտարանին տեղեկութիւնները քաղուած են 185 հազար աղբիւրներէ, որոնց մասին ակնարկութիւն կայ իրենց բնագիրներով: Այդ բնագիրներէն 35ը Խորհ. երկիրներու լեզուներ են, իսկ քսանըհինգը օտար: Խորհրդային Մեծ Համայնագիտարանին յիսուներորդ հատորը վերջերս թարգմանուելով հրատարակուեցաւ Անգլիոյ մէջ: Համայնագիտարանը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ բազմաթիւ երկիրներու մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

«Դուք համազգեստով պաճուճուած թշուառական խաբեբայ մը եւ ստորին խեղկատակ մըն էք, որուն պատշաճ տեղը Մէթրոփոլ – Թատրոնն է: Փոխանակ Նախախնամութենէն օգնութիւն պահանջելու, լաւագոյն բան մը ըրած կ՚ըլլաք եթէ սկսիք մաքրել Աւգէոսի ձեր ախոռները, որովհետեւ անոնց զարշահոտութիւնը խիստ կը նեղէ պարկեշտ անձերուն ռունդերը: Պէտք է որ ամօթէն մեռած ըլլայիք Լիպէնպէրկի ձեր զգեակին մէջ սարքած անանուն բաղոսատօներուն համար, զոր կատարեցիք բանաստեղծ Ֆիլիփ Իշխանին եւ ձեր վիժածին ընկերներուն՝ Հօհէնաուի, Իօհաննէս Լինարի եւ ձեր սիրելի ու գողտրիկ Քունոյի հետ...

Այս անարգական նամակը կ՚ամբաստանէր ու կը հալածէր նաեւ Նոր Պալատի պատուոյ տիկիններէն երկու բարեկամուհիներս, եւ անուանարկիչ ակնարկութիւններ կ՚ընէր նաեւ Գերմանիոյ կուռք Ֆօն Հինտէնպուրկի մասին:

— Բայց իմ հանդիպած անստորագիր թղթակցութիւններուս ամէնէն անպատմելի տիպարն է այս, աղաղակեցի:

— Այս պատասխանեց պարոնը: Ամէն ջանք ի գործ դրուեցաւ Պերլինի մէջ անոր հեղինակը գտնելու համար: Գաղտնի ոստիկանութեան պետ Շունքէի պաշտօն տրուեցաւ մանրակրկիտ հետախուզութիւն մը կատարել, բայց թէ ինք եւ թէ Քլէվից կատարեալ ձախողութեան մատնուեցան: Հիմա գործը իմ ձեռքս է:

— Ոեւէ հետք մը գտա՞ք գոնէ, հարցուցի նեղուած, — որովհետեւ տեղեակ էի թէ ցասումի ինչ փոթորիկ մը յարուցած էին այդ նամակները աւագանիին մէջ:

Այդ միջոցին պարոնը, որ միշտ նստած էր իր սեղանին առջեւ, ելեկտրական կոճակը դարձուց, սենեակը լոյսով ողողուեցաւ: Նամակները դրաւ քառակուսի փոքրիկ հայելիի մը առջեւ, եւ ըսաւ.

— Դիտելի է որ այս նամակները տարբեր տեսակ թուղթերու վրայ գրուած են. իւրաքանչիւր թուղթ ունի տարբեր վաճառանիշ մը, ըստ այնմ որ Ֆրանսական, անգլիական կամ գերմանական գործարաններու մէջ շինուած է: Իր թանձրութենէն կը ճանչնամ որ, սա անգլիական թուղթ մըն է: Եւ յետոյ զանոնք տպելու համար գործածած են երեք տեսակ մեքենագիր, որուն մէկ տեսակը դեռ նոր հընարուած եւ Ամերիկայէն եկած է: Գալով ձեռագիր նամակներուն, ինչպէս յայտնի է, այր մը գրած է զանոնք:

— Այս պատասխանեցի, ատոնք հասկընալի են: Բայց հեղինակներո՞ւ մասին ինչ կրցաք ձեռք անցընել: Ինծի զրկուած նամակը Ֆրանսական դրոշմաթուղթ կը կրէր եւ Անժէի նամակատան կողմէ կընքուած էր:

Այն ատեն առջիս դրաւ Կայսեր եւ Կայսրուհիին ուղղուած երկվեցեակ մը նամակներ, որոնք բոլորն ալ Մէն եւ Լուառի գաւառամասին պատկանող այդ քաղաքէն դրոշմուած էին: Ուրիշներ նամակատան յանձնուած էին Լայփցիկէն, Վիլհէլմսհաֆէնէն, Թուրէն, Անվէրսէն, Պերլին – Վիլմէրստօրֆէն եւ ուրիշ տեղերէ:

— Հաւատացէք որ այս գործին հետախուզութիւնը խիստ դժուար է, աւելցուցան: Ես կայսրութեան ամէնէն անուանի դրաճանաչներուն եւ տարբագէտներուն աջակցութեան պէտք ունեցայ: Մէկը միայն յիշելու համար ըսեմ թէ հիմա քովս կը գտնուի Պերլինի փրօֆէսէօր Հարպկէ:

Հազիւ թէ աւարտած էր, երբ գորշազգեստ փրօֆէսէօրը ներս մտաւ անկնոցը քթին: Տարիքոտ անձ մըն է, ճանչցայ զինքը ու բարեւեցինք զիրար:

— Այս դրութիւններուն թուղթերը քննեցի՞ք, ըսաւ ան առնելով նամակները: Անոնցմէ ոմանք վաճառականական թուղթի վրայ մեքենագրուած են, ուրիշներ աժան բարակ թուղթերու վրայ, որոնց դրոշմը ցոյց կուտայ զիրենք արտադրող գործարանը:

Այս տարբեր տեսակի թուղթերուն վրայ գրողը միեւնոյն ձեռքն էր սակայն: Ստորին, խելացի եւ քօղարկուելու մէջ ճարպիկ մէկն էր ան, որ գերման արքունիքին ամենամութ գաղտնիքներուն կատարելապէս իրազեկ էր:

— Նոր եւ Մարմարէ Պալատները զրկուած նամակները, աւելցուց պարոնը, գրուած են վաթսուն տարբեր տեսակ թուղթերու վրայ: Երկու ամիսէ ի վեր ամէն տեղ ու ամէն ուղղութեամբ կ՚աշխատիմ այս մարզին մէջ, որովհետեւ ինչպէս գիտէք մեր տեւտոնեան պոդիպոտը իր բողկուկները տարածած է ամբողջ աշխարհի վրայ: Այս բոլոր հետախուզութիւններէն սա եզրակացութիւնը հանեցի թէ այս բազմատեսակ թուղթերուն տասն եւ մէկ տեսակը կարելի է դնել Լանքրիւէն, որ Փրէնթանի մօտ գտնուող Հաւսմանի ծառուդիին վրայ թղթավաճառի փոքր կրպակ մը ունի: Թուղթի տեսակ մը կայ, սակայն որ անկէ զատ Փարիզի ոչ մէկ կողմը կը գտնուի: Ահա, սա է:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագըրճեան եւ զաւակը՝ Յարութիւն, Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Պագըրճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան եւ զաւակը՝ Րաֆֆի, Այրի Տիկին Ագգանոյշ Պագըրճեան եւ զաւակը՝ Լիտիա, Տէր եւ Տիկին Պենի Պագըրճեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Օլիվիէ եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Զէքիա Մոմճեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Այրի Տիկին Սէյմի Գուլումճեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Նէրկիզեան ընտանիք եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր, եղբօրզաւկին, զարմիկին, քրոջ զաւկին եւ ազգականին՝

ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ հոկտ. 11ին, 45 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Հոկտ. 15) ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէւրանի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէն կ'ողբայ մահը Պ. Գուրգէն Ակոնայեանի, եւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ եղբօրը ընկեր Հրանդ Ակոնայեանի եւ ընտանիքին։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Մ. Ակոնայեանի եւ իր պարագաներուն, իրենց կսկծալի կորուստին առթիւ։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի հոգեհանգստեան պատարագը կը մատուցուի

ՄԱՄԲՐԷ ԱՐՔ. ՍԻՐՈՒՆԵԱՆԻ

վախճանման է յիշատակ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի

ՄԱՄԲՐԷ ԱՐՔ. ՍԻՐՈՒՆԵԱՆԻ

վախճանման է յիշատակ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Յովհ. Ամուճայեան, Տէր եւ Տիկին Արարատ Մարզարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ալֆրէտ Պառաւեան, Պ. Ամուճայեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները չնորհակալու-թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակ-ցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅՈՎՀ. ԱՄՈՒՃԱՅԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ շրջականերու Հայ Ազգ. Մի-ութեան նստաշրջանը վերջացած ըլլալով, յառաջիկայ տարուան Ա. եռամսեայիին նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունե-նան։ Նոր պատրաստուած կանոնադրի տրամադրութիւններուն համաձայն Ռօնի նահանգը բնակող 21 տարեկանէն վեր Առաքելական – Լուսաւորչական – եկե-ղեցւոյ պատկանող բոլոր Հայերը, Հոկ-տեմբեր 15էն սկսեալ, կը հրաւիրուին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դիւանատու-նը, իրրեւ անդամ արձանագրուելու եւ ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք ստացող պարտաւորիչ անդամագրարը ըս-տանալու համար։

Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Յունուար 31։ Այդ թուականէն ետք եկողները չեն կրնար մասնակցիլ 1967ի ընտրութիւններուն։

Արձանագրուելու համար դիւանատուն այցելել հետեւեալ ժամերուն.— Բացի Հինգշաբթիէն ամէն օր, ժամը 16էն 19։ Կիրակի օրեր ժամը 10էն մինչեւ 12։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը վերաբացուած է Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 13ին, արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ, 26 Բիւ տէ Քոնվալէսան։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

GERMAIN SANCHEZ
31bis, Avenue de Tassigny
A CHARENTON - LE - PONT
tél. 368. 03-13 et 368. 56-46
Կ'ուզէ ծախել ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
18, Rue Louis-Blanc

Ա.) Փողոցի վրայ չէնք մը, որ ունի դետնայարկը՝ 3 սենեակ, խոհանոց, արտաքնոց, ուր կ'ապրի 40 տարեկան, մէկ հոգի։

Բ) Առաջին յարկը.— Պարապ — 3 սենեակ, խոհանոց, արտաքնոց, տէպառա, կարելի է Սալ տ'ոյի վերածել։

Գ) Այս չէնքին ետին, երկու փա-վիյոն, որուն մէկը, պարապ, 3 սենեակ, խոհանոց, արտաքնոց, փո-քրը աշխատանոց, միւս փավիյոնը նոյն է, բայց բնակուած է։ Այս փավիյոններուն ետին, պարտէզի կտոր մը։

Հողի ամբողջական տարածութիւն. 492 մեթր, ճակատ՝ 14 մեթր, կա-րելի է գնել չէնքը փողոցի վրայ, բնակուած եւ պարապ մասը, և պա-րապ փավիյոնը ու բնակուած փա-վիյոնը, կամ ամբողջը միասին։

Ձեր տրամադրութեան տակ է ձե-զի ընկերանալու եւ այցելել տալու համար։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտ. 29ին, Շաբաթ իրի-կուն, 6րդ թաղապետարանի սրահը։

×

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Հոկտ. 30ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 6ին, կիրակի կէսօրէ ետք, Ազգ. Տան սրահը։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 5ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրու-թեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ ե-րեկոյ ժամը 21ին։ Մանրամասնութիւննե-րը յառաջիկային։

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Յայտնիք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ կրթ. գործին։ Մանրամասնութիւններ յետա-գային։

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տա-րեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վը-րայ, Բ. անդամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱՒՕՇԻ «ՌՈՒԶԱՆ» թատերդութեան, Դեկտեմ-բեր 6ին, երեքշաբթի երեկոյ ժամը 20·45-ին, Թէաթր տէ զ'Ասի մէջ, 66 Բիւ տը Ռոշըշուար։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականմիութեան պարահանդէսը Նո-յեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սը-րահին մէջ։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վիէննէն Այրի Տիկին Էլմասա Այվազ-եան, կէմէրլիկի, կը փնտռէ իր հինդ զա-ւակներէն Բիւզանդ Այվազեան, հօրը ա-նունը՝ Գարաատաղցի Գրիգոր Այվազեան, իսկ ինքը կոչուած է յետագային Շնորհք կամ Շնորհիկ որ Նիր Իսթ Բրլիֆի Կորըն-թոսի ամերիկեան որբանոցին մէջ մնալէ ետք, 1928ին որբերու խումբով մը մեկ-նած է Եգիպտոս եւ ուր կը կարծուի թէ կ'ապրի։ Կը խնդրուի տեղեկացնել՝

M. E. Aïvazian
12, Rue Girard
38 - VIENNE (FRANCE)

«Յուսաբեր»էն կը խնդրուի արտատպել։

Հ. Յ. Դ.

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հաստատութեան քննիչ յանձնաժողովը կը յայտարարէ. «Գումարը առաջին ե-ռամսեայի պատրաստ ըլլալով, կը խնդ-րուի օգտուող տղոց ծնողքներէն եւ հաս-տատութիւններէն ներկայանալ Հինգշաբ-թի 20 Հոկտ. 1966։

11, Square Alboni, PARIS (16e)

Ստանալու համար ամէն մէկին որոշ-ուած թոշակը։

Ռ. Մ. Քննիչ Յանձնաժողովի
Նախագահ՝ Վ. Է.

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճընոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, հերոսամարտի 46րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստե-ան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Ձեռ պատարագի մատաղ եւ յուշա-հանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9)։

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատա-կը յարգողները։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
Այս Շաբաթ ժամը 21ին
Théâtre Verdi (Casa d'Italia), 26, Rue d'Alger
Կը ներկայացուի Ս. ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
Երգ՝ Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ։ Արտասանութիւն Հայկական պարեր ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Grande Surprise-Party
Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԻՍԻԻ ԽԱՆԱՍՈՐ խումբին կողմէ
Այս Շաբաթ ժամը 18էն մինչեւ 24
SALLE FRANCO-SUISSE, 10, Rue des Messageries, Paris (10e)
AMBIANCE BUFFET BAR

ԱՂՔԱՏԱՀԱՆԱՄՏ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, Avenue George V, Paris
Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը։
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL
DEUX ORCHESTRES — — BUFFET — TOMBOLA
Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73։
Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20
ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ. — ՈՒՍԱՆՈՂ 5 ՖՐ.

ԼՕՑԸ ԳՕՑՆ Է.... ԳՕՑՆԸ ԼՕՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՕՑ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՕՑՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ սահմա-կարդ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու-թիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ.—
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր գեղջ ունենալ։
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 16 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10739

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.739

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՃԸՆԻ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ!

Բ.

1920ի ձմրան խստաշունչ օրերուն թուրք «չէթէ»ները՝ զինուած դաշնակիցներու արդիական զէնքերով սկսան ահուսարսափ սփռել Կիլիկիոյ լեռնային շրջաններուն մէջ :

Յունուար 20էն մինչեւ Փետրուար 10 Մարաշի Հայութիւնը անհաւասար կռիւ մղեց քեմալականներուն դէմ, հովանաւոր պետութեան աչքերուն տակ : Երկու տասնեակ հազար Հայեր զոհուեցան Կիլիկիոյ այդ մեծ ոստանին մէջ :

Մարաշի տիրանալէն ետք, Թուրքերը իրենց ամբողջ ուժը կեդրոնացուցին Հաճընի դէմ, ուր ո՛չ մէկ Ֆրանսական ուժ կար, ո՛չ իսկ հայ լեգէոնական մը :

Կտրուած աշխարհէն : Զորս կողմէ պաշարուած «չէթէ»ներով, որոնց միացած էին շրջակայ թուրք գիւղերու արիւնարբու ջարդարարներն ու անյագ աւարառուները, Հաճընի հերոս զաւակները, դիմեցին ինքնապաշտպանութեան :

Ո՛չ բաւարար զէնք ունէին, ո՛չ ալ՝ պաշար՝ ճակատելու համար իրենցմէ հարիւրապատիկ աւելի զօրաւոր թշնամիներու դէմ :

Իրենց ամբողջ յոյսը դրեր էին դուրսէն գալիք օգնութեան վրայ :

Առաջին ամիսներուն Վահկայի հեռադրատան միջոցաւ կապ կը պահէին Սիսի քաղաքային կառավարիչ Ֆրանսացի Թայեարտայի, Կիլիկիոյ «վարչապետ» գնդապետ Պրէմոնի, նոյնիսկ մարզպան Զօր. Կուրոյի (Պէյրութ) հետ, անդադար օգնութիւն խնդրելով անոնցմէ :

Ատանայի Ազգային Միութիւնը շարունակ խոստումներ կը շռայլէր՝ Միհրան Տամատեանի ստորագրութիւնը կրող հեռադիրներով :

Հինգ հարիւր կամաւորներ, մեծաքանակ հրացան եւ փամփուշտ զրկելու մասին յոյսեր կը ներշնչէին պաշարուածներուն, որոնք գերբնական զոհողութիւններով կուրծք կուտային թշնամիներու անդադրում յարձակումներուն :

Պաշարումը սկսած էր Փետրուարին, Մարաշի անկումէն անմիջապէս ետք :

Մարտ 16ին Ֆրանսական օդանաւ մը կը սաւառնի Հաճընի վերեւ : Մեծ ոգեւորութիւն : Կը յուսային, որ վերջապէս պիտի հասնէր խոստացուած օգնութիւնը :

Օդանաւը տրցակներով հայերէն թռուցիկներ կը նետէ քաղաքին վրայ, յուսադրիչ, հոգեշահ խօսքերով ու կը հեռանայ ...

Մարտ 28ին երկրորդ օդանաւ մը կուգայ եւ այս անգամ մէկ սնտուկ փամփուշտ կը նետէ : Ու կ՛անցնի կ՛երթայ : Այսքան :

Սոկրատ Յ. Թէրզեան, որ գրած է «Հաճընի ութամսեայ դիւցազնամարտը», (Բ. տպագրութիւն, Պուէնոս Այրէս, 1956), 702 էջերու մէջ մանրամասնօրէն կը նկարագրէ այդ ութ բախտորոշ ամիսներու անցուդարձերը, իբրեւ ականատես եւ մասնակից կռիւներուն : Կը հրատարակէ բազմաթիւ պաշտօնական վաւերաթուղթեր եւ ուրիշ արժանահաւատ ականատեսներու գրութիւնները :

Գնդ. Պրէմոն առաջին օրերէն իսկ, Մարտ 11ին Միհրան Տամատեանի վճռապէս յայտնած է թէ «Ֆրանս. իշխանութիւնը ի վիճակի չէ ներկայիս որեւէ ուժ զրկելու Հաճընն եւ ոչ ալ ապագայի համար այդ տեսակ որեւէ յանձնառութիւն կը ստանձնէ» (էջ 238) :

Սարգիս Ճէպէճեան, Արամ Կայծակ եւ ուրիշներ մեծ անձնազոհութեամբ կը կազմակերպեն ինքնապաշտպանութեան գործը :

Իվերջոյ անյոյս վիճակի կ՛ենթարկուին, երբ թրքական թնդանօթներ քարուքանդ կ՛ընեն քաղաքը, կ՛այրեն տուները, գնդացիրի կը բռնեն դէպի Ատանա տանող ճամբան եւ փախչողներու դիակները լեռնակուտակ կը դիզուին :

Զորս հարիւր կտրիճներ պաշարման շղթան ճեղքելով կը հեռանան : Ուրիշներ ըստ բախտի կը ցրուին հոս հոն, բազմաթիւ աղջիկներ անձնասպան կ՛ըլլան պիղծ Թուրքին ձեռքը չիյնալու համար : Շատեր թոյն կ՛առնեն :

Վեց հազար Հայորդիներ պատուով կը զոհուին իբրեւ ողջակէզ հայրենիքի ու ազատութեան բազինին վրայ :

Հաճընի դիւցազնամարտը ոսկեդրուագ էջ մըն է Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱԿԱՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Կարգ մը միջադէպեր պատճառ եղած են որ Ապահովութեան Խորհուրդին նիստը, որ պիտի զումարուէր քննելու համար իսրայէլեան բողոքը Սուրիոյ դէմ, ուշանայ :

Յորդանանի ներկայացուցիչը բողոքած է խորհուրդին օրակարգին շարադրութեան դէմ, որ այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ իսրայէլեան բողոքը հիմնուած է : Ամերիկեան պատուիրակը՝ Կոլտպերկ դիտել տուած է թէ Ապահովութեան Խորհուրդը իր օրակարգը կազմած ատեն կանխակալ կարծիք չէ ունեցած իսրայէլեան բողոքին հիմնուած ըլլալուն վրայ :

Մինչ այս ձեւականութիւնները կը շարունակուէին օրակարգի քուէարկութեան մասին, Յորդանանի ներկայացուցիչը Էլ Ֆարա յայտարարած է թէ մարդիկ մտած են ՄԱԿի սուրիական պատուիրակութեան գրասենեակը եւ թալանի տուած ամէն ինչ : Ոստիկանութեան միջամտութիւնն է միայն որ զիրենք հեռացուցած է :

Ոստիկանութիւնը հաստատած է, կարգ մը ցուցարարներ ձերբակալելէ ետք, թէ ասոնք սիոնական Թրումփելտոր կազմակերպութեան կը պատկանին, սիոնիստ առաջին ռազմիկներու անունով :

Այս առթիւ, ամերիկեան պատուիրակը՝ Կոլտպերկ ներողութիւն խնդրած է սուրիական պատուիրակութենէն եւ ճըշդած թէ ցուցարարները կը հետապնդուին ըստ ամերիկեան օրէնքին :

Իր կարգին Ապահովութեան Խորհուրդի հերթական նախագահը՝ լորտ Քարատոն, յայտարարած է թէ քննութիւն պիտի բացուի միջադէպին առթիւ, ապա Խորհուրդը յետաձգած է իր նիստը :

Դամասկոսի մէջ, սուրիական կառավարութիւնը նամակ մը յանձնած է օտար պատուիրակութեանց, զոր գրած է Ապահովութեան Խորհուրդի իր ներկայացուցիչը, եւ ուր կը շեշտէ «Իսրայէլ կ՛օգտագործէ իբրեւ թէ եղած յարձակումներ իբրեւ պատրուակ յարձակողական նոր դէպքերու համար Սուրիոյ Հանրապետութեան դէմ » :

Սուրիա պատասխանատու չէ, կ՛ըսէ, նամակը, Իսրայէլի ապահովութեան ինչ կը վերաբերի Պաղեստինցիներու գործունէութեան, բայց Իսրայէլ ամբողջովին պատասխանատու կը նկատուի այն պաքագային ուր Սուրիոյ վրայ յարձակի :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍՈՒՐԻԱՆ՝ ԱՅՍՕՐ

Բ.

Դժբախտութիւնն այն է որ Պասսը համերաշխ կազմակերպութիւն մը չէ : «Միութենապաշտ» եւ «անջատողական», ձախ ընկերվարական եւ ազատ ձեռնարկի կողմնակից, արեւմտեան ձեւի ժողովրդավարութեան պաշտպան, բոլորը իրարու խառնուած են եւ անխնայ պատերազմ մը կը մղեն իրարու դէմ, ուր անհատական նկատումներ յաճախ գերազանց են : Այս ներքին պայքարները, որ իրարու դէմ կը հանեն քաղաքայիններ կամ զինուորականներ, Փետրուար 23ի արիւնալի բախումին յանգեցան, երբ զանազան բաժանմունքները ձուլուեցան երկու հոսանքի մէջ՝ «ազգային հրամանատարութիւն», որու շուրջ համախմբուած են « պատմական ղեկավարները» , համեմատաբար տարեց եւ կուսակցութեան աւանդական վարդապետութեանց հաւատարիմ, եւ «շրջանային հրամանատարութիւն, աւելի արմատական եւ «աքթիվիսթ» որ կրցած է երիտասարդներու համակրութիւնը շահիլ :

Հարիւրապետ Միրվան ասոնցմէ է : Ոչ մէկ համակրութիւն ունի համայնավարութեան հանդէպ, բայց Սալահ Էլ Պիթարի ծանր յարձակումները մարքսիզմի դէմ, զինքը կը ջղայնացնեն եւ կը համոզեն որ կուսակցութեան «աջը այդ ձեւով կ՛ուզէ կասեցնել ընկերվարական բարեփոխումները :

«« Աններելի դաւաճանութիւն » կը նկատէ նախորդ կառավարութեան լռելեայն միացումը խաղաղ համակեցութեան մը գաղափարին՝ արաբ Պետութեանց միջեւ, որ իրականութեան դարձաւ արաբ ղեկավարներու համագումարներուն քուէարկուած բանաձեւերով : Այդ ձեւով դաշինք կը կնքուէր յետադիմութեան եւ աշխարհակալութեան հետ, փրկելով Իսրայէլի Պետութեան կեանքը :

Այդ մասին, Միրվան, ինչպէս գրեթէ բոլոր Սուրիացիները որոնց հետ խօսեցանք, կը պնդէ որ հրէատեաց չեն, որ պաղեստինեան խնդիրը ցեղային կամ կրօնական բնոյթ չունի, այլ՝ ազգայնական : Զուզեր «Հրեաները ծովը նետել », բայց տրամադիր է ամէն բան ընելու՝ քանդելու համար «Իսրայէլի ցեղապաշտ պետութիւնը», որ մանաւանդ «գաղթատէրներու դաշնակիցն ու գործակալն է» :

Սիոնական պետութեան դէմ թշնամութիւնը բոլոր հոսանքներու պատկանող Սուրիացիներու հասարակաց զգացումն է : Արդէն անկարելի է որեւէ նիւթի մասին խօսիլ, տնտեսական, քաղաքական, ընկերային կամ մշակութային, առանց մէկ կամ միւս ձեւով «աղէտին» մասին խօսելու : Արաբ. աշխարհի մէջ ուրիշ ոչ մէկ տեղ հանդիպեցանք այսքան դիւրազգացութեան, հանդէպ կացութեան մը որ այլեւս պատմութեան մաս կը կազմէ, քսան տարիէ ի վեր : Մեզի համար թեթեւ է այն բացատրութիւնը, զոր կուտար արեւմտեան դիւանագէտ մը, երբ կ՛ըսէր թէ Սուրիացիք «ցաւ պատճառող կոշտէ մը» կը տառապին : Մեր լսած խօսքերը դարմանուող վէրքի մը տպաւորութիւնը չթողուցին մեր վրայ, այլ մեծ վէրքի մը :

Ինչո՞ւ Սուրիացիք, Եգիպտացիներէն, Իրաքցիներէն կամ Եմէնցիներէն աւելի դիւրազգաց են այս հարցին մէջ : Պէտք է բազմաթիւ կէտեր նկատի առնել, այս հարցումին պատասխանը տալու համար, — սահմանին մերձաւորութիւնը, որ անապահովութեան մթնոլորտ մը կը պահէ : Յաճախ կը մոռցուի արտասահմանի մէջ, որ Դամասկոսը, թռիչքով աւելի մօտ է Իսրայէլեան սահմանին քան Ֆոնթէնպլօն Փարիզի : Բայց գլխաւոր կէտը ուրիշ տեղ է : Սուրիացին, Եգիպտացիին հակառակ, ամէն բանէ առաջ ինքզինքը Արաբ կը զգայ եւ Պաղեստինը իրեն համար եղած է եւ է հողամաս մը որ խլուած է արաբ ժողովուրդէն՝ յանձնուելու համար օտար գաղթատիրութեան շատ յատուկ տեսակի մը :

Օսմանեան կայսրութեան օրով, «բնական Սուրիան ամբողջական միութիւն մըն էր Տաւրոսէն մինչեւ Սինայի անապատը » գործածելու համար իրաւագէտի մը (Տոքթ. Շիշաքլի) բացատրութիւնը :

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին, ինչպէս կը նկատէ նախագահ Ուիլսըն, կը սկսի «զզուելի հրմշտուք » մը Համաձայնականներու միջեւ, բաժնելու համար Օսմանեան Կայսրութեան մնացածը : Սայքս – Փիքօ գաղտնի համաձայնութեամբ (1916) ոչ միայն «մեծ Սուրիան» կը կորսնցնէ քանի մը պետութիւն (Սուրիա, Լիբանան, Անդրյորդանան եւ Պաղեստին), այլեւ Ֆրանսական հոգատարութեան տակ կը դրուի հոս, կամ բրիտանական՝ անդին : «Սուրիան այսպէս բաժան – բաժան եղած, կը դրէ 1920ին սուրիացի ազգայնական պարագլուխ մը, առանց հոգիի մարմին մը կը դառնար» : Այս մտայնութիւնը վառ կը մնայ այսօր ալ : Իսրայէլի մասին խօսելով, փողոցի մարդը կ՛ըսէ ձեզի. « Մեր միսէն կտոր մը պոկեցին » : Մտաւորական շրջանակներու լայթմոթիւը նոյնն է. — « Պաղեստին այն է արաբ ժողովուրդին համար, ինչ որ էր Ալզաս – Լոռէնը Ֆրանսայի համար» :

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Մք. Նամարա յայտարարած է, քննելէ ետք Վիէթնամի կացութիւնը, որ պէտք չունին աւելցնելու Վիէթնամի իրենց ուժերուն քանակը տրուած ըլլալով, որ կացութիւնը բարելաւուած է սպասուածէն շատ աւելի :

ԼԻԲԱՆԱՆ հարիւր միլիոն Ֆրանք փոխուզած է Ֆրանսայէն, արտաքին առեւտուրի փոխ – նախարար Շամպրէօնի Պէյրութ այցելութեան առթիւ : Տը Կոլ խոստացած էր այս դրամը երբ նախագահ Հելու Փարիզ եկած էր :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ (Սեֆիւոիթէ Սոսիալ) սահմանափակ սակը (փլաֆոն) կրկին պիտի բարձրանայ 1967-ին, 5,5 առ հարիւր համեմատութեամբ : Այսպէս ամսական վճարումները պիտի ըլլան 1140 Ֆրանքի վրայ (ներկայիս 1080) :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ վարչապետը որ Փարիզ է այս օրերս, յայտարարած է թէ ինչ կը վերաբերի եւրոպական ապահովութեան Ֆրանսայի եւ Պուլկարիոյ տեսակէտները գրեթէ նոյնն են :

ԵԴՈՒԱՐԴ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Խոր ցաւով կ՛իմանանք թէ Հոկտեմբեր 13ին, Պէյրութի մէջ իր մահկանացուն կնքած է ընկեր Եդուարդ Պօյաճեան, յետ անողոք հիւանդութեան :

Ճեպէլ – Մուսացի, Եդուարդ Պօյաճեան, ինքնատիպ գրագէտ մըն էր որու « Հողը » կը մնայ հայ գրականութեան լաւագոյն գործերէն մին : Առջի տարի Հայաստան գացած էր եւ վերադարձի ճամբուն վրայ, քանի մը օր Փարիզ մնացած :

Իր վաղաժամ մահով, Սփիւռքի հայ գրականութիւնը կը կորսնցնէ իր ամէնէն հարազատ ներկայացուցիչներէն մին :

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ԵՒ ՇԷՅՔՍՓԻՐ

Յ. Թումանեանի առաջին ծանօթութիւնը Շէյքսփիրին կը վերաբերի 1887ին, երբ բանաստեղծը 18 տարեկան էր: Գրեթէ երեսուն տարի անց նա այդ մասին կը գրէ. «Ես այդ ժամանակ ոչինչ չէի հասկանում Շէյքսփիրի մեծութիւնից: Ինձ համար նա ուրիշ ոչինչ էր, եթէ ոչ «Համլէթով», այն էլ հէնց «Համլէթով» էր, որ Ղազարոս Աղայեանը թարգմանել էր ռուսերէնից: Ես ինձ համար կարդում էի Համլէթի մենախօսութիւնը, որ սկսւում է «Быть или не быть» խօսքերով, ու ոչինչ չէի հասկանում: Ինձ համար ամբողջ Համլէթը մի անհասկանալի բան էր, որ ինձ ձանձրացնում էր: Ես ինձ համար կարդում էի Շէյքսփիրի «Ամառնային գիշերուայ երազը», որ ինձ համար ամենահասկանալի բանն էր նրանից, ու հիանում էի նրա գեղեցիկ տողերով, որոնք ինձ համար ոչ մի իմաստ չունէին»:

Թումանեանը ընդհատելով վայելքի բրիւսովը չի սխալուել նրան «Օթօսի – տաքի» կոչելով. այս ամէնը, ինչ ձեռք է բերել Ներսիսեան դպրոցն անաւարտ թողած բանաստեղծը՝ ձեռք է բերել իր վրայ աշխատելով, ինքնակրթութեամբ: Թէ պատանի բանաստեղծն ինչքան քիչ բան է իմացել դեղարուեստից ու գրականութիւնից՝ վկայում է «Ներսիսեան դպրոցն էլ իսկի չաւարտած՝ գրեթէ բացարձակ անգէտ էի ինչպէս ամէն ինչ տուեթեան՝ էնպէս էլ դեղարուեստին ու գրականութեանը»:

Դեղարուեստից անգէտ պատանի եւ յանկարծ՝ Շէյքսփիրը, Աղամեանի Շէյքսփիրը: Սառորատ եւ միանգամից լեռան գագաթը, որից անյայտ հորիզոններ են բացւում եւ ուրիշ է երեւում աշխարհը:

Ազգեցութեան ուժը նաեւ ազգուելու ընդունակութեամբ է պայմանաւորուած:

Ուրիշ մեծերի հրապուրանքներ էլ ու – նեցաւ բանաստեղծը, բայց նրա մշտական կուռքը Շէյքսփիրը մնաց: Կեանքում միայն երկու յոդուած է գրել թարգմա – նութեան մասին: Երկուսն էլ «Համլէթի» թարգմանութիւնն են եղել: Մէկը Յովհ. Մասեհեանի, միւսը՝ Գ. Բարաղեանի (1896 եւ 1900): «Շէյքսփիրը գործել է մի չափ ազգերի գարգացման աստիճանն որոշելու համար: Եթէ մի ժողովուրդ նրան չի թարգմանում, կը նշանակի որ – դէտ է, եթէ չի հասկանում, կը նշանակի տհաս է. եթէ մի լեզու նրա վրայ չի գալիս, կը նշանակի ակար է», — գրել է բանաստեղծը:

Թէ ինչն է իրեն այդպէս անքակտելի կապել Շէյքսփիրին՝ բանաստեղծն ասել է չառաքուած մի նամակում. «Շէյքսփիրը միշտ մնում է իմ ամենասիրելի բա – նաստեղծը: Ես թէեւ տռամա չեմ գրել դեռ, բայց տռամաի բանաստեղծութեան մէջ իմ սիրած ձեւն է, ու ինձ թւում է, թէ թատերագրի կոչումն ունեմ ես»:

Ի՞նչ թատերգութիւն, երբ բանաստեղծը նկատի չունէր այդ ասպարէզում իր ա – րած փորձերը նոյնիսկ: Թատերագիր, որովհետեւ, անկախ այդ փորձերից էլ, նա իր ստեղծագործութեան մէջ ճանաչել է այն որակը, որ չատ տարիներ անց Ա. Զօպանեանը պիտի նկատէր. «Թուման – եան գործողութիւն մտցուց հայ բանաս – տեղծութեան մէջ»:

Լեւ Թոլսթոյի յօրելեանին նուիրուած իր խօսքի մէջ, Լէոնով գրել է. «Որ – քան ինձ վիճակուած է հասկանալ, ամէն մի մեծ արուեստագէտ, իր գլխաւոր նիւ – թին առընթեր, որ նա մուծում է գործ – ընդհանրական նշանակութիւն:

Հասարակական գիտակցութեան զար – գնացման, ազգային ազատագրութեան գաղափարների, մեծ ազգերի ուժեղ կնիքը կրող այդ մշակոյթի ար – դիւնքն էին թատրոնում Պետրոս Ադամեանի, թատերագրութիւնում՝ Գ. Սունդուկեանի, բանաստեղծութեան մէջ՝ Յ. Թումանեանը:

Թումանեանը բնութագրելիս Վալերի Բրիւսովը չի սխալուել նրան «Օթօսի – տաքի» կոչելով. այս ամէնը, ինչ ձեռք է բերել Ներսիսեան դպրոցն անաւարտ թողած բանաստեղծը՝ ձեռք է բերել իր վրայ աշխատելով, ինքնակրթութեամբ: Թէ պատանի բանաստեղծն ինչքան քիչ բան է իմացել դեղարուեստից ու գրակա – նութիւնից՝ ինքն է վկայում. «Ներսիս – եան դպրոցն էլ իսկի չաւարտած՝ գրեթէ բացարձակ անգէտ էի ինչպէս ամէն ինչ ու – տութեան՝ էնպէս էլ դեղարուեստին ու գրականութեանը»:

Գեղարուեստից անգէտ պատանի եւ յանկարծ՝ Շէյքսփիրը, Աղամեանի Շէյ – քսփիրը: Սառորատ եւ միանգամից լե – րան գագաթը, որից անյայտ հորիզոններ են բացւում եւ ուրիշ է երեւում աշխար – հը:

Ազգեցութեան ուժը նաեւ ազգուելու ընդունակութեամբ է պայմանաւորուած:

Ուրիշ մեծերի հրապուրանքներ էլ ու – նեցաւ բանաստեղծը, բայց նրա մշտական կուռքը Շէյքսփիրը մնաց: Կեանքում միայն երկու յոդուած է գրել թարգմա – նութեան մասին: Երկուսն էլ «Համլէթի» թարգմանութիւնն են եղել: Մէկը Յովհ. Մասեհեանի, միւսը՝ Գ. Բարաղեանի (1896 եւ 1900): «Շէյքսփիրը գործել է մի չափ ազգերի գարգացման աստիճանն որոշելու համար: Եթէ մի ժողովուրդ նրան չի թարգմանում, կը նշանակի որ – դէտ է, եթէ չի հասկանում, կը նշանակի տհաս է. եթէ մի լեզու նրա վրայ չի գալիս, կը նշանակի ակար է», — գրել է բանաստեղծը:

Թէ ինչն է իրեն այդպէս անքակտելի կապել Շէյքսփիրին՝ բանաստեղծն ասել է չառաքուած մի նամակում. «Շէյքսփի – րը միշտ մնում է իմ ամենասիրելի բա – նաստեղծը: Ես թէեւ տռամա չեմ գրել դեռ, բայց տռամաի բանաստեղծութեան մէջ իմ սիրած ձեւն է, ու ինձ թւում է, թէ թատերագրի կոչումն ունեմ ես»:

Ի՞նչ թատերգութիւն, երբ բանաստեղծը նկատի չունէր այդ ասպարէզում իր ա – րած փորձերը նոյնիսկ: Թատերագիր, որովհետեւ, անկախ այդ փորձերից էլ, նա իր ստեղծագործութեան մէջ ճանաչել է այն որակը, որ չատ տարիներ անց Ա. Զօպանեանը պիտի նկատէր. «Թուման – եան գործողութիւն մտցուց հայ բանաս – տեղծութեան մէջ»:

Լեւ Թոլսթոյի յօրելեանին նուիրուած իր խօսքի մէջ, Լէոնով գրել է. «Որ – քան ինձ վիճակուած է հասկանալ, ամէն մի մեծ արուեստագէտ, իր գլխաւոր նիւ –

ԱՆՅԵՒԼԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՆԵՐԿԱՅ

ԽՄԲ.— Արաբ գրագէտ – բանաստեղ – ծը, Նազիմ Ճապրի Հայ, թրչուններու խորհրդանիշական այս երգով կուտայ այն ապրումը, որ հայ եւ արաբ ժողովուրդ – ներու պատմութիւնը կը ստեղծէ իր հոգ – ւոյն մէջ, այդ ապրումին տալով համա – մարդկային երանգ:

ՄՈՒՏՔ

Այս պատմութիւնը ամփոփ էջերէն է Հայոց Պատմութեան՝ նոր եղանակով մը գրուած: Պատմութիւն չսիրողը պիտի չարհամարհէ զայն: Իսկ սիրողը պիտի տեսնէ բնութեան արարածները, որոնք կը խօսին անկողմնակալ ոգիով:

Այս էջերը կը խօսին Քրիստոսէ առաջ – ուան 600 թուականներու չորրանին մասին:

Պիտի չարունակուի գրոյցը ապագային եւս՝ մաս առ մաս:

×

Աչխարհ եկայ: Զարի՞ք եմ ես թէ բա – րիք: Սակայն եւ այնպէս ես կամ այսօր: Եկած եմ յիշելու նաեւ ուրիշները: Ցա – ճախ կը հպարտանամ անոնցմով եւ երբե – մըն ալ՝ կնճիռներ կը չարեմ ճակտիս:

Թին առընթեր, որ նա մուծում է գործ – չորրանի մտաւորական օրակարգում, ինք – նին հանդիսանում է կրողը անձնական, երբեմն անթերի քօղարկուած մի հարցի, որի բարդ հանգոյցն էլ նա գործադրում է իր ստեղծագործական ուղու ընթաց – քում»:

Ո՞րն է Թումանեանի կրած այդ հարցը, ողբերգութիւնների խորքում ընկած նիւթը, գաղափարը: Դա հալածանքի ու մաքառ – ման գաղափարն է՝ խորապէս հարազատ թէ՛ բանաստեղծի ապրած ժամանակին, թէ՛ նրա ժողովրդի պատմական ճակատա – գրին, թէ՛ իր հոգեբանութեանը:

Իրօք հալածանքն ու մաքառումը: Դ. Դեմիրճեան գրում է այս մասին. «Ի՞նչն է նրան գրգռեցնում օր ու գիշեր, տարի – ներ, ամբողջ կեանքը: Ի՞նչ է նա պրպը – տում ժողովրդական ֆոլքլորում, ի՞նչ է ընտրում, յետոյ՝ ի՞նչ է թարգմանում... Զարմանալի երեւոյթ — Թումանեանի մօտ չատ յամառօրէն կրկնւում է մի քա – նի այլ նիւթերի մէջ մի լեյթմօթիֆ նիւթ. մի էակ, մի պանդուխտ, մի ճամ – բորդ հալածուած գնում է իր ճամբան «դէպի տուն», «դէպի վայրերը իր ան – ցած կեանքի», հայրենիքից էլ հալած – ուած՝ «դէպի մի անյայտ երկիր», «դէպի արեւելքն աստուածային – հայրենիքը իր հոգու»: Այս հալածուածութեան թախի – ծով տողորուած է, ողողուած Թուման – եանի վիպերգութիւնից սկսած մինչեւ դիւցազնական էջերը եւ դա հնչում է բաղմապիսի լարերի միջով»:

ԼԵՒՈՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Ցանկարծ, վչից գարնան հաճելի գե – փիւռներէն մէկը: Թիթեռնիկը թափա – հարեց իր թեւերը, դուրս թռաւ իր բոյ – նէն առտուան արեւուն հետ, գնաց խիտ անտառի մը խորերը՝ լեցուած արաբ սո – խակներով եւ հայ եկեքանիկներով:

Ականարկս լինելու արաբ սոխակի մը վե – րայ, որ կը գրուցէր իր գրացի հայ եկ – եքանիկին հետ:

Կ'ըսէր.

— Ո՞վ ես դուն, անունդ ի՞նչ է, ուր – կէ՞ եկար, ե՞րբ եկար:

Եկեքանիկը՝

= Եկայ Ալարատեան գրախտէն, ին – կայ պարտէզները Հալէպի: Հետաքրքրու – թեամբ կը դիտեմ անոր բարի բնակիչնե – րը եւ անցեալի քաղաքակրթու – թեան նմոյշները: Ո՞ւր է մեծութիւնը այս հայրենիքին, որ կրցաւ ստեղծել այսպիսի հսկայ քաղաքակրթութիւն մը, ճիշդ յար եւ նման մեր քաղաքակրթութեան: Իրա – պէս, այս ժողովուրդը, որ կ'ապրի հովի – րու բոյրին եւ ծաղիկներու դոյնին մէջ, իրաւունք ունի մտնելու պատմութեան լայն դռներէն ներս, զարդարուած՝ գաղ – նիի եւ արմաւենիի տերեւներով ու ծա – ղիկներով: Դռներու այդ սեմերէն կը բարձրանան բոյրը խունկին, չոգին աղ – նուութեան եւ լոյսը մարդկութեան: Ի՞նչ են այս ծաղիկներն ու վարդերը: Անոնց բոյրերը հոգիներ չե՞ն միթէ մեր նախա – հայրերուն եւ նախամայրերուն: Այս բը – լուրները եւ հոն Հալէպի հասակ առած պիտակենիները չե՞ն միթէ խորհրդան – շը մարտիրոսներու արեան: Այս երկրի բնակիչներուն հանդարտութիւնը չի՞ զար ձիթենիի տերեւին կանանչէն: Ու խաղա – ղութիւնը, որ կը տարածուի մարդկու – թեան միջեւ, ձիթենիի ստուերներէն չէ՞, ուր կը պատսպարուին բոլոր չարչար – ուածները աշխարհի եւ որուն իւղին օ – ծումէն կը բացուին սիրտերը ընկճուած եւ կը լուսաւորուին ճամբաները մոլոր – եալներուն:

Այս խօսքերէն, նոր ու քաղցր, յափշ – տակուած մնաց արաբ սոխակը: Զգաց, որ հայ եկեքանիկը ունէր իրական պատ – մութիւն մը: Ու անկարող պատասխանե – լու՝ մրմնջեց լուռ.

— Ո՛վ քաղցրահնչիւն հայ եկեքանիկ, իրաւունքս չէ՞ հարցնել քեզի՝ քու ծը – նունդիդ մասին, ո՞վ ես դուն, ուրկէ՞ կուգաս:

Եկեքանիկը՝

— Այո՛, երկուքս ալ ծնունդն ենք նոյն աչխարհին: Այսօրուան արեւը միացուց մեր երկուքին հայրենիքները: Մի՛ հար – ցըներ ինծի, թէ ինչպէս միացանք մենք: Հարցո՛ւր ժամանակին եւ պատմութեան: Ան պիտի պատասխանէ քեզի: Հարցո՛ւր Հերոդոտոսին կամ Բիւրսիլիոսին եւ կամ Միխոսին: Եթէ չպատասխանեն անոնք, դիմէ եկեքանիկներու նախահօր՝ Հայկ Նահապետին: Եթէ հաւնեցար լեզուական

ԲԻՒՐԱՊԱՏԻԿ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Հողածին, ո՞ւր կ'երթաս, կը հար – ցընէ պարտիզպանը:

— Կ'երթամ Բիւրապատիկին, մէկ տա – ւեր եմ՝ հազար պիտի առնեմ:

— Երբ որ երթաս, կը խնդրէ պարտիզ – պանը, հարցուր Բիւրապատիկին, թէ ին – չո՞ւ պարտէզիս չուրջը պատ որ քաշեմ՝ բոլոր պտուղներն ու կանաչեղէնները կը չորնան, պատը որ քաշեմ՝ կը կանաչ – նան:

— Գլխուս վրայ, կ'ըսէ մարդը ու ճամ – բայ կ'իյնայ նորէն:

Շատ չանցած կը տեսնէ, որ տէրտէր մը մէջքէն վար դրեր են պատի մը մէջ, կը տքտքայ:

— Որդի, ո՞ւր կ'երթաս, կը հարցնէ տէրտէրը:

— Կ'երթամ Բիւրապատիկին, մէկ տա – ւեր եմ՝ հազար պիտի առնեմ:

— Ո՛ր երթաս, հարցուր Բիւրապատի – կին, թէ ե՞րբ այս պատէն պիտի ապա – տիմ:

— Ապէկ, կ'ըլլայ, կ'ըսէ մարդը ու կ'եր – թայ:

Շատ կ'երթայ թէ քիչ, չատն ու քիչը ո՞վ գիտէ, վերջապէս կը տեսնէ, որ չոջ մարդ մը նստեր է աթոռին վրայ:

— Ո՞ւր կ'երթաս, կը հարցնէ չոջ մարդը մեր ճամբորդին:

— Բիւրապատիկը գո՞ւն ես, կը հար – ցընէ ճամբորդը իր կարգին:

— Այո, ես եմ, ի՞նչ կ'ուզես:

— Մեր տէրտէրը զրկեց զիս, ես քեզի մէկ տուեր եմ, դուն ինծի հազար պիտի տաս:

Բիւրապատիկը մօրաքն ափին մէջ կ'առնէ, կը մտածէ պահ մը, ապա կը գառնայ կ'ըսէ.

— Կ'երթաս տունդ, բակիդ մէջ թութի ծառ մը կայ, կը փոթես անոր տակը, կարաս մը ոսկի կ'ելլէ, կ'առնես քու մէկ – կիդ տեղ հազար – հազար:

Մեկնելէ առաջ մեր մարդը կը հարցնէ Բիւրապատիկին ինչ որ ապտպրեր էին ի – րեն քառասուն զողերը, ծերունին, պար – տիզպանը եւ պատին մէջ հիւսուած տէր – տէրը: Բոլորին ալ պատասխաններ կ'առնէ ու եկած ճամբով ետ կը գառնայ:

Կուգայ պատին մէջ հիւսուած տէրտէ – րին, կ'ըսէ.

— Երբ մեղայլ գաս Աստուծոյ, այդ տեղէն կ'ազատիս:

— Ես ինչո՞ւ մեղայլ գամ, կ'ըսէ տէր – տէրը:

Խօսքը դեռ բերանը՝ պատով – մատով կ'երթայ դեռնին տակ:

Մարդը կուգայ կը հասնի պարտիզպա – նին, կ'ըսէ.

— Պարտէզիդ պատերը քակէ, որ անց – նող դարձողն ուտէ պտուղներէն. այն ա – տեն պարտէզդ կը կանաչնայ:

Դեռ ան խօսքը չաւարտած՝ պարտիզ – պանը կը վազէ քակելու պատերը, պար – տէզը իսկոյն կը կանաչնայ:

Մարդը կ'երթայ ծերունիին մօտ, կ'ը – սէ.

— Որքան տեղ Աստուծոյ անունը բեր – նէդ չես պակսեցներ, քարէն ոսկի պիտի բխի միշտ:

— Աստուծոյ անունը մարդ բերնէն կը պակսեցնէ՞ երբեք: Փառք Աստուծոյ:

Կ'ըսէ – չըսեր, քարին միւս երեսէն ալ կը սկսի ոսկի բխիլ, այս անգամ աւելի չատ, քան առաջ:

Մարդը կը գառնայ զողերուն քարայ – րը, կ'ըսէ.

— Թէ որ զողութիւն ընելէ հրաժարիք, այն միւս աշխարհին մէջ տեղ կ'ըլլայ ձե – զի:

Գողերը կը թողուն քարայրն ու գողու – թիւնը, կ'երթան իրենց մեղքերը կուլան եւ կը փրկուին:

Մարդը վերջապէս կը հասնի իր տունը, կը կանչէ կինը, կ'ըսէ.

— Կնիկ, բահ մը եւ փետատ մը բեր:

Կ'առնեն բահն ու փետատը, կը փորեն թութի ծառին տակը եւ կը գտնեն կարաս մը լեցուն ոսկի: Արդէն իրիկուն եղած էր եւ օրը մթնած, ուստի՝ կարասը հանելու գործը կը ձգեն միւս առտուան: Գրացի – նները կ'իմանան եղելութիւնը, գիշերանց կուգան, որ կարասը գողնան տանին, կը տեսնեն դեղին հող է մէջինը, չուռ կու տան կը թափեն պարտէզը: Կարասը կը կոտրի, հողերը կը ցրուին պարտէզին մէջ:

Առտուն այր եւ կին կ'ելլեն կը տեսնեն, որ ի՞նչ... պարտէզին չորս կողմը ոսկի է փռուած: Մարդը կը պոռայ.

— Կնիկ, ցախաւելը բեր, ամբողջ պար – տէզը ոսկի է բուաեր:

Կ'աւլեն կոլոն – կոլոն ոսկիները, մէկի տեղ հազար չէ, հազար – հազարներ կ'առնեն, կը հարստանան, փառք կուտան Աստուծոյ:

Անոնք հասան իրենց մուրաթին, դուք ալ հասնիք ձեր մուրաթին:

Գ.. ԵՊ. ՍՐՈՒԱՆՋՏԵԱՆՑ

լեզուին վրայ, գտեցին, ներքացուցին եւ ան քաղցրացաւ չաքարեղէգի հիւթին պէս : Ընդարձակ է հայրենիքս իմ, թէեւ կ'ապրին այնտեղ երկու միլիոն եկեքանիկներ : Հայրենիքս, սակայն, անձ - ներ միայն : Անոնք կը ղրկէ իր հայ եկեքանիկներէն : Ան կը ղրկէ իր հայ եկեքանիկները ամէն կողմ աշխարհի, որպէսզի երբեմն ալ ինք ունենայ միլիոն ձայներով : Երբ ա - նոնց ըսի միլիոն ձայներով՝ ծաղրեցին զիս եւ ըսին թէ երբեմն ալ ես պիտի կրնամ երազել : Այդ երազը աւելցուցին անոնք եւ ծաղրեցին զիս : Այդ երազը աւելցուցին կեանքի պարտէզին ծառերուն վրայ, նոր գիւղեր, մարդկային իրաւ քաղաքա - կրթութեան պտուղներ :

Հասաւ սոխակը արաբ :

— Կը զարմանամ, ո՛վ հայ եկեքանիկ, դուն պիտի խենթեցնես զիս եւ զողնաս խելքս : Դուն ոլո՞ն ես Անահիտին, սիրոյ եւ արդասաւորութեան հասատուածու - հին : Դուն ծանօթ ես այս աշխարհի հնին ու նորին : Մնդրեմ, միթէ կրնա՞մ լսել քեզմէ հին աշխարհի փորձառութեան եւ իմաստութեան մասին : Կրնա՞ս մաքրել միտքս եւ բանալ աչքերս, որ աւելի լաւ տեսնեմ աշխարհը :

Հայ եկեքանիկը պատասխանեց .

= Այո, արքունի պատերազմները, ո - րոնք պարտադրութեան մեղի, մարտերը զոր մղեցինք պաշտպանելու համար մեր պատուութիւնն ու անկախութիւնը, պատ - հած եղան, որ լուսաւորուի մեր միտքը եւ ունենանք փորձառութիւնը աշխարհին : Երբեմն մենք կ'իջեխինք, երբեմն ալ՝ ու - րիշներ մեր վրայ : Փաստե՞ր, — գնա՛ դուրսերը Հայաստանի, հարցուր ծաղիկ - ներուն, կարմիր կակաչներուն : Վատահ եմ, որ հոն պիտի գտնես ոլին աշխար - հակալ Արտաշէսի, Մեծն Տիգրանի եւ բա - նատեղծ Արտաւազդի : Հարցո՛ւր Հալէ - պի բոսոր վարդերուն, հարցուր Անտիո - քի, խենթէդրունի կամ արաբական ձէ - պել Մուսայի երկինքներէն փայլող աստ - ղերէն որեւէ մէկուն :

Լա՞ծ ես, որ իմ նախահայրերէս մին այցելեց այս քաղաքը եւ զբաւեց զայն : Պարզապէս ցոյց տալու համար մարդ - կութեան՝ մեր զօրութիւնը : Մեծն Տիգ - րանն էր ան, որ այցելեց Հալէպի եւ Դա - մասկոսի պարտէզները, եկաւ ան մեր քա - ղաքը իբր ազատարար » :

Ահա, քովիկէս, կարմիր վարդ մը, բարձրացնելով քնաթաթախ աչքերը, զարձաւ լուսապսակ մը փայլուն եւ ը - սաւ.

— Այո, ո՛վ սիրելիս, ես ալ մարտի - րոս հայ եկեքանիկ մըն եմ : Նահատակ - ուեցայ Հալէպ քաղաքին մէջ, Քրիստոսի առաջին դարերուն : Եկայ սիրոյս հետ՝ իբր ազատարար եւ հալածուեցայ հռով - մայեցի ազատներէն : Զեկայ իբր կայսե - րապաշտ, այլ եկայ իբր ազատարար :

Մօտիկէս, այս անգամ, հռոմէական կարմիր վարդ մը օրօրեց զլուխը, չնչեց խորունկ եւ ըսաւ լալահառաչ.

— Անկեղծ բոլոր քաղաքակրթութիւն - ները, նոյնիսկ հռոմէականը, որոնց կ'ընկերանան բռնութիւն, թշուառութիւն եւ աքսոր : Արդարեւ, ես ալ հոս նահա - տակուեցայ , նահատակուեցայ՝ պահպա - նելու ազատութիւնս եւ ազատելու համար ստրուկ ժողովուրդները : Սակայն, զիս սպաննողները եղան անոնք, որոնք կ'ու - զէին այս ժողովուրդը «ազատել» ստըր - կութենէ եւ այս ձեւով չինեցին փառքը իրենց ազգին :

= Լսեցի՞ր այս խօսքերը, ո՛վ արաբ սոխակ, ըսաւ եկեքանիկը Հայ : Ուրեմն, զիտցիր թէ մեծ է ծնունդով ազգը մեր , կը հպարտանանք մեր պատմութեամբ եւ մեր անձով : Ծառը մեր ազգին՝ մեծցաւ, զարձաւ պտղաբեր եւ անմահ : Մեր պատ - մութեան մէջ պատահեցան բազմաթիւ դժուարութիւններ, պատերազմներ, ան - համաձայնութիւններ : Գացին նախահայ - րերս զէպի երեւանի սրբազան անտառ - ները եւ խաղաղօրէն դաշնակցեցան ուրի - շի մը՝ արիւնելով եւ ծծելով մատերն իրենց : Սպաննուեցան իմ նախահայրերէս չատեր զեղաճայն : Գահիս բազմեցան օ - տարներ : Նախահայրերս զանոնք եւս վը - տարեցին իրենց կատուներով : Քանդեցին անոնց — մանաւանդ Պարսից — կուռքե - րը : Սակայն, մի մոռնար, որ անոնք քանդեցին նաեւ մեր կուռքերը : Ունեցանք բազմաթիւ եկեքանիկներ Տիգրան անուն եւ ուրիշներ՝ Արտաւազդ եւ Տրդատ կոչ - ուած : Լաւ, ո՛վ սոխակդ արաբ : Միա - քըդ պահէ նաեւ սուրբերու անունները : Ահա Գրիգոր Լուսաւորիչը : Ողորմած էր ան և ունէր առաքինութիւնը՝ արարած - ներուն թշուառութիւնը հասկնալու : Ան զութ բերաւ բազմաթիւ եկեքանիկներու : Շինեց պատսպարան թշուառներու հա - մար : Լա՞ծ ես էջմիածնի եւ անոր սուրբերուն մասին : Գիտե՞ս այն նախա - հայրերուս մասին, որոնք ապրեցան Դու - ինի, Աղթամարի, Անիի, Սիսի եւ հայկա - կան նահանգներու մէջ : Անոնք մութին մէջն էին : Սակայն լոյսը ծագեցաւ էջ - միածինէն եւ այդ լոյսը լուսաւորեց չըր - ջապատի բոլոր մութ չրջանները եւ այդ լոյսը տարածուեցաւ ի սփիւռս աշխարհի : Տե՛ս, ո՛վ արաբ սոխակ, մենք միշտ ծառ ենք պտղաւոր : Մենք հաւատարիմ եկ - եքանիկներն ենք մարդկութեան եւ բոլոր արարածներուն :

Գիտե՞ս թէ ինչու մեծցան աչքերս, ու հարց չուղղեցիր ինծի զարմանքիս հա - մար : Ասիկա ցոյց կուտայ իմ եւ ցեղիս ուշիմութիւնը : Փորձառութիւնը ինծի ցոյց տուաւ կեանքի իմաստը : Բայց, ե - կան ազգաւներ՝ քանդելու պատմութիւնը նախահայրերուս եւ անոնց սրբազան վայ - րերը :

— Ո՛վ հայ եկեքանիկ, ըսաւ արաբ սո - խակը : Ամէն ինչ որ ստեղծուած է՝ բարի է եւ եթէ կան բացառութիւններ, չենք խորհիր անոնց մասին : Ինչպէս զեղեցիկ փետուրներով եւ ձայներով սոխակներ կան, կան նաեւ բուեր եւ ագռաւներ : Ա - նոնք՝ քանդիչներ են, ոլ հայ եկեքանիկ : Այդ քանդիչներուն դիմաց ձեր մեծերը ձեռնածա՞լ մնացին : Ո՞ւր էին Մեծն Ներսէս կաթողիկոսը : Արշակ Բ. թագա - ւորը , սպարապետ Մուշեղ Մամիկոնեա - նը եւ վահանը, Սահակն ու Մեսրոպը եւ այլ դունադեղ փետուրներով զեղաճայն եկեքանիկները՝ իրենց սրածայր կտուց - ներով :

= Ո՛վ արաբ սոխակ, պատասխանեց հայ եկեքանիկը, իրաւունք ունիս : Անոնք քաջեր էին, եւ խելացի : Մեծ էին եւ ըս - կզբունքի տէր : Պատմութենէն ներս մը - տան հպարտ , իրենց նախահայրերուն նման : Իրենց մարմինը կամուրջ ըրին թշուառներուն ,որպէսզի անցնին անկէ ապահով ափեր : Որեւէ բան չնմարեցի՞ր վրաս յատկանշական, որ յիշեցնէր քեզի թէ ես ալ մէկն եմ անոնցմէ :

— Դուն, ըսաւ արաբ սոխակը հետա - քրքիր նայուածքով , կը խոստովանիմ, որ դուն արձան ես ուժի, խորհրդանշան ես լոյսի , պէտք է լսէ խօսքդ ամէն ոք : Դուն հրամանատար մըն ես մեծ , նրբա - զգաց եւ զեղեցիկ : Քեզ տեսնողը արդէն կը պատկերացնէ քեզ՝ մարդկային : Ես , ազդուած եմ քեզմէ : Իմ նկարագրիս վը - րայ նոր զգայողութիւն մը եւս աւելցու - ցիր : Հպարտ եմ անով : Բայց, արդեօք , յիշեցնե՞մ քեզի, որ Սուրիացի նախա - հայրերս չատ լաւ զիտեն գուշ աչխատան - քիզ եւ ձայնիդ զատ արձագանգը : Մի՛ մոռնար, որ սուրիացի էր սոխակ փելի - սոփայ Դանիէլը, որ գուշ լեզուիդ տուաւ 17 զիր : Անոնցմէ իւրաքանչիւրը երգ մըն է տարբեր : Այդ երգը երգեց աչ - խարհը ամբողջ՝ Ա, Բ, Գէն մինչեւ և, Օ, Ֆ, : Գիտցիր եւ տուր արժանիքը ա - նոր : Չեմ ուրանար Ս. Մեսրոպ սոխակը , որ իրմէ աւելցուց ցանկը, առնելով ծա - ռերու լեզուէն եւ գետերու ջուրերուն կարկաչէն : Եկան ուրիշ սոխակներ, ա - ւելցուցին այլ ձայներ եւ երգը ունեցաւ 36 եղանակ, զորս կը լսէ աչխարհն ամ - բողջ : Եւ կեանքի դիրքը լեցուեցաւ փառ - քով : Գոհ չե՞ս եղածէն :

= Անշուշտ, պատասխանեց հայ եկեքա - նիկը : Այդ զործը մեծ է եւ փառաւոր, սակայն կը խնդրեմ որ չմոռնաս եկեքանիկ Ս. Սահակ Պարթեւը, առաքինի հայ եկ - քանիկը : Անոր զործը անմահ է : Հաւա - սար է այն զործին, զոր կատարեց Աւա - րայրի հերոս՝ Վարդան Մամիկոնեան քաջը :

Ահա, ժամանակը անցած է, ըսին սո - խակները միաբերան, կ'երեւի թէ մեր եր - կուքին ալ լեզուն երկար է : Արեւը ան - հետացաւ հորիզոնին անդին : Մենք զեռ կը զրուցենք : Հանդստանանք քիչ մը եւ վաղուան ձգենք չարունակութիւնը մեր խօսակցութեան : Խօսքը, զոր խօսեցանք պատմութեան մասին, յուզնեցուց մեզ : Որքան զեղեցիկ է աչխարհը, եւ պատ - մութիւնը, եւ առաքինութիւնը մարդուն :

Այդ ժամանակ յանկարծ ցատկեց եր - կար լեզուով եւ կտուցով վայտփորիկ մը, ելաւ իր թաքստոցէն եւ ըսաւ .

— Արաբ եւ Հայ սոխակներ , դուք ծոյ - լեր պատմութեան դասին : Պատմութեան մասին խօսողները պէտք է համբերատար ըլլան :

ՆԱՋԻՄ ՁԱՊՐԻ

(Շար.)

ՎԻՇԻի ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Հոկտեմբեր 1-3ին Եւրոպայի սկաու - տական միջազգային համաժողովը տեղի ունեցաւ Վիշիի մէջ, կազմակերպուած՝ Ֆրանսական սկաուտական Միութեան կողմէ : Այս համաժողովը տեղի կ'ունե - նայ երկու տարին անգամ մը եւրոպական երկիրներու մէջ :

Այս տարի մասնակցեցան 21 երկիրներու ներկայացուցիչները, որոնց կարգին Հայ Արիներու Միութեան ներկայացուցիչնե - րը՝ Գուրգէն Մեծատուրեան, Արսէն Ս. - միրխանեան, Գրիգոր Խոմիրեան եւ Քրիս - թիան Ճերմակեան :

Ներկայ էին նաեւ միջազգային կոմի - տէի անդամները եւ համաչխարհային ըս - կաուտական կեդրոնական գրասենեակին անօրէնը :120 պատուիրակներ հաւաքուած էին չատ կարեւոր օրակարգի մը համար.

1) Սկաուտական չարժումին ներկայ վիճակը :

2) Նոր ծրագիրներ աւելի զրաւիչ դար - ձնելու համար սկաուտութիւնը պատա - նիներուն :

3) Փոփոխութիւններ սկաուտական օ - րէնքներու մէջ, եւ մանկավարժական նոր յայտագիր, Արեւոյչներուն եւ Արիներուն համար :

4) Յառաջիկայ տարուան Միացեալ Նահանգներու մէջ տեղի ունենալիք հա - մաչխարհային ճէմպորին եւ անոր պատ - րաստութիւնը :

Համաժողովը տեւեց երեք օր, սկաու - տական եղբայրական տաք մթնոլորտի մը մէջ :

Հայ Արիներու Միութեան ներկայացու - ցիչները մաս կը կազմէին զանազան յանձ - նախումբերու : Աչխատանքէն զատ պատ - ուիրակները ունեցան ընդունելութեանց եւ պտոյտներու յայտագիր մը : Ընդուն - ուեցան Վիշիի քաղաքապետին կողմէ եւ վերջին երեկոյեան հացկերոյթին ներկայ էր, երիտասարդութեան նախարար Մի - սոֆի ներկայացուցիչը, ինչպէս նաեւ նա - հանդապետը եւն. :

Շատ մը դրական որոշումներ արուեցան եւ վստահ ենք որ ամբողջկատուտութիւնը պիտի մտնէ զործունէութեան փայլուն չրջանի մը մէջ :

×

Անցեալ ամառ Հայ Արիներու Միու - թեան Փարիզի չրջանը ունեցաւ նաեւ չատ հետաքրքրական բանակումներու չրջան մը : Յուլիս ամսուան սկիզբին , Պիէռ - վիլլի մէջ տեղի ունեցաւ առաջնորդներու բանակումը թէքնիք յայտագրով :

Հայ Արիները առաջին անգամ բանա - կած էին Պիէռվիլ, Մարք Սանիէլի հոդե - րուն վրայ 1926ին, եւ վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին չատ ու չատ ան - դամներ մեր տղաքը բանակում կը կատա - րեն այս պատմական վայրին մէջ, սե - րունդները կ'անցնին, բայց Հայ Արիները կը պահեն իրենց աւանդութիւնները :

×

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն ըն - թացքին, Սկովտիոյ մէջ տեղի ունեցաւ նաեւ խմբակներու միջազգային բանա - կում մը : 45 աղղերու ներկայացուցիչ - ները մասնակցեցան այս փոքրիկ ճեմպո - րիին :

Հայ Արիներն ալ հրաւիրուած էին եւ մասնակցեցան զօրաւոր խմբակով մը զե - կավարութեամբ զայլիկապետ Սուրէն Փանոսեանի :

Բանակումը տեւեց տասը օր : Բանա - կումէն եօք սկաուտները հիւր եղան սկովտիական ընտանիքներու մէջ, երեք օր ալ յատկացուեցաւ պտոյտներու եւ ըն - դունելութեանց :

Հայ Արիները չատ փայլուն զործունէ - ութիւն մը ունեցան, եւ չատ բան սոր - վեցան նաեւ :

×

1967ի Օգոստոս ամսուն Միացեալ Նա - հանգներու Իտահոյի մէջ տեղի պիտի ու - նենայ սկաուտական համաչխարհային 12րդ ճեմպորին ութսուն ազգեր պիտի մասնակցին բոլոր երկրամասերէն :

Այս անգամ ալ Հայ Արիները պիտի մասնակցին եւ պատիւը պիտի ունենան ներկայացնելու Հայ Սկաուտութիւնը : Պատրաստութիւններ սկսած են արդէն և կը յուսանք թէ հայկական կարեւոր պատուիրակութիւն մը անգամ մը եւս յաջողութեամբ կը մասնակցի միջազգա - յին այս բացառիկ համախմբումին :

Հ. Ա.

«ԾԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

եւ հայելիին առջեւ զրաւ նամակ մը , որ զրուած էր թղթակցութեան փոքր քերթի մը վրայ, որ իբր վաճառանիւ է - ղան պղտիկ մը կը կրէ : Այս թուղթը չին - ուած է Անգլիա, Տէվոնչիրի թղթի զոր - ծարանի մը մէջ, որ հինգ տարի առաջ հրդեհէ մը վճասած է :

Եւ աւելցուց .

— Ֆրանսայի մէջ ոչ մէկ տեղ կայ այս թուղթէն :

Զկրցայ հիացումս զսպել իր արդիւնա - ւոր համբերատարութեան եւ հնարամիտ - ութեան համար եւ հարցուցի .

— Ուրեմն վատա՞հ էք թէ զաւթ այդ անունն նամակագրին թուղթ ծախող խանութը :

— Այո, պատասխանեց , բայց դեռ ա - ւելին կայ :

Գիտենք նաեւ թէ այն նորահնար զրա - մեքենան, որուն մասին խօսեցայ ձեղի, ծախուած է Մարսիլիոյ Օտիպէր վաճա - ռատունէն, եւ թէ այդ մեքենան ու Լանքրիի կրպակէն թուղթ գնողը նոյն անձն է :

— Հիանալի է, ըսի ոգեւորուած, ո - րովհետեւ այլեւս վստահ էի թէ պարոնը իր հազար եւ մէկ զաղանի զործակալնե - րով եւ մանաւանդ փրօֆէսէօրին օգնու - թեամբ լուծած էր խնդրոյն ամենահին - ռտա հանդոյցը :

— Բայց, հարցուցի, ինձմէ՞ ինչ կ'ու - զէք այն ատեն, որովհետեւ բնաւ չէր ը - սեր թէ Նորին Վեհափառութիւնը ինչու ինծի հետ իրեն զրկած էր Էլիզ Պրայթէն - պախի լուսանկարը :

— Թէ ի՞նչ կ'ուզեմ, չատ պարզ է : Կ'ուզեմ որ այսօր ցերեկէ եօք ժամը չոր - սին հետս ըլլաք Փրէնթանի կեդրոնի զը - բան առջեւ, որովհետեւ պիտի հսկենք Լանքրիի կրպակին վրայ որ զէմի կողմը կը զտնուի :

Իր կարզադրութեան համաձայն, ժամը 4 - 6 խառնուեցանք այն հետիոտն ամբո - խին որ չատ կ'երթեւեկէր եւ բնաւ աչքէ չհեռացուցինք ծառուղիին հանդիպակաց կողմի կրպակը,բայց չկրցանքարդիւնքմը ձեռք բերել : Յաջորդ օրերն ալ ընկերա - կան չարժանկարի հաստատութեան հա - րուստ տիրոջ : Ալ ամէն օր կ'օգնէի իր ապարդիւն հսկողութեան, եւ խիստ ձանձրացած էի իր չամառութենէն որով չէր ուզեր փարիզ զրկուելուս պատճառը հաղորդել ինծի :

Հինգերորդ օրը երբ ծխելով ու խօսակ - ցելով մեր սովորական պտոյտը կ'ընէինք, պարոնին աչքերը արտասովոր փայլով մը սեւեռեցան կրպակին առաջամասին վրայ : Սարսռաց եւ սակայն իսկոյն զսպեց ինք - զինքը եւ մտածկոտ երեւոյթ մը առաւ :

— Նայեցէք , չշնչաց արագօրէն :

Ցոյց տուած կողմը նայեցայ եւ տեսայ որ երիտասարդ մը մտաւ կրպակ :

Եաեւէն չճանչցայ զայն, բայց երբ զարձաւ որոչակի տեսայ իր զէմքը եւ հաղիւ զսպեցի անակնկալի ազաղակ մը : Այդ ոլան տեսած էի ես. իր մութ աչքե - րը եւ թուխ զոյնը զրոշմուած էին յիչո - զութեանս մէջ :

Երկու ամիս առաջ «Սփլենտիտ»ի մէջ առանձին ճաչող այն երիտասարդն էր որ կախարդուած կը թուէր Էլիզ Պրայթէն - պախի աչքերուն զեղեցկութենէն :

— Ա՛հ, պոռաց պարոնը, ուրեմն արդէն կը ճանչնաք զինքը, հա՞ : Հաւանաբար իր առուին զարչաղրութիւններուն համար թուղթ գնելու կ'երթայ :

— Բայց ո՞վ է ան, եւ ի՞նչ է անունը , հարցուցի անհամբեր : Բաւական առեն առաջ զինքը անգամ մը տեսած եմ, եւ այդչափ միայն :

ՈՒԻԼԵՐՄ ԼԸ ՔԻՕ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Վահագն Թուրսարգիս – եան փոխան ծաղկեպսակի հարիւր Ֆրանք կը նուիրեն Աղքատախնամին, Գուրգէն Ակոնայեանի մահուան առթիւ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ՝
ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Ֆ· Կ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերու – հիները Շաբաթ (22 Հոկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին : Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փո – փոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր· :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու հա – մար, «Յառաջ»ի վարչութիւնը կը յիշե – ցընէ թէ միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդու – նի : Ջերմապէս կը խնդրէ նաեւ որ ազդե – րը ըլլան ընթեռնլի, գրուին թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն, յստակ գրուին մա – նաւանդ յատուկ անունները : Հակառակ պարագային թերթիս խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ սխալներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵ – ԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱ – ՏՈՒՓ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱ – ՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե· Հատորը)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի հան – րապետութեան շրջանը — Յեղկոմի իշ – խանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը :

Յաւելուածներ :

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ :

Դիմել՝ Հրանտ–Սամուէլեան Գրատուն :

ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հաստատութեան քննիչ յանձնաժողովը կը յայտարարէ · «Գումարը առաջին ե – ռամսեայի պատրաստ ըլլալով , կը խնդ – րուի օգտուող տղոց ծնողքներէն եւ հաս – տատութիւններէն ներկայանալ Հինգշաբ – թի 20 Հոկտ· 1966 :

11, Square Alboni, PARIS (16e)

Ստանալու համար ամէն մէկին, որոշ – ուած թոշակը :

Ռ· Մ· Քննիչ Յանձնաժողովի Նախագահ՝ Վ· Է·

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար երկու սպասուհիներ կ'ուզուին, ուտելիք եւ բնակարան ապահովուած : Դիմել Աղ – քատախնամի գրասենեակը՝ 32 Ռի տը Թրէվիզ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտ· 29ին, Շաբաթ իրի – կուն, 6րդ թաղապետարանի սրահը :

×

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Հոկտ· 30ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք , Ազգ· Տան սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 5ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրու – թեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ ե – րեկոյ ժամը 21ին : Մանրամասնութիւնն – երը յառաջիկային :

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Յայդօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ· Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ· գործին : Մանրամասնութիւններ յետա – գային :

×

Կապ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տա – րեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ· խնդրանքին վը – րայ, Բ· անդամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմ – բեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը20·45– ին, Թէաթր տէ զ'Առի մէջ, 66 Ռիւ տը Ռոշըշուառ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ·Մ·Ը·Մ· եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նո – յեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սը – րահին մէջ :

×

Ս· Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ· Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը վերաբացուած է Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 13ին, արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը *ՓՐՕվանս* 77 – 73 :

Կարեւոր.— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը* 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ· — ՈՒՍԱՆՈՂ 5 ՖՐ·

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ՄԻ ՈՒՇԱՆԱՔ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ ՂՐԿԵԼՈՒ

ՁԵՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐՈՒՆ ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Արտօնուած VNECHPOSYLTORGի կողմէ, Մոսկուա

SICOMEX, 20 Rue Royale, PARIS (8e)

Մեր քով պիտի գտնէք լաւագոյն գիներով ապրանքներու ճոխ մթերք մը

ՍՏԱՑՈՂՆԵՐԸ ՈՉԻՆՉ ՈՒՆԻՆ ՎՃԱՐԵԼԻՔ

Մեզմէ գնուած ապրանքներու առաքման համար, մինչեւ 20 քիլօ, կը վճարէք Միայն 30 Ֆրանք :

Փնտռեցեք մեր պատկերազարդ ցուցակները, ձրի

Կ'ապահովենք նաեւ մեր յաջախորդներուն բերած նոր ապրանքներու առաքումը :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար, Հ· Մ· Ը· Մ·ը հինգ ճամբոր – դութիւններ կը կազմակերպէ

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ամանորը եւ Ծնունդը Հայաստան անցընելու համար : Մեկնում Դեկտ·· 27ին, վերադարձ 1967 Յունուար 9ին :

3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ եւ

– ԻՆԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ –

Առաջին կարգի երթուդարձ օդանաւով միայն 1650 ֆրանք

Դիմել՝ Անտոնեան

17, Ave. des Acacias — 92 - CLAMART — Tél. : 642-58-39

Alexanian — 18, Rue d'Aix — 13 - MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

Յետագայ ճամբորդութիւնները կը յայտարարուին ժամանակին :

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 18 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10740 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.740

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԶԻՆ. ԽԱՐԻՍԽՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ ԸՆԴԴԷՄ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Պոլսոյ թրքական թերթերը շատ մտահոգ կը թուին որ, ինչպէս կը գրէ արեւմտեան Գերմանիոյ ամէնէն շատ սպառում ունեցող թերթը, «Տէր Շփիկըլ», Սուրիոյ հետ կնքուած համաձայնութեամբ մը՝ Ռուսիա զինուորական խարիսխներ կը շինէ Սուրիոյ հիւսիս – արեւելեան գօտիներուն մէջ, հակակշռելու համար ՆԱԹՕի այն խարիսխը, որ Տիարպագըր կը գտնուի : Ռուսիա Սուրիոյ մէջ կը շինէ մանաւանդ ռատարի ընդարձակ կայան մը: «Տէր Շփիկըլ» այս մասին հետեւեալ ծանօթութիւնները կուտայ :

Սուրիոյ ձախակողմեան կառավարութիւնը յարմար նկատած է Թուրքիոյ եւ Իրաքի միջեւ ռատարի կայան մը հիմնել, Ռուսերու հակակշռին տակ: Այս կայանը պիտի շինուի հիւսիսային Սուրիոյ մէջ, ընդդէմ Տիարպագըրի ամերիկեան խարիսխին, որ իրեն թիրախ ընտրած է Պաքուի քարիւղային կեդրոնը : Այդ խարիսխն է որ հակակշիռի տակ պիտի առնուի, ռատարի այս կայանին շինութիւնով : Ապրիլէն ի վեր Սուրիոյ մէջ տեղտ գործունէութիւն մը կը տիրէ այս ուղղութեամբ, եւ կը հաստատուի այն լուրը թէ Սուրիա զինուորական գաղտնի համաձայնութիւն մը կնքեց Մոսկուայի կառավարութեան հետ : Այդ օրերուն ըսուեցաւ թէ Սուրիոյ վարչապետը, Եուսուֆ Զայն, թէեւ համաձայնութիւն մը կնքած է Ռուսիոյ հետ, լոկ ճարտարարուեստական նպատակներու կը ձգտի այդ համաձայնութիւնը, եւ Ռուսերը նոր ջրակայան մը պիտի շինեն Եփրատի վրայ : Մինչդեռ այժմ կը հաստատուի թէ Մոսկուա երկու հարիւր միլիոն տոլարի վարկ մը բացած է Սուրիոյ, զինուորական օժանդակութիւններ ընելու համար այդ երկրին : Խնդրոյ առարկայ խարիսխը պիտի շինուի այդ զինուորական դաշինքին համաձայն : Սուրիոյ ռատարի խարիսխը պիտի շինուի Տիարպագըրէ 200 քիլոմեթր հեռաւորութեան մը վրայ, պիտի ունենայ դիտարան – աշտարակ մը եւ պիտի կրնայ հակակշռել Տիարպագըրի ամբողջ օդանաւային գործունէութիւնը, նոյնիսկ Ատանայի եւ Ինճիրլիքի խարիսխները :

Ասկէ զատ, Ռուսիա բազմապիսի զէնքեր տուած է Սուրիոյ, նաեւ օդանաւեր, հակօդային հրթիռներ, թնդանօթ, ականահաւաք նաւ, ինքնագործ մարտկոցներ :

Միայն թէ Ռուսիա պայման դրած է որ Կարմիր Չինացի զինուորականները չէզոքացուին Սուրիոյ մէջ, եւ այդ երկիրը դերծ մնայ Փեքինի ազդեցութիւններէն եւ քարոզութիւններէն :

Ռուսիա իր ռազմապիտոյքէն զատ, Սուրիա զրկած է 520 սպայ եւ ութ հարիւր արհեստագէտ : Սուրիա եւս հարիւրաւոր փորձագէտներ զրկած է Ռուսիա, որպէս զի մարզուին եւ կատարելագործուին այնտեղ : Սուրիոյ մէջ կը գործեն նաեւ Կարմիր Չինացի փորձագէտները եւ խնդիր է դիտնալ թէ անոնք ի՞նչպէս պիտի հանդուրժեն ռուս փորձագէտներու ներկայութեան : Սուրիական կառավարութիւնը կը ջանայ բարւոք յարաբերութիւններ մշակել թէ Մոսկուայի եւ թէ Փեքինի հետ, բայց այս երկկողմանի քաղաքականութիւնը չի կրնար երկարատեւ ըլլալ :

Այն խարիսխը, որ պիտի հակակշռէ Տիարպագըրի ամերիկեան կայանը, կը շինուի Էլ Հասէյէի մէջ, ուր Սուրիոյ բանակը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է: Ասկէ զատ, Ռուսերը գաղտնի նաւահանգիստներ կը շինեն Հիւսիսային Լաթաքիոյ մէջ, որպէս զի խորհրդային ընդծովեանները հարկ եղածին պէս պահպանուին այնտեղ : Երեք ռուսական ընդծովեաներ, որոնք ռոքէթներ բերած են, խարըսխած են ներկայիս Լաթաքիոյ առջեւ :

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

«Ենի Կազէթէ» կը հրատարակէ Խորհ. գիտնականներուն պատրաստած մէկ վաւերագիրքը, Թուրքիոյ ներքին կացութեան մասին : Այդ տեղեկագրութեան մէջ կը նկարագրուին նաեւ Թուրքիոյ գիւղերը, Անատոլուի խորշերը, գիւղացիներու ապրելակերպը : Այս բաժինին մէջ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տըրուին. —

Թուրք ժողովուրդին երկու երրորդը գիւղերու մէջ կը բնակի և զուրկ է քաղաքակրթական պայմաններէ : Քառասուն հազարէ աւելի գիւղեր կան ներկայիս, ամբողջովին զրկանքի մէջ: Թուրքիոյ մէջ Թուրքերէն խօսող ամէն մարդ Թուրք կը նկատուի, մինչդեռ զանազան ցեղեր կ՚ապրին երկրին մէջ:

Թուրքերը սովոր են ժողովուրդները խմբաւորել, իրենց խօսած լեզուին համաձայն : Լեզուն տարբեր բան է, ազգութիւնը՝ տարբեր: Թուրքիա ապրողներուն մեծ մասը Փոքր Ասիոյ թրքութենէն կը սերի, անոնց մէկ մասը վերջերս Պուլկարիայէ եւ Յունաստանէ եկած գաղթականներ են: Իրենց կրօնքը իսլամութիւնն է: Թուրքերուն մեծամասնութիւնը Սիւննի են :

Քիւրտերը, որոնք շատ հին ազգ մըն են, մեծ թիւ մը կը կազմեն Թուրքիոյ մէջ: Ապրած են Հայաստանի Դաւրա եւ Զակոս գօտիներուն մէջ: Վաւերական վիճակագրութեանց համաձայն, Իրաքի, Թուրքիոյ եւ Իրանի մէջ ապրող Քիւրտերը հինգ – վեց միլիոն կը հաշուուին : Վերջին թուանշաններու համաձայն, երկու միլիոն Քիւրտեր կան Թուրքիոյ մէջ: Քիւրտերը, որոնք անկախութիւն կ՚ուզեն, քանիցս ըմբոստացած են, եւ արիւնալի պատիժով մը լռած են: Հակառակ ասոր, դեռ անկախութիւն կ՚ուզեն :

Քիւրտերէն զատ, իբր փոքրամասնութիւն պէտք է յիշել Չէրքէզները, Լազերը, Արաբները, Հայերը, Յոյներն ու Հրեաները :

Հայերը Կովկասի եւ Անատոլուի ամենահին ազգերէն մէկն են: Օսմանցի Թուրքերը երբ գրաւեցին Արեւմտեան Հայաստանը, սկսան ճնշում բանեցնել Հայերուն վրայ, որոնք քրիստոնեայ էին: Զանոնք տեղահան ըրին նաեւ, եւ Հայերը նախընտրեցին գաղթել Թուրքիայէն դուրս : Առաջին Աշխարհամարտէն առաջ, երկու միլիոն Հայեր կ՚ապրէին Թուրքիոյ մէջ, բայց այս թուանշանը գաղթի եւ զանազան պատճառներու բերումով՝ այսօր իջած է 53 տաղարի: Պէտք չէ մոռնալ որ կարգ մը Հայեր եւ ուրիշ փոքրամասնութիւններու պատկանողներ ստիպուած են ծածկել իրենց ազգութիւնը :

Լազերը առ հասարակ կ՚ապրին Սեւ Ծովու եզերքներու վրայ, մասնաւորապէս Արդուին, Բիզէ, Տրապզոն, Սամսուն եւ Սինոպ : Թիւով 22 հազար են :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԵԹՈՎՊԻՈՅ ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ Ա. ԿԱՅՍՐԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

Այսօր, 11 Հոկտեմբեր 1966, Երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4·30ին, Նորին Կայսերական Վեհափառութիւն Հայլէ Սելասիէ Ա., Կայսր Եթովպիոյ, իր շքախումբով այցելութիւն մը տուաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեանս :

Նորին կայսերական վեհափառութեան կ՚ընկերանար Լիբանանի փոխ – վարչապետ եւ Ազգային Պաշտպանութեան ու Կրթական նախարար Նորին Վսեմութիւն Ֆուատ Պութրոս :

Ս. Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետը Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս, շրջապատուած Միաբանութեան անդամներով, Մայրավանքիս մուտքին ողջագուրուեցաւ Նորին կայսերական վեհափառութեան հետ : Օգոստափառ կայսրն ու վեհափառ կաթողիկոսը եկեղեցական թափօրով, խնկարկութեամբ ու շարականներու երգեցողութեամբ առաջնորդուեցան լուսազարդ Մայր Տաճար, ուր կարճ աղօթք մը տեղի ունեցաւ Նորին Կայսերական Վեհափառութեան գալստեան առթիւ :

Դարձեալ թափօրով եւ երգեցողութեամբ, աստուածասէր եւ բարեպաշտ Կայսրը բարձրացաւ Կաթողիկոսարանիս նորակառոյց դահլիճը, ուր Վեհափառ Կաթողիկոսը հոյակապ ճառով մը բարի գալուստ մաղթեց Նորին Կայսերական Վեհափառութեան եւ յայտնեց Հայ տառապեալ ժողովուրդին երախտագիտութիւնը Նորին Կայսերական Վեհափառութեան Հայ ժողովուրդին հանդէպ ունեցած անխառն սիրոյն, համակրանքին եւ գնահատանքին համար :Վեհափառ Հայրապետը իր ճառին մէջ յիշեց, թէ ինչպէս Համաշխարհային Ա. Պատերազմէն ետք անարդարօրէն հալածուած եւ ջարդուած մեր ժողովուրդին վերապրող զաւակները եղբայրական ասպնջականութիւն գտան Լիբանանի եւ Արաբական միւս երկիրներուն մէջ, ուր անոնք այժմ կ՚ապրին խաղաղութեան եւ ապահովութեան լաւագոյն պայմաններու ներքեւ որպէս տիպար եւ պարտաճանաչ քաղաքացիներ: Վեհափառ Հայրապետը յիշեց նաեւ իր այցելութիւնը Եթովպիա, 1965ի Յունուարին, Նորին Կայսերական Վեհափառութեան հրաւէրով, եւ մաղթեց որ Արեւելեան դաւանակից քոյր եկեղեցիներու միջեւ եղբայրութեան, միութեան եւ գործակցութեան ոգին առաւել եւս ամրանայ եւ զօրանայ : Օրհնեց Նորին Կայսերական Վեհափառութիւնը, Կայսերական ընտանիքը, եթովպական բարեխնամ կառավարութիւնն ու ազնուական ժողովուրդը :

Վեհափառ Հայրապետը իր խօսքը փակեց գոչելով. —

« Կեցցէ Եթովպիան, կեցցէ Հայլէ Սելասիէ Ա. Կայսրը » :

« Կեցցէ Լիբանանը, կեցցէ նախագահ Շարլ Հելու »:

Նորին Կայսերական Վեհափառութիւնը խորապէս ազդուած, իր ջերմ շնորհակալութիւնները յայտնեց Վեհափառ Հայրապետին արտայայտած ազնիւ զգացումներուն եւ գեղեցիկ մաղթանքներուն համար :Անդամ մը եւս յայտնեց, թէ մեծ է իր համակրանքը Հայ ժողովուրդին նկատմամբ : Ըսաւ նաեւ որ իր այցելութիւնը մեծ նպաստ մը պիտի ըլլայ Եթովպիոյ եւ Լիբանանի միջեւ բարւոք յարաբերութեանց զարգացումին :

Ապա բաժակներ առաջարկուեցանԿայսեր արեւշատութեան, Եթովպիոյ եւ Լիբանանի բարգաւաճումին եւ հայ ժողովուրդին կենացը :

Շարականներու խանդավառ երգեցողութեամբ առաջնորդուեցաւ Կաթողիկոսարանիս Աւագ Դուռը, ուրկէ հրաժեշտ առաւ Վեհափառ Հայրապետէն քրիստոնէական ջերմ ողջագուրումով :

Քառասուն վայրկեան տեւող այս այցելութիւնը պատմական դէպք մը եղաւ Ս. Աթոռիս համար :

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
(ԿՆԻՔ)

11 Հոկտեմբեր 1966
Անթիլիաս

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵՒ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

Լեհ – խորհրդային բարեկամութեան նուիրուած հանրաժողովի մը ընթացքին, Մոսկուայի մէջ, Բրեժնեւ ճառ մը արտասանած է, որու ընթացքին անդրադարձած է միջազգային գլխաւոր բոլոր հարցերուն եւ պատասխանած Ճոնսընի :

ՎԻԷԹՆԱՄ. — «Ինչպէս անցեալին, Վիէթնամի պիտի ընծայենք կարելի ամէն օժանդակութիւն, տնտեսական, քաղաքական եւ զինուորական : Այս է դիրքը Վարշաւայի ուխտին անդամ բոլոր երկիրներուն : Ընկերվարական բոլոր երկիրները, բոլոր համայնավարները, բոլոր պարկեշտ մարդիկը կը դատապարտեն չին զեկավարներու մերժումը մասնակցելու Վիէթնամի օժանդակութեան : Իրենց յարձակումներով Խորհ. Միութեան եւ ընկերվարական միւս երկիրներուն վրայ գործնապէս կ՚օգնեն Ամերիկացիներուն եւ մեծ պատասխանատուութիւն ունին»:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ ԵՒ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. — Անդրադառնալով Ճոնսընի վերջին ճառին, Բրեժնեւ այն տպաւորութիւնը թողուց թէ Խորհ. Միութիւնը շատ տրամադիր չէ խօսակցութեան նստելու, ներկայիս : « Ի՛նչ տարօրինակ սխալ է եւ ի՛նչ յամառութիւն, կարծել թէ Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու յարաբերութիւնները կրնան առանց խոչընդոտի զարգանալ հակառակ Վիէթնամի վրայ եղած յարձակումին եւ ամերիկեան միջամտութեան ուրիշ երկիրներուգործերուն : Եթէ Միացեալ Նահանգները տրամադիր են զարգացնելու նպաստաւոր փոխադարձ յարաբերութիւններ մեզի հետ (սկզբունքով մենք ալ այդպէս կը փափաքինք), հարկ է դադրեցնել հիւսիսային — Վիէթնամի վրայ ռմբակոծութիւնները, յարգել ուրիշ երկիրներու եւ ժողովուրդներու անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը »:

Այս հանդիպումին ընթացքին խօսած է նաեւ Կոմուլքա, ծանրանալով նոյն նիւթերուն վրայ :

Երկու երկիրներու կուսակցութեանց Ա. քարտուղարները նոյն կարծիքը յայտնած են Եւրոպայի մասին եւ անհրաժեշտ նկատած որ դաշնակցային Գերմանիոյ ներկայ կանոնագիրը ու սահմանները նոյնը մնան : Այս առթիւ Բրեժնեւ շեշտած է. — « Սահմաններու ամբողջականութիւնը Եւրոպայի խաղաղութեան հիմն է» , մինչ Կոմուլքայի համար. — «Եւրոպան ամէնէն պայթուցիկ հողամասն է համաշխարհային հաւանական պատերազմի մը տեսակէտնէն: Պոնի քաղաքականութիւնը վտանգի գլխաւոր աղբիւրն է : Փոցտամի սահմաններուն վերաքննութիւնը կը համապատասխանէ երրորդ աշխարհամարտի մը ծագումին »:

× Նախագահ Ճոնսըն ճամբայ ելաւ Երկուշաբթի օր իր «ասիական» շրջապտոյտը ընելու համար: Նախագահը Ուոշինկթըն կը վերադառնայ Նոյեմբեր 2ին, երեսփոխանական ընտրութիւններէն քանի մը օր առաջ :

Ամերիկեան մայրաքաղաքի քաղաքական շրջանակներուն համաձայն, Բրեժնեւի ճառը չէ ազդած Ճոնսընի վրայ, որ շատ բարձր տրամադրութեամբ մեկնած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ Ինթրա – Պէնքը փակեց իր բոլոր գրասենեակներն ու մասնաճիւղերը, չկարենալով կատարել այլեւս յաջորդներուն վճարումները: Քուէյթի Էմիրին մեծաքանակ դրամ քաշելը պատճառ եղած է այս քրաքին, որու պատճառաւ, Պէյրութի կառավարութիւնը մինչեւ Զորեքշաբթի փակեց բոլոր դրամատուները :

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԿՐԹԱՐԱՆԸ

ԺԹ. դարուն սկիզբը հայ ժողովուրդը կը շարունակէր հեծել Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ : Անասելի ծանր էր անոր տնտեսական, իրաւական եւ մշակութային կեանքը :

Անվերջ կոտորածներու եւ աւերածութիւններու հետեւանքով հայ ժողովուրդին արտագաղթը ԺԷ. – ԺԸ. դարերուն բաւական մեծ չափերու կը հասնի : Հայութեան այդ բեկորները գաղութներու մէջ է, որ ժամանակի ընթացքին, շնորհիւ իրենց ընդունակութեան եւ աշխատասիրութեան, կը կարողանան համախմբուիլ, ամրապնդուիլ, պահպանել եւ զարգացնել իրենց մշակոյթը : Այս իմաստով մեծ կեդրոններ կը դառնան Թիֆլիս, Կ. Պոլիս, Թէոդոսիա, Լվով, Ամսթերտամ, Աստրախան, Մոսկուա, Նոր Նախիջեւան, Երուսաղէմ, Վենետիկ, Կալկաթա եւ այլ վայրեր :

1801ին, երբ Ռուսերը գրաւեցին Արեւելեան Վրաստանը: Թիֆլիսը դեռ չէր բուժուած Աղա Մահմադ Խանի հասցուցած ծանր վէրքերէն , դեռ կը կրէր այդ հարուածին դառն հետեւանքները : Նախանձելի չէր Թիֆլիսի հայ բնակչութեան մշակութային կեանքը : Ամբողջ քաղաքին մէջ հայերէն լաւ գիտցողի համբաւ ունէր միայն Նորաշէն եկեղեցիին ժամկոչը՝ Ե. Գալստեան, որ խանութի մը մէջ կարդալ – գրել կը սորվեցնէր 13 մոնթերու, ապագայ քահանայացուներու, օգնական ունենալով « Ֆալախան» :

Թիֆլիսի մէջ հայկական դպրոց մը բանալու համար նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուած էին ԺԹ. դարու երկրորդ տասնամեակին: Անհրաժեշտ էր հայրենասէր, ազդեցիկ, ձեռներէց եւ հեղինակաւոր անձ մը, որ նախաձեռնարկ ըլլար այդ մեծ գործին :

Եւ գտնուեցաւ այդ անձը : Այդ ժամանակաշրջանի հայ իրականութեան ամէնէն ազդեցիկ հոգեւորականը եւ քաղաքական գործիչը՝ Ներսէս Աշտարակեցին , մեծ ժողովրդականութիւն վայելող այդ հայրենասէր հոգեւորականը, որ հեռատես աչքով, խորաթափանց հոգիով դիտեց եւ ըմբռնեց օրուան հայ իրականութեան մտաւոր պահանջները եւ զանոնք իրականացնելու համար անյողդողդ կամքով, անդուլ աշխատանքով հիմը դրաւ Թիֆլիսի Հայոց ուսումնարանին :

Ներսէս Ե. Աշտարակեցիի մկրտութեան անունը եղած է Թորոս: Ներսէս անունը, ինչպէս նաեւ Աշտարակեցի կոչումը կը ստանայ յետագային : Ծնած էր 1870ին, Աշտարակ: Ութ տարեկան հասակին Թորոսին կնքահայրը Գալուստ Արք., ծնողքներուն ուխտին համաձայն կը տանի Էջմիածին՝ Ժառանգաւորաց վարժարան, ուր կը մնայ շուրջ 13 տարի: 21 տարեկանին կը ձեռնադրուի աւագ սարկաւագ, 24 տարեկանին՝ վարդապետ:

Կրօնական – եկեղեցական գործերով Ներսէս այնուհետեւ կը շրջի զանազան երկիրներ՝ Մոլտովա, Վալաքիա, Յունաստան, Պոլիս, Զմիւռնիա, Օտեսա , Պեսարապիա , Նոր Նախիջեւան :

1807ին Նոր Նախիջեւանի մէջ կ՝որոշէ հայաբնակ այդ քաղաքին մէջ բանալ մեծ ուսումնարան մը: Սակայն կը կանչուի Էջմիածին, որով ծրագիրը կը մնայ անկատար :

Էջմիածնի մէջ, 1808ին, Դանիէլ կաթողիկոսի ձեռամբ կը ձեռնադրուի եպիսկոպոս: 1813ին Էջմիածինի մէջ կը կառուցանէ դպրոց մը յիսուն երախայի համար, մտադրելով յետագային զայն ընդարձակել : 1814ին կը նշանակուի Վրաստանի եւ Իմերեթիայի թեմի առաջնորդ :

Ն. Աշտարակեցի Վրաստանի թեմի գործերը կը գտնէ կազմալոյծ վիճակի մէջ. եկեղեցիները աղքատ, թալանուած, հայ քահանաներուն մեծ մասը գրել – կարդալ չգիտէր: Քաղաքի հայ բնակչութեան մեծ մասը վրացախօս էր, բոլոր գրութիւնները կը կատարուէին վրացերէն եւ միայն ժամասացութիւնը կը յիշեցնէր հայերէնը :

Մեծ դժուարութիւններու դինով, երբեմն բարձրագոյն իշխանութեան միջամտութեամբ կը յաջողի մինչեւ 1818 կարգաւորել թեմին կրօնական – եկեղեցական կեանքը :

Սակայն Ներսէսի ուշադրութեան կեդրոնը , հիմնական նպատակը կանոնաւոր ուսումնարանի մը բացումն էր :

Այդ շրջանին ուսումնարաններ կը բացուին հայաշատ քանի մը քաղաքներու մէջ : Այսպէս, 1810ին Աստրախանի մէջ կը բացուի Աղաբաբեան դպրոցը, 1815ին, Մոսկուայի մէջ՝ Լազարեան ճեմարանը :

Մօտաւոր հաշիւներով ան կ՝ենթադրէ , թէ ուսումնարան մը հաստատելու համար անհրաժեշտ է երեսուն հազար ռուբլի: Կը մտածէր , որ եթէ Վրաստանի թեմին աւելի քան 12 հազար ընտանիքէն ամէն մէկը նուիրէ մէկական ռուբլի, կը գոյանայ կէսը, մնացած գումարը կը հաւաքէ միւս թեմերէն եւ դուրսէն :

Ոգեւորուած այդ միտքով՝ 1814ին խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Թիֆլիսի հայ հասարակութեան աչքի զարնող անձերը՝ ազնուականներ, առեւտրականներ, որոնց կը խօսի հայ ժողովուրդին տխուր ներկային, անոր մտաւոր խաւարին մասին : Ապա կը յայտնէ իր ծրագիրը : Հաւաքուած հայ մեծամեծները, որոնք իրենց կեանքին մէջ ժամկոչ Եղիազարի խանութ – վարժատունէն զատ բարեկեցիկ ուսումնարանի մը մասին ըմբռնում չունէին, լսելով Ներսէսի ներկայացուցած ապագայ ուսումնարանին հոյակապ նախագիծին եւ այդ նպատակին համար պահանջուող երեսուն հազար ռուբլի գումարի մասին , կը զարմանան ու կը գտնեն անիրագործելի: Կը ցրուին փսփսալով՝ «վարդապետը պանք է ուզում շինել»:

Սակայն Աշտարակեցի չի յուսահատիր եւ յամառ ու անխոնջ եռանդով կ՝անցնի գործի : Ներսէսի շինարարական ձեռնարկները հետզհետէ նոր տրամադրութիւն կը ստեղծեն ժողովուրդին մէջ: Ուսումնարանի շինութեան օգտին Թիֆլիսի մէջ կը սկսի դրամական, շարժական եւ անշարժ գոյքերու, մեծ ու փոքր նուիրատուութիւններու լայն շարժում մը :

1816ին Վրաստանի հայ ազնուականներէն Սարգիս Եսայեան Լոռիս Մելիքեանց Պետերբուրգէն լսելով Ներսէս Արք.ի կոչը, կ՝ուղարկէ առաջին նուէրը՝ հինգ հարիւր ռուբլի թղթադրամ, աղերսագիրով խնդրելով ընդունիլ այդ գումարը իբրեւ « ազբիւր ամենայն բարեաց առաջնոց եւ վերջնոց ազգի Հայոց »: Քանի մը օր ետք վանքին եկեղեցիին աւագ քահանան Ներսէսին կը ներկայացնէ երեք հազար ռուբլիի մուրհակ մը, որով Յովհ. Լազարեան 1801ին կտակած էր այդ գումարը ստանալ իր ժառանգորդներէն՝ որեւէ բարեգործական ուսումնական նպատակի համար: Ժառանգը՝ Յովակիմ Լազարեան , 1818ին այդ գումարը կը վճարէ տոկոսով՝ հինգ հազար ռուբլի թղթադրամով, ատկէ զատ, նոյն նպատակին համար 1820ին լրացուցիչ վճարում մը եւս երկու հազար ռուբլի թղթադրամ :

Կ՝արձանագրուին նաեւ ուրիշ կարեւոր գումարներ: 2800 թղթադրամ ռուբլի Թովմաս Յովհաննիսեան Դաւթեանցի ժառանգորդներուն կողմէ, չորս հազար ռուբլի՝ Խոսրով խան Ղայթմազեանի կողմէ եւայլն :

Կային նաեւ բարոյապէս քաջալերողներ: Յովակիմ Լազարեան 1820 Դեկտեմբեր 10ին կը գրէր Ներսէսի, որ շուտով կառուցանէ վարժարանը , որովհետեւ « ... մանաւանդ զի ցաւեցմամբ սրտի տեսանեմ զմանկտիս այդի առաջնոց անձանց եւ ժողովրդականաց տակաւին զուրկ ի մայրենի իւրեանց լեզուագիտութենէ եւ վարժ ի լեզուի Վրաց եւՌուսաց »:

Քաջալերուած այս նուիրատուութիւններէն, ձեռնամուխ կ՝ըլլայ ուսումնարանի շինութեան գործին : Նախ, իբրեւ եկամուտի հիմնական աղբիւր, շինել կուտայ 32 կամարակապ խանութներ, քաղաքին զանազան մասերուն մէջ կը դնէ եկեղեցապատկան տուներ եւ միայն 1821 Նոյեմբեր 21ին կը սկսի ուսումնարանի շինութեան :

1822 Փետրուար 7ին հանդիսաւոր կերպով կը կատարէ ուսումնարանին հիմնօրհնէքը, ներկայութեամբ Երմոլով կուսակալին, մեծ անձնաւորութիւններու, հոգեւորականներու եւ ժողովուրդի մեծ բազմութեան :

Շէնքին շինութիւնը կ՝աւարտի 1829ին, սակայն 1824 Դեկտեմբեր մէկէն սկսեալ կ՝օգտագործուին առաջին երկու յարկերը :

Իր ժամանակին այդ շէնքը եղած է Թիֆլիսի առաջին հոյակապ կառոյցը , որ կը գրաւէր բոլորին ուշադրութիւնը : Ներսէսի վկայութեամբ արժած է աւելի քան քառասուն հազար ռուբլի :

Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(Շար. – 1)

«ՍԱՍՆԱՅ ԾՌԵՐ»Ը

Հայաստան միտքի եւ երեւակայութեան երկիր է: Հոն մարդիկ, ժայռերու նման, ձիերու վրայ նստած , կռուած են երեք օր 3 դիշեր, եւ անոնց ձայնը հնչած է որոտումի նման : Սասունը հաւանաբար ա՛լ չկայ : Այժմ Հայաստանը Խորհ. Միութեան մէկ մասն է :

Հայաստանի գաղտնիքը «ու» կախարդական շաղկապին մէջ է. արեւելք ու արեւմուտք, Քրիստոս ու Ալլահ, սեւ ու սպիտակ, ճշմարտութիւն ու հաճոյաբանութիւն : Երկիր մըն է, ուր հակադրութիւնները կը միանան եւ կը ձուլուին իրարու հետ. խաղաղասէր, պատերազմող, ծանր պայմաններուն դիմացող եւ անհոգ ապրող երկիր մը :

Հայ գրականութիւնը քիչ ծանօթ է Արեւմուտքէն: Թարգմանութիւնները շատ չեն եւ ոչ ալ առանձնապէս ուշադրաւ : Սակայն հայ գրականութիւնը ունի գրաւոր աւանդութիւն՝ Ե.դարէն սկսեալ, երբ հայկական դպրոցներուն մէջ Պղատոնի եւ Արիստոտէլի գործերը կը կարդային, եւ երբ « Աստուածաշունչ»ը թարգմանուեցաւ հայերէնի : Բանաւոր գրականութիւնը, ի հարկէ, շատ աւելի հին է, ծանօթ է դեռ այդ ժամանակներէն , երբ թերեւս ամբողջ Ասիոյ մէջ ընդհանուր պատմութիւն մը կը պատմուէր, պատմութիւն մը, որ իր արձագանգը դտաւ Հոմերոսի մօտ եւ Հին կտակարանին մէջ: Եթէ կարելի ըլլար պատմել այդ պատմութիւնը, թերեւս անոր մէջ ճանչնայինք մարդկութեան ամէնէն վառ երազները :

Լեւոն Սիւրմէլեան սքանչելի գործ կատարած է՝ անգլերէնի թարգմանելով «Սասնայ ծռեր»ը: Թէ որքան է թարգմանութիւնը հարազատ բնագրին, կը թողունք հայ գիտնականներուն, բայց իբրեւ գունագեղութիւն, սեղմ, ագլեւամերիկեան արձակով գրուած գործ, ան ուղղակի հաճոյքով կը կարդացուի :

Պատմութիւնը կը սկսի «գնալ», աւելի ճիշդ՝ «Խալիֆա» բառով, քանի որ դեռ նոր Պաղտատի ամենազօր խալիֆան իր վեզիրը ուղարկած էր Հայաստան՝ հարկ հաւաքելու, երբ վեզիրը Կապոյտ ամրոցին պատուհանէն կը տեսնէ ապշեցուցիչ լոյս մը: Աղջիկ մըն էր, որ կարծես կ՝ըսէր արեւին. « Դուն մայր մտիր, ես լոյս կուտամ քո փոխարէն»: Վեզիրը տեղն ու տեղը կը սիրահարի աղջկան : Յետագային կռիւներ տեղի կ՝ունենան այդ աղջկան համար, որ Հայաստանի թագաւո-

ԽԱՌԱ-ԽԸՐԽԱ

(ՊԱՏԿԵՐ)

Ա.

— Մայրիկ, սոված եմ, մի կտոր հաց, ասաց զարթելով մանուկը մօրը :

— Համբերէ զառնուկս, քիչ համբերէ, հայրիկը հիմի բազարից կը բերէ, ասաց Նունա բաջին եւ հառաչեց տղին մօտենալով : Առաջ վեր կաց, լուացուիր, հագիր տղամարդու պէս, յետոյ հաց ուղէ եւ խոտակ ձեռքով կեր :

— Քաղցած եմ, սիրտս խառնում է, ըհը՛, ըհը, սկսեց տրտնջալ երեխան :

— Դու խելօք տղայ էիր, իմ խօսքն հասկանում էիր, քեզ ի՞նչ եղաւ, հիմի ուր որ է՝ հայրիկդ կը գայ, խրախուսելով հագցնում էր Նունան երեխային շորերը : Տխուր էր մօր դէմքը, թէեւ նա ցանկանում էր ժպտող երեւալ :

Մայիսի սկզբներում սրանից քսանումէկ տարի առաջ, (1872 թ.) Կարինի էրզինկեանի — դռան թաղի մի խրճիթում ապրում էր Նունա բաջին (քոյր): Ամուսինը՝ Նարիմանցի Մամօն էր, որը փայտ կոտրելով էր պահում իր ընտանիքը, բայց դուռ – դրացի ճանաչում էր իսկապէս Նունային, ամէն տեղ յիշւում էր Նունայի անունը, ամէնքը ասում էին, Նունայենց Մամօն: Ամէն դրկցի գործի օգնութեանը հասնում էր Նունան, ամէնքի հետ մօր ու քրոջ նման էր վարւում եւ թէեւ վարձատրւում էր, բայց շատերին ինքն էլ էր նպաստում, եւ քամակից խառա – խրխան (գործի մէջ հագնելի սեւ շոր – մխնոց) երբեք չէր հանում: Փոքր ընտանիք չէր, Նունան ունէր չորս որդի, որոնցից երեքը փոքրիկ աշակերտներ էին դարբնի, մաշկակարի եւ սափրիչի մօտ , իսկ չորրորդը վերեւ յիշուած երեխան էր, չորս էլ աղջիկ , ամենափոքրին դեռ դիեցնում էր մայրը :

Մեծ աղջիկը՝ Էսման, որ Նունայի անդրանիկ զաւակն էր եւ հազիւ տասնուհինգ տարուան լինէր, աւելում էր բակը: Պարզ էր օրը, արեգակը դեռ հազիւ մի նիզակի բարձրութեամբ բարձրացել էր լերան գագաթից, սարի, ձորի, դաշտի դալարը իրենց արծաթափայլ ցօղերով ծփում էին եւ անթիւ ճաճանչներ սփռելով խաղտացնում ու զմայլեցնում դիտող աչքերը : Էսման էլ փշոտ թփերում աճած ու բացուած կոկոն վարդի նման ,թէեւ աղքատիկ մխնոց հնոտիներում փաթաթուած, բայց դեռահաս չքնաղ պատկերով գրաւում էր անցնող – դարձողի ուշադրութիւնը : Նրա բարձր հասակը, բարակ մէջքը, բոլորակ դէմքը , խոշոր ու սեւ սեւ աչքերը իրանց երկար թեւթեւիչքներով ու թաւ ունքերով, բազմահիւս սաթի նման փայլուն ծամերը ,մինչեւ արմուկը բաց ձիւնի նման սպիտակ դաստակները կարող էին ամէն մէկի ուշքը գրաւել :

Տխուր էր խեղճ օրիորդն էլ, աւելում էր եւ երբեմեն երբեմն կանգնելով՝ դիտում էր շուրջն ու հառաչում: Գուցէ նա էլ սոված էր, նա էլ քաղց էր զգում , գուցէ հոգեկան քաղց ունէր ... Այդ միջոցին փողոցից անցան Հաջի Աբդալի ընտանիքի բազմերանդ ջարդեահները (եղի լծուած մի տեսակ ծածկուած կառք, որով ճանապարհորդում են թիւրք կանայք), որոնք գնում էին Իլիջայի ջերմուկները՝ ամառանոց :

Էսման նկատեց Հաջի Աբդալի դեղնած աղջկան իրա խառախրխայով (դիպակ շրջազգեստ), զարդարուած թանկագին ոսկիներով եւ գոհարներով: Մոռացաւ գլուխը խեղճ աղջիկը, յափշտակուեց , մօտեցաւ գրանը պճնածներին աւելի լաւ դիտելու համար ու աչքերը յառած երկար ժամանակ մնաց սառած, դրան սէովին կրթնած : «Զառ – խառա խրխան » (ոսկեթել դիպակով շրջազգեստ) գրաւել էր նորա ուշքը, բայց նորա դեղն էր վազուց գրաւել Հաջի Աբդալի որդու՝ Էօմէրի սիրտը, որը առթից օգտուելով՝ երկու անգամ ձիու գլուխը ետ դարձրեց Էսմային կրկին ու կրկին անգամ դիտելու եւ փափաքն առնելու յոյսով :

— Էսմա, զոռաց յանկարծ Նունան ներսից, Էսմա, ոչ ու փուչ, էդ ո՞րտեղ ես, շուտ արա, պրծիր :

— Ահա պրծայ, մայրիկ, պատասխանելով շտապեց գործին թշուառ աղջիկը , սրտի խորքից ծանր կերպով կրկին հառաչելով :

— Ինձ ո՞վ կտայ զառ – խառա–խրխա, ասում էր մտքումը խեղճ Էսման եւ մտածում, թէ որքան կը սազէր իրան այդպիսի թանկագին զառերը: Խարախրխա (մխրոց սեւ «հասարակ կապոյտ կտաւից» շրջազգեստ) շա՞տ եմ գտնում :

— Էսմա, պրծիր, երթանք, կրկին բըզաւեց մայրը եւ տղի ձեռքից բռնած դուրս եկաւ : Էսման արդէն վերջացրել էր գործը :

— Դէհ, էհրամդ ծածկիր, երթանք , ասած ու երկնցուց աղջկան շագանակագոյն բրդէ ծածկոցը :

— Է՞ս խառա – խրխայով (մխնոցով) ինչպէս զամ, մայրիկ, հարցրեց դողդողալով Էսման :

— Չէ, խառա –խրխադ ես հագնելու , պատասխանեց զայրացած մայրը, ո՞ւր ենք գնում, որ... եղնջի ձորը : Դրան ի՞նչ է եղել, թէ զաթ զաթ սնտուկում դարսած ունիս, զառ խրխաներ, ուզում ես մէկ մէկ ցոյց տալ աշխարհին :

ԱՏՐՊԵՏ

(1 Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԹԼԷԹԻԶՄԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԻՇՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1955ին Հալէպի Հ. Մ. Ը: Մ.ի անդամ Երուանդ Տէմիրճեան՝ Սուրիոյ մրցանշապահ եղած է: Եդիպտահայ Ռաֆֆի Նիզիպլեան 15 երկվայրկեանէ քիչ մը աւելի:

200 Մ. ցանկարշաւ.— Իկոր Տէր–Յովհաննիսեան 24″ 3 (1959), Լ. Մէլիքեան Հայաստան 25″ 2 (1956):

400 Մ. ցանկարշաւ.— 1956ին Եւդենի Առաքելեան համամիութեան պատանի ախոյեան 55″ 7: Օսիքա ցանկարշաւի Հայաստանի լաւագոյն մարզիկներէն մին եղած է:

Մարաթոն.— 1961ին Ալէքսէյ Կոնով «Խորհ. Միութեան փոխ – ախոյեան» 2 ժամ 24′ 21″ 4:

Այս մարզիկը եղած է նաեւ ութ հարիւր եւ երկու հազար մեթրի Հայաստանի ախոյեան: Միեւնոյն ժամանակ լաւ fրոսմէն մըն է, 1962ին Փարիզ եկաւ եւ «Իւմանիթէ» օրաթերթին կողմէ կազմակերպուած fրոս fընթրիի մրցման մէջ Բ. հանդիսացաւ: 1964ին շահեցաւ «Պրաւդա» օրաթերթի կողմէ կազմակերպուած միջազգային fրոս fընթրիի մրցումը: 1960ին Հռոմի մէջ, Խ. Միութեան ոզիմպիական ներկայացուցիչ, Ը. 3000 մ. արդելավազքի մէջ 9′ 18″ 2:

Ներկայիս իր ժամանակը յատկացուցած է աշակերտներուն, մեծ բաց մը թողլով Հայաստանի մարզական կեանքին մէջ: Թերեւս Աշիկ Մխիթարեան այդ բացը զոցէ:

Բարձրութիւն ցատկել.— Մարտուն Գօչարեան (Հայաստան), 2 մ. 01 (1959, Երեւան – Լենինական – Կիրովական մրցման ընթացքին): Իկոր Տէր – Յովհաննիսեանի տասնամարտի լաւագոյն արդիւնք երկու մեթր:

15 Յունիս 1913, Մարզուանի Ս. Սահակեան Ազգ. վարժարանի աշակերտ Շմաւոն Տէր – Պետրոսեան մէկ մեթր 98 (տես «Մարմնամարզ», 7 Յուլիս 1913ի թիւ, յաջորդ թիւերուն մէջ վրիպակի չէ ենթարկուած):

Ձողով ոստում.— Վերջերս պատանի մարզիկ մը, Մելիքեան չորս մեթր 50, ինծի ծանօթ հայկական լաւագոյն մրցանիշը: Իկոր Տէր – Յովհաննիսեանի տասնամարտի լաւագոյն արդիւնք չորս մեթր 20:

Սփիւռք.— Յովիկ Կարապետեան երեք մեթր 75 (4 տարի յաջորդաբար Իրանի ախոյեան), 1956 – 1960: Գերմանահայ նշանաւոր թենիսմէն Մաքս Պարոնեան 3 մեթր 75:

Երկայնութիւն ցատկել.— Իկոր Տէր – Յովհաննիսեան ութ մեթր 31, (տասնամարտի մրցանիշ 7 մեթր 50): Ռազմիկ Թումանեան (Հայաստան) եօթը մեթր 20: Պերճ Տէտէեան (Եդիպտոս) եօթը մեթր տասը (1950, Եդիպտոսի մրցանիշ):

Իկոր Տէր – Յովհաննիսեանի հայրը Ա. բամ՝ Հայաստանի մրցանշապահ եղած է, իր մրցանիշը կոտրած է Հայկազ Սաֆարեան եօթը մեթր 08ով (զոհուած պատերազմի դաշտին մէջ, Բ. աշխարհամարտի ընթացքին Ֆինլանտական ճակատին վրայ): Ըսողներ կան թէ, Խ. Միութեան նախկին ախոյեան (եօթը մեթր 50) Մանտապաշ Մատաթոֆ (Պաքու) Հայ է: Ա. անդամն է որ Մանտապաշ անունով Հայու մը կը հանդիպիմ, եթէ տեղեկութիւնը ճիշդ է:

Երեք քայլ ցատկել.— Ռազմիկ Թումանեան 15 մեթր 81 (1962): Պերճ Տէտէեան 1950ին 14 մեթր 24ով Եդիպտոսի մրցանշապահ եղած է: Իկոր Տէր – Յովհաննիսեան 16 տարեկանին 13 մեթր 89 ցատկած է: Սամուէլ Մանուկեան 14 մ. 85, Հայաստանի պատանեկական մրցանիշ (1966):

Վալանսցի մարզիկ մը Ռէժիս Մաթհեան 14 մեթր 60, բայց իր հայկական ծագմանը մասին ոեւէ փաստ չունիմ: Մէկ մեթր 75 բարձրութիւն կը ցատկէ, 110 մ. ցանկարշաւը 19″ով կը բռնէ (1961–1962):

Գունտ նետել.— Վարդան Յովսէփեան, (Հայաստան) 18 մեթր 88 (1960): 1956ին Վ. Շահինեան (հաւանաբար Նոր Նախիջեւանցի) Ռուսիան ներկայացուցած է, «Խորհ. Միութեան Սպարտակիատներուն» մէջ, Դ. հանդիսանալով: Իկոր Տէր – Յովհաննիսեանի տասնամարտի լաւագոյն արդիւնք 13 մեթր 56:

Ամերիկա Սթիվըրտ Թոմփսըն (Թովմասեան) 16 մեթր 51ով Հ. Մ. Ը. Մ.ի՝ եւ 17 մեթր 03ով ամերիկեան բանակի ախոյեան (1954 – 1955):

Սկաւառակ.— Է. Թովմասեան յիսուն մեթր 05 (1959): Վարդան Յովսէփեանի անձնական մրցանիշ 49 մեթր 30: Իկոր Տէր – Յովհաննիսեան տասնամարտ 40 մ. 71, իր հայրը Խորհ. Միութեան նախկին մրցանշապահ (1934 – 1935):

Փարիզի մէջ Սիմեան 42 մեթր 01, նոյն մարզիկը՝ գունտ նետել 13 մեթր 57, սակայն իր հայկական ծագմանը մասին որեւէ փաստ չունիմ:

Նիզակ.— Հայաստանէն Սովնիքով (1951) 69 մեթր 70: Վարդան Յովսէփեան 1951ին 42 մեթր 83ով Խորհ. Միութեան «պատանեկական մրցանշապահ» եղած է: Իկոր Տէր – Յովհաննիսեան տասնամարտ 45 մեթր 98:

Մուրճ.— Հայաստանէն Ռ. Փիլոսեան վաթսուն մեթր 64 (1966): Իվան Կուպեան (Եուկոսլաւիա, 1948ին Լոնտոնի մէջ ոզիմպիական փոխ – ախոյեան), սերունդ Թրանսիլվանիոյ հին հայ գաղթականներուն, 59 մեթր 69 (1955): Իր հայկական ծագումը ճշդուած է, Պոլսոյ մէջ:

Տասնամարտ.— Հին հաշուետախտակով Իկոր Տէր – Յովհաննիսեան 7184 կէտ: Հայաստանէն Վ. Քուզմին 5764 կէտ: Նոր հաշուետախտակով Օ. Ղիպիանի 5842 կէտ հաւաքեց (1966):

Զինուորական տասնամարտ.— Վ. Մամաջանեան այս տարի Անդրկովկասի զինուորական ախոյեան, «առաջին դասակարգի արդիւնքով մը»: Ֆրանսայի մէջ Մինասեան յաջող կերպով մասնակցած է Ֆրանսական բանակի ախոյենութեանց, Է. հանդիսանալով (1962):

Գոց սրահի մրցանիշներ.— Իկոր Տէր–Յովհաննիսեան՝ վաթսուն եարտա 6″ 3, հարիւր մեթր 10″ 7, ձօղով ոստում 4 մ., 110 մեթր ցանկարշաւ 15″ 2, երկայնութիւն ութ մեթր 23 (աշխարհի մրցանիշ), բարձրութիւն մէկ մեթր 90: Վարդան Յովսէփեան 18 մեթր 60 (1961ին Եւրոպայի մրցանիշ) գունտ նետելու մէջ:

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

46ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

46 տարիներ սահած են այն օրէն՝ երբ Տաւրոսի փառապանծ զագաթին վրայ, մեր Հաճնոյ քաջարի եղբայրները եւ քոյրերը կերտեցին Հայոց պատմութեան մէջ երկրորդ Վարդանանց մը: Քաջն Վարդանի կազմակերպած բանակը իր եւ Ղեւոնդ Երէցի առաջնորդութեամբ կ՚երթար ճակատելու պարսակական հզօր բանակին դէմ, ոչ միայն հաւատքի այլեւ գոյութեան կռիւ մըն էր որ տեղի կ՚ունենար:

Թուրքն էր որ կուգար վերակրկնել վերին Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մէկուկէս միլիոն Հայութեան բնաջնջման ոճրային ծրագիրը: Հազարաւոր նահատակներու վրէժէն գլուխը վեր ցցած Հաճընցին ցոյց պիտի տար իր վերապրելու կամքը: Վերապրելու կամքը պիտի ծնէր իւրաքանչիւր Հաճնցիի մէջ 1915էն մինչեւ 1919ի չարչարանքի ու հալածանքի տարիներու, Տէր – Զօրի եւ Միջագետքի անապատներու մէջ անօթութեան եւ ծարաւի կիզիչ արեւին տակ: Իւրաքանչիւր ընտանիքէ հազիւ մի քանի հոգիներ ողջ մնացած՝ կուգային իրենց պապենական երկիրը վերականգնելու: Անողոք թշնամին ոչ միայն կողոպտած էր Հաճընը, այլ եւ հրկիզելով մոխրակոյտի վերածած էր քաղաքը ու միայն վայրի մացառներ բուսած էին աւերակոյտին վրայ, քաղաքին հետքն իսկ մնացած չէր: Հայկական կամքը հոս է որ իր ստեղծագործ նկարագիրը ցոյց պիտի տար: Պէտք էր ոչինչէն կերտել: Կեանքը վերստին կը վերակենդանանար: Թշնամին դարանակալ կը սպասէր: Հաճընցիին կորովին եւ ստեղծագործութեան մէջ տեսաւ իր պարտութիւնը: Վեց հազար Հաճընցիներ մէկուկէս տարի խաղաղ կերպով կը սկսին վերականգնել Հաճընը: 1920 Մարտ ամսուան սկիզբը, քեմալական բանակը եւ հազարաւոր խւժան կը պաշարեն քաղաքը, չորս կողմէն: Տեղւոյն քաղաքապետին՝ Կարապետ Զալեանի գլխաւորութեամբ ինքնապաշտպանութեան կոմիտէ մը կը կազմակերպուի: Հրամանատար կը կարգուի հերոս Ճէպէճի, փոխ – հրամանատար Ա. Կայծակ: Պէտք էր Տաւրոսեան առաջին բերդը պաշտպանել: 150 հազար Հայութիւն, որ խռնուած էր Կիլիկիոյ մէջ, ակնապիշ կը սպասէին Հաճնոյ ճակատագրական կռուի ելքին: Խոստացուած օգնութիւնը չի հասնիր: Ինը ամսուան յամառ դիմադրութիւն մը:

1920 Հոկտեմբեր 15ին Հաճընն կ՚իյնար Վահկայ բերդէն շատ քիչ հեռու, ուր Ռուբէն իշխանը դրած էր Կիլիկիոյ թագաւորութեան հիմնաքարը:

Կ՚արժէ կարդալ Յ. Պօղոսեանի Հաճընի ընդհանուր պատմութիւնը եւ Սեդրակ Թէրզեանի մեծահատոր Հաճնոյ ինը ամսուան դիւցազնամարսը: Հաճընցիք համերաշխաբար կուրծք տուին թշնամիին, անոնք մէկ իտէալ ունէին, — հայ ապրիլ, ոչ միայն իրենց համար, այլեւ գալիք սերունդներուն:

Սփիւռքի Հաճընցիները 1958 Նոյեմբեր հինգին հիմը կը դնէին «Նոր Հաճըն» աւանին՝ Հայաստանի մէջ, որ արդէն աշխարհագրութեան վրայ յիշուած է: «Նոր Հաճնոյ» հիմնաքարին վրայ պիտի արձանագրուի վեց հազար դիւցազներու յիշատակը: Այդ յուշարձանէն պիտի յառնէ Նոր Հաճնոյ սերունդին իտէալը, — Հայ էինք, Հայ պիտի մնանք:

Ամէն տարի վերյիշենք սոյն թուականը, ուր որ ալ գտնոիւնք: Հաճընցիներ, քով քովի գալով վերակենդանացնենք մեր պայքարին դրուագները եւ երկիւղածօրէն խոնարհինք մեր հերոսներու անմահ յիշատակին առջեւ:

Մ. ԳՐԱՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

Պարոնը հարցումիս չպատասխանեց եւ տարբեր նիւթերու մասին խօսեցաւ, մինչեւ որ վերադարձանք Նէօյիի իր կոկիկ աշխատասենեակին խաղաղիկ առանձնութեան: Այն ատեն սիկառի տուփ մը բանալով ըսաւ ինծի:

Նորին Վեհափառութիւնը անարդող նամակներուն այս երիտասարդ հեղինակը հոս ծանօթ է Ֆրանց Զիլիկէր անունով, բայց իրականին մէջ արքայական գունդին ընդհանուր հրամանատար զօրավար Ֆօն Թրաութմանի շնորհազուրկ եւ ամէն ստորնութեան ընդունակ զաւակն է ան:

— Ծերունի Ֆօն Թրաութմանի որդին, կրկնեցի ապշահար, չկրնալով ականջներուս հաւատալ: Բայց հայրը գիտէ՞ իրականութիւնը:

Պարոնը դէմքի ծամածռութեամբ եւ ուսերու ցնցումով մը միայն պատասխանեց:

Յետոյ երբ պատմեցի իրեն «Սփլանատ»ի պատահածը, ըսաւ.

— Ահա ամէնէն շահագրգռականը: Իսկոյն Պերլին վերադարձէք, եթէ կը հաճիք եւ պատմեցէք Կայսեր հոս տեսածնիդ: Նորին Վեհափառութիւնը այդպէս հրամայած է ինծի:

Որքան ալ հետաքրքրուած էի, բայց եւ այնպէս մեծ յուզում մը կը զգայի այդ զաղրելի նամակներուն բուն հեղինակը գտնուած եւ ճշդուած ըլլալուն համար:

Պարոնը պատմեց թէ ինչ անխոնջ համբերատարութեամբ երկար շաբաթներ հսկած ու հետապնդած էր այս գործը եւ կրցած էր միացնել իր հետախուզութիւններուն բոլոր ծայրերը: Ըսաւ թէ ինչպէս երիտասարդին ետեւէն գացած էր մինչեւ Անժէր եւ Ֆրանսայի բոլոր այն միւս քաղաքները ուր նամակատան կը յանձնէր ան իր նամակները, եւ թէ ինչպէս քայլ առ քայլ հետեւած էր, բազմաթիւ անդամներ անոր դէպի Պերլին կատարած ճամբորդութիւններուն:

Հրամանատարին այդ անարժան զաւակը զետեղուած էր լաւ զօրագունդի մը մէջ, բայց յետոյ կեղծարարութեան համար երկու տարի բանտարկուելէ ետք, բանակէն վտարուած էր: Անկէ ետք մասնակցած էր միջազգային ճարպիկ գողերու ընկերութեան մը, որ մեծ պանդոկներու մէջ կը գործէր եւ այդպէսով «պանդոկի մուկ» մը եղած էր: Վերջապէս ատելութեամբ լեցուած Կայսեր հանդէպ որ զինքը հետապնդելու եւ ձերբակալելու հրաման տուած էր, ան գաղտնի յարաբերութեանց շնորհիւ կրցած էր տեղեկանալ Փոցտամի գայթակղութիւններուն բոլոր մանրամասնութիւններուն, որոնք աւելի ամօթալի ընելու համար չափազանցած ու ընդոծին մանրավէպերով ճոխացուցած էր: Զանոնք իր անստորագիր թղթակցութիւններուն մէջ քօղաղերծելով հաճոյք կը զգար:

Եւ երբեք պիտի չճանչցուէր եթէ, պէտք եղած թուղթը՝ Փրովանսի բնակավայրին մօտիկ այդ փոքրիկ կրպակէն գնելու անխոհեմութիւնը չգործէր:

Երեք օր ետք, իրիկուան դէմ հասայ Փոցտամ եւ Կայսեր մասնասենեակին մէջ կանգնած՝ Փարիզի մէջ տեսածներուս հաշուետուութիւնը կ՚ընէի աշխուժով:

— Այդ մարդը շատ բան գիտէ, բայց ... ի՞նչպէս գիտցած է զանոնք, ըսաւ Կայսրը շրթունքը խածնելով:

Պերլինէն նոր եկած էր եւ քաղաքացիի հագուստ կը կրէր. բան մը՝ որ խիստ հազուադէպ էր: Ապահովաբար որեւէ տեղ բարեկամի մը այցի գացած էր ծրպտուած:

Կայսրը աւելցուց.

— Վաղը առաւօտ գացէք տեսէք Շունքէն եւ ըսէք իրեն որ այս երիտասարդ յիմարին եւ ձեր բարեկամներուն՝ Պրայթէնպախներու միջեւ գոյութիւն ունեցող կապակցութիւնը գտնէ: Յետոյ վերադարձէք դարձեալ որ հաշիւ տաք ինծի:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յովհաննէս Աճէմեան Գէորգ Հալաճեանի մահուան առթիւ հարիւր Ֆրանք կը նուիրէ «Հայաստան»ի :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Այրի Տիկին Տիգրանուհի Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Գալճեան իրենց խնամիին՝ Գէորգ Հալաճեանի մահուան առթիւ հարիւր Ֆրանք կը նուիրեն «Հայաստան»ի :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգային Կեդր. վարչութիւնը իր եւ Ազգային Երեսփոխանական Ժողովին անունով խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ Ազգային երեսփոխան՝ Պ. Արամ Շտոյեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իր Թոռան կսկծալի մահուան քառասունքին տխուր առիթով :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին գումարը	137·457
Պ. Եդուարդ Ըշըլեան (Մատրիտ)	245
Պ. Լեւոն Զամիչեան	100
Ակոնայեան ընտանիք (Պուէնոս Այրէս) Գուրգէն Ակոնայեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի	100
Պօյաճեան ընտանիք (Պուէնոս Այրէս) Գուրգէն Ակոնայեանի մահուան առթիւ փ. ծաղկեպսակի	100
Պ. Հրանդ Ակոնայեան իր եղբօր Գուրգէն Ակոնայեանի յիշատակին	100

Պ. Ալեքսանտր Օհանեան Տիկին Զապէլ Լօքմակէօզեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն, Տէր եւ Տիկին Մըկըրտիչ Գընաճեան եւ զաւակը իրենց մօրեղբօր Յովհ. Մխճեանի յիշատակին 50, Այրի Տիկին Էլիզ Քիւրքճեան իրենց մօրեղբօր Յովհ. Մխճեանի յիշատակին 50, Տիկին Մարի Թագւորեան (Կրընոպլը) իր Թոռանը հարսանիքին առթիւ 50, Տէր եւ Տիկ. Պահատուրեան Գուրգէն Ակոնայեանի մահուան առթիւ փոխ. ծաղկեպսակի երեսուն Ֆրանք :

Ընդհ. գումար՝ 138,402 Ֆրանք :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի հանրապետութեան շրջանը — Յեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը :

Յաւելուածներ :

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ :

Դիմել՝ Հրանտ-Սամուէլեան Գրատուն :

ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հաստատութեան քննիչ յանձնաժողովը կը յայտարարէ. «Գումարը առաջին եռամսեայի պատրաստ ըլլալով, կը խնդրուի օգտուող տղոց ծնողքներէն եւ հաստատութիւններէն ներկայանալ Հինգշաբթի 20 Հոկտ. 1966 :

11, Square Alboni, PARIS (16e)

Ստանալու համար ամէն մէկին որոշուած թոշակը :

Ռ. Մ. Քննիչ Յանձնաժողովի Նախագահ՝ Վ. Է.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար երկու սպասուհիներ կ'ուզուին, ուտելիք եւ բնակարան ապահովուած : Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 32 Բի տը Թրէվիզ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտ. 29ին, Շաբաթ իրիկուն, 6րդ թաղապետարանի սրահը :

×

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Հոկտ. 30ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Ազգ. Տան սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 5ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 3ին ընկերուհի Իրիս Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան : Օրակարգ.— Վարչութեան ընտրութիւն, զանազան հարցեր եւն. :

Ընկերուհիներու ներկայութիւնը ան – Ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նըկատուի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Յայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անդամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 20·45ին, Թէաթր տէ զՄառի մէջ, 66 Բիւ տը Ռոշըշուառ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սըրահին մէջ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ՝

ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ (22 Հոկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին : Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ շրջականերու Հայ Ազգ. Միութեան նստաշրջանը վերջացած ըլլալով, յառաջիկայ տարուան Ա. եռամսեային նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան : Նոր պատրաստուած կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն Ռօնի նահանգը բնակող 21 տարեկանէն վեր Առաքելական – Լուսաւորչական – եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր Հայերը, Հոկտեմբեր 15էն սկսեալ, կը հրաւիրուին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դիւանատունը, իբրեւ անդամ արձանագրուելու եւ ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք տուող պարտաւորիչ անդամաքարտը ըստանալու համար :

Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Յունուար 31 : Այդ թուականէն ետք եկողները չեն կրնար մասնակցիլ 1967ի ընտրութիւններուն :

Արձանագրուելու համար դիւանատուն այցելել հետեւեալ ժամերուն. — Բացի Հինգշաբթիէն ամէն օր, ժամը 16էն 19 : Կիրակի օրեր ժամը 10էն մինչեւ 12 :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մասնակցութեամբ Օր. Պագրբճեանի (մենապար), կովկասեան եւ յունական պարախումբերու :

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը *ՓՐՕվանս* 77 – 73 :

Կարեւոր.— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը* 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ. — ՈՒՍԱՆՈՂ 5 ՖՐ.

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, «Յառաջ»ի վարչութիւնը կը յիշեցընէ թէ միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդունի : Ջերմապէս կը խնդրէ նաեւ որ ազդերը ըլլան ընթեռնլի, գրուին թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն, յստակ գրուին մանաւանդ յատուկ անունները : Հակառակ պարագային թերթիս խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ սխալներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը վերաբացուած է Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 13ին, արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ, 26 Բիւ տէ Քոնվալէսան :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒՒ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈՐՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

LYNCH. ARMENIA, Travels and Studies. 2ème éd. Beirut, 1965, 2 vol. reliure toile, 197 illustration, Carte etc.	125 Fr.
ADONTZ, Etudes Arméno-Byzantines, Lisbonne, 1965, 440 p.	35 Fr.
MANANDIAN, Tigran II et Rome, Lisbonne, 224 pages	15 Fr.
MANANDIAN, The trade and cities of Armenia, Lisbonne, 248 p.	35 Fr.
J. MECERIAN, Histoire et institutions de l'Eglise Arménienne Beyrouth, 1965, Illustr. et Carte	42 Fr.
J. MECERIAN, Le génocide du peuple arménien	9 Fr.
Mgr. JEAN NASLIAN, Mémoires, Vienne, 2 vol. illustrés	60 Fr.
Յ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ, *ՀԱՅ ԱՏԼԱՍ*, *Լոս-Անճելըս, մեծադիր* 328 *էջ, լաթակազմ, բազմաթիւ գունաւոր եւ ոսկեդրուագ նկարներով եւ քարտէսներով : Շքեղ տպագրութիւն :*	175 Ֆր.
Յ. ՔԱԶԱԶՆՈՒՆԻ, *Յետ մահու, հրատ. Ս. Վրացեան, լաթակազմ*	10 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ Յ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք-Խնուս, *Պէյրութ, պատկերազարդ, լաթակազմ,* 584 *էջ*	15·00 Ֆր.
ԷԼԻԶ ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ, Ստուեր եւ Լոյս, *Փարիզ*	13,00 Ֆր.

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Ճոխ մթերք հայերէն եւ Հայոց մասին ֆրանսերէն գրքերու եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններու :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 19 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10741

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.741

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Քիւրտերու քարոզչական մեքենան կը բանի անդադար :

Բացի եւրոպական լեզուով հրատարակուած գրքերէ, պարբերաթերթերու եւ օրաթերթերու մէջ եւս յօդուածներ լոյս կը տեսնեն Քիւրտերու եւ քրտական հարցին մասին :

Երբեմն քարտէսներ ալ կ'ընկերանան այդ հրատարակութեանց, ինչպէս Լա վի Կաթոլիկ Իլլիւսթրէի յօդուածին մէջ (Յառաջ, 15 Հոկտ) : Այս վերջինի քարտէսը կլոր շրջանակով մը ցոյց կուտայ Քիւրտիստանի սահմանները, որոնց մէջ կ'ինյայ Հայաստանը :

Ուրիշ կաթոլիկ թերթ մը՝ Լա Քրուա իր Սեպտեմբեր 22 – 29ի թիւերուն մէջ վեց յօդուածներ հրատարակեց Քիւրտերու մասին, զարդարուած բազմաթիւ լուսանկարներով եւ մէկ քարտէսով :

Յօդուածագիրը՝ Ժան Պէրթոլինօ անձամբ, իր կնոջ հետ գացած է Իրաք եւ այցելած Մուսթաֆա Պարզանիի բանակատեղին : Տեսնուած է ապստամբութեան գլխաւոր վարիչներուն հետ եւ մանրամասնօրէն գրի առած է իր տպաւորութիւնները :

Լա Քրուայի քարտէսը Քիւրտիստանին կը սեփականացնէ Բարձր Հայքէն դէպի հարաւ արեւելք, մինչեւ Պարսից ծոց երկարող հողամասերը, մէջն առնելով Երզընկան, Էրզրումը, Պայազիտը, Վանը, Մուշը, Պիթլիսը, Մալաթիան, Տիգրանակերտը, Մարտինը, Մուսուլը, Ռավանտուզը, Մահապատը, եւն. եւն. :

1949ին Քրտական Ուսումնասիրութեանց Կեդրոնի (Փարիզ) հրատարակած տեղեկատուն — որմէ լոյս տեսաւ 13 թիւ միայն — իր ներքին կողքին վրայ կը հրատարակէր քարտէս մը, Քիւրտիստանի սահմանները Բարձր Հայքէն եւ Արարատէն իջեցնելով դէպի հարաւ – արեւմուտք, մինչեւ Միջերկրական (Ալեքսանտրէթ), մէջն առնելով Մարաշն ու Ուրֆան, յետոյ Սուրիոյ հիւսիսէն դէպի արեւելք Իրաքի եւ Իրանի որոշ մասերը, Քիրմանշահ, Խուզիստան եւայլն, մինչեւ Պարսից ծոց :

Այս ձեւով ներկայացուած Քիւրտիստանի ընդհանուր տարածութիւնն է հինգ հարիւր հազար քառ. քիլոմեթր :

1947ին Լ. Ռանպուի հրատարակած «Քիւրտերը եւ իրաւունքը» գրքին մէջ Քիւրտիստանի տարածութիւնը ցոյց կը տրուի 530 հազար քառ. քիլ. :

Ժէ. դարու թուրք յայտնի ճանապարհորդ Էվլիա Չէլէպի կը գրէ, որ 17 օր պէտք է Քիւրտիստանի մէկ ծայրէն միւսը ճամբորդելու համար : Քիւրտիստանի մաս կը կազմէին այն ատեն, Էրզրումի, Վանի, Հէքքեարի, Տիարպէքիրի, Ճէզիրէի, Ամատիայի, Մուսուլի, Շահրիզորի եւ Արտալանի վիլայէթները :

Բրիտանական Համայնագիտարանը Քիւրտիստանի երկայնութիւնը կը հաշուէ վեց հարիւր, լայնքը՝ 150 մղոն :

Ալպանացի բառագիր Շէմսէտտին Սամի Ֆրաշէրիի Քամուս Էլ-Ալամը (6 հատոր, Պոլիս, 1896) Քիւրտիստանի երկայնութիւնը ցոյց կուտայ 900 քիլոմեթր, լայնութիւնը հարիւրէն 200ի միջեւ :

Մինորսքի ռուսերէն Քիւրտերը անունով գրքին մէջ Քիւրտերու բնակավայր ցոյց կուտայ Արարատէն մինչեւ Պարսից ծոցը :

Ըստ Ապտիւլրահման Ղասըմլուի (Քիւրտիստան եւ Քիւրտերը, Փրակա, 1965), Քիւրտիստանի սահմաններն են. — Արարատէն (հիւսիս – արեւելք) ուղիղ գիծով մինչեւ Զաղրոս եւ Փիշթքուհ լեռներու հարաւը. այդ կէտէն ուղիղ գիծով դէպի արեւմուտք, մինչեւ Մուսուլ անկէ մինչեւ Իսքէնտէրուն (Ալեքսանտրէթ).

այդ կէտէն դէպի հիւսիս – արեւելք մինչեւ Էրզրում, անկէ՝ մինչեւ Արարատ :

Ըստ այս քիւրտ հեղինակին, Քիւրտիստանի տարածութիւնն է մօտաւորապէս 409,650 քառ. քիլոմեթր, այսինքն աւելի մեծ քան Մեծն Բրիտանիան, Հոլանտան, Պելժիքան, Զուիցերիան եւ Տանիմարքան միասին առած :

Այս հողամասերուն 194·400 քառ. քիլ.ը կը գտնուի Թուրքիոյ մէջ, 124,950 քառ. քի.ը Իրանի, 72,000ը Իրաքի եւ 17,300 քիլ.ը Սուրիոյ մէջ : Քիւրտիստանի երկայնութիւնը հիւսիսէն հարաւ հազար քիլոմեթր է, լայնութիւնը՝ հարաւային մասին մէջ երկու հարիւր քիլ. է եւ դէպի հիւսիս երթալով կ'աւելնայ, հասնելով մինչեւ 750 քիլոմեթրի :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆ ՅՈՅՍՈՎ ՃԱՄԲԱՅ ԵԼԱՒ

Տըլըսի օդակայանէն մեկնած պահուն Միացեալ Նահանգներու նախագահը՝ Ճոնսըն յայտարարած է. — « Զեզի կը թողում յոյսերով լեցուն առաքելութիւն մը կատարելու համար, պիտի այցելեմ վեց կարեւոր երկիրներու որոնք գործակցաբար ուրիշներու հետ, սկսած են տեղական նոր կեանք մը ստեղծել Ասիոյ եւ Խաղաղականի մէջ : Մանիյլի մէջ պիտի քննենք Վիէթնամի հարցը : Միասին միջոցները պիտի փնտռենք պատուաւոր խաղաղութեան մը յանգելու, որքան կարելի է շուտ» :

Նախագահին առաջին հանդրուանն էր՝ Հոնոլիւլիւ, ուր պիտի արտասանէր կարեւոր ճառ մը, ծանրանալով մանաւանդ հաւանական հաշտութեան մը վրայ Զինաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ. «Զենք հաւատար յաւիտենական թշնամութեան մը : Ազգերու միջեւ ատելութիւնը պէտք է անհետանայ իր տեղը տալու համար հաշտութեան : Մենք կը նայինք դէպի այն օրը ուր Զինաստանի քաղաքականութիւնը նման հաշտութիւն մը կարելի պիտի դարձնէ : Ինչ կը վերաբերի մեզի, ամէն բան պիտի ընենք որպէսզի այդ օրը աւելի շուտ հասնի :

Գալով Վիէթնամի, նախագահը անգամ մը եւս կը յիշեցնէր ամերիկեան դիրքը. — « Միացեալ Նահանգները վճռապէս որոշած են յարգելու իրենց յանձնառութիւնները Ասիոյ մէջ, ցորչափ վտանգը տպառնայ : Տրամադիր չենք ազատութիւնը զոհելու խաղաղութեան, Ամերիկայի դաշնակիցներուն եւ ամերիկեան ազատութիւնը, Ասիոյ մէջ : Ոչ մէկ երկիր, կրնայ կամ պէտք է կարենայ կարելիութիւնն ունենալու տիրապետելու Խաղաքական շրջագօտիին : Միացեալ Նահանգներու դերը աշխարհի այս մասին մէջ, օգնելու մէջ կը կայանայ : Կրնանք օգնել, պէտք է օգնենք : Այդ պարտականութիւնը է զոր նկատի ունինք, ոչ աւելի» :

Աւստրալիոյ Ատելայիտ Նիուզ թերթը լուր մը կը հրատարակէ ըստ որուն մէկը հեռաձայնած է թերթին խմբագրութեան հաղորդելով թէ հեռաձայնի խօսակցութիւն մը լսած է, մարդոց միջեւ որոնք մահափորձ մը կը պատրաստեն Ճոնսընի դէմ երբ ան Աւստրալիա հասնի :

×Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ Պրաւդա կը գրէ թէ Մանիյլի ժողովը կը գումարուի միջազգային գործունէութեան բնոյթ մը տալու համար, Վիէթնամի ամերիկեան արկածախնդրութեան ծրագիրներուն :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍՈՒՐԻԱՆ՝ ԱՅՍՕՐ

Գ.

Նմանութիւնը աւելի հեռու տանելով կարելի է նոյնիսկ պաշտպանել այն տեսակէտը թէ 1948ի Պաղեստինի պարտութիւնը Դամասկոսի մէջ ունեցաւ այն իրադարձութիւնները որոնք Սըտանէն ետք պատճառ դարձան Բ. Կայսրութեան տապալման : Հրեայ – արաբ պատերազմի նախօրեակին, սուրիական բարձր քաղքենիութիւնը, որ մենաշնորհ դարձուցած էր իշխանութիւնը, արդէն բաւական վարկաբեկուած էր : Պարտութիւնը իր երկար հոգեվարքին սկիզբը ելաւ :

Ժողովուրդը, կատաղութեամբ, հանդիսատես եղած էր զինուորներու նուաստացուցիչ նահանջին : Տասնեակ հազարաւոր պաղեստինցի գաղթականներ, որոնց մէկ մասը սուրիական ընտանիքներու անդամ էին, կը խուժէին, խուճապի մատնուած, իրենց ետին ձգելով իրենց մեռելները, օճախները, ունեցածը :

Այդ շրջանին անդրադառնալով, պատասական ղեկավար մը կ'ըսէր վերջերս. — « Պաղեստինի ողբերգութիւնը հայթայթեց այն վառելանիւթը որ շարժման մէջ դրաւ յեղափոխութեան շարժիչը » :

1954 – 1957 տարիներուն սուրիական բանակը ամբողջութեամբ պատասական, ընկերվարական կամ յառաջդիմական ըսպաներու ձեռքն էր, ինչ որ արեւմուտքի մէջ, վախ մը ստեղծած էր (յետագային տեսնուեցաւ որ հիմնուած չէր) թէ Սուրիա խորհրդային պլոքին ձեռքը կ'իյնայ : Իրականին մէջ զինուորականները միայն բարեփոխման եւ ազգայնական զգացումներէ տոգորուած էին եւ նետուեցան Սուրիա – Եգիպտոս միութեան մեծ արկածախնդրութեան մէջ, որ ձեւով մը, վիժած յեղափոխութիւն մը եղաւ :

Էրիք Ռուլօ կը շարունակէ իր յօդուածաշարքը, եւ այս անգամ կը գրէ Լաթաքիէէն :

« Կ'ուզէի՞ք Նասրի անկողինը պառկիլ : Այդ պարագային, սենեակը քիչ մը աւելի սուղ կ'արժէ, բայց հաստատութեան միակ բաղնիքը կրնաք օգտագործել» : Առաջարկը շատ պարկեշտ է : Ընտանեկան պանդոկը զոր ունի ծովուն ճակատը, առանձնաշնորհն ունեցած է նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասրը ընդունելու, քանի մը անգամ, Սուրիա – Եգիպտոս Միութեան ատեն :

Սենեակը քաղքենի ձեւով կահաւորուած է : Հոսկէ Նասր կրնար դիտել Միջերկրականի կապոյտ տարածութիւնը եւ նախագահական եռթը «Ալ Հօրիա» (ազատութիւն) եւ ժողովուրդը որ ժամերով կը սպասէր այն յոյսով թէ կրնայ տեսնել « արաբականութեան ախոյեանը » :

Այն ատեն Ռայսին ամէն մէկ երեւումը ծայրայեղ խանդավառութիւն կը ստեղծէր, երկու հարիւր հազար Լիբանանցիներ սահման անցնելով կը միանային Դամասկոսի ժողովուրդին, լսելու համար նախախնամական մարդուն ճառերը : Առաջին անգամ ըլլալով, Սուրիացիք մոռցած էին իրենց կուսակցական, կրօնական, ցեղային տարակարծութիւնները, նոյնիսկ ազգային արժանապատուութիւնը յանուն դարաւոր իտէալին, զոր օսմանեան հարստահարութեան երկար դիշերը, եւ յաջորդող Ֆրանսական հոգատարութիւնը հաւատոյ հանգանակի վերածած էին՝ արաբական միասնականութիւնը : Նասր, Սուէզի իր յաղթանակով իրենց կը թուէր «արդի ժամանակներու Սալահետտինը», որ մոխիրներու ընդմէջէն կրկին կեանք պիտի տար Օմարականներու կայսրութեան եւ քաղաքակըրթութեան որ ճառագայթած էր ժամանակին, Դամասկոսէն Կորտուա, պիտի ազատագրէր արաբ ժողովուրդը Ատլանտեանէն Պարսից ծոց եւ իրեն տար կրկին երբեմնի մեծութիւնն ու արժանապատուութիւնը ու վերադարձնէր բնական հարըստութիւններն : Պարզ էր, Սուրիա նասրական Եգիպտոսի գիրկը կը նետուէր սիրային զեղծումով :

(Շար.)

ՏԽՐՈՒՆԻ ԸՆԿ. ԱՐՓԻԱՐ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ յետ կարճատեւ հիանդութեան Հոկտեմբեր 17ին, իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Արփիար Մարտիրոսեան :

Ողբացեալը բնիկ Պիթլիսցի, 72 տարեկան էր : Իր ամբողջ կեանքը նուիրած է ազգային եւ հանրային գործերու : Կանուխէն մտած է Դաշնակցութեան շարքերը, հոն ալ տանելով հանրանուէր աշխատանք :

Անդամ Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան առաջին օրէն իսկ, մեծ գեր ունեցած է եկեղեցւոյ շինութեան եւ անոր բարգաւաճման համար : Զանք չէ խնայած ամէն ձեւով օգտակար ըլլալու համար իր ազգին ու կուսակցութեան : Մինչեւ անցեալ տարի թաղապետական խորհրդատու էր, իր շրջանին մէջ :

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն :

Շարունակելով յարձակումը Միացեալ Նահանգներուն վրայ, խորհրդային թերթը կը գրէ. — «Աշխարհակալ քաղաքագէտներ անպատասխանատու ձեւով կը խաղան մարդկութեան ճակատագրին հետ եւ վտանգաւոր կացութիւններ կը ստեղծեն » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ձայնասփիւռը հաղորդած է որ փոփոխութիւններ կատարուած են դահլիճին մէջ : Ստեղծուած են երկու նոր նախարարութիւններ՝ քարիւղ – ելեկտրականութիւն եւ բարձրագոյն ուսում : Եօթը նոր անձնաւորութիւններ մտած են կառավարութեան մէջ, որու գլուխը կը մնայ Տոքթ. Զուայէն : Նոր դահլիճը իններորդն է 1963 Մարտի պատասական յեղափոխութենէն ի վեր եւ երկրորդը՝ անցեալ Փետրուար 23էն ի վեր :

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը՝ Գերպ. Մակարիոս սկսաւ իր ամերիկեան շրջապոյտը : Ճշդած է թէ ոչ մէկ օգնութիւն պիտի ուզէ Միացեալ Նահանգներէն : Մեկնումէն առաջ, շեշտած էր արդէն թէ Ուոշինկթըն որոշած է դադրեցնել որեւէ տնտեսական օգնութիւն Կիպրոսի :

ԻՐԱՔԻ ելմտական նախարարը հրաժարած է :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հանրապետութեան նախագահը՝ Շառլ Հելու իր գոհունակութիւնը յայտնած է Ֆրանսայի արտաքին առեւտուրի կցորդին ի տես Ֆրանքեւլիբանանեան սիրալիր յարաբերութեանց, որոնց արտայայտութիւններէն մէկն է Ֆրանսական թեքնիք ցուցահանդէսը, որ բացուեցաւ Պէյրութի մէջ :

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար նոր կուսակցութիւնը — մարքիստ – լենինիստ — կը կազմուի Լիվորնոյի մէջ, բայց արդէն իսկ տկար եւ անկայուն պատկեր մը ներկայացնէ :

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԿՐԹԱՐԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ներսէս Աշտարակեցի իր ուսումնարանին հիմնադրութեան առաջին օրէն իսկ կը մտածէ կրթարանը ապահովել ձեռներէց, դիտակից եւ առաքինի ուսուցչական կազմով մը, լաւ ըմբռնելով, որ ուսումնական հաստատութիւն մը կրնայ պարծենալ եւ անուանի դառնալ ոչ միայն իր արտաքին գեղեցկութեամբ, ճոխութեամբ, այլեւ ամէնէն առաջ իր պատրաստուած, բարեխիղճ ուսուցչական կազմով, իր ջամբած բարձր սրակով: Իսկ պատրաստուած ուսուցիչներ այդ շրջանին հազուադէպ էին: Ներսէս այդ հարցով կը հետաքրքրուի, կը դիմէ զանազան տեղեր իր բարեկամներուն՝ Պոլիս, Զմիւռնիա, Փարիզ, Մոսկուա, Հնդկաստան:

Մոսկուայէն 1824ին կը հրաւիրէ հայ նոր քնարերգութեան հիմնադիրներէն Յարութիւն քհնյ. Ալամդարեանը եւ կը կարգէն տեսուչ: Թաւրիզէն կը հրաւիրէ պարսկերէնի հմուտ Բեթղեհէմ անունով մէկը, Փարիզէն՝ Շահան՝ Ջրպետ:

Տեսուչ Յարութիւն Ալամդարեան իր նախնական կրթութիւնը ստացած է Աստրախանի մէջ (Ազաբաբեան վարժարան), աշակերտած է ծանօթ գիտնական Սերովբէ Պատկանեանի, ստացած հիմնաւոր կրթութիւն Հայոց լեզուէն եւ գրականութենէն, եւ իբրեւ յաջող աշակերտ, դեռ դպրոցը չաւարտած, նշանակուած է նոյն դպրոցին մէջ հայերէնի ուսուցիչ:

1813ին Յովակիմ Լազարեանի հրաւէրով կը փոխադրուի Մոսկուա եւ կը պաշտօնավարէ Լազարեան ճեմարանին մէջ:

Ստանձնելով Ներսիսեան դպրոցի տեսուչի պաշտօնը, անմիջապէս կը կազմէ եւ Աշտարակեցիի կը ներկայացնէ ծրագիր մը՝ աշակերտներու կարգապահութեան եւ դպրոցին մէջ դասընթացքի մասին, որուն կէտերէն կարելի է թուել մէկ քանին. իւրաքանչիւր աշակերտ պարտաւոր է սորվիլ երեք լեզու՝ հայերէն, ռուսերէն եւ Ֆրանսերէն կամ պարսկերէն (ուրիշ լեզուներ եւս համաձայն ընտրութեան): Առաջին երեք տարիներուն իսկ աշակերտը պարտաւոր է սորվիլ այդ երեք լեզուներուն գրավարժութիւնը, բառագիտութիւնն ու քերականութիւնը, ապա՝ քրիստոնէական վարդապետութիւն, թուաբանութեան սկզբունքներ, հանրահաշիւ, երկրաչափութիւն, ճարտասանութիւն, տրամաբանութիւն, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, նկարչութիւն: Քանի մը նիւթեր կը դասաւանդուէին գրաբար լեզուով, միւսները աշխարհաբարով:

Աշակերտութեան թիւը 1824ին 140 էր, 1825ին՝ 320, 1826ին՝ կը հասնի 360ի: Ուսուցչական կազմը 1824 – 25ին՝ հինգ հոգի:

1826ին դպրոցը կուտայ իր անդրանիկ շրջանաւարտները՝ 18 հոգի:

Ալամդարեանի պաշտօնավարած տարիները եղած են բաւական բեղնաւոր եւ արդիւնաւէտ: Դպրոցը կառավարեց իր մշակած ծրագրով մօտ վեց տարի, 1824էն մինչեւ 1830: Անոր պաշտօնավարութեան շրջանին ուսումնարանը կուտայ հարիւրէ աւելի շրջանաւարտներ, որոնք դրական, դինուորական, քաղաքական ասպարէզներու մէջ պատասխանատու պաշտօններ կը վարեն: Ալամդարեանի աշակերտներէն են Խաչատուր Աբովեան, «Հիւսիսափայլի» խմբագիր Ստ. Նազարեան, Ա. Արարատեանց, ծանօթ նկարիչ Ստ. Ներսիսեան եւ շատ ուրիշներ:

Ներսիսեան վարժարանին կրթական մակարդակը այնքան կը բարձրանայ, որ բազմաթիւ վրացի ազնուականներ իրենց զաւակները կը ղրկեն հոն: Կային նաեւ յոյն, թուրք, հրեայ ուսանողներ:

Ալամդարեանի տեսչութեան օրերուն բաւական օգտակար աշխատանք կը կատարուի նաեւ դպրոցին տպարանին մէջ: 1824էն մինչեւ 1830 լոյս կը տեսնեն աւելի քան երեսուն մեծ ու փոքր գիրքեր, ուսումնական ձեռնարկներ՝ «Այբուբենք Հայոց», Զամչեանի «Քերականութիւն Հայկազեան լեզուի», «Ներբող նուագերգութեանց», «Ողբ Եդեսիոյ», դպրոցի սաներուն գրական նախափորձերը՝ «Երախայրիք Ներսիսեան դպրոցի» վերնագրով, «Հեգարան Սաղմոսք», «Հրահանգ քրիստոնէական վարդապետութեան», հազարաւոր օրինակներով տետրակներ, տոմսեր, ներբողներ, հրահանգներ, յայտարարութիւններ, օրացոյցներ եւայլն:

Անհրաժեշտ է դիտել տալ, թէ Աշտարակեցին մինչեւ վերջ կը հետաքրքրուի դպրոցով եւ իր կարելին ի գործ կը դնէ՝ կրթարանին բարգաւաճման համար: Այսպէս, 1827էն սկսեալ, երբ Ն. Աշտարակեցի իր կազմած հայ կամաւորական ջոկատներուն գլուխ անցած, ռուս յառաջապահ զօրամասերուն հետ կը մասնակցէր Երեւանեան արշաւանքին, ռազմաճակատէն շարունակ նամակներով խորհուրդներ, թելադրութիւններ կ՚ընէր դպրոցի տեսչութեան: Այնուհետեւ, Երեւանեան արշաւանքէն ետք, երբ կը նշանակուի Պեսարապիոյ թեմի առաջնորդ, որ իրատեսակ աքսոր մըն էր անոր համար, դարձեալ կը շարունակէ հետաքրքրուիլ դպրոցով:

Երբ կը լսէ, թէ դպրոցը կը գտնուի աննախանձելի վիճակի մը մէջ, Պեսարապիայէն երկար բողոքագիր մը կը ղրկէ Ռուսաստանի ներքին նախարարին եւ կը քննադատէ Կարբեցիի կողմէ դպրոցը հոգեւոր ճեմարանի վերածելու անհիմն պատճառաբանութիւնները:

Ուսումնարանին վիճակով կը զբաղի վերստին, երբ կ՚ընտրուի կաթողիկոս:

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԲԽԱԾ

Ազգապահպանում, — այս փշոտ խնդիրը շատ կնճռոտ համազգաղութային հարց մը դարձած՝ երկար տարիներէ ի վեր կը ծեծուի հայ մամուլին մէջ առաջարկուելով բազմաթիւ խայտաբղէտ միջոցներ: Որքան արծարծուի համազգային ողբերգութիւնը, այնքան ի հարկէ օգտակար կրնայ ըլլալ՝ վերջապէս ճար մը գտնելու, ահաւոր անդունդին սեմէն նուազագոյն կորուստով ազատելու համար:

Նկատի ունենալով որ ընդհանրապէս հին սերունդին պատկանող ամէն Հայ, իր հոգւոյն մէջ, անեղծ կը պահէ իր ազգային դիմագիծը, իր ազգային, հայրենասիրական ազնիւ զգացումները, ես ալ ինքզինքս, ասոնցմէ մէկը նկատելով, կ՚ուզեմ հայրենակիցներուս հետ վայրկեան մը խօսիլ մտերմօրէն, ազատ եւ սրտբացօրէն, պաղարիւն լրջութեամբ մը խորհրդակցիլ այս կենսական եւ յոյժ կարեւոր հարցին շուրջ, յանդուգն ու խիզախ որոշումներ տալէ առաջ, նկատի ունենալով մեր գաղութահայութեան գոյութեան խիստ բացառիկ վտանգաւոր պարագաներն ու հանգամանքները իրեն խրթին բազմաթիւ կողմերով:

Չեմ փափաքիր երկարապատում խորհրդածութիւններու եւ տեսութիւններու մէջ թաղուիլ, այլ կ՚ուզեմ կարճ եւ կըտրուկ առաջարկութիւններով ցնցել, առաջին հերթինազգակիցներուս բովանդակ էութիւնը իրենց մարդկային եւ ազգային ազնիւ զգացումներուն կոչում ընելով:

Արդ, հարց կուտամ թէ աշխարհի վրայ կա՞յ հոգեկանէն աւելի գեղեցիկ եւ թանկագին վայելք: Բիւրիցս անգամ ոչ: Եւ այդ վայելքը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ տեսնել իր ազգն ու հայրենիքը յաւիտենական հիմերու վրայ ամրացած, հզօր ու բարգաւաճ, որուն հասնելու համար բոլոր անհրաժեշտ տուեալները ունինք, միայն քաջակորով կամք եւ հերոսային զոհաբերութեան ոգին կը բացակայի: Որովհետեւ չենք ուզեր հաշտուիլ երբեք այն գաղափարին հետ թէ մենք, բոլորս ալ, երկրիս վրայ, ժամանակաւոր հիւրեր ենք եւ օրին մէկը պիտի գայ ահաւոր վայրկեանը, երբ ի սպառ պիտի չքանանք, բայց ազգն ու հայրենիքը դարեր շարունակ կանգուն պիտի մնան, եթէ անոր հարազատ զաւակները անկեղծ սիրով ու նուիրումով, իրենց գուրգուրանքի, եթէ ոչ պաշտամունքի առարկան դարձընեն զայն: Այս ալ, բնականաբար, լայն եւ կարկառուն զոհաբերութեան ոգիով կ՚ըլլայ եւ առանց այս վերջնոյն, անկեղծ սէր չկայ եւ ոչ ալ փրկութիւն:

Ամէնէն առաջ պէտք է մէջտեղ բերել բովանդակ ազգին վստահութիւնը վայելող մարմին մը՝ բոլոր խաւերէն կազմուած յանձնախումբ մը, որ պիտի զբաղի, ամէն բանէ առաջ, փրկել հին սերունդին միլիառներու հասնող վաստակը, քանի դեռ ուշ չէ: Պիտի ձեռնարկէ, ամենայն վստահութեամբ եւ ձեռնհասօրէն, համահայկական տնտեսական մեծ զօրաշարժի մը, սկսեալ ամենահամեստ խաւերէն մինչեւ մեր Կրեսոսները, որ լայն բանան իրենց քսակները:

Ով որ քաջութիւնը չունի իր կենդանութեան տալու, թող յետ մահու իր նուիրատուութեան կտակը ընէ: Մենք մեր ծնողքներէն ի՞նչ տեսանք կամ ստացանք: Ոչինչ եւ սակայն մենք դարձանք պարկեշտ, աշխատասէր, հայրենիքի սիրոյ հուրը մեր մէջ, անոր զոհաբերութեան միշտ պատրաստ: Ուրեմն զրկենք մեր զաւակները ժառանգութենէ, մեր ունեցածը յատկացնելով ազգային գանձին:

Հայ ծնողքը, այս կերպով, մէկ հարուածով երկու մեծ բարիք ըրած պիտի ըլլայ, Ա.— Ազգն ու հայրենիքը ծաղկեցուցած, անոնց հզօրացման անվերապահօրէն սատարած, ինչ որ ամէն Հայու դարաւոր երազն է, Բ.— Մեր զաւակները բարոյապէս առողջ ու պարկեշտ ճամբու մը մէջ դրած պիտի ըլլանք: Այսպիսիներն

1847 Փետրուար հինգի կոնդակով աշխարհականներէ կը կազմէ յանձնաժողով մը, որ քննելով դպրոցին եւ Թիֆլիսի տասնամեայ գործունէութիւնը, զանցառութիւններ կը յայտնաբերէ: Կը տնօրինուին պատիժներ: Այնուհետեւ, 1848ին, Թիֆլիսի մէջ կը կազմէ «խորհրդարան» կամ հոգաբարձութիւն անունով մարմին մը, որուն կը յանձնէ Ներսիսեան դպրոցին տնօրինութիւնը:

1848 Սեպտեմբեր հինգին վերստին կը բացուի ուսումնարանը:

Վրաստանի խորհրդայնացումէն ետք, Ներսիսեան վարժարանը կը վերածուի վրացական դպրոցի:

Եւ այսպէս, Ներսէս Աշտարակեցիի հիմնած դպրոցը իր հարիւրամեայ գոյութեան ընթացքին անգնահատելի ծառայութիւն մատուցած է մեր ժողովուրդին, իբրեւ լոյսի մագնիսական բեւեռ, որ դէպի իրեն քաշած է մեր երկրին բլոր կողմերէն, նոյնիսկ դուրսէն՝ Թուրքիայէն, Պարսկաստանէն, Ռուսաստանի հեռաւոր հայաբնակ վայրերէն հայ ուսումնածարաւ պատանիներ, վառած է անոնց մէջ կրթութեան, դիտութեան, մեր մշակոյթին հուրը, հետզհետէ լեցուցած մեր խոպան անդաստանը պիտանի, յառաջադէմ տարրերով, որոնք անդուլ պայքարած են մտաւոր խաւարին դէմ, կարեւոր դեր խաղացած են հայ ժողովուրդին կեանքին բոլոր բնագաւառներուն մէջ, մեր լեզուն, դպրութիւնը, պահած, զարգացուցած եւ հասցուցած են բարձր աստիճանի մը:

Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԽԱՌԱ-ԽԸՐԽԱ

(ՊԱՏԿԵՐ)

Աղջիկը զղջաց տուած պատասխանի համար:

— Ալմա, ասաց Նունան երկրորդ աղջիկան, որը հազիւ տասներկու տարուան լինէր, արի դուռը փակիր, քոյրերիդ լաւ մտիկ տուր, դուրս չըգաս, մենք շուտ կը գանք: Մինչեւ մեր գալը՝ զուլպագ պիտի պրծնես:

— Մայրիկ, սոված եմ, կրկնում էր դարձեալ երեխան տրտնջալով:

— Գնանք, հիմի այնքան սինձ քաղեմ քեզ համար. Էրիժնակ, զոխ, ձորը լիքն է:

Բայց մօտիկ տեղերում այնքան սոված բազմութիւն էր լցուած, որ ոչինչ չէին թողել, ամէն կողմ հարս, աղջիկ, երեխայ, հայ – թուրք լիքն էին, պէտք էր հեռու գնալ մի բան ճարելու համար: Մայր ու աղջիկ էհրամների մէջ պլլուած, սալաները ձեռքերը՝ գնում էին ձորի միջով երեխին էլ քաշ տալով: Խեղճ Նունան մի սնձի, մի զոխի, մի էրիժնակի փշի համար որքան դէս ու դէն էր ընկնում, որ մասամբ կարողանայ զաւակի քաղցը, յագեցնել: Էսման էլ անմռունչ կկղած ժայռերի տակ, քարերի մէջ եղինջ էր քաղում ու լցնում սալան (կողով):

Կէսօրը մի ժամ անցած՝ հազիւ նրանք վերադարձան տուն, հետները երկու սալա եղինջ բերելով, որոնցից մէկը Նունան ճանապարհին իրանց դրացի պղնձագործ Մատոյի դուռը զարկեց ու կնոջը՝ Նազիին յանձնեց: Փայտահատ Մամօն դեռ չէր վերադարձել, իսկ երեխան անընդհատ կրկնում էր՝ սոված եմ, քաղցած եմ: Նունան օջախը վառեց եւ սկսեց եղինջը լուալ: Այդ միջոցին դուռը զարկին: Էսման դուռը բացեց եւ Նազին ներս մտաւ սալան ձեռքը, որի երեսը ծածկել էր մի կտորով:

— Նունա բաջի, ի՞նչի ներս չեկար, դռնից դառնալն էր նո՞ր ես սովորել:

— Շտապեցայ, Նազի ջան, որ մի բան եփեմ, հիմի ուր որ է, եղբայրդ կը գայ: Էս ի՞նչ է ասաց սալայի երեսը բանալով եւ սահանով զաւուրմէն վեր առնելով:

— Եղինջը առանց տհալ (զավուրմա) կ՚եփուի՞, գիտեմ, որ դուք տհալ եփելու սովորութիւն չունիք:

— Էդպէս ես անում, որ ես էլ չեմ գալի ձեր տունը, խաբուեցայ մի սալա եղինջ բերի, էս էլ փոխարէն ...

— Նունա բաջի, էդպէս խօսքերը թող, մենք իյ, երեսուն, քառասուն տարուայ դրկից ենք, մեր մէջը ջոկողութիւն չըկայ, իմն ու քոնը ո՞րն է ...

— Նազի ջան, դու գիտես որ քեզ ջիցս շատ եմ սիրում, շնորհակալ եմ, բայց ախր տեղը էլ բան չի մնալ ...

— Աստուած ողորմած է, աշխատող ու բարեսիրտ մարդուն կը հասցնէ ...

— Էհ մեռնիմ նրան... բայց աշխատելով էլ գլուխ չենք գալիս: Մամօն կացինը ձեռքն առաւօտից մինչեւ իրիկուն վազում է. բայց էլի դարդակ հացի փող հազիւ է ճանկում ... հացն էլ էս որքան թանդացաւ, հոխան երկու զրուշ, կրակ ու պատիժ: Օրական ինչքան պիտի դատի. քանի սայլ փայտ պիտի կոտրէ Մամօն, որ երկու երեք հոխա հացի դին տուն բերէ: Այ կնիկ, գիտես թէ սովի տարին մարդ ծակ աչք է դառնում. սովորական խո՞ այսքան չենք ուտում:

— Հա, Նունա ջան, բարկենդանից ետեւ երկու անգամ հաց արի, էլի հացերս պարպել է, մի ջուալ ալիւր ունինք, էն էլ Երկուշաբթի ուզում եմ շաղուել, տեսնենք երկու ամիս կամ օգտէ, կամ չօգտէ: Զըմոռանաս, Երկուշաբթի արի, ես կը գրտնկեմ, դուն եփէ:

— Կնիկ, էդ ինչ շուտ պարպեցիք ...

— Նունա, հաց կ՚ուզեմ, մայրիկ, քաղցած եմ, մօտեցաւ երեխան եւ սկսեց քաշքշել մօր մխնոցից:

— Գնա. գնա քիչ խաղա, եփեմ, նըստինք ամէնքս մէկ տեղ հաց ուտենք: Հիմի որտեղ որ է՝ հարիկդ կը գայ, համբերէ, քիչ էլ համբերէ ...

— Խելօք կեցիր, Սուլօ ջան, խելօք, կ՚ուզես արի գնանք մեր տուն, Մովսէսի հետ խաղա ...

— Թող, չարութիւն կանէ, կը կռուին, մի տանի, Նազի ջան, մի տանիր:

— Չէ, ես կ՚երթամ Մովսէսի մօտ, ասաց ու դուրս թռաւ Սուլօն:

Նունէն դարձեալ խորասուզուեցաւ դառն մտքերի մէջ, նա թէեւ ամաչում էր, չէր ուզում, որ որդին գնա ու ծանրութիւն պատճառէ Նազիկին, որ նոյնպէս արհեստաւորի կին էր, օրական ապրուստ հազիւ ունէր, բայց եւ այնպէս երեխին ազդելու էլ ուժ չունէր, իր սիրտն էլ էր գալարւում, երբ անմեղ զաւակը — սոված եմ — կանչում էր: Միթէ՞ ինքը կուշտ էր, միթէ՞ ինքը քաղց չէր զգում, միթէ՞ մատղաշ աղջիկների համար նոյնպէս չէր հալւում, մաշւում, բայց ի՞նչ կարող էր անել, էլի իրանք, կանայք, կարծես որպէս յաւիտենական տանջանքների դատապարտեալներ, վարժուել էին եւ տանում էին ամէն տեսակ զրկանքներ, իսկ տղան, տղան ազատ էր, նրա համար ամօթխածութիւն չկար, ինչ ուզէր, կարող էր անել:

ԱՏՐՊԵՏ

(2 Շար.)

ՀԱՅՈՑ «ԳԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ»

Ընկե՛ր քան 25 տարիէ ի վեր բանասէր Մանուկ Մանկասեան կ'աշխատի մեր մը – Մանկասեան համար չատ կարեւոր «Կենսա– գրական բառարան»ին վրայ : Այս բառա– րանը հայ իրական – գրութեան մէջ կը զբաղուի երկար տասնեակ մը տարիներ եղած են այդ ուղղութեամբ : Առաջիններէն էին Մխի – թարեան Ասկանները, որոնք դեռ ԺԸ. դարուն հրատարակեցին «Կենսագրութիւնք երե – ւելի նշանաւոր հայոց» մատենաշարը :

Այդ բառարաններէն էր Թէոփիլ – Հարթունի «Կենսագրութիւն երեւելի արան – նց» գիրքը, որ տպագրուած 1839ին : Հոգեւորական– ներու կողքին հոս տեղ գտած էին նաեւ ազգային աշխարհական դէմքեր՝ հայ եւ օտար : Բառարանը, որ թէեւ ժամանակին մեծ ուշադրաւ գործ էր, մխիթարեան միաբան ուշացած էր :

Նոր կենսագրական բառարան կազմելու ե– ռանդը փորձը Բժշկեանի « Համառօտ նը – կարագիր վարուց երեւելի արանց»ն էր, տպագրուած 1850ին : Այս աշխատութեան մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէին սուրբերը , հայրապետները, թագաւորները :

Կենսագրական բառարաններ պատրաս – տելու փորձեր կատարուած են շարու – նակ : Գ. Տէր – Ասատուածատուրեանի « Կենսագրական բառարան »ը , Ց. Առա– քելեանի « Հանրագիտական բառարան»ը, Ց. Պօտուրեանի « Հայ հանրագիտակ»ը ինչպէս եւ Հորոյի «Ցատուկ անուանց բառարանը » :

Գաւոնիկ Ստեփանեանի ներկայ «Կենսա– գրական բառարանը», որ պատրաստ է տպագրութեան եւ չուտով առաջին հա – տորը լոյս պիտի տեսնէ, նպատակ ունի տալու միայն կենսագրութիւնները :

« Հայրենիքի Ձայն » թերթի թղթակիցը տեսակցած է հեղինակին հետ, որմէ քա – ղած է հետեւեալ տեղեկութիւնները :

— Բառարանին մէջ տեղ դտած են, — ըսած է Գ. Ստեփանեան, — հայ մշակոյ– թի բոլոր բնագաւառներուն ներկայա – ցուցիչները, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը՝ գրողները, խմբագիրները, արուեստագէտ – ները, հանրային եւ կրթական գործիչներ, մէկ խօսքով՝ հայագիտութեան բոլոր ճիւղերուն այն դէմքերը, որոնք ունին տպագրուած աշխատութիւններ՝ առան – ձին գիրքերով, կամ պարբերաբար աշ – խատակցած են մեր գրական, արուեստա– կիտական մամուլին :

Բառարանը կը պարունակէ աւելի քան տասը հազար անուն : Այս թիւին միայն հազարն է , որ ծանօթ է, այսինքն կա – րելի է հանդիպիլ դասագիրքերու , ձեռ – նարկներու, մենագրութիւններու եւ հան– րագիտարաններու մէջ :

Աշխատանքի ժամանակ երեւան եկան անյաղթահարելի դժուարութիւններ : Օ– րինակ, հարիւրաւոր դէմքերու , երբեմն նոյնիսկ ականաւոր , ծննդեան կամ մահ– ուան թուականին ճշդումը : Առնենք չա – տերէն մէկը՝ Ա. Արփիարեան, որուն մա : սին ըսուած է ծնած է 1850ին, 1852ին եւ կամ 1862ին : Միայն վերջին տարիներուն դիւանական փաստաթուղթի մը հիման վրայ, գրուած Արփիարեանի ձեռքով, ճշդուեցաւ այդ թուականը՝ 1851 : Նոյ– նը նաեւ Ղ. Աբովեանի, Ց. Պարոնեանի մասին :

Բառարանին մէջ ներկայացուած են այն դէմքերը, որոնք ըլլալով ծագումով հայ, իրենց մասնակցութիւնը բերած են մի – ջազգային մշակոյթին (Մայքլ Առլէն , Ռ. Սարոյեան, Հանրի Թրուայա, Վիկ– տորիա Աղանուր, Շառլ Ազնաւուր եւ տասնեակ ուրիշներ) :

Բառարանը, որ բաղկացած է երեք հա– տորներէ, կարեւոր քայլ մըն է կենսա – գրական աւելի ամբողջական բառարան մը ունենալու ճամբուն վրայ :

Ց. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ

« Մխիթ » հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց Երեւանի պետական համալսա – րանի դասախօս Ալ. Մարգարեանի «Հա – յերէնի յարագիր բայերը » աշխատու – թիւնը :

Մենագրութեան մէջ լեզուական հա – րուստ փաստերու հիման վրայ քննու – թեան առնուած են հայերէնի յարագիր բայերը իրենց առանձնայատկութիւննե – րով : Հեղինակը կը վերլուծէ յարագրա – ւոր, զուգադրական, պատճառական յա – րադիր բայերը, որոնք կարեւոր տեղ բռնելով հայերէնի բառային կազմի եւ քերականական կառուցուածքին մէջ , հե– տազբօսութիւն կը ներկայացնեն նաեւ ընդհանուր լեզուաբանութեան տեսակէ – տէն :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վերջապէս աւարտեցաւ Երեւանի Ջերմ– էլեկտրակայանին վերջին՝ եօթներորդ կայանին շինութիւնը՝ 150 հազար քիլո – վաթ տարողութեամբ :

Համափակն ծրագրին, վերոյիշեալ կեդ– րոնը պիտի արտադրէ 550 հազար քիլո – վաթ էլեկտրուժ :

Հայաստան աղքատ է վառելանիւթի մարդին մէջ : Միւս կողմէ , սակայն , օր աւուր աւելի կը չեշտուի պահանջը էլեկ– տրուժին, յատկապէս ճարտարարուեստին մէջ :

Այս պատճառով 1958ին որոշուեցաւ եօթը տարուան մէջ շինել 250 հազար քի– լովաթ ընդհանուր տարողութեամբ Ջեր – մէլեկտրակայաններ :

1963ին շինուեցաւ առաջինը՝ չիսուն հազար քիլովաթ կարողութեամբ : Յա – ջորդաբար նաեւ միւսները :

Յետագային, չատնի դարձաւ, որ Հա– յաստան 1970ին պիտք պիտի ունենար 8,1 միլիառ քիլովաթ – ժամ էլեկտրուժ , ուստի անհրաժեշտ էր մշակել աւելի լայն ծրագրներ :

Այսպէս է ,որ որոշուեցաւ եւ այժմ ի – րականացաւ Երեւանի Ջերմէլեկտրակա – յանին շինութիւնը՝ 550 հազար քիլովաթ– ժամ տարողութեամբ :

Օրինակ մը տալու համար, ըսենք , թէ Ջերմէլեկտրակեդրոնին եօթներորդ կայա– նը մինակը կ'արտադրէ այնքան էլեկ – տրուժ , որքան Հրազդան – Սեւանի բոլոր Ջրէլեկտրակայանները միասին : Մեւ – նոյն տարեն կը նուազեցնէ Սեւանի Ջուրին զորձածութիւնը :

Ներկայիս Երեւանի Ջերմէլեկտրակեդ – րոնին կարողութիւնը հաւասար է Հայաս– տանի ամբողջ էլեկտրուժի արտադրու – թեան :

Վերոյիշեալ կեդրոնը արդէն խնայած է մօտ 2,1 միլիառ խորանարդ մեթր Ջուր (Սեւանի լիճ), միեւնոյն տարեն՝ 21 հա – զար թոն մազութ եւայլն :

×

Հեկտեմբեր մէկի տուեալներով դպա – ցան ուսելիքներու մթերումներու տոկո – սը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը : Միս՝ 80,6 տոկոս, կաթ՝ 88,1, հաւկիթ՝ 83,6, բուրդ՝ 93,8 :

×

« Սով. Հայաստան »ի լրագրողներու խումբ մը յօդուածով մը դիտել կուտայ, թէ «իրերամերժ պատկերներ»ու դէմ յանդիման կը գտնուին : Արդարեւ դաշ – տերու մէջ առատութիւն է, իսկ խա – նութներուն մէջ՝ աղքատութիւն :

Լրագրողները կը ներկայացնեն պատ – ճառները : Փոխադրութեան անկանոնութ– իւն, սխալ ծրագիրներ (օրինակ, 28 հազար բնակիչ ունեցող Գափանին հա – մար յատկացուած է 170 թոն լոլիկ, իսկ 17 հազար բնակիչ ունեցող Քալաբանին՝ երեք հարիւր թոն պտուղ եւ բանջարե – ղէն) :

ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

Հարաւային Ամերիկայի Հնդիկներու կարգ մը ցեղեր խենթ կ'ըլլան սոխի ու սխտորի համար : Երբ սոխի չերտ մը իյ– նայ իրենց ձեռքը, նոյն ցեղերու կիները այդ չերտով իրենց դէմքն ու մարմինը կը չփեն, որպէսզի ... անուշ հոտին : Քանի մը սոխով ու սխտորով՝ այդ ցեղերէն կարելի է գնել ինչ որ ունին — իրենց դէնքերը , նուագարանները , խրճիթները եւ նոյնիսկ ... կիները :

×

Անգլիական ճաշարաններու մէջ սկսած են հաւ ապսպրող յաճախորդներուն տալ կերպընկալ նիւթէ ձեռնոցներ, որպէսզի անոնք ձեռքով բռնեն ոսկորները :

ԾԻԾԱՂ

Խաւսցի հռչակաւոր դրագէտ կապրիէլէ տ'Անունցիօ, օր մը կը խօսակցէր օ – տար արուեստագիտուհի մը հետ, որ աչքերը չէր հեռացներ իր ճաշատ դլուխէն :

Տ'Անունցիօ , ի վերջոյ , չկարենալով համբերել՝ ըսաւ .

— Տիկին, կը տեսնեմ որ չափազանց պչրասէր էք : Ճաշատ գլուխս իսկ իրրեւ հայելի կ'օգտագործէք :

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ԾԱՌԱՋ»Ը

Ընկե՛ր քան 25 տարիէ ի վեր բանասէր Մանուկ Մանկասեան կ'աշխատի մեր մը – Մանկասեան համար չատ կարեւոր «Կենսա– գրական բառարան»ին վրայ : Այս բառա– րանը հայ իրական – գրութեան մէջ կը զբաղուի երկար տասնեակ մը տարիներ եղած են այդ ուղղութեամբ : Առաջիններէն էին Մխի – թարեան Ասկանները, որոնք դեռ ԺԸ. դարուն հրատարակեցին «Կենսագրութիւնք երե – ւելի նշանաւոր հայոց» մատենաշարը :

Այդ բառարաններէն էր Թէոփիլ – Հարթունի «Կենսագրութիւն երեւելի արան – նց» գիրքը, որ տպագրուած 1839ին : Հոգեւորական– ներու կողքին հոս տեղ գտած էին նաեւ ազգային աշխարհական դէմքեր՝ հայ եւ օտար : Բառարանը, որ թէեւ ժամանակին մեծ ուշադրաւ գործ էր, միւսկողմանի պակաս էր :

Նոր կենսագրական բառարան կազմելու ե– ռանդը փորձը Բժշկեանի « Համառօտ նը –

որ վերաքննելով իրենց ծնողաց հայ – կական դեղեցիկ արարքը, իրենք անոնց բացած ապնիւ ուղիէն կրնան քալել :

Մեր Հրեաները, ինչպէս երկու հա– զար տարիներէ ի վեր անհայրենիք, թա – տական հալածուած ժողովուրդ մը , հասներ կուտան աւազներու ու ժամ – ու վրայ հզօր հայրենիք մը կը կերտեն ի ժամանելի պայմաններու տակ :

Հարցինք մենք եւս, վաղը ուչ է ար – ծմրունենք կացութեան ծանրութիւ– ն : Այս անյետաձգելի առաջադրութիւն– ը դլուխ հանելու համար՝ տեղափո – խ ընկերային ժանդոտած ու հին կար– գ ու սովորութիւնները հանդէպ ժա – մանակի եւ հաւաքենք տասնեակ մի– ներ, հիմը դնելու աշխարհի ռաճեցա– ի դրամատան , որուն հասոյթները տարի յատկացուին միայն ու միայն ազ – գ ու հայրենիքին վերելքին ու անոր տնտեսութեան, բանալով, առաջին հերթին, արհեստանոցներ , վարժարաններ ու մը – նդուածային զանազան վառարաններ ըս – կսել մանկապարտէզներէն : — Մեր հարցումները քաջութեամբ դոհեցին իրենց հարցը մեր բոլորիս պաշտելի վերադոյն տասնեակին , մեր մեծ ազգային տեսիլքին տակ : Մենք մեր նիւթակա՞նը պիտի դնինք: Ոչ երբեք, հազար անդամ ոչ : Մեր եղբայրները, ցոյց տանք ամբողջ աշխարհի թէ մեր ազգին զաւակներն ալ ճարպիկ են եւ ընդունակ մեծ գոհա – բութիւններով հրաշքներ գործելու :

ՄԻՀՐԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

պատրաստուէլի բողոքել որ այդ կի– թէ բարեկամներս չեն, բայց իսկոյն , երբ տեսայ թէ Պատերազմի Տէ – ր այն երիկուն լեզակապոյն զլեսա – կը կրէր, կը սարսռար բարկութեամբ Հարկաւ կրնար ծածկել :

Պէտք է այս զաղանիքը լուսաբան – վերջապէս վճռական ձայնով մը յի– անչուշտ այն զարշելարութիւննե – րուն համար որ ակած էր զինքը այդ ա– պրելիր նամակներուն հեղինակը, ո– եւ վակադծի մէջ պէտք է ըսեմ ունեցող մէջ իրականութիւններ ալ կա– վերջապէս :

Երբոր առտու Պերլինի զազանի ոս – նամակ Շունքէյի հետ կը խորհրդ – ինքը երբ զրասենեակին մէջն : Ուչա – ամբ լսեց զինս, եւ մինչդեռ կը ղրկի իրեն այս խնդրին մանրամաս – ութիւնները, ան իր նենդամիտ եւ ճա – դատ դէմքուն հատուածական չարժումնե – րով մտիկ կ'ընէր զինս :

— Բայց Կոմս, ըսաւ, երբ աւարտեցի խօսքս , եթէ այդ Պրայթէնպախ կոչուած ոխիկինն ու իր սիրուն աղջիկը ձեր բարե – կամուհիներն են, ինչ կայ աւելի դիւրին ձեզ համար քան թէ երթալ, դիրենք տես– նել եւ կորզել զաղտնիքը :

— Կայսրը բացարձակապէս արդիլած է անոնց տունը մուտքս, մինչեւ հետախու– զութեանց վախճանը :

Շունքէ չկայութեան մը մէջ մը ար – ձակեց , ջղաձգօրէն չոյելով իր աղպղպեղ մօրուքը , բայց բան մը չըսաւ :

Միասին դուրս ելանք եւ իրմէ բաժնը– ւեցայ ընդհանուր սպայակոյտի զրան առջեւ որ Քէօնիկսփլացի վրայ կը զըտ – նուի :

Քիչ մը ետքը Գահաժառանդին հաչիւ տալու համար Մարմարէ Պալատ վերա – զարձայ, բայց Նորին Բարձրութիւնը Շեմութկարա մեկնած էր քննական պտոյտ մը ընելու : Պալատան մեծ մարաջախտը՝ Թրկչքէրնից, այս լուրը տալէ ետք, սկը– սաւ խնդալ եւ աւելցուց :

— Այսօրուան թերթերուն համաձայն , Նորին Բարձրութիւնը կը դտնուի Շեմութ– կարա, բայց ես անպաչտօն կերպով դի – տեմ թէ ան կը զտնուի Փալաս պանդոկը, Պրիւսէլ, ուր երկեցիկ սրճարանի կիսա – մերկ երգչուհիներ, Իսէն թատրոնին մէջ ներկայացում կուտան : Որով, սիրելի Հէկկէնաօրֆ, կրնաք մէկ երկու օր հանգ– չիլ ձեր Քրաուդնչթրատէի տունը :

Պերլին վերադարձայ : Գահաժառան– գուհին Վիսպատէն զացած էր, ամէն վայրկեան իր օդոստափառ ամուսինին սպասելով հոն :

Այդ օրերուն քանիցս առիթն ունեցայ տեսնելու նրբամիտ եւ մեծ ոսոխին Շունքէյն եւ հաստատեցի որ տեւական յարաբերութեան մէջ էր Փարիզի Պատուն Շեմայնմէյնին հետ : Ցայտնի էր որ եր – կուքը մէկ զործի սկսած էին պարզելու համար զաղտնիքը այն սոսկալի նամակ – ներուն, որոնք կարկուտի պէս կը տեղա– յին Քայզէրին աւազանին վրայ : Կիրակի իրիկուն մը, կարծակի արտադութեամբ , տարաձայնութիւն մը ելաւ թէ կայսե – րական դուռնին ընդհանուր հրամանա – տար Ֆօն Թրաւեմման — որ երկար տես– նէ ի վեր Գահաժառանգին տեսութեան առարկան էր, անոր մասին մէկ քանի ան– համակիր խօսքեր արտասանած ըլլալուն համար — կայսեր հրամանով ձերբակալ– ուած եւ բերդ մը ղրկուած էր :

Ձերբակալութենէն ժամ մը ետք, Նորին Վեհափառութեան մէկ դինուորական թիկնապահը, հեռաձայնով խնդրեց ինձմէ որ Պերլինի դղեակը երթամ :

Երբ առանձին մնացինք Քայզէրին հետ, յանկարծ ինծի զառնալով ըսաւ .

— Կոմս Ֆօն Հէկկէնաօրֆ, ոչ մէկ կեն– դանի արարածի պիտի ըսէք, անցեալները դէպի Փարիզ կատարած ձեր ճամբորդու– թիւնը, ոչ իսկ այդ անստորագիր նա – մակներուն հեղինակին ով ըլլալը, կը հասկնաք : Ամէնուն համար բան մը չէք դիտեր, բացարձակապէս անտեղեակ էք : Կրցա՞յ հասկցնել, չէ՞ :

Այս կարճ յանձնարարութենէն յետոյ , կայսրը նոյնքան վճռական չարժումով մը արտօնեց մեկնումս , եւ ես դուրս ելայ խիստ հետաքրքրուած : Ինչո՞ւ այս խոր– հրդաւորութիւնը : Աւելի տեղեկութիւն– ներ քաղելու համար չհամարձակեցայ եր– թալ Ալզէնչթրատէ, բայց վստահ էի որ ոսոխականութիւնը չէր թերացած իր պար– տականութեան մէջ եւ դիտէր անշուշտ դիս մատակարդող խնդրին խոկութիւնը :

Հպիւ տուն եկած էի, երբ հեռաձայ – նին դանդակը հնչեց : Շունքէ կանչեր էր դիս , ըսելու համար թէ Պրայթէնպախներ– ը տուներնին փակած՝ եւ առաւօտուն չատ կանուխ մեկնած էին Պրիւսէլ :

— Զիլիկ՞ը ուր է, հարցուցի խիստ անակնկալի եկած :

— Պրիւսէլ : Պրայթէնպախները հոն դացին, անոր միանալու, քանի որ ճըշ – մարտութիւնը յայտնուեցաւ եւ իր հայրը ձերբակալուեցաւ :

Կայսրը բռնուած էր յիմարական մո – լուցքէ մը , որ կը սարսափեցնէր իր հե – տեւորդները :

ՈՒԻԼԵԼՄ ԼՐ ԲԻՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Աբրահամ Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գալայճեան եւ զաւակները, Պ. Իսահակ Գալայճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Շառլ Տէմիրճեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԱԲՐԱՀԱՄ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ
(Մեծ Նոր գիւղացի)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 15ին, 77 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի (Հոկտ. 19) առաւօտ ժամը 10ին: Հաւաքուիլ բնակարանը՝ 3 Բիւ տը լ'Ապէ Լըմիռ, Անիէռ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռ – Քաթր-Ռութի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստահողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Այրի Տիկին Բարիզ Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Ազատ Խանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Զօրայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Տէր – Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Նիկողոսեան (Քորսիքա), Տէր եւ Տիկին Տիւփիւի, Տէր եւ Տիկին Արամ Գարակիւզէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Էտուար Սուքիասեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Զօրայեան եւ Փայլակեան ընտանիքները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն մահը, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԱՐՓԻԱՐ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի 20 Հոկտեմբեր, Հինշաբթի ժամը ճիշդ 14ին, Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ :

Մարմինը պիտի փոխադրուի գիւղին գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Մահազդ չստացողներէ կը խնդրուի, ներկայս իբր այդ նկատել :

×

Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը եւ հոգաբարձութեան անդամները ցաւով կը ծանուցանեն հոգաբարձութեան անդամ՝

ԱՐՓԻԱՐ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 17ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Բագրատ Գրգոյեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Գրգոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդըստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Հոկտ. 23) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ մօր եւ մեծ մօր՝

ԱԶՆԻՒ ԳՐԳՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Գրգոյեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Էֆխանեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ագաշեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ակոնայեանի իրենց եղբօր՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆԻ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. — Քսան Ֆր. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանին, քսան Մշակոյթի Տան եւ 10 «Յառաջ»ին, (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տիկին Նշանուհի Աշճեան եւ զաւակները Հրայր Աշճեան, Տէր եւ Տիկին Աչըդկէօզեան, փոխան ծաղիկի, ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆԻ մահուան առթիւ տասնական Ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչին, Կարմիր Խաչին, Մշակոյթի Տան եւ հինգական «Հայ-Բոյժ»ին եւ «Յառաջ»ին:
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտ. 29ին, Շաբաթ իրիկուն, 6րդ թաղապետարանի սրահը :

×

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Հոկտ. 30ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Ազգ. Տան սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 5ին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 3ին ընկերուհի Իրիս Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ ԱրիսթիտՊրիան: Օրակարգ.— Վարչութեան ընտրութիւն, զանազան հարցեր եւն.:

Ընկերուհիներու ներկայութիւնը աններկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նըկատուի :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ՝
ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ (22 Հոկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին: Մշակոյթի Տան մէջ :
Կարեւոր օրակարգ :

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բնակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նըպատակով : Հեռաձայնել 207–12–04, ամէն օր ժամը 20էն 21 :

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Յայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

Կ'ՈՒՋՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան համար երկու սպասուհիներ կ'ուզուին, ուտելիք եւ բնակարան ապահովուած : Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 32 Բի տը Թրէվիզ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը վերաբացուած է Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 13ին, արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ, 26 Բիւ տէ Քոնվալէսան :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը :
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մասնակցութեամբ Օր. Պագըրճեանի (մենապար), կովկասեան եւ յունական պարախումբերու :

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ. — ՈՒՍԱՆՈՂ 5 ՖՐ.

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ը հինգ ճամբորդութիւններ կը կազմակերպէ

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ամանորը եւ Ծնունդը Հայաստան անցընելու համար: Մեկնում Դեկտ. 27ին, վերադարձ 1967 Յունուար 9ին:

3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ եւ

– ԻՆԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ –

Առաջին կարգի երթուդարձ օդանաւով միայն 1650 ֆրանք

Դիմել՝ Անտոնեան

17, Ave. des Acacias — 92 - CL AMART — Tél. : 642-58-39

Alexanian — 18, Rue d'Aix — 13 - MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

Յետագայ ճամբորդութիւնները կը յայտարարուին ժամանակին:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
20
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
20 OCTOBRE
1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42ԴԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10742

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.742

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԻԼԻՊԻՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

—o—

Բ.

Հայաստանի Պետական Հրատարակչութիւնը 1959ին հրատարակեց Նաւտ Խ. Մախմուդովի 258 էջնոց մէկ գիրքը, ուր կը խորհրդին է Փուրդ ժողովուրդը, անոր պատմական ակնարկ :

Այս փիլիպինական հեղինակին համաձայն, Փիլիպինեան երկայնութիւնն է մօտ 1900 քիլոմեթր, իսկ լայնութիւնը մօտ 200 քիլ. : Փիլիպեներու պատմական հայրենիքն է եղած արեւելեան Տաւրոսի (Եփրատէն արեւելք) եւ Զաղրոսի լեռնաշխարհը :

Սակայն յետագային, պատմական զարգացման որոշ ժամանակաշրջանի ընթացքին, իրենց խաչնարած ժողովուրդ, Փիլիպինները աստիճանաբար թափանցած են արեւեան աղբերու հողը, մասնաւորապէս Հայկական լեռնաշխարհը :

Այս թափանցումը երբեմն եղած է խաղաղ ձեւով, բարի դրացիական նպատակներով, փոխադարձ համաձայնութեամբ : Սակայն «անհրաժեշտ է նշել, որ Փիլիպինի վերաբնակեցումը հայկական զաւառներում կատարուել է նաեւ այլ ճանապարհներով՝ քաղաքական նկատառումներով» (էջ 28) :

Ապա, պարսիկ եւ Թուրք նուաճողները պատերազմների հետեւանքով ամայացած հայկական բնակավայրերը մերթ շահագործելով, մերթ բռնի միջոցներով վերաբնակեցնում էին մուսուլմանական ապրերով, յատկապէս Քրդերով» :

Այսպէս, աստիճանաբար փոփոխութեան ենթարկուած են Փիլիպինեան ազգագրական տեղեկութիւնները, որոնք մօտաւորապէս հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն ,—

Արեւմտեան կողմը՝ Փիլիպ – Տագէն (Մուրիա) Փիլիպէ, Մարաշէ, Ալպինթանի եւ Տիվրիկի շրջաններով դէպի հիւսիս, մինչեւ Փիլիպ գետը :

Հիւսիսային կողմը՝ Փիլիպ գետէն մինչեւ Օլթ քաղաքի արեւելքը :

Արեւելեան եւ հարաւ – արեւելեան ուղղութեամբ Ուրմիոյ լիճին արեւմտեան ափէն Լուրիստանի եւ Պախթիարիի շրջաններով մինչեւ Սէննէ եւ Քիրմանշահ :

Հարաւային կողմը՝ Լուրիստանէն դէպ – ի հիւսիս – արեւմուտք Հուինկանի եւ Քիթիրի վրայով գրեթէ մինչեւ Համրին լճները :

Արեւմուտքէն՝ չփուելով Ճապալ–Սին – հարի հարաւային շրջաններուն հետ, Եփրատը կը կտրէ Ճարապղուսի մօտ եւ Փիլիպ – Տագէն դէպի հարաւ անցնելով կը հասնի Միջերկրական ծով՝ Ալեքսանդրէթի հիւսիսը :

Ամերիկայի արտաքին գործոց պաշտօնական անդամ Ուիլկըմ Էնկլթըն, որ 1954 1955 Քրքիւքի եւ 1959 – 61 Թաւրիզի մէջ գործելով չփումներ ունեցած է Փիլիպեներու, Թուրքերու, Պարսիկներու եւ Արաբներու հետ, 1963ին Լոնտոնի մէջ, Օքսֆորտի Համալսարանի հրատարակչութեամբ լոյս ընծայեց 182 էջնոց գիրք մը՝ «1946ի Քրտական Հանրապետութիւնը » խորագրով :

Ծօսելով ազգայնական Փիլիպերու կողմէ հրապարակ նետուած Մեծ Փիլիպիստանի քարտէսին մասին, ամերիկացի հեղինակը կը պատմէ թէ 1944ի Օգոստոսին Իրանէն, Իրաքէն եւ Թուրքիայէն եկած պատգամաւորներ Տալանփար լերան վրայ հանդիպում մը ունեցան եւ ստորագրեցին փէՏամնի Սէ Սէնուրի (երեք սահմանագլուխներու) Ուխտը, փոխադարձաբար ընդունելով Իրանի, Թուրքիոյ եւ Իրաքի նպաստներով ստեղծելու համար Մեծ Քրդոյն Փիլիպիստանը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ ԴԱՏԸ

—o—

38 օրէ կը տեւէր Պէն Պարքայի առեւանգման դատը, բայց 38 օրերու ընթացքին կարելի չէր եղած հարկ եղած լուսաբանութիւնները բերել եւ դատին վերջաւորութեան իսկ տակաւին կարելի չէր եղած հաստատել թէ ի վերջոյ ի՞նչ եղած է Մեհտի Պէն Պարքա, արդեօք ըլլալով որ կարելի չեղաւ իսկ հաստատել թէ սպաննուած է :

Փաստաբանական կաճառի լաւագոյն թեւնոցները կը պաշտպանեն դաւանի ըսպասարկութեանց եւ լրտեսական բաժանմունքներու զանազան պաշտօնեաները, ինչպէս Լոփէզ, Սուշոն, Վուաթօ, Պեր – նիէ որոնք մաս ունեցած են առեւանգման մէջ : Պաշտպան փաստաբաններն են՝ Ֆլորիօ, Թիքսիէ – Վինեանքուռ, Ժէր – մէնը Սէնէչալ եւն .:

Այսպէս Զորեքշաբթի օր, դատավարութիւնը կը հասնէր իր վախճանին եւ կը սպասուէր վճիռներուն, որոնք բան մը բացատրած պիտի չըլլային երբ երկու դէպքեր եկած են նոր կացութիւն մը ստեղծելու :

Արդարեւ երեքշաբթի կէսօրէ ետք, երբ մեթր Ֆլորիօ իր պաշտպանողականը կ'արտասանէր , կ'իմացուէր որ Նուվէլ Օպսերվաթէօրի մէջ, յայտրդ օրը , յօդուած մը լոյս կը տեսնէր, զոր ստորագրած էր Ֆրանսահպատակ Ալժերացի մը՝ Նասերտին Շալալ : Նոյն առեն աւելի դժուարացնց լուր մը կը տարածուէր .— Փարիզ հաստ էր Ահմէտ Տլիմի , Մարոքի ապահովութեան Սպասարկութեանց տնօրէնը նաեւ անմիջական կցորդը Զօր. Ուֆքիրի , Ներքին նախարար : Ծանօթ է որ ի բացակայութեան պիտի դատուէին նաեւ Ուֆքիրը եւ Տլիմի, որոնք ըստ վկայութեանց գլխաւոր դերը խաղացած են այս պատմութեան մէջ : Նախ Շալալի ըսածը : «Այլեւս չեմ կրնար լռել» խորագրած դրին տակ բոլորովին տարբեր պատմութիւն մը կը պատմէ խնդրոյ առարկայ ընկերուհի փաստաբան Լըմարշան եւ ոստիկանապետ Քայլ : Այս վերջինը անուանարկութեան դատ բացած է չարաթաթերթին պատասխանատուներուն դէմ :

Գալով Հլիմիի, Ռապաթէն դէպի Փարիզ իր մեկնումը բոլորովին կը յեղաշրջէ կացութիւնը եւ դատավարութիւնը կրնայ ընդհատուիլ «յաւելեալ տեղեկութեան » համար : Արդարեւ Ֆրանսական դատաւորները, որոնք ամէն օր կը ստանան նոր տեղեկութիւններ, կրնան պահանջել որ դատը ետ կոչուի, որպէսզի նոր տեղեկութիւնները քննուին :

Հոն մէկտեղ հանուելը է քարտէս մը , որուն համար չէուկներ տարածուեր են , որ Անգլիացիները կազմած են : Սակայն իրականին մէջ անիկա պատրաստուեր է Պէյրութ, քրտական կազմակերպութեան մը կողմէ, որուն մէջ գործօն դեր կը խաղար Պէարխան ընտանիքը :

Այս գրքին մէջ գրուած քարտէսը ընդհանուրին է Փարիզի «Քրտական Տեղեկատու»ի հրատարակածին, որուն վրայ ամերիկացի հեղինակը սրբագրութիւններ ըրած է՝ կրճատելով այն մասերը, ուր Քիւրտերը մեծամասնութիւն չեն կազմեր :

Օրինակ, ըստ իրեն, չիտակ չեն եւ չափազանցուած են հիւսիս – արեւելեան եւ հարաւ – արեւելեան ծայրամասերը, այսինքն սահմանները մինչեւ Միջերկրական ծով եւ Պարսից ծոց երկարիլը : Իրականին մէջ, կ'ըսէ, Քիւրտիստանը Քիրմանշահէն հարաւ չանցներ, ուրիշ խնդիր, եթէ Լուրերն ու Պախթիարիները ընդունին, որ իրենք Քիւրտ են :

Նոյնպէս, Հալէպի հիւսիս – արեւելեան կողմը քանի մը քրտական դիւղերու դոյութիւնը չ'արդարացներ նրբանցք մը ունենալ այդ կէտէն դէպի ծով (Ալեքսանդրէթ) :

Երրորդ վիճելի կէտը Քէրքիւք քաղաքն է, որուն բնակչութեան կէսը Քիւրտ, կէսը Թիւրքմէն է, գրեթէ հաւասար չափով : Իսկ Քէրքիւքէն դէպի արեւմուտք եւ հիւսիս – արեւմուտք, ուր կը գտնուին քարիւղի հարուստ հանքերը, իրար խառնուած են արաբական , քրտական եւ Թիւրքմէն դիւղերը :

Շուրջ հինգ – վեց միլիոն Քիւրտեր անոնք իսկապէս մեծամասնութիւն կը

ԿԻՊՐՈՍ ԿՐ ՏՐՈՒԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ

—o—

Թրքական թերթերը, արձագանգ տալով Աթէնքի թերթերուն, կը գրեն.—

Աթէնքի մէջ ռումբի մը պղեցութիւնը դործեցին Թուրքեւհելլէն զաղանի բանակցութեանց մասին տրուած վերջին տեղեկութիւնները : Իմէրա թերթը զանոնք մեծատառ կը հրատարակէ, եւ կը յայտնէ թէ Թուրքեւհելլէն տեսակցութիւնները դլխաւորաբար վեց խնդիրներ կը չօչափեն : Առաջին, Կիպրոս Յունաստանի պիտի կապուի Բրիտանական Հասարակապետութեան ձեւին տակ : Երկրորդ, Կիպրոսի Յոյները եւ միւս փոքրամասնութիւնները հելլենահպատակ պիտի ըլլան , պահելով հանդերձ իրենց անկախ խնդիրը : Չորրորդ, Կիպրոսի մէջ կառավարութիւն մը պիտի հիմնուի և Թուրքերը այդ կառավարութեան մաս պիտի կազմեն, իրենց բնակչութեան համեմատութեամբ : Հինգերորդ, Թուրքերուն խարիսխ մը պիտի տրուի Նիկոսիոյ օդակայանին մէջ, եւ այդ կայանը յետագային պիտի ըլլայ ՆԱԹՕի խարիսխ մը : Վեցերորդ, երբ համաձայնութիւնը կրնուի , Միացեալ Ազգերու Հաշտարար Ջօրջը պիտի մեկնի Կիպրոսէն , եւ պիտի ջնջուի այն կանաչ Գիծը, որ թրքական եւ յունական գօտիները կը բաժնէր իրարմէ :

Իմէրա այդ տեղեկութիւնները տալէ ետք կ'աւելցնէ թէ երկու երկիրներու պատուիրակները իրենց համամտութիւնը յայտնած են վերոյիշեալ համաձայնութեան , որ կը քննուի ներկայիս Թուրք եւ հելլէն կառավարութեանց կողմէ : Դեռ վերջնական որոշում մը տրուած չէ, բայց Թուրքիա կարդ մը առաջարկներ բերած է վերջին պահուն . — Առաջին , Կիպրոսը պահել սահմանադրական վարչաձեւի մը տակ, երեք երաշխաւոր պետութիւններու թեւարկութիւնով : Երկրորդ , դաշնակցին պետութիւն մը հիմնել կղզիին մէջ : Երրորդ , կղզին երկուքի բաժնել եւ կամ դոյզ էնօսիսով մը համաձայնութեան յանդիլ :

Իմէրա կը դրէ թէ այս կէտերէն դուրս Թուրքիա հողային պահանջներ ալ դրած է, բայց Մակարիոս եւ հելլէն կառավարութիւնը մերժած են զանոնք :

նաեւ Ուֆքիրը եւ Տլիմի, որոնք ըստ վկայութեանց գլխաւոր դերը խաղացած են այս պատմութեան մէջ : Նախ Շալալի ըսածը : «Այլեւս չեմ կրնար լռել» խորագրած դրին տակ բոլորովին տարբեր պատմութիւն մը կը պատմէ խնդրոյ առարկայ ընկերուհի փաստաբան Լըմարշան եւ ոստիկանապետ Քայլ : Այս վերջինը անուանարկութեան դատ բացած է չարաթաթերթին պատասխանատուներուն դէմ :

Գալով Հլիմիի, Ռապաթէն դէպի Փարիզ իր մեկնումը բոլորովին կը յեղաշրջէ կացութիւնը եւ դատավարութիւնը կրնայ ընդհատուիլ «յաւելեալ տեղեկութեան » համար : Արդարեւ Ֆրանսական դատաւորները, որոնք ամէն օր կը ստանան նոր տեղեկութիւններ, կրնան պահանջել որ դատը ետ կոչուի, որպէսզի նոր տեղեկութիւնները քննուին :

Հոն մէկտեղ հանուելը է քարտէս մը , որուն համար չէուկներ տարածուեր են , որ Անգլիացիները կազմած են : Սակայն իրականին մէջ անիկա պատրաստուեր է Պէյրութ, քրտական կազմակերպութեան մը կողմէ, որուն մէջ գործօն դեր կը խաղար Պէարխան ընտանիքը :

Այս գրքին մէջ գրուած քարտէսը ընդհանուրին է Փարիզի «Քրտական Տեղեկատու»ի հրատարակածին, որուն վրայ ամերիկացի հեղինակը սրբագրութիւններ ըրած է՝ կրճատելով այն մասերը, ուր Քիւրտերը մեծամասնութիւն չեն կազմեր :

Օրինակ, ըստ իրեն, չիտակ չեն եւ չափազանցուած են հիւսիս – արեւելեան եւ հարաւ – արեւելեան ծայրամասերը, այսինքն սահմանները մինչեւ Միջերկրական ծով եւ Պարսից ծոց երկարիլը : Իրականին մէջ, կ'ըսէ, Քիւրտիստանը Քիրմանշահէն հարաւ չանցներ, ուրիշ խնդիր, եթէ Լուրերն ու Պախթիարիները ընդունին, որ իրենք Քիւրտ են :

Նոյնպէս, Հալէպի հիւսիս – արեւելեան կողմը քանի մը քրտական դիւղերու գոյութիւնը չ'արդարացներ նրբանցք մը ունենալ այդ կէտէն դէպի ծով (Ալեքսանդրէթ) :

Երրորդ վիճելի կէտը Քէրքիւք քաղաքն է, որուն բնակչութեան կէսը Քիւրտ, կէսը Թիւրքմէն է, գրեթէ հաւասար չափով : Իսկ Քէրքիւքէն դէպի արեւմուտք եւ հիւսիս – արեւմուտք, ուր կը գտնուին քարիւղի հարուստ հանքերը, իրար խառնուած են արաբական , քրտական եւ Թիւրքմէն դիւղերը :

Շուրջ հինգ – վեց միլիոն Քիւրտեր անոնք իսկապէս մեծամասնութիւն կը կազմեն, բաժնուած հետեւեալ ձեւով . — Թուրքիա՝ 2 – 3 միլիոն, Իրաք 1,200,000, Իրան 1,500,000, Սուրիա՝ 200,000, Խ. Միութիւն՝ հարիւր հազար :

1944 Մայիսին Քիւրտերը Քոմալայի մէջ որոշած են իրենց ազգային դրօշակը՝ երեք դոյներով, — կարմիր, ճերմակ եւ կանաչ : Իսկ պինանչանը կը ներկայացնէ արեւ մը՝ վերեւը գորեղի հասկերով, խորքը՝ լեռ մը եւ դրիչ մը :

Անցեալ չարաթ Գերմանիոյ մէջ լոյս տեսաւ Քիւրտիստանի մեծադիր քարտէսը, ազգայնականներու դծածը, որ 1951ին ՄԱԿին ներկայացուած էր յուշադրի մը հետ, Պէարխանի կողմէ ստորագրուած :

Տուինք զանազան աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութիւնները Մեծ Քիւրտիստանի սահմաններուն մասին :

Բոլոր հեղինակներն ալ համաձայն են հաստատելու համար, որ Քիւրտիստան անկախ չէ եղած երբեք անցեալին : Հին քարտէսներուն վրայ ալ չէ յիշուած Քիւրտիստան անունով երկիր մը :

Ժ. դարուն, մանաւանդ Ապտիւլ Համիտի օրով է , որ Հայաստանի տեղ Քիւրտիստան անունը գործածուած է Թրքական քարտէսներու մէջ :

Քիւրտ ազգայնականներու հողային պահանջներուն մաս կը կազմեն հայկական պատմական հողամասերը, որոնք բռնագրաւուած են Թուրքերուն կողմէ :

Մեր դիտողութիւններուն իրրեւ արդարացում անոնք դիտել կուտան, որ ներկայիս Հայեր չկան այդ հողերուն վրայ, ուր Քիւրտեր միայն կը բնակին . . :

Ու խոստումներ կ'ընեն ապագային համար . . .

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

կայանին մէջ, եւ այդ կայանը յետագային պիտի ըլլայ ՆԱԹՕի խարիսխ մը : Վեցերորդ, երբ համաձայնութիւնը կրնուի , Միացեալ Ազգերու Հաշտարար Ջօրջը պիտի մեկնի Կիպրոսէն , եւ պիտի ջնջուի այն կանաչ Գիծը, որ թրքական եւ յունական գօտիները կը բաժնէր իրարմէ :

Իմէրա այդ տեղեկութիւնները տալէ ետք կ'աւելցնէ թէ երկու երկիրներու պատուիրակները իրենց համամտութիւնը յայտնած են վերոյիշեալ համաձայնութեան , որ կը քննուի ներկայիս Թուրք եւ հելլէն կառավարութեանց կողմէ : Դեռ վերջնական որոշում մը տրուած չէ, բայց Թուրքիա կարդ մը առաջարկներ բերած է վերջին պահուն . — Առաջին , Կիպրոսը պահել սահմանադրական վարչաձեւի մը տակ, երեք երաշխաւոր պետութիւններու թեւարկութիւնով : Երկրորդ , դաշնակցին պետութիւն մը հիմնել կղզիին մէջ : Երրորդ , կղզին երկուքի բաժնել եւ կամ դոյզ էնօսիսով մը համաձայնութեան յանդիլ :

Իմէրա կը դրէ թէ այս կէտերէն դուրս Թուրքիա հողային պահանջներ ալ դրած է, բայց Մակարիոս եւ հելլէն կառավարութիւնը մերժած են զանոնք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլը առջի օր հրատարակած է ցանկը այն հիւրերուն որոնք «բարեկամական այցելութիւն» մը կը կատարեն Մոսկուա : Կը թուի թէ խիստ դաղտնի խօսակցութիւններէ ետք, Մոսկուայի մէջ կը դումարուի խորհրդաժողով մը համայնավար քանի դեկավարներու եւ կառավարական դեկավարներու մէջեւ : Արեւմտեան դէտերը միայն դատանոց կարծիքներ ունին այդ մասին առանց որեւէ ստոյգ բան գիտնալու : Կը թուի թէ Վարշաւայի Ուխտի անդամ երկիրներու ժողով մը չէ, քանի որ Ռուսաստանի դեկավարներն ալ եկած են, Չինաստանը դաստապարտելու ժողով մըն ալ չի կրնար ըլլալ քանի որ Ռումանացիները եկած են, որոնք դէմ են բռնմակոմանի խօսակցութեանց չին – խորհրդային տարակարծութեան մասին :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ա.

Ամերիկեան Պորտ Միաբանութիւնը կ'որոշէ առաքելութիւն մը ղրկել Օսմանեան երկիր, որ երեք հողամասերու վրայ հաստատուած երեսուն եւ հինգ միլիոն բնակիչ ունէր անցեալ դարուն ըսկիզբը : Փոքր Ասիան կեդրոնական մասն էր, որ Ասիան կը միացնէր Եւրոպայի եւ Ափրիկէի : Իսլամական աշխարհին մէջ քրիստոնեայ կորիզներ կային, հարկ էր անոնք փրկել տգիտութենէ եւ աւելորդապաշտութենէ : Միսիոնարներ Արեւելք պիտի փոխադրէին դաւանանք մը, որ Արեւելքէն անցած էր Եւրոպա եւ Նոր Աշխարհ :

1819 Նոյեմբեր 3ին Վեր. Լեվի Փըրսընզ եւ Փլինի Ֆիսք Պոսթընէն կը մեկնին Արեւելք, կը հասնին Իզմիր 1820 Յունուար 9ին, կը դծեն ծրագիր մը, որուն իրականացման պիտի աշխատին կորովով եւ յարատեւութեամբ եւ նոր գլուխ մը պիտի բանան Թուրքեւամերիկեան յարաբերութեանց :

1831ին կեդրոններ կը հաստատուին Իզմիր, Պրուսա եւ Տրապիզոն եւ գործը կ'ընդլայնի արագօրէն, շնորհիւ միսիոնարներու եռանդին եւ գործունէութեան պատրաստ դաշտին :

Երկու միսիոնարներ, Տուայթ եւ Սմիթ, նոյնպէս Իզմիրէն կը մեկնին Փոքր Ասիոյ ամէն կողմը, երկու հատորով կը ներկայացնեն հայ ժողովուրդի մէջ գործելու կարելիութիւնը : Սմիթ կ'ուսումնասիրէ հայ պատմութիւնը, հայ եկեղեցիին վիճակը : Սմիթ կը զարմանայ, որ Սսոյ կաթողիկոսը կրօնական աստիճանով բարձր է Պոլսոյ պատրիարքէն, բայց ստորադաս է պետական կարգադրութեամբ : Պատրիարքը չի կրնար եպիսկոպոս ձեռնադրել եւ միւռոն օրհնել, մինչդեռ կաթողիկոսը ձեռնադրութիւն եւ օծում ունի եւ կրնայ իր թեմին համար եպիսկոպոս ձեռնադրել եւ միւռոն օրհնել : Ձեռնադրուած եպիսկոպոսին պերաթը կ'առնուի պատրիարքին միջոցով : « Սսոյ կաթողիկոսը պետութենէն կը նըկատուի բարձր մետրոպոլիտ մը » (Միսիոնարական հետազօտութիւնք Հայաստանի մէջ, 1833, էջ 56) :

« Պատրիարքը կը ջանայ շատ տուրք դանձել, ունի մրցակիցներ, որոնք թեկնածու են աթոռին : Եպիսկոպոսներ ամիրաներուն մէջ կողմնակիցներ ունին, որոնցմէ կախում ունի պատրիարքը : Ամիրաները մարդիկ ունին փաշաներու մօտ : Պատրիարքական ընտրութիւնը դուռ կը բանայ զեղծումներու ու էնթրիկներու » (էջ 57 – 59) :

Սմիթ կը բացատրէ Կարնոյ զաղթին պատճառները, օրինակ՝ փոխ – վրէժի վախը, որովհետեւ Հայերը ռուսական յաղթութենէն գինովցած՝ ծայրայեղութիւններու դիմած էին, պարտատէրներուն փախուստը, Ռուսերուն թելադրանքը, վանքերու դրամներուն իւրացումը, եպիսկոպոսին կողմէ, որուն համար հաշիւ կը պահանջուէր իրմէ Պատրիարքարանէն (էջ 132) :

Վերջին պարագան յիշուած չէ հայ ժամանակագիրներէն :

Զմմառի աշակերտ Միքայէլ Սալամթեան վեղար կը ստանայ եւ ուսուցիչ կը նշանակուի Թիֆլիզի Ներսիսեան Ճեմարանին 1832ին : Ամերիկացին դիտել կուտայ երկու կէտեր, — այս վարդապետը կը հետեւի դերման աստուածաբաններու : Հայերը ուսում ստանալէ ետք կը ցրուին Ռուսիոյ մէջ : Երեւոյթը նոր չէ եւ պիտի շարունակուի :

Նոյն տարին Տոքթ. Համլին Պոլսոյ մէկ թաղին՝ Պեպեքի մէջ կը բանայ վարժարան մը, ուր կը յաճախեն առաւելապէս հայ չքաւոր աշակերտներ եւ ուր կը պաշտօնավարէ Մեսրոպ Թաղիադեանց :

1869ին Ամերիկացիներն ունին 21 գլխաւոր հաստատութիւններ, ուր կը պաշտօնավարեն 46 Ամերիկացիներու հետ Հայեր : Մինչեւ պատերազմ Պորտը ունէր ինը հիւանդանոց, 426 դպրոց, 25 հազար աշակերտներով :

Միսիոնարութեան նպատակն էր « Ս. Գիրքը տարածել հեթանոս երկիրներու մէջ », ուստի մահմետականները քրիստոնէութեան բերել էր, աշխատեցան վերակենդանացնելու քրիստոնեայ եկեղեցիները, որոնք կը գտնուէին « ողբալի պայմաններու մէջ » :

Հայ Պատրիարքարանը 1845ին նզովեց «նոր աղանդը» : Բողոքական պետութիւններ պաշտպանեցին միսիոնարներն ու հետեւորդները : 1847 Նոյեմբեր 15ին նոյն պետութեանց դիմումով հայ աւետարանական համայնք մըն ալ կազմուեցաւ կայսերական ֆերմանով, հատուած մըն ալ կը բաժնուէր արմատէն :

1893ին Խարբերդցիներ կը բողոքեն միսիոնարներու դէմ որպէս խաթարող հայ պատանիներու եւ կ'ամբաստանեն որպէս կառավարութեան դէմ շարժող գործիչներ : Օսմանեան կառավարութիւնը կը բողոքէ ամերիկեան նախարարութեան մօտ, քննութիւն մը կը բացուի, բողոքողները կը խոստովանին թէ բռնութեան տակ ստորագրած են : Թուրք կառավարութիւնը պաշտօնական եւ անպաշտօն դրութիւնները դրաքննութենէ կ'անցընէ :

1885ին Պորտի Քարտուղարութիւնը կը դիմէ Ամերիկայի նախագահին, յիշեցնելով « աւելի ազգու պաշտպանութեան պէտքը Օսմանեան Կայսրութեան մէջ ամերիկեան շահերու » համար : Ռոպերթ գոլէճի տնօրէն Տոքթ. Ուոշպըրն կը գանգատէր, որ ամերիկեան կառավարութիւնը կը զլանար իր պաշտպանութիւնը գոլէճին, որուն աւելի ուշադիր է անդլիական կառավարութիւնը (50 տարի Պոլսոյ մէջ, էջ 95) :

Գոլէճը հիմնուեցաւ Վոսփորի ամէնէն նեղ անցքին վրայ, թուրք կառավարութիւնը օտար հաստատութեան մը ռազմական դիրքի մը վրայ շինուիլը վտանգաւոր նկատելով՝ մերժած էր կառուցման արտօնութիւն տալու : Ծովակալ Ֆերեկըթ եկած էր Պոլիս, փառաշուք ընդունելութիւն գտած եւ միջնորդած էր արտօնութեան համար :

Թուրք կառավարութիւնը 1893ին, երբ Խարբերդցիները կը խոստովանէին իրենց բողոքին դրդապատճառը, միսիոնարները կը նկատէր հայ քաղաքական փառասիրութեան դրդիչներ : Մարդուանի Անաթոլիա գոլէճը կը նկատուէր կուսակցական գործունէութեան մէկ կեդրոնը : Ամերիկեան աղջիկներու դպրոցը կը հրկիզուէր ոստիկանութենէն, վերջ տալու համար միսիոնարներու գործին : Թուրք կառավարութիւնը 500 ոսկի տուղանք կը վճարէր :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Ա.

« Եթէ ինծի հարցնէին, թէ Երկրին վրայ ամէնէն շատ ո՛ւր կարելի է հանդիպիլ հրաշքներու, ես ամէնէն առաջ Հայաստանի անունը կուտայի», յայտարարեց 80ամեայ Ռոքուել Քենտը՝ ամերիկացի ծերունազարդ նկարիչը : Ականաւոր վարպետին Հայաստանի մէջ հանդիպած հրաշքներէն մէկը Մատենադարանն էր : «Մարդ կը զարմանայ, թէ հողագունդին մէկ փոքր հատուածին մէջ գորութիւն ունին այսքան մեծ գլուխ-գործոցներ, որոնք մեծ երկիրներու զարդերը կրնան կազմել ...» :

150 տարի առաջ Պայրըն նոյնիմաստ միտք մը յայտնած է. « Հայերու երկիրը միշտ պիտի մնայ աշխարհի ամէնէն հետաքրքրական երկիրներէն մէկը աշխարհի մէջ» : Անդլիացի բանաստեղծը եւս հմայուած էր հայկական մագաղաթներով : Սորվեցաւ մագաղաթներու լեզուն, կարդաց Հայոց պատմութիւնը եւ սկսաւ անդլիերէնի թարգմանել Խորենացին եւ Լամբրոնացին :

Այս հրաշագործ տառերը հմայեցին նաեւ Վալերի Բրիւսովը, ռուս բանաստեղծը, որ նոյնպէս սորվեցաւ հայերէն եւ կատարեց թարգմանութիւններ : Պայրըն եւ Բրիւսով առաջինները չէին անշուշտ : Աւելի հին ժամանակաշրջաններուն մեր գիրքերու լեզուն սորվեցան եւ թարգմանութիւններ կատարեցին Ֆրանսացի ականաւոր արեւելագէտներ՝ Լա Կրոզ եւ Կիյոմ տը Վիլֆրուա : Այս վերջինը Փարիզի արքայական մատենադարան բերուած հայկական ձեռագիրներուն առթիւ 1735ին կը գրէր. «Լուդովիկոս ԺԳ.ի գահակալութենէն ետք դրագէտ աշխարհին համար որեւէ նորութիւն գտնելու յոյսն անգամ չքացած էր... Եւ, ահա, հայկական ձեռագիրները նոր աշխարհ մը կը բանան մեր առջեւ » :

Հայկական ձեռագիրներուն հանդէպ եղած դնահատութեան պատճառը անոնց հարուստ բովանդակութեան մէջ պէտք է փնտռել : Արդարեւ հայ մատենագիրներու երկերուն մէջ կարելի է գտնել բազմաթիւ ժողովուրդներու պատմական կեանքին վերաբերեալ արժէքաւոր տեղեկութիւններ : Միջազգային դիտութեան համար անփոխարինելի արժէքներ են Մատենադարանին մէջ գտնուող այն թարգմանութիւնները, որոնց բնագիրները կորսուած են : Զորրորդ դարու յոյն համբաւաւոր պատմաբան Եւսեբիոս Կեսարացիի գրած «Ժամանակագրութեան», Զենոն փիլիսոփայի «Բնութեան մասին» գիրքին, Տիմոթէոս Կուզի, Թէոն Ալեքսանդրացիի եւ քանի մը ուրիշ նշանաւոր դիտնականներու երկերուն յունարէն բնագիրները անհետ կորած են եւ շնորհիւ հայերէն թարգմանութիւններուն է, որ կարելի է ծանօթանալ անոնց բովանդակութեան :

Մատենադարանը առատ նիւթ կը մատակարարէ ճշգրիտ դիտութիւններու պատմութեան ուսումնասիրութեան համար : Հին Հայաստանի ուսողագէտները, քիմիագէտները, բժիշկները, տոմարագէտները, աշխարհագրագէտները գրած են բազմաթիւ աշխատութիւններ :

Մեր տիեզերախոյզ դարուն արժանի են Անանիա Շիրակացիի միտքերը Երկրին, Արեգակին, Լուսինին մասին : Գիտնականը դեռ Է. դարուն նկատած է Լուսնին մակերեսին վրայ գոյութիւն ունեցող անհարթութիւնները : Գիտցած է, թէ ծովերուն մակընթացութիւնը եւ տեղատուութիւնը կապուած են Լուսնին հետ : Շիրակացին է, որ առաջին անգամ ըլլալով խօսած է երկրին գնդաձեւութեան մասին : Դարձեալ Շիրակացիի գրչին կը պատկանին Մատենադարանին մէջ գտնուող թուաբանական գործողութիւններուն այն աղիւսակները, որոնք հնագոյններն են աշխարհի մէջ :

Մատենադարանին մէջ կը գտնուի նաեւ հայ Քոլոմպոսին՝ Մարտիրոս Երզնկացիին երկրին շուրջ կատարած ճամբորդութեան նկարագրութիւնը : Ֆրանսացի դիտնական Սէն Մարթէն այդ հաղուադիւտ մատեանը Ֆրանսերէնի թարգմանելով, այն կարծիքը յայտնած է, թէ Երզնկացին, Քոլոմպոսի նման, նպատակ ունեցած է նոր երկիրներ գտնել : Մատեանին մէջ կը կարդանք այն մասին, թէ Երզնկացի հազարաւոր քիլոմեթրներ հե-

ԽԱՌԱ-ԽԸՐԽԱ

(ՊԱՏԿԵՐ)

— Գիտես ի՞նչ կայ, Նունա բաջի, ասաց Նազին, եղբայրդ իրիկուն ասաց. որ մէջլիսները՝ Ալի էֆէնտին, Քիւրքչի պաշին ու Հաճի Աբդալն ընկեր են եղել եւ ինչքան որ դեղերը ցորեն կայ եղել, աշունքը ժողվել են, լցրել ամբարները, հիմի քիչ քիչ բերում են քաղաքը՝ մէկը հինգ գնով ուտացնում աղքատներին, Մէջլիսները տիկ են դարձել, Հաճի Աբդալին շինել են բերան, ամէնքը նրա հետ ընկեր են :

— Մամօն էլ իրիկուն ասաց, էրէկ զայֆան փայտ կտրելիս մի քանի հոգի խօսել են էդ բոլորը, իմացել է :

— Աշունքն առնելիքի մէջ, աշարի փոխարէն, էս ու էն սոմարը վաթսուն զուրուշի առել, հիմի երբեք հարիւր զուրուշից պակաս չեն տալիս : Փաշան առաջի օրը կանչել է ու համայել, որ բոլոր ցորենն ու ալիւրը երկու հարիւր յիսուն զուրուշի վրայ բաժնէ աղքատներին, Հաճի Աբդալը դէմ է կեցել, երեք հարիւրից պակասով չէ տուել ...:

— Ախար էդ գնով պիտի ծախէ, որ կարողանայ միշտ իրա կնկան ու աղջիկներին զառ – խառախրխա հանդցնել, ասաց հառաչելով Նունան :

— Հապա Ֆըռնչիները, հօ հացը չեն եփում, հում հում մեղ ուղտի նման խմոր են կերցնում : Իրիկուն Մամոյի բերած հացը խօ չըկարողացանք ուտել, դրել եմ սաջի վրայ, նորից եփել :

— Ֆռնչի Ալէքի տղան էլ մէջլիս է, փաշան կանչել է, բարկացել է Ֆռնչիների վրայ, նա առաջ է եկել ու պաշտպանել, թէ ի՞նչ մեղք ունին Ֆռնչիները, երբ ալիւրը թանդ է : Թանդութիւնն իրա կարդին, գոնէ շնորհքով եփեն :

— Մեղքը մերն է, հազար անգամ ասի եղբօրդ՝ Մամոյին, թէ աշունք է, ալիւր դնէ, ալիւր դնէ՝ քանի էժան է, բայց որ խօսք չի հասկանայ ... Աշունքը մի ջուալ առաւ 60 զուրուշի, բայց մէկ ջուալով ի՞նչ դուրս կը գայ : Խեղճը ի՞նչ անէր, կ'առնէր բայց փո՞ղը, փող ո՞րտեղից : Օրական պիտի երկու արարա փայտ կտրէ, որ երեք զուրուշ փարա աշխատի եւ դրանով տուն պահի, էն էլ ամէն օր պատահի լաւ բան է : Էհ, մենք էլ կեանք ենք անցկացնում ...

Նազին հեռացաւ : Նունան շարունակում էր իր գործերը, բայց կանգնած տեղը գլորւում էր, ուշքը վրան չէր : Նա երկու երեք ամսուայ ընթացքում իրանց տանը օրական հազիւ մի քանի պատառ բան էր ուտում, սուտ կուշտ էր ձեւացնում, տնեցիներին խաբում. թէ ինքը դրացիների մօտ կերել է եւ խոյս էր տալիս ճաշերից : Ինքը կարծում էր, որ կարող էր մի կերպ դիմադրել, քաղցի հետ կըռուել, իսկ ամուսինը պիտի ուտէր, որ ուժերը վերանորոգուէին եւ կարողանար կրկին գործի գնալ : Երեխաներն էլ սովի չէին դիմանալ : Այդ բաւական չէ, նա դեռ դիեցնում էր երեխային :

Նունան գործից չէր փախչում, բայց որ գործ էլ չկար, բոլոր հայ դրացիների հացը նա էր թխում, որի համար հացով էր վարձ ստանում, իսկ շաբաթը մի անգամ սրա – նրա դրանը հաց եփելով՝ ամբողջ տասը հոգուց բաղկացած ընտանիքը խո՞ չէր կարող կերակրել : Խեղճ կինը դեռ մինչեւ անգամ աղջիկներին էլ պարապ չէր թողնում, Էսման ու Սրման անգագար ծախու գուլպայ էին գործում, բամպակ մանում, ման ու փոխ անում, որից էլի քիչ ու միչ բան էր մնում. որով խեղճ աղջիկերն իրանք իրանց համար զարա – խրխա էին կարում : Դեռ լաւ էր, որ երեք որդիները աշկերտ էին եւ կերակրւում էին նոյնպէս իրանց աշխատանքով :

Վայելչութիւններից զրկուած լինելը, աղաների էֆէնտիների տների մէջ կատարուած զեղխութիւնները, շռայլութիւնները, Սթամպօլից եկած բարակացաւ, դեղնած խանումների փչացած բարքերը՝ նրանք նկատում, զգում եւ էլի մի կերպ համբերում էին, բայց սովը օրից օր բորբոքում էր Նունայի մաղձը, երեխաների տանջանքները նրան դժուարացընում էին : Էսման էլ մօր նման մի կերպ դիմադրում էր քաղցին. բայց նա էլ ուրիշ ցաւ ունէր. նա իր զարունքի մէջն էր, նրա համար ամէն առարկայ ուրիշ գոյնով էր երեւում, նա տենչում էր միայն իր դրացի ընկերուհիների նման զարա – խրխայից ազատուել, եթէ ոչ զառա – խրխա, գոնէ չիթ, կամ շալ խրխա ունենալ, իսկ այդ իղձն էլ սովի տարին գլուխ բերելու յոյս չունէր : Սրման անգագար ներս ու դուրս էր անում, հօր ճանապարհը դիտում, Զէլխան մօր զարա խրխայից բռնած՝ պոչից ման էր գալիս ու քաղցած եմ փնթփնթում, իսկ բալուլի աղջիկը լալիս նֆում էր...

Բ.

Մամօն նոյն իրիկունը մթանը հազիւ տուն եկաւ, միայն մէկ հոխա հացով : Նունան խսկոյն սեղանը գրեց եւ բոլորուեցին ճաշելու, կամ աւելի լաւ է ասել ընթրելու : Տխուր էր Մամօն էլ, թէեւ շատ համեղ էր զաւուրմով եղինձը, բայց ամէն բան նրան անախորժ էր թւում, քանի որ մտածում էր, թէ ինչպէս պիտի կշտանային վեց – եօթը հոգին միայն մի հոխա հացով :

ԱՏՐՊԵՏ

(3 Շար.)

ախոտն ճամբորդելէ ետք նաւ կը նստի եւ երկու ամիսէն աւելի կը նաւարկէ Ատլանտեան վրայ՝ ճիշդ այն օրերուն, երբ Լանտանի վրայ կը գտնուէր Քոլոմբոյի հայ ուղեւորը, սակայն, ցամաք պատ: Հայ ուղեւորը, սակայն, ցամաք կ'ելլէ եւ կը շարունակէ իր ուղեւորութիւնը Եւրոպայի մէջ: Անոր ուղեկցութիւնը Եւրոպայի տեղեկութիւններ կը պարունակէ Եւրոպայի հին քաղաքներուն եւ կենցաղին մասին :

Այն շրջանին, երբ Մարսիլիոս Երզնկացի կը շրջէր Սպանիոյ մէջ, Թոմաս ոչ Տարկվեմադա, մինչեւ դարու մեծագոյն հաւատաքննիչը , մեծ ոճիրներ կը գործէր: Այս վերջինը ութ հարիւր խարոյկ – ներ վառեց եւ ութ հարիւր մարդ այրեց: Տարկվեմադայի օրերուն սպրած հայ վարդապետ մը՝ Մատթէոս Ջուղայեցի , կենդանիներու եւ մարդոց մասին յայտ – նած է այնպիսի միտքեր, որոնց համար հաւատաքննիչը խարոյկ կը բարձրացնէր ոչ միայն Ջուղայեցին, այլեւ Հայաստան ին այն բարձրաստիճան վանականները, որոնց ներկայութեամբ հայ վարդապետը իր մատեանին մէջ գրած է. « Քանի որ կենդանիները չունին բանականութիւն , որպէսզի առեղծագործեն, այդ պատճառով ալ ձեռքեր ունենալու պէտք չունին, իսկ մարդը տէր է դիտելիքներու եւ իմաստութեան, առեղծագործելու եւ խօսելու ընդունակութեան , որոնք ձեռքերու պէտք ունին : Ուստի, ան կեցաւ ոքի վրայ, իսկ մնացած երկուքը բարձրացնե – լով՝ գարձուց գործիք ...» Մատեանը պիտի հինգ հարիւր տարի առաջ գրուած այս միտքերը կը գտնենք Մատենադարանին մէջ թիւ 2229 ձեռագիրին մէջ :

Ջուղայեցիի ժամանակակից « գարգած ելոզան » չէր հանդուրժեր, որ կենդանիները հերձման ենթարկուին : Յովհաննէս Երզնկացի դեռ ԺԳ. դարուն խօսած է մարդոց դիահերձման կարեւորութեան մասին : Մատենադարանին մէջ կը գտնուի ԺԲ. դարու հայ ականաւոր բժիշկ Մխիթար Հերացիի « Ջերմանց մխիթարութիւն » կոչուած երկին հնագոյն ընդօրինակութիւնը : Այս գրքին պիտանիէին թարգմանութեան հեղինակ Հնդիք Զարթել Հերացիի գործը համեմատելով միջնադարեան Եւրոպայի նայուածքով ու մատանութեամբ կը: Թէեւ Նորին Վեհափառութիւնը կատարելապէս ճանչցած էր այդ նամականիին բուն հեղինակը եւ սակայն ոչ մէկ պիտով ուզեց անսալ բանականութեան եւ յայտարարեց բարձրաձայն թէ պէտք է աղուս եւ հրահանգիչ օրինակ մը ունենայ այս առթիւ: Աւաղ , չատ խղճալի մէկն էր այդ արքայական գունդին մէջ հրամանատարի ալեփառ մատերուն համար, քանի որ բացարձակապէս անտեղեակ էր իր ինչութեան այդ ամօթալի պատճառին մասին :

ԳԻՈՐԳ ԱԲԳԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՈԼԻԲԴԵՆԸ

Գործածութեան տեսակէտէն մոլիբդէնը թէեւ նոր մետաղ է, բայց մեծ արժէք ստացած է մետաղագործութեան մէջ : Մոլիբդէնը զգալի կերպով կը բարձրացնէ պողպատին ճկունութիւնը, ինչպէս նաեւ մածուցիկ յատկանիշը, որուն պատճառով ալ մոլիբդէնախառն պողպատներ կը լայն կերպով կ'օգտագործուին մեքենաշինութեան, ճշգրիտ սարքաշինութեան, ռազմական արդիւնաբերութեան մէջ եւայլն :

Գիւղատնտեսութեան մէջ մոլիբդէնի մնացուկները կ'օգտագործուին իբրեւ պարարտանիւթ եւ զգալի կերպով կը բարձրացնեն բանջարեղէններու եւ բոյսերու բերքը : Օգտակար է նաեւ կենդանիներու համար : Կարելի է ըսել, թէ առանց այս մետաղին անհնար է կեանքին պոյութիւնը :

Մոլիբդէնի եւ անոր համաձուլուածք – ներուն լայն օգտագործումը մեքենաշինութեան մէջ այնքան մեծցաւ, որ 1920ին անոր համաշխարհային հանոյթը հասաւ երկու հարիւր թոնի: Իսկ ներկայիս այդ քանակը բարձրացած է 40 – 45 հազար թոնի :

Մեծ չէ մոլիբդէն արտադրող երկիրներու թիւը, Մ. Նահանգներ, Չինաստան , Մեքսիկա, Եուկոսլաւիա, Չիլի, Նորվեգիա, Ֆինլանտա, Խորհ. Միութիւն : Այս վերջնոյն տահմաններուն մէջ մոլիբդէն արտադրող չորս շրջաններ են Կովկասը , Անդրկովկասը եւ, յատկապէս՝ Հայաստանը :

Հայաստանի մէջ պղինձ – մոլիբդէնի գօտի մը կայ՝ Փամպակ – Զանգեզուր , որ կը չարունակուի մինչեւ Իրան եւ Ա. – բեմատհայաստան :

Մոլիբդէնի հանքերը Հայաստանի մէջ առաջին անգամ յայտնաբերուեցան հարիւր տարի առաջ, բայց հետախուզուած են միայն համաշխարհային Բ. պատերազմէն ետք :

Քաջարանի, Ագարակի եւ այլ շրջաններու հանքերու չնորհիւ Հայաստան պղինձի եւ մոլիբդէնի պաշարներով դրան ուեց առաջին տեղերէն մէկը Խորհ. Միութեան մէջ: Իսկ եթէ նկատի առնենք, որ ընդամէնը երեսուն հազար քառ. քիլոմեթր տարածութիւն ունեցող մեր երկիրը չի կրնար չափուիլ հսկայական տարածութիւն ունեցող Ղազախստանի, Մ. Նահանգներու հետ , հասկնալի կը դառնայ, որ այս գոյք մետաղներուն արտադրութեան տեսակէտէն Հայաստան կը գրաւէ առաջին կարգի դիրք մը ամբողջ աշխարհի մէջ :

Այժմ Հայաստանի արդիւնաբերութիւնը տասնեակ տարիներու համար ապահով – ուած է պղինձով եւ մոլիբդէնով: Ցեատագային, անշուշտ, կը գտնուին նոր հանքեր :

Յ. Մ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՆԱՑԻ ՄՐՑԱՆԻՇՆԵՐ

Ա.

Զեռքս հասած արդիւնքներու համաձայ, Հայաստան ունի քանի մը լաւ մարդիկուհիներ: Մերձաւոր Արեւելքի կանացի մրցանիշները տակաւին գոհացուցիչ բարձրութեան մը չեն հասած, ընդհանուր առմամբ կը մշակեն պասքէթպոլ, կամ թէնիս (Օր. Շուշան Շահինեան, Արժանթինի մէջ) կայ փինկ փոնկ խաղացողներ են (Անժէլ Կարինեան ե – դիպտոսի Բ. դասակարգի ախոյենուհի , Բ. առաջին դասակարգի ախոյենութեանց մէջ 1951 – 1952), ամառն ալ աթլեթիզմ, եթէ ժամանակ ունենան, Հայաստանի եւ Ֆրանսայի մէջ նմանապէս պասքէթպոլ խաղացողները աթլեթիզմով ալ կը զբաղին: Հայաստանի ախոյենուհի Օր. Էրա Ոսկանեան լաւ պասքէթպոլ կը խաղայ , բայց իր բուն մասնագիտութիւնը աթլեթիզմն է :

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, նկատի պիտի ունենամ այն օրիորդները , որոնք իրենց պոնուած երկրին ախոյենութիւնը չահած կամ միջազգային մրցման մը մէջ Ա. դասաւորուած են: Արժանթինի մասին մեծ տեղեկութիւն չունիմ :

Մրցանիշներ· — 80 մեթր, Օր. Տա – րաղճեան 10" 8 (Ֆրանսա):

100 եարտ·— Օր. Սուլթանիկ Մէսէ – րեճեան (ծագումով Ատանացի) 13" 3 (Մելքոնեան վարժարան, Կիպրոս), 1948, այդ թուականին կրնար այս արդիւնքով պատանեկան մրցումը չահիլ Ֆրանսայի մէջ, իր տարեկից աղջկանց դէմ մրցելով :

100 մեթր, Հայաստանէն Էրա Ոսկան – եան 12" 1 (1961): Կրասեր Օր. Սիւզան – նա Նիկողոսեան 12" 3, (այս օրիորդը համամիութեան «սենիքներու» ախոյենութեանց մէջ Ե. հանդիսացաւ 12" 4ով, պատուաբեր արդիւնք ,— Խորհ. Միութեան «սենիքներու» կանացի խումբը իր սեփական ուժերով կրնայ Եւրոպայի չատ երկիրներուն յաղթել): Օր. Տարագճեան (Մարսէյլ) 12" 7, այս տարի «Փըրովանսի ախոյենուհի» հանդիսացաւ : Արժանթինի մէջ Օր. Եւա Եուսուֆեան 1954 Հոկտեմբեր 12ին չահած է «Օփրն» մրցում մը, որուն օտար երկիրներէ եկող մրցակիցներ ալ կրնային մասնակցիլ : Օրք. Թագուհի Մահէսեան եւ Սոնա Ա – ղամանեան 1959 – 1963, բազմաթիւ անդամներ պէյրութի ամերիկեան համալսարանի հարիւր եւ երկու հարիւր մեթրի ախոյենուհի եղած են: Առաջինը 1963ին 13" 8ով՝ Լիբանանի Բ. մրցանշապահն էր, արաբ օրիորդէ մը՝ Ամալ Սայիղին ետք 13" 6 :

200 մեթր, Հայաստանէն Էրա Ոսկան – եան 25" 4 (1961), Ֆրանսայէն Օր. Գանճեան (Թուլուզ) 26" 1 (1964): Բայց եա – նով վերջացող անուններուն հայկականութիւնէն յաճախ կը զգուշանամ, որովհետեւ չեմ կրնար ճշդել: 1939ին Ֆրանսահայ մրցանիշը Օր. Նուարդ Սարգիսեան 29"1 :

1962ին Օր. Ռիթա Մխիթեան Լիբանանի հարիւր եւ երկու հարիւր մեթրի ախոյենուհի (30" 8), Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու օրիորդներու առջեւ՝ Արտա Գալփաքճեան եւ Քնար Թորոսեան :

400 մեթր, Հայաստանէն Ն. Բուժնովա (ծնեալ Բուչքովա) 57" 5, 1956ին «Հայաստանի Սպարտակիատներու ախոյենուհի»: Ըստ «Սովետական Հայաստան » օրաթերթին՝ 1957ին «Հայաստանի ախոյենուհի» Վ. Բուչքովա 58" 3, հաւանաբար երկու քոյրեր, կը պատկանին Լե – նինականի նախկին «Կարմիր դրօշ» ընկերութեան (ներկայիս «Աչխատանք» Միութեան մէջ՝ մասնաճիւղ), մանարաններու եւ հիւսուածեղէնի աչխատաւորուհիներ :

800 մեթր, 1956ին Վ. Շտարօվա երեւանի ախոյենուհի եղած է 2' 29" 9ով: 1963ին Ամսդիկ Պամաքեան 2' 51" Լիբանանի ախոյենուհի (Հ. Ե. Ը. Անդրանիկի պատկերազարդուհի):

80 մ. ցանկարշաւ.— Համահայկական մրցանիչ , 1965 Օր. Անթարեան (խոր – հրդրուհայ) 10" 8 (Պուտափեշտ, աչխարհի համալսարանական ախոյենութեանց ընթացքին): Հայաստանէն Էրա Ոսկան – եան 11" 9 (1957), Եգիպտոսէն Անահիտ Սարգիսեան 15" 7 (1962): 1946ին Օր. Շուշան Շահինեան Պելկոնոյի անդրկովկասեան դուլֆին ախոյենուհի եղած է 1955ին այս օրիորդը , կը գտնենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի վոլէյ պոլի խումբին մէջ, մեւնոյն ժամանակ նոյն Միութեան թէնիսի ախոյենուհի (Արժանթին):

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ

—*—

Վիշտը միակ առաքինածքն է որ մարդս կը յօժարի , մինչեւ անդամ կը պահանջէ, որ ուրիշին հետ բաժնէ :

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

×

Երաժշտութիւնը ազմուկ մըն է որ կը մտածէ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀՒԿՕ

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

(22)

Նոյն ձերունի զօրավարին բախտը վըճռած էր արդէն անոր նենգապատիր հրամանատարութիւններուն հետեւանքով: Պատահմունքով կը նկատուէր ան, այն բանին թղթակցութեան համար որ քանի մը վաճառ պալատը ապրեցուցեր էր առհասարակ յուզմամբ ու մտատանջութեամբ կը: Թէեւ Նորին Վեհափառութիւնը կատարելապէս ճանչցած էր այդ նամականիին բուն հեղինակը եւ սակայն ոչ մէկ պիտով ուզեց անսալ բանականութեան եւ յայտարարեց բարձրաձայն թէ պէտք է աղուս եւ հրահանգիչ օրինակ մը ունենայ այս առթիւ: Աւաղ , չատ խղճալի մէկն էր այդ արքայական գունդին մէջ հրամանատարի ալեփառ մատերուն համար, քանի որ բացարձակապէս անտեղեակ էր իր ինչութեան այդ ամօթալի պատճառին մասին :

Եւ ես որ ամէն բան գիտէի, եւ ի ձեռին ունէի ճշմարտութեան ապացոյցները , նոյնիսկ չէի համարձակեր բերան բանալ բողոքելու համար :

Ո՞ւր էր սակայն բուն յանցաւորը , նամականիներուն հեղինակը, զօրավարին որդին: Հարցուցի այդ մասին Շունքէլին , պատասխանեց եւ բոլոր անոնց որոնք վէհափառութեան կայսեր հրամանաւ համաձայնած էին խնդճ Ջոն Թրաուէմանը կորստեան մատնելու համար : Անոնք այդ մասին կատարելապէս անգիտակ ձեւացան : Եւ սակայն տարօրինակ բան Ալղնէթրաուէի դէպեցիկ պահուկը անբնակ կը մնար միշտ :

Իվերջոյ հասկցայ որ այս ցած մեքենայութիւններուն կարմակերպիչը Գահաժառանգն էր, որուն նպատակը եղած էր ձերունի զօրավարը դէպի բանտ կամ դէպի մահ առաջնորդել :

Այդ դէպքէն տարի մը ետք, օր մը յանկարծ Նորին Բարձրութեան լսելիքն խուսափած հետեւեալ քանի մը բառերը հաստատեցին կասկածներս :

— Այսու հանդերձ բաւական յաջող գործ մըն էր Հէյկէնտորֆ, ըսաւ ան կատակելով , վերջապէս Կայսեր համար Թրաուէման կոչուած այդ ծեր սինկթո – րէն ազատիլը : Հիմա դերեզմանին մէջ կենդանի բանաարկեալ մըն է եւ արդէն չատ առաջ հոն պէտք է ըլլար ան :

Զգաստախոհնեկի : Ներքնապէս կը տառապէի մտածելով այդ ծերունի զրանի – կին մասին որ բանտին մէջ կը մեռնէր կայսեր ազուն հակակրութեանը ենթարկուելուն համար, և կատարութենէս չորթնելուն կը խածնէի չիրնալ զօտա – գերծելու համար ամօթալի ճշմարտութիւնը :

Դժբախտ զօրավարին գոնէ ինչ պատահմունքն գրեթէ վեց ամիս ետքը, Գահաժառանգը Քաւերինալ պատճառ էր կարճ առենուան մը համար: Ես ալ երբեմն կը հետեւէի : Կէս օրէ մը ետք երբ կը դիպերէի Քօրսոյի վրայ , դէմ առ դէմ եկայ յանկարծ փոքրիկ սիրուն օրիորդ Պրայթենպախի հետ :

Այս հանդիպումէն մեծապէս ուրախացած առաջնորդեցի զայն Փիացա Քօլոնայի անկիւնը գտնուող համբաւաւոր անուշեղէնի Թոնցի խանութը: Փոքրիկ սեղանի մը առջեւ դէմ դիմաց նստանք հոն, եւ պատմեց թէ ինչպէս ճանչցած է Ֆըրանց Զիլլիկէրը: Հնաւ չէր երեւակայած թէ զօրապետին զաւակն էր ան, բայց չուտով դիտած էր որ իր անոր հետ տեսակցութիւնը Պերլինի զաղանի ոստիկանութեան կասկածը հրաւիրած էր եւ թէ հրսկողութեան ներքեւ կը գտնուէր: Այս հետաքննդման չարժառիթին անտեղեակ ծայր տալիճան հետաքրքրուած էր անով եւ այլեւս չէր ուզած պալատ վերադառնալ :

Քանի մը չարաթ ետքը, մայր ու աղջիկ Փարիզ գտնուելով այցելութեան գացած էին Զիլլիկէրի տունը բայց ան գուրս եւ – լած էր: Անոր վերադարձին սպասելու համար առաջնորդուած էին երիտասարդին սենեակը, սեղանին վրայ գերմանե – րէն մեքենագրուած նամակ մը տեսած էին լի կասկած ուղղուած անարգանքներով: Լոյսի նշոյլ մը ծագած էր յանկարծ իրենց մտքին մէջ եւ խոհրն իրենք ալ կասկածած էին թէ այդ անաւարակիր վարնոց նամակները գրողը կրնար այդ սիրուն եւ – րիտասարդը ըլլալ :

Միւս կողմէ՝ իրենց այս այցելութիւնը պատճառ եղած էր որ, այդ երիտասարդին մինչեւ այն օրը անյայտ մնացած թագաւորը յայտնուի Պարոնին : Մայր ու աղջիկ խորհրդակցէ եռք, որչափին յաջորդ օրը գարձեալ գալ ու տեսնել Զիլլիկէրը :

ՈՒԻԼԵՐՄ ԼԸ ՔԼՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սահակ Յովհաննէսեան, Այրի Տիկին Կիւլա Մխիթէվէլեան եւ զա – ւակը Գրիգոր (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Փիլան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գալ – ֆայեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Ազաւ – նի Տապանեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Տէրունեան եւ զաւակները, սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, զոքանչին եւ աղգա– կանին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՄԱՐԻՈՍԵԱՆԻ
(Եվէրէկցի)

մահը, որ պատահեցաւ 15 Հոկտ.ին Փա – րիզի հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ 21 Հոկտ. ժամը 14·30ին Փարիզի Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մար– մինը կը փոխադրուի Իվրի Փարիզիէնի (նախկին) գերեզմանատունը, 32 Ավրնիւ տը Վէրսէօն, մեքրօ Փորթ տը Շուազի:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

«ՅԱՌԱՋ»·— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Սահակ Յովհաննէսեանի :

Այրի Տիկին Բարիզ Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Ազատ Խանճեան եւ զա – ւակները, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Զօրայ – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Տէր – Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Նիկողոսեան (Քորսի – քա), Տէր եւ Տիկին Տիւփիւի, Տէր եւ Տիկին Արամ Գարակիւզէլեան եւ զաւակ– ները, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Սուքիասեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Զօրայեան եւ Փայլակեան ընտանիքները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն մահը, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ աղգականին՝

ԱՐՓԻԱՐ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւան– դութեան :

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի 20 Հոկտեմբեր, Հինգշաբթի ժամը ճիշդ 14ին, Ուրնուվիլի Վարպետ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ :

Մարմինը պիտի փոխադրուի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Մահագդ չստացողներէ կը խնդրուի, ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Վահրամ Մինէլեան, Տիկին Անժէլ Մինէլեան, Պ. Յարութիւն Մինէլեան, Տէր եւ Տիկին Յով. Մինէլեան եւ զա – ւակները, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մինէլ – եան, Օր. Ալիս Մինէլեան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի ա – ռաւօտ Փարիզի Ս. Յով. Մկրտիչ եկե – ղեցին իրենց մօր՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՈՒՀԻ ՄԻՆԷԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Սերոբեան, Իզմիթ)

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարի– զի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բո– նակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նը– պատակով : Հեռաձայնել 207–12–04, ամէն օր ժամը 20էն 21 :

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ու – սանողական մասնակի գործեր կրնան տը– րամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վե– րոյիշեալ թիւին :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ՝
ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերու – հիները Շաբաթ (22 Հոկտեմբեր) կէսօրէ հետ ժամը 3·30ին : Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ողբացեալ ընկեր Սարգիս Առաքելեանի յիշատակին Հայ Մշակոյթի Տան կեդրո – նական Յանձնախումբի անդամները կը նուիրեն 180 ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Անդ – րանիկ խումբը չնորհակալութեամբ սոա– ցած է կէօչկարեան, Գոչեան եւ Պարօն – եան ընտանիքներէն ատսնական ֆրանք :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւն– ները կը յայտնէ ընկերուհի Գրիգորեանի իր ամուսնոյն Խորէն Գրիգորեանի մահ – ուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թագ. Խորհուրդը չնորհակա – լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէր – ները·— Տիկին Անիճա Գուրպանեան, իր քրոջ, Վարդանուշի հոգւոյն համար, ե – կեղեցւոյս քսան ֆրանք: Տիկին Դ. Տէր– Պօղոսեան, ողբ. Տիկին Թուռնիկի մահ – ուան առթիւ Փ. Ծ.ի տասը: Տիկին Խա – չուհի Զէքմէեան, եկեղեցւոյս տասը : Անդրանիկ Տ. Կարապետեան, Պօմոնի աղ– քատաց տասը : Տէր եւ Տիկին Վ. Իշ – խանեան իրենց ողբ. հօր, Նազարի հոգ – ւոյն Կ. Խաչի տասը եւ եկեղեցիին՝ տա – սը: Տէր եւ Տիկին Հ. Առնօ – Քլօտ Նա – զար Իշխանեանի մկրտութեան առթիւ Կ. Խաչին՝ տասը: Ողբ. Գ. Կոբոյեանի հո – գեհանգստեան առթիւ, Տիկին Ազատ Քիւրքճեան, Ազգ. Առաջնորդարանին քան : Տիկին Ա. Գուրպանեան եկեղեցի – ին հինգ: Տիկին Հաճի Վարդանեան ներ– դաստանի ննջեցելոց ի յիշատակ, եկե – ղեցին տասը, Կ. Խաչին հինգ եւ Պօմոնի աղքատաց հինգ : Տիկին Յակոբեան եկե– ղեցին տասը : Գ. Քիւրտօղլեան եկեղե – ցիին հինգ ֆրանք: Այրի Տիկին Իսկուհի Սարգիսեան, իր ամուսնոյն հոգւոյն հա– մար եկեղեցիին հինգ: Տէր եւ Տիկին Տօ– րումեան ներդաստանաց ննջեցելոց ի յիշատակ, եկեղեցիին տասը: Արբէն Քիւրտեան ներդաստանի ննջեցելոց ի յի– շատակ եկեղեցիին տասը ֆրանք :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտ. 29ին, Շաբաթ իրի – կուն, Ճրագ Թաղապետարանի սրահը :

×

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Հոկտ. 30ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա վառիէթէ:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 6ին, կիրակի կէսօրէ հաք, Ազգ. Տան սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 5ին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Ց. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բո – լոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրա – ժեշտ է: կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. «Վարանդեան» կո – միտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Արշուեան» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժա– մը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉի Պանեէօ – Քաշանի մաս – նաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 3ին ընկերուհի Իրիս Պաամաճեանի բնակարանը, 95 Ավրնիւ Արիսթիտ Պրիան: Օրակարգ.— Վարչութեան ընտրութիւն, զանազան հարցեր եւն.:

Ընկերուհիներու ներկայութիւնը ան – ներկանելու թիւը օրինաւոր պիտի նը– կատուի :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մասնակցութեամբ Օր. Պագըրճեանի (հայկ. պար), Օր. Սալվիճեի (հնդկական պար), լեհական եւ յունական ազգ. պարախումբերու :

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

կարեւոր·— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ. — ՈՒՍԱՆՈՂ 5 ՖՐ.

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՐԻՒՆՈՑ ԷՋԵՐ

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ականատեսի վկայութիւններ

կը դտնուի

Գրասուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ
77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières
Tél. : 733-11-00

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը սակաւզաւրար պէտք ունի պարուհւոյի մը՝ հայկական եւ կովկաս – եան պարերու :

Դիմել՝

Mlle CHEREKDJIAN
ALM 47.00 Poste 36-08

Ժամը 9էն 17 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան համար երկու սպասուհիներ կ'ուզուին, ուսեալիք եւ բնակարան ապահովուած : Դիմել Աղ– քատախնամի գրասենեակը՝ 32 Րի տը Թրէյնկ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը վերաբացուած է Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 13ին, արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ, 26 Րիւ տէ Փոնվալէսան :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի հան– րապետութեան չրջանը — Ցեղկոմի իշ – խանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը :

Ցաւելուածներ :

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ :

Դիմել՝ Հրանտ–Սամուէլեան Գրատուն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ակառուսական ոտնածառ – Հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Աբե – նոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժա– մը 16ին Սալ Մազըճօ, 88 Րիւ տ'Օպաճը:

Մարսէյլի Հայ Աբենոյշներու, պայ– լիկներու եւ թեւիկներու սկաուտական հաւաքոյթները վերսկսած են :

Մարսէյլ քաղաք·— Հինգշաբթի օրերը, առաւօտեան ժամը 10–12 կլօպ սրահին մէջ: 6 Րիւ Սէն Տոմինիկ :

Սէն Ժէռոմ.—Ամէն Շաբաթ օրերը ժա– մը 17–19, տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Պօմոն.— Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16– 18, տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Սէն Լու. — Շաբաթ օրերը ժամը 17– 19, տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

×

Աստուածաչունչի հայերէն տպագրու – թեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շուիզնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ ե – րեկոյ ժամը 21ին: Մանրամասնութիւննե– րը յառաջիկային :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Յայտնի (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետա – գային :

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տա – րեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վը – րայ, Բ. անդամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան Թրպիճճի «Ռոմէօ Ջան» թատերգութեան, Դեկտեմ – բեր 6ին, երեքշաբթի երեկոյ ժամը 20·45– ին, Թէաթր տէ զ'Ալթ մէջ, 66 Րիւ տը Ռոշըշուար :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզական Միութեան պարահանդէսը Նո– յեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սը– րահին մէջ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԻԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ·	միջնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ·	միջնէ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՒՆԴ	25 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ՇԱՂԿԵՊԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	10 Ֆ·	» » »
ՇԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ ազգամ հրատարակելի եւ ձշտակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՐԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 21 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10743

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.743

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՇԷՐԻԱԹՃԻ»ՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Մուսթաֆա Քեմալի բարենորոգումներէն աւելի քան չորս տասնեակ տարիներ ետք, Թուրքիա փոխանակ յառաջդիմելու աստիճան մը աւելի ետ գացած է :

Այսօր հրապարակի վրայ են «Շէրիաթճի»ները եւ կրօնական մոլեռանդութիւնը աւելի քան երբեք սուր հանգամանք է ստացած ոչ միայն գաւառի տգէտ զանգուածներուն, այլև Պոլսոյ, Անգարայի, Իզմիրի եւ Կեսարիոյ պէս կարեւոր քաղաքներու մէջ :

Աթաթիւրք ջնջած էր խալիֆայութիւնը եւ կրօնքը զատած պետութենէն, հիմը դնելով աշխարհական վարչաձեւին, կապկելով արեւմուտքի ժողովրդավար երկիրները :

Իր հիմնած Հալք կուսակցութիւնը փորձեց հաւատոմօրէն գործադրել անոր գծած սկզբունքները, յաճախ բիրտ միջոցներու դիմելով :

Անատոլուի թուրք գիւղացին բռնութեան տակ պարտաւորուեցաւ նետել ֆէսն ու փաթթոցը եւ գլուխն անցուց «կեավուր»ի քասքէթը : Սակայն գլուխը մնաց նոյնը: Բան մը չփոխուեցաւ մտայնութեան մէջ :

Ցորչափ իշխանութեան գլուխ էր Հալքը, Աթաթիւրքի յեղափոխական բարենորոգումներուն դէմ կարելի չէր որեւէ շարժում փորձել :

1950ին դեմոկրատ կուսակցութեան յաղթանակով աստիճանաբար դարձ մը կատարուեցաւ դէպի հին օրերը : Մէնտէրէսի կառավարութիւնը քաջալերեց տգէտ գիւղացիներու կրօնական մոլեռանդութիւնը, հարիւրաւոր նոր մզկիթներ շինել տուաւ ամէն կողմ : Ու շնորհիւ իր այս նոր քաղաքականութեան, յաջողեցաւ համակրանք ստեղծել իր շուրջը իշխանութիւնը իր ձեռին մէջ պահել ամբողջ տասը տարի :

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը երիտասարդ զինուորականներու կողմէ նըպատակ ունէր վերականգնելու Մ. Քեմալի բարենորոգումները, որոնք մեծ հարուածներ ստացեր էին դեմոկրատներու օրով :

Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէն երկար կեանք չունեցաւ : Ինքն իր մէջ պառակտուած՝ շուտով քայքայուեցաւ :

Հալքը պահ մը ձեռք առաւ կառավարութեան ղեկը՝ ծեր աղուէս Իսմէթ Ինէօնիւի առաջնորդութեամբ :

Սակայն դեմոկրատներու տուած սերմերը պարարտ հող գտած էին զանգուածներու հոգիին մէջ :

Կրօնական մոլեռանդութիւնը վերարծարծուած էր: Կարելի չեղաւ սանձ դնել անոր ծաւալումին :

Փոքրիկ դէպք մը վերջերս առիթ ընծայեց չափելու խորութիւնը իսլամական ըղգացումներու վերազարթումին :

Այդ դէպքը Կրօնից տեսուչ իմամ Իպրահիմ Էլմալըի պաշտօազրկումն էր պետական նախարար Բէֆէթ Սէզկինի կողմէ :

Փաթթոցաւոր այս կրօնաւորը պաշտօնի կոչուած էր Սուատ Հայրի Իւրկիւպլիւի վարչապետութեան օրով : Ճանչցուա ծէր իբրեւ «Նուրճի» :

Իսլամական այս աղանդը տարիներէ ի վեր իր ցանցերը տարածած է Անատոլուի ամէն կողմը, մտահոգութիւն պատճառելով օրուան իշխանութեանց :

Էլմալը յետադիմական, «շէրիաթճիական» յայտարարութիւններ ըրած է: Իսլամական համագումարի մը առթիւ Թուլուղ հրաւիրուած էր : Հոն հրապարակային հաւաքոյթի մը մէջ ճառ խօսելով պահանջած էր խալիֆայութեան վերահաստատումը : Կառավարութիւնը տեղեկանալով, զինքը ետ կանչած է Թունուղէն :

Հակառակ արտայայտուած է նաեւ Ալէվիներուն : Յետոյ նամակ մը ուղղած է Զայնասփիւռի Վարչութեան, գանգատելով կրօնական յայտագիրներու որակին ու քանակին մասին: Համարձակած է նոյնիսկ անպատշաճ արտայայտութիւններ ունենալ Աթաթիւրքի դէմ :

Իր այս բոլոր յանցանքներուն համար է, որ պաշտօնանկ եղած է «շէրիաթճի» իմամը :

Այժմ հրապարակ եկած են յետադիմական բոլոր տարրերը, պաշտպանելու համար այս հինգլուխ սոֆթան : Իրեն հետ են բազմաթիւ թերթեր, երեսփոխաններ, ուսանողներ եւ «Նուրճի»ներու ամբողջ բանակը :

Վարչապետ Տէմիրէլի եւ պետական նախարար Սէզկինի դէմ կիրքերը բորբոքած են (տե՛ս Յառաջ, 14 Հոկտ.):

Ամասիոյ մէջ վարչապետը բուռն ցոյցերու առարկայ դարձած է ամբոխին կողմէ, որ կրօնամոլական ցուցատախտակներով դիմաւորած է զինքը :

Թուրքին մորթը քերթելով տակէն դուրս եկած է իսլամը: Թուրքին իսկական դիմագիծը :

Աթաթիւրքի բարենորոգումները կ՚երթան դէպի սնանկութիւն, անդամ մը եւս ապացուցանելով, որ կարելի չէ փոխել Թուրքին գլուխը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՏԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ

ՏԼԻՄԻ ՅԱՆՁՆՈՒԵՑԱՒ

Ինչպէս կը սպասուէր, նախագահ Փերէզ ցնոր տնօրինութիւն յետաձգեց Պեն Պարքայի առեւանգման դատը, յաւելեալ տեղեկութիւններու համար: Զորեքշաբթի օր, անհամբերութեամբ կը սպասուէր Տլիմիի, որ ինչպէս գրած էինք որոշած էր յանձնուիլ Ֆրանսական արդարութեան :

Ժամը 4·30ին էր, կէսօրէ ետք, որ Տլիմի Արդարութեան Պալատը հասաւ, մինչ ժամերէ ի վեր կը փնտռուէր Փարիզի ամէն կողմը : Իրականին մէջ, Օրլիի օդակայանը հասած էր Երեքշաբթի առաւօտ 2·30ին, մարոքցի առեւտրականի մը դիմակին տակ :

Օրուան վերջին հանելուկն էր Շալալի անհետացումը : Ծանօթ է որ այս Ֆրանսահպատակ Ալժերացին ,յօդուածով մը Նուվէլ Օպսերվաթէօրի մէջ, նոր վրկայութիւն մը կը բերէր Պեն Պարքայի առեւանգման մասին եւ պատրաստակամութիւն կը յայտնէր ներկայանալ ոճրադատ Ատեանին, բայց նոյն օրը կարելի չէր ըլլար զինքը գտնել :

Ի վերջոյ կ՚իմացուէր թէ Տլիմի վրճռաբեկ Ատեանին դիմած է, առարկելով որ Ֆրանքեւմարոքեան պայմանագրութեան համաձայն, չի կրնար դատուիլ Ֆրանսական Ոճրադատ Ատեանին կողմէ: Այս դիմումին պատասխանը կրնայ ամիսներ տեւել, ինչպէս սովոր է Վճռաբեկ Ատեանին համար : Արդէն հաւանական կը նկատուի որ դատը վերսկսի միայն գարնան, երեսփոխանական ընտրութիւններէն ետք: Մինչ այդ Մարոքի թագաւորը Փարիզ զրկած է իր տեղեկատուութեան նախարարը՝ մեթր Պենճելուն, պաշտպանելու համար Տլիմին: Հասան Բ. նաեւ գընդապետի աստիճան շնորհած է Տլիմիի, գնահատելով անոր քաջութիւնը եւ նոյն ատեն 120 օրուան պատիժ մը տալով, անհնազանդութեան համար, որ անշուշտ միայն խորհրդանշական իմաստ ունի :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍՈՒՐԻԱՆ՝ ԱՅՍՕՐ

Դ.

Լը Մոնտի խմբագիրը ապա կը նկարագրէ հակազդեցութիւնը .— Գեղեցիկ էր երազը եւ արթննալը աւելի տխուր եղաւ: « Արաբականութեան բանաստեղծը » կոչուած, Սլիման Իսա, իր գործերուն մեծ մասը նուիրած էր Նասրի փառքին , բայց Եդիպտոսի հետ խզումէն անմիջապէս ետք, քերթուած մը հրատարակեց «Ալ Տաճալ» (Շառլաթանը) : Մեզի կը բացատրէ իր դառնութիւնը .— «Կարծէք կոյս մըն էի, որ տարիներ ապրելէ ետք առագաստի դիշերուան մը պատրանքներով , իր սիրած անձին հետ, ինքզինքը յանկարծ կը գտնէ վատահամբաւ տան մը մէջ»:

Անշուշտ չափազանցուած է պատկերը , միութեան վարչակարգը այնքան ալ յուսախաբութիւն չբերաւ ժողովուրդին : Տառապած են մանաւանդ քաղաքական դէմքերը , մտաւորականները, զինուորականները, վերջապէս բոլոր անոնք որոնք չփման մէջ էին նասրական պիւրոքրասիին հետ :

.. Դէտը որ կը շրջի 1966ի Սուրիոյ մէջ զարմանալի բան մը կը նկատէ : Սուրիացիք «իւնիոնիսթ »կը մնան մեծ մասով, ինչպէս էին 1958ին: Նասրի հմայքը կը մնայ մանաւանդ ուսանողական եւ բանուորական շրջանակներուն մէջ: Սենտիկայի մը նախագահը կը բացատրէ պատճառը .— «Այս գործատունը շահամոլ գործի մարդոց կը պատկանէր : Նասր ազգայնացուց ընկերութիւնը 1961ին եւ մեզի տուաւ իրաւունքներ որոնց մասին չէինք երազեր : Ուրբաթ, հանգիստի օր, կը վճարուի, տօնական օրերու թիւը 7էն 11ի բարձրացաւ, տարեկան արձակուրդը 14էն 21 օրի, միշտ շնորհիւ նասրական օրէնքներու , կ՚օգտուինք ընկերային ապահովութենէն : Իսկական գործի ընկեր դարձած ենք քանի որ շահերուն 25 առ հարիւրը բանուորներուն կը բաժնուի »: Այս սենտիքալիստին համար, այս առաւելութիւնները կը բաւեն ծածկելու համար այլ պակասութիւններ, ինչպէս գործադուլի արգելքը :

Ամէն պարագայի մէջ, 1961 Սեպտեմբերի անջատողական պետական հարուածը ժողովուրդին կողմէ ընդունուած է իբրեւ փորձը մեծ քաղքենիութեան իշխանութիւնը կրկին ձեռք ձգելու : Բայց բանակը անգամ մը եւս ժողովրդական բարկութեան թարգմանն եղած է : 1962 Մարտին կը պայթէր ուրիշ պետական հարուած մը զոր պատրաստած էր իւնիոնիսթ սպայ մը՝ գնդ. Նահլաուի: Այս նոյն սապն էր, որ — ինչ հակասութիւն— մասնակցած էր վեց ամիս առաջ անջատողական շարժումին : Եթէ այս հակասութիւնը շուարումի կ՚ենթարկէ օտարը : շատ խօսուն է ինչ կը վերաբերի այն մըտայնութեան որ կար (եւ կայ տակաւին) բանակին մէջ: Բանակը , մեծ մասով ըմբոստացած էր նասրական շարժումին չափազանցութեանց դէմ, ոչ միութեան ըսկըզբունքին: Չէր ուզեր կրկին խնդրոյ առարկայ ընել ընկերային նուաճումները, ոչ ալ յետադիմական քաղաքագէտներու գործիքն ըլլալ: Նոր փորձ մը կ՚ըլլար : Կը կանչուէին ազատական գաղափարներ ունեցող նախկին «քաղքենի» քաղաքագէտներ, նոյնիսկ յառաջդիմականներ : Բայց ասոնք չէին յաջողեր իսկական կառավարութիւն մը հաստատել եւ , ժողովուրդին հակազդեցութիւնը մտահոգիչ համեմատութիւններ կը ստանար :

Իր հաստատուելէն 18 ամիս ետք , «քաղքենի վարչակարգը» քայքայման մէջ էր : Նասրական եւ պաասական անկախ սպաներու համախմբումը այլեւս կրնար մահացու հարուածը տալ , 1963 Մարտ ութին: Ապստամբները անմիջապէս կը խոստանային «առողջ հիմերու վրայ դնել արաբական միասնականութիւնը »:

(Շար.)

Այս վերջին նիստին, Պերնիէ եւ Վուաթօ առժամեայ ազատութիւն կը ստանային մինչ դատավարութիւնը կը յետաձգուէր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷԼԻԶԱՊԷԹ ԱՌՏԷՆ մեռաւ առջի օր , 82 տարեկանին, հսկայ հարստութիւն մը ձգելով իր ետին : Առտէն երկար տարիներու ընթացքին, աշխարհի ամէն կողմը, հաստատուած էր դեղեցկագիտական կանանց հաստատութիւններ , որոնք մեծ համբաւ կը վայելեն միշտ :

ԺԱՆ - ՓԻԷՌ ՓԸԺՕ մեռաւ 70 տարեկանին: Շրջանաւարտ Սանթրալէն, ինք է որ վերակառուցած է Սոշոյի գործատունը եւ 1948ին մէջտեղ հանած նշանաւոր «203»ը: Քանի մը տարի առաջ, կ՚ընդունէր յիսուն միլիոն վճարել իր թոռնիկը առեւանգողներուն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերը ցարդ չեն կրցած ճշդել թէ ո՞ւր են համայնավար վեհաժողովին հիւրերը : Կարդ մը աղբիւրներու համաձայն Նովոսիպիրսկ կամ Պայկոնուր կը գտնուին ուրկէ հրթիռ մը պիտի արձակուէր: Բայց կը թուի թէ նման բան չկայ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ վարչապետը Կոսիգին պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Թուրքիա Դեկտեմբեր 19էն 24, Անդարայի կառավարութեան հրաւէրով :

ՓԱՐԻԶԻ կարդ մը շրջանակներու համաձայն, խորհրդային զեկավարները Ֆրանսա պիտի գան մինչեւ տարւոյն վերջ, ի պատասխան այն հրաւէրին զոր նախագահ տը Կոլ ըրած էր, երբ Մոսկուա էր :

ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ԱՆՑԱՒ

Հայաստանէն դէպի Հարաւային Ամերիկա իր ճամբուն վրայ, տաղանդաւոր երգչուհի Գոհար Գասպարեան Փարիզ հասաւ Զորեքշաբթի օր, ուր կարճ ժամանակ մը մնալէ ետք կ՚անցնի Հարաւային Ամերիկա :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին .—

1.— Յունաստանի Հայոց Առաջնորդը , Սահակ Եպ. Այվազեան, որ Լոնտոն այցելութենէ մը ետք կը վերադառնայ իր պաշտօնատեղին :

2.— Թիւյսուզեան Նշան, Ամերիկայէն, որ Հայաստան այցելութենէ մը ետք կը վերադառնայ իր բնակավայրը : Թուրքիայէն անցած ըլլալով հրաշալի ալպոմ մը կազմած է հայկական պատմական յիշատակարաններու նկարներով.— կը յուսանք օգտագործել ի մօտոյ :

3.— Պ. Դանիէլեան, Թեհրանի գոհարավաճառներէն , որ Արիստակէս Զօրեանի նշանած Մարոյի ձեռագործ հիւսուածքը նուէր կը բերէր Հ. Յ. Դ. Թանդարանին :

4.— Պ. Գրիգոր Տատուրեան, Լոնտոնէն, որ արձակուրդը Ֆրանսայի մէջ անցընելէ ետք կը վերադառնայ իր բնակավայրը :

130 ԱՄԵԱՅ ԼՈՅՍԻ ՕՋԱԽԸ

Ա.

Վենետիկի Այ – Կարմինի ջրանցքի ափին խրոխտ բարձրանում է քառայարկ մի պալատ, որ գալիս է ԺԷ. դարից՝ իր հետ բերելով պատմական եւ յուշարձանային վեհութիւն : Իշխանական Զենորիա տոհմին պատկանող այդ շէնքը այսօր էլ պահում է միջնադարեան արուեստի իր շքեղութիւնը՝ Տիեպոլոյի, Զելլինիի, Թինթորեթթոյի, Վերոնէզի եւ այլ վարպետների որմնանկարներով ու անդրիներով : Հնադարեան պալատի ներքին ու արտաքին կարգն ու սարքը միշտ մնացել ու մնում է անփոփոխելի՝ համաձայն քաղաքի անյեղլի օրէնքի, ըստ որի արգիլւում է փոփոխութիւն կատարել որեւէ շէնքի վրայ : Սակայն փոխուել է անունը, փոխուել է ներքին ձայնը, փոխուել են բնակիչները :

Պալատական իշխանների փոխարէն այժմ տիրութիւն են անում հայ պատանիներն ու նրանց դասախօսները : Ուժեղ հնչում է մայրենի լեզուն բոլոր սրահներում, ասես, ճեմում են հայ ժողովրդի պատմութեան հին ու նոր «պալատականները», որոնք հեռաւոր Իտալիայում 130 երկար տարիներ վառ են պահում հայագիտութեան եւ հայրենասիրութեան ջահը :

130 տարի առաջ, 1836 Սեպտեմբեր 11-ին Մեծ ջրանցքի վրայ բացուելուց յետոյ, 1850ին Այ – Կարմինի ջրանցքի վրայի քառայարկ շէնքում հիմնադրուեց Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը, որը բազմաթիւ փայլուն էջեր գրեց հայ մանկավարժութեան, հայագիտութեան զարգացման եւ ազգային գոյամարտի պատմութեան մէջ : Նա միշտ առաջնորդուեց մեծ բարերարների՝ Էդուարդ Ռափայէլի եւ Սամուէլ Մուրատի պատուէրաւանդով :

« Դուք Հայ ծներ էք եւ պարտական էք ձեր լեզուն հասկնալ : Երդումով կ՚ըսեմ ձեզի, որ եթէ, Տէրը մի արասցէ, չսորվիք ձեր լեզուն, ես զձեզ ինծի որդի չեմ ճանչնար : Որդիք, կը կրկնեմ ու կ՚աղդարարեմ ձեզի, ազգով Հայ էք, ոչ մէկ ժամանակ պիտի չմոռնաք ձեր ազգը կամ լեզուն, որովհետեւ բնութեան եւ բարի ուսումներու օրէնքով ամէն մարդ պիտի սիրէ իր ազգն եւ օգնէ անոր պայծառութեան » :

Այս պատգամը Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանում ի զօրու է նաեւ այսօր :

Բարերարները մեծագումար նուիրատուութիւն կատարեցին՝ ուղղակի մասնակցելով ազգապահպանման գոյամարտին : Բարերարները համոզուած էին, « թէ Հայերուն ձեռքը պէտք է տալ պատմական գրքեր, որոնք պատկերացնեն ազգային դիւցազուններ, թմրած եւ ստրկութեան վարժած Հայերուն մէջ արծարծելու համար ազգասիրութեան, դիտութեան եւ քաջութեան նախանձ » :

Նրանց երազանքը իրականացուեց : Կըտակակատարները՝ Վենետիկի Մխիթարեան հայրերը արիութեամբ կենսագործեցին աւանդը եւ, այժմ էլ անսայթաք կերպով շարունակում են վառ պահել ազգասիրութեան եւ հայրենասիրութեան նուիրական զգացումը : Աւելին, հայրենասիրութիւնը նրանց նպատակն իսկ է :

Որտեղ Մխիթարեանների ոտքն է կոխել, այնտեղ բացուել է հայկական դըպրոց, եւ բարձր են հնչել Հայոց լեզուն եւ պատմութիւնը :

Այս աւանդը ժառանգաբար փոխանցւում է Ուխտի հիմնադիր Մխիթար Սեբաստացուց, որն իր հոգու խորքում միշտ կենդանի պահեց հայրենի Սեւանը եւ Ս. Ղազար կղզին ջերմացրեց հայրենիքի նկատմամբ կարօտով ու սիրով :

Այսօր էլ Վենետիկի Մխիթարեանների հայեացքն ու զգացումները ուղղուած են դէպի Մայր – Հայաստանը :

Հայ գրականութեան տարածումը միշտ էլ հանդիսացել է Մխիթարեան հայրերի նուիրական գործունէութիւնը եւրոպական քաղաքակրթութեան կենտրոններում՝ Իտալիայում, Ֆրանսայում, Աւստրիայում եւ այլուր : Նրանք ազգի սեփականութիւնն են դարձրել համաշխարհային արժէքները, իսկ հայկականը ծանօթացրել Եւրոպային եւ աշխարհին :

Այս տեսակէտից շատ յատկանշական է Ֆրանսայի աշխարհահռչակ բանաստեղծ ու պետական գործիչ Լամարթինի ճառը, որն արտասանել է Փարիզում, 1846 Յունիս 11ին, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի բացման առթիւ :

Նա ասել է.

— « Ձեր սեփականութիւնն էք դարձրել իմաստութիւնը եւ դիտութեան, քաղաքակրթութեան ու բարոյականի բոլոր սկզբունքները, որ աշխարհ կարող է տալ ձեզ : Ես բախտ եմ ունեցել Վենետիկի Ս. Ղազար կղզու մէջ տեսնելու մի ուրիշ օջախ, որի ճամբան ինք ցոյց էր տուել անգլիացի մեծ բանաստեղծ լորտ Պայրընը, որն յաճախ ամփոփել ու լուսաւորել է իր զեղեցիկ երեւակայութիւնը ձեր գրականութեան լոյսերով » :

Սուրբ Ղազարը մի նոր Սեւան է Ադրիական ծովի վրայ, — ասում են Մխիթարեանները հպարտութեամբ եւ միաժամանակ աւելացնում, որ նա մի լուսաւոր դուռ է հայրենի մշակոյթը տարածելու համար Եւրոպայում եւ աշխարհում :

Մուրատ – Ռափայէլեանի սանը չի կարող ապրել առանց Ս. Ղազարի եւ առանց հայրենի Սեւանի :

Պատահական չէ, որ Մուրատ – Ռափայէլեանցիները յայտնի են որպէս հմուտ հայագէտներ : Առանց Մխիթարեանների բեղուն գործունէութեան շատ բան կը կորցնէր ընդհանուր հայագիտութիւնը :

Մենք ունեցել ենք մի շարք նշանաւոր կրթական օջախներ՝ Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը, Էջմիածնի Գէորգեանը, Թիֆլիսի Ներսիսեանը, Պոլսի Կեդրոնականն ու Պէրպէրեանը : Այս բոլորի հետ, հայ կրթական գործի առաջին գծի վրայ, իր արժանաւոր եւ փառաւոր տեղն է գրաւում Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, որը 130 տարիներէ ի վեր գործում է որպէս «անկիզելի մորենի», որը միշտ վառւում է, բայց չի հանգչում, այլ միշտ լոյս է տալիս :

Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը հայ մշակոյթի, գեղարուեստի եւ դաստիարակութեան յաւերժական յուշարձաններից մէկն է, հայկական գրի ու մտքի մշտավառ տաճար :

Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը կրօնա – աշխարհիկ եւ դիշերօթիկ դըպրոց է : Նրանց համար օրը բացւում է աղօթքով. սակայն եկեղեցու մուտքի առջեւ բացւում է Աւարայրի ճակատամարտի մեծ համայնապատկերը : Այդ նկարը այնտեղ դետեղել է Ղեւոնդ Ալիշանը, որպէսզի իւրաքանչիւր աշակերտի օրը բացուի վարդանանց «Հրաւէր հայրենեացով» :

ԳՐ. ՊԷՔՄԷԶԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մուսա պէկ կը սպաննէ միսիոնար մը, ուրիշներ կը սպաննուին աւազակներէ : Ամերիկեան ներկայացուցիչ Մր. Թերրել մեծ վեզիրներէն կը խնդրէ «շրջաբերական զրկել նաւահանդիստներու քաղաքային եւ զինուորական պաշտօնեաներուն, որպէսզի յարգեն անձերն ու ինչքերը, վերջ տան նախատինքներու, որոնց ենթակայ են շատ յաճախ միսիոնարները » :

Մարսուանի գոլէճին երկու փրոֆէսէօրները, Թումաեան եւ եւ Գայաեան կը ձերբակալուին եւ Անդարայի դատարանին կը յանձնուին որպէս յեղափոխական : Դատարանը մահուան կը դատապարտէ զիրենք, բայց անգլիական դեսպանին ուժեղ միջամտութեամբ կ՚արտաքսուին Թուրքիայէն : Դատավարութեան մանրամասն տեղկագիրը կը հրատարակուի անգլիական Կապոյտ Գիրքին մէջ :

Փրոֆ. Թումաեան, դաւանանքով աւետարանական, աշակերտած է Զմմառի վանքը, Լօզանի մէջ կը հետեւի Կալվինական աստուածաբանութեան, Ֆրանսերէն ուսումնասիրութիւն մը կը ներկայացնէ Ակադեմիին, «Ազաթանգեղոս եւ Հայ Եկեղեցիի վարդապետութիւնը Ե. դարուն» : Հեղինակը եզրակացութեան մէջ Հայաստանի նախկին եւ ներկայ աշխարհագրական եւ ազգագրական շրջապատը ներկայացնելէ եւ դարերէ ի վեր ենթարկուած վիճակին պատմական մէկ ամփոփումը տալէ ետք կը դառնայ արեւմտեան քաղաքակիրթ աշխարհին. «Արեւմուտքն է որ կրնայ եւ պարտի օգնութեան գալ, անկէ է որ Հայաստան կը պահանջէ օգնութիւն : Եւրոպա ուղելով մոռնալ առ յաւէտ այն սոսկալի աղէտները, որոնց ենթարկուեցաւ Հայաստան, լքեց իր հաւատարիմ դաշնակիցը կղզիացեալ ու առանձին պատերազմի դաշտին վրայ, առանձին անհաւատ հորդաներու մէջտեղ, միս – մինակը մարտնչելու համար հասարակաց թշնամիներուն դէմ : Ու Ֆրանսա մոռցաւ Հայերը, որոնք արիւնի կապելով կապուած էին իրեն, մինչեւ որ Հայաստան յուսահատական մարտընջումներէ ետք, ինկաւ վերջապէս» :

Այս տողերը գրուած են 1879ին եւ կը պահէին իրենց այժմէութիւնը նախորդ պատերազմի վաղորդայնին :

1869ի օսմանեան օրէնքով կառավարութեան արտօնութեամբ օտար հպատակ եղողները կ՚ընդունէին օտար հպատակ՝ եթէ Թուրքիա վերադառնային : Առանց կառավարութեան արտօնութեան օտար հպատակութիւն առնողները օսմանեան հպատակ կը ճանչցուէին՝ եթէ Թուրքիա մտնէին : « Օսմանեան հպատակ մը չի կրնար օտար հպատակութիւն ստանալ՝ առանց նախապէս կայսերական իրատէով արտօնութիւն առնելու» (Եունկ, Քոր տը Տրուա Օթոման, հատոր 2, էջ 222 – 299 :

Օսմանեան կառավարութիւնը կը յայտնէր, որ իր հպատակներէն ոմանք ամերիկեան քաղաքացիութիւն ստանալէ ետք, Թուրքիա կը վերադառնան եւ հիւպատոսական պաշտպանութիւն կը խնդրեն : Նախագահ Քլիվլենտ 1893ին Խորհրդարանին ուղղուած տարեկան պատգամին մէջ կ՚ըսէր. «Թուրքիա կը գանգատի որ իր հայ հպատակները քաղաքացիութիւն կը ստանան այս երկրին մէջ, յետոյ կը վերադառնան իրենց ծննդավայրը՝ ըմբոստութիւն հանելու : Այս գանգատը բոլորովին անհիմն չէ : Նիւ Եորքի մէջ հրատարակուած հայերէն թերթ մը իր ընթերցողներուն կը թելադրէ զինուիլ, կազմակերպուիլ եւ մասնակցիլ Անատոլուի արեւելեան նահանգներուն մէջ ըմբոստութեան մը : Օսմանեան կառավարութիւնը հաղորդեց որ երկրէն պիտի վտարէ ամերիկեան քաղաքացիութիւն ստացողները, որոնք առանց օսմանեան կառավարութեան արտօնութեան քաղաքացի եղած են :

Համիտ հեռագրով շնորհակալութիւն կը յայտնէր նախագահին այդ պատգամին համար, որ զարմանք կը պատճառէր ամերիկեան քաղաքացի Հայերուն :

Ամերիկեան քաղաքացիութիւնը կը տրուի օրէնքի մը համաձայն՝ առանց նախորդ պետութեան հաւանութիւնն առնելու : Գերմանիա եւ Իտալիա քաղաքացիութիւն կուտային եւ կը պաշտպանէին քաղաքացիները տարբեր երկիրներու մէջ, բայց ոչ Թուրքիոյ մէջ : Անդլիա եւ Ռուսիա նոյնպէս, իսկ Ֆրանսա կը պահանջէր Թուրքիոյ արտօնութիւնը :

ԽԱՌԱ-ԽԸՐԽԱ

(ՊԱՏԿԵՐ)

Կիսակուշտ սեղանից բարձրացան, երեխաներն ընկան քնեցին եւ ուշ ժամանակ որդիքն էլ եկան, յոգնած տարածելու պէս մրափեցին : Միայն Էսման արթուն էր եւ խոհանոցում ամանները լուանալով էր պարապած :

— Ել պառկիր, դադրած ես երեւում, քունդ տանում է, ասաց Նունան Մամոյին, աշխատելով միանգամայն, որքան որ կարող էր, ժպտալի դէմք ընդունել : Մամօն լուռ, անմռունչ մտածում էր : Ամուսնի մտատանջութիւնը թէեւ սոսկալի կերպով քրքրում էր Նունայի սիրտը, բայց խեղճ կինը բոլոր կրքերը զսպած աշխատում էր մի կերպ նրան մխիթարել, նրա երեսից տխրութեան քօղը հեռացնել :

— Այս ինչ դէշ տեղը մթնեց, քսան տարի է, ես քաղաքումն եմ ապրում, մօտ քսան տարի է մեր կարգուելը, մենք այսպիսի նեղ օրերի չէինք պատահել, ասաց հառաչելով Մամօն :

— Ա՛յ մարդ, մենակ մենք ե՞նք, թէ աշխարհքով է : Դրա համար ի՞նչ ես մըտածում, ի՞նչ ես ախ ու վախ քաշում :

— Ամբողջ օրը քաղաքն երեք սայլ փայտ մտաւ, լաւ էր, որ դերձիկ Գոգորը հին ծանօթ էր ու ինծի տուեց կոտրելու, թէ չէ, ողջ օրը սոված կոտորուելուց յետոյ, դիշերս էլ քաղցած էինք պառկելու :

— Գիւղացին ցանքսը վերջացրեց. էս օրերս էնքան փայտ կը բերեն, որ դու ինքդ էլ յոգնիս : Էդ հէշտ է, դուն էն ասա, որ ի՞նչի քսան երեսուն հոգի չէք ժողովում, չէ՞ք գնում փաշային խնդիրք տալիս, որ փռնչիներին սաստէ, որպէսզի հացը շնորհքով թխեն, էդ ի՞նչ խմոր հաց էր իրիկունս բերածդ :

— Թող, հոգիդ սիրես : Մեր քաղաքում ոչ օրէնք է մնացել, ոչ խիղճ, ոչ հաւատք, ոչ էլ արդար դատաստան : Երբ դատաւորներն ընկեր դառնան փռնչիներին, զասապների ու մէյխանաչիների (դինետնատէրերի) հետ, ո՞ւմ մօտ գանգատի երթանք : Ասում են փռնչի Ալէքի տղան իրան գործարանում ցորենից արագ է քաշում : Բոլոր փռնչիները կապուել են Հաջի Աբդալի հետ, էլ ո՞ւմ գնաս գանգատի :

— Հապա ի՞նչ էք մտածում, էդպէս ձեռքերդ ծալէք ու զաք տունը գանգատներ անէ՞ք. զադիի, միւֆթիի մօտ ի՞նչի չէք գնում, ի՞նչի դրանց առաջներդ խառնած չէք տանում փաշայի մօտ :

— Այ կնիկ, նրանք հիմա մկի պէս Ալի էֆէնդիի ու Զիւքչի բաշու ձեռքը խաղալիք են դարձել : Փաշայի տեղ հիմի էրզրումի վալին՝ Ալի էֆէնդին է, որի խօսքով եթէ չշարժուի փաշան, մէկ շաբաթ յետոյ քաղաքից հեռացնել կտայ : Հաճի Աբդալն էլ աշխարհք գիտէ, որ Ալի էֆէնդիի նախկին ծառան ու այժմ ընկերն է : Դէհ գնա տեսնեմ, ուր կ՚երթաս :

— Եղաւ, գնաց, ուրեմն էլ ճար ու ճամպայ չըկայ :

— Ասա, տեսնեմ ո՞ւր երթանք ...

— Ախ, թէ իմ գլխին լաչակ կապած չէր լինիլ, թէ էս թեւերս ու երեսս էհրամով (չարսաւ – ծածկոց իսլամական) ծածկած չէր լինիլ, դուք կը տեսնէիք, թէ Նունան ուր կ՚երթար : Նունան ձեզ պէս չէր անճրկիլ :

Այս միջոցին վաղ է վաղ ներս մտաւ Էսման գոռալով.

— Նունա ջան, Մամօ ջան :

Աղջիկ ի՞նչ եղաւ, ի՞նչ պատահեց.

— Բակում ... ասաց կակազելով Էսման ու մատը դուրս ուղղելով ցոյց էր տալիս դողդողալով : Խեղճի լեզուն բըռնուել էր : Մամօն խսկոյն դուրս թռաւ :

— Գող կայ, ի՞նչ է, մի վախենալ, սիրտդ ամուր պահէ, ասաց Նունան ամուսնին հետեւելով :

Երբ գորգռալով որպէս զէնք՝ անբաժան կացինը ձեռքը դուրս եկաւ փայտահատը, մի երիտասարդ թռաւ ձիու վրայ եւ մտրակելով խոյս տուեց : Մամօն նրան հետեւեց, բայց մթնումը ոչինչ չընկատեց. չըկարողացաւ ճանաչել փախչողին :

Տուն – դուռ ճրագով լաւ քննելուց յետոյ, ներս եկան այր եւ կին : Այդ միջնադէպն աւելի բորբոքեց Նունայի զայրոյթը : Ոչնչով չէր կարողանում բացատրել այդ անակնկալ այցելութիւնը, համոզուած էր, որ իրան տունը զող չէր գալ, թշնամի չունէր ... : Բացի Էսմայից, աշխարհի աչքով, ուրիշ հարստութիւն չունէր, նա կասկածում էր, որ Էսմայի համար էր տունը մտել այդ աւազակը : Մինչ այդ Էսման մասամբ հանգըստացել էր : Մայրը հանդարտութեամբ նրան մօտեցաւ ու ասաց.

— Ո՞վ էր, նրա երեսը տեսա՞ր :

— Ոչինչ, ոչինչ չտեսայ : Թեւը դրան գլխից ներս կոխեց, որ ախը բանայ, ես դրան շըխկոցի ձայնից ձեռքը տեսնելուն պէս խսկոյն թողի, ներս փախայ :

— Ի՞նչ էր հագած :

— Չտեսայ, ես ի՞նչ գիտեմ, ասաց տխուր թշուառ աղջիկը :

— Այսօր մեր դռներով մարդ անցել է, խո էնպէս մէկին չե՞ս տեսել :

— Չէ :

— Առաւօտը դրանը, որ կանգնած էիր, ո՞վ անցաւ, ո՞ւմ էիր գիտում :

ԱՏՐՊԵՏ

(4 Շար.)

Մեկօրն կէնճեան Պոսթընի մէջ ամե–
րիկեան քաղաքացիութիւն կը ստանայ
1894 Դեկտեմբեր 28ին: Հալէպ կը վերա–
դառնայ 1895 Յունուարին, կը ձերբակալ–
ուի, կը դատապարտուի 101 տարուան
բանտարկութեան, որովհետեւ մօտն ու–
նէր ութ հարիւր ոսկի եւ վառօդաւոր
թուղթեր եւ որպէս հնչակեան գործիչ կը
թափանցէր նեռները: Կը կարծուի թէ
անգլիական հպատակ է, բայց երբ կը
լսէ՝ հիւպատոսը կը հետաքրքրուի, կը
յայտնէ թէ ըմբոստութեան ամբաստա–
նութեան համար յիշեալը դատուելու է
հիւպատոսական դատարանին առջեւ, կը
պահանջէ դատավարութեան վճիռին ջն–
ջումը:

Ամերիկայի ներկայացուցիչը Մեծ Ե–
պարքոսէն կը պահանջէ դատապարտեա–
լը, թուրք կառավարութիւնը կը մերժէ,
ներկայացուցիչը կը սպառնայ մեկնիլ,
կէնճեան Պոլիս կը բերուի եւ կ'արտաք–
սուի, Հալէպի կոնսակալը կը փոխուի:

Շամիա ամերիկեան ներկայացուցչին կը
յայտնէ. «Հայերը ազատ են Ամերիկա
մեկնելու, բայց չեն կրնար Թուրքիա
վերադառնալ որպէս Ամերիկացի»: Ամե–
րիկեան ներկայացուցիչ Սթրաուս քա–
ղաքային նկատի ունէր, թուրք կառավա–
րութիւնը՝ Թրքահպատակը:

Թուրքիա կը փափաքէր որ Ամերիկա
դարձեն Հայերը, որոնք անտեսական վի–
ճակի բարելաւումին համար, դինուորա–
կան ծառայութենէ ազատելու համար,
քաղաքական հալածանքներէ ազատ ըլլա–
լու համար կը հեռանային հայրենիքէն
անդարձ: 1908 – 1914 զարթած են 27279
հոգի: Նոյն թուականներուն օսմանեան
կայսրութենէն հեռացած են 154·768 հո–
գի, 1913 թուին՝ 31·961 եւ 1914ին 25144
հոգի: 1900էն 1923 Թուրքիայէն Ամերիկա
անցած են 323·392 հոգի:

Փորթուհալեան եւ Զօհրապ «մի' զար–
քէք» պոռացին եւ սակայն անողոք իրա–
կանութիւնը ցոյց տուաւ, որ զարթող–
ները, անուս մարդիկ, փրկեցին իրենց
կեանքերը, օգտակար ըլլալով սպանդէն
ժպտպուրծ ազատողներուն:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Աղեքսանդր Տիւմա հայերը չատ չոայլ
էր: Իր գործերէն թէեւ ահագին դրամ կը
չահէր, բայց միշտ անկուտ էր: Տիւմա
Որդի տեսնելով որ հայրը ինքզինքը սըր–
բագրելու միտք չունի, սկսաւ դիտողու–
թիւնները ընել անոր: Օր մըն ալ հօրը
համբերութիւնը հատաւ եւ ըսաւ.

— Հեռս այնպէս կը խօսիս որ կարծես
թէ հայրը դուն ես, իսկ ես՝ տղան:

— Դժբախտաբար, այդպէս է պատաս–
խանեց տղան: Հայրս մեծ մանուկ մըն է,
որ ունեցայ չատ փոքր տարիքիս:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

(Ր. եւ վերջին մաս)

Մատենադարանի ձեռագիր գանձերէն
ամենակարեւորները, անշուշտ, հայ
պատմագիրներու գործերն են, որոնց մի–
ջոցաւ կ'ուսումնասիրենք մեր հայրենիքին
պատմութիւնը: Հայ միջնադարը տուած
է մօտ երեսուն դասական պատմագիր –
ներ: Համեմատութեան համար յիշենք,
որ նոյնիսկ եւրոպական որոշ երկիրներ
իրենց ազգային մատենադարաններուն
մէջ այսօր չունին միջնադարեան պատմա–
գիրներու գործեր:

Մատենադարանին գարակները կը գար–
գարեն նաեւ հայ հին փիլիսոփաներու,
դաւանաբաններու, քերականներու, իրա–
ւարաններու, բառարանագիրներու աշ–
խատութիւնները:

Առանձնապէս չատ են բանաստեղծնե–
րը: Աւելի քան հինգ հարիւր հեղինակնե–
րու չափածոյ ստեղծագործութիւններ
կան Մատենադարանին մէջ:

Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան ողբեր –
գութեան» հնագոյն օրինակին մէջ կայ
անմահ քերթողին չորս ընտիր դիմանը –
կարները, որոնք հայ դիմանկարչութեան
գրեթէ ամենահին նմոյշներն են:

Ձեռագիրներուն մէջ պահպանուած են
նաեւ Մեսրոպ Մաշտոցի, Սահակ Պար –
թեւի, Մովսէս Խորենացիի, հայ թագա –
ւորներ Տրդատի, Լեւոնի եւ ուրիշներու
դիմանկարները: Մեծ արժէք կը ներկա –
յացնեն նաեւ այն մանրանկարները, ո –
րոնք կ'արտացոլեն հայ կեանքին զանա –
զան բնագաւառները՝ հարսնիք, պար, ե –
րաժշտութիւն, թատրոն, զբոյց, տա –
բաղ, արհեստներ, երկրագործութիւն,
ղէնք եւայլն:

Ձեռագիրներէն դատ Մատենադարանը
ունի նաեւ դիւանական հին փաստաթուղ–
թերու հարուստ հաւաքածոյ, ուր կեղ –
րոնացած են հայ եւ օտար մշակներու
գրութիւնները, պաշտօնական վաւերա –
գրներ եւ այլ կարեւոր փաստաթուղթեր,
որոնց թիւը կը հասնի հարիւր հազարի:

Մատենադարանին հարստութիւններն են
նաեւ մասրերէն, արաբերէն, երրայերէն,
եթովպերէն, թուրքերէն, լատիներէն,
յունարէն, պարսկերէն, ռուսերէն, սը –
լաւոներէն, վրացերէն ձեռագիրները:
Կան նաեւ հատ ու կէնտ ձեռագիրներ՝
թամբլերէն, մոնղոլերէն, չինարէն, վի –
էթնամերէն եւ այլ լեզուներով:

1959ին Մատենադարանի ձեռագրական
հարստութիւններու հիման վրայ ստեղ–
ծուեցաւ ձեռագիրները ուսումնասիրող
գիտա – հետազօտական հիմնարկութիւն
մը: Ընդհանուր հետաքրքրութիւն
ներկայացնող աշրիւրները կը թարգման–
ուին ռուսերէնի:

Հնագարեան ձեռագիրները մաշած են:
Դժուար կը կարդացուին: Դիւրին չէ
նոյնիսկ ընթեռնլի ձեռագիրներու լեզուն:
Այսէն մատենադիր իր բառը եւ ոճը ունի:
Օրինակ, մինչեւ այսօր ալ կարելի չէ ե–
զած հասկնալ Գրիգոր Մագիստրոսի (ԺԱ.
դար) գործածած բառերէն չատերը: Զեն
վերծանուած նաեւ ուրիշ մատենադիրնե –
րու զանազան միքեր:

Մատենադարանին մէջ կատարուող հե–
տազօտութիւնները եւ տպագրութեան
պատրաստուող բնագիրները լոյս կը տես–
նեն առանձին գիրքերով կամ կը հրապա–
րակուին «Բանբեր Մատենադարանի»
տարեգիրքին մէջ, որ արդէն հայագիտու–
թեան ամէնէն հեղինակաւոր տարեգիր –
քերէն է:

Ցատուկ էլեկտրական մեքենաներ կ'ա –
պահովեն ձեռագիրներուն կեանքը՝ հա –
մապատասխան ջերմութիւն ստեղծելով եւ
արգիլելով օդի խոնաւութեան յառաջա –
գումը:

Հին ձեռագիրը եղակի զանձ մըն է:
Մէկ անգամ գրուած մատենքները այլ–
եւս երկրորդ անգամ չեն գրուիր: Ահա
թէ ինչու հայրենի կառավարութիւնը մեծ
շահագրգռութիւն ցոյց կուտայ ձեռա –
գիրներուն նկատմամբ: Մատենադարա –
նը Մարտ. Մխութեան մէջ առաջին գրա –
պահոցն է, որ կառուցուած է յատկապէս
ձեռագիրներու պահպանութեան նպատա–
կով:

Մշոյ Ս. Առաքելոց վանքին հերոսա –
մարտէն եռք դարթականները չալկելով
Հայաստան բերին վանքին 800ամեայ
դուռը: Ցեռագային հայ վարպետները
այդ դուռին օրինակով չինեցին Երեւանի
Մատենադարանի յուցասրահին նախչա –
գարդ դուռը: Ընդարձակ պատերու վրայ
այժմ փակցուած են երկու հսկայ քար –
տէսներ, որոնք ցոյց կուտան հայ գըր –
չութեան օջախները պատմական Հայաս–
տանի եւ ամբողջ աշխարհի մէջ: Հազարէ
աւելի տարբեր վայրերու մէջ գրուած ու
մանրանկարուած են մեր երկաթագիր
գիրքերը: Ասոնցմէ գարերու աւերներուն
դիմացած են 25 հազար մաշտոցեայ
գործեր, որոնք գիրենք ծնող ժողո –
վուրդին նման ցրուած, բնակութիւն
հաստատած են աշխարհի զանազան մա –
տենարաններու մէջ (Երեւան, Երուսա –
ղէմ, Վենետիկ, Վիէննա, Նոր Ցուղա,
Փարիզ, Լոնտոն, Պերլին, Ուշինկթըն,
Հռոմ եւայլն): Փրկուածներէն իւրաքան–
չիւրը ունի իր հերոսական պատմու –
թիւնը:

Ասոնցմէ մէկը Մշոյ Ս. Առաքելոց վան–
քին դուռն նման, մեւնոյն վանքէն դէ–
պի Հայաստան դարթած Ճառընտիրն է,
հայկական ամէնէն մեծ ձեռագիրը: Ութ
դար անընդհատ հայրենի օջախին մէջ
ապրելէ եռք այս պատկառելի մատեանը
1915ին տեղահանուեցաւ եւ իր կէսը կոր–
սընդնելէ եռք Արեւմտեան Հայաստանի
մէջ, ապաստան գտաւ Էջմիածինի մատե–
նադարանին մէջ: Ձեռագրէն 17 թերթեր
գարթած են Իտալիա:

Սակայն ձեռագիրներուն ամէնէն մեծ
գարեգանը Վանայ Ձեռագիրներն են:
Գրուած են 1200ական թուականներուն
Վանայ լճի ափերուն գտնուող Գլաձոր
վանքին մէջ: Ասոնք ալ գարթած են
Էջմիածին 1915 Փետրուար 15ին: Էջմիածնի 4660 ձեռագիրները
լեցուեցան արկղներու մէջ եւ վերահաս
վտանգէն փրկելու հեռանկարով ղրկուե –
ցան Մոսկուա, հայկական եկեղեցիին մէջ
պահուելու համար:

Այս ձեռագիրները յետագային (1922)
բերուեցան Հայաստան:

Տարիներու ընթացքին Երեւան բերուե–
ցան հազարաւոր ձեռագիրներ Հայաստա–
նի զանազան վայրերէն եւ օտար երկիր –
ներէ: Ձեռագիրներուն թիւը կրկնապատ–
կուեցաւ, իսկ այժմ տասը հազարէն ա–
ւելի է: Բոլորն ալ տեղաւորուեցան Երե–
ւանի կանաչապատ սարալանջէն դէպի
երկինք խոյացող այն նորակառոյց ամբո–
ցին մէջ, որ կը թուի, թէ կ'երեւի աչ –
խարհի բոլոր ծայրերէն:

ԳԷՈՐԳ ԱԲԳԱՐԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ

Սեճեկա կ'ըսէ. —

Կրթեալ մարդու մը մէկ օրը աւելի եր–
կար է քան ագէտի մը ամբողջ կեանքը:

×

Ամէն մարդ իր յիշողութենէն կը դան –
գատի, բայց ոչ ոք՝ իր դատողութենէն:

×

Կիրքով պատժելը՝ պատժել չէ'. վրէժ
առնել է:

×

Արագն ու լաւը քիչ անգամ կրնան իրա–
րու հետ ժամադրուիլ:

×

Մեծամասնութիւնը պզտիկ մարդոց հի–
անդութիւնն է:

×

Փաղութեան լաւագոյն կէսը խոհեմու –
թիւնն է:

×

Ինդիրք մը քաղցրութեամբ մերժել,
կէս մը խոստանալ ըսել է:

×

Եթէ մենք սխալներ չունենայինք, այն–
քան հաճոյք պիտի չզգայինք ուրիշներու
վրայ յանցանք գտնելով:

×

Շատերու մօտ՝ արդարութեան սէրը՝
անարդարութեան հետեւանքները կրելու
վախն է:

×

Ամէն մարդ հաւասար չափով հպար –
տութեան զգացում ունի, միակ տարբե –
րութիւնը՝ զանոնք ցուցաբերելու ձեւին ու
միջոցներուն մէջ կը կայանայ:

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

Հարցափորձեցին ղինքը, խօսեցուցին
զայն ու զարմանքով լմացան որ զօրավար
Յօն Թրաուխմանի զաւակն էր ան եւ թէ
բարեկամացած էր Կայսեր անձին հետ
անմիջական չփման մէջ եղող սենեկապա–
հի մը հետ, որ ապահովաբար իրեն կը
հաղորդէր պալատական կեանքին ամէն
կարելի զարգանի մանրամասնութիւնները:
— Երբ իր խեղճ հայրը զատապար–
տուեցաւ, ըսաւ մանկամարդ օրիորդը որ
ջոլս նատած էր, զիտէինք որ իր անար–
ժան որդին Պրիւսէլ կը բնակէր: Իսկոյն
հեռագրեցինք համոզելու համար զինքը
որ երթայ արդարութեան յանձնուի, խոս–
տովանի իր յանցանքը եւ զօրավարը ա –
զատէ անպատուութենէ: Հոն հասնել –
նուս պէս գլուխ գլխի խորհրդակցութիւն
մը ունեցանք իր հետ, խօսեցանք Փրօ –
վանս փղոցի իր տան մէջ մեր զատ նա–
խկին մասին: Բնաւ զժուարութեան
չմատնեց զինքը՝ զօրավար Թրաուխմանի վեր–
ջին տարիս մեռաւ Միւլհայմի բանտին
մէջ:

Անկէ ի վեր առաջին անգամն է որ կը
խօսիմ այս վրիժառութեան մասին եւ կը
յայտնեմ ճշմարտութիւնը:

ՀԱԼԱԾԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

Մինչեւ այսօր տակաւին ոչ ոք ճշմար –
տութիւնը յայտնած է այն վատ զաւա –
զրութեան մասին, որով յառաջ եկաւ այն
վատ զաւազրութեան մասին, որով յա –
ռաջ եկաւ այն մեծազղրդող ապէտը որ
արատաւորեց պատիւը նախանձորդներով
եւ թշնամիներով շրջապատուած զժբախտ
Իշխանուհիի մը: Աւստրիոյ արհիզուք –
սուհին եւ Սաքսոնիոյ այսօրուան թա –
գաւորին կնոջ Լուիզ Անթուանէթ Մարիի
մասին է խօսքս:

Սիրելի Լը Քէօ, զիտեմ որ բաւական
զրաղած էք այդ «այլանդակ» Իշխանու –
հիով, ինչպէս կը կոչէին զինքը — եւ
Սաքսոնիոյ պալատը լքելէ եռք, իր կա –
տարած զործերով, երբ ապրեցաւ ձեր
մօտը Ֆլօրանսի վիա Պէնէտէթթօ Տա
Ֆօիանոյի մէջ: Իր մտերիմ բարեկամն
էիք զուք եւ աւելի վերջը ներկայ եղաք
իր զաղտնի ամուսնութեան որ տեղի ու–
նեցաւ Լոնտոնի մէջ: Այս պատճառով ա–
հա վստահ եմ թէ ձեզի եւ ձեր ընթեր –
ցողներուն համար մանաւոր չահագրգռ –
ութիւն մը կը ներկայացնեն հետեւեալ
յայտնութիւնները, որոնք կը պատմեն
այն ամօթալի իրողութիւնները որ յան –
գեցան անասնաբարոյ հալածանքներու,
եւ Գերմանիայէն փախցուցին արքայա –
տոհմ իշխանուհի մը որ օժտուած էր զե –
րանուրբ լմացականութեամբ, չնորհալի
նկարագրով եւ եզակի վեհանձնութեամբ
մը:

Ինչպէս զիտէք, Գահաժառանգին պաշ–
տօնակալն ըլլալէս առաջ, Նորին Կայսե–
րական Վեհափառութեան Թիկնապահն էի
եւ կ'ընկերանայի «Եզական»ի անվերջ
ճամբորդութիւններուն: Միշտ ամբոխին
ծափահարութիւններուն հետամուտ,
Կայսրը խթանուած էր տեղափոխուելու
ախտաւոր ատիպողութենէն որ զինքը կը
քշէր քաղաքէ քաղաք, սարքել կուտար
որսորդական խմբարշաւներ եւ եոթե –
րու պատյաններ, հանրային յուշարձաննե –
րու եւ յիշատակարաններու բացման հան–
դէսներու կը նախագահէր, պաշտօնական
այցելութիւններ կուտար, եւ երբ ճամ –
բորդելու այս բոլոր պատրուակները ըս –
պառած ըլլային ուէք զունդի մը հետաւոր
պահակաղօրքերուն նոր զրօշակ մը յանձ–
նելու կ'երթար:

ՈՒԻԼԵԼՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սահակ Յովհաննէսեան, Այրի Տիկին Կիւլա Միւթէվէլեան եւ զաւակը Գրիգոր (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Փիլան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գալֆայեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Աղաւնի Տապանեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Տէրունեան եւ զաւակները, սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, զոքանջին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՄԱԹԷՈՍԵԱՆԻ
(Էվէրէկցի)

մահը, որ պատահեցաւ 15 Հոկտ.ին Փիթիէի հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ 21 Հոկտ. ժամը 14·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրի Փարիզիէնի (նախկին) դերեզմանատունը, 32 Ավընիւ տը Վերտէօն, մեթրօ Փորթ տը Շուազի:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Վահրամ Մինէլեան, Տիկին Անժէլ Մինէլեան, Պ. Յարութիւն Մինէլեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Մինէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Մինէլեան, Օր. Ալիս Մինէլեան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀՈԳՈՒՀԻ ՄԻՆԷԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Սերոբեան, Իզմիթ)

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ինչպէս նաեւ՝ ՍՈՒՐԷՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

×

Տէր եւ Տիկին Բագրատ Գրգոյեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Գրգոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Հոկտ. 23) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ մօր եւ մեծ մօր՝

ԱԶՆԻՒ ԳՐԳՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Գրգոյեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտ. 29ին, Շաբաթ իրիկուն, 6րդ թաղապետարանի սրահը :

×

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Հոկտ. 30ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Ազգ. Տան սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 5ին :

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բնակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նպատակով : Հեռաձայնել 207–12–04, ամէն օր ժամը 20էն 21 :

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ՝
ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ (22 Հոկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին: Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ե. Մուրատեանէ 500 Ֆրանք ի յիշատակ իր հօր Արտաշէս Մուրատեանի եւ մեծ մօր Վիքթորիա Ստեփանեանի :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արա Սերոբեան եւ Տէր եւ Տիկին Բաֆֆի Կազրիկեան իրենց հօրաքրոջ Տիկին Զապէլ Լօքմակէօղեանի մահուան առթիւ յիսուն Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին գումարը	138352
Այրի Տիկին Արտեմիս Թեւանեան	300
Տիկին Նունիկ Ճանճիկեան	100
Տիկին Այտա Թորոսեան Մամբրէ Սրբազանի յիշատակին	100
Պ. Տիգրան Նէրկիզեան (Մօն տ'Օր) Տիգրան Պագըրճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի	100

Այրի Տիկին Մարգարեան Տիգրան Պագըրճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թօլեան Տիկին Տէրվանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն, Ոսկերիչեան ընտանիք (Արնուվիլ) Մկրտիչ Անսուրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն, Սարաֆեան ընտանիք Մկրտիչ Անսուրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն, Տէր եւ Տիկին Հայկ Աղապէկեան Տիգրան Պագըրճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն, Տիկին Էտիրնէլեան եւ Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան 20: Ընդհ. գումար 139162 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արզութեան» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Բընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 3ին ընկերուհի Իրիս Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ ԱրիսթիտՊրիան: Օրակարգ.— Վարչութեան ընտրութիւն, զանազան հարցեր եւն.:

Ընկերուհիներու ներկայութիւնը ան-Ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը ստիպողաբար պէտք ունի պարուսոյցի մը՝ հայկական եւ կովկասեան պարերու :

Դիմել՝

Mlle CHEREKDJIAN
ALM 47.00 Poste 36-08

Ժամը 9էն 17 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար երկու սպասուհիներ կ'ուզուին, ուտելիք եւ բնակարան ապահովուած : Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 32 Րի տը Թրէվիզ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական նոխ բաժին

Մասնակցութեամբ հայկական պարերու) Օր. աՍլվիեի (հնդկական պար), լեհական եւ յունական ազգ. պարախումբերու :

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ. — ՈՒՍԱՆՈՂ 5 ՖՐ.

SALLE DE JUSTICE DE PAIX — THEATRE MUNICIPAL

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 8,30ԻՆ

ՏՈՔԹՈՐ ՌՈՊԷՐ ՃԷՊԷՃԵԱՆ

կը բանախօսէ նիւթ ունենալով

ԱՂԹԱՄԱՐԻ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Հետաքրքրաշարժ լուսապատկերներով

— ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է —

Métro : MAIRIE d'ISSY

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյչներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Բիւ տ'Օպանեը:

Մարսէյլի Հայ Արենոյչներու, գայլիկներու եւ թեւիկներու սկաուտական հաւաքոյթները վերսկսած են :

Մարսէյլ քաղաք.— Հինգշաբթի օրերը, առաւօտեան ժամը 10–12 Կլօպ սրահին մէջ: 6 Բիւ Սէն Տօմինիկ :

Սէն Ժէռոմ.—Ամէն Շաբաթ օրերը ժամը 17–19, տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Պօմոն.— Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18, տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Սէն Լու. — Շաբաթ օրերը ժամը 17–19, տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Յայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԶՐՈՅՑ

ԹՈՒՐՔ ՄԵԾ ԴԵՍՊԱՆԻՆ
ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ
ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Գրեց՝

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գին՝ 7 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

1920ին Թիֆլիզ կորսնցուցած եմ մայրըս Մանեա Վարդանեան կամ Յարութիւնեան Յարութիւնի, ծնած է Թիֆլիս, հօրս անունը Բագրատ, հօրեղբայրս՝ Տոնօ Յարութիւնեան Յարութիւն, ծնած է Մշոյ դաշտի Արգավանդ գիւղը, ասոնց հետ եղած է եղբայրս Վարազդատ մէկ տարեկան, փնտռողն է Մանեայի տղան Արթուշը, որ կը բնակի Երեւան, Ֆրանսայի մէջ տեսնողներ եղած են: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին, Հայրապետ Մարտիրոսեանի՝

26, Bld. des Dames
13 — MARSEILLE (2e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱԹ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 22 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10744

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.744

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՔԱՆՊԵՐԱՅԻ ՄԷՋ

Միացեալ Նահանգներու նախագահը Քանպերա հասաւ առջի օր, որ քաղաքական առաջին հանդրուանն է իր ճամբորդութեան : «Երբ հոս եկայ, առաջին անգամ, 25 տարի առաջ, չեշտեց Ճոնսըն, կարծեցի որ տունս եմ, վասնզի ձեր դաշտերը, ձեր բլուրները, ձեր հօտերը կը յիշեցնեն ծննդավայս՝ Թեքսաս» : Առաջին խօսքերն են զորս Ճոնսըն կ'արտասանէ Քանպերայի օդակայանը : Միացեալ Նահանգներու առաջին նախագահն է որ պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Աւստրալիա : Վարչապետ Հոլթ շատ զոհ է այս այցելութենէն, երեսփոխանական ընտրութիւններէն ամիս մը առաջ : Ընդունելութիւնը շատ ջերմ է, աւելի քան այն ընդունելութիւնը որու արժանացած էր Էլիզապէթ թագուհին, 1952-ին : Պզտիկ ցոյցեր կան անշուշտ, քանի մը հարիւր երիտասարդներ հաւաքուած են պանդոկին առջեւ, ցուցատախտակներով ուր կը կարդացուի «դադրեցուցէ՛ք Վիէթնամի ջարդը», «խաղաղութիւն ամէն դնով», «Պոպ Քենըտի՝ նախագահ» : Ասոնց դէմ մասնաւոր միջոցներ ձեռք չեն առնուիր այլ կարգ մը փոփոխութիւններ կը կատարուին նախատեսուած յայտագրին մէջ եւ մինչ տիկին Ճոնսըն պանդոկին ետեւի դուռնէն ներս կը մտնէ, նախագահ Ճոնսըն ճամբան կը ճաշէ Հոլթի հետ, ինչ որ ծրագրուած չէր : Այս յանպատրաստից ճաշը պատճառ կը դառնայ որ նախագահն ու վարչապետը իրենց առաջին խօսակցութիւնը ունենան գլուխ գլխի :

«Ձեր ցուցատախտակները Հօ Շի Մինհին տարէք, կ'ըսէ Ճոնսըն ցուցարարներուն, եւ ըսէք որ ես պատրաստ եմ հանդիպելու ոեւէ մէկուն, որեւէ տեղ, որեւէ ատեն, խաղաղութեան մասին խօսելու համար» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ապստամբութեան տասներորդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի Փարիզի մէջ, Հոկտեմբեր 23ին : Առաւօտուն պատարագ մը կը մատուցուի Նոթր – Տամ տը Սիոնի մատուռը եւ անմիջապէս յետոյ, 10·30ին, սինեմա Լա Ռոթոնտի մէջ, հանդիսութիւն մը տեղի կ'ունենայ որու ընթացքին խօսք կ'առնեն Ժան Լը-քանիւէ, Մարսիլհասի, Նեժըլէն եւ հունգարացի բանուոր մը, որ կռուած է 1956ին :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ Թանիունկ մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ «Կարմիր Պահակներու» թերթը Զորեքշաբթի օրուան իր թիւին մէջ յայտնած է թէ «պատերազմը անխուսափելի է Չինաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ», աւելցնելով թէ այդ հաշուեյարդարին միայն թուականը ցարդ անծանօթ է :

ՊՐԱԶԻԼԻ Պետութեան ղեկավարը՝ Քասթելլօ Պռանքօ, վերջ տալու համար անել կացութեան որ կը տիրէ երեսփոխանական ժողովին ըմբոստութեան պատճառաւ, մէկ ամսուան արձակուրդ տուաւ երեսփոխաններուն եւ որոշեց, մինչեւ Նոյեմբեր 29, երկիրը կառավարել հրովարտակներով, որոնք օրէնքի ուժ պիտի ունենան :

ՃԻՊՐԱԼԹԱՐԻ մէջ միջադէպ մը պատահած է, առջի օր, որ վրդոված է Սպանացիները : Մօտ վաթսուն սպանացի զաղթականներ որոնք Աւստրալիայէն կը վերադառնային, յարձակումի ենթարկուած են Ճիպրալթարի բնակիչներուն կողմէ, որովհետեւ «կեցցէ՛ Սպանիա» պոռացած են : Սպանական մամուլը զայրացած է եւ «Ա – ՊԷ – ՍԷ» կը գրէ ի մէջ այլոց .— «Պարզ էոր Մեծն Բրիտանիոյ գաղթատիրական դիրքը, որ կը հիմնուի ԺԸ. դարէն մնացած դաշինքի մը վրայ պարտադրելու համար իր ներկայութիւնը սպանական հողամասի վրայ, կ'արդարացնէ մեր մտահոգութիւնը եւ մեզ կը վրդովէ : Բրիտանական ներկայութիւնը Ճիպրալթար, Սպանիոյ կամքին դէմ, իսկական սպառնալիք մըն է խաղաղութեան» :

ՆՈՊԵԼԻ գրական մրցանակին արժանացած երկու հրեայ գրողներ՝ Նելլի Զաքս եւ Ժողէֆ Անեոն : ԱԾգումով հրեայ գերմանուհի, Շուէտ ապաստանած 26 տարիէ ի վեր, Նելլի Զաքս 75 տարեկան է : Անէոն Իսրայէլ կ'ապրի, 78 տարեկան է, միսթիք գրագէտ, յայտարարած է այս առթիւ . — «Գրողը ես չեմ, Աստուած է որ բառերը կը դնէ բերնիս մէջ եւ ես գրի կ'առնեմ» :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ բոլոր դրամատուները բացին իրենց դուռները բացի Ինթրայէն : Լիբանանեան կառավարութիւնը որոշած է որ պետութիւնը պիտի վճարէ Ինթրա Պէնքի մէջ փոքր հաշիւներ ունեցողներու դրամը :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ գրաւած ըլլալով Թուրքիա բնակող Սուրիացիներու ունեցածը, Դամասկոսի կառավարութիւնը որոշեց Սուրիոյ Թուրքերուն ունեցածը գրաւել :

ԻՐԱՔԻ պաշտպանութեան նախարարը անդրադառնալով քրտական հարցին, յայտարարած է Ալ Ճումհուրիէ օրաթերթին. — «Բոլոր Քիւրտերը, առանց բացառութեան, մէջն ըլլալով Մուսթաֆա Ալ Պարզանի յայտարարեցին ինծի թէ անկեղծօրէն խաղաղութիւն կ'ուզեն ու նաեւ գործակցիլ կառավարութեան հետ : Սխալ է թէ ծանր տարակարծութիւններ կան քրտական զանազան խումբերուն միջեւ այն համաձայնութեան մասին որ գոյացած է Պաղտատի կառավարութեան հետ, երկրին հիւսիսային մասին խաղաղեցման շուրջ» :

ՆԻԻ ԵՈՐՔ ՀԵՐԸԼՏ խմբագրական մը հրատարակած է առջի օր, որու մէջ կը շեշտուի թէ խորհրդային ղեկավարներու այցելութիւնը կրնայ նպաստել կոլիստներուն յառաջիկայ երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ : Թերթը կ'ըսէ նաեւ . — «Ինչպէս Ռուսերը շատ լաւ գիտեն, խորհրդային ղեկավարներու փայլուն ընդունելութիւնը տը Կոլի կողմէ, պիտի քաջալերէ համայնավարները» :

ԻՇԽԱՆ ՍՈՒՎԱՆՆԱ Ֆումա, որ Փարիզ հասած էր Հինգշաբթի օր, անմիջապէս Լաոս վերադարձաւ, տրուած ըլլալով որ ապստամբութեան վախ կայ երկրին մէջ :

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ Նոպելի մրցանակ պիտի չտրուի այս տարի, համաձայն Նոպելի մրցանակի Կոմիտէին որոշման :

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը, որ Փարիզ եկած էր, տեսնուած է նախագահ տը Կոլի հետ, բայց խօսակցութեանց բնոյթը գաղտնի կը պահուի :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Ֆրանսական նոր դեսպան նշանակուած է Օլիվիէ Ուորմսէր :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ մէջ, անգործութիւնը օրէ օր աւելի մեծ ծաւալ կը ստանայ : Ներկայ թիւն է՝ 450 հազար ինչ որ հարիւր հազարի յաւելում մը կը նշանակէ մէկ ամսուան մէջ :

ԶՕՐ. ՎԷԿԱՆԻ աթոռին ընտրուած նոր Անմահ՝ Գիտուն Լըփրէնս – Ռէնկէի ընդունելութիւնը Ֆրանսական ակադեմիա տեղի ունեցաւ առջի օր : Զինքը ընդունեցաւ Պրօյլի դուքսը, մինչ ինք զովքը հիւսեց իր նախորդին՝ մեծ զինուորական Վէկանի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. ժողովի յատուկ յանձնախումբին առջեւ, Նոպելի մրցանակաւոր երկու բժշկապետեր՝ Մոնօ եւ Ժաքոպ ծնունդները սահմանափակելու սահմանուած «Փիլիւլին» դատը պաշտպանեցին : Անմիջական կը նկատուի 1920ի օրէնքին ջնջումը, որ կ'արգիլէ ծնունդները սահմանափակող որեւէ դեղ կամ քարոզչութիւն :

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ դատավարութիւնը կրնայ վերսկսիլ միայն ամիսներ ետք ինչպէս կը նախատեսուէր : Տլիմիէն ետք, Ուֆքիրն ալ իր փաստաբանին միջոցաւ Վճռարեկ Ատեանին դիմած է :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍՈՒՐԻԱՆ՝ ԱՅՍՕՐ

Ե.

Էրիք Ռուլօ մանրազնին կը քննէ կացութիւնը : Կ'երթայ Համա, որ իրեն համար կրնայ ծաղրանկարի ծառայել անոր համար կ'ուզէ ներկայացնել այսօրուան Սուրիան, երկու հակոտնեայ ճակատներով :

Պաղեստինի պարտութենէն ետք, բանակը յեղաշրջման մէջ է աւելի հիմնական ձեւով : Անցեալ Փետրուարին, Պաասը երկու գլխաւոր հոսանքներու բաժնուած էր որոնց բախումէն յաղթական ելան «ձախ աքթիվիսթները», պարտութեան մատնելով «աջ թեւը» : Նոր ղեկավարներուն մեծ մասը ծագումով գիւղացի է : Ասոնց միջազգային քաղաքականութիւնը խանգարեց քարիւղային ընկերութիւններ եւ կարգ մը արեւմտեան պետութիւններ եւ սակայն ժողովրդական խանդավառութիւն ալ չէ ստեղծած :

Ու Էրիք Ռուլօ, եզրակացնելով իր երկար եւ շահեկան յօդուածաշարքը կու տայ Սուրիոյ այսօրուան պատկերը :

×

Դամասկոսի արտաքին նախարարութեան հիւրանոցներուն մէջ, օտար դեսպանները հաւաքուած են եւ կը լսեն ծանօթ յանկերգը .— «Սուրիոյ քաղաքականութիւնը անփոփոխ կը մնայ» : Յայտարարութիւնը ժպիտ կը պատճառէ : Էլ Հաֆէզի վարչակարգը տապալած է եւ զոհերու թիւը, ըստ զրոյցներու, քանի մը հարիւր մեռեալ է : Բոլոր նախկին պատասխանատուները մատնուած իբրեւ պատեհապաշտ կամ դաւաճան, կամ փախած են կամ բանտն են : Մայրաքաղաքը բանակին ձեռքն է : Նոր բոլոր ղեկավարներուն դիմագիծը ծանօթ չէ :

Դիւանագէտները լուրի ետեւէ կը վազեն, հասկնալու համար վերջին պետական հարուածին բնոյթը ու մտիկ կ'ընեն արտաքին նախարարին տեղեկագիրը : Իպրահիմ Մարքոս ճարպիկ խօսող մըն է : Դեռ քառասուն տարեկան չկայ, երիտասարդ այս բժիշկը ընդհանուր խօսքեր կ'ընէ բռնաբարուած ժողովրդավարութեան վրայ : Խորհրդային դեսպանը կը ջղայնանայ եւ խօսքը կը կտրէ . — «Պ. նախարար, կ'ըսէ ի մէջ այլոց, ձեր բացատրութիւնները շատ հետաքրքրական են, բայց ժամանակը կարճ է : Քանի մը վայրկեանէն լուսարգել է եւ նկատի առնելով երկրին մէջ տիրող անապահովութիւնը, ժամ առաջ մեկնիլ կ'ուզեմ» :

Պաղ մթնոլորտ մը կը տիրէ, բայց միջադէպը ջերմութիւն կը ստեղծէ կարգ մը դիւանագէտներու սրտին մէջ ու բրիտանացի դեսպանը կը փրկէ նախարարը եւ միակը իր պաշտօնակիցներու մէջ, «յաջողութիւն» կը մաղթէ նոր նախարարին : Միացեալ Նահանգներու դեսպանը այլեւս ապահով է «Մոսկուայի մատը չկայ» : Խորհրդային մամուլին առաջին յօդուածները կը հաստատեն այս տեսակէտը : «Իզվեստիա»ն մանաւանդ կը շեշտէ Փետրուար 23ի ապստամբութեան արիւնալի բնոյթը եւ այն «հիմնական հարցերը» զորս վարչակարգը պէտք է լուծէ իր ապագան ապահովելու համար :

Շաբաթ մը ետք՝ անակնկալը : Համայնավար կուսակցութեան մէկ ղեկավար անդամը եւ երկու յառաջդիմականներ պատասական նոր կառավարութեան մաս կը կազմեն եւ կառավարութիւնը արտօնութիւն կուտայ համայնավար կուսակցութեան աքսորուած ընդհ. քարտուղար՝ Խալէտ Պաղտատի որ Դամասկոս հաստատուի : Վարչապետ Զուայէն կը յայտարարէ Պրաւդայի .— «Խորհ. Միութեան օժանդակութիւնը կենսական անհրաժեշտութիւն է մեզի համար» : Խորհրդային թերթերը յանկարծ կ'անդրադառնան որ «յեղափոխական փոփոխութիւններ» կ'իրագործուին Սուրիոյ մէջ : Տեղական (սուրիական) Պաասի արտակարգ մէկ համագումարը, փակման նիստին, Մարտ 27ին, կը յայտարարէ «ոչ – յանձնառու ըլլալ չի նշանակեր չէզոքութեան դիրք բռնել հանդէպ այն պայքարին որ դէմ առ դէմ կը հանէ աշխարհակալութիւնն ու ազգ. ազատագրական շարժումները, դրամատիրութիւնը եւ ընկերվարութիւնը :

(Շար.)

ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ...

ԽՄԲ .— Գրած էինք թէ Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներէն Հայ Մնացորդացը սկսած է թողուլ իր բնաշխարհը եւ ապաստանիլ Պոլիս : Եւ այս շարժումը՝ երկրաշարժէն առաջ : Անապահովութեան եւ ողբերգական միջադէպերու հետեւանքով, ինչպէս լսեցինք առաջին առթիւ : Թրքական թերթերը շնական ձեւով «Հայերը Պոլիս կը խուժեն» գրեցին եւ այլ «միւզիր» ամբաստանութիւններ ըրին : Կը թուի թէ երկրաշարժն ալ պատճառ դարձաւ, — թրքական թերթերը կը խոստովանին որ աղէտեալ Թուրքերն անդամ անպատսպար կը մնան, — որ անտէր մնացած Հայութեան բեկորները թողուն «անիծուած շրջանը» եւ հեռանան, ապաստան փնտռեն Պոլիս :

Ահա թէ ի՛նչ կը գրեն Պոլսոյ թերթերը . —

Երկու ամիս առաջ, Վարդոյի երկրաշարժի աղէտէն սարսափահար քաղաքս ապաստանող գաւառի Հայերը հազիւ զանազան տեղեր գործ գտած եւ իրենց բնակութիւնը Մայր Եկեղեցւոյ կից՝ Որդւոց Որոտման տաճարէն այլուր փոխադրուած էին, քսան հոգիէ բաղկացեալ անչափահաս զաղթականներու նոր խումբ մը գաւառէն Իսթանպուլ բերուեցաւ Տիարպաքրի Կիրակոս քահանային կողմէ : Ասոնք հաստատուեցան Գում Գափուի տաճարին մէջ : Ասոնցմէ զատ, հարիւր հոգինոց խումբի մը եւս կը սպասուի յառաջիկայ շաբթու :

Այս զաղթականներուն անհրաժեշտ սընընդեղէն եւ հանդերձանք ապահովելու համար, Պատրիարքը հրահանգած է բոլոր Թաղական Խորհուրդներուն որպէսզի իրենց ենթակայ Աղքատախնամներուն թելադրեն զաղթականներուն համար մասնաւոր պնակ մը յատկացնել, եւ հաւաքուած զումարը տրամադրել Մայր Եկեղեցւոյ Աղքատախնամին :

130 ԱՄԵԱՅ ԼՈՅՍԻ ՕԶԱԽԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1897ից վարժարանը իտալական կառավարութեան որոշմամբ հռչակուել է պետական միջնակարգ ուսումնական հաստատութիւն, որի շրջանաւարտները իրաւունք են ստացել, առանց քննութեան, ուսումը շարունակելու որեւէ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնում :

1931 Հոկտեմբեր 26ին Ֆրանսական կրթական նախարարութիւնը Մուրատ Ռափայէլեանը ճանաչեց պաքալորիայի մակարդակի ուսումնարան :

Վարժարանում ուսումը հիմնականում ընթանում է հայերէն եւ իտալերէն, սակայն որեւէ շրջանաւարտ ազատ խօսում է մի քանի լեզուով՝ իտալերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւայլն :

Վարժարանի ուսանողութիւնը հաւաքագրւում է Իտալիայի, Ֆրանսայի, Թուրքիայի եւ Միջին Արեւելքի հայկական գաղթօջախներից : Այս հաստատութիւնը հայապահպանման գործում կռուան է յատկապէս իտալահայ գաղթօջախի համար : Իտալահայ ընտանիքի պատուի եւ խղճի գործն է իր զաւակը անպայման դաստիարակել Մուրատ – Ռափայէլեան դաստիարակել Մուրատ – Ռափայէլեան նում, որի ուսումնական մակարդակը աւելի կայուն ու բարձր է, քան մի շարք օտար վարժարաններինը : Հայկական գաղթօջախներից մեծ հռչակ եւ հեղինակութիւն է վայելում ոչ միայն հայկական, այլեւ մանաւանդ օտար շրջաններում : Նրա լաբորատորիան ու կազմակերպուածութիւնը պահանջկոտութիւնն ու բարձր կարգապահութիւնը հիացում են պատճառում բոլորին :

Աշակերտների վրայ, բացի զբաղային ու կարգապահական դաստիարակութիւնից, ուժեղ ազդեցութիւն է գործում նաեւ շրջապատը : Վենետիկը չնաչխարհիկ քաղաք է, «Քաղաքների թագուհին»՝ իր ջրանցք – պողոտաներով, միջնադարեան ճարտարապետական կառուցուածքներով, զեղարուեստական սրահներով, նկարչական գուցահանդէսներով եւ հռչակաւոր Ս. Մարկոսի հրապարակով, ուր անընդհատ երգ ու նուագ է, երաժշտութեան եւ լոյսի ներդաշնակութիւն : Վենետիկեան ծովը հէքեաթային վերացում է առթում իր քնարական կոնտուրներով եւ ճախրող ճայերով :

Վենետիկը բանաստեղծութեան քաղաք է : Բանաստեղծութիւնն իսկ է : Ամէն մի Մուրատ – Ռափայէլեանցու հոգում կայ բանաստեղծը, մերթ յայտնի, երբեմն իրական, բայց միշտ կենդանի՝ նրա ամէն մի գործունէութեան ընթացքում :

Ազգօգուտ Լամպարտիայի հրաշագեղ դիրքերից մէկն է, Մուրատ – Ռափայէլեանի ամարանոցը : Դեղնակարմիր ու մանուշակագոյն ծաղիկների բոյրը հասնում է չատ հեռուներ : Ուս – ուսի տուած, բուրաստանները յաջորդում են միմեանց եւ կամար հասնում մինչեւ հորիզոնները : Դաչտերը բացւում են ինչպէս գոնդողգոյն նախշուն գորգեր :

Այստեղ է անցնում ուսանողութեան ամառը :

— Այստեղ , այս խոտերի վրայ, Թա – ւալղլոր խաղացել է նաեւ մեծ Վարուժանը, — յայտարարում են Մխիթարեան հայրերը արդար հպարտութեամբ :

Այդպէս է, որ կազմաւորուեց մեր մեծ բանաստեղծը՝ Վարուժանը, որի առաջին ներշնչանքը եկել է իր սեւեռակի լուսա – մուտի տակով հոսող ջրանցքի ափն ի վեր ճեմող Իտալուհուց, եւ կոնտրներում երգող սիրահարներից : Վենետիկը կազմեց Վարուժանի քերթողութեան երգատնակը : Այնտեղ է, որ նա գրեց իր « Սարսուռ – ները » :

Բարեկամներին ուղղուած իր նամակներում Վարուժանը հաստատում է. «Ամբողջովին կը զգամ, թէ Վենետիկը ազդած է վրաս իր գոյներու , սաւուերներու եւ լոյսերուն յարափոփոխ գանձերով : Քաղաք մը, ուր առանց պատկերի մտա – ծել կարելի չէ : Հոն կը սիրեմ նկարչու – թիւնը՝ առանց վրձին գործածել գիտնա – լու : Կը զգամ թէ Վենետիկը կը դունա – գեղէ հոգիս» :

Վարուժանը առանձին սէր ունէր իր գաղրոցի նկատմամբ : Նա ասում է. «Իմ սէրը Մուրատ – Ռափայէլեանի հանդէպ իր խորունկ արմատը ունի : Վարժարա – նը, որ ընտանիքիս հաւասար սիրած եմ, գան կը համարիմ ամբողջ հայրենիքիս հաւասարած մէկ նժդեհ մասը, ուր ազգի մը ապագան կը կռանուի, ուր որբերը հայր կը գտնեն , աղքատները՝ հաց , եւ ամէնքը միասին՝ լոյսը » :

Այսօր նոյնպէս Մուրատ – Ռափայէլ – եանում եւ Ս. Ղազարում թեւածում է Ա– լիշանի հայրենասիրական անհուն ոգին , որի կրակով են վառւում բոլոր նրանք, որոնք իրենց հոգու խորքում ունեն ան – թեղուած հուր :

Այդ կրակով առաջինը հրդեհուեց հայրենասէր բանաստեղծ եւ թատերագիր Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը :

Վարուժանը ամբողջութեամբ զղեցաւ կրակէ այդ պատմուճանը :

Մուրատ – Ռափայէլեանը տուել է մեծատուորականների, զինական եւ հասարակական գործիչների, գրականութեան եւ արուեստի բազմաթիւ սերունդներ, որոնք յաճախ զեկավար դեր են ստանձնել իրենց բնագաւառներում :

Դպրոցի սաներ են եղել բանաստեղծներ Մ. Պէշիկթաշլեանը, Դ. Վարուժանը , Թումաս Թէրզեանը, Մկրտիչ Ազգմեանը, Ահարոն Տատուրեանը, Արամայիս Սրապեանը, հայագէտներ Հ. Աբէղեան եւ Ա. Տէր Մկրտչեան, Հիւսիսիլուր, գրողներ Արփիար Արփիարեանը, Մ. Մամուրեանը, երաժշտագէտ Վահրամ Սվաճեանը, երգահան Գուրգէն Այվազեանը, նկարիչներ Էտկար Շահինը, Կարապետ Ադամեանը, արձանագործ Երուանդ Ոսկանը, զերասան Վահրամ Փափազեանը եւ բազմաթիւ ուրիշներ՝ ծերակուտական, քաղաքագէտ , ճարտարագէտ, ճարտարապետ, դասատիարակ :

Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի հիմնադրման 130ամեայ յոբելեանը միաժամանակ հանդիսանում է Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան կրթական, հայագիտական և հայրենասիրական գործունէութեան մեծարումը : Աւելին , հայ ժողովրդի՝ գիտութեան բարձունքները նուաճելու, աշխարհի մշակոյթի հետ համընթաց քայլելու եւ ազգային արժէքները աշխարհով մէկ տարածելու ջանքերի մեծարումը :

Մուրատ – Ռափայէլեանի ամէն մի սան գնում, խանդավառ ու բաշխւում է իր ժողովրդին՝ հայրենի գիր ու գրականութիւն տարածելու, կրթութեան լոյսը մշտավառ պահելու եւ մեր ժողովուրդը յաւէտ պայծառացնելու ձգտումով :

Եւրոպայի սրտի վրայ, աշխարհի ու – գիների խաչմերուկի կենտրոններից մէկում՝ իտալական Վենետիկ քաղաքում, Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը 130 տարիներէ ի վեր չարունակում է մեր մեծ թարգմանիչների գործը՝ միշտ կենսական պահելու համար մեր դրականութիւնը, մեր պատմութիւնը, մեր մշակոյթը :

Գր. ՊԼԻՄԼԻԶԵԱՆ

«Սով. Հայաստան»

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ...

Մէկ ամսուան մէջ չորս պատուական Հայորդիները սեւ հողին յանձնեցինք : Զորսն ալ Մեծ Եղեռնի զոհերէն : Զորսն ալ անապատներ չափչփած որբ սերուն – դէն : Կրնամ աւելցնել, չորսն ալ նոյն դաղափարներով եւ իդէալներով անած, տոզորուած :

Սարգիս Առաքելեան, առաջինը : Շատ դրուեցաւ, խօսուեցաւ այս ոչ – մտաւոր – րական տղուն համար, որովհետեւ բացառիկ յատկութիւններու, ընդօծին յատկանիշներու տէր էր, ինչ որ չի տրուիր դպրոցէն, համալսարանէն :

Հայ վշտի անմահ երգիչը, Ա. Ահարոնեան, Սեբաստացի մեծ Մուրատին նըւիրած իր մէկ ուսումնասիրութեան մէջ կ'ըսէ.— « Մենք, դպրոց տեսնողներս , յաճախ այս կամ այն խնդրի մասին Մուրատի կարծիքին էինք դիմում, նա պատասխանում էր մեր հարցումներին , իր յատակ կարծիքն էր յայտնում, տես – նըւում էր որ նրա յայտնած տեսակէտ – ներն ու կարծիքներ չատ աւելի ուղիղ ու տրամաբանական էին քան մերը, հեղինաւորներիս տեսակէտը » :

Այդպէս էր անմոռան Սարգիսը :

Վահրամ Փափազեանը եւ բազմաթիւ ու – րիշներ՝ ծերակուտական, քաղաքագէտ , ճարտարագէտ, ճարտարապետ, դաս – տիարակ :

Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի հիմնադրման 130ամեայ յոբելեանը միաժամանակ հանդիսանում է Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան կրթական, հայագիտական և հայրենասիրական գործունէութեան մեծարումը : Աւելին , հայ ժողովրդի՝ գիտութեան բարձունքները նուաճելու, աշխարհի մշակոյթի հետ համընթաց քայլելու եւ ազգային արժէքները աշխարհով մէկ տարածելու ջանքերի մեծարումը :

Մուրատ – Ռափայէլեանի ամէն մի սան գնում, խանդավառ ու բաշխւում է իր ժողովրդին՝ հայրենի գիր ու գրականութիւն տարածելու, կրթութեան լոյսը մշտավառ պահելու եւ մեր ժողովուրդը յաւէտ պայծառացնելու ձգտումով :

Եւրոպայի սրտի վրայ, աշխարհի ու – գիների խաչմերուկի կենտրոններից մէկում՝ իտալական Վենետիկ քաղաքում, Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը 130 տարիներէ ի վեր չարունակում է մեր մեծ թարգմանիչների գործը՝ միշտ կենսական պահելու համար մեր դրականութիւնը, մեր պատմութիւնը, մեր մշակոյթը :

Երկրորդը՝ Մարտիրոս Մարդարեան , Բալուի Պաղնայ տունէն : Խանդավառ տըղայ, հայրենակից. դործերու դեկավար ու չարքային Դաշնակցական : Տարիներու հետ, ընտանեկան հոգերը, զարմանալի ձախորդութիւնները, անողոք հիւանդու – թիւնը թէեւ զինքը հեռու կը պահէին դործօն աշխատանքներէ, բայց միշտ քաջալերող էր ազգային եւ կուսակցական ձեռնարկները : Մրջիւնի վրայ կոխող մարդ չէր, բայց Թուրքին դէմ խոր ատելութիւն ունէր : Կը յիշեմ, օր մը, մեր մէկ խնջոյքին մէջ, երբ երիտասարդնե – րը խանդավառութեամբ «Կարկուտ տե – դայ » կ'երգէին, զայրացած ոտքի կանգնեցաւ ու պոռաց : « ... Ալբար, ոտ – քերնիդ պաղնեմ, առանկ բաներ մի սորվեցնէք ... ի՞նչ ըսել է «կանանց երբեք ձեռք տալու չէ վրէժառու քալ Փէտան..» Անոնք մեր կիներուն, մեր մայրերուն, մեր զաւակներուն, մեր ծծկեր մանուկներուն խնայեցին » :

Սեպտեմբեր 29ին այս «Զափհաս որբ» տղան ալ յաւերժ հողին յանձնեցինք :

Այն միւս հայորդին կը կոչուէր Յով – հաննէս Ամուճայեան, Մալաթիացի : Յովհաննէսն ալ այն միւսներուն պէս տեսած էր ջարդը, անցած էր տարագրու – թեան ճամբաներէն, կեանքի դառնու – թիւնները քամած էր ցմրուր : Երկրէ երկիր թափառելէ ետք, հրաշքով ինկած էր այս ազատ երկիրը : Յետոյ, տուն ու տեղ, կին եւ երախաներ : Շէն մարդ էր, մարդամօտ, հաճոյքով կը հետեւէր մասնաւորապէս նոր սերունդին աշխատանքներուն :

— Եղբայր , կ'ըսէր , ի՞նչ կ'ուզէք , երեք զաւակներ ունիմ, երեքն ալ Նոր Սերընդական : Աղջիկներս արդէն երկու պատուական Նոր Սերնդականներու հետ բոյն չինած երջանիկ են, մանչս ալ, ա – ռաջ Ատաուած՝ նոյնը պիտի ընէ :

Անողոք հիւանդութիւն մը , չատ կարճ ժամանակի մը մէջ այս տոկուն, այս պատուական հայորդին անկողնին դամեց եւ եռքէն դէպի գերեզման առաջնորդեց :

Զորորդը մեր դեղագործ Յակոբը , (Թաղուորեան) : Ո՞վ չի ճանչնար Լիոնի դեղագործ Յակոբը : Նոր եկած էինք այս երկիրը , լինկած այս անծանօթ պղտոտները : Մարդ չէինք ճանչնար, լեզու չէինք գիտեր : Այդ օրերուն որուն դիմէինք՝ դեղագործ Յակոբին կը վազէր :

Յակոբը միայն դեղագործ չէր, Յակոբը բժիշկներու մօտ անելու մարդոց թարգմանն էր :

Այս պատուական հայորդին ալ հողին յանձնեցինք վաթսունեւչորս տարին հաղիւ բոլորած ...

Ահա տերեւաթափը միայն մեր քաղքին մէջ : Հինը արդէն անհետացած, այժմ մինչեւ սերունդն է որ ճամբու կը դնենք մէկիկ – մէկիկ :

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՋԻ

ԽԱՌԱ-ԽԸՐԽԱ

(ՊԱՏԿԵՐ)

— Ոչ ոք, մարդ չկայ : Հաճի Աբդալենց քարվանհաններն էին գնում, նրանց էլ մարիկ տալիս : Այնպէս զեղեցիկ խառա–խրխաներ էին հագած պղտի աղջիկները :

— Քարվանհի հետ ո՞վ կար :

— Ո՞վ պիտի լինէր, սայլորդները :

— Ուրի՞չ :

— Ուրիչ մարդ չկար :

— Տղամարդ չկա՞ր :

— Չա՛. մի ձիաւոր. կարծեմ Հաճի Աբդալի տղան էր, երկու – երեք անդամ եա ու առաջ գնաց , եկաւ :

— Ու դուն էլ դռան սէօվլին կպած նըրան էիր մարիկ տալիս, ոչուփուչ :

— Ես նրան ինչի՞ պիտի մարիկ անէի :

— Հաղար անդամ ասել եմ, դռնից դուրս մի զալ :

Նունայի մտատանջութիւնը կրկնապատկուեց , հացի համար նեղութիւն քաշելը բաւական չէր, աղջկայ մասին էլ պէտք էր հոկողութիւններ կատարել : Գիշեր ցերեկ նա հետեւում էր, ոչ հանգըստութիւն ունէր, ոչ էլ քուն: Սոլն աստիճանաբար սաստկանում էր, հացի գինը թանգանում : Օր կուչա , օր անօթի անց էին կացնում չաթաթները եւ եթէ Նունան դրացիների բանին, գործին չը – հասնէր, նրանցից փոխարէնն ուտելիք – ներով օգնութիւն չստանար, դուցէ բոլո–րովին սովից կը կոտորուէին :

Հաճի Աբդալի որդին մի քանի անդամ դարձեալ ցերեկով թէ գիշերներով իրան չնորհքը ցոյց տուեց , այնպէս որ Նու – նան հաստատապէս ծանօթացաւ անկոչ այցելուի հետ , որին միշտ փողոցից , կամ բակի դռնից , կամ վռնտում էր, կամ ետ էր փախցնում: Էսման էլ հա – մոզուեց , որ իրան էր հետեւում այդ աշարի միլիթաիմի (պաղաբերութեան տանտրդական հարկերը կապալով վեր առնող) որդին եւ սկսեց երազել դար – խառա – խրխաների եւ դրան վայել զար–դարանքների մասին :

Բայց բանն այն էր, որ Հաճի Աբդալի որդին քսան տարեկան հաղիւ կար , եր – կու, երեք տարի առաջ ամուսնացած էր Ալի էֆէնդիի աղջկայ վրայ եւ երբեք չէր կարող դուռա (երկրորդ կին) տանել : Այդ բանի մասին դեռ որոշ գաղափար չունէր Էսման , իսկ Նունան քաղաքացի ամուսինների մեղկ կեանքի հետ ծանօթ լինելով՝ դեռ քսան տարի առաջ ամուս – նացել էր դիւղացի՝ փայտահատ Մամոյի հետ, որին ըմբշամարտութեան մէջ տե – սել, հաւանել ու սիրով առել էր, այժմ մի քէֆ® կարող էր համաձայնուել, որ իր աղջիկը զուռա գնար մի տուն, որտեղ դուչէ եւ դրան չան չափ էլ պատիւ չգի–տի կարողանար վայելել :

Այս պատճառով Նունան խելքը մի քը մի վեհայ դանելու վրա դարձրեց , որ մի կերպ էմային ամուսնացնի ու պատուի այդ հոգսերից , բայց այնպէս ժամանակ էր, որ արհեստաւոր, օրականով ապրող մարդիկ ուտելու հաց չէին դանում, ո՞վ էր մտածում ամուսնութեան մասին. իսկ կարողութեան տէրերը էմային զարա – խրխան հանելով՝ խառա – խրխա ով չէ–ին հագցնել ու հարստացնել :

Հաճի Աբդալենք Իլիջա երկար չկարո – ղացան մնալ, դիւղացինք իրանց տեղի , անտեղի հայհոյանքներով, նախատինք – ներով ու սպառնալիքներով նրանց կրկին փախցրին քաղաք :

Այդ օրերը Նունան դնաց բաղնիս: Թէ– եւ քաղաքացիք չատ նեղութեան մէջ էին, բայց իսլամուհիները առանց բաղնիսի չեն կարող ապրել, նամանաւանդ որ նը – րանց հայեացքով լողանալը, բացի ֆիզի–քական մաքրութիւնից , կրօնամիստական պարտականութիւն է : Բաղնիսը լիքն էր բազմութիւնով, դուրնաները (նոմեր) բա–նել էին փաչայի , էֆէնդիների եւ հայ հարուստների կանայք, իսկ Գէօրէկումն (միջին – ընդհանրական մաս) էլ տեղ դգելու տեղ չկար: Ջրի համար իրար դը–լուխ էին կոտրում. նաթրները (կին զալ–լաքները) հայհոյելով եա էին դղում ազ –

քատ դասակարգին եւ ջուրը հասցնում դլխաւորապէս նրանց, որոնցից յոյս ու – նէին առատ նուէրներ ստանալ :

Նունան դեռ լողանալու չմտած՝ սաս–տիկ զայրացել էր զափուչիի (դռնապա – նուհի) վրայ, որը իրան տեղ էր առա – ջարկել դրսի դրան մօտ, որտեղից անց ու դարձ անողների պատճառով, միշտ դուրս բաց էր լինում եւ ցուրտ քամին փչում :

— Ախար ուրիչ տեղ չկա՞յ, Նունայի ակնարկին , նա պատասխանել էր զայրա–ցած երկար ու բարակ :

— Ի՞նչ անեմ, խո քեզ համար նոր տեղ չեմ կարող ստեղծել: Թէ կ'ուզես, որ տանեմ Հաճի Աբդալի, Ալի էֆէնդիի եւ վալի փաչայի կնկայ խալիչաների մօտ վռեմ քո խաիրդ :

— Որ տանես փռես, ի՞նչ վնաս ունի , նրանք երկնքից իջած խո՞ չեն, թէ մենք Հիմիթի – Մէհմէդ (Մուհամէտի հաւա–տացեալ) չենք : Բաղնիսի վարձը ինչ որ տալիս, էն էլ մենք ենք տալու : Նրանք են տալի, էն էլ մենք ենք տալու : Այստեղ ոտքի տակ թափենք մեր չորերը :

— Թէ որ ոտքի տակ մնայ, ի՞նչ կո – րուստ կ'ունենաք, թէ դար – խրխաները կը վչանա՞յ :

ԱՏՐՊԵՏ

(5 Շար.)

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆԵՐՔԻՆ ՎԷՃԵՐ

Նախկին վարչապետ Ատնան Մէնտէրէսի վախճանին շուրջ նոր մանրամասնութիւններ կը տրուին «Ադշամ» թերթի մէջ, որ քանի մը օրէ ի վեր կը հրատարակէ մահապարտ Թալէաթ Այտէմիրի Յիշատակները : Այտէմիր անտիպ մանրամասնութիւններ կուտայ Ատնան Մէնտէրէսի մահապատիժին շուրջ, եւ կ'ըսէ թէ Ազգ. Կոմիտէի նախագահ Ճէմալ Կիւրսէլ եւ ուրիշներ շատ բաներ խորհեցան, Մէնտէրէսի վճռին գործադրութիւնը յետաձգելու եւ զայն կախաղանէն փրկելու համար : Երբ նախագահ Կիւրսէլ լսեց վճիռները, խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ իր գաղափարակիցներուն հետ, կարծիքը առաւ Սպարապետ Ճէվտէթ Սունայի եւ որոշուեցաւ բժշկական նոր քննութեան մը ենթարկել Ատնան Մէնտէրէսը, հաստատելու համար թէ մտային կարողութիւնը կորսնցուցա՞ծ է ան, եւ այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ զայն փրկել կախաղանէն :

Ճէմալ Կիւրսէլ անմիջապէս բացաւ հեռաձայնը եւ հրահանգեց Եասըատայի զօրանոցին .— Վճռին գործադրութիւնը յետաձգեցէք, բժշկական նոր մարմին մը պիտի զայ եւ պիտի քննէ Ատնան Մէնտէրէսը :

Իսմէր Ալթայ Էկէսէլ երբ լսեց այս հրահանգը, զայրացած ըսաւ. — Էյվա՞ի, պիտի ազատեն Մէնտէրէսը : Անմիջապէս նաւ մը դրաւ Մէնտէրէսը, եւ նաւուն մէջ անդամ կախաղան մը պատրաստել տուաւ, ժամ առաջ Մէնտէրէսի հաշիւը կարգադրելու եւ կատարուած իրողութիւն մը ծանուցանելու համար : Այդպէս ալ եղաւ, Էկէսէլ շուտափոյթ եւ աճապարանքով, եւ Կիրակի օրով կախել տուաւ Մէնտէրէսը, որով Կիւրսէլի եւ ուրիշներու ձեռնարկները ի դերեւ ելան :

Այտէմիր այս տեղեկութիւնները կուտայ զանազան փաստեր եւ վկայութիւններ յիշելով, նոր տպաւորութիւն մը գործելով հանրային կարծիքին վրայ : Այդ Յիշատակներէն այն եզրակացութիւնը կ'ելլէ թէ Մէնտէրէսը փրկելու համար ջանքեր թափուած են, բայց Էկէսէլ բան մը մտիկ չէ ըրած եւ արագ կարգադրութեամբ մը եւ աճապարանքով կախել տուած է նախկին վարչապետը :

Սօն Հավատիս այսօր կը գրէ թէ այդ հրատարակութիւնները դէշ ազդած են Էկէսէլի վրայ, որ ջղային տագնապ մը ունեցած է, եւ դիմած է Անդարայի ընդհ. դատախազութեան, պահանջելով որ իր կեանքը ապահովութեան տակ առնեն :

×

Կրօնից Տեսուչ Էլմալըի մասին կը շարունակուին թեր ու դէմ հրատարակութիւնները : «Ատալէթ» թերթը, որ ԱՓի բանբերն է, հետեւեալը գրած է մեծատառ .— Կրօնից Տեսուչ Իպրահիմ Էլմալը Շէրիաթճի պետութիւն մը հիմնել կ'ուզէր, եւ այս նպատակով յաճախակի ժողովներ կը գումարէր իր համախոհներուն հետ : Երկու երեք ամիս առաջ, Էլմալը նախագահեց այն ժողովին, որ գումարուեցաւ Էմինէօնիւի շրջակայքը, տան մը մէջ, ուր Էլմալը ըսաւ իր ընկերներուն . — Ներկայ քաղաքային օրէնքը եւ պետական վարչաձեւը բաւարարութիւն չեն տար մեր ժողովուրդին : Եթէ կ'ուզենք որ ժողովուրդը անդորրութեան եւ բարօրութեան տիրանայ, պէտք է Շէրիաթ հաստատենք :

Իպրահիմ Էլմալը իր գաղափարները պարտադրելու համար իրեն համախոհ քննիչներ ընտրած էր, եւ զանոնք զրկած Սվազ, Էրզրում, Գոնիա եւ Իզմիր եւ այլ կեդրոններ : Այդ քննիչներն ալ ժողովներ կազմակերպած են զանազան կեդրոններու մէջ, ուր բացէ ի բաց դատապարտած են քաղաքային օրէնքը, եւ Էլմալըի ձեռնասունները ըսած են . — «Երկրին մէջ, որուն բնակչութիւնը հարիւրին 98 խլամ է : անպատճառ Շէրիաթն է որ պէտք է տիրապետէ » :

Յայտնի է որ Էլմալըի կողքին կանգնած են կղերապետական տարրերը, եւ Շէրիաթճիներն ալ կը գործեն անոր հրահանգներուն համաձայն :

Գայսէրիի ընդհ. դատախազութիւնը հետապնդումի ձեռնարկեց կրօնական ինը ընկերակցութեանց դէմ, որոնք Էլմալըի պաշտօնանկութեան առթիւ կառավարութեան դէմ զեկոյց մը հրատարակած էին, եւ որոշած էին գնացք մը կազմակերպել :

Ենի Թանին կը գրէ թէ Անդարայի կըզերական շրջանակներուն մէջ հակահոսանք մը ստեղծուած է ընդդէմ Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի, որ անհրաժեշտութիւն նկատած էր Էլմալըի պաշտօնանկութիւնը : Մինչ այդ, Անդարայի մզկիթներուն մէջ Տէմիրէլի դէմ քարոզութիւններ կ'ըլլան եւ բազմաթիւ իմամներ կ'ըսեն թէ Էլմալըն «երկինքները պիտի հանեն», իսկ Տէմիրէլը պիտի մեղադրեն ամէն առթիւ :

ՈՒՐԻՇ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հապէր կը գրէ թէ մեծ զայթակղութիւն մը երեւան ելած է Կրօնից Տեսչութեան մէջ, եւ Էլմալըի գործի գլուխ բերած մարդիկը շատ մը ապօրինութիւններ գործած են : Ատոնցմէ մէկն է քննիչ յանձնաժողովի փոխ նախագահ Իհսան Թոքսարը, որ նախապէս մզկիթներու մէջ քարոզիչ էր, եւ Էլմալը զայն բերած էր այդ բարձր պաշտօնին : Արդ, Թոքսարը բազմաթիւ յանցանքներ գործած է, ինչպէս խաբեբայութիւն, դրամական իւրացում, վստահութեան չարաչար գործածութիւն, որոնց համար դատական հետապնդումի ձեռնարկուած է իր դէմ : Թոքսարը զանազան խորամանկութիւններով 101 հազար ոսկի շորթած է Սէլամէթ Թուրիզմ Ընկերութենէն եւ առանց փոխարինութեան չէքեր օգտագործելով՝ բազմաթիւ խաբէութիւններ գործած է : Թոքսարը այս նպատակով ուխտագնացութիւններ կազմակերպած է դէպի Մէքքէ, եւ իւրաքանչիւր ուխտաւորէ առասպելական գումարներ գանձած է եւ համագումար 101 հազար ոսկի անցուցած է իր հաշուոյն, ծանր կորուստներու ենթարկելով Սէլամէթ Թուրիզմ Ընկերութիւնը : Այս խաբէութիւնները պարտը կելու համար, Թոքսարը առանց փոխարինութեան չէքեր բաժնած է, եւ զանազան անձերու վստահութիւնը չարաչար գործածած :

Իպրահիմ Էլմալը մեծագոյն պաշտպանն էր Իհսան Թոքսարի, եւ զայն փոխ նախագահ կարգած էր Կրօնից Տեսչութեան քննիչ յանձնաժողովին : Ասկէ քաջալերուած, Թոքսար ըսած էր ժողովի մը մէջ.— Ես երեսուն քննիչներ ունիմ հրամանիս տակ, եթէ մեր մեծայարդ պետը պաշտօնանկ ըլլայ, ամբողջ Անատոլուն ոտքի կը հանեմ :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՆԱՑԻ ՄՐՑԱՆԻՇՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բարձրութիւն ցատկել .— Ժենիա Մըխոյեան մէկ մեթր 57 Հայաստանի դըպրոցական ախոյենութեանց ընթացքին (1958) : Եգիպտոսէն Օր. Արուսեակ Կարինեան մէկ մեթր 34 (1953, 13 տարեկան) : 1954ին այս օրիորդը իր մրցանիշը բարելաւեց, եւ «պատուոյ տեղ» դրաւած է Արաբական մրցմանց մէջ : Մէկ մ. 30ով Լիբանանի ախոյենուհի եղած են, Օրք. Նորա Մանուշակեան (1962) եւ Թագուհի Մահտեսեան (1963), առաջինը Հ. Մ. Ը. Մ., երկրորդը Հ. Ե. Ը. Անդրանիկ :

Երկայնութիւն ցատկել . — Հայաստանէն Էրա Ոսկանեան վեց մեթր 02 (1961) : Եգիպտոսի մրցանիշը կը պատկանէր 1953ին Մ. Տէտէեանի հինգ մեթր 28 : Եգիպտահայ ախոյենութեանց մրցանիշ՝ Անժէլ Կարինեան եւ Սոնա Զաքըճեան 4 մեթր 70 (1953) : Ֆրանսահայ Օր. Տարագճեան չորս մեթր 30 : Կիպրահայ Օր. Ռոզա Մոմճեան չորս մեթր 55 : 1963ին Հ. Ե. Ը. Անդրանիկի պասքէթպոլի խըմբապետուհի Օր. Գոհարիկ Պաճաքեան՝ չորս մեթր 25, Լիբանանի ախոյենուհի : Իր բարձրորակ խաղարկութիւնը գնահատուած է Հայաստանի, Ֆրանսայի եւ Զեխոսլովաքիոյ «պասքէթպոլի մասնագէտներուն »կողմէ : Օր. Տարագճեան լաւ «քրոսվոմէն» է :

Նիզակ .— Բ. Աշխարհամարտէն առաջ՝ Օր. Ճերմակեան 34 մեթր 56 (այդ թուականին աշխարհի մրցանիշ Կինտել 46 մ. 745, Ամերիկուհի, Ֆրանսայէն Պուլիկօ 38 մեթր 24) : 1957ին Ս. Պաղտասարեան Հայաստանի ախոյենուհի եղած է, մրցանիշը չէ նշանակուած : Ֆրանսայէն Օր. Տարագճեան 28 մեթր 62, այս տարի Փրովանսի «փոխ – ախոյենուհի» եղաւ Մանոսքի մէջ : 1963ին Մելքոնեան վարժարանի աշակերտուհիներէն Նայիրի Մաղաքեան Լիբանանի ախոյենութեանց մէջ Գ. հանդիսացաւ, եւ սկաւառակ եւ գունտ նետելու «փոխ – ախոյենուհի » հռչակուեցաւ :

Սկաւառակ .— 1954ին Պոլսահայ լաւագոյն մարզական թղթակիցներէն մին՝ Յակոբ Խուպէսէրեան («Ժամանակ» թերթին աշխատակից) մատնանշած է խորհրդահայ տիկին մը, Եւգինէ Արզումանեան յիսուն մեթր 72 (1952), Լիտվինովայի պատկանող Հայաստանի մրցանիշէն բարձրը 41 մեթր 07 (1956) : Եգիպտոսի մէջ 1962ին Օր. Մարօ Պետիկեան մէկ քիլոնոց սկաւառակով 28 մեթր : 1963ի Լիբանանի ախոյենութեանց մէջ՝ Հ. Ե. Ը. Անդրանիկի Պէյրութի մասնաճիւղը ներկայացնող Օր. Լուսին Թոփալեան, Նայիրի Մաղաքեանէն ետք Գ. տեղը գրաւեց :

Հնգամարտ .— Հայաստանէն Եղիս Զօպանեան 4068 կէտ (1959) :

Գունտ .— 1944ին Սեւրիկովայի հաստատած Հայաստանի մրցանիշը 14 մեթր 07 բարելաւուած չէ, 22 տարիէ ի վեր : 1946ին Սեւրիկովա «Եւրոպայի ախոյեան» հռչակուեցաւ 14 մեթր 16ով, Բ. Օր. Միշըլին Օսթէրմէյէր (յետագային Տիկին Ղազարեան), Լիբանանի կռփամարտի կէս – ծանրութեան «փրոֆէսիոնէլ» ախոյեան՝ Հրանդ Քազարեանի կինը : Տիկին Մ. Օսթէր Մէյյէր – Ղազարեան նշանաւոր դաշնակահարուհի, 1948ին Լոնտոնի մէջ եղած է ողիմպիական ախոհենուհի, Պէյրութի մէջ՝ 1950էն սկըսեալ «եօթը տարի յաջորդաբար Լիբանանի ախոյեան» Հ. Մ. Ը. Մ.ի կանացի պասքէթպոլի խումբին «թիւ մէկ աստղը » հանդիսացած է : Օր. Մանուշակ Գասապեան եօթը մեթր 99, Լիբանանի ախոյենուհի (1962), Հ. Մ. Ը. Մ. :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

Այն ատեն 1902ին, ընկերացայ «Տիրական Վիլհէլմին» որուն կը հետեւէր իր անձին կապուած ամէն կարգի մարդոց բանակ մը, զինուորականներ, քարտուղարներ, սենեկապաններ, մանկլաւիկներ, որոնք իր հետը կը պտըտցնէր, Գերմանիոյ եւ Սկանտինաւեան երկիրներու՝ քըսանեւութ քաղաքները ուր կը մնար երկար կամ քիչ ատեն եւ ընդունելութիւններ կը սարքէր, կարծես թէ իր սեփական պալատին մէջ ըլլար : Նոյնիսկ մէկ քանի քաղաքներ բազմիցս այցելելով ըստ արժանւոյն չհիւրասիրուեցանք, որովհետեւ փակագծի մէջ ըսեմ թէ միշտ կը ձանձրացնէինք քաղաքապետական իշխանութիւններն ու զօրակայանները մեր պատճառած անվերջ անհանգստութիւններով ու մսխումներով :

Անշուշտ կը ճանչնայի Նորին Կայսերական Բարձրափայլութիւն Սաքսոնիոյ Լուիզ հմայիչ Իշխանուհին որ յաճախ այցելութեան կուգար Կայսրուհիին : Բայց պատիւը չէի ունեցած երբեք իր հետ երկար խօսելու մինչեւ այն Զատկի օրը, երբ կայսեր հետ Տրեզտըն գացած էի : Կայսեր հետեւորդներուն մէջ էր նաեւ իր հաճոյքի անպաշտօն ընկերներէն դատական խորհրդական Լէօհլայնը որ մեղկ ու տափակ այտերով, խոշորակազմ դրանիկ մըն էր եւ այն շրջանին Կայսեր վրայ մեծ ազդեցութիւն մը ունէր : Ճիշդն ըսելու համար ինքն էր որ կը զբաղէր Կայսեր ելմտական գործողութիւններով : Դեռ քիչ ատեն առաջ, ինքն էր որ Կայսեր ուշադրութեան յանձնած էր Քունցի պատրաստած Ֆրայհայթ Շլօսի տարօրինակ վիճակահանութեան հետեւանքները, եւ երջանիկ կը զգար ինքզինքը յայտարարելով թէ յաջողած էր Վեհաշուք Տիրոջը հասկցնել թէ ծաղրանքի, ցասումի եւ ընդվզումի որպիսի փոթորիկ մը պիտի յարուցանէր Պերլինի մէջ երբ վերաշինութիւններու իր հսկայական ծրագիրը գործադրել փորձէր :

Կայսեր Փոցտամի առանձնասենեակն էի երբ ծերունի Լէօհլայն որ Հէր Ֆօն Վէտէլի հետ հոն կը գտնուէր, բացայայտօրէն յայտարարեց Կայսեր որ եթէ ուզէր գլուխ հանել անպատճառ, իր յօրինած այդ սիրական ծրագիրը ոչ միայն մայրաքաղաքին այլ եւ Հանովրի, Վիսպատէնի եւ Քասէլի մէջ ամենախիստ ընդդիմութեան պիտի հանդիպէր :

Կայսր յօնքերը պռստեց, բայց եւ այնպէս ամենայն ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ իր խորհրդականները : Ըմբռնեց անշուշտ անոնց տեսակէտներուն արժէքը, որովհետեւ կը յիշեմ որ, յաջորդ օրը մամուլը, ժողովուրդը հանդարտեցնելու համար յայտարարեց թէ Կայսեր վերագրուած վերաշինութեան հսկայական ծրագիրները շահագէտներու ընկերակցութեան մը երեւակայութենէն միայն ծնած են, եւ անոնք են որ թերթերուն միջոցաւ այդպիսի շշուկ մը տարաձայնած են :

Այդ խիստ հակակրելի խոշոր խորհրդականը, իր ոսկի ակնոցով եւ խարտեաշ մազերով, զանազան տեղերու մէջ ունէր անշուշտ աչքառու ժողովրդականութիւն մը, որով ի վիճակի կ'ըլլար իրենց սազմին մէջ խեղդելու Կայսեր խենդ ծրագիրները : Խելացի, յստակատես եւ չափազանց գործնական միտք մը ունէր, այնպէս որ Քայզէրին հետ ունեցած ութնամեայ մտերմութեան միջոցին, անոր հիմնադրամները յանձանձած ատեն ոչ միայն իր հարստութիւնը երեսի վրայ չթողուց այլ նաեւ խոշոր դումար մը դիզեց :

Չերկարեմ . Զատկի առթիւ Սաքսոնիոյ արքունիքին մեր տուած այցելութեան, ըստ սովորութեան ներկայ եղանք Փսկըլշիսէնի ժողովրդական բացօթեայ տօնախմբութեան : Այդ օրը նշան կ'առնեն փայտէ խոշոր թռչունի մը, որուն որոշ մէկ տեղին երբ գնդակը դպչի թռչունը կը պայթի ու բազմաթիւ կտորներու կը վերածուի :

Այդ տօնը տեղի կ'ունենայ Տրէզտէնի մօտակայ մէկ հողամասին վրայ, եւ ըստ աւանդութեան նոյն օրը ամէն տարի հոն կ'երթայ աւազանին իր բախտը փորձելու : Կազմած էինք զուարթ շքախումբ մը, որուն գլուխը կը գտնուէր Կայսրը Սաքսոնիոյ ծեր թագաւորին եւ թագուհիին հետ, իբր հետեւորդ ունենալով Ֆրէտէրիք Օկիւսթ գահաժառանգը եւ իր տիկինը Լուիզ իշխանուհին որ զուարթայորդ եւ լիաժպիտ կը խնդար արքայական ամոլի մը վայել սիրունութեամբ եւ շնորհալիութեամբ :

Արքայական ընտանիքին բոլոր անդամները կարգաւ նշան առին, եւ Գահաժառանգուհին որ իր հօրը ձեռքին տակ լաւագոյնս մարզուած էր, առաջին հարուածով իսկ զարկաւ նպատակակէտին, հանրութեան խանդավառութիւններուն եւ ծափահարութիւններուն արժանանալով :

Արդարեւ Լուիզ իշխանուհին բովանդակ Սաքսոնիոյ մէջ ամէնէն մեծ ժողովրդականութիւնը վայելոց կինն էր. եւ ասիկա իր զգացական պատճառներն ունէր :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վերգին Անսուրեան եւ զաւակները իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նուիրատուութիւններով եւ հեռագրով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր ողբացեալ

ՄԿՐՏԻՉ ԱՆՍՈՒՐԵԱՆի

մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Պ. Գրիգոր Ռաֆայէլեանէ 25 Ֆրանք Պ. Սուրէն Արզումանեանէ քսան, Յակոբ Պէծեանի մահուան տխուր առթիւ :

×

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները : Առաքելեան ընտանիք (Տէսին) 200 Ֆրանք Ողբ. Սարգիս Առաքելեանի մահուան տխուր առթիւ : Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէ 70, Պ. Կիւլեան տասը Ֆրանք ընկեր Գ. Եղիկեանի հոգեհանգստեան առթիւ : Տիկին Էօրտէկեան քսան Ֆր. Ողբ. Տօնիկ Զալկճեանի մահուան առթիւ : Նշան Գալբաքեան յիսուն Ֆրանք իր քենիին՝ Անժէլ Թաղւորեանի հոգեհանգստեան առթիւ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Խաչիկ Պաղտասարեան, Բալուի Շընաս գիւղէն, կը փնտռէ իր ազգականը, Պ. Մկրտիչ Սարոյեան, Բալուի նոյն գիւղէն, որ Ֆրանսա կը բնակի : Կը խնդրուի հասցէն իմացնել հետեւեալ հասցէով, Խաչիկ Պաղտասարեան, Սիվրի – Քուրթրի Փառ Մըլէօն, կամ հեռաձայնել 17 Սիվրի – Քուրթրի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը :

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու, գայլիկներու եւ թեւիկներու սկաուտական հաւաքոյթները վերսկսած են :

Մարսէյլ քաղաք.— Հինգշաբթի օրերը, առաւօտեան ժամը 10–12 Կլօպ սրահին մէջ : 6 Ռիւ Սէն Տօմինիկ :

Սէն Ժէռոմ.—Ամէն Շաբաթ օրերը ժամը 17–19, տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Պօմոն.— Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18, տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Սէն Լու. — Շաբաթ օրերը ժամը 17–19, տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայդօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը20·45–ին, Թէաթր տէ զ'Առի մէջ, 66 Ռիւ տը Ռոշըշուառ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Ազգ. Տան սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 5ին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Բընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 3ին ընկերուհի Իրիս Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան : Օրակարգ.— Վարչութեան ընտրութիւն, զանազան հարցեր եւն. :

Ընկերուհիներու ներկայութիւնը ան – Ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նըկատուի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը ստիպողաբար պէտք ունի պարուսոյցի մը՝ հայկական եւ կովկասեան պարերու :

Դիմել՝

Mlle CHEREKDJIAN
ALM 47.00 Poste 36-08

Ժամը 9էն 17 :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵԻ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈՐՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ՝
ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ (22 Հոկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին : Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բնակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նըպատակով : Հեռաձայնել 207–12–04, ամէն օր ժամը 20էն 21 :

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան համար երկու սպասուհիներ կ'ուզուին, ուտելիք եւ բնակարան ապահովուած : Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 32 Ռի տը Թրէվիզ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մասնակցութեամբ հայկական պարերու) Օր. ԱՍլվիեի (հնդկական պար), լեհական եւ յունական ազգ. պարախումբերու :

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ. — ՈՒՍԱՆՈՂ 5 ՖՐ.

SALLE DE JUSTICE DE PAIX — THEATRE MUNICIPAL

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 8,30ԻՆ

ՏՈՔԹՈՐ ՌՈՊԷՐ ՃԷՊԷՃԵԱՆ

կը բանախօսէ նիւթ ունենալով

ԱՂԹԱՄԱՐԻ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Հետաքրքրաշարժ լուսապատկերներով

— ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է —

Métro : MAIRIE d'ISSY

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի հանրապետութեան շրջանը — Յեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը :

Յաւելուածներ :

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ :

Դիմել՝ Հրանտ–Սամուէլեան Գրատուն :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԶՐՈՅՑ

ԹՈՒՐՔ ՄԵԾ ԴԵՍՊԱՆԻՆ
ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ
եւ ՀԱՅՐԵՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Գրեց՝

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գին՝ 7 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 23 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10745 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.745

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը մարդասիրական կազմակերպութիւն մըն է միջազգային առումով :

Իր ստեղծումէն, այսինքն շուրջ տասը տարիէ ի վեր բազմաթիւ ազգեր օգտուած են այս Հիմնարկութեան նիւթական օժանդակութենէն :

Որքան դիտենք, ամէնէն շատ նպաստաւորուողներն են եղած անգլիական եւ փորթուկալեան մշակութային կազմակերպութիւնները : Հաւանաբար անոր համար, որ բարերարը երկար տարիներ ապրած ըլլալով այդ երկիրներուն մէջ, ուզած էր երախտահատոյց ըլլալ :

Պատերազմի դժնդակ օրերուն, երբ գերմանական հալածանքի սպառնալիքին էր ենթարկուած, Գալուստ Կիւլպէնկեան ապաստաներ էր Փորթուկալի մայրաքաղաքը, ուր եւ կեանքին հրաժեշտ տուաւ 1955 Յուլիսին :

Փարիզի իր պալատին թանկարժէք նըկարները փոխադրուեցան Լիզպոնի թանգարանը :

Ներկայիս Փարիզի Ուսանողական Ոստանին մէջ կառուցուելու վրայ է «Փորթուկալի Տուն »ը, որուն առջեւ դրուած ցուցատախտակը կը կրէ «Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն » մակագրութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ թէ ծախքերը կը հոգացուին անոր կողմէ :

Հիմնարկութիւնը մասնաւոր ճիւղ մըն ալ ունի օգնելու համար Հայերուն : Պատասխանատու վարիչն է բարերարին եղբօրորդին Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեան, որ յաճախ կը ճամբորդէ մօտէն քննելու համար օգնութեան կարօտ հայկական հիմնարկութեանց կացութիւնը : Քանիցս այցելած է Մերձաւոր Արեւելք եւ Յունաստան :

Պ. Ռ. Կիւլպէնկեան վերջերս իր տիկնոջ հետ շրջապտոյտ մը կատարած է Հարաւային Ամերիկայի մէջ, ուր մեր հայրենակիցները դպրոցներ կը պահեն :

Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան ամբողջ կազմը Պրազիլիա այցելած է՝ կառավարութեան հրաւէրով : Պ. Ռոպէր Սան Փաւլոյի հայկական դպրոցները տեսնելէ ետք, ուզած է ծանօթանալ նաեւ Արժանթինի դպրոցներուն, որոնց կ՝օժանդակէ Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը :

Ըստ իր յայտարարութեանց, Պրազիլիոյ մէջ 12 եւ Պուէնոս Այրէսի մէջ երեք ուսանողներ կենսաթոշակ կը ստանան Կիւլպէնկեան Հիմնարկութենէն, իւրաքանչիւրը տարեկան 1000էն 1500 տոլար : Սփիւռքի հայկական դպրոցներու թիւն է 68, որոնք ունին 120·000 աշակերտ : Հիմնարկութիւնը հնարաւորութիւն չունի օժանդակելու բոլոր դպրոցներուն : Տարեկան սահմանուած պիւտճէին համեմատ բաժանումներ կ՝ընէ : Այս տարի որոշեր են մէկուկէս միլիոն տոլար յատկացնել դպրոցներուն :

Պատասխանելով Արմենիայի աշխատակցի հարցումին, Պ. Ռոպէր յայտնած է թէ Կիւլպէնկեան կտակին մէջ յիշատակուած չէր հայ անունը : Բայց բարերարի փեսային՝ Պ. Գէորգ Եսայեանի նախաձեռնութեամբ ու թելադրանքով հիմնուած է հայկական բաժինը, որ կ՝օժանդակէ հայ դպրոցներու, անոնց շինութեան ու կահաւորման :

Համաձայն բարերարի կտակին, Հիմնարկութիւնը 400·000 տոլար յատկացուցած է Էջմիածնի վանքին եւ 380·000 տոլար՝ Երուսաղէմի Ս. Յարութեան տաճարին նորոգութեան համար :

Աւելցնենք, որ բացի հայ կրթական հաստատութեանց եւ մշակութային կազմակերպութեանց կատարած օժանդակութիւններէն, որոնց մանրամասնութիւնները պարբերաբար կը հրատարակուին մամուլին մէջ, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը այլապէս օգտակար ծառայութիւն մը կը մատուցանէ հայկական մշակոյթին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՂԷՏ ՄԸ ԿԱԼԼԷՍԻ ՄԷՋ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 200 ԶՈՀ

ՄԵԾ ՄԱՍՈՎ՝ ԵՐԱԽԱՅ

Կալլէսի երկիրը ամբողջ, սուգի մէջ է, արդարեւ սարսափելի աղէտ մը, որ պատահած է Ապըրֆան հանքային դիւղաքաղաքին մէջ, Ուրբաթ օր, պատճառ դարձած է աւելի քան 200 մեռեալներու, մեծ մասամբ երախաներ հինդէն 11 տարեկան :

Աղէտը պատահած է անձրեւին պատճառով որու հետեւանքով փլած է 250 մեթր բարձրութիւն ունեցող ածխային կոյտ մը, որ երկու տարի է արդէն մտահոգութիւն պատճառած էր կարգ մը մարդոց : Այդ կոյտը որ կը կշռէր մէկ միլիոն թոն յանկարծ սկսած է սահիլ եւ հետը տանիլ հանքին շուրջը գտնուող դպրոցն ու տուները :

Նախնական դպրոցը կը յաճախէին 245 երախաներ, որոնք բոլորն ալ դպրոցը կը գտնուէին երբ առաւօտեան 9·30ին պատահած է ահաւոր աղէտը : Ականատեսները սարսափով դիտած են կոյտին յառաջանալը ամէն բան հետը տանելով : Ապա, սկսած են փլատակներու տակէն փնտռել զոհերը ամբողջ օրը, Ուրբաթէն Շաբաթ լուսնալիք գիշերը եւ Շաբաթ : Որոշ յոյսեր ծագած են երբ երեք ողջ երախաներ գտնուած են, բայց քանի ժամերը կ՝անցնէին յոյսերը կը կորսուէին : Մինչեւ Շաբաթ առաւօտ 109 դիակ գտնուած էր արդէն, եւ աշխատանքները կը շարունակուէին : Վարչապետ Ուիլսըն, ապա Էտինպուրկի դուքսը տեղւոյն վրայ կ՝երթային մինչ հազարաւոր ցաւակցական հեռագիրներ կը հասնէին Էլիզապէթ թագուհիին, ասոնց մէջ հեռագիրներ նախագահ տը Կոլէն, Լիւպքէէն, Պապէն, Պելժիոյ թագաւորէն : Եւն. եւն. :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ

Շատ լակոնական է այն զեկոյցը, որ հրատարակուած է Մոսկուայի մէջ, համայնավար զեկավարներու ժողովէն ետք : Մամուլի « Թաս » գործակալութիւնը կը շեշտէ միայն .— « Կուսակցութեանց, կառավարութեանց զեկավարները, ինչպէս նաեւ ընկերվարական երկիրներու Պաշտպանութեան նախարարները ներկայ եղան Խորհ. Միութեան մէջ, հրթիռներու եւ անջրպետային գործիքներու արձակման : Ծանօթացան խորհրդային գիտութեան եւ թեքնիքին իրագործումներուն, մէջն ըլլալով զէնքերու վերջին նմոյշներուն, որոնք սահմանուած են ցամաքային եւ օդային ուժերուն :

« Քոյր կուսակցութեանց զեկավարները, վարչապետներն ու Պաշտպանութեան նախարարները այցելեցին տիեզերակայանը, ուր իրենց ցոյց տրուեցան անջրպետային եւ զինուորական թեքնիքի զանազան օրինակներ : Ներկայ եղան հրթիռներու արձակման » :

Ոչ մէկ խօսք կայ ժողովին մէջ ծեծուած հարցերուն մասին :

ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ ԳՐԱՒՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն (Հոկտ. 20).

Պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուեցաւ կառավարութեան այն որոշումը, որով Թուրքիա գտնուող բոլոր սուրիական հպատակներուն կալուածները կը դրաւուին : Ինչպէս գրուեցաւ նախապէս, կառավարութիւնը ստիպուեցաւ այսպիսի փոխադարձութեան մը դիմել, նկատելով որ սուրիական կառավարութիւնը պետականացուցած էր Թուրքերու բոլոր կալուածները, առանց որեւէ հատուցում վճարելու (*) :

Այժմ պետական գանձին կը փոխանցուին Թուրքիա ապրող սուրիահպատակներու գոյքերն ու կալուածները, բացի իրենց տնական եւ անձնական իրեղէններէն : Երեք ամսուան ընթացքին, կալուածահամարի վարչութիւնը եւ ուրիշ պատկանեալ մարմիններ ամէն ինչ պիտի ցուցակագրեն եւ Սուրիացիներու հարստութեան ցանկը պիտի յանձնեն Ելմտական Նախարարութեան եւ Ազգ. Կալուածոց Վարչութեան : Այս կալուածներուն դրաւումէն ետք, կառավարութիւնը հատուցում պիտի վճարէ սուրիական կառավարութենէն վնասուած Թուրքերուն :

(*) Ըստ փարիզեան մամուլին Սուրիա նոր ձեռնարկած է այդ փոխադարձութեան, այսինքն Թուրքերը նախ գրաւած են սուրիական կալուածները : (Յառաջ) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԱՈՍԻ մէջ զինուորական ապստամբութեան փորձը ճզմուած է : Դժգոհ իր ճակատագրէն, օդային ուժերու հրամանատարը ռմբակոծել տուած է Վիէնսիանը եւ կը սպառնայ վերսկսիլ եթէ կառավարութիւնը տեղի չտայ իր պահանջներուն :

ՓԷՇՏԱՅԻ մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Կարմիր Պահակները կը շարունակեն իրենց սպառնալիքներն ու յարձակումները : Յարձակելէ ետք Արտաքին նախարարութեան համայնավար կուսակցութեան կոմիտէին վրայ, այս անգամ կը պահանջեն որ հրացանի բռնուի Արտաքին նախարար մառեշալ Շէն Եի : Միւս կողմէ Իզվեստիայի Փեքինի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ կարմիր պահակները աննշան կը գտնեն Մաոյի նկարները եւ անոր գործերէն եղած մէջբերումները Արտաքին նախարարութեան պատերուն վրայ եւ այդ պատճառով գրաւած են նախարարութիւնը որ կ՝ամբաստանուի իր « յետադիմական քաղքենի » քաղաքականութեան համար :

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ ՄԱԿի հունդարական շրջանակներուն համաձայն, Հանոյի կառավարութիւնը այլեւս չի պահանջեր Վիէթնամի վերամիացումը եւ կ՝ընդունի « ոչ – յանձնառու » կառավարութիւն մը Սայկոնի մէջ : Բայց ոչ Հանոյ, ոչ Վիէթքոնկը կը բանակցին ցորչափ չդադրին ամերիկեան յարձակումները :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ ապրուստը սղած է վերջին ամսուն ընթացքին, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի վարձքերուն, բժշկական ծախքերուն եւ հագուստներուն :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացած է ըստ որուն Ուոշինկթըն տրամադիր է Ֆրանսայի ծախելու Ի – ՊԷ – ԷՄ հսկայ օռտինաթէօրներ, որոնցմէ միայն հինգ հատ կայ աշխարհի վրայ : Փոխարէն Ֆրանսա կը խոստանայ միայն խաղաղասէր նպատակներու գործածել կարգաւորող այդ բացառիկ մեքենաները : Արդէն ամերիկեան հսկողութեան տակ պիտի աշխատին :

ԱՀԱ ԳԻՐՔ ՄԸ (*)

— Հող՝ եւ մարդիկ, հող՝ եւ հոգի, հող՝ եւ ամէն բան ...

Այսպէս կը սկսի գարնանաշունչ հատորի մը առաջին պատմուածքը, — « Մեր Հողին կարօտով » :

Արդէն իսկ յատկանիշ մը՝ այդ մէկ հատիկ նախադասութիւնը, Մուսա–Լերան տաղանդաւոր զաւկին համար (Եդ. Պօյաճեան) :

Եւ ուրիշ գիծեր ու պատկերներ, նոյնքան ինքնուրոյն : Առոյգ եւ հոսուն.

— Ծառ՝ եւ մարդիկ, ծառ՝ եւ հոգի. ծառ՝ եւ ոսուրբ բաներ :

— Թմբուկ, եւ ի՛նչ. թմբուկ՝ եւ ի՛նչ թմբուկ եւ ի՛նչ...

— Վերջ՝ եւ ստուեր. վերջ՝ եւ հող. վերջ՝ եւ մնաք բարով ...

Երբեմն չափազանց բիրտ են բառերն ու նկարագրութիւնները : Դաժան եւ թթու, ինչպէս ապերախտ հողի մը մարդիկը :

Եւ սակայն, ամէնէն թանձրացեալ, կոպիտ բառին, տեսարանին առջեւ ալ, տաք սիրտ մըն է որ կը բաբախէ : Աչք մը պայծառ եւ սրատես :

Ամէնէն տկար տողերուն տակն ալ՝ ոչ միայն Մուսա Լերան, այլեւ ամբողջ մարդկութեան մը հոգին է որ կը սարսըռայ :

Կարդացէք որեւէ գլուխ, — « Փոր Մկօ», «Տունները », «Պանդուխտ Մէկը», « Այնճարի մէկ տղան », « Իր տետրակին մէջ », « Պարտէզները », «Հրաշալի պանդուխտներ», եւայլն : Ամեհի Մուսա Տաղն է ձեր առջեւ, իր քարաժայռերով եւ պտուղներով, իր իմաստուն ծերուկներով եւ կտրիճներով, իր տուներով ու հողվրտիքով :

Խորհուրդ եւ բարբառ՝ ամէնէն անշունչ իրերը : Նոյնիսկ ընտանի անասունները, ինչպէս հողն ու ծառը, ջուրն ու ծաղիկը :

Այս անիրաւ աշխարհը Լեռը — դարաւոր ծննդավայրն անգամ շատ կը տեսնէ հայ շինականներուն համար :

Եւ առտու մը արմատախիլ, ցիրուցան բազմութիւնը իր ամբողջ ծանրութեամբ կ՝իյնայ տափարակ, ճախճախուտ դաշնագետնի մը վրայ : Այնճար : Փլուզում :

— « Սեփական տունէն դուրս, բոլոր տուներն ու բոլոր ժամանակները կեղծ են, ճամբաները սուտ, եղանակները չորսըն ալ խափշիկ » :

Եւ երբ տարագիրները իրարու հետ կը խօսին, կը թուի թէ Մաքսիմ Կորքիի «նախկին մարդիկն» են, հայկական դիմագծով :

...« Հողը » ոչ առաջինն է, եւ ոչ ալ վերջինը պիտի ըլլայ, իբրեւ վկայարան Միջին Արեւելքի նոր սերունդին ստեղծագործութեանց :

Սերունդ մը, որ նախընտրեց իր ճակատագիրը կապել տարագիր բազմութեանց փառքերուն եւ փոթորիկներուն հետ : Եւ ուզեց դառնալ արտայայտիչը անոնց խոյանքին, խօովքին եւ իմաստութեան :

Սերունդ մը որ միւռոն ունի ճակտին վրայ, որ ունի նայուածք եւ ջիղ, ինչպէս ոգի եւ լեզու : Ո՛ն եւ արուեստ :

«Հողը» : Հողին օրհնութիւնն է որ կը կայծկլտայ իրենց բիբերուն մէջ ...

Շ.

(*) Ի յիշատակ Եդուարդ Պօյաճեանի, կը հրատարակենք այս խմբագրականը, զոր մեր ողբացեալ խմբագրապետը գրած էր 1949 Յունուար 23ին, երբ լոյս կը տեսնէր տարաբախտ գրագէտին ամէնէն յատկանշական գործը :

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Մեզմէ յաւէտ կը բաժնուի փոթորկալի բանաստեղծը, որ ծնած էր Ճէպէլ Մուսայի ժայռերէն : Այդ երկրին հրաբխային դալարումներով դարբնուած էր անոր հոգին եւ սիրտը, որ անչունչ կը մարի, այնքա՛ն կրակ ու բոց ժայթքելէ ետք :

Եդուարդ Պօյաճեան բանաստեղծը խորհուրդներու, մտածումներու, վիշտի ու յուզական ապրումներու, կայծակնացայտ ամպամրրիկ մը եղաւ Սփիւռքի հայ գրական հորիզոնին վրայ :

Բանաստեղծ ու մտածող, դժգոհ եւ ըմբոստ իր ներաշխարհը հորիզոնէն երբեմըն ոսկեղօծ շառագունումներով, երբեմըն ալ թուխպ ամպերով ծանրացաւ մեր հոգիին վրայ : Խռովքի եւ յուզումի մատնեց իր ընթերցողները, որոնք քալեցին այս հեղինակին հետ, ու մտածման դալարումներու մէջ մնացին, երբ հեղինակուած գիրքը շատոնց մէկ կողմ նետուած էր :

Լաւագոյն յիշատակներ կ՚արթննան մէջըս, բաժանման այս պահուն, երբ վերապրումով կը յիշեմ բանաստեղծին եռանդուն աշխատակցութիւնները « Ազդակ Շաբաթօրեակ»ին : Ստեղծագործ անըսպառ աղբիւրի մը պէս, Եդուարդ Պօյաճեանի բանաստեղծութիւններն ու պատմուածքները կը զարդարէին գրական այս շաբաթօրեակին էջերը, մեծ ու վաւերական գրագէտի մը յայտնութիւնը բերելով մեզի :

1944էն ասդին մեր գրական եղբայրակցութիւնը շարունակուեցաւ անընդհատ, ու բանաստեղծի բեղնաւորութիւնը երբեք կանգ չառաւ :

Այդ գործակցութիւնը աւելի լայն հորիզոններ ընդգրկեց, երբ «Բագին» գրական ամսաթերթը լոյս տեսաւ : Շիջող բանաստեղծը եղաւ գլխաւոր սիւնը մեր արդի գրականութեան : Սակայն ծաւալուն իր աշխատանքները չկրցան սպառել այն մեծ հրաբուխը, որ կը դալարուէր այս գրագէտին ներաշխարհէն ներս :

Աչքը հեռաւոր հորիզոններուն, խաւարէն անդին՝ լոյսը որոնեց, ու անոր որոնող հոգին անցաւ խորհրդաւոր այն աշխարհը, ուրկէ մենք այլեւս իր ճառագայթումը պիտի չտեսնենք :

Սակայն իր ստեղծագործութիւններուն մէջ, գալիք սերունդները, ներկայ եւ ապագայ խորհուրդներով՝ իրենց գլուխը պիտի հակեն Եդուարդ Պօյաճեանի գրքերուն վրայ :

Բանաստեղծը միշտ մեզի հետ պիտի ապրի ...

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԵԴՈՒԱՐԴ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ)

Եդուարդ Պօյաճեան ծնած է Ճէպէլ – Մուսայի Խըտըրպէկ գիւղը, 1915ին :

Ճէպէլ – Մուսայի ապստամբութեան օրերուն, երեք ամսու երեխայ մըն էր : Ծնողքին ու հայրենակիցներուն հետ գացած է Փոր – Սայիտ ու հոն մնացած՝ չորս տարի : Պատերազմի վախճանին վերադարձած է ծննդավայրը : Ուսման առաջին շրջանը անցուցած է գիւղական երկու համեստ վարժարաններու մէջ, — մէկ՝ Խըտըրպէկ, մէկ ալ՝ Եողուն – Օլուք : Գիւղական այդ վարժարաններուն մէջ, ուսումէ աւելի կար մաքուր օդ, լոյս, կենդանութիւն : Ցերեկները պայծառ ու գիշերները աստղազարդ էին : Եւ մանաւանդ, ամէն ինչ լեռնային էր, մեծասքանչ ու հիանալի, ինչպէս պիտի գըրէր Պօյաճեան, տարիներ ետք իր ինքնակենսագրութեան մէջ :

Ուսման երկրորդ շրջանը, տասնեւհինգ տարեկանէն սկսեալ՝ անցած է Պէյրութի հայ ճեմարանէն ներս : Մնացած է հոն, մինչեւ առաջին լսարանի վերջը, — հինգ տարի, մինչեւ 1935 : Ցետոյ ընդգրկած է ուսուցչական ասպարէզ, մինչեւ իր կեանքին վերջին րոպէն :

« Չեմ խաղացած, — կ՚ըսէ Պօյաճեան : Գրել սկսած եմ շատ կանուխէն : Տպուած՝ քիչ մը ուշ, 1932ին : Աշխատակցած եմ « Հայրենիք » ամսագրին, «Յառաջ»ին, « Ազդակ » օրաթերթին եւ շաբաթօրեակին, « Նայիրի»ին, «Հասկ»ին, « Ծիածան»ին, «Ակօս»ին, «Ազդարար»ին : Ծածկանուններս եղած են Ալպաթրոս, Վազգէն Տիրանեան, Ե. Սարեան եւ Ե. Ծովիկեան : Ճեմարանին Դ. դասարանին մէջ ձեռնարկած ենք գրական բովանդակութեամբ խմորատիպ ամսաթերթի մը, « Այդ » անունով : Գրած եմ պատմուածքներ եւ արձակ ու չափածոյ բանաստեղծութիւն :

« Հանուր մարդկութենէն ետքը սիրած եմ մանաւանդ հայ ազգը : Մանաւանդ՝ մեր պատմութիւնը, եւ, շեշտուած կերպով, մեր գրականութիւնը, որ մեծ է եւ սքանչելի : Հնադարեան է, ժամանակակից, հեռանկարային :

«Ծննդավայրս, լեռնահովիտ մեծ գիւղ մը, շարքին մէջ ուրիշ հայ գիւղերու, իր բազմառատ կանաչութեամբ, իր անհատնում պարտէզներով, իր բլուրներով ու նաեւ բլրաչափ ժայռերով, ապառաժի խենթ կուտակուածութեամբ, ջուրերով ու դեռ շատ անանուն հմայքներով, շինած են արիւնիս ջերմութիւնը, կլիմայական ներքին բարեխառնութիւն մը, որուն՝ գրականութիւն եւ արուեստ դատող մարդիկ կ՚ըսեն խմոր, կ՚ըսեն խառնըւածք, ոճ եւ ինքնատպութիւն : Ծննդավայրիս տունը մօտ է եղած եկեղեցիի, սահմանակից՝ գերեզմանատան, դռկից արեւի, աստղերու, անսահման երկնքի, ըսել է՝ Աստուծոյ » :

Եդուարդ Պօյաճեան հրատարակած է «Սէր եւ Վիշտ» (1944), « Հողը » (1948), « Թուղթ զաւակներուս » (1961), «Տոմար տարագրի » (1963), «Երկու նամակներ» (1964) :

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ ողբացեալ գրագէտին վերջին հատորը՝ «Դէմքեր» :

Այս գործերէն զատ, Եդ. Պօյաճեան մեր պարբերական մամուլին մէջ ունի հինգ – վեց հատոր լեցնելու չափ բանաստեղծութիւններ եւ արձակ էջեր, ինչպէս նաեւ բոլորովին անտիպ գրութիւններու այլազան ու երկար շարք մը :

ԺԱՅՌԸ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

— « Կարդացի գիրքեր, ու թուղթե՛ր,
թուղթե՛ր :
Ու պատռեցի, Չեվլի՛կ, չե՞ս յիշեր :
Ծով թափեցի խեղճութիւն անթիւ
Ու մանր մարդու ամէն մէկ հաշիւ :

— « Ով մահ կ՚ուզէ, թող տուն շինէ
Ալիքներէ ու մրրիկէ հեռու, հեռո՛ւ,

Հեղեղներէ հեռո՛ւ, հեռո՛ւ,
Սոսկումներէ անվե՛րջ հեռու :
Թող ոչխարի նման գիրո՛ւկ
խոնարհութեամբ
Փարախ մտնէ ու մակաղի :

— « Ով մահ կ՚ուզէ, ստո՛յգ, անդա՛րձ,
Թող չունենայ գոյն, դրօշակ,
անքնութիւն,
Հաւատքի վայր, մեծ բաներու
Եւ գոյութեան պահակատուն :

— « Ով մահ կ՚ուզէ,
Թող իր սրտին առջեւ չընէ
Ինքզինք անվերջ ճաշացուցակ,
Գաղափարին դիմաց չըլլայ
Ցորեն հացի նման ճերմակ :

— « Ով որ կ՚ուզէ մեռել իբրեւ,
Ու ճարպերու ծրար իբրեւ գալ ու ապրիլ,
Եւ օրն ի վար զաւե՛շտ իբրեւ միշտ
գլորուիլ
Երկինքներով, աստուածներով,
Անյայտներով այս կեանքին մէջ՝
Թող անճակատ, թող անբռունցք
Եւ թող անկուրծք մարդ մը ըլլայ,
Կնիկ ճարէ եւ արտադրէ
Գերդաստան մը տխուր բանի իբրեւ
մանրէ :

×

Առտուան դէմ, ծովէն դարձին,
Կը մտնէր տուն Մեսրոպ Քեռին,
Ու կը գրէր իր ինքնութեան թուղթին
վրան
Գիրն իր ներքին նուիրակա՛ն
ընդդիմութեան :

— « Ծո՛վ մըն եմ ես, խառնակ ու խոր,
Երկինք մըն եմ, խառնակ ու խոր,
Օտարութեան ովկէանին դէմ
Ժա՛յռ մը հզօր ...

ԵԴ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ՝ ԿՈՄԻՏԱՍԷՆ

Ա.

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱՄԱՐԱՆՈՅԸ

Արագածի հարաւային քղանցքին վրայ փռուած է հինաւուրց Բիւրակն աւանը՝ ծառաստաններու, պտղաւէտ պարտէզներու եւ այգիներու մէջ սուզուած : Իր անունը առած է յայտնապէս անհամար սառնորակ աղբրակներէն, որոնք մերձակայ Համբերդաձորի ձորաբերնի քառաժայռերէն բխելով թաւալգլոր վար կը թափին անդնդախոր ձորին յատակը՝ միանալու Համբերդի շռնդալից ջուրերուն :

Խրիմեան Հայրիկ հոս՝ աղբրակներէն ոչ հեռու գիւղին արեւմտակողմը, վանքապատկան ընդարձակ պարտէզներուն կեդրոնը շինած էր Կաթողիկոսական ամարանոցը, վանականներու եւ աշակերտներու ջոկ յարկաբաժիններով, ուր ամէն ամառ, կուգար ինքն ալ 30–40ի չափ թրքահայ ճեմարանական ուսանողներով, որոնք իրերու բերմամբ ի վիճակի չէին ամառնային արձակուրդը իրենց հայրենիքն երթալ անցընելու : Յիրաւի՝ ամրան շրջանի ահռելի շոգը, մալարիայի մժեղին պատճառած տենդը (դող), թունաւոր միջատներու եւ սողուններու վտանգը, ջուրի սակաւութիւնն ու փոչիի առատութիւնը անտանելի կը դարձնէին կեանքը Արարատեան դաշտին վրայ, որ յաճախակի խորշակներու թատերաբեմն էր կարծես՝ քառասուն աստիճանէն վեր ջերմութեան մը մէջ տապկելով ամէն ինչ : Ու մինչ չարքաշ գիւղացին ստիպուած էր արեւուն բորբ ճառագայթներուն տակ հնձել ու կալսել իր հացը, քաղքենի ունեւոր դասակարգը կ՚երթար Ծաղկաձորի ամարանոցները, շնչելու Սեւանայ զով զեփիւռը եւ վայելելու կեանքի միւս հաճոյքները : Ու մենք ալ դաշտի փոչելից օդէն ու զեռուններէն հալածուած՝ քիչ մը չունչ կ՚առնէինք Բիւրակնի ամարանոցի չինարներու զովացուցիչ շուքին տակ՝ Հայրիկին շնորհիւ եւ հովանաւորութեամբ :

×

Ամարանոցի ընդարձակ դարաստանը պտղատու ծառերու դրախտի մը համայնապատկերն ունէր : Հոն էին ցողաշաղ դամոնները, կարմրորակ սալորները,

ԽԱՌԱ-ԽԸՐԽԱ

(ՊԱՏԿԵՐ)

— Խառա – – խրխաս, քանի որ ես ճակատիս արդար քրտինքով եմ ձեռք բերել, նրանց աղքատին արտասուեցնելով յափշտակուած խառա – խրխայից թանկ եմ գնահատում : Նրանց մօտ բաց տեղ կայ, ես կ՚երթամ, թէ դու կարող ես, ինձ մի թողնիլ, ասելով խսիրը վերցրեց եւ ահագին տհաճութիւն եւ սրտագողութիւն պատճառելով Էսմային՝ գնաց եւ էֆէնտիների կանաց դասում զետեղուելով՝ հանուեց : Դեռ վալիի եւ Ալի էֆէնտիի կանայք չէին եկել, միայն նրանց հարճերն ու աղախինները կանուխ տեղ էին բռնել : Ոչ ոք չյանդգնեց Նունայի առաջն առնել : Պէտք է իմանալ, որ տեղական սովորութիւնների համաձայն բաղնիսը հասարակական տուն է, վեր վար չունի, բացի այդ՝ ով վաղ մտաւ, նա իրաւունք ունի ամենալաւ տեղը գրաւելու : Այս պատճառով բաղնիսի բոլոր ծառայողուհիները ոխակալուեցին Նունայի դէմ, քթերի տակ մխմխում էին ամէնքը :

Գէօբակում լողանալու ջուր ունենալու համար հարկաւոր էր պղնձի մեծ լագան (կաթսայ), որից զուրկ էր Նունան : Նա մի փոքր լագան ունէր եւ մի քուղա, իսկ դրանք բաւականութիւն չէին տալ չորս աղջիկներին եւ իրան : Անդադար Էսման մօտենում էր ծորակներին, բայց նրան հերթ չէին տալիս : Մի քանի անգամ Նունան ինքը բարձրացաւ եւ լցրեց ամանները, նախատելով աղջկան անճարակութեան համար : Բայց ի՞նչ մեղաւոր էր թշուառը, նա չէր յանդգնում հասակաւորներին, բարձր դիրք ունեցողներին, դիմադրել, իսկ այնտեղ ամէն մարդ ըշտապում էր մի ժամ առաջ առատ ջրով լողանալ, դուրս գալ, առանց մտածելու, որ պէտք էր հերթ տալ եւ անճարակներին, որոնք իրանց հետ հաւասար վճարում էին բաղնիսպանին ջրի վարձ : Նունան փոքր երեխաներին լողացնելուց յետոյ, դուրս տարաւ, հագցրեց, վերադարձաւ, որ Էսմայի հետ ինքն էլ լողանայ ու դուրս գայ : Այդքան միջոցում խեղճ աղջիկը չէր կարողացել ամանները լցնել : Նունան ներս գալու պէս մօտեցաւ ծորակին եւ ամաններն աղջկայ ձեռքից առաւ ու մէկ կողմը հրելով երկու – երեք աղաների ու հարուստների կանանց, ըսկըսեց լցնել : Մի քանի տեղից խանումներն աղմկելով սկսեցին տրտնջալ ու նաթրներին կանչել : Հաճի Աբդալի կինը գոռում էր .

— Էս բոշան ո՞վ է, քուղան ձեռքը, մարդու հերթ չի տալիս, որ ջուր առնէ : Նաթրներն ո՞ւր կորան ...

— Չեզնից լաւ բօշա չկայ, անամօթներ, երկու ժամ է անլեզու խեղճ աղջիկը կանգնած է, դուք էլ նրան հերթ տուի՞ք, թէ մենք կեղծ փող ենք վճարելու բաղնիսպանին :

— Էլի լիրբ դու ես, մէջ մտաւ մի նաթըր, կրակն ընկանք քու ձեռքդ, քու տալիք քառասուն փարան ես կըտամ բաղնիսպանին, հեռացիր ծորակից, ասելով մօտեցաւ Նունային եւ ուզեց ձեռքից քուղան քաշել եւ նրան հեռացնել :

— Ինչի, աղքատները լողանալու էլ իրաւունք չունին :

— Հեռու գնա, անպարկեշտ, անառակ, ձայնդ ...

— Անառակը, անպարկեշտ դու ես, որ մի գիշեր բաղնիս եկողներին ես ծառայում, ասելով աջ ձեռքով մի քանի հարուածներ տուեց Նաթրի գլխին ու կռնկին եւ ձախ ձեռքով քուղան Էսմային տալով սկսեց լագանը լցնել :

Ծեծ ուտող նաթրը սկսեց մի քանի խանումների հետ գորգռալ : Բոլոր նաթրները եւ բաղնիսի ծառայողուհիները ներս մտան եւ թափուեցին Նունայի վրայ, որն իսկոյն պաշտպանողական դիրք բռնեց, թասը գոգնոցի մէջ գցելով :

Այդ նշանը թէեւ աւելի զայրացրեց ծառայողուհիներին, որոնք նոյնպէս պաշտպանողական դիրք բռնեցին եւ սկըսեցի գորգռոալ, բայց նրանցից ոչ ոք սիրտ չարաւ յարձակուելու : Սրա վրայ բոլոր բաղնիսի աղքատ կանայքն էլ գորգռոալով առաջ եկան Նունային պաշտպանելու : Ծեծ ուտող նաթրը կատաղած մի քանի թեթեւ հարուածներ տուեց Նունային, որը քուղան վայր դրեց եւ փոխադարձաբար նրա վրայ յարձակուելով՝ մազերից բռնեց, տակը գցեց ու սկսեց հարուածել : Կանանց ճիչն ու աղմուկը սարսափելի էր, ոչինչ չէր լսւում : Նաթրները մէջ մտան բաժանելու, մի քանի խեղճ կանայք մօտեցան Նունային, որ տանեն իրանց մօտ հանգստացնեն :

— Էս ամէն տեղ մեզ են զրկել էս անիծուածները, բորբոքուած գոռում էր Նունան : Ուժով գայ եւ իմ ամանս ծորակի տակից քաշէ, հանէ, կեավուր Ալէքի ու անխիղճ Աբդալի կանանց ամանները լցնէ : Փող չունենալով միթէ՞ անառակ ու անպարկեշտ եղանք, էն էլ քառասուն դրան լակով սնուած նաթրների ու քառասուն մարդու հետ կարգուած ու թողուած խանումների համար :

Գ.

Էօմէրը սիրահարուել էր Էսմայի վրայ, նրա հանդիստն ու դադարումը կըտրուել էր : Երկու – երեք անգամ միջնորդ էր ուղարկել Նունայի մօտ, բայց սա նրանց նախատելով տանից դուրս էր արել :

ԱՏՐՊԵՏ

(6 Շար.)

ԿՂԶԱՑՈ ՏՈՒՆԸ

—o—

ՄՄՊ— «Մխիթար Սեբաստացի» տա-
ղատարր հիմնարկը, որը ստեղծվել է
նաև, պատմական Է պատմական
շարք մը, «Շարունակ նոյ, գործ թիւ»
Յովսեփյան : Մը ստեղծագործ
եկեղեցական գեղարվեստ :

—Ինչո՞ւ, — հարցրեց մայրս, — ինչո՞ւ
այդ շարքէն : — Ինչո՞ւ չեն ուզեր
ինձ ընդունիլ : Ես ալ ուզեցի ուսանիլ
հոն, ինչպէս բոլոր ուրիշները :

Մայրս ինձ նայեցաւ տխուր աչքերով
մը, ապա ձեռքս առաւ իր ձեռքերուն
մէջ եւ ըսաւ.

— Ես ալ ուզեցի, որ դուն երթաս
հոն, բայց... Ես չեմ կրնար ըսել քեզի
պատճառը, որովհետեւ ինքս ալ չեմ
գիտեր : Ես միայն գիտեմ, որ ամէն
տարի, երբ Մխիթարեան հայրերը
կ'այցելեն մեր գիւղը, ես կը տեսնեմ
անոնց մէջ մեր գիւղի ամենէն հարուստ
տղաները, որոնք ոչ մէկ առաւելութիւն
ունին ուրիշներէ, եւ ոչ ալ ամենէն
խելացի տղաները, որոնք կրնան
ուսանիլ առանց վարձատրութեան :
Ինչո՞ւ կ'ընտրեն միայն անոնք,

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Սողոմոն Կիւլէզեան 25ական Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Մշակոյթի Տան, ընկեր Արփիար Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն իր խոր վշտակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Սահակ Յովհաննէսեանի եւ իր պարագաներուն, Տիկին Հռիփսիմէ Մաթէոսեանի մահուան առթիւ:

ԱՅՑ ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ

Երեքշաբթի առաւօտ, Նոյեմբեր մէկին, ժամը 10·30ին:

Այց մը կազմակերպուած է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ Փէր – Լաշէզ, Անդրանիկի, Ահարոնեանի, Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ. Միսաքեանի շիրիմներուն:

Հաւաքուիլ դերեզմանատան դրան առջեւ ժամը 10·15ին: (Մեթրօ Կամպեթա):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի Սարգիս Առաքելեանի ու Վարդգէս Տիլանեանի կսկծալի մահերուն առթիւ:

×

Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ Այրի Տիկին Մելինէ Թագւորեանէ իր ամուսնոյն կսկծալի մահուան առթիւ (Յակոբ Թագւորեան) հարիւր Ֆրանք:

ՄԵՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ

ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կազմակերպած ենք ճամբորդութիւն մը

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ

ԱՌԹԻՒ

TYROL

Աւստրիոյ ամէնէն արեւոտ վայրերէն մէկուն մէջ: Երախաներուն, երիտասարդներուն եւ մեծերուն համար:

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր, վերադարձ Յունուար 4:

TRINS

Բարձրութիւն 1214 մեթր, Թիրոլեան գեղածիծաղ գիւղ մը: Հանգստաւէտ պանդոկներու մէջ.— ԶԵԹԱ, շատ հանգիստ, լաւ ուտելիք, վերապահուած է մեծերուն: 445 Ֆրանք:

ՑՈՒՄ ՎԻՆԸՌ, հանգստաւէտ, լաւ ուտելիք, երախաներուն եւ երիտասարդներուն համար 396: Որակեալ մոնիթրիսներ: Կարելի է պտոյտներ ընել Իտալիա:

Ուրիշ ճամբորդութիւն մը կազմակերպուած է անոնց համար, որոնք չեն կընար վերոյիշեալ ճամբորդութեան մասնակցիլ:

Zell an See

(Բարձրութիւն 780 մեթր)

Յունուար 8ին, վերադարձ՝ Յունուար 20: Առաջնակարգ պանդոկ՝ Ֆիշըովիրթ, զուարճութիւններ, Ֆոլքլորիկ պարեր, նուաագհանդէս, պտոյտներ Սալցպուրկ, փափաքողներուն համար՝ 395 Ֆրանք: Այս գումարին մէջ՝ երթուդարձ ճամբորդութիւնը, բնակութիւն եւ ուտելիք (առանց խմիչքի): Այս երկու ճամբորդութիւններուն համար կանխիկ՝ 100 Ֆր.:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԱՊՐՈՒՍՏԸ ԿԸ ՍՂԷ ԲԱՅՑ
ԲԵՆՔ ԿԸ ՊԱՀԵՆՔ ՄԵՐ ԳԻՆԵՐԸ

ՇԱՔԷ ՏԷՐ – ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆ
Նշանուած
Փարիզ Հոկտ. 1966 Մոնթրէալ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Խաչիկ Պաղտասարեան, Բալուի Շընաս գիւղէն, կը փնտռէ իր ազգականը, Պ. Մկրտիչ Սարոյեան, Բալուի նոյն գիւղէն, որ Ֆրանսա կը բնակի: Կը խնդրուի հասցէն իմացնել հետեւեալ հասցէով, Խաչիկ Պաղտասարեան, Սիվրի – Քուրթրի Փառ Մըլէօն, կամ հեռաձայնել 17 Սիվրի – Քուրթրի:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը ստիպողաբար պէտք ունի պարուսոյցի մը՝ հայկական եւ կովկասեան պարերու:

Դիմել՝

Mlle CHEREKDJIAN
ALM 47.00 Poste 36-08

Ժամը 9էն 17:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ՝
ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ (22 Հոկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին: Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բնակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նպատակով: Հեռաձայնել 207–12–04, ամէն օր ժամը 20էն 21:

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար երկու սպասուհիներ կ'ուզուին, ուտելիք եւ բնակարան ապահովուած: Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 32 Ռի տը Թրէվիզ:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Դաշնակցութեան 76րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Շաբաթ (Հոկտեմբեր 29) ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս
6րդ քաղաքապետարանի սրահը PLACE SAINT-SULPICE

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (Ֆրանսերէն)
եւ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (հայերէն)

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին. — «ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը:

Արտասանութիւն.— ՏԻԿԻՆ ՍԵԴԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ Ընկ. ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Խօսնակ.— Լ. Աբրահամեան

Կէս գիշերէն ետք՝ խնջոյք՝ հայկական տոհմիկ պարեր, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէի մէջ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Ազգ. Տան սրահը:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 5ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու: Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը:

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու, գայլիկներու եւ թեւիկներու սկաուտական հաւաքոյթները վերսկսած են:

Մարսէյլ քաղաք.— Հինգշաբթի օրերը, առաւօտեան ժամը 10–12 Կլօպ սրահին մէջ: 6 Ռիւ Սէն Տօմինիկ:

Սէն Ժէռոմ.—Ամէն Շաբաթ օրերը ժամը 17–19, տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Պօմոն.— Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18, տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Սէն Լու. — Շաբաթ օրերը ժամը 17–19, տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Յայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին: Մանրամասնութիւններ յետագային:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները անխտիր: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Շատ կարեւոր օրակարգ: Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Զորիկ Ռահանեան, Զարշապայի էրէնճիւղ գիւղէն: Կը կարծուի թէ Յունաստան է: Կը խնդրուի արտատպել «Ազատ Օր»էն:

Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել.—

RAHANIAN
14, Rue du Bois
94 — ORMESSON s/MARNE

×

Մինասեան Մեսրոպ Գէորգի, ընիկ Զարշանպայի Թախթալուխ գիւղէն որ Ռուսիա գացած եւ Ֆրանսա վերադարձած է, զինքը կը փնտռէ իր քրոջ աղջիկը՝ Աննա: Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել՝

RAHANIAN
14, Rue du Bois
94 — ORMESSON s/MARNE

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ը հինգ ճամբորդութիւններ կը կազմակերպէ

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ամանորը եւ Ծնունդը Հայաստան անցընելու համար: Մեկնում Դեկտ. 27ին, վերադարձ 1967 Յունուար 9ին:

3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ եւ

— ԻՆԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ —

Առաջին կարգի երթուդարձ օդանաւով միայն 1650 Ֆրանք

Դիմել՝ Անտոնեան
17, Ave. des Acacias — 92 - CLAMART — Tél. : 642-58-39
Alexanian — 18, Rue d'Aix — 13 - MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

Յետագայ ճամբորդութիւնները կը յայտարարուին ժամանակին:

ՀԱՅՐԱՒԱՌ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
25 OCTOBRE
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10746

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.746

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼՊԻՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Բ·

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

Իր գործունէութեան դաշտը ընդլայնելով, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 1959ին հիմը դրաւ Հայկական Մատենաշարի մը (Պիպլիոթէք Արմենի – էն), նպատակ ունենալով զարկ տալ հայագիտական ուսմանց :

Այդ թուականէն սկսեալ հետզհետէ լոյս տեսան Ֆրանսերէն, անգլերէն եւ հայերէն լեզուներով զանազան հատոր – ներ, որոնց թիւը կը հասնի 14ի, — եօթը հայերէն, չորսը անգլերէն, երեքը Ֆրանսերէն :

Հայկական Մատենաշարին մէջ կը հր –ատարակուին հայ մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան վերաբերեալ հմտալից երկեր, լուրջ ուսումնասիրութիւններ մաս – նագիտներու կողմէ՝ մասնաւորաբար պատմական, գրական եւ լեզուաբանական հարցերու շուրջ : Հայ կարեւոր հեղինակներու գործերը կը թարգմանուին Ֆրանսերէնի կամ անգլերէնի : Կը վերհրատարակուին սպառած եւ վճռտուած արժէքաւոր գործեր, անտիպ հին բնագիրներ եւ վանքերու կամ մատենադարաններու մէջ գտնուած հայերէն ձեռագիրներու ցուցակները, եւն. :

Յարդ այս Մատենաշարէն լոյս տեսած են չորս մատենադարաններու ձեռագրաց ցուցակները :

1959ին Անթիլիասի կաթողիկոսութեան սպարանին մէջ տպուեցաւ Ղալաթիոյ (Գալիս) Ազգային Մատենադարանի ձեռագրաց ցուցակը, խմբագրութեամբ Բարդէն Աթոռակից Կաթողիկոսի :

1962ին Վենետիկի Մխիթարեան տպարանին լոյս ընծայուեցաւ Յակոբ Թօփճեանի կազմած Արմաշի վանքին ձեռագրաց ցուցակը :

Յաջորդ տարին Վիէննայի Մխիթարեան Մատենադարանի ձեռագրաց ցուցակը, կազմուած Հ· Համազասպ Վրդ· Ոսկեանի կողմէ, լոյս տեսաւ Վիէննայի մէջ :

1964ին դարձեալ Վիէննայի Մխիթարեան տպարանը լոյս ընծայեց Զրմշտոցի (Լիբանան) վանքին ձեռագրաց ցուցակը՝ Հ· Մեսրոպ Վրդ· Քէշիշեանի խմբագրութեամբ :

Հայերէն միւս հրատարակութիւնները են՝ ժամանակագրութիւնք կամ Տարեգրութիւնք եկեղեցականք, հեղինակ՝ Ստեփանոս Ոռճա, տպուած Վիէննա 1964ին, Մեկնութիւն ընթերցուածոց՝ Գրիգորիս Նիսեայ· Աբշարունիի, Վենետիկ, 1964 եւ Պատմութիւն Հաղբատի հռչակաւոր վանքին, հեղինակ՝ Յովհ· Խրիմեան, հրատարակող Հ· Համազասպ Վրդ· Ոսկեան, 1965ին, Վիէննա :

Անգլերէն հրատարակութիւնները են՝ Պետրոս տի Սարգիս Գիլանենցի Քրոնիքը, թարգմանուած Կարօ Մինասեանէ (1959), կոմս Ռիւտ – Բոլլէնպէրկի Ռուբինեանք, Հերոսութեանք եւ Լուսինեանք, Գրոնթ· խարանիսի Հայերը եւ Բիւզանդական կայսրութիւնը եւ Յակոբ Մանանդեանի Հայաստանի բաղաքներու առեւտուրը, թարգմանութեամբ Օր· Նինա Պարոյեանի, տպուած Լիդպոն, 1965ին :

Ֆրանսերէն լեզուով հրատարակուեցան աշխարհահռչակ լեզուաբան եւ հայագէտ Մեյնոն Մէյեէի Հայերէնի համեմատական Շարադասութեան եւ բաղադրութեան մասին գրած ուսումնասիրութիւնները, նախապէս լոյս տեսած լեզուական հանդէսներու մէջ :

1963ին լոյս տեսաւ Յակոբ Մանանդեանի Տիգրան Բ· եւ Հռոմը, թարգմանութեամբ Հր· Ն· Թորոսեանի :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

Ժողովրդական Ձինաստանի Հանրապետութիւնը «բուռն բողոք» մը ներկայացուցած է փեքինի խորհրդային դեսպան – նատան, այն «անարդար որոշումին» դէմ զոր տուած է խորհրդային կառավարութիւնը Մոսկ· Միւնխէնէն արտաքսելով չին ուսանողները :

Փեքինի խորհրդային ներկայացուցիչը մերժած է ընդունիլ այդ բողոքը : «Նոր Ձինաստան» մամուլի զործակալութիւնը «չատ ցաւալի» նկնելով հանդերձ այս դիրքը, կը հաղորդէ չինական բողոքին բովանդակութիւնը :

« Ձին ուսանողներու արտաքսումը, կ'ըսէ բողոքագիրը, ծանրակչիռ միջադէպ մըն է, որ բացայայտ բռնաբարումն է խորհրդային կառավարութեան կողմէ, մշակութային այն համաձայնագրին զոր ստորագրած են Ձինաստան եւ Մոսկ· Միութիւն եւ այս բռնարարումը աւելի եւս կը ծանրացնէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները : Հարկ է չեշտել, որ չին ուսանողներու արտաքսումը խորհ·կառավարութեան կողմէ անկատ միջադէպ մը չէ : Վերջերս, խորհրդային դեկավարները չափանիշով, հակաչինական նոր արշաւ մը սկսած է : Խորհրդային մամուլը հսկայ քանակութեամբ յօդուածներ հրատարակած է դէմ պարտելով չին ժողովուրդը եւ յարձակելով անոր, համաձայնաւոր կուսակցութեան եւ Մաօ Ցէ Թունկի վրայ : Ամէն բան ի գործ դրաւ տարածելու համար ամէն տեսակ զրոյցներ չին մշակութային յեղափոխութեան մասին, որպէսզի վար – կաբեկէ պրոլետարեան այս յեղափոխութիւնը : Նոյն ատեն, խորհրդային կառավարութիւնը կարդ մը միջոցներ ձեռք առած է ալ աւելի վատթարացնելու համար Մոսկ· Միութեան եւ Ձինաստանի յարաբերութիւնը » :

Աւելի դոյն տալու համար այս բողոքին, «Կարմիր Պահակները» ցոյց մը կատարած են Փեքինի խորհրդային դեսպանատան առջեւ, թշնամական խօսքերով « անկա՛ն արդիական վերաքննականներ – ները » :

Ոստիկանութիւնը չէ մէջամտած, ըստ խորհրդային «Թաս» մամուլի դործակատութեան :

Միւս կողմէ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» խմբագրականով մը կ'ամբաստանէ խորհրդային դեկավարները «որոնք հա – մաձայնութեան եւ դործակցութեան ծրագիր մը կը պատրաստեն ամերիկեան ա – խտարհակալութեան հետ, յանդելու հա – մար «Արեւելեան Միւնիխի» մը, ուղղուած վիէթնամի դէմ եւ սահմանուած Ձինաստանը պաշարելու» :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ

Շատ մեկնութիւններ կարելի է տալ անչուշտ Մոսկուայի մէջ հրատարակուած այն լակոնական դեկոյցին, որ կը վերաբերէ համայնավար ինը երկիրներու կուսակցական եւ կառավարական դեկավարներու ժողովին : Ձեկոյցին մէջ, նշուած էր նաեւ որ միջազգային քաղաքական հարցեր ծեծուած են :

Կարդ մը դէտերու համաձայն, այս ժողովին չուրջ տիրող գաղտնապահութիւնը կը վատահէ անոր ձախողութիւնը : Այլ խօսքով, կրեմլինը անցեալին պէս չի կրնար իր ուզածը ըսել կամ ընել տալ առանձակ պետութեանց :

Հանոյի ներկայացուցիչին բացակայութիւնն ալ այն տպաւորութիւնը կը թողու, որ չօշափելի որոշում մը պիտի չըլլայ որուն արդիական վերաքննականները կը սպասէին :

Ուրիշներ տարբեր կարծիք ունին եւ կը խորհին թէ խորհրդային քաղաքականութիւնը իր ուժն իսկ կը քաշէ գաղտնապահութենէն : Լակոնական դեկոյցին կրնան յաջորդել, երբ հարկ ըլլայ, երեւութապէս յանպատրաստից նախաձեռնութիւններ, որոնք իրականին մէջ որոշուած ըլլան այս ժողովին ընթացքին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը յուչապդիր մը յանձնած է Մեծն Բրիտանիոյ դեսպանին, ուր կ'ըսուի ի մէջ այլոց :— « Այլեւս մի զործածէք ձիպրալթարի օդակայանը զինուորական նպատակներու» : Անգլիական կառավարութիւնը մերժած է այս բողոքը եւ չեշտած թէ պիտի չարուն նակէ անցեալին պէս զործածել ձիպրալթարի օդակայանը :

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ապստամբութեան ո – դեկոչման հանդիսութիւնը, Փարիզի մէջ մեծ չուքով տօնուած է : Բոլորը ցաւով նկատած են որ կառավարութիւնը կամ կառավարական մեծամասնութիւնը ոչ մէկ ներկայացուցիչ զրկած են, այս հանդէսին որուն նախագահած է Փիլ Ռոմմէն : Յաջորդաբար խօսք առած են Լը – քանիւէ, Մարսիլհասի եւ Նեժըլէն : Գիր մը զրկած էր կի Մոլէ, որ վարչապետ էր 1956 Հոկտեմբերին, երբ կը պայթէր ապատեն ժողովուրդի մը ապստամբութիւնը : Ներկայ ինը հազար հունդար զաղթական կայ Ֆրանսայի մէջ :

ԿԱՎԼԷՍԻ Ապըրֆան զիւղին մէջ կը շարունակուին աշխատանքները երախաներու զիակները մէջտեղ հանելու համար : Վերջին հաշիւներով 220 է մեռած տղոց թիւը :

ՖՐԱՆՍԱ մէկի դէմ երկու կէտով պարտութեան մատնեց Լեհաստանը, Փութպոլի աղդերու Եւրոպայի բաժակին մրցումին ընթացքին :

ԼԱՈՍԻ պետական հարուածին փորձին ձախողութենէն ետք, հանդարտութիւն կը տիրէ Վիէնտիանի մէջ, իսկ ըմբոստ զօրավարը Թայլանտ ապաստանած է :

ԼՈՒՐՏԻ մէջ, ուր տեղի կ'ունենայ Քրիստոնական եպիսկոպոսական լիակատար ժողովը, կարդ մը որոշումներ արուած են, զործադրելու համար — Ֆրանսայի մէջ — տիեղերական ժողովին հրովարտակները : Առանց կարեւորագոյնն է Ուրբաթ օրուան պահքը, որ կը ջնջուի Յունուար մէկէն սկսեալ, բայց մեծ պահքի չրջանէն :

1965ին՝ Նիկողայոս Ադոնցի «Պատմական ուսումնասիրութիւններու թարգմանութիւնը «էթիւտ Արմենս – Պիզանթին» խորագրով, տպուած Լիդպոն :

Բացի Հայկական Մատենաշարի այս 14 հատորներէն, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը նիւթապէս օժանդակած է Հ· Լուի Մարիէսի եզնիկի հայերէն եւ ֆրանսերէն դոյզ հատորներու եւ Հ· Լուի Մարիէսի եւ Հ· Շ· Մէրսիէի կցուրդք Ս· Եփրեմի հայերէն բնագրի եւ լատիներէն թարգմանութեան : Այս երեք հատորները լոյս տեսան Փաթրոլոժիա Օրիէնթալիսի մատենաշարէն, Փարիզ :

Օգնած է նաեւ Նարեկի Ֆրանսերէն թարգմանութեան Հ· Իսահակ Քէշիշեանի կողմէ տպուած, Փարիզ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԶԱՐՈՒՀԻ ՏՈԼՈՒԽԱՆԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, Զարուհի Տոլուխանեան Պոլիս գացած է, ուր կուտայ շարք մը երգահանդէսներ, արտակարգ յաջողութիւն արձանագրելով :

Իր երկրորդ երգահանդէսին ներկայ եղած են նաեւ Պոլսոյ պատրիարքը, նախկին վարչապետ Իւրկիւպլիւ, Մխիթարեան զոյգ միաբանութեանց անդամները եւ ընտրեալ հասարակութիւնը :

Մարմարա (Հոկտ· 19) հետեւեալ տողերով կը նկարագրէ այս երեկոյթը·—

Ցայտագրին առաջին կտորը կը կազմէր Շափորինի «Գովքը», զոր երգչուհին ներկայացուց ապրումով ու վերացումով, ոճուն յաջորդեց նոյնպէս Շափորինի «Զով Գիշեր»ը : Բախմանինովի երեք կտորներ՝ « խորհրդաւոր Գիշերուան մը Լռութիւնը», «Լեւկոկը», եւ «Գարնան Ջրեր»ը ունկնդրեցինք մեծ համոյքով, ուր արուեստագիտուհին դրաւ դունագեղութիւն եւ յուզում՝ չնորհիւ իր ձայնին ճոխ եւ բանդապնակին :

Պախ – Կունոյի «Ավէ Մարիա»ն, երկիպած հոդիով ու ապրումով տուաւ երգչուհին, որ երկարօրէն գնահատուեցաւ :Կրկին « Կը Սիրեմ Քեզ»ը եւ « Երգը»ը իւրայատուկ ոճով մը մեկնաբանելէ ետք, արուեստագիտուհին տուաւ այնքան սիրուած Ռոմանոս Մելիքեանի«Հարմիր Վարդ»ը՝ հարազատ ապրումով :

Ցայտագրի առաջին մասին վերջին երկու երգերն էին Ադէքսանդր Տոլուխանեանի «Փոքրիկ Աղջիկ»ը եւ «Կռունկ»ը , որոնք երկարատեւ ու որոտընդոստ ծափահարութիւններով դիմաւորուեցան ներկայ խանդավառ հասարակութեան կողմէ :

Երկրորդ մասը սկսաւ Անգլիացի ժամանակակից ծանօթ երգահան Պէնճմին Պրիթընի հինդ կտորներով : Տոլուխանեան երգեց յայտագրէն դուրս քանի մը երգեր եւս եւ երկարատեւ ծափահարութիւններէ ետք, ներկաները ակամայ բաժնուեցան՝ աչխարհահռչակ երգչուհիին կախարդիչ ձայնէն ու բաձր արուեստէն վերացած :

Զարուհի Տոլուխանեան չորս երգահանդէսներ տալէ ետք Պոլիս, Կիրակի օր (Հոկտ· 23) մեկնեցաւ Իզմիր եւ Անգարա, ուր եւս երգահանդէսներ պիտի տայ :

ՅՈՒՇԵՐ՝ ԿՈՄԻՏԱՍԷՆ

—o—

Բ.

ԴՂԵՐՆ ՈՒ ԴՂՐԱՑ ՎԱՆՔԸ

Ամարանոցէն տասնեակ մը վերստ դէպի արեւմուտք, Արագածի մթին ժայռաձորի մը մէջ կը բարձրանար Դղրայ վանքը՝ համանուն գիւղով։ Խաչաձեւ տաճարը չորս դանդուածային սիւներու վրայ կը կրէր հայկական ոճով կամար – ներ, որոնց վրայ կը սլանար սրագագաթ գմբէթը։ Հեղեղատին խորքը պարուրուած, ձորաժայռերուն հետ չարդադոյն ֆոնի մը վրայ դրեթէ համապոյն սրբա – տաչ քարերով ճարտարապետուած, ան մասամբ քօղարկած էր իր գոյութիւնը ա – ւարտուներու աչքերէն։ Նեղուլիկ լու – սամուտները ոչինչով պիտի փարատէին մթութիւնը հնամեայ տաճարին, եթէ գմբէթին վեցեակ մը նոյնաձեւ լուսա – մուտները չհալթայթէին խաւարը փա – րատող ճառագայթներ Արագածի կապտո – րակ երկինքէն։ Անշուք եւ աղքատիկ՝ բազմիցս կողոպտուած բարբարոսներու կողմէ, իր անզարդ ու լերկ, բայց վեհա – սքանչ մեծութիւնը կը պահէր տասնեակ մը զարերու հոլովոյթին մէջ, տարեկիցն ըլլալով միջին միջնադարու իր համակից եւ համաչէն Արագածեան քոյր վանքե – րուն։

Դղերն ալ հին զարերու հայ լեռնագիւ – ղին կնիքը կը կրէր։ Անջուր եւ անջրդի, անծառ եւ անծառաստան խրուած էր վե – րէն բացուող հեղեղատին խորքը ժայ – ռուտ ձորին, ներկայացնելով տխուր հա – կապատկերը կանաչազարդ ու ջրարբի Բիւրականի։ Նահապետական գիւղը ամրան չրջանի ամէնօրեայ վիճակի մէջ ամայի էր, ու պատահական այցելուն ի – րաւամբ ինքնիրեն կը հարցնէր թէ ի՛նչ – պէս մարդիկ զարերով սնած եւ ապրած են բնութեան այս դժնդակ անկիւնը ան – հիւրընկալ քարքարուտներու խորքը, ուր մը ջուրով, որ կը ծորար գիւղամէջի աղ – բրակէն։ Հօտաղներ եւ տուարածներ է – ին, որոնց վրայ ղրկանքն ու չարքաշու – թիւնը դրած էին իրենց դժրեմ կնիքը։ Երկրաբանական դիրքին բերումով՝ ղբր – կուած բարերեր դաշտերէ, պարտէզներէ եւ այլներէ, Դղերցիին ապրուստի մի – ակ աղբիւրը կենդանաբուծութիւնն ըլլա – լով՝ ամրան վեց ամիսները այծի մագա – հիւս վրաններով բեռնաւորուած՝ մեծ ու փոքր եղջերաւորներու հօտերը քշելով, fոչ ու բարխաձայով՝ եայլա կ'ելլէին Ա – րագածնայ քառագագաթին ստորոտները։ Ու գիւղը կը մրափէր լուութեան ու մի – նակութեան մէջ։ Սակաւաթիւ անկար ծերունիներ եւ տարեց պառաւներ՝ Շա – բաթ իրիկուն եւ Կիրակի առտուները յո – րանջելով ժամ կ'երթային իրենց գործած ու չգործած մեղքերը հոլովելով «մեղայ Աստուծոյ»։ Մէկուկէս հազարամեակի ընթացքին, Հայուն սրտառուչ աղօթքը, որ տաճարներու գմբէթներէն վեր կ'ելլէր խունկի քուլաներու հետ՝ դողդոջ անլսե – լի կը մնար «հաւատքի աղբիւրէն», որ արդէն ցամքած էր խեղճ Հայուն համար։ Ի գո՛ւր խունկը եւ մոմը, ի գուր հառա – ջանքն ու երկրպագութիւնը, ի գուր խնդ – բանքն ու պաղատանքը, Հայուն երկինքը ամուլ էր ...։

ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՆՔԸ

Բիւրականէն արեւելք՝ դէպի Փարպի եւ Աչտարակ տանող արահետին վրայ, Արագածալանջի մէկ տափաստանին վը – րայ՝ հեռուէն, չատ հեռուէն կը կար – մըրէին կիսաւեր տաճարի մը մնացորդ – ները։ Արագածոտնի Կարմիր Վանքն էր։ Կարմիր տուֆէ ճարտարահիւսուած այս դողարիկ խլեակը թէեւ փոքրիկ մատուռ մըն էր, սակայն իր աքանչելի դասական ոճովը աչքառու տեսք մը ունէր։ Մոչոր չէր այնքան իր ղրացի Դղրայ վանքին պէս, այլ նրբին ու ակնահաճոյ մէկ ման – րանկարը Անիի Առաքելոց եկեղեցիին։ Աւերակ էր անոր պէս, գմբէթը կիսակոր – ծան, պատերը կիսաքանդ, կամարները զատուած իրենց չէնակ սիւներէն առկախ կը մնային օդին պարապութեան մէջ։ Այժմու ողբալի աւերակը, սակայն, եր – բեմն Արագածոտնի այս չրջանի գիւղե – րուն՝ Փարպիի, Բիւրականի, Աչտարակի եւ Օշականի եւ առհասարակ լեռնալանջի ստորոտն ու դաշտի վրայ փռուած գիւ – ղերու ուխտաղնացութեան չէնչող ուխ – տավայր էր, զոր բարբարոս ձեռքեր աւե – րեցին ու քանդեցին հաւանօրէն Սելճուկ – եան արշաւանքներու չրջանին։ Հիմա, ան Բիւրակնայ գիւղի մեռելաթաղ եկեղեցին էր, չրջապատուած խաչակիր զերեզմա – նաքարերով, «Աստ հանգչի»... վերտա – ռութեամբ։ Գերեզմաննոցին ճակատը պատուանդանի մը վրայ բարձրահայեաց խաչքար մը կ'իշխէր մեռելատարած զամ – բաններու վրայ, եւ ինքը՝ մեռած տաճա – րըն ալ կը հանդչէր իրեն յանձնուած մե – ռելներուն հետ, այնպէս տխուր ու լռիկ, անխօսիկ եւ անճայն չղթիկներու համր ընկերակցութեամբ, որ մերթ ընդ մերթ արքայական բուի մը կամ բուիճակի մը ողբայոյզ ձայնով կ'ընդհատուէր։ Բիւ – րական եղած միջոցին, աւերակները եւ չուրջնակի տեսարանները պատառած էի էքիւտի ձեւով եւ նուիրած մեր մեծ ուսուցչին՝ բանաստեղծ Յովհաննէս Յով – հաննիսեանին։ Պատկերը, զոր ներկայիս տուի ղրիչով, կրկին վերարտադրեցի վրձինով՝ յիշողութեանս ծալքերուն մէ – ջէն ի յայտ բերելով մանրամասնութիւն – ները ամբողջ պատկերին, կենդանի գոյ – ներով։ Նիւթը՝ Արարատեան դաշտի վերջալոյսն է, ձախ կողմը ունենալով Կարմիր վանքի աւերակները զերեզմանա – քարերով, աջ դին՝ Բիւրակնայ հինա – ւուրց ջրաղացը, որուն առջեւ՝ լճացած ջուրերու մէջ կ'արտացոլայ Մասիսի լերկ ճակատը վարդագունած, ջաղացքին քովը որաններով բեռնարարած սայլը գոյդ մը լծ – կան գոմէշներով եւ հնձուորը մանգաղը ուսին։ Խորաբեմը կը յարդարեն ա – ռուոյտի, ցորենի եւ զարիի հնձուած ար – տերը ու գիւղերու սիլուէթները՝ այդինե – րով ու պարտէզներով չրջանակուած, ա – պա երասխի երիզը եւ հորիզոնին վրայ թաղաւորող գոյդ Մասիսներու զագաթ – ները վեհապանծ։ Այս պատկերը նուիրե – ցի Սելանիկ բնակող առամնաբոյժ Տոքթ. Արամ Աբրահամեանին՝ ի յուշ ինծի աշա – կերտած տարիներուն, երբ Կոմիտասի ցուցմունքով Քէօթահիոյ Ազգային վար – ժարանի տնօրէնութիւնը վարած էի 1910–12 թուականներուն։

ԵՐԿՈՒ ՄԵԿԵՆԱՄՆԵՐ

Զայնի եւ խօսքի երկու մեծ վարպետ – ները, Կոմիտաս եւ Յովհաննիսեան, թէ՛ սրտագին բարեկամներ եւ թէ՛ գործա – կիցներ էին ուսուցանելու եւ սիրցնելու դեղարուեստը ձեմարանի ուսանողներուն։ Իրենց բնակարանը բաց էր ղրասէր, երա – ժըշտասէր եւ նկարչասէր աշակերտնե – րուն առջեւ, որոնց կ'օգնէին եւ դանոնք կը քաջալերէին Մեկենասի ձեռնհասու – թեամբ։ Անոնք փոխն ի փոխ, չատ ան – դամ այդ սակաւաթիւ դեռատի արուես – տաղէտները կը համախմբէին համեստ թէյասեղանի մը չուրջ, ուր կ'երգէին եւ կ'արտասանէին կատորներ ու կը ցուցա – դրէին նկարչական էքիւտներ՝ քննելով ու սրբագրելով թերութիւնները։ Դպրոցի նեղ չրջանակէն դուրս մեր մէջ ստեղծը – ած էր տաք մթնոլորտ մը, ուր կը զար – գացնէինք մեր հակումները դէպի ազատ արուեստը եւ կ'ընդլայնէինք մեր ըմբռը – նումները դէպի դեղեցիկը։

Իբր միակ աչքառու նկարիչը ամբողջ դպրոցին մէջ, ես բացառիկ դիրք մը ու – նէի այդ հաւաքոյթներուն մէջ, դերակայ համակրութիւնը վայելելով երկու Մեկե – նասներուն ալ։ Կոմիտասի հետ կրտսեր եղբայրներ էինք եւ Յովհաննիսեանի տու – նը՝ իրենց հարազատ դաւկին՝ Հրաչեին հետ սէր ու դուրդուրանք կը վայելէինք իր աղնիւ մօրը կողմէ։

ԼԻՕ

(Շար.) (ԼԵՒՈՆ ԵՐԱՄԵԱՆ)

ՅԱԿՈԲ ՏՊԱԳՐԻՉ

—o—

Այս տարուան մշակութային հանդէս – ներու իբրեւ խորհրդանիշ, մեր զոյգ կա – թողիկոսները յանձնարարած են ոտնել Աստուածաչունչի տպագրութեան երեք – հարիւրամեակը (1666 – 1966)։

Անշուշտ Ամստերտամի մէջ յաջողուած տպագրական այդ առաւել գործը (1464 էջ, 21 × 26 սմ.) կապուած էր անձնա – կան, նաեւ ազգային նշանակութիւն ունե – ցող գործ մըն էր, մանաւանդ ժէ. դա – րուն՝ երբ Ս. Գիրքը եւ Հայաստանեայց եկեղեցին համայնքային կեանքին կեդ – րոնը կը կազմէին աւելի քան այսօր։ Ո – կան վարդապետ երեւանցին, իր հարա – դատ եղբօր եւ հայրենակիցներուն օգնու – թեամբ, յանուն Ս. Էջմիածնի եւ Ս. Սարգիս Զօրավարին՝ ի գլուխ կը հանէր գործ մը, որուն համար իրմէ առաջ չատ ուրիշներ ի գուր փորձեր ըրած էին։ Ո – կան վարդապետին անունը յաւէտ կապ – ուած պիտի մնայ հայկական տպագրու – թեան պատմութեան հետ։

Բայց տպագրութեան արուեստը Հայե – րուն մէջ մտած էր չա՞տ աւելի կանուխ, 1512ին, տպագրութեան դիւտէն (1455) միայն 57 տարի ետք։ Վենետիկի մէջ, ուր հայկական փոքր դաղութ մը կար, կազմուած՝ ճամբորդ կամ աւելի կամ պակաս ժամանակով հոն բնակութիւն հաստատած Հայերէ, տպագրութեան արուեստը ինքնին զարգացած էր եւ եր – կու հարիւրի չափ տպարաններ կը գոր – ծէին։ Եւ Հայերը, տեսնելով «հրաչա – գործ» արուեստը, չուտով փորձեցին ի – րենք ալ հայերէն դրքեր տպել։ Եւ ահա, Յակոբ անուն Հայ մը կը ձեռնարկէ գործի։ Թափել կուտայ հայկական տա – ռեր այն տեղին տարածուած ձեռագրե – րու օրինակով, որ մինչեւ այսօր, իբրեւ սովորական տպագրական տառերու ձեւ՝ օրինակ լրագրի տպագրութեան մէջ, կը չարունակէ իր գոյութիւնը։ Անոնք որ Ս. Ղազարի վանքը կ'այցելեն, կրնան տպագրուած առաջին հայերէն դիրքը տեսնել։

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ»

—o—

Վ. Անանեանի գրչին կը պատկանին «Հայաստանի կենդանական աշխարհը» եռահատոր գիտական մեծ արժէք ներկա – յացնող ստուար ծաւալով գիրքերը։

Այս աշխատութիւնը պատրաստելու հա – մար հեղինակը օգտագործած է Հայաս – տանի մէջ անցեալին տարածուած կենդա – նիներու մասին մասնագիտական դրակա – նութիւնը, համապատասխան արժէքաւոր տեղեկութիւններ քաղած է Մատենադա – րանի ձեռագիրներէն, գրիչներէն, պատ – մագիրներէն, ճամբորդներու օրագիրնե – րէն, հնաղիտական աշխատութիւններէ եւ ամէն մէկ կենդանիին վերաբերեալ բոլոր հին ու նոր տուեալները համեմատած, բաղդատած է բնութեան մէջ իր տեսածին եւ դիտածին հետ։ Ծանօթ ստուգած է նաեւ ուսուցիչներէն, հովիւներէն, որ – ոնք տարիներ շարունակ ապրած են լեռնային գիւղերու մէջ, ուր կենդանիները կը գտնուին իրենց բնական միջավայրին մէջ։

Յակոբ տպագրիչ ռահվիրան եղաւ հայ – կական տպագրութեան։ Ան այս նոր ար – ուեստին փարած էր՝ դիտակցօրէն ազգօ – գուտ գործ մը ընելու հաւատքով եւ, ին – չու չէ, թերեւս նաեւ գրքերը տարածե – լով՝ չահ մը ընելու մտքով։ Անոր թափել տուած տառերը մեծկակ էին, գլխագրեր եւ կէտադրութեան նշանները կը պակս – էին։ Բայց ասոնք ամէն նոր գործի մէջ կը պատահին եւ չեն նսեմացներ Յակոբ տպ – պագրիչի արժէքը։ Մինչեւ Աստ – ուածաչունչի դեղեցիկ տպագրութիւնը երկա՛ր ճամբայ պէտք էր կտրուէր։

Ինչպէս միջին դարուն՝ հայ բոլոր գրք – չագիրները գիրենք համեստօրէն նուաս – տացուցիչ ածականներով կ'որակէին։ Այնպէս ալ հայ առաջին տպագրիչը, Յա – կոբ, այս յառաջադէմ եւ ժրաջան Հայր՝ յիշատակարանի մը մէջ ինքզինքը կը կո – չէ «մեղապարտ» մակդիրով։ Եւ ահա այս աքանչելի Հայը մտեր է մեր տպագրու – թեան պատմութեան մէջ «Մեղապարտ Յակոբ» անունով։

Ուղղակի ընդվզեցուցիչ է այս բառը կարդալ հայ առաջին տպագրիչին անու – նին առջեւ։ Եթէ այսօր Գրիգոր անունով մէկը խօսքի մէջ ըսէ՝ «նուաստս կը գրա – գիմ ուսուցչութեամբ», չենք որակեր զայն «Նուաստ Գրիգոր»։ Երբ մէկը նա – մակին տակ գրէ՝ «Ձերդ խոնարհաբար՝ Կարօ», չենք կոչեր զայն «Խոնարհ Կա – րօ»։

Այլեւս մէկզի դնենք սա «մեղապարտ» մակդիրը, որ անբաւարէն փակցուեր է Յակոբ տպագրիչի անունին։ Մենք պար – տաւոր ենք դովաբանել զայն։

Աստուածաչունչի տպագրութեան ե – րեքհարիւրամեակը թող առիթն ըլլայ ասկէ առաջ Յակոբ տպագրիչ կոչելու հայ – կական տպագրութեան հայրը։

ՏԻՐԱՑՐ ՓՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԽԱՌԱ-ԽԸՐԽԱ

—o—

(ՊԱՏԿԵՐ)

Էսման էլ մի քանի անդամ երիտասար – դի բարձր հասակը, ուժեղ կազմուածքը անտղելուց ու տեսնելուց յետոյ, կակղել էր, այնպէս որ եթէ մի ճարպիկ փորձ եւս կատարէր Էօմէրը, աղջիկը կը փախչէր նրա հետ, բայց Մամոյի կացնի առաջ զը – լուխ ցոյց տալը, նամանաւանդ Նունայի ճանկերից աղջիկ փախցնել հեշտ չէր։ Էսման զալարւում էր, տանջւում, երբ Նունան նախատելով ու անարդելով ար – տաքսում էր միջնորդներին։

Մէկ երկու անդամ կարողացել էր Էօ – մէրի մօտենալ Էսմային եւ մի քանի խօսք ասել, բայց Թչուառ աղջիկը երկիւղից ու ամօթից ներս էր փախել առանց մի որոշ պատասխան տալու։ Քանի քանի անդամ, դիշեր թէ ցերեկ փողոցից, տանիքից Էօմէրը զնում էր Էսմային, տեսնում էր նրան համեստ խառա – խրխան հագին բանի – գործի մէջ եւ յաճախ տխուր եւ սրտառուչ երդերիս։ Այս բոլորը այն ատ – տիճանի բորբոքեց Էօմէրի սիրտը, որ բոլորովին մոռացաւ իր կնոջը, այնպէս որ երկու ,երեք օրով նորա երեսը չէր տեսնում։ Երբ սեւ ու դեղնած կինը՝ Ալի էֆէնդիի աղջիկը դէմն էր դալիս, իր դառ խառա – խրխաններով, պաճուճանք – ներով, նա դգուանքից երեսը չուռ էր տալիս ու դուրս փախչում տանից։

Էօմէրի կինը մարդուց չըսիրուելը վա – դուց դիտէր, իսկ այդ ատելութեան առուե – լուց յետոյ, Թողեց դնաց հօրանց տունը, ծնողքների մօտ լալու իր անբախտ դլուխը։ Բայց նախանձից ու խանդից ատիպ – ուած հետեւում էր ամուսնին լրտեսելով։ Վերջապէս մի օր լրտեսները տեղեկու – թիւն բերին, որ վայտահատ Մամոյի եւ հազթուկ Նունայի աղջիկն է դրաւել իր ամուսնին եւ որ նրանց տունն է մտել Էօմէրը։ Այդ ժամին կատաղութիւնից բորբոքուած սկսեց մազերը պետրել եւ դիմեց Նունայի տունը տեսնելու իր ա – խոյեանին։

Առաջի անդամ էր մտել Էօմէրը Նու – նայենց տունը, սրտաղող եւ այլայլուած։ Էսման մօր ահից դնացել մտել էր մարա – դը եւ թաղնուել լուացքի տաշտի ետեւը։ Նունան զայրալի դիմաւորել էր նրան դո – ռալով։

— Ի՞նչ ունես դու իմ դրանս, դուրս, դուրս կորի, անխիղճ անօրէնի որդի, քա – նի ձայնս աշխարհք չէ իմացել, թէ չէ հիմի այնպէս կը դորդոմամ, որ դուռ դը – բացի բոլորը ներս կը թափուին, եւ էն – պէս կը խայտառակեմ քեզ, որ յաւիտեան էլ մարդու երեսի չկարողանաս դուրս դալ։

— Նունա բալէ, խիղճ ունեցիր, դութ ունեցիր, կ'ուզես առ կացինը, մէկ ան – դամ գլուխ սպանէ։ Թող երկու խօսք ա – սեմ, երկու խօսք։ Վ'Ալլահա (Աստուած վկայ) կը դժուեմ, գլուխս կը սպանեմ, թէ Էսմային ինձ չտաս ...

— Դուրս կորի, ասում եմ, դուրս, ես աղջիկ չունիմ, որ դումա (երկրորդ կին) տամ, դնա, իմ աղջիկս ձեր դռներից ներս չի մտնիլ։ Դուք քառասուն դուռ ունիք, քառասուն չուն ու դայլ է մտնում ձեր տունը։ Մենք խրճիթում ենք մեծացել եւ մեր միակ փոքր դռնից աղաներ ու բէկեր չեն կարող ներս սողալ։

— Նունա բալէ, ահա քսակս, ինչ որ ուղում ես կաթիվ վարձ՝ ստացիր ու խղճա ինձ վրայ։ վեց ամիս է՝ ես հալ – ուեցի մաշուեցի, տուր ինձ աղջկանդ։

— Կորիր, անօրէն, ինձ պէտք չեն էն երկիրը փողերը, որ քու հայրդ աղ քաղցած, սուված լացում, սղում թողնե – լով է դիղել։ Տար այդ ոսկիները, հա – լեցուր, լից հօրդ կոխրդը, թող կշտա – նայ։ Բաւական է, դուրս։

— Նունա, վ'Ալլահ, Ալի էֆէնդիի աղ – ջիկան արձակել եմ, չուտով նիքահն (ապահարդան) էլ կլուսամ, հօրս տունն էլ կը թողնեմ, միայն թէ մի մերժիլ, մի լինձ խելագարուած դուրս վանիլ քու յար – կի տակից։

ԱՏՐՊԵՏ

(7 Շար.)

տորդներէն եւ ուրիշներէ : Այս իմաստով այս հատորները կարելի է նկատել հաւաքական աշխատանքի արդասիք :

Վ. Անանեան, որ լայն տեղեկութիւններ ունի արդի Հայաստանի կենդանիներու մասին, ի վիճակի է ցոյց տալու, թէ այժմ ինչ կենդանիներ գոյութիւն ունին մեր երկրին մէջ, ուր կ'ապրին եւ, մանաւանդ, իւրաքանչիւր կենդանատեսակին մասին գրականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող սխալ կամ ճիշդ տուեալները : Այս ուղղութեամբ հեղինակը դիտել կուտայ իրաւամբ, թէ «կենդանաբաններն այս կամ այն կենդանին նկարագրելիս օգտուել են օտարազգի հեղինակների աշխատութիւններից եւ յաճախ կենդանիներին այնպէս են պատկերել, ինչպիսիք դրանք կան այդ աշխատութիւններում, առանց նկատի ունենալու, որ տարբեր է մեր երկրի բնութիւնը, ուստի, տարբեր են մեր կենդանիները »:

Անշուշտ, երբ հիմնական սկզբունք ընդունուած է՝ «անձամբ տեսնել ու ճանաչել կենդանուն՝ բնութեան իր տարերքի մէջ», լսածը «ստուգել ոչ միայն հրապարակի վրայ եղած գրականութեամբ », այլեւ բնութեան մէջ՝ կենդանին դիտելով, անոր վրայ փորձեր կատարելով, աշխատութիւնը կը ստանայ դիտական արժէք :

Այս պարագան աշխատութեան գլխաւոր եւ անուրանալի արժանիքներէն մէկն է :

« Հայաստանի կենդանական աշխարհը » կը պարունակէ հարուստ նիւթ, որ կըրնայ օգտակար ըլլալ ընթերցող լայն զանգուածներուն, առաւել եւս՝ դպրոցականներուն համար : Հեղինակը դիտական ճիշդ բացատրութիւն կուտայ կենդանիներու գոյնի, մարմնի կառուցուածքի, ապրելակերպի, բնական պայմաններուն ա-նոնց յարմարելուն եւ այլ հարցերուն մասին, կը բացայայտէ գոյութեան պայքարին մէջ կենդանիներուն ձեռք ձգած բնազդային զանազան, երբեմն շատ տարօրինակ արտայայտութիւնները եւ ցոյց կուտայ անոնց դրդապատճառները :

Գործնական նշանակութեան առումով առանձնապէս մեծ արժէք կը ներկայացնէ երկրորդ հատորին վերջին գլուխը, որ, ըստ էութեան, կարելի է համարիլ երեք հատորներուն վերջաբանը : Այդ գլուխը կը կրէ «Պաշտպանենք մեր վայրի կաթնասուններին» (իրականութեան մէջ խօսքը կը վերաբերի նաեւ թռչուններուն) խորագիրը : Հոս կը խօսի հայրենասէր գրողը, խանդավառ բնախոյզը, հայրենի բնութեան հարստութիւնները եւ գեղեցկութիւնները պաշտպանելու ձգտումով առաջնորդուող մարդը, որ դիտէ թէ մեր լեռնաշխարհը որքան հարուստ եղած է վայրի հազուադիւտ կենդանիներով եւ այժմ սրտի կսկիծով կը տեսնէ, թէ ինչպէս իր աչքին առջեւ անոնք կը չքանան, կամ արդէն իսկ անյայտացած են : Դառնութեամբ կը նշէ, որ արդէն իսկ չքացած են մեր բնութեան թագուհին՝ Կովկասեան աղնիւ եղջերուն, մամռոտ ժայռերու քարայծեամը, քիչ թիւով մնացած են հպարտ քարայծերը եւ արագոտն եղնիկները, հայկական սիրունատես մուֆլոնը : Գալով վնասակար գազաններուն եւ թռչուններուն, չեն նուազած :

Հեղինակին հաւաստիացումով, այս դժբախտ երեւոյթին պատճառը անպատիժ որսագողութիւնն է : «Զարմանալի բան. երբ մի ֆիրմայում մի քանի անասուն է փճանում, մեր մարմինները համակւում են օրինական անհանգստութեամբ. քննութիւն, գործողութիւններ, իսկ դատախազն այնտեղ է ու այնտեղ : Եւ դա շատ լաւ է ... բայց երբ փճանում է որսի կենդանին, յաճախ ոչ ոք չի անհանգստանում, ոչ ոք քննութիւն չի կատարում, իսկ դատախազն անտարբեր է, որովհետեւ ոչնչացող կենդանիները ... վայրի են »:

Մինչդեռ վայրի կենդանիները ոչ միայն կը գեղեցկացնեն եւ կը զարդարեն մեր բնութիւնը, այլեւ մեր երկրին հարըստութիւնն են, եւ գործը խելացի ձեւով կազմակերպելու պարագային կարելի է ստանալ թոներով միս, արժէքաւոր մորթեղէն : Այդ իմաստով հեղինակը իրաւամբ վայրի կենդանական աշխարհը կը համարի «մեր անասնապահութեան վայրի ճիւղը »:

Վ. Անանեան միեւնոյն ատեն կ'ընէ առաջարկներ՝ Հայաստանի մէջ զանազան կենդանիներ ներմուծելու եւ անոնց բուծումը կազմակերպելու, մեր բնաշխարհէն անյայտացած կամ անհետանալու վրայ եղող կենդանիները վերստին բազմացընելու ուղղութեամբ :

Ամփոփենք : Վ. Անանեանի «Հայաստանի կենդանական աշխարհը» եռահատոր, իր նկարագրով դիտական – գեղարուեստական ինքնատիպ աշխատութիւն մըն է, որ ունի պատմագիտական ուրոյն արժէք : Արդի Հայաստանի կենդանական աշխարհը ուսումնասիրելու գործին մէջ լուրջ քայլ մըն է :

Գ. ԱԻԱԳԵԱՆ

ԽԱՐԲԵՐԴ 45 ՏԱՐԻ ԵՏՔԸ

Բնիկ Մորենիկ գիւղէն եմ, Խարբերդի գաւառէն, Տօնապետեան (Կճկանց) ընտանիքէն : Հօրս անունը՝ Մուշեղ, մօրս անունը՝ Եղսայ :

1915, ընդհանուր կոտորածի օրերուն՝ Թուրքերը առեւանգած էին քոյրս, որ դեռ հազիւ 15 տարեկան էր : Մայրս, փոքրիկ քոյրս եւ ես, մեր ամբողջ դրամական հարստութիւնը առած, տարուեցանք Թուրքին տունը, ուր կը գտնուէր մեծ քոյրս : Թուրքը ժամանակ մը պահեց մեզ՝ քրոջս շնորհիւ : Բայց երբ կառավարութիւնը սպառնաց թէ ով որ Հայ մը կը պահէ իր տունը, մահուան պիտի դատապարտուի, Թուրքը մեզ յանձնեց Հայու ճակատագրին, եւ առտու մը, մայրս, փոքր քոյրս՝ հազիւ տասը տարեկան եւ զիս տարաւ Ֆայիք պէյին մօտ : Ժանտարմաներու հսկողութեամբ տարուեցանք Հիւսէյնիկ գիւղը : Զիս բաժնեցին «մանչ տղայ է» ըսելով : Հայու մը տունը բանտի վերածեր էին, այնտեղ կը բերէին կը բանտարկէին բոլոր այրերը, զիս ալ տարին այդ տունը : Իսկ կիները, աղջիկները կը յանձնուէին «սէվքիյաթի» անօրէն Ֆայիք պէյի «հոգածութեան», որ խումբ խումբ կ'աքսորէր զանոնք : Իվերջոյ հրաման հանեց հաւաքել նաեւ այն բոլոր հայ աղջիկները, զորս Թուրքերը առած էին, Նիքեահ ըրած էին : Այս Նիքեահլը աղջիկները հարիւրէն աւելի էին, հաւաքուած Հիւսէյնիկէն, Մորենիկէն, Քէսիրիկէն, Սուսուրիկէն եւ ալ շրջակայ գիւղերէ : Անօթի ծարաւ պահելէ ետք քանի մը օր, քշուեցան անծանօթ ուղղութեամբ : Յաջորդ օրը, կէս – գիշերին կարգը եկաւ այրերուն, մեծ ու փոքր : Զավուշի մը հսկողութեան տակ, քանի մը ժանտարմաներու առաջնորդութեամբ, անուն-մականուն կարդալէ ետք, ամէն մէկուն ձեռքերը կապած, ճամբայ կը հանեն մեզ բոլորս : 10–12 տարեկան տղաքը կապելու չուան չկար : Ֆայիք պէյ կը պոռայ .— Փոքրերը մեծերուն հետ խառնեցէք, մէկ ժամուան ճամբայ է իրենց երթալիք տեղը, հոն պիտի սպաննէք, պիտի դամ լէշերը պիտի համրեմ, մէկ հոգի փախցուցած որ ըլլաք՝ կը տեսնուինք ձեզի հետ :

Ճամբայ ելանք գիշերուան ժամը 3ին : Հազիւ յիսուն քայլ առած էինք, զէնքի ձայն մը լսուեցաւ մեր ետեւէն, եւ օգնութեան կոչ մը եւ «կեավուրները մեզ կը սպաննեն » աղաղակ մը : Ժանտարմաները ետեւ վազեցին : Ետքէն իմացանք որ հայ երիտասարդ մը կը յաջողի ձեռքերուն կապը թուլցնել, քակել եւ յարձակիլ ժանտարմայի մը վրայ, որու զէնքը կ'առնէ եւ կը սպաննէ ժանտարման : Թուրք ընկերը օգնութիւն կը պոռայ :

Միւս ժանտարմաները, որ ետեւ վազած էին, կը սպաննեն հայ երիտասարդը :

Եւ կարաւանը ճամբայ կ'ելլէ : Բայց այդ իրարանցումին մէջ, կը վազեմ դուրս կ'ելլեմ կարաւանէն, կը մտնեմ քովընտի փողոց մը, կը հասնիմ Ս. Վառվառէ եկեղեցին, կը մտնեմ ներս : Ի՛նչ տեսնեմ, խաչ ու աւետարան դետին նետուած, կոտրած ջարդուած ամէն առարկայ : Անկիւն մը կը պահուըտիմ : Բայց կը վախնամ : Դուրս կ'ելլեմ եկեղեցիէն : Կ'երթամ մեզ պահող Թուրքին տունը : Դուռը բաց էր, ճրագի աղօտ լոյս մը կը պլպլայ վերը : Վեր կը բարձրանամ, լալով հեծկլտալով կը բանամ սենեակին դուռը, ուր մնացեր էինք ժամանակ մը : Մեծ հարսը դէմս ելաւ. — Կեավո՛ւր, ի՛նչպէս եղաւ, որ փախար ազատեցար ժանտարամաներուն ձեռքէն, ըսաւ, հայհոյեց ու գնաց լուր տուաւ ամուսնոյն, որ պաշտօն ունէր աքսորուած Հայերուն տունները կնքելու : Ամուսինը յոգնած հարբած նստած էր, «Դուրս ըրէ կեավուրը»ըսաւ : Փախայ վար, բայց դուրս չելայ տունէն, պահուըտեցայ անկիւն մը : Տեսնելով որ դուրս չելայ, կինը սկսաւ գանգատիլ եւ ամուսինը ըսաւ. «Պէտք չունիս փնտռելու, բաց պատուհանը, կանչէ ժանտարմաները » :

Այդ սպառնալիքին վրայ, դուրս վազեցի, եւ առանց գիտնալու թէ ո՛ւր կ'երթամ, ինքզինքս գտայ Հիւսէյնիկի դաշտերուն մէջ : Քանի մը օրէ ի վեր բան չէի կերած, ցորեն քաղեցի եւ ցորեն կերայ քիչ մը : Ծարաւ էի սակայն, փնտռելով փնտռելով առու մը գտայ եւ խմեցի ջուրը, մաքուր կամ անմաքուր : Այնուհետեւ գիշեր ցերեկ ցորենի արտերուն մէջ պահուըտած մնացի :

Երկու շաբաթ անցաւ :

Թուրքերը հայ փախստական փնտռելու համար կրակ տուին արտերուն : Ես գիշեր մը փախայ, Մորենիկի լեռները գացի : Քանի մը օր ալ այդ լեռներուն մէջ անցուցի վայրի պտուղ ուտելով : Ի վերջոյ հիւանդացայ, ջերմ ունէի, կը չարչարուէի : Քոյրս, որ Նիքեահ եղած էր Թուրքի մը հետ, բարի մեծ – խանում մը ունէր, «ամարանոց այդին գացած կ'ըլլայ, երթամ անոր մօտ» ըսի, ցերեկը անցուցի պառկած, գիշերը քալեցի հասայ այդին : Ինչպէս կը յուսայի, մեծ – խանումը գտայ այդիին մէջ, որ սիրով ընդունեցաւ զիս եւ աւետիս տուաւ յայտնելով որ քոյրս ալ գացեր ազատեր են, յոյս յայտնելով նաեւ որ մայրս եւ փոքր քոյրս ալ պիտի ազատեն : Քանի մը օր ետքը լսեցինք որ արտերու, մացառներու եւ խոտերու մէջ պահուած Հայերը վառած են, վերջին կարաւանը, մօտ հազար հոգի, բոլորովին սպաննուած այսպէս կամ այնպէս :

Այդտեղ քրոջս մօտ մնացի, ցերեկին լուծքով զբաղած՝ հազիւ դեռ 13 տարեկան : Հացը կը խնայէին : Ոտքերը բոպիկ, հագուստներս պատռտած :

Օր մը ըսի քրոջս .— Ես պիտի մեռնիմ անօթի, եթէ հոս մնամ, ուստի պիտի փախչիմ :

Ու գացի Մորենիկ, ծառայ եղայ ուրիշ Թուրքի մը տունը, ժանտարմա Ալի անունով հայակեր մէկու մը մօտ : Մորենիկ գիւղը «մաքրուած» էր բոլորովին : Մէկ-երկու պառաւներ, ինը – տասը տարեկան քանի մը տղաք կային Մահմուտ աղային մօտ, անօթի ծարաւ, բոպիկ : Անոնց կեանքը բաժնեցի, անօթի ծարաւ, բոպիկ, գրեթէ մերկ, գրաստի աշխատանք կատարելով մինչեւ Զինադադար :

1921ին փախայ դէպի Սուրիա : Յետոյ անցայ Ֆրանսա, ուր հպատակութիւն ըստացայ, մարդու կարգ անցայ եւ ի վերջոյ ծննդավայրիս կարօտովը այրեցայ եւ 45 տարի ետքը գացի Խարբերդ :

Տեսայ ծննդավայրս, Մորենիկը : Բոլորովին աւերակ : Տեսայ երբեմնի հայաշատ գիւղերը, Հապուսի, Վերի Իջման, Վարդաթիլը, ուր օգանաւային կայան մը կայ հիմա, Հիւսէյնիկը, Բերդակը, Բալուն, Հաւաւ քաղաքը, բոլոր այս գիւղերն ու քաղաքները քանդուած, աւերակ : Արդեօք մարդ կը բնակէ՞ր այստեղ, կ'ըսէք : Կան գաղթական Թուրքեր, ասոնք մա՞րդ են, կ'ըսէք : Հայոց հարստութիւնը ձրի տրուած, բայց մարդ չեն դարձած դեռ :

Կառավարութիւնը տեղաւորուած է Մէզիրէ : Այստեղ ապրող Հայ մը ըսաւ թէ տեղւոյն մէջ կ'ապրին մօտ ութսուն տուն Հայեր եւ Ասորիներ : Ոչ եկեղեցի, ոչ դպրոց : Պոլիսէն քահանայ մը այցելած է իրենց, Շաւարշ քհնյ. Պալըմեան, մկըրտութիւն ու պսակ կատարած : Մէզիրէի Հայերը կէս – իսլամացած վիճակ մը ունին : Կը զգուշանան հայերէն խօսելէ, թերեւս չեն կրնար խօսիլ : Շատեր օգնութեան կարօտ : Տեսայ Մորենիկցիներ, 1915ին Թուրքերու հարս եղած, այժմ բազմանդամ ընտանիքներ կազմած, շատերուն զաւակները պետական պաշտօնեայ կամ զինուորական, հազարապետի աստիճանով :

Երկու ամիս մնացի թուրք բարեկամներու մօտ, մեծ հոծագութիւն ցոյց տուին ինծի : Բազմաթիւ լուսանկարներ առի պատմական վայրերէ, փլատակ եկեղեցիներէ եւ ուխտատեղիներէ, Շամշի – Կիւլ, Խրկին – Կիւլ, նաեւ աւերակ դպրոցէս, ուր դեռ պատանի՝ այբ – բեն – գիմ սորված էի : Վերջին օրը լալով հրաժեշտ առի Մորենիկէն, հայրենական աւերակներէն, կոտրած սիրտով բաժնուեցայ ծնընդավայրէս, մանկական երջանիկ յիշատակներու աշխարհէն :

Լ. ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Գահաժառանգին հետ ամուսնական ճշմարիտ սիրով կապուած էր եւ ժողովուրդը տեղեակ էր անոր :

Քանի մը բառով պատմեմ զայն :

Թոսքանի մեծ դուքս Ֆերտինանտ որ իր հայրն էր, Ֆրանսուա Ժողէֆ, Կայսեր թելադրութեամբ մտադրած էր ամուսնապընել զինքը այն կեղծ բարեմիտին՝ Պուլկարիոյ Ֆերտինանտին հետ, որուն այնքան լաւ կը պատշաճի «նենդամիտ» մակդիրը :

Այդ նպատակին իրագործման համար, դիշեր մը Սալպցուրկի կայսերական պաշտոնին մէջ խրախճանքի երեկոյթ մը տրուեցաւ : Բայց ընթրիքի պահուն, Լուիզ իշխանուհին որ իրողութիւնը կռահած էր, Պուլկարիոյ Ցարի մասին խիստ վիրաւորիչ խօսքեր արտասանելով, միանգամընդմիշտ վիժեցուց իր հօրը ամուսնական ծրագիրները :

Սաքսոնիոյ Գահաժառանգին հետ իր ամուսնութենէն ետք Կայսրը իր այլանդակ նոպաներէն մէկուն միջոցին, անոր հետ լաւ բարեկամութիւն մը մշակեց դրաւուած անոր համարձակախօսութենէն, նրբամտութենէն եւ բացօթեայ կեանքի ու մարզանքի մասին ունեցած սէրէն : Այնպէս որ շատ անգամ այցի կուգար ան Փոցտամ կամ Պերլինէր Շլօս : Ամէն մարդ դիտէր թէ Կայսեր կողմէ պատուուած հազուադիւտ իշխանուհիներէն մէկն էր :

Նշանառութեան դաշտէն Տրէզտէնի արքայական պալատը դառնալէն ետք, ներկայ եղանք խնջոյքի մը որ բնականաբար սարքուեցաւ ի պատիւ Կայսեր, այն ընդարձակ սրահին մէջ որուն պատերուն վրայ ներկայացուած էին Հանրի Ա.ի պատմութենէն քաղուած չորս Պետութիւնները :

Յետոյ մեծ պարահանդէս մը տեղի ունեցաւ՝ ուր Իշխանուհի Լուիզ ինծի հետ խօսակցելու պատիւն ըրաւ :

Հագած էր կանաչորակ Քրէփտըշին ակնապարար շրջազգեստ մը, որ իր արուեստագիտուհիի նուրբ ճաշակը կը մատնէր : Իր լանջամերկ շրջազգեստը ծոծրակին վրայ միացած էր կարմիր օղակներով եւ կը մխուէր գեղեցկայարդար մազերուն մէջ, ըստ արժանւոյն ցուցնելով պարանոցին գեղեցկութիւնն ու մորթին սպիտակութիւնը :

Այդ թափանցիկ հագուստին տակէն, կրծքազգեստին վրայ կը կրէր քանի մը հրաշափայլ ադամանդներու հետ Սէնթ Էլիզապէթի շքանշանը եւ հրաշալի մարգարտամանեակ մը որ երկու անգամ պարանոցին փաթթուելէ ետք կ'իջնէր մինչեւ ծունկերը : Ատենօք Մարի Անթուանէթին կը պատկանէր ան, եւ պատմական զոհարեղէն մըն էր : Իր մարմինէն համակ հրապոյր կ'արտաթորէր, եւ մինչդեռ կ'անդրադառնայի ատոր, իր անմեղունակ շեշտովը հարցուց ինծի .

— Է, ուրեմն կոմս, ինչպէս կը գտնէք շրջազգեստս :

Եւ աւելցուց .

— Այս ձեւը ես տուի կարուհիին :

Շնորհաւորութիւններս յայտնեցի իրեն, եւ սակայն քիչ վերջը իմացայ որ Սաքսոնիոյ ծեր թագաւորը բամբասած էր այդ անվայել եւ լանջամերկ զգեստին համար : Ըսին նաեւ թէ նախորդ օրը ցերեկէն ետք Տրէզտէնի մէջ գտնուած բոլոր կանաչ Քրէփտըշինները շատ սուղ գնուած էին, ընդօրինակելու համար իշխանուհիին շրջազգեստը :

Սրահին մէկ անկիւնը քաշուած կը խօսակցէինք, ակնարկնիս պաշտցնելով օրուան խրախճանքին վրայ որ Քայզէրին ներկայութեան պատճառաւ արտասովոր շքեղութիւն մը ստացած էր, երբ իշխանուհին ինծի դառնալով ըսաւ յանկարծ :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Օ. Ալթունեանի իրենց աներհօր եւ հօր Գ. Հալաճեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Աղատուհի Տիլանեանէ եւ զաւակներէ յիսուն Ֆրանք իրենց կնքահօր Ս. Առաքելեանի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Կապոյտ Խաչի Սեվրանի մասնաճիւղէն երդուսուցման գործիք (կիտշան) եւ բարձրախօս, 800 Ֆրանքի արժողութեամբ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները,— Ռոմանէն Արմենակ Խանձեան հարիւր Ֆրանք, Լիոնէն Տէր եւ Տիկ. Մարգարեան երեք հարիւր, Լիոնէն Ճորճ Մամասեան հարիւր, Լիոն Վէզ.— Գէորգ Հաւկուտիկեան հարիւր, Շ. Խաչատուրեան երեսուն, Գէորգ Սիմոնեան 20, Յովհ. Տակլբեան քսան, Ն. Յակոբեան 30, Լուիզ Տագըլեան 15, Ա. Պէտիկեան, Վ. Թոփալեան, Տիկին Կիւլհարեան, Ս. Քէլէճեան, Անժէլ Բաղիկեան, Զ. Քրքեաշարեան, Գ. Սիմոնեան 10ական, Յովհ. Գրիգորեան հինգ, Սէն Մորիսէն Տիրան Յովհաննէսեան հարիւր, Ալիքսան Կոստանեան յիսուն Ֆրանք :

(Շար.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պօղոսեան Տիգրան Նիկոլի, ծնած 1919-ին, Արթիկի շրջան Սոգլթու գիւղ, մինչեւ 1940 Թիֆլիզ ապրած է: 1942 – 43 բանակը չկայ: Մայրը՝ Գալստեան Մարօ, հայրը՝ Գալստեան Ենովք, քոյրերը՝ Բալասան, Հեղուշ, Սեդա: Սեդան ամուսնացած է և հասցէն է՝ Սահակեան Սեդա, Շահումեանի 12 փողոց, թիւ 53, Երեւան 32: Հայաստան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Խաչիկ Պաղտասարեան, Բալուի Շընաս գիւղէն, կը փնտռէ իր ազգականը, Պ. Մկրտիչ Սարոյեան, Բալուի նոյն գիւղէն, որ Ֆրանսա կը բնակի: Կը խնդրուի հասցէն իմացնել հետեւեալ հասցէով, Խաչիկ Պաղտասարեան, Սիվրի – Քուրթրի Փառ Մըլէօն, կամ հեռաձայնել 17 Սիվրի – Քուրթրի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը ստիպողաբար պէտք ունի պարուսոյցի մը՝ հայկական եւ կովկասեան պարերու :

Դիմել՝

Mlle CHEREKDJIAN
ALM 47.00 Poste 36-08

Ժամը 9էն 17 :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵԻ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒՒ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար երկու սպասուհիներ կ'ուզուին, ուտելիք եւ բնակարան ապահովուած : Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 32 Ռի տը Թրէվիզ :

ԱՅՑ ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ

Երեքշաբթի առաւօտ, Նոյեմբեր մէկին, ժամը 10·30ին :

Այց մը կազմակերպուած է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ Փէր – Լաշէզ, Անդրանիկի, Ահարոնեանի, Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ. Միսաքեանի շիրիմներուն :

Հաւաքուիլ գերեզմանատան դրան առջեւ ժամը 10·15ին: (Մեթրօ Կամպեթա):

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ՝ ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Շաբաթ (22 Հոկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին: Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բնակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նպատակով : Հեռաձայնել 207–12–04, ամէն օր ժամը 20էն 21 :

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Ռիւ տ'Օպաներ:

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու, գայլիկներու եւ թեւիկներու սկաուտական հաւաքոյթները վերսկսած են :

Մարսէյլ քաղաք.— Հինգշաբթի օրերը, առաւօտեան ժամը 10–12 Կլօպ սրահին մէջ: 6 Ռիւ Սէն Տօմինիկ :

Սէն Ժէռոմ.—Ամէն Շաբաթ օրերը ժամը 17–19, տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Պօմոն.— Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18, տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Սէն Լու. — Շաբաթ օրերը ժամը 17–19, տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Ցայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը20·45-ին, Թէաթր տէ զ'Առի մէջ, 66 Ռիւ տը Ռոշըշուառ:

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սրահին մէջ:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Դաշնակցութեան 76րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Շաբաթ (Հոկտեմբեր 29) ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս 6րդ քաղաքապետարանի սրահը PLACE SAINT-SULPICE

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (Ֆրանսերէն)
եւ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (հայերէն)

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին. — «ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը :

Արտասանութիւն.— ՏԻԿԻՆ ՍԵԴԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ Ընկ. ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Խօսնակ.— Լ. Աբրահամեան

Կէս գիշերէն ետք՝ խնջոյք՝ հայկական տոհմիկ պարեր, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէի մէջ :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Ազգ. Տան սրահը :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 5ին :

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ շրջականերու Հայ Ազգ. Միութեան նստաշրջանը վերջացած ըլլալով, յառաջիկայ տարուան Ա. եռամսեային նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան: Նոր պատրաստուած կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն Ռօնի նահանգը բնակող 21 տարեկանէն վեր Առաքելական – Լուսաւորչական – եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր Հայերը, Հոկտեմբեր 15էն սկսեալ, կը հրաւիրուին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դիւանատունը, իբրեւ անդամ արձանագրուելու եւ ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք տուող պարտաւորիչ անդամաքարտը ըստանալու համար :

Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Յունուար 31: Այդ թուականէն ետք եկողները չեն կրնար մասնակցիլ 1967ի ընտրութիւններուն :

Արձանագրուելու համար դիւանատուն այցելել հետեւեալ ժամերուն. — Բացի Հինգշաբթիէն ամէն օր, ժամը 16էն 19: Կիրակի օրեր ժամը 10էն մինչեւ 12:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի հանրապետութեան շրջանը — Յեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը:

Յաւելուածներ:

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ:

Դիմել՝ Հրանտ–Սամուէլեան Գրատուն:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները անխտիր : Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Շատ կարեւոր օրակարգ: Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Զորիկ Ռահանեան, Զարշապայի Էրէնճիւղ գիւղէն: Կը կարծուի թէ Յունաստան է : Կը խնդրուի արտատպել «Ազատ Օր»էն :

Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել.—

RAHANIAN
14, Rue du Bois
94 — ORMESSON s/MARNE

×

Մինասեան Մեսրոպ Գէորգի, ընիկ Զարշանպայի Թախթալուխ գիւղէն որ Ռուսիա գացած եւ Ֆրանսա վերադարձած է, զինքը կը փնտռէ իր քրոջ աղջիկը՝ Աննա: Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել՝

RAHANIAN
14, Rue du Bois
94 — ORMESSON s/MARNE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 26 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10747 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.747

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ա.

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին, երբ Հայկական Հարցը դիւանագիտական սեղաններու վրայ էր եւ մեծ յոյսեր կային, որ վերջապէ՛ս արդարութիւնը պիտի յաղթանակէր ու մեր բազմաշարչար ազգը իրեն արժանի տեղը պիտի գրաւէր ազատ ազգերու շարքին, գնահատելի ձեռնարկներ կատարուեցան Փարիզի մէջ, մեր Ֆրանսացի բարեկամներուն կողմէ, Հայոց պատմութիւնը, մշակոյթն ու քաղաքակրթական արժէքները լաւագոյնս ճանչցնելու համար միջազգային հասարակութեան, մասնաւորաբար դաշնակիցներուն:

Առաջին առթիւ 1919ին հրատարակուեցաւ ժաք տը Մորկանի «Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը», Կիւսթավ Շլումպէրժէի յառաջաբանով:

Ազգային պատուիրակութիւնը հոգացած էր տպագրութեան ծախքերը այս արժէքաւոր գրքին, որմէ բազմաթիւ օրինակներ իբրեւ նուէր զրկուեցան պետական դէմքերու:

Երկրորդ ձեռնարկն էր 1920 Յունուար 9ին ստեղծումը Սոսիթէ տէ զ'Էթիւտ Արմէնիէնի, նախաձեռնութեամբ երկու ականաւոր հայագէտներու, Քոլէժ տը Ֆրանսի դասախօս Անթուան Մէյեէի եւ Արեւելեան կենդանի լեզուներու ազգ. վարժարանի հայերէնի դասախօս Ֆրէտէրիք Մաքլէրի, նախագահութեամբ յայտնի բիւզանդագէտ Շարլ Տիլի:

Հայագիտական ընկերութեան նպատակն էր Հայոց պատմութեան եւ Հայաստանի մասին ամէն կարգի պրպտումներ եւ հրատարակութիւններ կատարել եւ դասախօսութիւններ սարքել: Իր առաջին գործը պիտի ըլլար լոյս ընծայել հանդէս մը, նուիրուած հայագիտական ուսումնասիրութեանց:

Եւրոպական լեզուով նման մնայուն հանդէս մը անհրաժեշտ կը նկատուէր այդ օրերուն, երբ Հայաստան անկախ պետութիւն էր դարձած եւ իր տեղը գրաւած ազատ ազգերու շարքին, ա՛յնքան տառապանքներէ ետք, ինչպէս կը շեշտէին հրատարակիչները:

Նախապէս՝ 1901 – 1904՝ Մարպուրկի (Գերմանիա) մէջ հրատարակուած էր «Հայագիտական Հանդէս» մը (Յարթշրիֆթ Ֆիւր Արմէնիշէ Ֆիլոլոկի)՝ աշխատակցութեամբ Արդար Յովհաննիսեանի, Ֆրանց Նիկոլաուս Ֆինկի (Թիֆլիզ), Յակոբ Մանանդեանի եւ Եղնիկ վարդապետ Գեանջեցեանի (Էջմիածին):

Պատմա – բանասիրական այս հանդէսը չէր շարունակուած: Անոր բովանդակութիւնը կը հետաքրքրէր միայն լեզուաբաններն ու պատմագէտները: Սպառումը շատ սահմանափակ էր: Մեծ դրամագլուխ պէտք էր տեւականութիւնը ապահովելու համար:

Փարիզի հայագիտական ընկերութիւնը 1920 Յուլիսի սկիզբը հրատարակեց Ռիվիւ տէ զ'Էթիւտ Արմէնիէն պարբերաթերթի առաջին թիւը:

Ընկերութիւնը հաստատուն դրամագլուխ չունէր: Տպագրական ծախքերը կը հոգացուէին անդամատուրքերով, մանաւանդ բացառիկ նուիրատուութիւններով:

1922 Յունուար 20ի ընդհանուր ժողովին մէջ նախագահ Շարլ Տիլ յայտնեց, որ տպարանի պարտքերը վճարուած են շնորհիւ Պօղոս Նուպարի, Աբրահամ Ղուկասեանի, Սերովբէ Սվաճեանի, Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան, Ազգային Պատուիրակութեան եւ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան նուէրներով:

Վարչական տնօրէն Փրոֆ. Ֆ. Մաքլէրի տեղեկագրին համաձայն ընկերութեան գործօն, բարերար կամ պատուակալ անդամներու թիւն էր 211, իսկ բաժանորդներունը՝ 70: Տարեկան 12·000 Ֆր. պէտք է թերթը կանոնաւորապէս հրատարակելու համար:

Գանձապահ Լաքրուա (Խաչիկ Հիւնքեարպէյէնտեան) ներկայացուց հաշուեկշիռը: 1921 Յունուար 14ին սնտուկին բացն էր 4·563 Ֆր. 30: 1922 Յունուար մէկին, շնորհիւ բարերարներու նուիրատուութեանց Հանդէսի չորս պրակներուն պարտքերը վճարուելէ ետք պատրաստ դումար կար 10·22 Ֆրանք 25:

Ընկերութիւնը պահեց իր գոյութիւնը մինչեւ 1933, երբ լոյս տեսաւ Հանդէսին վերջին միացեալ թիւը՝ ԺԲ. – ԺԴ. տարի: Ընդամէնը 22 թիւ հրատարակուեցաւ 14 տարուան ընթացքին: Յետոյ բոլորովին դադրեցաւ հիմնադիրներու ծերանալուն եւ նուիրատուներու պակսելուն հետեւանքով:

Այնուհետեւ պէտք եղաւ սպասել 31 տարի, մինչեւ որ Հայագիտական հանդէսի նոր շարքը սկսաւ հրատարակուիլ, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նիւթական օժանդակութեամբ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, յետագայ շաբաթներու ընթացքին ալ պիտի շարունակուին այն խորհրդակցութիւնները, որոնք սկսան խորհրդային մայրաքաղաքին մէջ, անցեալ շաբթու: Այս խօսակցութիւնները, որոնց գլխաւոր նիւթը կը մնայ Վիէթնամը, տեղի պիտի ունենան Սոֆիա եւ Փեշտա, օգտուելով տեղական համայնավար կուսակցութեանց համագումարներէն: Արդարեւ Պուլկարիոյ համայնավար կուսակցութեան համագումարը կը բացուի Նոյեմբեր 15ին, որուն կը յաջորդէ հունգարական համագումարը, նոյն ամսուան 29ին: Մինչ այդ Վարշաւայի մէջ ալ լիակատար նիստ կը դումարուի լեհ համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէին:

Միւս կողմէ, կարգ մը լուրերու համաձայն, ցարդ Մոսկուայէն չէ մեկնած Քուպայի պատուիրակութիւնը, որ խորհրդակցութեանց մասնակցած էր անցեալ շաբաթ:

Գաղտնապահութիւնը միշտ կը շարունակուի այդ ժողովին շուրջ, բայց խորհրդային մամուլը օրէ օր աւելի խիստ լեզու կը գործածէ Չինաստանի դէմ: «Պրաւդա» կը շեշտէ թէ չին գաղափարաբանութիւնը այլափոխած է Մարքս – Լենինիզմը: Նոյն թերթին մէջ ակադեմական Տիմուր Տիմոֆեւ կը գրէ թէ «Չինացիները յիմար համայնավարութիւն մը կը գործադրեն զօրանոցի ոճով, այնքան հեռու պրոլետարական ընկերվարութենէն որքան երկինքը հեռու է երկրէն: Կարգ մը երկիրներու մէջ, ինչպէս Չինաստան, ուր գիւղացիութիւնը աւելի մեծ տեղ ունի քան նախկին Ռոսաստանի մէջ, քաղաքական պարագլուխներ կ'ըսեն թէ մարքիստ են, բայց չեն կրցած դիմադրել փոքր – քաղքենի տարրերու եւ ընկերվարական այլափոխուած տեսակէտներու, որոնք հարազատ են այդ տարրերուն: Ուրեմն դիպուած չէ եթէ այսպէս կոչուած մշակութային մեծ յեղափոխութիւնը, զոր մէջտեղ դրին չին համայնավար կուսակցութեան ղեկավարները, կը կատարուի առանց պրոլետարիատի մասնակցութեան: Աւելին ալ կրնաք ըսել, չին պրոլետարիատը կը դիմադրէ այդ մշակութային ըսուած յեղափոխութեան»:

ՀԻՒՐԵՐ՝ ՆԵՓԱԼԷՆ

Փարիզ ժամանեցին, Ֆրանսական կառավարութեան հրաւէրով, Նեփալի թագաւորը՝ Մահենտրա եւ թագուհին՝ Ռաթնա: Օդակայանը զիրենք ընդունեցան նախագահը եւ Տիկին տը Կոլ, նախարարապետ Փոմփիտու, Արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ եւ այլ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ:

Նեփալի թագաւորութիւնը կը գտնուի Հիմալայա եւ աշխարհի ամէնէն բարձր երկիրն է: Հոն կը գտնուին Էվերէսթը, Տօլաժիրին եւ Աննափուրնան (աւելի քան ութ հազար մեթր բարձրութիւն):

Տարածութիւնն է 140 հազար քառակուսի քիլոմեթր, բնակիչներու թիւն է՝ 9 միլիոն: Մայրաքաղաքը Կաթմանտու 200 հազար բնակիչ ունի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ–Ի իսրայէլեան պատուիրակութիւնը նոր բողոք մը ներկայացուցած է Ապահովութեան Խորհուրդին, Սուրիոյ դէմ: Իսրայէլ կը յիշէ որ նոր միջադէպեր պատահած են սահմանին վրայ: Միւս կողմէ, Դամասկոսի մէջ, Արտաքին նախարարը կ'ամբաստանէ արեւմտեան պետութիւնները որ կ'ուզեն տապալել Սուրիոյ ընկերվարական վարչակարգը, այդ երկրին յարձակումը պատրաստելով Իսրայէլի եւ Յորդանանի կողմէ:

ՊԱՊԸ գիր մը զրկած է Փիլիպպեաններու Արքեպիսկոպոսին յիշեցնելով թէ խաղաղութեան վերահաստատումը իր գլխաւոր մտահոգութիւնն է: Պօղոս Զ. կը շեշտէ Վիէթնամի պատերազմին շահակից երկիրներուն չորս կարեւոր կէտեր. Ա) Զինադուլ: Բ) Նախապատրաստական հանդիպումներ: Գ) Կռիւներու դադրեցում: Դ) Վճռական բանակցութիւններ:

ՓԱՐԻԶԻ Ֆիկառօն կը բողոքէ որ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ արձակուրդի «կամուրջ» մը հաստատուած ըլլայ եւ Երկուշաբթի օր ալ (Հոկտեմբեր 31) թղթատարական սպասարկութիւնները չաշխատին:

ՄԱԿ–Ի 21րդ տարեդարձին առթիւ, խօսք առնելով, ընդհ. քարտուղար՝ Ու Թան շեշտած է միջազգային հարցերու կարեւորութիւնը, մանաւանդ Վիէթնամ, որու մասին ըսած է ի մէջ այլոց.— «Ինչ որ ըլլայ մեր անձնական կարծիքը, պէտք է դիտնանք որ Վիէթնամի պատերազմը աղէտ մըն է ոչ միայն Վիէթնամի ժողովուրդին համար այլև յարատեւ սպառնալիք մը աշխարհի խաղաղութեան եւ պէտք է խաղաղասիրական լուծումներ գտնել»:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍՈՒՐԻԱՆ՝ ԱՅՍՕՐ

(Զ. եւ վերջին մաս)

Ապրիլի վերջը, վարչապետը յաղթական Դամասկոս կը վերադառնայ Խորհ. Միութիւն այցելութենէ մը ետք: Կրցած է իրագործել Սուրիացիներուն քառասուն տարիներու երազը՝ ամբարտակ մը պիտի կառուցուի Եփրատի վրայ, որ հիմնովին պիտի բարեփոխէ երկրին տնտեսութիւնը:

Այս նպատակով Ռուսերը 750 միլիոն Ֆրանք արժողութեամբ տարադրամ եւ նիւթ պիտի տան եւ հարկ եղած թեքնիք օժանդակութիւնը: Ասիկա պատճառ էր որ յայտարարէր թէ Սուրիա այլեւս պէտք չունի հանդուրժելու այն «նուաստացուցիչ պայմաններուն զորս աշխարհակալները կը փորձէին պարտադրել»: Մայիսին ալ, Կոսիգին Գահիրէ եղած ատենը, կը թելադրէ Նասրի, որ մոռնայ անցեալը եւ յարաբերութիւններ վերհաստատէ Դամասկոսի հետ, հեռանկար ունենալով «յառաջդիմական արաբական երկիրներու միացեալ ճակատ մը կազմել»:

Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի մերձեցումը շատ արագ կը կատարուի, զարմացնելով դեսպանատուները:

Օտարականը, որ քանի մը օրով Սուրիա կը գտնուի, զարմանքով ականատես կ'ըլլայ այն թշնամական վերաբերումին զոր փողոցի մարդը ցոյց կուտայ Ուոշինկթընի եւ Լոնտոնի նկատմամբ, համոզուած որ երկու երկիրներու օժանդակութիւնը Իսրայէլի, կը բացատրուի միայն այն պատճառով, որ քարիւղային եւ ռազմական շահեր ունին այդ շրջանին մէջ: Լը Մոնտի խմբագրին տարօրինակ կը թուի որ մարդ չի յիշեր թէ Իսրայէլի զէնք հայթայթող գլխաւոր երկիրը Ֆրանսան է:

Ամէնէն շատ ատելութեան կ'արժանանան սակայն Միացեալ Նահանգները, որ փոքր ժողովուրդին առջեւ կը խորհրդանշէ սագայէլական եւ յարձակողական դրամատիրութիւն մը: Անցեալ գարնան, երբ ամերիկացի դեսպանը ուզած է շրջապտոյտ մը կատարել սուրիական գաւառները, հակառակ իշխանութեանց ջանքերուն բաւական ցոյցեր կատարուած են, մանաւանդ Հոմս եւ Լաթաքիէն ընդհանուր կերպով, կ'ըսէ միշտ Էրիք Ռուլօ, սուրիացի ժողովուրդը կողմնակից է «մէկ ուղղութեամբ չէզոքութեան», զոր կը գործադրէ իր կառավարութիւնը:

Ոմանց համար «բանակը զօրանոց» կոչը «աջի սլոկան» մըն է: Ճիշդ է որ սուրիացի պահպանողականները, գոնէ խօսքով, կողմնակից են ամբողջովին քաղաքային վարչակարգի մը վերահաստատման: Բայց ձախի բոլոր կուսակցութիւնները, որոնք տրամադիր են գործակցելու Տոքթ. Զուայէնի կառավարութեան հետ, նմանօրինակ պահանջ կը դնեն: Ընկերվարական Արաբ Միութիւնը, նասրական կուսակցութիւն, որու գլխաւոր ղեկավարներէն մէկն է Տոքթ. Ճամալ Աթասի, համայնավար կուսակցութիւնը, Արաբ Յեղափոխական Բանուորական կուսակցութիւնը (Աքրամ Հօրանի) ձախի պատասական համախմբումը եւ ձախի բազմաթիւ անկախ անձնաւորութիւններ կը մաղթեն որ Պասսի հետ «Ազգ. ճակատ» մը կազմուի: Իշխանութեան գլուխը գտնուող կուսակցութիւնը կը մերժէ սակայն հրաժարիլ «ղեկավար կուսակցութեան» իր դերէն:

Բոլորին կարծիքն այն է թէ նման դիրք մը կրկնակի վտանգ մը կը ներկայացնէ. — Բոլոր արկածախնդրութեանց դուռ կը բանայ այն պարագան որ Պասսը ամբողջովին զինուորականներէն կախում ունի, ու նաեւ «փոքրամասնականներու» (Ալեւի եւ իսմայէլական) կարեւոր դերը բանակին մէջ կրնայ դաւանական բախումի դուռ բանալ: Ձախ կուսակցութիւնները կը պնդեն տակաւին որ միայն իրենց գործնական մասնակցութիւնը իշխանութեան կրնայ վտանգին առաջքն առնել եւ ապահովել իշխանութեան յարատեւութիւնը:

Ու Մոնտի խմբագիրը կ'եզրակացնէ.— Հոս է հաւանաբար ժողովուրդին գլխաւոր ցանկութիւնը, ժողովուրդ մը որու խելքը, ճարպիկ նկարագիրը, եւ աշխուժութիւնը համբաւաւոր են: Հարուստ, մարդկային եւ նիւթական աղբիւրներով, Սուրիան, եթէ կայուն կառավարութիւն մը ունենայ, կրնայ ըլլալ կրկին, ինչ որ էր անցեալին «արաբական աշխարհի ամէնէն զօրաւոր փարոսներէն մին»:

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Այս ամառ, Օգոստոս 16ին, միամսեայ արձակուրդ ստանալէս ետք, հայրենի կարօտաբաղձութիւնով՝ զուլալ ջուրերը կուշտ ու կուռ ըմպելու մաքուր օդը շընչելու, ու ես կ'երթամ ...:

Գիւղական կեանքը օր մը աւելի կարենալ վայելելու տենչով, օդանաւային ճամբորդութիւնը նախընտրեր էի: Էլազըզի մէջ, կէսօրուան 12էն մինչեւ գիշերուան երկուքը, պանդոկին մէջ կը հանգըստանանք: 3ին, Մշեցի բարեկամներուս ընկերակցութեամբ, նորէն Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետ ուխտի, ու ես կ'երթամ..:

Մութ գիշերին, լուռ է ամենուրեք: Վերը աստղերը կը շողշողան, վարն ալ մեր կառքը ճամբուն վրայէն կը սուրայ: Հաւնոցներէն, մերթ ընդ մերթ աքլորներու ձայներ կը լսուին: Մեր սրտերը յոյսեր կուտակուած, հեւ ի հեւ դէպի Արեւելք կը շտապենք:

Մութին մէջ տարբեր է ապրումը: Երբ նիւթական աշխարհին վրայ վարագոյր է քաշուած, մարդ կը խորասուզի հոգեկան աշխարհի ոլորտները: Երբ ներաշխարհին դռները կը բացուին, անցեալի փառաշուք տեսարանները ի յայտ կուգան .. հին փառքերու շքեղութեան գիրկը բազմած, ու ես կ'երթամ...:

Ճամբան երկար է, յուշերը՝ գողտրիկ: Ես ալ ասուպի մը նման կը սահիմ անցեալի էջերուն վրայ: Քնացող ուրուականները կը զարթնուն, լռած զօղանջները ուժգին կը վերաձայնեն, խինդ ու ծիծաղ, երգ ու պար, մոռցուած կեանքը վերապրելու, ու ես կ'երթամ ...:

Հոմերոսի եւ Միլտոնի դաղտնիքը հոս նշմարեցի: Անոնք արտաքին աշխարհէն խզուած, հոգեկան աշխարհին այնքան ընտելացեր էին, որ Պուտտայի նման Նիրվանան դտեր են: Անոնք, ճշմարտութեան ակէն գինովցած, իրենց քաղցրանուագ երգերն են յօրիներ: Աներեւոյթին պատկերը աչազուրկները աւելի հարազատ են գծած: Խաւար գիշերին, պայծառ տեսիլքներով հարազատը որոնելու, ու ես կ'երթամ ...:

Աստղերը մի առ մի կը մարին: Արեւելքը կը սկսի ժպտիլ: Աղօթարանը կը բացուի: Տեսիլքները հրաժեշտ կ'առնեն: Ես ալ հին օրհներգութիւնը եղանակելով հայրենի տան աւերակներուն վրայ ծընրադրելու, ու ես կ'երթամ ...:

Մեր դէմը երկնակամարը կը ճերմկի: Սարերը ոտքի կ'ելլեն: Անոնց ետեւէն կայծեր կը ցայտեն: Կայծերու մէջէն հրեղէն սկաւառակ մը թաւալելով իր պայծառ երեսը ցոյց կուտայ: Մենք ալ լոյսով պճնուածմեզի մտերիմ սարերը ողջունելու՝ օձապտոյտ ճամբաներէն սրտատրոփ կ'անցնինք: Առաւօտեան ժամը ութին Պոկլանի ձորին մէջ, մեր մտերիմ առուակին մօտ կ'իջեւանինք:

Առաւօտեան, նազանքով վազող ջուրին գլգլոցը, փչող հովին սուլոցը, եւ հին երանութեան կարօտը իրարու կը պըլլուին: Մեր շուրջը սարերը պար բռնած կը կայտռեն: Հարսանիք է այսօր, հին օրերու տոհմիկ խրախճանքի յիշատակի ոգեկոչումը: Պոկլանի ձորը այսօր կրկին ուխտաւորներու հիւրընկալ է եղած: Հիւրընկալին ես մտերիմ, ու ես կ'երթամ..:

Ժամերը կ'անցնին: Մեզի յատկացուած կառքը կ'ուշանայ: Մինչ ես ուրախ եմ եւ չեմ աճապարեր, այլ կը ցնծամ... իմ զգացումներուս տեղեակ ընկերակիցներս ակնարկութիւններ կ'ընեն ...

— Տէր հայր, այս անգամ ալ ձեր փափաքը պիտի կատարուի կ'երեւի... դարձեալ պիտի ստիպուինք քալելով երթալ ...:

Արեւը տակաւ կը բարձրանայ եւ դէպի Արեւմուտք կը թեքի: Պահ մը ընկերներէս բաժնուելով լոգանք կ'առնեմ առուակին պաղ ջուրերուն մէջ:

Ձորին մէջ ընկերներու հետ վերջնական խորհրդակցութիւն մը կատարելով, կ'ուխտենք իրարու հաւատարիմ մնալ:

Եւ սակայն, Սասունցի Յովհաննէս եղբայրը քովէս չի բաժնուիր եւ պահապան հրեշտակի մը նման ինծի հոգածու կ'ըլլայ: Ան միշտ ուշադիր կը գտնուի, որպէսզի ոեւէ մէկը ինծի վնաս չհասցնէ:

Երեկոյեան ժամը չորսին մեր կարաւանին մէկ մասը հետիոտն ճամբայ կ'ելլէ, իսկ մնացեալները կառքով պիտի գան: Անշուշտ ես քալելով գացողներուն առաջնորդն եմ:

Անտառներու մէջէն, երկու ժամեր տաժանելի ու յոգնեցուցիչ բարձրութիւններ մագլցելով կ'երթանք: Հաւատամքի սարէն Ս. Կարապետի փլատակները վերըստին կ'ողջունեմ: Հին օրերու հաւատքով նոր ուխտաւոր մը, ու ես կ'երթամ...:

ՇԱԻԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ՆԿԱՐԻՉԸ

Երեւանի մէջ տեղի կ'ունենայ Գառզուի ցուցահանդէսը նկարիչին ներկայութեան: Այս առթիւ «Հայրենիքի Ձայն»ի մէջ կը կարդանք.—

Ֆրանսահայ աշխարհահռչակ նկարիչ Գառզուն իր ետեւում է թողել մօտ քառասուն տարուայ ստեղծագործական կեանք: Երբ Ֆրանսայում հանդրուանած երիտասարդ հայ նկարիչը Փարիզում տալիս էր իր առաջին ցուցահանդէսները, արուեստի քննադատները, չնայած նրա գործերում կար նկարչական տարբեր դպրոցների ազդեցութիւնը, նկատեցին Գառզուի տաղանդի փայլատակումները եւ գրեցին, որ արուեստի ասպարէզ է մտնում իր սեփական աշխարհընկալումն ու ասելիքը ունեցող մի արուեստագէտ:

Տարիների ընթացքում Գառզուն իր վրայից թօթափեց օտարոտի ազդեցութիւնները, փայլեց իր տաղանդի ողջ շքեղութեամբ եւ ստեղծեց արուեստի իր ուրոյն աշխարհը, որն արուեստաբաններ անուանեցին «գառզուական աշխարհ»: Մի աշխարհ, որտեղ պատկերուած են երեւակայական նաւահանդիստներ, ուր խարիսխ գցած նաւերը երբեք չեն մեկնելու, դղեակներ, որոնք աւերակոյտերի են վերածուել, երկաթագծեր, որտեղից ոչ մի գնացք չի անցնում արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ իրենց ծխնելոյզներով, խողովակներով, պատերազմ, ինքնաթիռներ, հրացաններ, հիւլէական դարաշրջանն իր երկնասլաց հրթիռներով, եւ նաեւ խաղաղ բնանկարներ, որոնք դիտողին ներշընչում են երազելու տրամադրութիւն, նրբագեղ կանայք, որոնք սպասում են սիրոյ, գորովանքի:

Այսպիսին է Գառզուի աշխարհը. ե'ւ երկիւղալի ու փշաքաղող, ե'ւ քնքոյշ ու բանաստեղծական: Տագնապ կայ այդ աշխարհում, հիւլէական դարաշրջանի պատճառած տագնապն ու սարսափը, կայ քարացած մի լռութիւն եւ նաեւ սպասում, սպասում ինչ որ լաւ բանի:

Գառզուն պատկերելով հանդերձ նոր դարաշրջանի թեքնիքի վիթխարի յառաջընթացը, որն սպառնում է ճզմել մարդուն, պատկերելով հանդերձ մարդու տագնապն ու մենակութիւնը, այնուամենայնիւ, մնում է կենսահաստատ ու երազող արուեստագէտ: Նա ընդգծում է մարդկանց մենակութիւնը, նրանց մղելու համար համախմբուել, ընդգծում խաւարը, աւերակների լքուածութիւնը, է'լ աւելի սիրելի ու բաղձալի դարձնելու համար արշալոյսներն ու դալարագեղ, փարթամ բնութիւնը, մարդկանց ստիպելու համար սիրել կեանքը, պաշտպանել այն մահուան ու կործանումի դէմ:

Արուեստաբան Ռոպըրտ Ռէյ նրա մասին գրել է. «Գառզուն ժամանակակից աշխարհի ամէնից խորաթափանց, ամէնից բանաստեղծական եւ ամէնից ճշգրիտ ընկալողն է»:

Նա հեղինակ է բազմաթիւ իւղաներկ եւ ջրաներկ կտաւների, փորագրութիւնների, վիմանկարների, կրաֆիք աշխատութիւնների: Նա միաժամանակ յայտնի թատերական նկարիչ է, խեցեգործ եւ գրքերի նկարազարդող: Եւ այս բոլոր բընագաւառներում Գառզուի ստեղծագործ հանճարը հրաշք է գործում:

Գառզուն Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի տարբեր քաղաքներում բազմաթիւ անհատական ցուցահանդէսներ է ունեցել, որոնք լայն արձագանգ են գտել: Նրա կըտաւների վերարտադրութիւնները երեւացել են արուեստի ամէնէն դժուարահաճ հանդէսներում, նրա մասին յօդուածներ ու գրքեր են գրել ամենաճանաչուած արուեստաբանները, նրա գործերը տեղ են գտել աշխարհի լաւագոյն թանգարաններում եւ մասնաւոր ժողովածուներում, նրա հռչակը տարածուել է աշխարհով մէկ:

Եւ ահա, միջազգային համբաւի տիրացած այս հայ նկարիչը, Ֆրանսայում ապրած ու ստեղծագործած բոլոր տարիներին մի նուիրական երազ է փայփայել՝ այցելել իր մայր հայրենիքը, Երեւանում բացել իր ստեղծագործութիւնների ցուցահանդէսը, ճանաչուել իր հարազատ ժողովրդի կողմից:

— Էութեամբ, աշխարհազգացողութեամբ ես հայ նկարիչ եմ, ես իմ տառապած ժողովրդի մէկ բեկորն եմ, նրա տաղանդի մի փոքրիկ փայլատակումը, — սիրում է ասել յաճախ Գառնիկ Ձուլումեանը, — հպարտ պիտի զգամ ես ինձ, եթէ հայրենիքում սիրեն եւ գնահատեն իմ արուեստը:

ՇԱՔԻ ՎԱՐՍԵԱՆ

ԵԹՈՎՊԻՈՅ ԿԱՅՍԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Երեքշաբթի, 11 Հոկտեմբեր երեկոյեան, Անթիլիասի Մայրավանքը բացառիկ ուրախութիւնն ունեցաւ ընդունելու Եթովպիոյ Արքայից Արքայ Հայլէ Սելասիէ Ա.ի այցելութիւնը, որ պաշտօնական հիւրն էր Լիբանանեան պետութեան:

Նորին Կ. Մեծութիւնը Պէյրութ ժամանած էր Կիրակի, 9 Հոկտեմբերին: Նոյն օրը, երեկոյեան, Ս. Աթոռոյս Վեհափառ Հայրապետը, Խորէն Ա. Կաթողիկոս, Ասորւոց Պատրիարք Նորին Ամեն. Իգնատիոս Եագուպ Գ.ի հետ միասին բարի գալստեան այցելութիւն մը տուած էր Նորին Վեհափառութեան, Ալէյի իր տրամադրութեան տակ դրուած ապարանքին մէջ:

Նորին Վեհափառութիւնը փափաքած ըլլալով անձամբ այցելել Կաթողիկոսարան, յայտնելու համար իր սէրն ու գնահատանքը հայ ժողովուրդին հանդէպ, Անթիլիաս ժամանեց 11 Հոկտեմբերի յետ միջօրէի ժամը 4·30ին, առաջնորդութեամբ փոխ-վարչապետ, Կրթ. եւ Ազգ. Պաշտպանութեան նախարար Նորին Վսեմութիւն Ֆուատ Պութրոսի եւ իր շրջապտոյտին հետեւող Լիբանանեան Պատուոյ Յանձնախումբի անդամներուն: Կայսեր կ'ընկերանային իշխան Ռաս Էմրէ Հելա Սելասիէ, Եթովպիոյ ծերակոյտի նախագահ՝ Պ. Ապպէ Ապրապա, Զօր. Ս. Տեմիսի, նախարար Լա Թա Ասմասոյ եւ ուրիշներ:

Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս, շրջապատուած Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Տաճատ Ս. Արքեպիսկոպոսէ, Դպրեվանքի Տեսուչ

ԽԱՌԱ-ԽԸՐԽԱ

(ՊԱՏԿԵՐ)

— Ոչ թէ աղջիկս, քառասուն չան կուտամ էլ որ ունենայի, մէկը քեզ չէի տալ: Անխղճի զաւակ, անգութ, դահիճ, կինը հալա՞ւ է, փոխնո՞րդ է, Ալի էֆէնտու աղջիկը շապիկ է՞, որ նորան, դեռ երեք տարի չկայ կարգուելդ, շպրտել ես: Նորըն ես ուզում ձեռք գցել: Ի՞նչպէս հաւատամ, որ երեք ամիս յետոյ էլ նոր առած կնկանդ չե՞ս դուրս անելու:

— Ես նրան չեմ առել, Նունա բաջի, ինձ նրա վրայ ծախել է հայրս, ես զզւում եմ նրանից, ես ...

— Ուրիշ դուռ գնա, էֆէնտիների, աղաների, բէգերի տների մէջ փնտռիր քեզ ընկեր: Փայտահատի աղջիկը, իր եղբայրների արիւնքի գնով գնուած զար խառա-խրխաներ հագնելու սովոր չէ: Դուրս, գնա, հերիք է ...

Թէեւ ասում էր Նունան, բայց չէր կարողանում բռնի, կամ մեծ աղմուկով դուրս անել տնից Էօմէրին. վախենալով որ չլինի թէ՝ իր ձայնը լսեն դրացիները եւ բամբասանքի ենթարկեն: Աղքատութիւնն ինքն ըստ ինքեան բաւական պատճառ է անթիւ կասկածանքների եւ ամէն յանցանքով աներկիւղ կարելի է զրպարտել չքաւորին:

Եւ յանկարծ այդ տատանման ժամանակ բակի դուռ բացուեց եւ մի աղախնի հետ ներս մտաւ Ալի էֆէնտիի աղջիկը՝ Էօմէրի կինը գոռալով.

— Անառակներ, պոռնիկներ, մի՞թէ չէք ամաչում, որ ամուսնացած մարդուս խելքից հանել էք, գրաւել էք ու գիշերցերեկ ձեր խրճթից դուրս չէք թողնում:

Նունան խսկոյն նրա առաջը կտրեց, չթողեց, որ ներս մտնի ասելով.

— Անառակն էլ, անպարկեշտն էլ, պոռնիկն էլ դու ես, որ ապրում ես էն մարդու հետ, որ քեզ չէ սիրում եւ առանց ամաչելու, փոխանակ դետնի տակ մըտնելու, եկել ես ինձ վրայ կռուի:

Էօմէրը մի կողմը քաշուած՝ պատի տակ կանգնած էր կատաղութիւնից դողդողալով:

— Լիրբ, անզգամ, բաւական չէ, որ դիւթել, թալիսմել էք մարդուս, առաջս էլ կտրում ես, ճանապարհս էլ բռնում ես, որ ներս չմտնեմ եւ չխայտառակեմ երկուսիդ էլ ...

Էլ չկարողացաւ համբերել, առաջ եկաւ Էօմէրը եւ կնոջ թեւից բռնելով դուրս շպրտեց: Կինն երկիւղից, բարկութիւնից եւ կատաղութիւնից ուշքը կորցրեց: Էօմէրը թողեց հեռացաւ, մրմնջալով.

— Օձի ծնունդը կեանքս թունաւորել է ...

Պառաւ աղախինը ջուր սրսկելով, տրորելով մի կերպ սթափեցրեց իր տիկնոջը: Ալի էֆէնդիի աղջիկը դողդողալով, բախտն անիծելով հազիւ տուն հասաւ.

Այս տեսարանից յետոյ այնպէս բորբոքուեց Նունան, որ չէր իմանում, ինչ շինում: Էսմային բոլորովին արգիլեց տանից դուրս գալ, շատ անգամ դրացիները գործի կանչելիս՝ մերժում էր, եթէ աղջկան էլ գնացած տեղը հետը չէր կարող տանել:

Իսկ սովն աստիճանաբար սաստկանում էր, ամէն կին իր տան գործն ինքն անձամբ էր կատարում, որպէսզի պարտաւորուած չըլինի իր զաւակների պատառը բաժանել չունեւոր բանանողների հետ:

Նունայի գործերը, որ կիսուած էին, վերջերքը համարեա թէ սպառուեցին: Գործ չունէր նոյնպէս Մամօն, երկու-երեք օրը հազիւ մի սայլ փայտ էր պատահում կոտորելու: Սովն այն աստիճան սաստկացաւ, որ սարի կանաչները արմատներով կերան ու լափեցին աղքատները, այնպէս որ առաւօտները խումբ խումբ կանայք գնում էին դաշտերը, իրիկունները վերադառնում: Թաղերումը հաւ, գառ, հորթ չմնաց՝ բռնեցին եւ մորթեցին. ոչ ինչ ճանկում էր, էլ չէր մտածում, իրանն է թէ ուրիշինը, խսկոյն քերթելու եւ եփելու պատրաստութիւն էր տեսնում: Շատ անգամ խումբ խումբ կանայք այնքան էին հեռանում քաղաքի սահմանից, որ պատահում էին գիւղական հովիւներին, խնդիրքով կամ բռնի կթում էին նրանց անասուններին ու յագեցնում իրանց քաղցը:

Նունան այս բոլոր միջոցներից էլ զըրկուած էր, ոչ կարող էր դրացիների մօտ բանի գնալ, ոչ էլ դաշտ դուրս գալ, նա վախենում էր անակնկալ յարձակումից, իսկ զաւակներն անդադար գոռում էին:

— Մայրի՞կ, սոված ենք, մայրիկ հաց:

Չէր իմանում թշուառ կինն ինչ ելքի դիմել: Մամօն առաւօտը վաղ՝ դեռ երեխաները քնած հեռանում էր տանից, իրիկունները եթէ հաց գտնում էր՝ շուտ տուն էր վերադառնում, հակառակ դէպքում՝ մէջ գիշերին մի կերպ ներս էր սողում եւ արշալոյսին կրկին աներեւոյթանում:

Ամբողջ օրը, բազարում, բաց օդում, արեւի ու անձրեւի տակ սրա-նրա դրանը տանջուելուց յետոյ, գիշերը հանգիստքուն էլ չէր գտնում թշուառ մարդը:

Մինչեւ լոյս մրմնջում ու հառաչում էր Նունան, հալում ու մաշում իր հետ դարաքաշ մարդուն: Էլ համբերութիւնը կըտըրուել էր, նա ազատ յարձակւում էր Մամոյի վրայ, նախատում էր եւ անարգում նրա անճարակութիւնը ...

ԱՏՐՊԵՏ

(8 Շար.)

Գերշ. Տ. Գարեգին Ս. Եպիսկոպոսէ, պետական հայ հրեստիոհաններէն՝ Պ. Պ. Խաչիկ Պապիկեանէ, Սուրէն Խանամիրեանէ, Ասողիկ Թաղուրեանէ, եւ Մխիթարեան Աղդամներէ, իր օդոստափառ հիւրը ընդունեց կաթողիկոսարանի դարպասին, զոր պատուին ողջագուրումով :

Նորին Վեհափառութեան Անթիլիաս ժուաքը ողջունուեցաւ հանդիսական դասարութեամբ : Ապա, եկեղեցական քափօրով, շարականներու երգեցողու – թեամբ եւ խնկարկութեամբ հիւրերը ա – ռաջնորդուեցան Մայր Տաճար, ուսանողներու շարքերուն մէջէն :

Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ կանոնական աղօթքը, ապա, նոյն թափօ – րով, մեծանուն հիւրը առաջնորդուեցաւ վեհարանի դահլիճը, ուր Վեհափառ Հայրապետը հրաւիրեց Նորին Վ. կայսրը նստելու կաթողիկոսական գահուն վրայ :

Ընդունելութեան ընթացքին Վեհափառ Հայրապետը խորհրդաստ ճառով մը բարի գալուստ մաղթեց Նորին Կայսերական Մեծութեան եւ ըսաւ.—

« Մեզի համար մեծ ուրախութիւն է, պատիւ եւ առանձնաշնորհում, ընդունիլ ձեր կայսերական վեհափառութեան չնորհաբեր այցելութիւնը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանին մէջ : Ցանուն հայ ժողովուրդին, սրտալից բերկրանքով ի՛ողջունենք ձեր այցը եւ զայն կը նկատենք նոր վկայութիւն մը այն մեծ սիրոյն, համակրանքին ու գնահատանքին, զոր Ձերդ կայսերական վեհափառութիւնը տածած է ու միշտ կը տածէ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդին նկատմամբ :

« Համաչխարհային Ա. պատերազմէն ետք, անարդարօրէն հալածուած եւ ահաւոր ջարդերու ենթարկուած մեր ժողովուրդին վերապրող զաւակները ասպնջականի, ապաստան գտան լիբանանեան եւ արաբական միւս երկիրներուն մէջ, ուր վայելեցին եւ կը վայելեն այն բոլոր բարիքները, որոնք այս ազատ երկրի ազնուական ժողովուրդը եւ բարեխնամ կառավարութիւնը կ'ընծայեն իրենց քաղաքացիներուն : Լիբանանը խաղաղութեան, համերաշխութեան եւ գործակցութեան երկիրն է : Մի՛շերկրականեան այս դեղձիկ ափերուն վրայ կ'ապրին 15է աւելի համայնքներ կատարեալ ազատութեան եւ եղբայրութեան պայմաններու ներքեւ : Ոչ կրօնքի, ոչ ցեղի տարբերութիւնները արդելք կը հանդիսանան այն նեղդաչնակ կեանքին, որ Լիբանանը յատկանշող գեղեցիկ յատկութիւնն է :

« Նոյն ազատութեան եւ համակրութեան վիճակի մէջ կ'ապրին մեր ժողովուրդի զաւակները Եթովպիոյ մէջ : Լսած ենք Ձերդ Վեհափառութեան եւ Եթովպիոյ ազնուական ժողովուրդին ջերմ դուրդուրանքի մասին՝ հանդէպ մեր եկեղեցիին եւ մեր ժողովուրդին : 1965ի Յունուարին, երջանկութիւնը ունեցանք, Ձերդ Կայսերական Վեհափառութեան հրաւէրին վրայ, այցելելու Եթովպիա, ուր վայելեցինք այն բոլոր պատիւները, զորս ընծայեցիք մեզի, իբրեւ ձեր սիրոյն արտայայտութիւնը հանդէպ մեր տառապած պատուական ժողովուրդին : Անճամբ տեսանք, թէ ինչպէս Եթովպիոյ մէջ, բարօրութեան լաւագոյն պայմաններու տակ կ'ապրի մեր ժողովուրդը, չնորհիւ ձեր հայրախնամ հոգածութեան :

« Ձենք կրնար մոռնալ այն պատմական օրերը, երբ ձեր հրաւէրով եւ նախաձեռնութեամբ դումարուեցաւ Ախս – Ապա – պայի մէջ արեւելեան դաւանակից եկեղեցիներու Ա. Համաժողովը : Ուրախութեամբ կը հաստատենք, թէ այդ ժողովի գործնապէս սկիզբ առած միութեան եւ գործակցութեան չարժումը մեր արեւելեան քոյր եկեղեցիներու մէջ, օրէ օր կը տարածուի ու կը զօրանայ :

« Ձեր այցելութեան այս երջանկալից առիթով ի սրտէ կ'աղօթենք առ բարձրեալն Աստուած, որ ձեզի պարգեւէ երկար եւ բեղուն օրեր, որպէսզի աւելի դարձնայ զեղեցիկ Եթովպիան, ուր կ'ապրին տարբեր կրօնքներու եւ ցեղերու պատկանող ժողովուրդներ, խաղաղութեան եւ համերաշխութեան օրինակելի կացութեան մէջ :

« Կեցցէ Եթովպիան, կեցցէ իր Վեհափառ կայսրը Հայլէ Սելասիէ Առաջին :

« Կեցցէ Լիբանանը, կեցցէ իր վսեմ – չուք նախագահը, Ն. Վ. Շարլ Հելու» :

Վեհափառ Հայրապետին սոյն խօսքերը, որոնք քանիցս ընդմիջուեցան բուռն ծափահարութեամբ, անդլերէնի թարգմանուեցան Գերշ. Տ. Գարեգին Ս. Եպիսկոպոսի կողմէ :

Նորին Վ. Կայսրը, խորապէս ղգացուած այս ջերմ եւ սրտալից ընդունելութենէն, չնորհակալութիւն յայտնեց Վեհափառ Հայրապետին : Իր ուրախութիւնը յայտնեց Լիբանան իր այցելութեան բարի արդիւնքներուն համար, եւ անդամ մը եւս յայտնեց իր համակրական ղգացումները հայ ժողովուրդին հանդէպ :

Աւելի քան քառասուն վայրկեան տեւող սոյն այցելութեան աւարտին, Նորին Կայսերական Մեծութիւնը եւ իր հետեւորդները հրաժեշտ առին Վեհափառ Հայրապետէն եւ մեկնեցան կաթողիկոսարանէն, Միաբաններու, Սարկաւագներու եւ ուսանողներու ծափողջոյններու ներքեւ :

× Սոյն պատմական այցելութիւնը անմոռանալի պիտի մնայ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան տարեգրութեանց մէջ : Աստղ ալ աւելի սերտացան հայ ժողովուրդին յարաբերութիւնները քոյր եւ զաւանակից եկեղեցւոյ մը հետ, որուն ղեկավարն պետն է Յուղայի Առիւծը՝ Նորին Վեհափառութիւն Հայլէ Սելասիէ Ա. :

Այս այցելութեամբ անդամ մը եւս չեշտուեցաւ այն բացառիկ դիրքը որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան վերապահուած է, իբրեւ կեդրոնը Սփիւռքի Հայութեան :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԿՐԱՂԻՒՍ

Շինանիւթերու բաղմաճիւղ արդիւնաբերութեան մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ կրաղիւսը : Որքան կը ծաւալի չինարարութիւնը, այնքան աւելի կարեւոր կը դառնայ չինանիւթերու եւ յատկապէս, հիմնական չինանիւթերու արտադրութեան ընդլայնումը, որոնց գործածութիւնը կը բարձրացնէ չինարարութեան մակարդակը, կ'արագացնէ եւ կ'աժանցնէ չինարարութիւնը :

Ներկայիս մեծ ուշադրութիւն կը դարձուի կերպընկալի, ալիւմինիումի, ապակիի արտադրութիւններուն, բայց կրաղիւսը կը մնայ իրեւ կարեւոր չինանիւթ, առանց որուն անկարելի է կառուցանել : Անոր արտադրութիւնը տարիէ տարի մեծ չափով կ'աւելնայ :

Հայաստանի մէջ այժմ կրաղիւսի արդիւնաբերութեան միակ ձեռնարկութիւնը Աբարատի գործարանն է, որ կ'արտադրէ նաեւ թերթաքարեր, կիր, կրաքար, կրաղիւսէ խողովակներ :

Գործարանը չինուած է 1934ին : Մօտ ապագային արտադրութեան տարողութիւնը պիտի հասնի 700·000 թոնի :

Մինչեւ 1961 գործարանը կը բանէր քարածուխով, իսկ ներկայիս կ'օգտագործուի Ղարատաղի կազը :

Ներկայիս Հրազդանի մէջ կը կառուցուի գործարան մը, ուր պիտի վերամշակուին չակուին նեֆելինային սիենիտները : Այդ մեծ գործարանը պիտի արտադրէ կաւահող, կրաղիւս, ինչպէս նաեւ քիմիական նիւթեր՝ ֆալսիումի եւ ճաքիումի միթասիլիկատներ, երեւանիտ, փոքաս եւ տասնեակ այլ նիւթեր, որոնք հում նիւթ պիտի հանդիսանան կարեւոր արտադրութիւններու համար :

Կրաղիւսը ունի գորշ կանաչ գոյն մը, որուն պատճառով ալ անօգտագործելի է չէնքերու արտաքին ծեփին եւ յարդարանքին համար : Հետեւաբար կ'օգտագործուի սպիտակ եւ դունաւոր կրաղիւսներ : Այս վերջինը, որ կը պատրաստուի սպիտակ կրաղիւսով, կ'օգտագործուի սալերու, արուեստական մարմարի, խճաճասալերու, որմնասալերու, աստիճաններու չինութեան մէջ :

Այս կրաղիւսը յատուկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ Հայաստանի համար, ուր մինչեւ հիմա չէնքերը կը կառուցուէին տարբեր գոյն եւ երանգ ունեցող գեղեցիկ տուֆէն : Շինարարութեան զարգացումը նոր ձեւերով ապագային անհրաժեշտութիւն կը դարձնէ, որ պատերը չարուին պեթոնէ սալիկներով, որոնց տեսքը այնքան ալ գրաւիչ չէ, իսկ

ՀԱՅԵՐ Ի ՊԱՏՈՒԻ

—*—

Բժիշկ Պերճ Քրքեաշարեան, վկայուած դեղագործ, Ֆրանսական Գիտութեանց համալսարանին ներկայացուցած է պետական տոքթորայի իր աւարտաճառը (թէզ) եւ ստացած «Շատ պատուաբեր» յիշատակութիւնը :

Թէզն է .—

Etudes et nouvelles applications de la Condensation thermique en synthèse leterocyclique.

Եւ իրեւ յաւելեալ թէզ՝

Méthode de Determination de la durée de vie des radicaux libres, moyennement stables.

ՎՐԻՊԱԿ.— «Ցառաջ»ի 19 Հոկտեմբերի թիւով «Աւագարկ մը օրուան դէպքերու մասհոդութիւններէն բխած»ին մէջ, Գ.էջ Ա. սիւնակ 14րդ տող, կարդալ յեղափոխենիք փոխարէն «տեղափոխենք» բառին :

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ», գրեց Զարեհ Մ. Ոզբունի, հրատարակութիւն «Սեւան» հրատարակչական տան, տպարան Սեւան, Պէյրութ 1966 :

անոնց երեսապատումը (ծեփը) սուղի կը նստի : Սպիտակ եւ դունաւոր կրաղիւսով կարելի է չէնքին տալ դեղեցիկ արտաքին տեսք մը :

Հայաստանի մէջ, ինչպէս յայտնի է, համեմատաբար ուժեղ է երկրաշարժնեբուն վտանգը : Այդ պատճառով ալ չինարարութեան բնագաւառին մէջ ուժ – տասը տոկոսով կը բարձրանայ կրաղիւսին պահանջը : Լեռնային երկիր ըլլալուն համար, դժուար է երկաթուղիի լայն ցանց մը հաստատել, հետեւաբար անհրաժեշտ է պեթոնէ ճամբաներ չինել : Կրաղիւս պէտք է նաեւ ջրանցքներու, ջրամբարներու չինութեան համար :

Ներկայիս ջրանցքներէն հոսող ջուրին կարեւոր մասը կը կորսուի՝ գոլորշիացումի եւ հողին կողմէ ծծուելով : Կրաղիւսով պատուելու պարագային կը չքանայ այս անպատեհութիւնը, ինչ որ չահ է ջուրի ահմանափակ պաշարներ ունեցող երկրին համար :

Այս բոլորը նկատի ունենալով է, որ ծրագրուած է զարկ տալ կրաղիւսի արտադրութեան :

Գ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Նախաղգացման կը հաւատա՞ք, Կոմս Ֆօն Հէլգէնսօրֆ :

— Նախազգացմա՞ն, կրկնեցի չվոխած այս հարցումէն : Ամառած իմ, պարտաւոր եմ խոստովանիլ ձեր Վսեմափայլութեան թէ քիչ մը դրապաշտ եմ եւ այդ պիսի բաները լրջօրէն չեմ քններ :

— Գրեթէ ամիս մը առաջ խիստ տարօրինակ բան մը պատահեցաւ հոս : Կը պատմէի ...

Նոյն պահուն մեր առջեւ ցցուեցաւ Կայսրը՝ Սաքսոն Նռնաձիղներու երկրորդ գունդին համազգեստով : Այդ գունդին պետական էր ան, Սաքսոնիոյ վարչապետին հրամանով :

— Ի՞նչ կայ Լուիզ, ի՞նչ է նիւթը ձեր խօսակցութեան, որ այնքան կը չահագրգռէ ձեզ, պոռաց Կայսրը :

Ամառակոյս լսած էր տարօրինակ պատմութիւն մը, որուն հերոսը Սիլվա Լինգնա – քանի բառերը, որովհետեւ սիրալիր ժպիտով մը հարցուց .

— Ի՞նչ եղեր է նայինք ամիս մը առաջ :

Իշխանուհին վայրկեան մը վարանեցաւ. կարծես թէ բացատրութեան ձեւ մը կը փնտռէր, բայց ղրեթէ անմիջապէս պատասխանեց, տեսակ մը ջղայնութեամբ թափահարելով իր ժանեակազարդ հովհարը :

— Խիստ տարօրինակ բան մը : Եթէ Ձերդ Վեհափառութիւնը կը փափաքի խոկապէս դիտնալ, կը պատմեմ զայն :

— Բայց անշուշտ, Լուիզ, անշուշտ, վստահեցուց Քայդէրը ամբողջ հասակով ցցուելով եւ կռնակին տանելով իր զօրաւոր ձեռքը : Սովորաբար այդ ձեւը կ'առնէր, երբ հարցում մը կ'ուղղէր մէկուն :

— Լաւ ուրեմն, ահաւասիկ, սկսաւ Գահաժառանգուհին : Վերջերս Ֆրէմէ – րիքին հետ փոխադրուած էինք պալատին ամենահին մասը, բնակելու համար այն յարկաբաժնին մէջ որ քառասուն տարի – ներէ ի վեր անբնակ մնացած է : Պալատին այդ անկիւնը հրապուրիչ է ինծի համար. իր միջնադարեան երեւոյթը մասնաւոր հմայք մը ունի որ անդադար կ'ոգեկոչէ իմ մէջս պատկերը Ափրուատ Հզօրի, որ հոն ապրած է անցեալին մէջ :

Մօտաւորապէս ամիս մը առաջ Սաքսոնիոյ թագաւորն ու թագուհին հիւր է – կած էին մեզի : Սեղան նստած ու ճաշով զբաղած էինք : Քառասուն Սիլվա Լինգնա – յատուկ ոճովը պատմած էր իր այնքան հաճելի պատմութիւններէն մէկը, եւ բոլորս մէկ կոկորդալիր կը խնդայինք, երբ յանկարծ լսեցինք ձիու սմբակներու եւ ծանր կառքի մը թաւալման աղմուկը. կարծես թէ վարէն հին օրերու ճեպակառք մը կ'անցնէր պալատին ներքնաբակէն : Իսկոյն զաղրեցանք խօսելէ եւ լռութեան մէջ որոշակի լսեցինք նոյն աղմուկը որ այլեւս հեռաւորութեան մէջ կը կորսուէր : Անմիջապէս պատուոյ տիկինը ղրկեցի, հասկնալու համար թէ ով կրնար այսպէս մեկնիլ կամ գալ, քանի որ կը խոստովանինք, թէ արտակարգ բան մըն է մտածել որ, մեր օրերուն, մէկը կրնայ այդպիսի ճեպակառքով մը ճամբորդել :

Մեր լսած աղմուկին համաձայն, այդ տարօրինակ կառքը անցած էր պալատին մայր դուռնէն : Բայց պահակապունդին պետը որ հոն կը գտնուէր, տիկնոջս բսած էր թէ ոչ մէկ կառք անցած էր անկէ :

Այս պատասխանը խիստ զարմացուց մեզ եւ Ռումանիոյ թագուհին, որ չատ կը հետաքրքրուէր նախազգացումներով եւ ժողովրդական հէքեաթներով եւ դէմս նստած էր : Դիտեցի որ չատ աղուամազ եւ խռոված վիճակ մը ունէր :

— Ուրեմն ձեր լսած աղմուկը կատարեալ ոգեպէս դերբնակո՞ն էր, հարցուց Կայսրը, խիստ չահագրգռուած :

— Ատոր տարակոյս չկայ : Սեղանակից կիներէն երկուքը կարծիք յայտնեցին թէ սխալած ըլլալու էինք, եւ ըսին թէ կառքի աղմուկ կարծուածը որոտում մըն էր մեծ այն, եւ խօսակցութիւնը չարունակուեցաւ : Այսու հանդերձ, պարտաւոր եմ խոստովանիլ ձեր Վեհափառութեան, թէ տեսակ մը անբաժանելի անձկութեան մատնուած, ծայրայեղ հետաքրքրութեամբ մը լեցուեցայ, որովհետեւ առջի դիշեր երբ Ֆրէմէրիք Ափրուատին հետ ընտանեօք կը ճաշէինք, ճիշդ նոյն աղմուկները զարձեալ լսեցինք :

Կայսրը քահքահ մը փրցուց :

— Իրա՞ւ, ըսաւ ան : Ուրեմն ուրուականներու աշխարհին մէջ կը գտնուինք : Յուսով եմ որ Տրէզտէնի մէջ դուք հաւատա չէք ընծայեր ուրուականներու պատմութեան, Լոնտոնի բարձր ընկերութիւններու անապաշխան անձերուն պէս :

— Բնաւ երբեք, պատասխանեց Իշխանուհին լրջութեամբ : Բայց հետաքրքրականը այն է որ, երէկ դիշեր թագաւորը պատմեց ինծի թէ իր երկու ծեր հօրաքոյրերը, որոնք առնօք պալատին այդ հին մասին մէջ բնակած են, դիշերները երբեմն իրենք ալ լսած են սմբակներու այդ աղմուկը, ասպաղէն ձիերու բոժոժներու նոյն հնչիւնը եւ ծանր կառքի նոյն թաւալումը :

— Հըմ, ըրաւ Կայսրը :

ՈՒԻԼԵԼՄ Լը ՔԻՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարիամ Ակոնայեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ակոնայեան եւ զաւակ-ները, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Սէֆէրեան եւ զաւակները, Տիկին Իվոն Մարթէն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով կամ մամուլով մասնակից եղան իրենց սուգին

ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան Ֆրանք Տիկին Համբարեանէն փոխան ծաղիկի Մարիամ Կուզուկեանի մահուան առթիւ :

×

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Մատթէոսեանի մահուան առթիւ Փարիզի եկեղեցւոյ գմբէթի նորոգութեան համար կը նուիրեն Գարակէօղեան ընտանիք երեսուն Ֆրանք, Նիկողոսեան ընտանիք քսան, Տէր եւ Տիկին Գալֆայեան քսան, Պ. Տանիէլ Գալֆայեան քսան Ֆրանք :

(Գումարները յանձնուած են եկեղեցւոյ դիւանին) :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Աղնիւ Գաղազեանէ երեսուն Ֆր. Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Մատթէոսեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 15·000 Ֆրանքի գումարը զոր չէքով մը զրկած է Պ. Մուշեղ Ճիյէրճեան, իբրեւ յատկացում ողբացեալ Արսէն Փափազեանի կտակէն :

×

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Սէն Մորիսէն.— Կ. Արմուտեան քսան Ֆրանք, Ս. Ճէլոյեան քսան, Ե. Ճելոյեան տասը, Տ. Կամպարեան քսան, Ե. Հելոյեան քսան, Կ. Տէփոյեան երեսուն, Ա. Թոգաթեան տասը, Գ. Գրիգորեան տասը, Պ. Կարոեան 5, Այրի Տիկին Այզաչեան տասը, Ա. Բաշայեան տասը, Յ. Յովհաննէսեան քսան, Ս. Յովհաննէսեան 15, Այրի Տիկին Սիմոնեան տասը, Ս. Քէօրօղլուեան վաթսուն, Ա. Քէօրօղլուեան 15, Վ. Սիմոնեան երեսուն, Պ. Տէմիրճեան հինգ, Այրի Տիկին Ստեփանեան, Գ. Քիլէրճեան, Յ. Մարգարեան, Վ. Կուպաթեան տասնական, Այրի Տիկին Ֆուրունճեան հինգ, Պ. Յարուքեան 30, Պ. Հէքմօեան, Պ. Գորդոշեան 10ական, Կ. Մանուկեան հարիւր, Ս. Սարգիսեան տասը Ֆրանք :

ԶԵԿՈՅՑ

« ԻԻԺԵՎՐԻ » գործադիր բիւրօն յիշատակի հանդիսութիւն մը կազմակերպած է օտար ծագումով Բանակի եւ Դիմադրութեան նախկին բոլոր ռազմիկներուն «մեռած Ֆրանսայի համար »:

Այս Շաբաթ առաւօտ ժամը 11ին Օթէլ տէ զ'Էնվալիտի յուշատախտակին առջեւ, (առաջին յարկի կալըռիին մէջ) :

Պատուիրակութիւններու եւ դրօշակներու համախմբումը տեղի կ'ունենայ Օթէլ տէ զ'Էնվալիտի Պատուոյ բակին մէջ, ժամը 10·30ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը ստիպողաբար պէտք ունի պարուսոյցի մը՝ հայկական եւ կովկասեան պարերու :

Դիմել՝

Mlle CHEREKDJIAN
ALM 47.00 Poste 36-08

Ժամը 9էն 17 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար երկու սպասուհիներ կ'ուզուին, ուտելիք եւ բնակարան ապահովուած : Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 32 Ռի տը Թրէվիզ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Զորեքշաբթի Մշակոյթի Տան մէջ : 17 Ռիւ Պլէօ, ժամը ճիշդ 9ին :

ԱԽԹԱՄԱՐ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

(Հայաստանի մեզի բոլորովին անծանօթ պատմա- ճարտարապետական կոթողներ, նաեւ Հալէպի մայր եկեղեցիին մէջ նոր գտնուած գեղարուեստական գոհարներ) :

Կը խօսի եւ կը ցուցադրէ ՏՈՔԹ. ՌՈՊԷՐ ՃԷՊԷՃԵԱՆ :

Կը հրաւիրուին մասնաւորաբար երիտասարդները :

LE COMITÉ DU PRIX BRÉMOND
avec la collaboration de la
FONDATION GULBENKIAN
Organise
Une exposition de Peinture
DADERIAN
à partir du
26 OCTOBRE
GALERIE 9
9, Rue des Beaux-Arts — PARIS (6e)

ԱՅՑ ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ

Երեքշաբթի առաւօտ, Նոյեմբեր մէկին, ժամը 10·30ին :

Այց մը կազմակերպուած է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ Փէր – Լաշէզ, Անդրանիկի, Ահարոնեանի, Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ. Միսաքեանի շիրիմներուն :

Հաւաքուիլ գերեզմանատան դրան առջեւ ժամը 10·15ին : (Մեթրօ Կամպեթա) :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը :

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Յայգօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 20·45ին, Թէաթր տէ զ'Առի մէջ, 66 Ռիւ տը Ռոշըշուառ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Դաշնակցութեան 76րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Շաբաթ (Հոկտեմբեր 29) ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս
6րդ քաղաքապետարանի սրահը PLACE SAINT-SULPICE

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (Ֆրանսերէն)
եւ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (հայերէն)

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին. — « ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը :

Արտասանութիւն.— ՏԻԿԻՆ ՍԵԴԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ Ընկ. ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Խօսնակ.— Լ. Աբրահամեան

Կէս գիշերէն ետք՝ խնջոյք՝ հայկական տոհմիկ պարեր, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ :
Մուտքը հինգ ֆրանք :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէի մէջ :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շ. Միսաքեան խումբին եւ Հ. Յ. . Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան :

Մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. . Մարսէյլի շրջանի բոլոր խումբերուն :

Կը խօսի՝ Ընկ. Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Ուղերձ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական ճոխ եւ պատշաճ յայտագիր : Մասնակցութեամբ Օր. Ալիս Շահմիրեանի եւ Մարսէլ Տէրոյեանի :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Ազգ. Տան սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 5ին :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. . Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Մ. ՄԻՐԶԷ
Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք : Ճոխ պիւֆէ :

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բնակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նպատակով : Հեռաձայնել 207-12-04, ամէն օր ժամը 20էն 21 :

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ղարակոզեան Աւետիս Նշանի, ծնած 1922ին, Սվազցի, 1942ին Երեւանէն մեկնած է Կերջի ռազմաճակատ : Զորս քոյր ունի՝ Նուարդ : Ազնիւ, Արաքսեայ, Մանուշակ : Լուր ունեցողները գրել՝

Mr. TCHAVOUCHIAN
18, Rue de Verrières
92 - BAGNEUX — FRANCE

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները անխտիր : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Շատ կարեւոր օրակարգ : Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՓԱՐԻԶ.—Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պօղոսեան Տիգրան Նիկոլի, ծնած 1919ին, Արթիկի շրջան Սոգլթու գիւղ, մինչեւ 1940 Թիֆլիզ ապրած է : 1942 – 43 բանակը չկայ : Մայրը՝ Գալստեան Մարօ, հայրը՝ Գալստեան Ենովք, քոյրերը՝ Բալասան, Հեղուշ, Սեդա : Սեդան ամուսնացած է և հասցէն է՝ Սահակեան Սեդա, Շահումեանի 12 փողոց, թիւ 53, Երեւան 32 : Հայաստան :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 27 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10748

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.748

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Բ.

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը քանի մը տարի առաջ յիսուն հազար տոլարի յատկացում մը ըրաւ Ռըվիւ տէ գ'Էթիւտ Արմէնիէնի վերհրատարակութեան համար : Տարեկան 10·000 տոլարի հաշուով : Ուրեմն քուէարկուած գումարը հինգ տարուան համար է :

Որքան գիտենք, 1920 – 1933ի շրջանին եղածին պէս « Հայկական Ուսումնասիրութեանց », կամ կարճ բառով «Հայագիտական» Ընկերութիւն չէ կազմուած այս անգամ :

Անցեալի փորձը ցոյց տուած էր թէ Ընկերութիւնը շատ քիչ անգամ ունէր : Անդամատուրքերէն գոյացած հասոյթը շնչին գումար մը միայն կը ներկայացընէր : Գլխաւորաբար բարերար, նուիրատու կամ պատուակալ հայ անդամներու նիւթական աջակցութեան շնորհիւ էր, որ Ռըվիւ տէ գ'Էթիւտ Արմէնիէնը կրցած էր 22 պրակ լոյս ընծայել :

Ֆրանսական խորհրդարանի որոշումով « Գիտական Ընկերութեանց Համադաշնակցութիւնը» եւս խորհրդանշական յատկացում մը կ'ընէր Ընկերութեան, տարեկան հազար Ֆրանք :

Ռըվիւ տէ գ'Էթիւտ Արմէնիէնի Նոր Շարքին հրատարակութեան համար կազմուած է խմբագրական մարմին մը, որուն կ'անդամակցին Ֆրանսացի լեզուարաններ ու պատմագէտներ, ինչպէս Է. Պէնվէնիսթ, Քլօտ Քահէն, Մ. Քանար, Ժ. Տիմէզիլ, Ա. Տիւփոն – Սոմմէր, Ֆր. Ֆէյտի, Ա. Կրապար, Փ. Լըմէրլը, Հայր Շ. Մէրսիէ, Ա. Միրամպէլ, Լուի Ռոպէր եւ Օր. Սիրարփի Տէր – Ներսէսեան : Տնօրէնն է Է. Պէնվէնիսթ : Խմբագրութեան քարտուղարը՝ Հայկ Պէրպէրեան :

Արդէն լոյս տեսած են 1964ի եւ 1965ի թիւերը, Լուվէնի արեւելագիտական տըպարանէն, մաքուր տպագրութեամբ, ամէն մէկը շուրջ 500 էջ :

Ինչպէս իր նախորդը, հայագիտական այս հանդէսն ալ իր էջերը կը տրամադրէ ամէն ազգի գիտնականներու, որոնք կարեւոր ուսումնասիրութիւն մը ունին հայ լեզուի, բանահիւսութեան, պատմութեան, ազգագրութեան, մէկ խօսքով հայկական մշակոյթի զանազան ճիւղերուն մասին :

Մասնաւոր տեղ յատկացուած է Հայաստանի գիտնականներու ուսումնասիրութեանց, որոնք եւրոպական լեզուներու թարգմանուելով կը հրատարակուին, զանոնք մատչելի դարձնելու համար օտար արեւելագէտներու :

Ինչպէս Վիէննայի Մխիթարեանց Հանդէս Ամսօրեան, ինչպէս Երեւանի Պատմա – բանասիրական հանդէսը, Ռըվիւ տէ գ'Էթիւտ Արմէնիէնը եւս մտաւորականները հետաքրքրող նիւթեր միայն կը հրատարակէ, այդ պատճառաւ ալ սահմանափակ է սպառումը :

Տարիներ առաջ ողբացեալ Հ. Ներսէս Վ. Ակինեան Փարիզ եկած էր « Հանդէս Ամսօրեայ»ին բաժանորդներ գտնելու համար : Մէկ տարուան համար արձանագրուողները յաջորդ տարին չնորոգեցին իրենց բաժնեգրութիւնը : Ի վերջոյ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնն է, որ օգնութեան հասաւ բանասիրական այս պարբերականին, որ շուրջ ութսուն տարիներէ ի վեր նուիրուած է Հայոց պատմութեան, լեզուի եւ մշակոյթի ուսումնասիրութեան :

Փարիզի Հայագիտական Հանդէսի առաջին շրջանի գլխաւոր աշխատակիցներն էին եղած Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Մաքլէր, Անթուան Մէյեէ, Հ. Լուի Մարիէս, Կիւսթավ Շլումպէրժէ, Ժողէֆ Լօրան, Հ. Ա. Փուատըպար, Հ. Ժ. Միւիլտէր – մանս, Շարլ Տիլ, Զօր. Է. Պրէմոն, Եոդէֆ Մարկուարտ, Ա. Զօպանեան, Կ. Յ. Բասմաջեան, Տոքթ. Վ. Թորգոմեան, յիշելու համար միայն մեզմէ անդարձ բաժնուողները :

Այժմ հիներու գործը կը շարունակեն նորերը, օտար թէ հայ :

Յաջողութի՛ւն եւ յարատեւութիւն՝ ազգօգուտ այս ձեռնարկին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՆԻՅԼԻ ԺՈՂՈՎԸ

ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿ ՉԿԱՅ

Մանիյի ժողովը, որ կը համախմբէր Միացեալ Նահանգներու կողքին վեց երկիրներ, որոնք կը մասնակցին Վիէթնամի պատերազմին, վերջ գտաւ առջի օր ստորագրուեցան երեք գլխաւոր փաստաթուղթեր հետեւեալ նիւթերու շուրջ.— Ա) Միացեալ զեկոյց մը ժողովին շուրջ : Բ) « Ազատութեան հեռանկարներու» հռչակում : Գ) Յայտարարութիւն մը Ասիոյ եւ Խաղաղականի մէջ խաղաղութեան եւ յառաջդիմութեան սկզբունքներուն :

Զեկոյցին գլխաւոր կէտն է.— «Հարաւային Վիէթնամի կառավարութիւնը պիտի խնդրէ իր դաշնակիցներէն որ քաշեն իրենց ուժերը, եւ պարպեն իրենց կայանները երբ հիւսիսային Վիէթնամի զինուորական եւ խափանարական ուժերը քաշուին, երբ թափանցումները դադրին եւ երբ բռնութիւնը պակսի, այդ քաշուիլը կը կատարուի համայնավարներու մեկնուէն վեց ամիս ետք » :

Այս կարեւոր կէտէն զատ, զեկոյցին գլխաւոր գլուխներն են.— Հիմնական քաղաքականութիւն . — Ժողովին մասնակցողները համաձայն են որ ապահովուած տեսնեն հարաւային Վիէթնամի ազատութիւնը : Կը շեշտեն .— « Պիտի շարունակենք մեր զինուորական եւ բոլոր այլ ճիգերը այնքան վճռականութեամբ եւ այնքան ատեն որ անհրաժեշտ է, սերտ խորհրդակցութիւններ կատարելով մեր մէջ, մինչեւ որ յարձակումը դադրի : Խաղաղութիւն կ'ուզենք, արդար եւ կայուն խաղաղութիւն մը, կամ խօսակցութիւններով կամ բանակցութիւններով կամ երկկողմանի փոխադարձ գործունէութեամբ :

Բ) Յառաջդիմութիւն եւ ծրագիրներ նշանակալից յառաջդիմութիւններ ձեռք ձգուած են յարձակման դէմ, բայց Հիւսիսային Վիէթնամէն թափանցումները կը շարունակուին եւ վճռական զինուորական գործունէութիւն մը անհրաժեշտ կը մընայ : Եօթը երկիրները պատրաստ են պատերազմական գերիներու փոխանակումը աւելի կարեւոր քանակութեամբ զօրքեր պիտի զբաղին զինուորական խաղաղեցումով : Հարաւային Վիէթնամի կառավարութիւնը կը խորհի թէ Սահմանադրութիւնը պիտի հռչակուի 1967 Մարտէն առաջ եւ թէ մինչ այդ, տարւոյն սկիզբն իսկ, ընտրութիւններ կը կատարուին գիւղերուն մէջ :

« Եօթը երկիրները կը նկատեն որ Հանոյ ոչ մէկ նշան ցոյց կուտայ խաղաղութեան յանդելու համար : Հարաւային Վիէթնամը նպաստաւոր ընդունելութիւն կ'ընէ որեւէ նախաձեռնութեան որ պատերազմը վերջացնէ եւ պահպանէ Վիէթնամի անկախութիւնը » :

Ուրիշ փաստաթուղթ մը կը վերաբերի ազատութեան հեռանկարներուն : «Մենք, եօթը ազգեր հաւաքուած Մանիյլ, կը յայտարարենք թէ միացած ենք եւ վճռած ենք միասին հետապնդել ազատութեան հեռանկարները Վիէթնամի, Ասիոյ եւ Խաղաղականի մէջ : Այս հեռանկարներն են.— Ա) Զերբազատուիլ որեւէ յարձակումէ : Բ) Յաղթել անօթութեան, տգիտութեան եւ հիւանդութեան : Գ) Ապահովութեան, կարգի եւ յառաջդիմութեան շրջագօտի մը հաստատել : Դ) Ասիոյ եւ Խաղաղականի մէջ, փնտռել հաշտութիւնը եւ խաղաղութիւնը :

Վերջապէդ երրորդ յայտարարութիւնը կը վերաբերի խաղաղութեան սկզբունքներուն .— Ա) Յարձակումը պէտք չէ յաջողի : Խաղաղականի, Ասիոյ եւ աշխարհի խաղաղութիւնը անբաժանելի է : Բ) Թըշուառութեան, տգիտութեան եւ հիւանդութեան շղթաները պէտք է փշրել : Գ) Տնտեսական, ընկերային եւ մշակութեան գործակցութիւնը այս շրջանին մէջ պէտք է աւելի ծաւալ ստանայ :

Դ) Ասիոյ մէջ, հաշտութիւնն ու խաղաղութիւնը՝ ինչ որ ալ ըլլան գաղափարաբանութիւնները այդ շրջանի ժողովուրդներուն՝ պէտք է հետապնդուին :

Մոսկուա անշուշտ անմիջապէս ձաղկեց Մանիյլի ժողովին բանաձեւերը, մամուլի «Թաս» գործակալութեան միջոցաւ : Պրաւդան ալ արդէն կը գրէր թէ «Մանիյլի ներկայացումը ծանուցումի բեմադրութիւն մըն է եւ կ'աւելցնէ .— «Ուոշինկթընի ծրագիրը օրուան պէս յստակ է : Կ'ուզեն համոզել ամերիկացի զինուորները որ առանձին չեն, կղզիացած չեն այլ իրենց կ'երկրորդեն ուրիշ երկիրներ ալ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԻԶՈՆԱՅԻ մէջ ամուրի մը որ մեռած է առանց ժառանգորդի տարօրինակ կըտակ մը ձգած է : Իր հարստութիւնը՝ 200 հազար տոլար պիտի տրուի այն անհատին կամ կազմակերպութեան որ կարենայ գիտական փաստ մը բերել մարդկային հոգիի գոյութեան : Թեկնածուներու ունկնդրութիւնը կը սկսի Մարտ վեցին :

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐԸ գործադուլ պիտի չընեն Ուրբաթ օր : Գալով մեթրոյին մինչեւ վերջին վայրկեանը բանակցութիւններ կը տարուէին առաջքն առնելու համար գործադուլին :

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ զինուորական Ատեանը մահուան դատապարտեց Արտաքին նախկին նախարար՝ Սուպանտրիօ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, իրեն ի պատիւ տըրուած ճաշի մը ընթացքին նախագահ Պոտգորնիի կողմէ, Հասան Բ. յայտարարեց թէ Ամերիկացիները զինուորական կայաններ չունին Մարոքի մէջ :

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ ազգային սուգի օր որոշուեցաւ, այսօր Հինգշաբթի, Ապըրֆանի աղէտին զոհ երախաներու յիշատակին, որոնց թաղումը կը կատարուի նոյն օրը :

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ, Գերպ. Պերան յայտարարած է թէ հաւանաբար արտօնութիւն ստանայ Փրակա վերադառնալու : Փրակայի արքեպիսկոպոտը 14 տարի բանտը մնալէ ետք, Հռոմ դացած էր Տիեզերական ժողովին եւ անկէ ի վեր արտօնութիւն չէր ստացած վերադառնալու :

ՁԳՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔԵԻՍՈՒՐԻԱԿԱՆ

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մեկնրամասնութիւնները կուտան թուրքեւսուրիական յարաբերութեանց շուրջ :

Թուրք եւ սուրիական սահմանագլուխին վրայ, երկու օրէ ի վեր չփոթ կացութիւն մը կը տիրէ, եւ կառավարութիւնը ուշի ուշով կը հետեւի Սուրիոյ մէջ պատահած դէպքերուն : Ինչպէս յայտնի է, Սուրիոյ եւ Իսրայէլի յարաբերութիւնները ձըգտուած են չափազանց, պատերազմական մթնոլորտ մը կը տիրէ եւ Սուրիոյ մէջ ժողովրդային ընդհանուր զօրաշարժ հրաչակուած է :

Այս կացութեան առջեւ, Թուրք կառավարութիւնը նկատի ունեցած է Սուրիա – Իսրայէլ պատերազմի մը վտանգն ու հաւանականութիւնը, եւ ահազանգ տուած է հարաւային սահմաններուն վրայ բանակած իր զօրագունդերուն : Թուրքիա բացարձակապէս չէզոք պիտի մնայ այս հարցին մէջ, ոչ մէկ կողմ պիտի բռնէ եւ ոչ մէկուն ուժ պիտի տայ :

Ազգ. պաշտպանութեան շրջանակներէն կը հաղորդուի թէ նոր զօրախմբումներ կատարուած են հարաւային սահմաններուն վրայ, եւ Թուրքիա կազմ ու պատրաստ կը սպասէ որեւէ յարձակում դիմադրաւելու համար :

ՍԱՀՄԱՆԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ

Հոկտեմբեր 20էն ի վեր Թուրքեւսուրիական սահմանը փակուած է : Ուշադրաւ է որ Սուրիոյ մէջ հրատարակուած ընդհ. զօրաշարժէն 24 ժամ ետքը, սուրիական կառավարութիւնը գրաւած է տեղացի Թուրքերուն բոլոր շարժուն եւ անշարժ կալուածները .— Գրաւման հրահանգը տրուած է նոյնինքն Սուրիոյ վարչապետին՝ Եուսուֆ Զուայէնի կողմէ, որ մերժած է այս մասին որեւէ լուսաբանութիւն տալ եւ բաւականացած է ըսելով թէ ցնոր տնօրինութիւն թրքապատկան կալուածներու վրայ որեւէ գործառնութիւն պիտի չկատարուի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ ՑՈՅՑԵՐ

Հալէպի մէջ ցոյցեր տեղի ունեցած են Թուրքիոյ դէմ եւ կացութիւնը շատ փափուկ է Թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ, ինչպէս կը հաստատեն Բէյհանլըէ Անդարա հասած տեղեկութիւնները : Ցուցարարները բողոքած են անոր համար որ Թուրք կառավարութիւնը փոխադարձութեան դիմեց եւ գրաւեց Սուրիահպատակներու կալուածներն ու գոյքերը :

Արտաքին նախարարութեան բանբերը ըսաւ այս մասին .— Դեռ բան մը չեմ կրնար ըսել պէտք է սպասել :

Ծերակուտական Սըտքը Ուլայ հարցագիր մը տուած է Արտաքին նախարար Զաղլայանկիլի, եւ կ'ուզէ գիտնալ թէ կառավարութեան դիրքը ինչ պիտի ըլլայ, եթէ երբեք պատերազմ մը ծագի Սուրիոյ եւ Իսրայէլի միջեւ :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ առջի օր իր բընակարանին մէջ, յանկարծամահ եղած է Վահան Ունճեան :

Ողբացեալը Մանիսայի Մալթա թաղէն, 77 տարեկան էր : Մաս կը կազմէր Իզմիրի մարտական խումբին : 1916ին ձերբակալուած է Դաշնակցական մարտական խումբին հետ եւ մահուան դատապարտուած : Ամերիկեան դեսպան Մորկընթաուլի միջամտութեամբ մահապատիժը ցկեանս բանտարկութեան վերածուած է եւ փոխադրուած է Գոնիայի բանտը : Ազատ կ'արձակուի զինադադարին եւ Ֆըրանսա կը հաստատուի :

Լեւոն Երկանեան գրի առած է իր յուշերը, որոնք հրատարակուած են «Յուսաբեր»ի մէջ :

Մեր ցաւակցութիւնները ընտանեկան պարագաներուն :

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Օսմանեան կայսրութիւնը զարգացող – ները դասած էր՝ երբ հզօր էր։ Նախ Վենետիկ, առաջին քրիստոնեայ պետութիւնը, որ Թուրքիոյ հետ կը կնքէ առեւտրական դաշնագիրը մը, յետոյ Ֆրանսա որ 1536–ին կը ստանայ Կափիթիւլասիոնները, ա – զատ նաւարկութիւն Ֆրանսացիներու, հիւպատոսներու բացարձակ իրաւասու – թիւն իրենց հայրենակիցներու վրայ, ո– րոնք պիտի դատուին հիւպատոսական դատարաններու առջեւ ոճրային եւ քա – զաքային, առեւտրական գործերու հա – մար, պիտի ունենան կրօնական ազատու– թիւն։ Առանձնաշնորհը պիտի նորոգուի 1740ին եւ Ֆրանսա հաւատարիմ պիտի մնայ ընդմիշտ կայսրութեան պաշտպանո– թեան։

Ս. Աթոռը կը հետեւի Վենետիկի օրի – նակին։ Իննովիկենտիոս Ը. եւ Աղեքսանդր Ձ. կը հիւրընկալեն Պայպուխի եղբայրը։ Սուլթանը կը խնդրէ որ պահեն զայն ի – րենց մօտ եւ կը վճարէ դումար մը։ 1490–ին առաջին անգամ ըլլալով Թուրք դես – պան մը կը տեսնուի Վատիկանի մօտ։ Աղեքսանդր Ձ. (1492 – 1503) Թուրքին կը դիմէ պաշտպանութիւն խնդրելով Նա– փոլիի թագաւորին չհերուն՝ Կարլոս Ը.ի դէմ։ Պետութիւնները կը դաւեն իրա – րու դէմ, կը նպաստաւորեն Թուրքը, օր մըն ալ պիտի դառնան Թուրքին դէմ, բայց յապաղած են։ Գրիգոր ԺԳ. պապը Իվան Ահեղի օժանդակութիւնը կը խնդրէ Թուրքին դէմ։ Ֆրանսա կը մերժէ 1570ին խաչակրութեան մը մասնակցիլ Օսմ. կայսրութեան դէմ, որպէսզի չվտանգէ իր առեւտրական շահերը, որոնք գերազան են կրօնական կապերէ։ Մոնկոլական մեծ արշաւանքին, որ այնքան արագօրէն կա – տարուեցաւ, (290 քլմ. երեք օրէն) ար – շաւողները Պուտափեշտ հասան, ջախջա – խեցին հունդար բանակը։ Ոչ Վենետիկ, ոչ Հռոմ խաչակրութեան մը ձեռնարկե – ցին։ Մոնկոլ բանակին հրամանատարը անգլիացի տաճարական ասպետ մըն էր։ (Ալպեր Գահէօն, Ներածութիւն Ասիոյ Պատմութեան, էջ 373)։

Կայսրութիւնը յաղթանակէ յաղթանակ անցաւ իսլամացած քրիստոնեայ պինուոր– ներով, կազմակերպուեցաւ հաւատուրաց վարիչներով, ամբացաւ քրիստոնեայ հը – պատակներէ առնուած կողոպուտով։ Թոռները քաւեցին պապերուն մեղքերը։ Վանատրները քանդեցին ամենուրեք, աւե– րեցին Գաղղիան, Սպանիան, Ափրիկէն, բայց չկրցան կազմակերպուիլ եւ քայքայ– ուեցան, որովհետեւ դիւրացի դասակար– գը զգրկեցաւ պարենաւորելէ բարբարոս– ները։

Օսմ. կայսրութիւնը պաշտպաններ գը– տաւ, երբ տկարացաւ։ Մոնթեսքիէօ կը դրէր. «Թուրք կայսրութիւնը այսօր այն– քան թոյլ եւ խարխուլ է, որքան բիւզանդական կայսրութիւնը, բայց դեռ երկար պիտի չարունակէ իր գոյու – թիւնը, որովհետեւ, եթէ իշխան մը նը – ւաճողական ախորժակով վտանգէ այդ կայսրութիւնը, Եւրոպայի միւս առեւտը– րական երեք պետութիւնները, իրենց չա – հերուն դիտակցութեամբ, անմիջապէս պաշտպան կը կանգնին Թուրքիոյ։ Անոնց բախտն է որ Աստուած թոյլատրած է այս աշխարհի մէջ գոյութեան այնպիսի պղպերու, որոնք անօգուտ կերպով կը տի– րեն մեծ թագաւորութեան մը»։

Նոյն հեղինակը Պարսկական Նամակա– ներին մէջ կը դրէր, թէ Փոքր Ասիոյ ամ – բողջ տարածութեան վրայ քաղաք կոչ – ուելու արժանի վայր մը չկայ։

Ցեղափոխական Վալնէյ, անդամ Ֆոն – վանսիոնի, խորհրդական Նափոլէոնի, ուս – ումնասիրած էր Թուրքական պատերազմին առիթով կը դրէր. «400 տարուան ընթացքին հրա– կայ կայսրութիւն մը այժմ ունի անկումի բոլոր ախտանիշերը։ 1769 – 1774ի ռուս– Թուրքական պատերազմը մէկտեղ հանեց բոլոր տկարութիւնները։ Պատերազմիկ– ները միայն կողոպտելու համար են, չու – նին կարգապահութեան ոգի, կ'ընդվզին մեծերու դէմ։ Թուրքը կ'ատէ բարենորո – գումը, կ'արհամարհէ օտար խորհրդա – կանները։ Թուրքիա չունի բնակչութիւն, մշակոյթ, արուեստ, առեւտուր, ունի միայն բռնակալութիւն։ Փաշաները կը կեղեքեն գաւառը, որովհետեւ պաշտօն – ները կը գնեն, հարուստները դասալիք կ'ըլլան, երկիրը կ'աղքատանայ։ Թուր – քիա չի կրնար վերածնիլ, սուլթանը պի – տի թագուի հարեմին մէջ, վեզիրները պիտի վաճառեն պաշտօնները աւելի վճա– րողին, փաշաները պիտի թալանեն գա – ւառները, ժողովուրդը պիտի մնայ մոլե – ռանդութեան մէջ, մինչեւ որ հաւատարա– կչութիւնը կորսնցնելով՝ այս չինքը փը– լի։ Ոչ մէկ շահ ունի Ֆրանսա Թուրքիոյ գոյութենէն։ Հակայական չանք պէտք է գաւառներու բնակչութիւնը աւելցնելու համար, երկիրները մշակելու, բնակչու – թեան մշակոյթ տալու, երկրագործու – թիւնը ծաղկեցնելու համար։ Եւրոպական Թուրքիոյ բաժանման համաձայ – նելու են Աւստրիա եւ Ռուսիա։ Նոր պե– տութեան մը հաստատումը Պոլսոյ մէջ, նոր թափ մը պիտի տայ երկրին, պիտի ծաղկի անապատ վայր մը՝ երբ ապահո – վութիւն հաստատուի Պոլսոյ չրջանակին մէջ։ Հայերը պիտի փութան հոն, ուր ա– պահովութիւն կայ»։

Իպմիրի Ֆրանսական հիւպատոս ոը Փէյսոնէլ 1788ին Ամթերտամի մէջ կը հրատարակէ պատասխան մը քննելով Վոլնէյի դրութեան չարժառիթները նման դաղափարներ յայտնելու համար։ Հիւ – պատոսը չերմ պաշտպան է Օսմ. կայսրու– թեան ամբողջականութեան։

Անգլիոյ վարչապետն ալ, Ուիլիըմ Փիթ կ'ըսէր. «Եթէ մէկը ըսէ թէ թողելու է որ Ռուսիան դուրս քշէ Թուրքերը Եւրոպա – յէն, ես անոր հետ չեմ վիճիր»։ Անգլիոյ համար անվիճելի վարդապետութիւն մը պիտի ըլլար Օսմ. կայսրութեան պահպա– նումը։

Լեհաստանի բաժանումին հետեւանքը պիտի ըլլար Թուրքիոյ բաժանումը։ Օսմ. կայսրութիւնը կը քայքայուէր արդէն, փաշաները կը կառավարէին դաւառները ինքնագլուխ, քրիստոնեաները կը սկսէին չարժիլ։ Դրացիները կը ծրագրէին բաժնել Թուրքիան, սակայն կը նախատեսէին բարդութիւնները, Եւրոպայի հաւասարա– կշռութեան խանգարումը, կը նախընտրէ– ին պահպանել Եւրոպայի անդորրութիւ – նը։ Փարիզի, Լոնտոնի, Վիէննայի, Պեր– լինի եւ Փեթերսպուրկի մէջ դիւանագիտա– կան պայքարներ կը մղուէին։

Նափոլէոն ժամանակի քաղաքականու – թեան համաձայն, երբեմն կը քայքայե – ըէր, երբեմն կ'ընդդիմանար Թուրքիոյ բաժանման։ Կը դրէր կառավրինէի խօսքը Աղեքսանդր ցարին. «Ռուսիոյ համար Հայ բարեաւաճում առանց հարուածի անյա– քին»։ Ցարը կը մնայ լուռ եւ կը պաշտ – պանէ Թուրքիան։ Պոլսոյ ռուս դեսպան Պութնիեւ Նափոլէոնի ներկայացուցչին կ'ըսէ. «Ռուսիոյ քաղաքականութիւնն է երբեմն ամէնէն մօտ, երբեմն ալ թշնամին ըլլալը Օսմ. կայսրութեան»։ Երբ Արեւ– մուտք կը սպառնայ Թուրքիոյ, Ռուսիա պաշտպան կը կանգնի, եւ բարեկամ է Թուրքիոյ, երբ Ռուսիա թշնամանայ՝ Ա – րեւմուտք պաշտպանութեան կը հասնի։

ՅՈՒՇԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍԷՆ

Գ.

ՀԱՆԴԷՍԸ

1907ի ամառն էր։ Շրջանառարաններս ամավերջի բեռնացի քննութիւնները լը – մընցուցած եւ աւարտական թէզերը յանձ– նած էինք դասախարակ – ուսուցիչ Լէօին (Աւագեալ Բարախանեան), որ բաժնած էր միւս պաշտօնակիցներուն, — Սիրական Տիգրանեանին, Յովհ. Յովհաննիսեանին, Մանուկ Աբեղեանին եւ նորեկ Երուանդ Վրդ. Տէր – Մինասեանին՝ առ ի քննու – թիւն։ Երբ ամէն ինչ պատրաստ էր ու վկայականները սառպագրուած տեսուչի եւ լսարանական բաժնի ուսուցչական կազմի կողմէն, դպրոցին զանգը ամբողջ աշակերտութիւնը մեծ հանդիսասրահը կը հրաւիրէր ներկայ գտնուելու վկայական – ներու բաշխումին։ Հայրիկը՝ քիչ մը տը– կար ըլլալով՝ իր տեղ դրկած էր Կաթո – ղիկոսական փոխանորդը քանի մը եպիս – կոպոսներու եւ վարդապետներու հետ։ Տեսուչ Գարեգին Վրդ. Յովսէփեանց, որ յետագային Անթիլիասի կաթողիկոսական Աթոռը բարձրացաւ, բացաւ հանդէսը՝ հայրենասիրական յուզիչ բնաբանով մը մաղթելով մեզի յաջողութիւն պղծօտա դործերու մէջ։ Ապա ամպխոն ելաւ մեր ուսուցիչ – դասախարակը, Լէօ, վկայա – կաններու դլանակները զամբիւղի մը մէջ, մէկիկ մէկիկ հրաւիրելով աւարտողները՝ նախընտրութիւն տալով լաւագոյններուն, անոնց յատկանշական պիտղոսները տալով։ Նախ Լեւոն Երամեան պոռաց ընդոստ, եւ երբ մօտեցայ երեսն՝ «Դասարանիս կրա – սերադոյնը, այսպէս ասած՝ Բենիամին է» ըսաւ կատակելով։ « Քալ նկարիչ, լաւ երաժիշտ եւ հմուտ բանասէր»։ Ծափա – հարութիւններու որոտին տակ ծռեցայ եւ համբուրեցի ձեռքը՝ առնելով վկայակա – նըս։ Ապա՝ ինքզինքս ուղղելով. «Վար – ժապետ, խնդրում եմ որ այս վկայակա – նին հետ ձեր աշխատանքն էլ ինձի չնոր – հէիք »։··։

Լէօ, այս անակնկալէն ընդոստ երեսիս նայեցաւ ժպտօրէն, ակնոցները չտկց քիթին վրայ ու դնչամօրուսը կնճռոտա – ցընելով. «Ա՛հ, ահա, տալիս եմ քեզի դր– չանուն, մաղթելով որ չարունակես դործս» յուզուած ձայնով մը ըսաւ մեծ – հոգի մարդը։ Կրկին որոտընդոստ ծափա– հարութիւններ, ուր կը լսուէին. «կեցցէ՛ փոքր Լէօն, կեցցէ նոր Աւագեալ Բարա – խանեանը »։··։ Սրահին ճիշդ կեդրոնը 10 պարապ աթոռներ յատկացուած էին վը– կայեալներու համար՝ չրջանակուած ճե – մարանի ամբողջ ուսուցչական կազմին, ուր մենք՝ աշակերտական դրասեղանները այլեւս ձդած, հոն՝ ուսուցչական դասին հետ պատուաւորուեցանք։ Կարդով կան – չուեցան միւս դասընկերներս ալ՝ քա– լաւ, լաւ եւ միշտ տիպղոսներով։ Ամէ – նէն եաքը՝ Սահակ Թորոսեան, Փարպեցի, երբ կ'ընդունէր վկայականը, Լէօ զայն ջատագովեց մասնաւոր տիպղոսներով – սելով. «Դաւիթ Անյաղթի պէս բեմբա – ասց ,քալ հռետորն ու ճարտասանը բեմ եմ հրաւիրում հրաժեշտի ողջոյնը ասելու իր ընկերների կողմից »։

Ցիրաւի՝ Սահակ իր կուռ խօսքերով ճերմակերես հանեց մեզ, որ քիչ մը կը կաղայինք ճարտասանութեան մարվին մէջ։ Կոմիտաս նշան ըրաւ երդչախում – բին դերմանական ուսանողական երգը երդելու, որմէ ետք հանդէսը աւարտեցաւ Գարեգին Վարդապետի«Հուսկ բանքով» ու կաթողիկոսական Փոխանորդի « Հայր Մեր»ովը, վերջօրհնէքը տալով ներկանե– րուն, « Օրհնեալ եղերուք ի չնորհս Սուրբ Հոգւոյն, երթայք ի խաղաղութիւն եւ Տէր Ցիսուս եղիցի ընդ ձեզ, ընդ ամե – նեսեանդ» ըսելով փակուեցաւ հանդէսը։ Ողջագուրուելով աշակերտակիցներով՝ առաջնորդուեցանք Տեսչարանը, ուր մաս– նաւոր ճաշի նստանք ուսուցչական կազ – մին հետ։

Ճաշը տխուր էր եւ յուզիչ։ Մեր վեր – ջին ճաշն էր այն հաստատութեան մէջ, ուր տասը երկար տարիներ դաստիարակ– ուեցանք եւ ուսանեցանք։ Ամէնքս ալ ու – ռախ էինք, որ պիտի ցրուէինք չորս կող– մերը։ Ամէնքս ալ կը զգայինք, որ մեր կեանքի նոր շրջան մը կը սկսէր։ Ամէնքս ալ կը մտածէինք, թէ ինչ պիտի ըլլայ մեր ապագան։ Ամէնքս ալ կը զգայինք, որ մեր կեանքի նոր շրջան մը կը սկսէր։ Ամէնքս ալ կը մտածէինք, թէ ինչ պիտի ըլլայ մեր ապագան։

Ճաշէն ետք, ամէնքս ալ ուրախ տրա– մադրութեան մէջ, ուսուցչական կազմին հետ, ուղղուեցանք Ս. Աթոռ, ուր Տ. Գարե– գին Վրդ. Յովսէփեանց, որ ներկայ էր հան– դէսին, ընդունելութիւն մը պիտի ընէր մեզ։ Ընդունելութիւնը տեղի ունեցաւ Ս. Աթոռի ներքին սրահներէն մէկուն մէջ։ Ամէնքս ալ ներս մտանք, ամէնքս ալ տեղ գտանք։ Ամէնքս ալ լռութեան մատնուած էինք։ Ամէնքս ալ կը սպասէինք։ Ամէնքս ալ կը մտածէինք։ Ամէնքս ալ կը զգայինք, որ մեր կեանքի նոր շրջան մը կը սկսէր։ Ամէնքս ալ կը մտածէինք, թէ ինչ պիտի ըլլայ մեր ապագան։

Ամէնքս ալ կը զգայինք, որ մեր կեանքի նոր շրջան մը կը սկսէր։ Ամէնքս ալ կը մտածէինք, թէ ինչ պիտի ըլլայ մեր ապագան։

Ամէնքս ալ կը զգայինք, որ մեր կեանքի նոր շրջան մը կը սկսէր։ Ամէնքս ալ կը մտածէինք, թէ ինչ պիտի ըլլայ մեր ապագան։

(Շար.)

ՄՈՐԷՆ ԴԱԲԻԿԵԱՆ

ԱԱՌԱ-ԱԸՐԱԱ

(ՊԱՏԿԵՐ)

— Ա՛յ մարդ, սովորականի նման ասաց Նունան մի դիշեր անկողնում Մամոյին, էապէս չէ կարելի, երեխաները հալուեցին ու մաշուեցին. ծծից աղջիկը երեք օր է՝ տանջւում է, պէտք է ճար անել, մի ջուալ ալիւր դտնել ··· Գնա պարտք վերցուր, փոխ առ. մի բան արա։

— Նունա, ես ո՞ւմ դուռն երթամ, հի– մի ամէն մարդ իր դլուխն է մոռացել, հաց ու ալիւր ունեցողների սրտում էլ ոչ խիղճ է մնացել, ոչ դութ։ Երեք հարիւր դուրուշ կանխիկ փող է պահանջում Հա– ճի Աբդալը, երեք ոչխար չունեմ, երեք փայտուն ոսկին ես ո՞րտեղից դտնեմ ···

— Ջեմ հասկանում, թէ էդ դուք ի՞նչ – պէս մարդ էք, տղամարդու չնորհք չկա՞յ ձեր մէջ, դութ հոգի չունի՞ք։ Դուն ի՞նչ– պէս դարդակ տուն դարձար դիշերս, քանի որ դիտէիր, թէ երեխաներդ էրկմ իրիկ– ուանից քաղցած են քնել։ Ամբողջ օրը ինձ քցեցին — քաղցած ենք — դոռալով։

— Օ՛ֆ, ասաց սրտի խորքերից հառա– չելով Մամօն։

— « Օֆով» չեն կշտանում երեխանե – րը, այ մարդ, դնա դլուխդ ծախէ, ճա – րէ, դտիր ···

Մամօն անմռունչ հառաչում էր– լեղուն չէր չարժւում, որ պատասխաներ։ Նու– նայի ծծի երեխան մինչեւ լոյս անդադար նֆում էր եւ երբեմն երբեմն տարօրինակ ձայներ հանում։ Երեխայի տանջանքը մայրը նկատելով՝ բարձրացաւ, որքան աշխատեց ծիծ տալ, հնար չեղաւ։ Լու – սադէմին նֆաց, ու հանդեցաւ, Նունան կատաղութիւնից չէր իմանում ինչ անել։ Նա չէր արտասւում, նրա աչքերը կար – մըրել, արիւնով էին լցուել։ Այդ նկա – տելով Մամօն՝ բոլորովին մոլորուեց։ Իսման ծնողքների հետ վեր էր կացել ու սկսել սովորականի նման տուն, դուռ մաքրել։ Ցանկարծ ներս մտաւ խեղճ ադ– ջիկը մի քսակ ձեռքին։ Նունան խնդոյն ճանաչեց էօմէրի քսակը ու դոռաց.

— Մայրիկ, բակումը դցած էր, աւելե– լիս գտայ։

— Սուտ ես ասում, կատաղած դէմքի մհաններդ ծրմռելով վրայ հասաւ Նունան եւ Իսմայի ձեռքից առաւ քսակը։

— Վ'Ալլահ, մայրիկ հնաեղ ընկած էր, ասաց թշուառ աղջիկը լացակումած։

Մինչեւ որ Նունան կը մտածէր, որ քը– սակը Էօմէրը նպատակով կարող էր ձը – դած լինել՝ ամուսինը վրայ պրծաւ, քը – սակը կնոջ ձեռքից առաւ, բերանը բացեց ու մինչի ոսկի լիրաները դարտակեց բու – ռը։ Այս ադմուկից զարթեցաւ Սուլօն ու սկսեց լալ, կանչել։

— Մայրիկ քաղցած եմ, Նունա սոված եմ ···

Մամօն իսկոյն մի կէս ոսկիանոց առաւ, մնացեալը քսակը լցնելով՝ վայր ձդեց կնոջ առների տակ ու վազեց դէպի փու – ռը։ Բակից անցնելիս անդրալի կերպով անբաժան կացինն առաւ ուսը, այնպէս դուրս եկաւ տանից։

Այդ օրերը մէկ երկու փուռի հացը մի քանի անդամ սոված ամբոխը աւարի տը– ւած լինելով, բոլոր փռոչիներն էլ բաց չէին թողնում իրանց փուռերի մեծ մեծ փեղկերը եւ դռները, այլ չինել էին տը– ւել այդ փեղկերի վրայ մարդու դլուխ մտնելու չափ փեղկիկներ, որտեղից ըս– տանում էին նախ փողը եւ ապա հացը դուրս էին տալիս։ Փուռերի մեծ մասի տէրերը ալիւր չունէին, բայց եւ Հաճի Աբդալի առաջարկած պայմաններն էլ յա– մառած չէին ընդունել եւ փուռերը փակ – ուել էին, այնպէս որ մնացեալ փուռերը դիշեր ցերեկ հաց եփելով՝ դարձեալ բաւականութիւն չէին կարողանում տալ ժողովրդի պահանջին։ Ամէն ժամանակ ահագին բազմութիւն հաւաքուած էր լի – նում փուռերի դրան առաջ, եւ կանխիկ փողերը ձեռքերում հերթով, կռուով, դորդռալով հացիս կարողանում էին դնել ամէնօրեայ հացը։

Մամօն ժողովրդին հրելով, հրմշտակե – լով հացիս մօտեցաւ փռի փեղկին ու կէս ոսկին երկընցնելով ասաց.

— Ուստա, չտապիր, հինդ հոխա հաց տուր, տանն երեխաները սոված կսպոր – ուեցին։

— Ա՛յ ապա, այս ոսկին կեղծ կը լինի, ասաց փռնչին փայտահատի դէմքը մի լաւ դննելով։ Դու մի քիչ համբերէ. թող տուէք։

— Ուստա մի հոխա հաց ,— եւ մի ուրիշը թաչկինակը երկնցուց հացադոր – ծին, որը թաչկինակի ծայրը բանալով՝ փողերը համրեց ու ասաց.

— Ա՛յ մարդ, այստեղ երկու դուրուչ մի հաց կայ, հիմի հոխան իննսուն փարա է, տասը փարա էլ տուր։

— Ուստա չունեմ, քիչ պակաս տուր։

— Հիմի ես հացն ի՞նչպէս կտրեմ, ես ի՞նչպէս կշռեմ, առ փողերդ։

— Տուէք, տուէք։

— Ախար, ուստա, քեզ ասի տանը սո – ված կոտորւում են երեխաները, այս մարդու տասը փարան էլ իմ հաշուից բա – տուէք։

— Ա՛յ մարդ, քիչ սպասէ, ուստան հիմի վայր կը դայ ու կը կշռէ քու ոսկին։ Տը – ւէք, տուէք։

ԱՏՐՊԵՏ

(9 Շար.)

ՎՈՑՍԱՓ
ՅԱԳՆՎՀԱՏՆԻ

Նայելն չէ որ ես չէ ասելու դի- տեր ես Հասան, ես: Իսկ, Իսկ, ասում ես ճիշտ է, ասում ես ինչ- որ բան կա այդ մասին, բայց ես չեմ ուզում խոսել այդ մասին, ես ուզում եմ խոսել ուրիշ բանի մասին, օրինակ՝ ես ուզում եմ խոսել այն մասին, թե ինչպես ես ես

Այրի Տիկին Վահան Ունճեան, Տէր եւ Տիկին Աբէլ Համբարձումեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Յովսէփեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆի

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 24ին, իր բնակարանը, 77 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Հինգշաբթի (Հոկտ. 27) առաւօտ ժամը 8·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն – Փարիզիէնի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սարգիս Առաքելեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգիստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Տէր եւ Տիկին Գարեգին Յովսէփեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կուզուկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Հոկտ. 30ին) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ մօր եւ մեծ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ԿՈՒԶՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ, ինչպէս նաեւ Յովսէփեան եւ Կուզուկեան գերդաստանին համայն ննջեցելոց յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Այս տխուր առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն յիսուն Ֆր. Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, յիսուն Ֆր. Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Այրի Տիկին Վ. Կիրակոսեան եւ Կիրակոսեան, Երեւանեան, Սարաֆեան ու Միրիճեան ընտանիքները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ համայն ննջեցելոց յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Ազնիւ Գազազեանէ երեսուն Ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի նորոք հանգուցեալ Հռիփսիմէ Մատթէոսեանի յիշատակին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սարսէլ – Առնուվիլի Նոր Սերունդը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Մառի Օննիկ Կարապետեանէն փոխան ծաղկեպսակի քսան Ֆր., իրեն սիրեցեալ բարեկամուհիին Տիկ. Էլմօն Կ. Երանեանի յիշատակին :

×

ՏԷՍԻՆ.— Ողբ. Սարգիս Առաքելեանի մահուան առթիւ Կ. Խաչի մասն. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Ստեփան Պառաւեանէ (Առնուվիլ) յիսուն Ֆր. Կապ. Խաչի կայանին : Տէր եւ Տիկին Գարաճեանէ (Փարիզ) իրենց խնամիին մահուան տխուր առթիւ երեսուն Տէսինի դպրոցին : Տէր եւ Տիկին Զերոնեանէ քսան Կապ. Խաչի կայանին : Տէր եւ Տիկին Հ. Թաշճեան կը նուիրեն Տէսինի դպրոցին քսան Ֆր. ընկերներ Սարգիս Առաքելեանի, եւ Գէորգ Հալաճեանի յիշատակին :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւմէճեանէ յիսուն Ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի Սարգիս Առաքելեանի ու Վարդգէս Տիլանեանի կսկծալի մահերուն առթիւ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Սէն Շամոնէն.— Պ. Աստուր Մերտինեան ողբ. Սարգիս Առաքելեանի մահուան առթիւ կը նուիրէ տասը Ֆր. Մշակոյթի Տան :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն եւ իր ընկերները, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, Կապ. Խաչը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը կ'ողբան ընկեր ՀԱՄԲԻԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆի եղերական մահը եւ իրենց վշտակցութիւնը կը յայտնեն իր ընտանեկան պարագաներուն, այս տխուր առթիւ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն փոխան ծաղկեպսակի յիսուն Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան :

ԱՅՑ ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ

Երեքշաբթի առաւօտ, Նոյեմբեր մէկին, ժամը 10·30ին :

Այց մը կազմակերպուած է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ Փէր – Լաշէզ, Անդրանիկի, Ահարոնեանի, Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ. Միսաքեանի շիրիմներուն :

Հաւաքուիլ գերեզմանատան դրան առջեւ ժամը 10·15ին : (Մեթրօ Կամպեթա) :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

ԿՈՉ

ՏԻՎՐԻԿԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅ ՀԱՅԱԲՆԱԿ ԳԵՂԵՐՈՒ ՎԵՐԱՊՐՈՂ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Խումբ մը Տիվրիկցիներ, քաղաքէն ու գեղերէն, ժողով գումարելով Մարսէյլի մէջ, յանձնախումբ մը կազմեցին, շրջանի նահատակներուն ու հայրենիքին յիշատակը համեստ հատորով մը պատմութեան յանձնելու համար : Այս առթիւ բոլորիդ բարոյական ու նիւթական աջակցութիւնը կը խնդրուի, ղրկելով ձեր ծընընդավայրերուն շուրջ մանրամասն տեղեկութիւններ, ջարդերու նկարագրութիւնը, ազգագրական նիւթեր, պատկերներ, նախընտրաբար երկրի տարազով, եթէ կան, բոլորիդ քաշածները եւ ի՞նչպէս ազատիլը՝ համառօտակի :

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

Յանձնախումբի հասցէն է .—

Y. ZARTARIAN
Villa Erévan
Avenue Rampal, St. Julien
13 — MARSEILLE (12e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արեւոյշներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Բիւ տ'Օպանեը :

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Յայդօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը ստիպողաբար պէտք ունի պարուսոյցի մը՝ հայկական եւ կովկասեան պարերու :

Դիմել՝

Mlle CHEREKDJIAN
ALM 47.00 Poste 36-08

Ժամը 9էն 17 :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Դաշնակցութեան 76րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Շաբաթ (Հոկտեմբեր 29) ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս

6րդ քաղաքապետարանի սրահը PLACE SAINT-SULPICE

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (Ֆրանսերէն)
եւ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (հայերէն)

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին. — «ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը :

Արտասանութիւն.— ՏԻԿԻՆ ՍԵԴԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ Ընկ. ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Խօսնակ.— Լ. Աբրահամեան

Կէս գիշերէն ետք՝ խնջոյք՝ հայկական տոհմիկ պարեր, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ :

Մուտքը հինգ ֆրանք :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէի մէջ :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շ. Միսաքեան խումբին եւ Հ. Յ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան :

Մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Մարսէյլի շրջանի բոլոր խումբերուն :

Կը խօսի՝ Ընկ. Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Ուղերձ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական ճոխ եւ պատշաճ յայտագիր : Մասնակցութեամբ Օր. Ալիս Շահմիրեանի եւ Մարսէլ Տէրոյեանի :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Ազգ. Տան սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 5ին :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 13ին :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Բիւ ԺԷ, Սէն Լուի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Մ. ՄԻՐԶԷ

Ազգ. գեղջկական պարեր Տէսինի եւ Վիէնի Նոր Սերունդի միացեալ պարախումբին կողմէ :

Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք : Ճոխ պիւֆէ :

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բընակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նըպատակով : Հեռաձայնել 207–12–04, ամէն օր ժամը 20էն 21 :

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ղարակողեան Աւետիս Նշանի, ծնած 1922ին, Սվազցի, 1942ին Երեւանէն մեկնած է Կերջի ռազմաճակատ : Զորս քոյր ունի՝ Նուարդ : Ազնիւ, Արաքսեայ, Մանուշակ : Լուր ունեցողները գրել՝

Mr. TCHAVOUCHIAN
18, Rue de Verrières
92 - BAGNEUX — FRANCE

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները անխտիր : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Շատ կարեւոր օրակարգ : Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ : Բացականները նկատի պիտի առնուին :

ՓԱՐԻԶ.—Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Զ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 28 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10749

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.749

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Տասը տարի առաջ, 1956 Հոկտեմբերի վերջին շաբթուն Հունգարիոյ մայրաքաղաքը թատր կը հանդիսանար յեղափոխական աննախընթաց շարժումի մը, որ խոր արձագանգ պիտի գտնէր աշխարհի ամէն կողմը, ամբողջ երկու շաբաթ յուզումի ալիքներ եւ յոյսի սարսուռներ բարձրացնելով ազատատենչ մարդոց եւ ժողովուրդներու հոգիներուն մէջ :

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին արեւելեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի կարգ մը երկիրներուն պէս Հունգարիա եւս պիտի իյնար կարմիր դօտիի շրջագիծին մէջ :

Համայնավար կուսակցութեան մենատիրական վարչաձեւին տակ ջնջուած էր ամէն ազատութիւն : Հազարաւոր մարդիկ կը ձերբակալուէին ու կ'աքսորուէին առանց դատ – դատաստանի : Նոյնիսկ վեթերան համայնավարներ զերծ չէին մնար հալածանքէ :

Գերմանիոյ (Պերլին) եւ Լեհաստանի (Փոզնան) մէջ տեղի ունեցած ժողովրդական տարերային պոռթկումները անխըղճօրէն խեղդուած էին արեան մէջ :

Կոմուլքայի ձեռք բերած յաջողութիւնը Լեհաստանի մէջ դօտեպնդած էր Հունգարացիները, որոնք կը յուսային միեւնոյն ազատութիւնները ապահովել իրենց երկրին համար :

Քաջալերուած Լեհաստանի օրինակէն, Փեշթայի ազատատենչ բնակիչները, առաջնորդութեամբ երիտասարդութեան, մանաւանդ համալսարանական երկսեռ ուսանողներու, խաղաղ ցոյց մը կազմակերպեցին մայրաքաքաքի փողոցներուն մէջ :

Ցուցարարները կ'երգէին Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան ժառանգ ձգած քայլերգը՝ Մարսէյեէզը, — խորհրդանշան ազատութեան՝ ազատազուրկ բոլոր ժողովուրդներու համար :

« Խելագարուած ամբոխ»ները առաջին առթիւ յարձակեցան «հանճարափայլ»ի արձանին վրայ, կտոր կտոր ըրին զայն եւ գլուխը քաշկռտեցին փողոցներու մէջ, յիշեցնելով Փարիզցիներու խոյանքը Պաստիլի վրայ : Այս վերջինին պէս Սթալինն ալ մարմնացումն էր անարդ բռնակալութեան :

Բոլշեւիկ զինուորներ միջամտեցին՝ հրասայլերով ու դնդացիրներով զսպելու համար յանուն ազատութեան մղուած ըմբոստական շարժումը :

Մոսկուա սարսափահար՝ Հունգարիոյ մայրաքաղաքը փութացուց իր ծանր հրետանիները, Միկոյեանն ու Սուսլովը, կացութիւնը փրկելու համար :

Ապստամբները պահ մը տարին յաղթանակը եւ ամբողջ չորս օր իրենց ձեռքին մէջ պահեցին իշխանութիւնը : Գաւառի մէջ ալ խլրտումներ ծայր տուին, մտահոգելով Կրեմլինի վարիչները, որոնք դէպի Հունգարիա ճամբայ հանեցին մեծ թիւով զինուորներ Խ. Միութենէն, Ռումանիայէն եւ Չեխոսլովաքիայէն :

Այս օգնական ուժերով զօրացած՝ Նոյեմբեր չորսի այդածագին կարմիր բանակը ընդհանուր յարձակողականի անցաւ եւ անլուր վայրագութեամբ զսպեց հունգարացի հայրենասէրներու ազատագրական շարժումը :

« Ազատ աշխարհը», որուն կը դիմէին օրհասական եւ անհաւասար կռիւ մղող ապստամբներու վարիչները օգնութիւն խնդրելով, լուռ ականատես կը մնար : Հազարաւոր անմեղներ կը զոհուէին իբրեւ ողջակէզ ազատութեան բագինին վրայ :

Ի՞նչ կը պահանջէին Հունգարիոյ ապստամբները եւ ի՞նչ ստացան :

Ա) Կը պահանջէին կարմիր բանակի հեռացումը երկրէն : 1957ին կնքուած համաձայնութեամբ, խորհրդային զինուորները կը մնան Հունգարիա, ուր այսօր անոնց թիւը կը հասնի ութսուն հազարի :

Բ) Կը պահանջէին վերացում միակ կուսակցութեան դրութեան :

Գ) Ազատութիւն քաղաքական այլ կուսակցութիւններ կազմակերպուելու :

Դ) Ընտրութեանց ազատութիւն : Կուսակցութեան մեծ ու փոքր բոլոր վարիչներու ընտրութիւնը՝ դաղտնի քուէարկութեամբ :

Այս պահանջներէն ո՛չ մէկը իրագործուած է ցարդ : Բացի համայնավարներէ ուրիշ քաղաքական կուսակցութիւններ արգիլուած են : Ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան կոմկուսի ներկայացուցած միակ ցանկին վրայ եւ թեկնածուները կ'ընտրուին քուէներու հարիւրին 99·75ով :

Այսօր, տասը տարի ետք, Խրուշչեւի « խաղաղ համակեցութեան » քաղաքականութիւնը որոշ մեղմացում առաջ բերած է արբանեակ երկիրներու մէջ :

Սակայն ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը չի գործադրուիր տակաւին Կրեմլինի մականին ենթակայ երկիրներու մէջ, որոնք ակնդէտ կը սպասեն իրենց ազատագրութեան :

1921 Փետրուար 18ին Հայաստանի ազատատենչ հայրենակսէրներն էին, որ առաջինը եղան ապստամբութեան դրօշը բարձրացնել կարմիր բռնակալութեան դէմ :

Հայերէն 35 տարի ետք նոյն փորձը կատարեցին Հունգարիոյ հայրենասէրները :

Երկու պարագաներուն ալ արտաքին աշխարհը անտարբեր հանդիսատես միայն եղաւ, իրենց բախտին ձգելով յանուն ազատութեան խիզախօրէն ընդվզող բազմութիւնները :

Սակայն բռնակալութիւնները յաւիտենական չեն :

Ազատութեան արշալոյսը անկասկած պիտի ծագի ի վերջոյ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆ ՎԻԷԹՆԱՄ ԳՆԱՑ

ՄԱՆԻՅԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Ամերիկեան դաղտնի սպասարկութիւնները կատարեալ դաղտնապահութեամբ կրցած էին պատրաստել նախագահ Ճոնսընի ճամբորդութիւնը՝ Վիէթնամ :

« Ֆիկառոյի» թղթակիցը որ կրցած է ուրիշ լրագրողներու կարգին ընկերանալ նախագահին չի ծածկեր իր հիացումը ճամբորդութեան կազմակերպութեան բոլոր մանրամասնութեանց վրայ :

Օդանաւին մէջ միայն հաղորդուած է որ որոշուած է հարաւային Վիէթնամի Քամ Ռանհ կայանը իջնել, երկրին ամէնէն ապահով վայրը :

Ճոնսընի օդանաւը կը հասնի Վիէթնամ ժամը 16·30ին, երբ կ'իջնէ փողը կը հընչէ նախագահին նախասիրած քայլերգը՝ « Թեքսասի դեղին վարդը »:

Նախագահը շատ յուզուած է, եկած է ամերիկացի զինուորները քաջալերելու եւ ապահովութիւն տալու տեղացիներուն թէ Միացեալ Նահանգները զիրենք պիտի չլքեն :

Երեք ժամ ետք, Օդանաւը ետ կը տանի, դէպի Մանիյլ — նախագահն ու հետեւորները : 24 ժամ հանդստանալէ ետք, Ուրբաթ օր, կը հասնի Պանքոք :

Ամերիկեան մամուլը ընդհ. ձեւով դժգոհ է Մանիյլի յայտարարութենէն : Կը սպասէին որ այնպիսի բովանդակութիւն մը ունենար որ «հոգեբանական ազդեցութիւն » ունենար : Իրականին մէջ, յայտարարութիւնը ոչ մէկուն գոհացում տըւած է : «Թայմզ» խմբագրականով մը կը մեղադրէ որ զեկոյցին մէջ կը պահուի այն հին պայմանը որ նախ Հանոյ պէտք է տեղի տայ, պայման մը, որ հիմնուած է այն համոզումին վրայ որ նախ հիւսիսային Վիէթնամը եղած է յարձակողը : Ամերիկեան թերթը կը շեշտէ. — «Զեկոյցի մը մէջ որ սահմանուած է Հանոյը մըղել որ հաշտութիւն փնտռէ, յարձակում բառին վրայ ծանրանալը կը յանդի պարզապէս աւելի դժուարացնելու եւ ոչ թէ դիւրացնելու խաղաղութեան որեւէ փորձ »:

Խմբագրականին մէջ կը յիշուի նաեւ թէ զեկոյցը ոչ մէկ յիշատակութիւն կ'ընէ ընդհ. քարտուղար Ու Թանի առաջարկներուն, իսկ Պապին կոչը յիշելով կը թերանայ եւ չի յիշեր այդ կոչին այն պարբերութիւնը որ կը վերաբերէր ռմբակոծութիւններու դադրեցման :

Մոսկուայի մէջ, կառավարական պաշտօնաթերթը՝ «Իզվեստիա» կը գրէ թէ Մանիյլի զեկոյցը կը պահանջէ հիւսիսային Վիէթնամի անձատուութիւնը ամերիկեան պայմաններուն »:

Սայկոնի մէջ, Մանիյլի ժողովին եզրակացութիւնը ոչ մէկ անակնկալ պատճառած է : Տիրող տպաւորութիւնն այն է թէ պատերազմը պիտի շարունակուի եւ հաւանաբար աւելի ծաւալ ստանայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԹՐՈՅԻ Ուրբաթ օրուան գործադուլը, որու առաջքը կարելի չեղաւ առնել, զգալի կերպով պիտի խանգարէ Փարիզի երթեւեկը : Հանրակառքերը պիտի բանին, բայց պարզ է որ խճողումը մեծ պիտի ըլլայ :

ԱՆԳԼԻՈՅ Պահպանողականները բանաձեւ մը ներկայացուցած են Երեսփոխանական ժողովին, ուր կը դատապարտեն բրիտանական կառավարութիւնը Ճիպրալթարի հարցին առթիւ բռնած դիրքին համար :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, չին ուսանողները փորձած են ծաղկեպսակ մը զետեղել ըՍթալինի գերեզմանին վրայ, հետեւեալ վերտառութեամբ «Չինաստանի Հանրապետութեան եւ Մոսկուայի չին ուսանողներուն մեծ պարագլուխին եւ դաստիարակին : Լենինի մտածողութեան մեծ շարունակողին՝ Սթալինի » : Ռուսերը անհանդուրժելի գրգռութիւն մը կը նկատեն Չինացիներու այս ցոյցերը, խորհրդային հողին վրայ :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ կազմակերպութեան Խորհուրդը իր հերթական նիստին մէջ երկու կարեւոր որոշումներ տուաւ : Նախ վերջնականապէս որոշուեցաւ Պրիւսէլ փոխադրել կազմակերպութեան կեդրոնատեղին : Միւս կողմէ, որոշուեցաւ նաեւ որ Գերմանիոյ Ֆրանսական զօրքին համար բանակցութիւններ տարուին Ֆրանսական եւ դաշնակից հրամանատարութեանց միջեւ :

ՄԻԼԱՆՈՅԻ Իլ Ճիոյնոյի համաձայն Պոդգորնի եւ Կոսիգին Իտալիա պիտի այցելեն Մարտէն առաջ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ ի մօտոյ կը բացուի տեղեկատուութեան սուրիական գործակալութիւն մը որ մասնաճիւղեր ալ պիտի ունենայ արաբական այլ մայրաքաղաքներու մէջ : Ընդհ. տնօրէնը յայտարարած է այս առթիւ թէ մամուլի այս նոր գործակալութիւնը «սուրիական յեղափոխութեան աչքը, ականջը եւ բանբերը պիտի ըլլայ »:

ՊԱՐՍԻՑ Շահը իր ծննդեան 47րդ տարեդարձին առթիւ ներում շնորհեց եօթանասուն դատապարտեալներու, որոնց ութը՝ քաղաքական : Կարգ մը անպաշտօն աղբիւրներու համաձայն մեծ վիրաբուժ մը Թեհրան կ'երթայ այս օրերս գործողութեան ենթարկելու համար Պարսից Շահը որ քանսեր ունի : Լուրը ստոյգ չէ :

ԻՐԱՔԻ Հանրապետութեան նախագահը՝ Զօր. Արէֆ Մուսուլ մեկնած է, ուր պիտի այցելէ երկրին քրտական շրջանը :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ինթրա Պէնքի վարչական խորհուրդի նախագահ ընտրուած է Նաճիք Սալհա, երեսփոխան եւ նախկին նախարար :

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ հաւաքուած են քանսերի աշխարհի մեծագոյն մասնագէտները, որոնք միաձայնութեամբ այն եզրակացութեան յանդեցան թէ սիկարէթը ամէնէն վնասակար տարրն է թոքերու քանսերի համար : Միջոցներ կ'ուզեն ձեռք առնել որ մարդիկ քիչ ծխեն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՍՆՕՐԵԱԿԸ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՐԱԿԱ.— Սեպտեմբեր 17 – 26 Հայաստանի մէջ տօնուեցաւ Չեխոսլովաքիոյ արուեստի տասնօրեակը : Տասնօրեակի օրերուն Հայաստանի մէջ ունեցած են բազմաթիւ ելոյթներ, երգի պարի (Սըլուկ) խումբը, նաեւ ճազային նուագախումբը՝ ղեկավարութեամբ Կուսթավ Պրոմի եւ Էստրատային նուագախումբը՝ ղեկավարութեամբ Կարլ Տուպայի,— այս ելոյթները տեղի ունեցած են Կոնսերվատորիայի համերգային դահլիճին մէջ, Կոմպոզիտորներու տունը եւ տասնօրեակի հանդիսաւոր բացումը եղած է Սեպտեմբեր 17ին Հայֆիլհարմոնիայի համերգային մեծ դահլիճին մէջ :

Հիւրերը այցելած են Երեւանէն ետք Լենինական, Դիլիջան, Սեւան, Էջմիածին, Կիրովական եւ Եղեգնաձոր :

Այս ամսու 20էն սկսեալ կը շարունակուի Չեխոսլովաքիոյ մէջ Հայաստանի Մշակոյթի Տասնօրեակը մինչեւ 30 եւ ելոյթներ պիտի տեղի ունենան Պրակա, Պրնօ – Պրատիսլավա, Քարլսպատ կամ Քարլովիվարի, Բրիպրամ, Ռաքնովիք, Քութնա Հօրա եւ ուրիշ գիւղաքաղաքներ :

Հոկտեմբեր 17ին մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Պրակայի օդակայանը, ողջունելու համար հայ հիւրերը : Օդակայանը զարդարուած էր Չեխական եւ Խորհ. Հայաստանի դրօշակներով, եւ մեծ գիրերով գրուած էր պաստառի մը վրայ, հայերէն եւ չեխերէն Պրակա ողջունում է հայ բարեկամներին : Ողջունելու եկած էին բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, ներքին նախարարը, բարձրաստիճան զինուորականները եւ սովետական դեսպանատան պաշտօնեաներ : Հայաստանի պատուիրակութեան ղեկավարն էր Հայաստանի նախկին կրթական նախարար Խաչատուրեանը ընկերակցութեամբ գեներալ Լէյտեանտ Սարգիս Մարտիրոսեանի :

Տասնօրեակի օրերին Չեխոսլովակիոյ մէջ ելոյթներ պիտի ունենան Հայաստանի երաժշտութեան վարպետները, կոմպոզիտոր Առնօ Պապաջանեան, կոմպոզիտոր Աղեքսանտր Յարութիւնեան եւ երգիչ – երգչուհիներ, Տաթեւիկ Սազանտարեան, Լուսին Զաքարեան, Արդար Այտինեան, Ա. Կարապետեան եւ երիտասարդ ջութակահար Ռուբէն Ահարոնեան : Կամերային նուագախումբը ղեկավարութեամբ՝ Զարեհ Սահակեանցի, Պոլետեխնիկական ինստիտուտի կամերային խումբը ղեկավարութեամբ՝ Սարգիս Աղաջանեանի, պարի խումբը՝ ղեկավարութեամբ Օ. Մանուկեանի եւ ճազային նուագախումբը ղեկավարութեամբ՝ Ռոպէրթ Ամիրճանեանի :

Աւելի մանրամասնութիւններ՝ յաջորդով :

ՎԱՌՈՅԵԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԻՆԴԼԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՒԹԻՒ)

—o—

Մեր ազգային դպրոցը եւ մանկավարժութիւնը շատ երախտաւորներ ունեցած են: Անոնց չարքին կը պատկանի Պոլսահայ մանկավարժ Յովհաննէս Հինդլեան :

Ծնած է 1866ին, Սկիւտար: Նախնական կրթութիւնը ստացած է Ներսէսեան – Մաքրուհեանի, այնուհետեւ՝ Ռեթէոս Պէրպէրեանի հիմնած վարժարաններուն մէջ, ուր ցոյց տուած է փայլուն ընդունակութիւն՝ մայրենի լեզուի, գրական – նուիրեան եւ օսար լեզուներու մարզերուն մէջ :

1882ին կը ստանայ «Պահակաւոր ի դըպրութիւնս» վկայականը :

Նկատի ունենալով օրուան քաղաքական ծանր կացութիւնը եւ հայ ուսուցիչին աննախանձելի վիճակը, Հինդլեանի ծնողքը չուզեր որ Յովհաննէս նուիրուի ուսուցչութեան գործին: Սակայն հակառակը կատարուեցաւ :

Հինդլեանի մանկավարժական գործունէութիւնը զուգադիպեցաւ այն չրջանին հետ, երբ 1878 – 1879ի ռուս – թրքական պատերազմէն ետք արեւմտահայութեան համար ստեղծուած էին դաժան պայմաններ :

Դասաւանդած է Հայոց լեզու, օսար լեզուներ, աշխարհագրութիւն, պատմութիւն եւ այլ նիւթեր՝ Կ. Պոլսոյ, Պէյիք-Թաշի դպրոցներուն մէջ. եղած է Օրթա-գիւղի վարժարանի տնօրէն :

1896ին կը մեկնի Զուիցերիա, ուսում – նասիրելու համար այդ երկրին դպրոցական գործին վիճակը, ուսուցման եղա – նակները եւ սկզբունքները: Այդ տարին – բուն Կ. Պոլսոյ մէջ տեղի կ'ունենայ Հա – միտի կազմակերպած մեծ ոճիրը՝ Հայե – րու զանգուածային կոտորածը, որմէ բախտի բերմով կ'ազատի :

1897ին կը վերադառնայ Կ. Պոլիս, ուր նոր ոգեւորութեամբ կը չարունակէ իր մանկավարժական գործունէութիւնը : Կը ստանձնէ Բերայի Թաղային վարժարանի տնօրէնին պաշտօնը: Ազգային վարչու – թեան յանձնարարութեամբ կը կազմէ մանկավարժական դասախօսութիւններու ծրագիր մը, զոր կը գործադրէ Ռոպերթ Քոլէճի եւ Բերայի մանկավարժական լը – սարանին մէջ :

Մանկավարժական եռանդուն աշխա – տանքը, մամուլի մէջ (« Մասիս », «Ա – րեւելք», «Բիւզանդիոն», «Ծաղիկ» եւն.) լոյս տեսած անոր ուշադրաւ յօդուածնե – րը, իրրեւ մանկավարժ անունի կը դար – ձընեն ղինք :

Կ'ըլլայ Ազգային Վարչութեան Ու – սումնական Մարմնոյն անդամ, Ազգային Ժողովի երեսփոխան, Պոլսոյ Յառաջդի – մական Միութեան նախագահ :

Բնաւորութեամբ դիւրաբորբոք, բայց ազնիւ եւ ճշմարտասէր, չէ կրցած զոր – ծակցիլ եւ հաչտուիլ այն հոգաբարձու – ներուն հետ, « որոնց հասկացողութեան սահմանէն դուրս կ'իյնար դպրոցական գործը » :

Օսար եւ կարգ մը հայ մանկավարժնե – րու հետեւողութեամբ, Հինդլեան կ'որո – շէ հիմնել մասնաւոր «նոր դպրոց» մը , որպէսզի աւելի ազատ կերպով գործադրէ իր փայփայած ուսուցման յառաջադէմ եղանակները եւ սկզբունքները : Իր վա – ղեմի բնկերոջ՝ մանկավարժ Գ. Մալաթ – եանի հետ այդ դպրոցը հիմնեց 1909ին : Դպրոցը գոյութիւն ունի մինչեւ այսօր : Հինդլեանի մահէն ետք (1950) դպրոցը կը ղեկավարէ անոր եղբայրը՝ Վ. Հինդլեան :

Բեղնաւոր եղած է Հինդլեանի մանկա – վարժական գրական վաստակը : Գրած է բազմաթիւ յօդուածներ, աշխատութիւն – ներ, կազմած է դասագիրքեր եւ ծրա – գիրներ , մշակած է դպրոցական կանո – նագրութիւններ : Այդ գործերուն մեծ մասը ամփոփուած են « Անկեղծ էջեր» չորս հատորնոց աշխատութեան մէջ :

Հինդլեան միշտ պաշտպանած է ման – կավարժական յառաջադէմ դաղափարնե – րը , հետեւողական պայքար մղած է հին դպրոցի որդեգրած ուսուցման քարացած եղանակներուն դէմ եւ անկեղծօրէն ձըգ – տած է լուրջ բարեկարգութիւններ մըտ – ցընել հայ դպրոցին մէջ :

Առանձնապէս գնահատելի են Հինդլեա – նի մխքերը մայրենի լեզուի եւ գրակա – նութեան, հայ ժողովուրդի պատմու – թեան , բացատրական ընթերցանու – թեան դասերու դասախարակչական ար – ժէքին մասին: Մայրենի նիւթերը ան կը դիտէր իրրեւ «մեծ կեդրոն՝ որմէ պիտի ճառագայթեն դասախարակին ուսուցման բարերար չառաւիղները »: Իր աշակերտ – ներուն միշտ ներչնչած է՝ երբէք չմոռ – նալ, որ հայ լեզուն կը պատկանի լեզ – ուաց առաջնակարգ խմբին: «Բառերովը՝ զոր պիտի գործածես, ոճովը՝ որով պի – տի արտայայտես, պիտի փայլեցնես ան – ձիդ վրայ ցեղիդ լեզուին աղնուականու – թիւնը, որ ազնուականութիւնն է ցեղիդ: Այդ պաշտելի լեզուդ անդադար պիտի մշակես՝ վերծանելով հին եւ նոր այն հա – րստնիր գրական արտադրութիւնները , որոնք փառքն են ազգիդ »:

Հինդլեան իր մանկավարժական գոր – ծունէութեամբ ու հայեացքներով անկեղ – ծօրէն ձգտած եւ սատարած է հայ դպրո – ցին յառաջդիմութեան գործին : Տոկոր – ուած էր հայրենասիրութեան զգացու – մով, անհուն սիրով ղէպի հայ մանուկին դաստիարակութեան ու կրթութեան վսեմ գործը :

Գ. ՆԱՋԻԿԵԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ՝ ԿՈՄԻՏԱՍԷՆ

—o—

(Դ. եւ վերջին մաս)

ՈՐԱԱՐՇԱԻ

Վաղ առաւօտուն գացինք Յովհաննէսեա – նենց, որոնք ուրախութեամբ ընդունե – ցան մեզ :

— « Երէկ իրիկուն հիացումով լսում էինք «Բարձր սարերը» , ըսաւ Տիկին Յովհաննիսեան, դրա համար էլ քեզ տես – նում եմ մի քիչ տխուր, աւելցուց :

— Ո՛չ, ըսաւ Կոմիտաս, էդ մի պարզ ձայնամարդութիւն էր որ արի ... :

Սամավարը կ'եռար ու նախաճաշէ եաք որոշուեցաւ «ձորաղնացութիւն մը ընել» Աղբրակներու անդունդը : Յովհաննիսեան հազաւ քթանէ մոխրագոյն որսորդական հագուստը, ալպեան բարձրավիզ կօշիկ – ները, կապեց փամփշտակալը, պայուսա – կը կռնակը անցուց եւ երկփող հրացանը առաւ ուսին : Ինծի ալ տուաւ միափող բարոպին մը՝ իբր պահեստի զէնք, պըղ – տիկ թռչուններու, — սարեակներու եւ ջրասարեակներու, արտոյտներու եւ մեղ – ուակը թռչուններու համար : Առաջեն ուսելիքներու պատրաստութենէ եաք՝ ա – նոնք կոմիտասի հետ տարբեր ճամբով մը պիտի իջնէին ձորը, մինչ մենք ճամպա – րեցինք որսալով ելլել մինչեւ Համբերդ : Եւ իջնելով ձորամէջը, որսորդական չու – նի ընկերակցութեամբ դեռափը քերելով՝ սկսանք վերելքը : Կաքաւները՝ առտուան չուրերնին խմած ձորն ի վեր կ'ելլէին կռկռալէն ղէպի վերի արտերը : Ցետս – մնաց զոյգ մը թուփի մը խորքը կը չա – ղակրատէր : Շունը անոնց հոտը առնելով նախ իր տիրոջը նայեցաւ, ապա չուրջա – նակի պտոյտ մը ընելով անցաւ անոնց կռնակը՝ սպասելով նչանին : « Ափորթ » պոռաց Յովհաննիսեան, կրակելով զոյգ փողերը : Երկու արիւնաթաթաւ ծանրա – մարմին թռչուններ դլխահակ վար կ'իյ – նային ոտքերնուս առջեւ , մինչ հրազէնի արձագանգը կը չարունակէր տակաւ ա – հաբեկել թեւաւոր բնակիչները ձորի զոյգ դառնթափերուն վրայ, ուր կաքաւներու ու վայրի աղաւնիներու երամները խելա – դար թռիչքներով ապրին անդին կը թըր – վըռային ու չրասարեակները սահմռկած կը կչկչային՝ մորենիներու թաւուտնե – րուն տակը պահուըտելով : Ձկուն մարմ – նով կղաքիս մը չրախոռոչէ մը՝ ելլելով կ'ոստոստէր ժայռէ ժայռ եւ անհաբեկած նապաստակ մը կարոսի թուփի մը եաե – ւէն, մաղնիսացած՝ չունչն ներկայութե – նէն, աչքերը չռած եւ երկու թաթերը բարձրացուցած՝ ականջները կը չարժէր ամէն ուղղութեամբ: Ես եւ Յովհաննիս – եան միանուագ կրակեցինք ու վազեցինք դէպի զարնուած կենդանին, որ արդէն բռնուած էր չանը սուր ակռաներուն մէջ:

ՀԱՄԲԵՐԴԸ

Առջեւնիս՝ բացաստանէ մը արդէն կ'ե – րեւային Համբերդի աւերակները: Բազ – մաւունի թափաւորներու ամարանոցն էր բարբարոսներու ձեռքով աւերուած : Ան – ցանք նեղ կիրճէ մը ու գտնուեցանք հի – նաւուրց դղեակին առջեւ, որ կը պար – զուէր վերը՝ երկու ձորաճիւղերու բաղ – ձրաղիր դարաւանդին անկիւնը : Հետուն կ'երեւային հովուական վրաններ, ուրկէ կը լսուէին դամբռ չուներու հաչոցն ու քիւրտ լաճերու ձայները ,— լօ՛ լօ՛ լօ՛ : Արտաքին եայլաներն էին, — արածա – վայրերը: Մեր գտնուած տեղէն վերելքը անկարելի էր տեսաձեւ ժայռերն ի վեր , ու նատանք քիչ մը հանգչելու : Յովհան – նիսեան ի տես աւերակներուն յիշեց իր մկկ պալատը, — մեծ տաղաչափու – թեամբ դրուած հրաչակերտը, «երկու հաղներգուները » վերտառութեամբ եւ ինծի գտնելով՝ « Դու իսկի յիչո՞ւմ ես երկու հազներգուների տուները »:

— « Այո, վարժապետ, ըսի, եթէ մի քիչ օդնէք ; Տարիներ առաջ լաւ դոց դի – տէի »:

— « Լաւ ուրեմն, հիմա յոտնկայ՝ փոխն ի փոխ արտասանենք գայն ի պա – տիւ աւերակներուն» ըսելով՝ ոտքի ելաւ, դլխարկը հանեց եւ ուղղաձիգ կեցած սկսաւ արտասանել բանաստեղծի երկիւ – ղածութեամբ եւ հայ մարդու յուզումով, մերթ ընդ մերթ ծածանելով իր սպիտա – կամազ առիւծանման բաշը Արաղածի հո – վերուն .

« Դարեր առաջ, կար բարձրաբերձ պա – րիսպներով մի դղեակ ,

«Հոյակապ էր, փառքն հասել էր մին – չեւ երկին կապուտակ»...

Մինչ ես ալ հետեւելով իրեն՝ մէջ ընդ մէջ արտասանեցի տուները՝ մեծ բաս – տեղծին օդնութեամբ : Ու լսեցինք , լա – յակումած աչքերով դիտելով հայրենի դղեակը , որ քերթուածի դղեակին պէս աւերակ եւ ամայի էր սեւ ճակատագրի անբիւն տակը կքած ...:

Կէս օրը անցած էր: Ոտքի ելանք վե – րադառնալու եւ ջանի մը չրասարեակներ խփելով հասանք Աղբրակներու ստորո – տը, ուր ընկուզենիներու թաւ չուքին տակ Կոմիտաս զրադած էր խէչափներ խորովելով թէժ կրակի վրայ, մինչ տի – կին Յովհաննիսեան կը տապիկը քանի մը տադեր, զորս Հրաչ բռնած էր զեհին լե – ճացած խոռոչներէն :

Յովհաննիսեան ցուցնելով նապաստակը Կոմիտասին .

— Ես մազան (ազանդեր) էլ քեղի հա – մար խփեցի» ըսաւ խնդալէն :

— Ա՛յ, ե՛ս էլ քեղի համար մազաններ եմ խորովում, պատասխանեց Կոմիտաս ցուցընելով դեռափեցիները :

Ձորի կանաչ սէղերուն վրայ փռուած քրտական մեծ կապերտի մը վրայ նըս – տանք ճաչելու՝ նախապէս Կոմիտասի « մազա »ները ճաչակելով, քիչ մը բիւ – րականի դինիի ընկերակցութեամբ , կա – տակելով ու խօսելով : Ցետ ճաչու, տաք ներկատուփս, էթիւտ մը ընելու՝ նիւթ ունենալով Մասիսը, եւ ելայ բարձրա – խօսեցին, խորհրդակցեցին , խորհեցին եւ ոչ մի հնար չգտնելով՝ մթնոլորտը անիծելով ու հայհոյելով ցրուեցին իրանց տները :

Նունան եւս գտնելիս իրան հետ տուն հրաւիրեց երեք չորս կին, որոնց հետ իւ – մէկի թողած քահլը վեր առած դուրս ե – կաւ եւ նոյն դիչերը բաժանեց այն փողը մօտ երկու – երեք հարիւր ամենաչքաւոր ընտանիքներէն, տան դլուխ մօտաւորապես մի արծաթ մէջիդ , որով կարելի էր ե – կու կամ երեք օրուայ պաչար դնել :

Երկու օր չարունակ վախուն եօթանա – սուն կին լցուում էին Սարայ, Ալայ – բէկի (քաղաքապետի)եւ ուրիշ պաշտօնական – ներին տներում, խնդրում , ապա – չում եւ ապերսում, որ բաց թողնեն իրանց ամուսիններին, որպէսզի ընտանիքով սո – ված չկոտրուին , բայց հնար չկրան : Նրանց անվերջ թախանձանքներից տեղ – եալ պատասխանում էին .

— Սպասեցէք, մինչեւ Իդարէ Մէջլիսը (նահանգի – վարչական ժողովը) հաւաք – ուի եւ իր զեկուցումը տայ :

Իսկ վարչական ժողովի անդամները չէ – ին դալիս առեւտ :

ԱՏՐՊԵՏ

(10 Շար.)

—o—

ՀԱՌԱ-ԽԸՐԽԱ

—o—

(ՊԱՏԿԵՐ)

Անդադար փռնչին առնում էր թաչվի – նակները եւ հայերը մէջը դնելով՝ դար – ձընում ափերին: Կիսատ փող ունեցողնե – րը պարտաւորուած էին սպասելու եւ ան – դադար դոռում, դոչում էին — Ուստա, հացը, ուստա հացը :

Փռնչին առանց ուշադրութիւն դարձնե – լու կրկնում էր — տուէք, տուէք ...

— Ուստա, դոռաց կատաղած Մամօն , ուստա, կէս ոսկիս, հացս, չուտ արա, տանն երեխաները կոտորուեցին ...

— Սպասէ, քիչ էլ սպասէ, տուէք, տը – ւէք ...

— Կեավո՛ւր, որքան պիտի սպասեմ, անհաւատ, չուտ արա, երեխաները կո – տորուեցին :

— Ես անհաւատ չեմ, ասաց ներսից փռնչին , քու ոսկիդ կասկածելի է. թէ չես ուզում սպասել, ետ առ, գնա : Տը – ւէք, տուէք :

— Անօրէն, այդ փողին ի՞նչ է եկել, որ պատճառ ես բռնում .

— Ուստա, հացս տուր, տասը փարայի պակաս տուր՝ երթամ :

— Կչռելու ժամանակ չունիմ, կ'ուզես տուր ամբողջ հոխայի գինը, թէ չէ՝ չը – կայ, ետ առ փողդ : Տուէք, տուէք :

— Տեսնո՞ւմ էք այս անհաւատներին , ինչպէս են տանջում մեզ, այս ինչ օրը մը – նաց Իսլամը, ասաց մի ծերունի կատա – ղած :

— Ուստա, կէս ոսկին, հացս, կեավուր չէ՞ս իմանում :

— Աւել պակաս խօսել պէտք չէ ... տը – ւէք, տուէք :

— Քու օրէնքդ, քու հաւատդ ... քեղ կռնակ եղող ազանների, էֆէնտիների ... դոռդոռալով , հայհոյելով փայտահատը սկսեց կացնով ջարդել փռի փեղկերը: Մի ակնթարթում բոլոր տախտակները փըչ – րեց, ժողովուրդը ներս խուժեց եւ ինչքան որ հաց կար՝ ցրուեց : Մամօն կատաղած մի քանի հարուածներ էլ իջեցրեց փռնչի – ներին, որոնք երկիւղից ներս մտան, ա – լիւրի ամբարի տակ թաղնուեցին , եւ մի պիրկ հաց չպակասած վազեց տուն :

Մամօյի օրինակին հետեւեց ամբոխը եւ մինչեւ ոստիկանութեան միջամտելը , մինչեւ փաչայի, էֆէնտիների եւ Հաճի Աբդալի օղնութեան հասնելն՝ այդ օրն հինդ – տասը փռի փեղկերը փշրուեցին և հացերը ցրուեցին :

Ալի էֆէնտու եւ Հաճի Աբդալի թա – խանձանքների համաձայն՝ փաչան խոհոյն քննութիւն նչանակել տուեց եւ այդ իրի – կուն բանտարկեցին փուռերի աւարի տը – ւողնեցից մօտ հարիւր չիսուն մարդ, ըս – կսած Թուում եւ Մամօյին :

Դ.

Մամօյին չէին թողել տուն, մինչեւ անդամ աղջիկը թաղելու, չընայելով որ դրա համար Սարայ էր գնացել թաղի ի – մամն (երէցը) ու Մուխտարը (թաղապե – տը): Մամօյի մեծ որդին իմամի հետ թաղել էր քրոջ: Նունան բորբոքուել էր, բաւական՝ չէր որ նրա խիղճը տանջում էր, — նա դլում էր, որ իր աղջիկը քաղ – ցին էր գոհ գնացել .— մարդու բանաար – կութիւնը նրան բոլորովին յուսահատե – ցըրել էր :

Մամօյի բացակայութիւնը մահ էր սպառնում եւ միւս զաւակներին : Նունան չկարողացաւ կրքերը զսպել, յետինքի (վերջալուսին) մի աման կերակուր ե – փեց եւ մի կտոր հաց էլ վեր առնելով՝ դիմեց դէպի Արեա . Ղուլուղի բանտը : Այնտեղ հաւաքուել էին մօտ չիսուն – վաթսուն կին, որոնցից ամէն մէկի ամու – սինը, եղբայրը, որդին այդ օրուայ փու – ռերի դռներում պատահած աւարառու – թեան համար բանտարկուել , նրանցից որը լաց էր լինում, որը ապերսում ,որը դորդոմում եւ սպառնում էր ոստիկաննե – րին: Դրանց մեծագոյն մասը սուված էին եւ դարատակ էլ եկել էին իրանց բան – տարկեալների մօտ, մնացեալներն էլ այնքան քիչ էին բերել, որ իրանց հարա – զատներին էլ չէր կշտացնիլ: Մինչեւ իրի – կուն այդ կինները խմբուած իրար հետ

ւանդակ, ուրկէ ձորամէջի լայն բացուածքէն կ'երեւային փառահեղ լեռները, ղեկէն մինչեւ Ա-րան ղոյզ ղազաթները, ղեկէդ մինչեւ Ա-կոռի անդունդը : Արարատեան դաշտը ծածկուած ըլլալով Համ-չէր երեւար, ծածկուած ըլլալով Համ-բերդաձորի անդեղ ղառիթափով մը եւ ա-ռաջին փլանի միօրինակ եւ ոչ կրափիճ մասը ղեղեցկացուցի, Դղերի վանքը հոն փոխադրելով իր ամբողջ համաչափու-թեամբ :

երբ պատկերը ներկայացուցի հիւրերն-կալներուս, միաբերան ղոչեցին.

— « Ա՜յ, բալամ, դուն ո՞նց ղացիր Դղեր եւ ո՞նց եկար ...» :

Բացատրեցի թէ Դղեր չղացի ես, այլ Դղերը հոս լերի :

— « Էս լաւն է, էլի», ըսաւ Յովհան-նէսեան հիացումով :

— « Էս լմա է», նեռուեցաւ Կոմիտաս բռնելով էքիւտին տախտակը : Խոստացայ Յովհաննէսեան ընտանիքին համար նոյնը վերարտադրել մեծաղլէր պատատուի մը վրայ ,

×

Իրիկուն էր : Արեւմտեան ճորաչուքե-րու տուներները կ'երկընային մինչեւ ճո-րին յատակը, ուր Համբերդաձորը իր ծոցին մէջ կ'ընդունէր Ազբրակներու թա-ւալոյր կէկէան Ջուրերը : Ու բեռնաւոր-ուած կարաւանը Ազբրակներու ղառիթա-փը բռնեց Բիւրական երթալու, դիտելով վերջալոյսը, որ տակաւ կը մարմրէր Մա-պի լերկ ճակատին վրայ : Ձորաբեր-դին՝ կոմիտաս կանգ առաւ ու ներչունչ օդով փքելով կուրծքն ու թոքերը ձայ-նեց .

« Ալաղեաղ բարձր սարին » :

Ու մենք իր չուրջը նստած՝ կրօնական երկիւղածութեամբ մտիկ ըրինք մեզ-մանոյ երգին հունչերը , որ ալիք-ալիք կ'երթային մարելու Արագածի ճորա-միջերը՝ դէպի արեւմուտք, մինչեւ Դղեր ու դէպի հիւսիս՝ մինչեւ Համբերդ ... :

— Է՛ս դուշ ա էն սարին
Սիրտս կաթում ա արին ... :
— Կաճաւն ալ կայնել ֆարին
Կուգը լիճը արին ... :

Այդ պահուն մեզի այնպէս թուեցաւ թէ Արագածի վրայ թառած արիւնաքամ թռչունը՝ քարի վրայ կայնած կաքաւը ա-րիւնաթաթաւ կուրծքով ու սրտախոց հա-ռաչանքով՝ ինքը կոմիտասն էր, մեծ կո-միտասը ... :

ԼԻՕ
(ԼԵՒՈՆ ԵՐԱՄԵԱՆ)

Թեսաղոնիկէ

ԼՐԱՏՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Փարիզեան չրջանի նկարչական կեդ-րան Պարպիզոնի վերնիսաժին, Հոկտ. 22-ին մեկ մեծ մրցանակին արժանացաւ Օրիորդ Մէյլին Զիպուկեանի ցուցադրած նկարը եւ ստացաւ երկու հազար ֆրանք :

ՀԱՃՆՈՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Փարիզի Հաճնոյհայր· Միութեան կողմէ կազմակերպուած Հաճնոյ հերոսա-մարտին 46րդ տարեդարձը տօնուեցաւ 16 Հոկտեմբեր , կիրակի : Առաւօտեան Ս· Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգե-հանդստեան պաշտօն կատարուեցաւ ուր հազար ղիւսղն հաճատակաց խնկելի յի-շատակին ,

Կէս օրէ ետք Հայ Մշակոյթի Տան թէհ-լիրեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ցու-շահանդէս եւ Մատաղի Օրհնութիւն Մեր-ճաճեան քահանային կողմէ : Սրահը լեց-ուած էր հայրենակիցներու ընտանիքնե-րու եւ հահատակաց յիշատակը յարգող բազմութեամբ : Մատաղի ճաշակումէն ետք սկսաւ դեղարուեստական բաժինը : Ցուշահանդէսը կը դեկավարէր Յ· Պահա-տըրեան, որ նախ քանի մը բառերով բա-ցատրեց օրուան տօնակատարութեան ի-մաստը եւ Մատաղի սովորութիւնը, որ մեզ կը կապէ մեր անցեալին, առիթ մը վերյիչելու անմահ դիւցազներու զոհո-դութիւնները իրենց կեանքին գինով , ա-ժէքմ յաւիտենապէս բաժնուած մեզմէ : Ապաք տուաւ Միութեան պատուոյ նախա-դահ Պ· Յ· Թէլեանի, որ համառօտ պատ-մականը ըրաւ Հաճնոյ անցեալին եւ ութ ամսուան դիւցազնամարտին , պահարա-կեց անոնք որ խոստացան օգնութեան փութալ , բայց ոչինչ ըրին :

Ապագան ներկայ հայրենակիցներէն չատեր ղրուագներ պատմելով , Հաճըն-ցիներու ղոյամարտին մէջ ցոյց տրուած համերաչխութիւնը դնահատելով :

Ցուղումով արտասանեցին ղերասան Բչտիկեան եւ Միսակ Գրաճեան: Պ· Ապ-րիմեան եւ Տիկին Ապրիմեան դաշնակի եւ ջութակի ընկերակցութեամբ նուագեցին հայերէն օրուան պատչաճ կտորներ :

Ցուշահանդէսը փակուեցաւ յոտնկայս երգելով · « Յանկամ տեսնեմ զիմ Կիլի-կիա» երգը :

Ցետոյ վարչութիւնը տոհմէն օգտուե-լով ընդհ· անդամական ժողով դումարեց: Միութեան քարտուղարը կարդաց երկու տարուան գործունէութեան տեղեկագիրը, որմէ յայտ եկաւ որ արտասահմանէն տարբեր թուականներով 3 հայրենակից-ներու ընդունելութիւն եղած է դինեաճ-նով, իսկ ամենակարեւորը այս տարի պարահանդէսին Ապրիլ ամսուան մէջ յա-ջող կազմակերպութիւնն էր: Վերջերս հերոս Ազատի ղրած «Զէյթուն եւ իր չը-ջակայքը » անտիպ ղրքին հրատարակման որոշումն էր: Սկսած հանդանակութիւնը հասաւ 4800 Ն· ֆրանքի : Կը պակսի դէ-տը երկու հազար Ն· ֆր· տպագրութեան ծախքերը լրացնելու համար : Վարչու-թեան գործունէութիւնը դնահատուեցաւ ընդհ· անդամական ժողովին մէջ :

Մ· ԳՐԱՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐՃ ԼՈՒԻՐԵՐ

Խմբավար Օհան Տուրեան հինգ օփերա-յին ներկայացումներ դեկավարեց Լայփ-ցիկի եւ երկուական ալ՝ Տրէզդէնի եւ Կարլ Մարքսչտատ քաղաքներուն :

Դեկավարած օփերաները եղած են Այ-տա եւ Լոհենկրին :

Գերմանական մամուլը մեծ դովեստով կ'արտայայտուի :

×

Խորհ· Միութեան դիտութիւններու ա-կադեմիան լոյս ընծայած է «ՍՍՀՄ ժո-դովուրդներու լեզուները» (ռուսերէն) հինգ հատորնոց աշխատութեան առաջին պրակը : Յատուկ դլուխ մը կայ հայերէ-նին՝ անոր պատմութեան, կառուցուած-քին, հնչաբանութեան, բառապաշա-րին: Հեղինակն է Է· Թումանեան :

×

Հայաստան այցելեցին անդլիացի եր-կու երդահաններ՝ էրնըստ Թոմլինսըն եւ Ֆրէնսիս Շակբէն: Երեւանի մէջ դեկա-վարեցին Հայաստանի պետական համա-նուագը : Իրենց ստեղծադործութիւննե-րէն դատ, կատարեցին նաեւ Ա· Յարու-թիւնեանի «Տօնական նախերդանքը »:

×

Նոր լոյս տեսած դիրքերու չարքին են՝ Սա· Կուրտիկեանի «Անտալուդեան լեռ-ներում » (պատմուածքներ), Արչ· Զո-պանեանի «Երկերը»՝ կազմուած Վաղար-շակ Նորենցի եւ Սողոմոն Տարօնցիի կող-մէ, Վազդէն Շուչանեանի «երկիր յիչա-տակացը»՝ կազմուած Ա· Թօփչեանի կողմէ :

×

Երեւանի Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ ներկայացուեցան լեհական նորաձեւութիւնները՝ հագուստներ, չըր-ջազգեստներ, կօշիկներ եւայլն ներկա-յացուած հագուստներուն մէջ կային նա-եւ մինիժիւփեր: «Երեկոյեան Երեւան », որ հրատարակած է երեք նկարներ մինի-ժիւփի նորաձեւութիւնը ցոյց տուող, դո-վեստով կ'արտայայտուի :

×

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ չինուեցաւ հեռաիօսի միջքաղաքային նոր կայանը, որուն շնոր-հիւ կարելի պիտի ըլլայ միաժամանակ կապ հաստատել 240 բնակավայրերու հետ :

Ցիշեալ կայանը հնարաւորութիւն կը տեղծէ ուղղակի հաստատելու քսան քա-ղաքներու հետ, որոնց չարքին՝ Մոսկուա, Լենինկրատ, Սոխում :

1967ին Երեւանցիները պիտի կարողա-նան առանց միջքաղաքային հեռաիօսի կայանին միջամտութեան, դանդահարել Լենինական, Կիրովական, Էջմիածին , Դիլիջան, Հոկտեմբերեան :

ԵՐԵՒԱՆ ժամանեց Հունդարիոյ դիտու-թիւններու ակադեմիայի պատուիրակու-թիւնը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ լուսաւորութեան նախա-րարութիւնը խորհրդակցական ժողով մը դումարեց, որու ընթացքին մշակոյթի նախարարը՝ Յ· Բաղդասարեան խօսեցաւ այս մարդին մէջ կատարուած աչխա-տանքներու եւ ապագայի ծրադիրներու մասին· Ներկայիս կան 1026 ակումբ, 2700 դրադարան, 21 թանդարան, բազմաթիւ թատրոններ, մշակոյթի կեդրոններ եւն· : Յատկանչական պիտի չինուին 554 նոր ա-կումբներ եւ դրադարաններ : Պիտի սար-քուին Ա· Սպենդիարեանի, Եղ· Չարեն-ցի եւ Մ· Սարեանի տուն – թանդարան-ները :

ԵՐԵՒԱՆի մարզադաչտին մէջ, կիրա-կի, Հոկտեմբեր 9ին, բացուեցաւ Հայաս-տանի ութերորդ ողիմպիականը: Տպաւո-րիչ տողանցքէ մը ետք, որուն ներկայ դտնուեցան պետական դէմքեր, տեղի ու-նեցան դանազան մրցումներ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ այցելեց ճափոնցի դրող եւ բանաստեղծ Իպէի Ցուկիօ: Դրադէտը յայտարարեց , թէ մտադրած է ճափոնե-րէնի թարդմանել «Սասունցի Դաւիթը»:

ՓՐԱԿԱ մեկնեցան հայ արուեստադէտ-ներ, ներկայացնելու համար հայ մչա-կոյթը: Պիտի կազմակերպեն հայ դիրքի , բանաստեղծութեան, դասական երաժըչ-տութեան, ժողովրդական երգերու նուիր-ուած երեկոներ , ինչպէս նաեւ ցուցա-հանդէսներ կերպարուեստի, դեղարուես-տական լուսանկարչութեան եւ հայկական ճարտարապետութեան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ներկայեցին 325 Հայեր Սուրիայէն :

ՁՈՐՍ ՏԱՐԻՆ անդամ մը տեղի կ'ունե-նայ հակաքաղցկեղի միջազդային համա-դումարը : Հինդերորդը դումարուեցաւ Թոքիոյի մէջ, Հոկտեմբեր 23 – 26: Խոր-հըրդային պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Փրոֆ· Բ· Ֆանարճեան եւ Կ· Բազիկեան: Առաջինը դեկուցում տուաւ «Ստամոքսի – աղիքի ուռեցքներուն վա-դաժամ ախտորոչումը» նիւթերուն չուրջ, երկրորդը՝ ստամոքսի քաղցկեղի հիւան-դութեան մասին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆի լուսաւորութեան փոխ-նախարար նչանակուեցաւ Ս· Ա· Շարի-ֆով, իսկ եվմտական փոխ – նախարար՝ Ծ· Թ· Պալեան :

ԵՐԵՒԱՆի մէջ երդահանդէս մը սար-քեց յոյն երդչուհի Մ· Ֆարանտուրի : Այս առիթիւ երեւան այցելեց յոյն ծանօթ երդահան մը՝ Ե· Փուլոփուլոս :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾՔՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»ԸՆ

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Զայն փնտռած պահուս ձեռքս անցաւ Սաքսոնիոյ կէօրկ Թաղաւորին մէկ դրու-թիւնը , որուն մէջ յիշեալը կայսրը այ-ցելութեան մը կը հրաւիրէր, «լրջօրէն մեր տան պատիւին սպառնացող գործին մասին խորհրդակցելու համար » :

Անկէ ի վեր քանիցս հարց կուտայի ինքզինքիս թէ ինչ դործի մասին կ'ուղէր խօսիլ Նորին Վեհափառութիւն Սաքսո-նիոյ Թաղաւորը : Եւ այս առաւօտ ահա կայսրն ու Թաղաւորը բոլորովին առան-ձին փակուած էին Թաղաւորին առանձ-նասենեակը, եւ այդ դաղտնի խորհրդակ-ցութենց արդիւնքը կարծես թէ վեհա-շուք Տէրը խիստ լաւ տրամադրութեան մէջ դրած էր :

Ան պառօն Ֆօն Մէյչի եւ արդարութեան խորհրդական Ֆօն Լօչնայնի ընկերանա-լով, Թաղուց իմ ու Իչխանուհիին կազմած ընկերական փոքրիկ շրջանակը, եւ դիտե-ցի որ այդ երկու մարդիկը անոր հետ ցած ձայնով կը խօսէին :

Անակնկալի եկայ նաեւ, տեսնելով որ Լօճնայն դաղտադողի նայուածքներ կը նետէր յաճախ մեր դանուած կողմը: Քա-նի մը վայրկեան վերջը փրուսիական պա-հակազունդէն հաղուած – սքուած զօրա-կան մը, որ քալածանօթ մէկն է Պերլինի հաճոյախօսներու աչխարհին մէջ եւ կը կոչուէր Քասթէլ Բուէդրզհաուդէն, մեր կողմէ յառաջացաւ եւ Իչխանուհիին առ-ջեւ յարդալից խոնարհութիւն մը ընելէ ետք, իրեն հետ վալսի շրջան մը ընելու չնորհը խնդրեց : Գահաժառանդուհին առքի ելաւ եւ երաժչտութեան համաչա-փութեան անձնատուր քայլերով անցաւ առջեւէս , իր չողչողուն պարընկերոջ ու-սին վրայէն ժպտելով ինծի :

Ցանկարծ, պարած ատեն, իր պատմա-կան հրաչալեղ մարդարտամանեակը կտո-ւած հոնկէ անցնող դինուորականի մը համազդեստի կոճակին : Մանեակին մե-տաքէ թելը փրթաւ եւ բազմաթիւ մար-գարիտներ դետին թափեցան, մեղրամո-մով օծուած տախտակամածին ամէն կող-մը ցրուելով եւ դլորելով :

Իրանապիրկ համազդեստներու մէջ սեղ-մուած տասնեակ մը դինուորականներ , իսկոյն երեսի վրայ իննած սկսան հա-ւաքել դանոնք՝ պարող դոյդերու ոտքե-րուն տակէն: Եւ յառաջ եկած չփոթին մէջէն լսեցի արդարութեան խորհրդական Լէօճնայնին քաղցրութենով ձայնը որ բար-ձրաձայն դիտել կուտար .

— Ա՜հ, ա՜հ ... Գահաժառանդուհին պաչտողները հիմա մէջտեղ ելան :

Իչխանուհին բարկութենէն ու դժկամա-կութենէն կարմրեցաւ . բայց չպատաս-խանեց այդ նենդ խօսքերուն եւ լռու-թեամբ թողուց որ իր պատուոյ տիկինը հաւաքուած մարդարիտները անցընէ դարձեալ ու նորոդէ մարդարտամանեա-կը: Այսպէսով վերջ դտաւ այս փոքրիկ բայց նչանակալից միջադէպը :

Այդ չրջանին, Սաքսոնիոյ Գահաժա-ռանդն ու իր կինը սիրանուէր ընտանիք մը կազմած էին : Եւ սակայն բոլորս դի-տէինք որ Իչխանուհիին միջոցաւ Հա-պսպուրկներու պալատէն Տրէզդէն բեր-ուած նորադոյն լմբռնումները՝ խիստ անհաճոյ կուդային ծերունի կէօրկ Թա-դաւորին եւ իր ամուսնոյն նեղմտութեա-նը: Սաքսոնիոյ աւադանին , պատչաճու-թենց եւ ընդունուած սովորութիւննե-րուն հանդէպ սրբապղծութիւն մը նկա-տած էր այդ արքայատոհմ պարմանու-հիին ընթացքը, որով Թոյլ կուտար ինք-դինքին հասարակ քաղքենուհիի մը պէս դուարճանալ :

Պալատական չրջանակներու մէջ չրջող կարդ մը լսի – լսաւներու համաձայն, իր ամուսնութենէն քանի մը օր ետքը, դայ-թակղութիւնը ծայր տուած էր հետեւեալ ձեւով . — Թաղաւորը իր հարսին ակա-նատես թաղ մը տուած էր, յատկապէս պատուիրելով որ առանց եղծանելու զոր-ծածէ զայն: Է· դարու համբաւաւոր քան-դակագործի մը ոսկերչական հիանալի մէկ դործն էր ան :

Գիչեր մը սակայն, Օփերային մէջ դիտ-ուեցաւ որ Իչխանուհին փոխել տուած էր այդ պատմական թանկագին դոհարեղէ-նին աղամանդներուն սարուածքը եւ վե-րածած էր զայն ժամանակակից «ար-նուվօ» կոչուած ոճին :

Թաղաւորը ծայրայեղ զրդռութեան մը մատնուեցաւ եւ անոր հրամայեց որ ան-միջապէս փոխէ ադամանդներուն սար-ուածքը· բայց Իչխանուհին առարկեց թէ ասոնք իր ամուսնոյն նեղմտութեա-նը: Սաքսոնիոյ աւադանին , պատչաճու-թենց եւ ընդունուած սովորութիւննե-րուն հանդէպ սրբապղծութիւն մը նկա-տած էր այդ արքայատոհմ պարմանու-հիին ընթացքը, որով Թոյլ կուտար ինք-դինքին հասարակ քաղքենուհիի մը պէս դուարճանալ :

Պալատական չրջանակներու մէջ չրջող կարդ մը լսի – լսաւներու համաձայն, իր ամուսնութենէն քանի մը օր ետքը, դայ-թակղութիւնը ծայր տուած էր հետեւեալ ձեւով . — Թաղաւորը իր հարսին ակա-նատես թաղ մը տուած էր, յատկապէս պատուիրելով որ առանց եղծանելու զոր-ծածէ զայն: Է· դարու համբաւաւոր քան-դակագործի մը ոսկերչական հիանալի մէկ դործն էր ան :

Գիչեր մը սակայն, Օփերային մէջ դիտ-ուեցաւ որ Իչխանուհին փոխել տուած էր այդ պատմական թանկագին դոհարեղէ-նին աղամանդներուն սարուածքը եւ վե-րածած էր զայն ժամանակակից «ար-նուվօ» կոչուած ոճին :

Թաղաւորը ծայրայեղ զրդռութեան մը մատնուեցաւ եւ անոր հրամայեց որ ան-միջապէս փոխէ ադամանդներուն սար-ուածքը· բայց Իչխանուհին առարկեց թէ ասոնք իր ամուսնոյն նեղմտութեա-նը: Սաքսոնիոյ աւադանին , պատչաճու-թենց եւ ընդունուած սովորութիւննե-րուն հանդէպ սրբապղծութիւն մը նկա-տած էր այդ արքայատոհմ պարմանու-հիին ընթացքը, որով Թոյլ կուտար ինք-դինքին հասարակ քաղքենուհիի մը պէս դուարճանալ :

Պալատական չրջանակներու մէջ չրջող կարդ մը լսի – լսաւներու համաձայն, իր ամուսնութենէն քանի մը օր ետքը, դայ-թակղութիւնը ծայր տուած էր հետեւեալ ձեւով . — Թաղաւորը իր հարսին ակա-նատես թաղ մը տուած էր, յատկապէս պատուիրելով որ առանց եղծանելու զոր-ծածէ զայն: Է· դարու համբաւաւոր քան-դակագործի մը ոսկերչական հիանալի մէկ դործն էր ան :

Գիչեր մը սակայն, Օփերային մէջ դիտ-ուեցաւ որ Իչխանուհին փոխել տուած էր այդ պատմական թանկագին դոհարեղէ-նին աղամանդներուն սարուածքը եւ վե-րածած էր զայն ժամանակակից «ար-նուվօ» կոչուած ոճին :

Թաղաւորը ծայրայեղ զրդռութեան մը մատնուեցաւ եւ անոր հրամայեց որ ան-միջապէս փոխէ ադամանդներուն սար-ուածքը· բայց Իչխանուհին առարկեց թէ ասոնք իր ամուսնոյն նեղմտութեա-

(Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այբի Տիկին Սարգիս Առաքելեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդիսական պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այբի Տիկին Վ. Կիրակոսեան եւ Կիրակոսեան, Երեւանեան, Սարաֆեան ու Մխիթեան ընտանիքները հոգեհանդիստ պաշտօն կատարել կուտան

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ համայն ննջեցեալ յիշատակին, այս կիրակի առաւօտ, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ :

×

Այբի Տիկին Իսկուհի Զպուքքէրեան եւ զաւակը Դանիէլ Վարուժան, հոգեհան-դիստ կատարել կուտան այս կիրակի Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 10ին Մէտոնի հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ա-մուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱՆ ԶՊՈՒՔՔԷՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա-կը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւնը խո-րին շնորհակալութեամբ առացած է իր պատուոյ նախագահուհի Օր. Օլկա ձէ-վահիրճեանէ 1500 ֆրանք :

×

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցու-թիւնը կը փութայ յայտնել իր անկեղծ շնորհակալութիւնը հետեւեալ անձնաւո-րութեանց, որոնք իր հիմնարկութեան 75 ամեակի հանդիսութեան առթիւ ըրին նը-ւիրատուութիւններ :

Տիկիններ Հերմինէ Ալանեան, Մեծ-պուրեան, Կիւլլիւ Ուզունեան, Մարիամ Ֆինտիկեան, Օր. Տարիա Կամսարական, Պ. Պ. Ալպէր Փանոսեան, Նշան Տիրա-տուրեան, Սերովբէ Գալֆայեան, Աստ-նալեան, Մինասօղլու Մարտիրոս, Գառ-նիկ Պահթիարեան, կարապետ Ադպիզ-եան, Լ. Դերձակեան, Հրանդ Աբէլեան, Վ. Գրըմըզեան, կարապետ Գալօժեան, Գառաֆեան, Քիլըճեան Սիմոն, Այվազ-եան, Սէյլանեան, Ուզունպօղոսեան, Գառնիկ Մեղմօրեան, Ք. Մուրթաֆեան, Վէնեան Պասմաճեան, Փիէր Գէօսէեան, Վահէ Եսայեան :

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ըս-տացած է, հետեւեալ նուէրները :

Պ. Յ. Փափազեանէ հարիւր ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Պետրոսեանէ քսան եւ Ար-տաշէս Վանոյեանէ տասը ֆր. եկեղե-ցիին : Պ. Գրիգոր Քէօսէքեանէ քսան, եւ Արտ. Վանոյեանէ տասը ֆրանք Ազ-քատախնամին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւնը խո-րին շնորհակալութեամբ առացած է իր պատուոյ նախագահուհի Օր. Օլկա ձէ-վահիրճեանէ 1500 ֆրանք :

×

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցու-թիւնը կը փութայ յայտնել իր անկեղծ շնորհակալութիւնը հետեւեալ անձնաւո-րութեանց, որոնք իր հիմնարկութեան 75 ամեակի հանդիսութեան առթիւ ըրին նը-ւիրատուութիւններ :

Տիկիններ Հերմինէ Ալանեան, Մեծ-պուրեան, Կիւլլիւ Ուզունեան, Մարիամ Ֆինտիկեան, Օր. Տարիա Կամսարական, Պ. Պ. Ալպէր Փանոսեան, Նշան Տիրա-տուրեան, Սերովբէ Գալֆայեան, Աստ-նալեան, Մինասօղլու Մարտիրոս, Գառ-նիկ Պահթիարեան, կարապետ Ադպիզ-եան, Լ. Դերձակեան, Հրանդ Աբէլեան, Վ. Գրըմըզեան, կարապետ Գալօժեան, Գառաֆեան, Քիլըճեան Սիմոն, Այվազ-եան, Սէյլանեան, Ուզունպօղոսեան, Գառնիկ Մեղմօրեան, Ք. Մուրթաֆեան, Վէնեան Պասմաճեան, Փիէր Գէօսէեան, Վահէ Եսայեան :

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ըս-տացած է, հետեւեալ նուէրները :

Պ. Յ. Փափազեանէ հարիւր ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Պետրոսեանէ քսան եւ Ար-տաշէս Վանոյեանէ տասը ֆր. եկեղե-ցիին : Պ. Գրիգոր Քէօսէքեանէ քսան, եւ Արտ. Վանոյեանէ տասը ֆրանք Ազ-քատախնամին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Թորոսեան Ամիր Սեդրակ Առաքել, ծնած 1921ին Սիսիանի չրջանին Բոր-սովկա գիւղը, 1942ին մեկնելէ ճակատ, այդ օրէն ցարդ ոչ մէկ լուր առնուած է :

Յովհաննեսեան Յովհաննէս Թադէվոսի, ծնած 1922ին Սիսիանի չրջանի Շաղարում գիւղը 1942ին, մեկնել է ճակատ, այդ օ-րէն ցարդ իրմէ ոչ մէկ լուր առնուած է : Փնտռողն է, Վարսենիկ ստորագրութեամբ Օհաննէսեան Լեւոն :

Գառնիկ Կարապետեան Վարուսի, ծը-նած Երեւան 1922ին, փնտռողն է մայրը Կարապետեան Տիրուն, մեծ եղբայրը Լե-ւոն եւ փոքրը Մաքսին իսկ քոյրը Գոհա-րիկ, իրենց նամակաւ կը պնդեն թէ Մար-սէյլ կ'ապրի :

Լենինական քաղաքէն Յակոբեան Աշոտ կը փնտռէ իր եղբայրը Յակոբեան Գուր-գէն, հօր անունը Մաչատուր, մօր ա-նունը Հայաստան, եղբայրները Աշոտ եւ Սմբատ, իսկ քոյրը Պրամէտ. կը պնդե-ն թէ կը գտնուի Ռոման քաղաքը, կը խնդրենք Ռոմանի Հայութիւնէն եւ Վա-լանսի Աղգային վարչութենէն հետաքր-քրուիլ :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի ան-յապաղ իմացնել Մարսէյլի Մայր Եկե-ղեցւոյ վարչութեան .

339, Աւրնիւ Տիւ Փրատօ,
13, Մարսէյլ, (8)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այբի Տիկին Բարիզ Մարտիրոսեան եւ զաւակները չնորհակալութիւն կը յայտ-նեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրա-ւոր, ծաղկեպատկով, փոխան ծաղկեպը-սակի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՓԻԱՐ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէն ժեռոմի թաղականութիւնը չնոր-հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէները : Ողբ. Տիկին Մելինէ Զիչէք-ճեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Նօթրը Տամ Գոնսոլասիոնի թաղեցիներէն 249 ֆրանք, Պ. Կարապետեան յիսուն, Հ.Բէչէքիրեան եւ Հաթէմեան Ս. 30ական, Վ. Անտոնեան, Յ. Ադչէհիրեան, Պօյա-ճեան ընտանիք, Պ. Մանուկեան : Վ. Ա-ղաեան, Գալայճեան քանանական, Կ. Ե-սայեան, Բ. Զորպաճեան, Տօնիկեան Ս. եւ Տիգրան, Վ. Շալճեան, Կ. Կասաճեան, Սահակեան Պ. Անտրէ Ժիւլիէ, Տիկին Թ. Սիմոնեան, Ս. Տէր-Միքայէլեան, Կ. Աճէմեան եւ Տօնիկեան Ս. տասնական, Րոպէր եւ Գէորգ Այվաեան Յակոբ Թա-քիս եկեղեցիին :

Ա. Ենովքեան եւ Տէր եւ Տիկին Պ. Մա-նուկեան 30ական, Կ. Պէրպէր Սարգիս-եան, Յ. Ադչէհիրեան, Թ. Նիկողոսեան եւ Տէր-Միմասեան եղբարք քսանական, Թաղիս զպրոցին : Բ. Փափազեան, Մ. Սահակեան եւ Տօնիկեան Ս. պատնական Թաղիս զպրոցին : Ա. Պապաեան 50, կը նուիրէ Թաղիս աղքատներուն, Տէր եւ Տիկին Տէր-Գէորգեան քսան, Առաջնոր-դարանին տասը ֆր. Թաղիս Կ. Ֆաչին :

Թաղականութիւնս յատկացութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաններուն :

Նշան Նշանեանի հոգեհանդստեան առ-թիւ Սուրէն Նշանեան քսան ֆր., Զիլին-կիրեան ընտանիք երեսուն Թաղիս եկե-ղեցւոյ, Տիկին Մուրատեան եւ Տիկին Էօրտէքեան քսանական Թաղիս Կ. Ֆաչին, (Կրընոպլէն) Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Մա-նուկեան երեսուն զաւկին ամուսնութեան առթիւ յիսուն ֆրանք կը նուիրեն Թաղիս զպրոցին :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԹՐ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏԻ ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Մարսէյլի Հայ զաղութին 34րդ ուխտա-դնացութիւնը դէպի Նոթր Տամ տը լա Կարտի սրբավայրը, տեղի պիտի ունե-նայ այս Կիրակի 30 Հոկտ. :

Նոյն օրը ժամը 10ին ճայնաւոր Ս. պա-տարագ, քարոզ եւ Օրհնութիւն ամենա-սուրբ Հաղորդութեամբ :

ԱՅՑ ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒԻ

Երեքշաբթի առաւօտ, Նոյեմբեր մէ-կին, ժամը 10·30ին :

Այդ մը կազմակերպուած է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ փէր – Լաշէզ, Անդրանիկի, Ահարոնեանի, Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ. Միսաճեանի չիրիմներուն :

Հաւաքուիլ դերեզմանատան դրան առ-ջեւ ժամը 10·15ին : (Մեքրօ կամպեթա) :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Փարիզի եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցու-թեան հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբ-թի օրուան հետեւեալ դասընթացքները վերաբացուած են արդէն :

ՊՈՒԱ – ՔՈԼՕՄՊ, 4 Րիւ Մարի Լօր :
ՇԱՒԻԼ, Մատուռի յարակից սրահ :
ԺԱՆԹԻՑԻ, 22 Րիւ Վիէթոր Հիւկօ :
ԱՌՆՈՒՎԻԼ, եկեղեցւոյ սրահը :
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Ֆրանս. վարժարանի սրահը :
ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ, Րիւ Մատամ Քիւրի :

Կիրակնօրեայ վարժարան, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, ժամը 10–12 :

Իւրաքանչիւր չրջանի ծնողքներէն՝ կը խնդրուի որ առաջնորդեն իրենց զաւակ-ները գոյց տրուած հասցէները եւ քաջա-լերեն տեղւոյն կրթ. մարմինները եւ ու-սուցչական կազմը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը ստիպողաբար պէտք ունի պարուսոյցի մը՝ հայկական եւ կովկաս-եան պարերու :

Դիմել՝

Mlle CHEREKDJIAN
ALM 47.00 Poste 36-08

Ժամը 9էն 17 :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Դաշնակցութեան 76րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Շաբաթ (Հոկտեմբեր 29) ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս
6րդ ֆաղաքապետարանի սրահը PLACE SAINT-SULPICE

կը նախագահէ՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
կը խօսին·— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓէԿԵԱՆ (ֆրանսերէն)
եւ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (հայերէն)

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան կողմէ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին· — «ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը :

Ասրասանութիւն·— ՏԻԿԻՆ ՍԵԴԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ Ընկ. ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Խօսնակ·— Լ. Աբրահամեան

Կէս գիշերէն ետք՝ խնջոյք՝ հայկական տոհմիկ պարեր, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ :

Մուտքը հինգ ֆրանք :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 10ին, Սինեմա Վաուիէթէի մէջ :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ե. Միսաճեան խումբին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան :

Մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի չրջանի բոլոր խումբերուն :

Կը խօսի՝ Ընկ. Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Ուղերձ·— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական ճոխ եւ պատչամ յայտագիր : Մասնակցութեամբ Օր. Ալիս Շահմիրեանի եւ Մարսել Տէրոյեանի :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Ազգ. Տան սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 5ին :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 13ին :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Րիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Մ. ՄԻՐՋԻ

Ազգ. զեղչկական պարեր Տէսինի եւ վիէնի Նոր Սերունդի միացեալ պարախումբին կողմէ :

Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք : Ճոխ պիւֆէ :

ՌՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բնակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նպատակով : Հեռաձայնել 207–12–04, ամէն օր ժամը 20էն 21 :

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ղարակողեան Աւետիս Նշանի, ծնած 1922ին, Սվազցի, 1942ին երեւանէն մեկնած է կերչի ռազմաճակատ : Զորս քոյր ունի՝ Նուարդ : Ապնիւ, Արաքսեայ, Մա-նուշակ : Լուր ունեցողները դրել՝

Mr. TCHAVOUCHIAN
18, Rue de Verrières
92 - BAGNEUX — FRANCE

Հ. Յ. Դ.

Վիէնն·— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները անխտիր : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Շատ կարեւոր օրակարգ : Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ : Բացականները նկատի պիտի առնուին :

Իսի·— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընդհանուր ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Զ. Զաւրիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 րիւ Պլէօ, մետրօ Քատէ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւռակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւռակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ· ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծառայով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 29 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10750

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.750

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՆՉԵՒ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

Եօթանասունեւվեց երկարաձիգ տարի-ներու բեղուն ու հարուստ վաստակով բեռնաւոր՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այ-սօր հպարտօրէն, բարձր ճակատով կը ներկայանայ հայ ժողովուրդին առջեւ, որուն ծոցէն է ծնած եւ որուն ազգային-քաղաքական բաղձանքներուն հարազատ արտայայտիչը, անոր արդար դատին հա-ւատրիմ ու մշտարթուն պահակն է եղած:

Երէկ երկրին մէջ իր սրբազան դրօշա-կին տակ անհամար անձնազոհ, հայրենա-սէր մարտիկներ լեռ բարձրանալով կըռ-ուած են անարգ թշնամիին դէմ եւ իրենց կարմիր արիւնը թափած՝ ազատութեան ճանապարհին վրայ:

Հայութեան լաւագոյն մտաւորականնե-րը հարիւրներով բոլորուած Հ. Յ. Դաշ-նակցութեան շուրջ, անոր բարձր ու վսեմ գաղափարաբանութեան քարոզիչներն են եղած:

Իտէալ մը, գաղափարական մըն են տը-ւած դարերով ստրկութեան մէջ ապրող, օտար բռնակալներու առջեւ գլուխ ծռող եւ ծունկի եկող ժողովուրդին:

Սորվեցուցած են անոր, որ «միայն զէնքով կայ Հայուն փրկութիւն»:

Յեղափոխութեան սերմերը ցանած են անոր հոգիին մէջ:

Ազատութեան, անկախութեան, ազգա-յին, սեփական հայրենիքի սէրը ներշընչ-ած են անոր:

Պատրաստած են յեղափոխական սե-րունդ մը, որ հայ ժողովուրդի պատմու-թեան ամէնէն դժբախտ օրերուն, ճակա-տագրական ու բախտորոշ պահու մը զէն-քը ձեռին ռազմաճակատ նետուեցաւ Ա-բարատեան դաշտին մէջ եւ իր վրիժառու բազուկով թշնամիին պարտադրեց Հա-յաստանի անկախութիւնը:

Դաշնակցութեան թագն ու պսակը, գե-րագոյն վարձատրութիւնը եղաւ այդ: Մինակ չէր ինքը: Հայութեան բոլոր հո-սանքները՝ միեւնոյն գաղափարականով հաղորդուած՝ իր կողքին էին վճռական բոպէին:

Դաշնակցութիւնը քառսէն ստեղծեց ան-կախ պետականութիւն: Աւերակները, համաճարակները, անթիւ անհամար որ-բերն ու այրիները, համատարած անօ-թութիւնն ու թշուառութիւնը արգելք չե-ղան իր խոյանքին:

«Միացեալ»էն առաջ «միաձոյլ»ը ե-ղաւ իր գլխաւոր նպատակը: Մաքրագոր-ծեց հայրենի երկիրը օտար, թշնամի տարրերէ, որոնք կը սպառնային իր գո-յութեան:

Արտաքին ճակատի վրայ, դիւանագի-տութեան ճամբով նուիրագործել տուաւ «անկախ» եւ «միացեալ» Հայաստանի գե-րագոյն նպատակը, իբրեւ արդար իրա-ւունքը Հայութեան, իբրեւ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու արեան գինը:

Այդպէս էր երէկ Հ. Յ. Դաշնակցու-թիւնը երկրին մէջ:

Այսօր, տարադրութեան մէջ, անիկա իբրեւ արթուն պահակ կանգնած է ցիրու-ցան Հայութեան կողքին՝ չորսուկէս տասնեակ տարիներէ ի վեր, միշտ հաւա-տարիմ իր «հաւատոյ հանգանակ»ին:

Իր բեմով, իր մամուլով, իր գպրոց-ներով, իր կուսակցական, երիտասար-դական, կնոջական, մարզական, բարե-սիրական ու մշակութային կազմակեր-պութիւններով անիկա նուիրուած է ազ-գապահպանման սրբազան գործին:

ԻՐ ՄԻՏՔԵՐԷՆ

«Մերինին նման հարիւր պոռալու եւ մէկ աշխատելու, հազար սպառնալու եւ ոչ մի անգամ չզարնելու տեղ, լուրջ ազ-գերը հարիւր կ՝աշխատին՝ մէկ պարծե-նալու համար: Կը պատրաստուին, ա-ռանց սպառնալու եւ մի անգամից հազար անգամ ուժով կը զարնեն:

«Պատահական երեւոյթ չէ անշուշտ, որ յառաջադէմ, կրթուած հիւսիսային ազգերը, շատ աշխատելու հետ միասին՝ քիչ կը խօսին:

«Եւ դա կեանքի բոլոր երեւոյթների մէջ, — քաղաքականութիւն, աշխա-տանք, դեղարուեստ, հասարակական հանդէսներ ու յոբելեաններ:

«Խօսքը առանց գործի մեռեալ է», կ՝ըսէր որոշապէս քրիստոնէութեան ու-սուցիչը երկու հազար տարի առաջ, բայց նրա ճարպիկ հետեւորդները աւելի նպատակայարմար գտան մի կողմ ծալել գործի պահանջը եւ զբաղուել ջանք չպա-հանջող բառախաղութիւններով եւ ... մեռցրին Քրիստոնէութիւնը»:

«Խօսքը առանց գործի մեռեալ է»:

(«Ազատամարտ» 1913 Հոկտ. 20)

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

— ԾՆԱԻ —

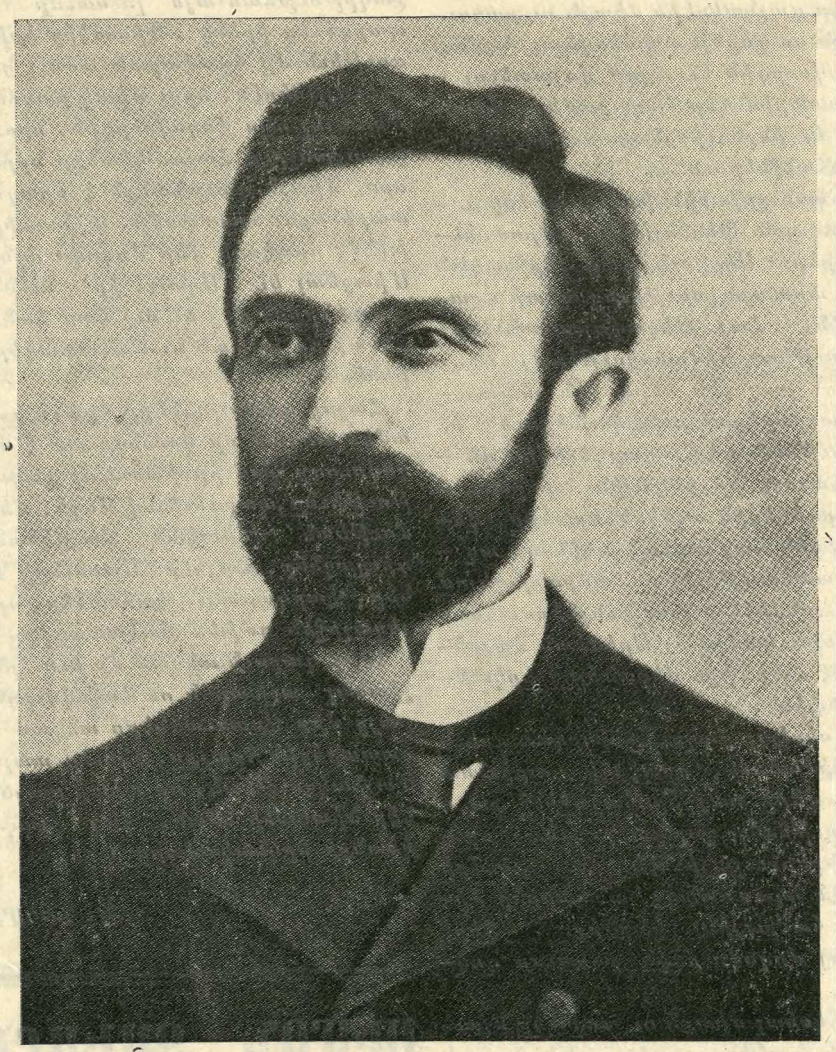

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ...

1892 Դեկտեմբեր 28ին, Թիֆլիսի մէջ տեղի ունեցաւ Գրիգոր Արծրունիի հա-մաժողովրդական յուղարկաւորութիւնը, որու ընթացքին ոստիկանութեան դէմ ցոյցեր եղան Ս. Զաւարեանի առաջնոր-դութեամբ: Խօսուած դամբանականնե-րու շարքին՝ տպաւորիչ էին Ս. Զաւար-եանի հետեւեալ խօսքերը.

«Անվեհեր կռուողը ընկաւ իր գործու-նէութեան փայլուն ժամանակը, նա ընկաւ կռուի դաշտում, դրօշակը բարձր բռնած ուժեղ ձեռքում:

«Բայց մի ասէք՝ նա ընկաւ, նա կեն-դանի է մեր մէջ: Թէեւ ընկաւ դրօշակի-րը, ծածանւում է դրօշակը: Թէեւ ընկաւ դրօշակիրը — կենդանի են զինուորները:

«Առաջդիմութեան զինուորները չեն ընկնի, չեն տատանուի հասարակական կռուի մէջ: Հայ երիտասարդութիւնը, թանկագին ուսուցիչ, չի դաւաճանի քո քարոզի ոչ մի կէտին: Նա թոյլ չի տայ հայկական կեանքին, կանգնիլ անշարժու-թեան մէջ: Նա կը միացնէ բոլոր մեր եղբայրակիցներին, առանց կրօնի խտրու-թեան: Սրբութեամբ ընդունելով 19րդ դարի քո տարածած սկզբունքները անձի եւ խղճի ազատութեան վերաբերմամբ՝ մենք կը դիմադրենք այն բոլոր տարրե-րին, որոնք հակառակ են այդ գաղա-փարներին, եւ կ՝աշխատենք կեանքի մէջ իրականացնել այդ գաղափարները»:

(Գրի առնուած է Ս. Զաւարեանի ձեռ-քով):

«Դրօշակ» 1893, թիւ 4

Իր անվերապահ դուրգուարնքին առար-կան են՝ հայ լեզուն, գրականութիւնը, արուեստը, հայ գպրոցն ու հայ մշա-կոյթը:

Այս բոլորին հետ, Հ. Յ. Դաշնակցու-թիւնը՝ հետեւողական 76 տարի առաջ գծած իր ծրագրին, կը շարունակէ մնալ աննկուն պաշտպանը Հայկ. Դատին, ա-ռանց ընկրկելու, առանց վհատելու, ա-ռանց կանգ առնելու զոհողութեանց առ-ջեւ, մինչեւ վերջնական յաղթանակ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԵՐ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Անցեալի դէպքերու, դէմքերու վերյի-շումի ու ներշնչումի աղբիւր մը: Յիշա-տակարան մը՝ հարուստ յուշերով: Առիթ մը՝ ոգեկոչելու երէկը, որուն պատանք-ներուն մէջ, բռնազբօսիկ ճակատագրին խաղովը, կը հանդչին քանի քանիներ: Մարդիկ, որոնց կեանքը համակ խռովք էր ու թռիչք:

Տարեդարձ՝ եղակի օր մը մեր առօր-եայէն խոյս տուած: Անդրադարձումի պահ մը, հինէն եկած խոհերու, պատ-գամներու: Տարեդարձ՝ վերապրումի ա-նուշ ու յուզող բոպէներ, երգի մը թախ-ծոտ երանգներուն մէջ թաթխուած: Տա-րեդարձ՝ գինիին ու ծուխին գոլորշինե-րուն մէջ անցեալի յիշատակներու աղօտ ու երերուն պատկերացում: Ակնթարթի մը մէջ թափօր մը պաշտելի հերոսներու, գործիչներու, խոնարհ ընկերներու, որ կը տողանցեն երեւակայութեանդ մէջ: Դեռ երէկ մեզի հետ էին, ափսոս, հազար ափսոս որ չանդրադարձանք թէ իրենց մեկնումը պիտի ըլլար այսքան վաղա-ժամ: Չնկատեցինք որ տարապայման կեանքը մաշեցուցած էր իրենց կեանքը եւ կ՝ապրէին միայն ու միայն գաղափարին ուժովլ: Տարեդարձ՝ անփոխարինելի էակներու արտասանած խօսքերու, խոր-հուրդ խորին դարձած գաղափարներու յաճախանք:

Կը դիտենք ու կը չափենք կորուստին տարողութիւնը: Որբացած կը զգայ մեր սերունդը ու զրկուած: Պատմութիւն չունեցած՝ ահա բռնօրէն լծուած պատ-մութիւն կերտելու ծանր աշխատանքին: Երէկ զինուորներ էինք եւ ապաւինած ա-ռաջնորդներուն, դիւրին էր մեր գործը: Այսօր, կեանքի անողոք հոսանքը խախ-տած է ամէն բան ու դարձած ենք առաջ-նորդ: Հայկական Դատի անկիւնադարձի այս ժամանակաշրջանին, ահա կը տօնենք Հ. Յ. Դ.եան 76րդ տարեդարձը:

Տարեդարձ՝ յիշատակի օր մը մեզմէ յաւէտ բաժնուած անգին ընկերներու: Պահը կը պարտադրէ որ ամփոփուինք ու լսենք անդենականէն եկած թելադրանք-ները վաղուան մեր նուիրական գործին ի նպաստ:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԻՐ ՄԱՍԻՆ

«Այն փիլիսոփայութիւնը որ կազմեց Զաւարեանի գործունէութեան բովանդակ ուղեգիծը, ինչպէս եւ անոր բարոյական դիմագծութեան ամէնէն տիրական յատ-կանիշը՝ եղաւ Իպսէնի քարոզած վեհա-գոյն սկզբունքներէն մին,— կա՛մ կա-տարեալ կա՛մ երբեք: Չկայ միջին ճամ-բայ, չկան ներելի խոստումներ եւ վրի-պումներ՝ անոնց համար, որ կը հաւա-տան արդարութեան իտէալին եւ առաջ-նորդող կը հանդիսանան հասարակու-թեան՝ այդ իտէալին համար:

«Եւ մեզմէ ընդ միշտ բաժնուող այս հասարակական գործիչը, մէկն էր այդ իտէալին հաւատացեալներէն ու քարոզիչը այդ իտէալներուն, գործադրելով ամէնէն առաջ, իր իսկ պաշտպանած սկզբունքնե-րը, իր անձին օրինակովը»:

Խմբ. ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԻ

1913 Հոկտ.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տարիներ առաջ, երբ նոր սկսեր էինք թուղթ մրոտել, կը կարծէինք թէ որքան շքեղ եւ սաւառնաթեւ բառեր ու բացատրութիւններ շարենք, այնքան լաւ պատկերացուցած կ'ըլլանք Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Այս օր, մասնաւորապէս տարագիր երիտասարդութիւնը իր զգացումները կ'արտայայտէ այդ նախասիրութեամբ :

Իրականին մէջ, ամէնէն գունագեղ բառերն ու յղացումները անզօր են պատկերացնելու այն ինչ որ կը ներկայացնէ Դաշնակցութիւնը :

Մէկ բառ միայն, իր իսկ անունը — ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ, շատ աւելի խօսուն է եւ բովանդակալից, քան ամբողջ բառարան մը:

Եւ յանախ անարուեստ երգ մը, կրակի մէջ եփած ռազմիկի մը սրբտագին կանչը կամ խոնարհ աշխատաւորի մը զրոյցը շատ աւելի հարազատօրէն կը խտացնեն Դաշնակցութեան էութիւնը, անոր կեանքն ու գործը, քան «ուսումնական»ներու վառ երեւակայութիւնը, անոնց խօսքը եւ գիրը :

Ինքնապաշտպանութեան, ճակատամարտի, զարնելու եւ զարնուելու տենդ,— հին է երգը, բայց լըսեցէք.

Սէդ Սիփանայ կանանչ գլխին,
Հայ քաջերն են անում խնդում,
Եւ ամպերի բարձրութեան միջին
Հսկայ Սիփանն է ամբողջ թնդում:
— «Էլ չի դայ մեզ մօտ թշնամին,
Սուր տեսաւ մեր պողովատին»:

Հայրենիքի գաղափա՞ր,— մեր ո՞ր վսեմ ոճը պիտի ունենար սա բառերուն ամեհի խորութիւնն ու խորհուրդը.

— « ... Ի՞նչ կայ, լեցուեր էք քաղքըներ, գրոց մարդիկդ. քաղքըներէն խեր չկայ. կուգա՞ս հետս տանիմ մեր երկիրը. տես իմա՛լ անուշ երկիր է, իմա՛լ ժողովուրդ ունինք... Արժէ որ մեռնինք անոր համար» (Գէորգ Չաւուշ):

Եւ կամ գիւղացին որ կը հառաչէ.

— « Երթամ տեսութեան մըր քարերին, մըր ձորերին, մըր բարձր սարին ... » :

Ազատութեան տե՞նչը, խօսքէն գործի վերածուած.

Մենք չենք ուզեր ազատ կամքի
բռնութիւն
Ուխտել ենք կռուել, այդ սիրով
մեռնել...

Եթէ Դաշնակցութիւնը կրցաւ դիմանալ այնքան փորձերու եւ փորձութեանց, եթէ կրցաւ մնալ միշտ ոտքի վրայ, կորովարիբ եւ առնական, հակառակ դղրդակին փլուզումներու, եթէ ան այսօր ալ նոյն ուժգնութեամբ կը ներշնչէ ու բազմութիւններ կ'ալեկոծէ, հակառակ օտարութեան սառնամանիքներուն, գաղտնիքը իր այդ գծին մէջ է,— *Դաշնակցութիւն* :

Դաշնակցութիւն՝ մտքի, սրտի եւ կամքի: Ու մանաւանդ բազուկի : Մէկը լրացուցիչ՝ միւսին :

Դաշնակցութիւն՝ հաւատարմութեան, անձնուիրութեան, չարքաշութեան, վճռականութեան, խանդավառութեան, յարատեւութեան, կարգապահութեան եւ հաւատքի:

Դաշնակցութիւն՝ արծարծելու, խմորելու, զօրաշարժի ենթարկելու համար բոլոր արժէքներն ու ընդունակութիւնները, կազմակերպական եւ մարտական առաքինութիւնները, յանուն հալածական ժողովուրդի մը փրկութեան :

Մեր հակառակորդները չեն գտած այդ գաղտնիքը :

Եւ ահա թէ ինչու արեւը երբեք չի խաւարիր Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ, ոչ երկրի, ոչ ալ օտարութեան մէջ :

1936 Շ.

ԳՈՐԾԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

«Խօսքը առանց գործի մեռեալ է»
Ս. ԶԱՒԱՐԵԱՆ

Խօսքը արդէն իսկ սկսած էր յեղաշրջել Հայուն հոգին եւ մտածելակերպը : «Ռայան» անպաշտպան, ենթարկուած մեծ ու փոքր բռնապետներու դառն լուծին, ուժասպառ, ականջ կուտար յոյսի երգերուն եւ կ'օրօրուէր տանելի կեանքի մը երազներով: «Խենթի երազով», լուսեղէն վաղորդայններ սկսած էր, արդէն, կերտել երեւակայութեամբ :

Խօսքը կը քարոզէր.— Վերարծարծէ հոգւոյդ մէջ ննջող ցեղային առաքինութիւնդ, ազգային յատկանիշներդ, այն գիտակցութեամբ թէ «իբրեւ ածու՝ փոքր ենք, քաջութեան գործերով՝ հարուստ »:

Ահա այդպէս է որ կը կերտես երջանիկ եւ տանելի ապագադ :

Սակայն խօսքը պիտի մնար ամուլ, առանց գործին, առանց յեղափոխական բազուկին, որ կը ձգտէր յեղաշրջել տըմարդի ընկերային կարգ ու սարք մը: Առանց Ֆետայիներու զոհաբերութեան ոգիին, անպարտելի հաւատքին, առանց « Անկեղծ զինուորներուն» որոնք լքած էին բնականոն կեանքը, տուն եւ ընտանիք, ինկած սար ու ձոր՝ յանուն կեղեքուած ժողովուրդի մը տարրական եւ արդար իրաւունքներու պաշտպանութեան, կըրնար միայն յանդիլ դառն յուսախաբութեան :

Պէտք էր դաշնակցէին միտքն ու բազուկը, խօսքն ու գործը ապահովելու համար մեր ժողովուրդին եւ ազգի գոյատեւումը, հաւատարիմ մեր հազարամեայ պատմութեան եւ ինքնուրոյն քաղաքակրթութեան պահանջներուն :

Սկզբնական շրջանին խօսքն արժեցուցին ցիր ու ցան Ֆետայիներ, ըմբոստներու խումբեր : Սկզբունքը իր վերջնական եւ ամուր արտայայտութիւնը պիտի գըտնէր 1890ին, Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութեան հիմնարկութեամբ :

Խօսքն ու բազուկը սերտօրէն շաղկապուած պայքարեցան բռնակալներուն եւ բռնակալութեան դէմ, պարդեւեցին վերըստին Հայուն իր ցեղային հպարտութիւնը, հրդեհեցին ալեկոծ սրտերը, վերարծարծեցին հայկազեան ոգին եւ ազգային գիտակցութիւնը, ամրապնդելով արդար եւ անվիճելի իրաւունքներու համար կռուելու կամքը եւ Խրիմեան Հայրիկի թուղթէ «չերեփը» վերածելով երկաթեայ «չերեփի» :

1890էն սկսեալ բազուկը զարկաւ «բուռըն եւ վրիժառու», որպէսզի արիւնոտ սուլթանը վերջ տայ իր հայաջինջ քաղաքականութեան, զարկաւ բուռն, որպէսզի զէնքերու շաչիւնէն եւ ռումբի պայթումէն զգաստանայ անտարբեր միջազգային հանրային կարծիքը, վերջ գտնէ հայ ժողովուրդին դարաւոր զողդոթան :

1890էն սկսեալ միտքն ու բազուկը միացած պիտի փշրէին բռնակալութեան տակ զարգացած ստրուկի հոգեբանութիւնը նոր թռիչք մը տալով քարացած սրտերուն եւ դետին պատրաստելով մշակութային վերածնունդի մը, որ պիտի ժայթքէր հարուստ եւ բազմապիսի բոլոր մարզերուն մէջ :

Ընկերային արդար կարգ ու սարքի մը համար, իր պատմական հայրենիքին բոլոր հողամասերուն վրայ Դաշնակցութեան տարած պայքարը համամարդկային էր, սակայն ան կեդրոնացաւ մասնաւորապէս արեւմտեան Հայաստանի մէջ, հոն ուր լուծը ամէնէն անտանելին էր եւ Հայուն վիճակը ողբերգական : Եւ Հայութեան «Անկեղծ զինուորը» իր ջանքերը կեդրոնացուց Թրքահայաստանի վրայ եւ յետագային Մեծ Եղեռնէն ետքը Արեւմըտահայ հողերու վերադարձը Հայութեան պիտի կազմէր իր հանդանակը :

Գաղթաշխարհի տաժանելի պայմաններուն մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, խօսքն ու գործը անդամ մը եւս միաւորած, տէր պիտի կանգնէր պանդուխտի ցուպը ձեռին, օտար հողամասեր ընկած ամբոխներուն, զանոնք պիտի կազմակերպէր, ձեւ ու կերպարանք տալով գաղութներուն եւ սփռելով իր շուրջ հայկական ոգի եւ կեանք :

Գործն է որ անդամ մը եւս պիտի արդարացնէր խօսքը, երբ Դաշնակցութեան առաջնորդութեամբ, ահաւիրքի օրերուն, ոսոխին պիտի պարտադրէինք Ազատ եւ Անկախ հողամաս մը, հայաբնակ, որ կը կոչուի այսօր Հայաստան, ինչ որ ալ ըլլայ ժամանակաւոր ածականը՝ կցուած անոր, ժամանակաւոր, որովհետեւ յաւերժական է միայն խրոխտ ոգին հայկազեան, այն ոգին որ կը վառէ, նոյնպէս մեր ժողովուրդի սիրտը մայր հայրենիքին մէջ կամ Սփիւռքին մէջ :

Այսօր եւս Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը պիտի շարունակէ, եւ խօսքով եւ գործով, պաշտպանել հայ ժողովուրդին անվիճելի իրաւունքները եւ արդար դատը :

Այսօր եւս անոր խօսքը մնացած է միշտ թարմ եւ հուժկու, եւ բազուկը դալար :

Խօսքն է միշտ թարմ ու հուժկու որովհետեւ ան հրամայական պատգամն է 76 տարիներու զոհաբերութեան, պայքարի եւ նուիրումի: Պատգամ մը որու իւրաքանչիւր Դաշնակցական չի կրնար չհետեւիլ, ինչ որ ալ ըլլայ իր դիրքը կամ տեսակէտը: Պատգամ մը որ միշտ ի վերջոյ պիտի յաղթանակէ :

Միշտ դալար է բազուկը, որովհետեւ երիտասարդութիւնը, գիտակցօրէն, աւելի մեծ թիւով ամէն տարի, կուգայ անոր շաքերը իր եռանդով ու խանդով խանդավառելու, իբր նուիրեալ՝ ծառայելու պայքարելու եւ պաշտպանելու այս ժողովուրդին նուիրական իրաւունքները եւ շահերը :

Ֆրանսայի մէջ նոյնպէս երիտասարդներու թիւը կ'աճի եւ անոնք զրահուած են հայկազեան ոգիով, բայց կը բերեն նոյնպէս իրենց հետ այն զէնքերը, որ քաղաքակրթութեան այս լուսաւոր կեդրոնը պարդեւեց իրենց : Գիտակից երիտասարդութիւն մը հրաժարած ամուլ ցուցական երեւոյթներէն, որու միակ բաղձանքն է ծառայել այս ժողովուրդին, որու համար իւրաքանչիւր Հայու կեանքը սրբազան է, որու միայն դաւանանքն է իրագործել 76 տարիներու պատգամը, աշխատիլ անխոնջ, որպէսզի մեր ժողովուրդն ըլլայ Միացեալ եւ Ազատ, իր ամբողջական Հայրենիքին մէջ եւ ուշ կամ կանուխ կարենայ իր բախտն ու ճակատագիրը տնօրինել :

Հայոց աստուածները հրաշք կը գործեն ամէն անդամ որ վտանգուած է մեր ժողովուրդը կամ իր փառաւոր քաղաքակրթութիւնը, պարդեւելով մեզի, մեր պատմութեան վճռական վայրկեաններուն, դիւցազներ, Հայկեր, Սասունցի Դաւիթներ, Վարդաններ, Վահաններ, որոնք կը յեղաշրջեն դժխեմ ճակատագիրը :

19րդ դարուն անդամ մը եւս կրնար փոշիանալ աշխարհն ու ժողովուրդն Հայոց բայց մեր Աստուածները անդամ մը եւս կաատրեցին հրաշքը, ծնունդ տալով Հ.Յ. Դաշնակցութեան, որ պիտի պայծառացընէր ծիածանի նման, հայ քաղաքական կեանքի երկնակամարը :

Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՄԵՐ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

76 տարի առաջ, երբ արեւմտահայ մեր եղբայրներն ու քոյրերը տառապում եւ տուայտում էին բարբարոս, արիւնարբու թուրք բռնութիւններից, հալածանքներից ու կոտորածից, երբ արեւմտահայ հայ ժողովուրդը ինչքի, կեանքի եւ պատուի ապահովութիւն չունէր, ահա այդ դաժան եւ անտանելի օրերին էր որ Արիարանց այրերից կազմուեց մի բանակ եւ իր դրօշի վրայ գրուեց «Մահ կամ Ազատութիւն »... Այսինքն վահաղնեան առասպելական ծնունդով հայ իրականութեան մէջ ասպարէզ իջաւ մի հսկայ կազմակերպութիւն՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը. հայ ժողովրդի ազատագրութեան վեհ ու վսեմ գաղափարով, իր սրբազան դրօշի վրայ մակագրելով «Մահ կամ Ազատութիւն »:

Արի արանց այրերով ստուարացան իր շարքերը, գաղափարական մարտիկների եւ նուիրեալների փաղանգը, մարտի դաշտ իջաւ, ծառանալով դարաւոր թշնամիի դէմ ի պաշտպանութիւն հայ ժողովրդի կեանքի եւ պատուի փրկութեան — Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը իր անձնուրաց մարտիկների յանդուգն ու հերոսական զոհաբերութիւնների շնորհիւ մահուամբ զմահ կոխեց եւ հայ յեղափոխականի մաքրամաքուր ու բոսոր արիւնով ներկեցին մեր նուիրական հայրենիքի սարերն ու ձորերը, որպէսզի Հայը ապրի եւ արեւի տակ ունենայ իր ազատ ու անկախ օջախը :

Եթէ թռուցիկ մի ակնարկ նետենք, մեր աչքի առջեւից պիտի տողանցեն հերոսական եւ անձնուրաց լեգէոնները Հ. Յ. Դաշնակցութեան, զէնքի ու գրչի անթիւ նուիրեալները, որոնք առասպելական սխրագործութիւններով՝ ի դին իրենց կեանքի, նորանոր դրուագներով զարդարեցին Հայ ազատագրութեան պատմութեան փառաւոր էջերը որ բացւում են այսօր՝ ի փառս հայ ժողովրդի եւ հայկականութեան յաւերժութեան :

Ո՞ր մէկը թուել 76 տարիների փառապանծ հերոսապատումի, որ առանց չափազանցութեան՝ պիտի ասել բացառիկ է ազգերի պատմութեան մէջ: Խանասոր, Բանկ Օթօման, Վասպուրական, Սարդարաբատ, Ղարա – Քիլիսէ եւ Բաշ – Աբարան եւ այս բոլորի տրամաբանական եւ արդար արդիւնքը՝ Մայիս 28:

Սոսկական անուններ չեն սրանք, այլ մէկ – մէկ խորհուրդ՝ որպէս զազաթները 76 տարիների մէջ եւ ընկած դերմարդկային հերոսապատումի, անհաւասար պայքարի, որոնց շնորհիւ Հայութիւնը փշրեց ստրկութեան շղթաները, եւ գիտակից իր մարդկային իրաւունքներին, ձգտում է նուաճել իր վերջնական ազատութիւնը եւ հայրենի տան մէջ ապրել՝ որպէս ազատ ու անկախ ազգ եւ պետականութիւն :

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆ

ԻՐ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ 76ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Զաւարեան ծնած է Լոռիի Իգահատ գիւղը, 1866ին: Ուսած է Մոսկուայի Պետրովսկի գիւղատնտեսական ակադեմիան, ուր կրած է ազդեցութիւնը ռուս յեղափոխական հոսանքներուն: 1889ին աւարտելով ակադեմիան, կը վերադառնայ Թիֆլիզ ու կը նուիրուի իր ժողովուրդի դատին, աջակցելով Քրիստափորի՝ Դաշնակցութեան հիմնադրութեան գործին մէջ, 1890ի ամառը :

Պետական պաշտօնեայ էր Զաւարեան՝ իբրեւ գիւղատնտես: Նոյն ատեն թերթերու աշխատակից եւ յեղափոխական քարոզիչ : 1890ի վերջերը Յովսէփ Արղութեանի հետ Տրապիզոն կ'երթայ իբրեւ ուսուցիչ, ուսումնասիրելու Երկիրը եւ հոն կազմակերպութիւն ստեղծելու : Հազիւ գործի ձեռնարկած, ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ զինք ու կը հեռացընէ երկրէն :

1892ին, «Մշակ»ի խմբագիր եւ ազգային գործիչ Գրիգոր Արծրունիի յուղարկաւորութիւնը կը ստանայ ցոյցի մը բնոյթ: Ոստիկանութիւնը կ'արգիլէ թափօրին անցքը կեդրոնական պողոտայէն : Ժողովուրդը կը պատռէ ոստիկանութեան շղթան : Զաւարեան պարագլուխն էր շղթան պատռողներուն, եւ գերեզմանատան մէջ տպաւորիչ դամբանական մը խօսելով, երիտասարդութեան անունով՝ երդում կ'ընէ իրականացնել մեծ ուսուցիչին յառաջդիմական գաղափարները կեանքի մէջ :

Նորակազմ Դաշնակցութեան Կեդր. Մարմնին մէջ կ'աշխատի Թիֆլիզ մինչեւ 1902, ապա կ'անցնի Ժընեւ ու կը մասնակցի «Դրօշակ»ի խմբագրութեան : Ուզելով մօտէն ճանչնալ իր ժողովուրդը եւ ծանօթանալ անոր վիճակին, 1903ին կ'այցելէ Կիլիկիա, իբրեւ «ռուս գիւղատնտես Սիմոն Զաւարոֆ» : Պէյրութի մէջ կը կազմակերպէ Ուսանողական Միութիւն: Կ'այցելէ նաեւ Եգիպտոս : 1905ին կը վերադառնայ Թիֆլիզ եւ կը գործէ հոն իբրեւ Բիւրոյի անդամ, աշխատակցելով կուսակցութեան «Յառաջ» օրաթերթին: 1906ին կը նախագահէ Էջմիածնի մէջ գումարուած Թեմական Ազգային Մեծ Ժողովին, որ նպատակ ունէր աւելի ժողովրդական հիմերով վերակազմել Ա-

ԻՆՉՊԷՍ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԵՂԱՅ

Իմ եւ իմ սերունդիս 80 տոկոսին կեանքը կը սկսի որբանոցներէն: Որբանոցին մէջ իմ գիտցածս կուսակցութիւններու մասին ոչինչ էր: Լսած էի Դաշնակ եւ Հնչակ անունները, բայց, թէ այդ կուսակցութիւնները ի՞նչպէս ծնած՝ ի՞նչ գաղափարի կը ծառայէին, ինծի համար մութ էր: Կը ճանչնայի մեր ազգային դրօշ՝ եռագոյնը եւ չէի գիտեր, որ մեր իրականութեան — հայ իրականութեան մէջ — զայն ՍԻՐՈՂՆԵՐ եւ ԱՏՈՂՆԵՐ կան: Գոց գիտէի եւ խանդով կ՚երգէի նաեւ շարք մը ազգային — յեղափոխական երգեր՝ որոնց մէջ կը փառաբանուէին մեր յեղափոխութեան անվեհեր տիտանները:

Ո՞ր կուսակցութեան կը պատկանէին անոնք: Հնչա՞կ էին թէ Դաշնակ՝ այդ մասին գաղափար իսկ չունէի: Այդ մեծ եւ սուրբ անունները ինծի — եւ մեզի — հասած էին երգերու եւ կախարդիչ հէքեաթներու մէջէն ու ես խոր, շատ խոր պաշտամունք ունէի անոնց հանդէպ: Անդրանիկ, Մուրատ, Քեռի, Աղբիւր — Սերոբ, Դրօ, Սեպուհ, Խան, Իշխան եւ ուրիշներ: Ահա անուններ, որոնցմով հմայուած էր իմ մատղաշ հոգիս ...

Իբրեւ գրականութիւն կամ ընթերցում՝ շատ խեղճ էր պաշարս: Բացի Աստուածաշունչէն եւ քանի մը աննշան կրօնական գրքոյկներէ, բացառաբար — եւ հրաշքով — կարդացած էի հայ անմահ գրողներէն Ա. Ահարոնեանէն գրքոյկ մը, «Սուսանը», եւ Ռաֆֆիէն «Խենթը», ա-նոր ալ թերթիկներէն շատեր պատռտած, թափթփած: Ահա իմ ունեցած ամբողջ պաշարս, երբ ձգեցի որբանոցը:

1925 թուին՝ Յունաստանի ամերիկեան որբանոցները կամաց — կամաց հաշուեյարդարի կ՚ենթարկէին: «Զափահաս» — ները խումբ խումբ տարին հեռաւոր գաւառները, Գավալա, Սերէզ, Տրամա եւ շատ աժան գիներով վաճառեցին յոյն գիւղացիներուն: Մնացածները, ով որ մօտաւոր կամ հեռաւոր ազգականներ ունէր, անոնց մօտ կը զրկէին:

Բոլորովին անտէրներն ալ Եդիպտոս պիտի զրկուէին: Զիս զրկեցին Սուրիա իմ մէկ ազգականիս մօտ:

Երբ հոն հասայ՝ զիս ընդունողները եղան ծանօթ ազգականս եւ 30նոց երիտասարդ մը: Երիտասարդը զիս «մօրքեռորդի» կը կոչէր, բայց, մեր ազգականական կապը բաւական հեռաւոր էր: Դըրկից էր մեզի եւ դիշեր ցերեկ գրեթէ միասին էինք:

Առաջին անգամ որ ոտքս դրի իրենց սենեակը, աչքիս զարկաւ օրաթերթերու կոյտ մը, պատուհանի մը մէջ շարուած: Մօտեցայ, վերցուցի հատ մը ու վրան նայեցայ: Վերը՝ աջ անկիւնը եւ երկայնքին գրուած էր. «Պրոլետարներ բոլոր երկիրների, միացէք»: Ճակատը՝ մեծ գիրերով, «ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»:

Հարցուցի թէ ի՞նչ կը նշանակէր այս նախադասութիւնը, յատկապէս պրոլետար բառը: Մօրքեռորդիս մեծ համբերութեամբ ինծի բացատրեց անոր իմաստը, եւ կարդ մը այլ «Սոցիալիստական գիտելիք»ներ: Յետոյ իրարու ետեւէ շարեց շարք մը «մեծ» մարդոց անուններ, բոլորն ալ ինծի անծանօթ:

Ես եւ «մօրքեռորդիս» ամիսներով իրարու հետ ապրեցանք (այժմ Հայաստան, մեկնած՝ 1927ին): Անիկա կ՚ուզէր գաղափարական ուսուցիչի դեր կատարել, բայց ես բնաւ չէի ախորժեր իր ըսածներէն: Իր փառաբանած միտքերը, տեսակէտները ինծի անհաղորդ կը մնային: Իր սուրբերը որոնց մասին յաճախ կը խօսէր, բնաւ չէին խանդավառեր զիս: Ես իզուր կը սպասէի իր բերնէն լսել սիրելիի մը անունը, որբանոցէն ծանօթ՝ իմ երգած երգերուս մէջէն: Հոս ոչ քաջ Անդրանիկ կար, ոչ Մեծ Հրայրը, ոչ կտրիճ Սեպուհը: Ամէն անգամ՝ երբ Գէորգ Զավուշի, Խանի կամ Իշխանի անունը կուտայի, բարեկամս հազար աղբիւրէ ջուր կը բերէր, «ապացուցանելու» համար թէ «անոնք չինծու հերոսներ էին...»:

Յաճախ ինծի կ՚առաջարկէր որ իրենց «Քլիւպը» երթայինք: Կիրակի օր մը յօժարեցայ եւ միասին գացինք: Հալէպի Հայոց մեծ եկեղեցիէն քիչ անդին, նեղ փողոցի մը մէջ, տան մը բակին մէջէն դէպի առաջին յարկը երկարող աստիճաններէն վեր բարձրացանք, եւ մտանք փոքրիկ սրահ մը: «Հոս մեր գրադարանն է, ըսաւ, եթէ կարդալու համար գիրք կ՚ուզես, ես երաշխաւոր կ՚ըլլամ»: Միասին թղթատեցինք գրացանկը: «Եթէ կ՚ուզես լաւ գիրք մը կարդալ, վերցուր ասիկա» ըսաւ, եւ գիրք մը երկարեց ինծի: Կարդացի հեղինակին անունը, — Սապահգիւլեան: Բնազդարար ետ հրեցի: Ընտրած գիրքերս էին Ա. Ահարոնեանի «Խեղճերը» եւ Ռաֆֆիի «Խենթը», որովհետեւ այդ երկու հեղինակներէն մէկ մէկ նմոյշ կարդացեր էի եւ արդէն հիացող մըն էի անոնց:

Ներս մտանք մեծ սրահը: Դիմացը բեմը՝ ճակատը խոշոր գիրերով գրուած, «Սոցեալ Դեմոկրատ Հնչակեան Մայր Կուսակցութիւն»: Վարը՝ մէկ անկիւնը, «Հնչէ՛, զանգակ, հնչէ՛...»: Քովն ալ կարմիր դրօշ մը: Սրահին կողմնակի պատերը զարդարուած էին բազմաթիւ մեծ լուսանկարներով: Որքան կը յիշեմ Կարլ Մաքս, Էնկէլս, Կարլ Կաուցքի, Փարամազ, Տոքթ. Պէննէ, Սապահգիւլ եւ ուրիշներ:

Տարօրինակ հիասթափութիւն մը ունեցայ: Ոչ «Սոցեալ»էն կը հասկնայի, ոչ ալ «Դեմոկրատ»էն: Ոչ Մարքսի մասին լսած էի, ոչ ալ Կաուցքիի: Ո՞ւր, ո՞ւր էին իմ փնտռած, իմ պաշտած սուրբերս: Ո՞ւր էին իմ երգած երգերուս մէջ գովուած Հրայրները, Աղբիւր — Սերոբները, Անդրանիկ Փաշաները, Սեւ — Քարեցի Սաղօները, Վարդաններն ու Իշխանները: «Կամաւոր հայ զինուոր ենք ...», «Լուսին չկար, մութ գիշեր էր», «Հիմա, հիմա մենք ալ ունինք», «Գնդակ որոտաց», «Կարկուտ տեղաց», «Վէրքերով լի, ջան Ֆետայի», «Հայաստանից եկած զինուոր», ո՞ւր էին այս երգերուն հերոսները:

Տրտունջներս յայտնեցի բարեկամիս: Ըսաւ որ «փոքր էի եւ խելքս այդ բաներուն չէր հասներ»:

Ցերեկոյթը բացուեցաւ: Եղան երգեր եւ արտասանութիւններ: Եղան բանախօսութիւններ: Օրուան բանախօսներն էին ինծի ծանօթ պատուելի մը (Խարբերդէն), պատուելի Բարունակեան, եւ Տխրունի անունով մէկը: Ա. խօսողը եղաւ Պատուելին՝ որուն մտիկ չըրի, — շատ էի լսած այս պատուելիները, որ բանոցի օրերուն, զոց գիտէի իրենց «քարոզները»:

Ականջներս լարեցի լաւ մտիկ ընելու համար Բ. բանախօսը, — Տխրունին: Բայց, ով զարմանք, հազիւ բեմ բարձրացած՝ բերանը բացաւ թէ չէ սկսաւ կոպիտ հայհոյանքներու տարափով մը պարսաւել ընկեր Ա. Ահարոնեանը: (Այս այն օրերուն էր, երբ ընկեր Ահարոնեան Մարսէյլի մէջ խօսած էր, եւ հակառակորդները ուղած էին խանդարել, 1926 Մարտ կամ Ապրիլ ամիսներուն էր կարծեմ): Ա. Ահարոնեանի «Խեղճերը» ձեռքս, որուն առաջին էջերը սկսեր էի լափել արդէն, նստարանիս վրայ անհանդիստ՝ աջ ու ձախ կը շարժէի, առանց կարենալ ես ինծի հաշիւ տալու թէ ինչու կը հայհոյէր բանախօսը, որ հետզհետէ ձայնը կը բարձրացնէր, միշտ նախատական:

Զկրցայ համբերել: Սուր, կրքոտ հայեացքով մը նայեցայ բարեկամիս աչքերուն, եւ դողդղացող բայց լսելի ձայնով մը հարցուցի իրեն. — Այս բոլոր հայհոյանքները, որ կ՚ընէ պարոն բանախօսը, «Ահարոնեան, Ահարոնեան» ըսելով, այս գրքին հեղինակին համա՞ր է: Եւ վեր բարձրացուցի «Խեղճերը»:

«Այո» չըսաւ, բայց իր համր կեցուածքէն հասկցայ ամէն բան: Յանկարծ ոտքի ելայ, հրեցի քովս նստողները, ճամբայ բացի, եւ հապճեպով դուրս ելայ սրահէն: Ի՞նչ անցաւ — դարձաւ իմ մեկնելէս ետք, չեմ գիտեր, բայց ինչ որ մինչեւ այսօր ալ դեռ թարմ կը մնայ յիշողութեանս մէջ՝ այն է թէ այդ օրը խորապէս վիրաւորուած էի եւ զայրոյթս սահման չունէր բանախօսին հանդէպ, անոր համար պարզապէս որ հայ գրողի մը հայհոյած էր, կարծես թէ ինծի հայհոյած էր, զիս անձնապէս վիրաւորած էր:

Քէն պահեցի, յարաբերութիւններս գրեթէ ամբողջութեամբ խզեցի բարեկամիս հետ, եւ վճռապէս որոշեցի այլեւս «Քլիւպ» կոչուած տեղերը ոտք չդնել երբեք:

(Շար.) ՄԻՍԱՔ — ՄԻՐԶԷ

Հաւատում ենք, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ հայ ժողովուրդը այնպէս ինչպէս կենսագործեց Հայաստանի անկախութիւնը, Մայիս 28, այնպէս էլ պիտի գայ այն երջանիկ օրը, որ պիտի ունենանք մէկ նոր Մայիս 28, մեր ամբողջական հայրենիքում, ամբողջ Հայութեամբ:

Մեր ժողովուրդը՝ ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի կառչած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան, այսինքն հայ ժողովրդի ազատութեան եւ յաւերժականութեան սրբազան գաղափարին:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը պիտի գոյատեւէ աւելի կենսունակ, աւելի կուռ, որովհետեւ հայ ժողովուրդը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միաձուլուած են եւ մեր մեծ կազմակերպութիւնն իր արիւնն ու աւիշը ստանում է հայ ժողովրդից:

Հայ ժողովուրդը անմահ է, յաւիտենական է, ուստի իր ծոցից ծնուած իր հարազատ կազմակերպութիւնը եւս անմահ է, անմահ՝ իր գաղափարաբանութեամբ, իր աշխարհահայեացքով եւ իր հայկականութեամբ:

ԱԼԻՍ ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

Միւնխէն, 1966

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

Զաւարեան իր «Մանկութեան Յիշողութիւններ»ուն մէջ կը գրէ իր մասին.—

«Պատերազմի ատեն (1877 — 78ի ռուսթրքական զատերազմը) վիրաւորների եւ գաղթականների օգտին կազմակերպուած հանդէսի մէջ պատկերներ կը ցուցադրուէին՝ հայրենասիրական զգացումները բարձրացնելու համար: Ինձ վրայ մասնաւորապէս ազդեց Ալաշկերտի գաղթականների փախուստը ներկայացնող մի պատկեր, որ կը հալածուէր պաշի — պողուկների կողմէ: Երեւի այդ ծանր տպաւորութեան տակ էր որ միւս թէ երրորդ օրը փողոցի մէջ թուրք դերիների պատահածս ատեն, սկսեցի նախատել, հայհոյել անոնց: Խեղճերը ոչինչ չպատասխանեցին եւ միայն տկար հայեացքով կը դիտէին փոքրիկ կեավուրին, դուցէ մի քիչ էլ ակնածանքով իմ ուս. համազգեստից:

.. Քիչ յետոյ, ուշադրութիւնս գրաւեց «Մշակ»ը... Բոլորովին պատահմամբ աչքս ընկաւ «Զալալէդդին» վերնագրի վրայ, որ եւ սկսեցի կարդալ: Անկից յետոյ «Մշակ»ին, «Զալալէդդին»ին եւ Բաֆֆիի ստորագրութեանը կը սպասէի անհամբերութեամբ ...

«Զեմ մոռցած որ յափշտակուած հայ հարսերի կրակի շուրջ կազմակերպուած պարը թողեց վրաս ցնցող տպաւորութիւն: Առջի անգամ էր, կարծեմ, երբ իմ փոքր մանկական սիրտը կսկծաց հայրենասիրական ու վրէժխնդրութեան ըզգացումներով ...»:

(Գրուած Պոլսոյ «Ազդակ»ին համար):

«Դրօշակ», 1927 Հոկտ.

բեւելահայերու ազգային — եկեղեցական կեանքը: Համազումարին աշխատանքները դեռ չվերաջացած՝ ռուս կառավարութիւնը ցրուեց համաժողովը:

Զաւարեան անցաւ Պոլիս Օսմ. Սահմանադրութեան ատեն: Օգտուելով ազատութեան օրերէն՝ գնաց Տարօն եւ հոն գործեց իբրեւ կրթական տեսուչ, նոյն ատեն ընդարձակ տեղեկութիւններ հաւաքեց հայ գիւղացիին տնտեսական պայմաններու մասին: Տարօնի մէջ ամուսնացաւ համեստ ընտանիքի մը աղջկան հետ: Պոլիս վերադարձին «Ազատամարտ»ի էջերուն մէջ ներկայացուց դաւառի կրթական, տնտեսական կեանքի կարիքները: Ուսուցչական պաշտօն ստանձնեց Հայրիկեան վարժարանին մէջ: Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ էր մինչեւ իր մահը, Կուսակցական ծածկանուններն էին Անտոն եւ Սմբատ Օհանեան:

Հայ Տառերու Գիւտի 1500ամեակին առթիւ գրեց «Ազատամարտ»ի բացառիկին համար «Խօսքը առանց գործի մեռեալ է» յօդուածը եւ յաջորդ օր, 1913 Հոկտեմբեր 27ին, իր բնակարանէն խմբագրատուն երթալու ժամանակ, Թաքսիմի վրայ, Աշխատանքի Տան առջեւ՝ ուշաթափ կ՚ինայ, կը փոխադրուի մօտակայ հիւանդանոցը: Զաւարեան մեռած էր սրտի կաթուածի հետեւանքով:

Պոլսոյ ամբողջ ժողովուրդը հետեւեցաւ Զաւարեանի դագաղին: Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեանի մահուան թուականէն ի վեր, Թուրքիոյ մայրաքաղաքը նման հայկական մեծ թափօր տեսած չէր: Խաժակ իր խօսած դամբանականին մէջ, այս աշխարհական սուրբին մասին ըսաւ. «Մահէն ինը օր առաջ Զաւարեան հիւր եկած էր մեզի Սամաթիա եւ ուրախ ուրախ կը յայտնէր կնոջս.— «չորս ոսկի ամսական ունիմ (*), ապրուստս լիապէս ապահոված եմ»...

Պոլիսէն Թիֆլիզ փոխադրուեցաւ Զաւարեանի մարմինը, որուն ընկերացաւ Սիամանթօ մասնաւոր պատուիրակութեամբ:

«Երբ դիակառքը, իրիկնադէմին Թիֆլիզի փողոցներով, ժողովուրդի խորունկ ու պատկառոտ լռութեան մէջ, առանց երաժշտութեան, առանց քահանայի ու դպիրներու, ուղեկցուած միայն ընկերներու եւ հայ չարքաշ աշխատաւորներու երկայնաձիգ ու սգաւոր շարքերով, տեսարանը իր խորհրդաւորութեան մէջ աւելի պերճախօս էր, աւելի վեհ ու սաստնեցուցիչ, քան Շոփէնեան մահերգը եւ Պէթհովէնեան աստուածային սէմֆոնիները», կը գրէ Մ. Վարանդեան: Մարմինը թաղուեցաւ Խոջիվանքի գերեզմանատունը, ուր կը հանդչէին Բաֆֆին, Արծրունին եւ յետագային Ն. Դուման, Քեռի, Ռոստոմ:

Խաղաղութեան եւ ազատութեան շրջանին մեռաւ Զաւարեան: Թուրքիոյ բոլոր քաղաքներուն ու արտասահմանի հայ դաղութներուն մէջ կազմակերպուած սրդահանդէսները համազգային ցոյց մը եղան անոր մաքուր ու պայծառ յիշատակին:

Զաւարեան այնքան նուիրուած էր կազմակերպական կեանքին, որ քիչ ժամանակ ունեցաւ իր գիտական եւ գործնական միտքերը թուղթին յանձնելու: Գրած է «Ծրագիր Հայ Ազգագրական Ուսումնասիրութեան», «Ապակեդրոնացում» գործերը: Ռուսերէն լոյս տեսած են իր գիւղատնտեսական ուսումնասիրութիւնները Կովկասի մասին, ինչպէս «Ղարաբաղի Տնտեսական Պայմանները եւ 1906 — 1907ի Սովը, Փորձ Երեւանի եւ Կարսի նահանգների հացաբեր շրջանների գիւղատնտեսական հետազօտութեան»: Պատրաստութեան մէջ էր իր «Հայը եւ Հայաստանը» կամ «Հայի Աշխատանքը» գործը, բազմաթիւ պատկերներով: Աշխատակցած է «Մշակ»ին, «Մուրճ»ին, «Դրօշակ»ին, Թիֆլիզի «Յառաջ»ին եւ Պոլսոյ «Ազատամարտ»ին:

Զաւարեանի մէջ խիստ զօրաւոր էր քննադատական ոգին: Մասնաւորաբար Դաշնակցութենէն ներս կը հալածէր ցուցամոլները, փառատենչները, անկարգապահները, իր դէմ դժգոհութիւն ստեղծելու աստիճան:

Առածի կարգ անցած էր Զաւարեանի ծայրայեղ խնայասիրութիւնը հանրային գումարներու հանդէպ: Տէրվիշական կեանք մը կ՚ապրէր, ունենալով իր անբաժան թէյամանը ճամբորդութիւններու ընթացքին:

Կը ձաղկէր քաղքենի բարքերը: Վրդովում ունէր հայ դրամատիրութեան ապասերած դասին հանդէպ, բայց ջերմ պաշտպան էր Հայութեան մէջ գործող բոլոր հոսանքներու գործակցութեան՝ մեր ժողովուրդի ազգային, քաղաքական եւ տնտեսական վերելքին համար:

Զաւարեանի հիմնական սկզբունքն էր՝ աշխատիլ ժողովուրդին մէջ ու ժողովուրդին համար: Մեծ քաղաքներու հայ երիտասարդութիւնը կը մղէր երթալ դաւառ եւ ծառայել հայրենի հողին վրայ: Իտէալիստ այս դէմքը սիրահար էր թիւերու, վիճակագրութեան՝ մեր ժողովուրդի իրական պայմաններուն ծանօթանալու եւ համապատասխան միջոցներ ձեռք առնելու համար: Իր երազն էր՝ տեսնել հայ երկրագործ դասին տնտեսական բարգաւաճումը:

Դաշնակցութեան բարոյական դիմագիծի կերտումին մէջ Զաւարեան իր կեանքով եւ գործով մեծագոյն դերը կատարած է: Ան նկատուած է «Դաշնակցութեան խիղճը», ինչպէս Քրիստափոր՝ անոր «միտքը» եւ Ռոստոմ «կամքը»:

X.

(*) Ուսուցչութեան համար:

Rue Poissonnière

ԶՄԱՅԼԵԼԻ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Առաջին յարկ — սու-սոլ — հեռաձայն

TOUS COMMERCES

BAIL A CEDER

Pour traiter : BENLIAN — CEN. 72-16

Առտուները 9էն առաջ — 12էն 14,30 եւ 19,30էն ետք

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան նախագահութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ խորհրդային վարչապետը՝ Կոսիգին Փարիզ պիտի այցելէ Դեկտեմբերի սկիզբը : Յառաջիկայ տարի պիտի գան միայն, Բրեժնեւ եւ Պոտգորնի : Ծանօթ է որ նախագահ տը Կոլ Փարիզ հրաւիրած էր խորհրդային ղեկավարները երբ Մոսկուա էր :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ հսկայ քայլ մը ըրաւ առջի օր : Արդարեւ հրթիռ մը արձակեց որու գլուխը հիւլէական է : Լուրը հաղորդուեցաւ ոչ միայն ձայնասփիւռէն այլեւ համայնավար պաշտօնաթերթը՝ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» բացառիկ յաւելեալ թիւ մը հրատարակած է դիշերը : «Նոր Չինաստան» մամուլի գործակալութիւնն ալ երկար հաղորդագրութեամբ մը կուտայ լուրը եւ կը շեշտէ «այս փորձը, յաջողութեամբ գլուխ հանուած, ցոյց կուտայ որ չին գիտութիւնը եւ պաշտպանութեան միջոցները աւելի արագ կը յառաջանան Մաօ Ցէ Թունկի մտքին փայլուն լուսաւորման տակ», Անսպասելի էր այս փորձը, մանաւանդ այնպիսի պահու մը երբ Ճոնսըն հոգեբանական գործողութիւն մը կը փորձէր Ասիոյ մէջ :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիա ծանր տաղնապի մէջ է : Առջի օր դահլիճէն հրաժարեցան չորս ազատական նախարարներ : Էրհարտ որոշած է չհրաժարիլ եւ փոքրամասնութեան դահլիճ մը ղեկավարել :

ՄՈՍԿՈՒԱ բողոքած է Փեքինի կառավարութեան այն ցոյցերուն դէմ որոնք կը շարունակուին չինական մայրաքաղաքին մէջ, խորհրդային դեսպանատան դէմ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Սահակ Յովհաննէսեանի եւ իր կնոջ, իրենց սիրելի մօր մահուան տխուր առթիւ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Անտրէաս Պաղտասարեան ընկեր Արփիար Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քսան ֆրանք կը նուիրէ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
(ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Պ. Վ. Թիրեաքեանէ (Լիոնէն) 20 Ֆր. :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր եւ ընկերուհի Տէր եւ Տիկին Սահակ Յովհաննէսեանի իրենց մօր՝ Տիկին Հ. Մատթէոսեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի երեսուն ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանին : Նոյն առթիւ ընկերուհի Յասմիկ Տէր – Աւետիսեան քսան ֆրանք կը նուիրէ նոյն նպատակին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները անխտիր : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Շատ կարեւոր օրակարգ : Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Զ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ, ՆՈԹՐ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏԻ ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Մարսէյլի Հայ գաղութին 34րդ ուխտագնացութիւնը դէպի Նոթր Տամ տը լա Կարտի սրբավայրը, տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի 30 Հոկտ. :

Նոյն օրը ժամը 10ին ձայնաւոր Ս. պատարագ, քարոզ եւ Օրհնութիւն ամենասուրբ հաղորդութեամբ :

LE COMITÉ DU PRIX BRÉMOND
avec la collaboration de la
FONDATION GULBENKIAN
Organise
Une exposition de Peinture

DADERIAN

à partir du
26 OCTOBRE
GALERIE 9
9, Rue des Beaux-Arts — PARIS (6e)

ԱՅՑ ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ

Երեքշաբթի առաւօտ, Նոյեմբեր մէկին, ժամը 10·30ին :

Այց մը կազմակերպուած է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ Փէր – Լաշէզ, Անդրանիկի, Ահարոնեանի, Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ. Միսաքեանի շիրիմներուն :

Հաւաքուիլ գերեզմանատան դրան առջեւ ժամը 10·15ին : (Մեթրօ Կամպեթա) :

ՄԵՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ
ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կազմակերպած ենք ճամբորդութիւն մը

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ

ԱՌԹԻՒ

TYROL

Աւստրիոյ ամէնէն արեւոտ վայրերէն մէկուն մէջ : Երախաներուն, երիտասարդներուն եւ մեծերուն համար :

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր, վերադարձ Յունուար 4 :

TRINS

Բարձրութիւն 1214 մեթր, Թիրոլեան գեղածիծաղ գիւղ մը : Հանգստաւէտ պանդոկներու մէջ.— ԶԵԹԱ, շատ հանգիստ, լաւ ուտելիք, վերապահուած է մեծերուն : 445 Ֆրանք :

ՑՈՒՄ ՎԻՆԸՌ, հանգստաւէտ, լաւ ուտելիք, երախաներուն եւ երիտասարդներուն համար 396 : Որակեալ մոնիթրիսներ : Կարելի է պտոյտներ ընել Իտալիա :

Ուրիշ ճամբորդութիւն մը կազմակերպուած է անոնց համար, որոնք չեն կրնար վերոյիշեալ ճամբորդութեան մասնակցիլ :

Zell an See

(Բարձրութիւն 780 մեթր)

Յունուար 8ին, վերադարձ՝ Յունուար 20 : Առաջնակարգ պանդոկ՝ Ֆիշրովիրթ, զուարճութիւններ, ֆոլքլորիկ պարեր, նուաագհանդէս, պտոյտներ Սալցպուրկ, փափաքողներուն համար՝ 395 Ֆրանք : Այս դումարին մէջ՝ երթուդարձ ճամբորդութիւնը, բնակութիւն եւ ուտելիք (առանց խմիչքի) : Այս երկու ճամբորդութիւններուն համար կանխիկ՝ 100 Ֆր. :

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել
RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901
ԱՊՐՈՒՍՏԸ ԿԸ ՍՂԷ ԲԱՅՑ
ԲԵՆՔ ԿԸ ՊԱՀԵՆՔ ՄԵՐ ԳԻՆԵՐԸ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Դաշնակցութեան 76րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Շաբաթ (Հոկտեմբեր 29) ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս
6րդ քաղաքապետարանի սրահը PLACE SAINT-SULPICE

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (Ֆրանսերէն)
եւ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (հայերէն)

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին. — «ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը :

Արտասանութիւն.— ՏԻԿԻՆ ՍԵԴԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ Ընկ. ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Խօսնակ.— Լ. Աբրահամեան

Կէս դիշերէն ետք՝ խնջոյք՝ հայկական տոհմիկ պարեր, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ :

Մուտքը հինգ ֆրանք :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէի մէջ :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շ. Միսաքեան խումբին եւ Հ. Յ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան :

Մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Մարսէյլի շրջանի բոլոր խումբերուն :

Կը խօսի՝ Ընկ. Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Ուղերձ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական ճոխ եւ պատշաճ յայտագիր : Մասնակցութեամբ Օր. Ալիս Շահմիրեանի եւ Մարսէլ Տէրոյեանի :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Ազգ. Տան սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 5ին :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 13ին :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Րիւ ԺԷ, Սէն Լուի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Մ. ՄԻՐԶԷ

Ազգ. գեղջկական պարեր Տէսինի եւ Վիէնի Նոր Սերունդի միացեալ պարախումբին կողմէ :

Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք : Ճոխ պիւֆէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայացում մը Ֆառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28ին : Մեծ պատրաստութեան մէջ է Փիէռ Վօլֆի «ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ» :

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Փարիզի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթի օրուան հետեւեալ դասընթացքները վերաբացուած են արդէն :

ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ, 4 Րիւ Մարի Լօր :
ՇԱՒԻԼ, Մատուռի յարակից սրահ :
ԺԱՆԹԻՅՅԻ, 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ :
ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Եկեղեցւոյ սրահը :
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Ֆրանս. վարժարանի սրահը :
ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ, Րիւ Մատամ Քիւրի :

Կիրակնօրեայ վարժարան, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, ժամը 10–12 :

Իւրաքանչիւր շրջանի ծնողքներէն՝ կը խնդրուի որ առաջնորդեն իրենց զաւակները ցոյց տրուած հասցէները եւ քաջալերեն տեղւոյն Կրթ. Մարմինները եւ ուսուցչական կազմը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը ստիպողաբար պէտք ունի պարուսոյցի մը՝ հայկական եւ կովկասեան պարերու :

Դիմել՝
Mlle CHEREKDJIAN
ALM 47.00 Poste 36-08

Ժամը 9էն 17 :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ղարակոզեան Աւետիս Նշանի, ծնած 1922ին, Սվազցի, 1942ին Երեւանէն մեկնած է Կերջի ռազմաճակատ : Զորս քոյր ունի՝ Նուարդ : Ազնիւ, Արաքսեայ, Մանուշակ : Լուր ունեցողները գրել՝

Mr. TCHAVOUCHIAN
18, Rue de Verrières
92 - BAGNEUX — FRANCE

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Թորոսեան Ամիր Սեդրակ Առաքելի, ծնած 1921ին Սիսիանի շրջանին Բորիսովկա գիւղը, 1942ին մեկնելէ ճակատ, այդ օրէն ցարդ ոչ մէկ լուր առնուած է :

Յովհաննսեան Յովհաննէս Թադէվոսի, ծնած 1922ին Սիսիանի շրջանի Շաղարում գիւղը 1942ին, մեկնել էճակատ, այդ օրէն ցարդ իրմէ ոչ մէկ լուր առնուած է : Փնտռողն է, Վարսենիկ ստորագրութեամբ Օհաննէսեան Լեւոն :

Գառնիկ Կարապետեան Վարուսի, ծնած Երեւան 1922ին, փնտռողն է մայրը Կարապետեան Տիրուն, մեծ եղբայրը Լեւոն եւ փոքրը Մաքսին իսկ քոյրը Գոհարիկ, իրենց նամակաւ կը պնդեն թէ Մարսէյլ կ'ապրի :

Լենինական քաղաքէն Յակոբեան Աշոտ կը փնտռէ իր եղբայրը Յակոբեան Գուրգէն, հօր անունը Խաչատուր, մօր անունը Հայատան, եղբայրները Աշոտ եւ Սմբատ, իսկ քոյրը Պրամէսի. կը պնդեն թէ կը գտնուի Ռոման քաղաքը, կը խնդրենք Ռոմանի Հայութիւնէն եւ Վալանսի Ազգային վարչութենէն հետաքրքրուիլ :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի անյապաղ իմացնել Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութեան.

339, Ավընիւ Տիւ Փրատօ,
13, Մարսէյլ, (8)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՐԱՏԱՊ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 30 OCTOBRE 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10751

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.751

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ՍԿՍԱՒ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Նախագահ տը Կոլ մամուլի իր տասնեւհինգերորդ ասուլիսը սկսաւ առջի օր, նախ եւ առաջ ազգային անկախութեան վրայ ծանրանալով, եւ պարզէլեէ եաք Ֆրանսական քաղաքականութեան պատկերը ընդհանուր ձեւով, սկսաւ պատասխանել եղած հարցումներէն ոմանց : Այս առաջին մասին մէջ, շեշտեց անհրաժեշտութիւնը Ֆրանսայի անկախութեան «այս է որ քաղաքանութեան միասնականութիւնը կը կազմէ ծագումէն իսկ, քաղաքականութեան մը, որ ժողովուրդին կամքով դարձաւ Հանրապետութեան քաղաքականութիւնը :

Նախագահ տը Կոլ այս յառաջաբանէն եաք, ծանրացաւ հետեւեալ գլխաւոր կէտերուն վրայ :—

ՎԻԷԹՆԱՄ.— Տը Կոլի տեսակէտը չէ փոխուած : Չի հաւատար ամերիկեան զինուորական յաղթանակի մը : Համոզուած է որ կարելի չէ լուծումի մը յանգիլ առանց նկատի առնելու Չինաստանը, երկիր մը զոր պէտք է ընդունիլ ՄԱԿի մէջ : Ֆրանսա որեւէ ձեւով չուզեր միջամտել Վիէթնամի տագնապին մէջ :

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Նախագահը կը ցաւի որ Ֆրանքեւգերմանական գործակցութիւնը չէ ինչ որ պէտք է ըլլայ եւ թէ Գերմանիա նախընտրական դեր մը տուած է Միացեալ Նահանգներուն :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏ.— Տը Կոլ կ'ուզէ փաստել որ Ֆրանսայի քաշուիլը, որ անկարելի կը նկատուէր, կամ ծիծաղելի եւ վտանգաւոր ապահովութեան համար, ողբերգութիւն մը չէ ստեղծած ի վերջոյ :

ՃԻՊՈՒԹԻ.— Սոմալիներու Ֆրանսական Քոթը, 23 հազար քառակուսի քիլոմեթրի երկիր մըն է, ութսուն հազար բնակիչներով : Ֆրանսա, տրուած ըլլալով այն բեռը զոր կը կրէ, կ'ուզէ գիտնալ թէ Սոմալիներու Ֆրանսական քոթը կ'ուզէ՞ իրեն հետ մնալ թէ ոչ : Ուրեմն այդ հարցումը պիտի ընէ եւ բաւարար ժամանակամիջոցի մը մէջ, որպէսզի քաղաքացիները, հանրաքուէով, ժամանակ ունենան գիտակցօրէն պատասխանելու : Եթէ պատասխանը բացասական ըլլայ, այն ատեն անշուշտ Ֆրանսա կը քաշէ իր ներկայացուցիչները, իր ուժերը եւ կը դադրեցնէ իր օգնութիւնը : Կը ձգէ անոնց որոնք կը հրաւիրեն ժողովուրդը անկախութիւն ընտրելու, որ իրենց պատասխանատուութիւնը ստանձնեն :

Եթէ, ընդհակառակն, պատասխանը դրական է, այն ատեն Ֆրանսա կը շարունակէ տէր կանգնիլ Սոմալիներու Քոթին եւ զայն կը կապէ իր ճակատագրին :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐ, — Նախագահը կ'ուզէ որ բանուորները մասնակից ըլլան ձեռնարկներուն պատասխանատուութեանց եւ շահերուն :

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Հոս ալ տը Կոլի տեսակէտը չի փոխուիր : Երկու ելք կայ, ամէն անդամ, կամ քուէ կը տրուի այն հոսանքին որ իր անունով կը խօսի եւ Ֆրանսա կը շարունակէ յառաջ երթալ կամ այլ կուսակցութեանց քուէարկելով կը ստեղծուի «բացասական մեծամասնութիւն» մը եւ Ֆրանսա կ'իյնայ հին օրերու

Օրը Օրին

«ԱԶԳԵՐՆԻՍ ԿԸ ՅԱՌԱՋԴԻՄԷ ԿՈ՛Ր...»

Այս աղաղակն արձակող երանելին կըրնա՞ր երեւակայել թէ «ազգերնիս, յառաջդիմելո՛վ յառաջդիմելո՛վ», ուրիշ ազգեր ալ պիտի քաշէր իր ետեւէն՝ նոյն յառաջդիմութեան նամբուն վրայ :

Արդարեւ, եթէ մեր այս չակերտաւոր «ազգը» չըլլար, ի՞նչ *հայի* մէջ պիտի մընար... ֆրանսերէնը : Բարեբախտաբար սկսեր ենք զարգացնել ֆրանսերէնը եւս :

Երկու գիրք ստացանք վերջերս, ի վրկայութիւն այս առաքելութեան :—

1.— *Խորհուրդ Սուրբ Պատարագի*, հրատարակութիւն Փարիզի Հայոց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ :

Հայերէն եւ ֆրանսերէն :

2.— *Կիրակնօրեայ Առաւօտեան Ժամերգութիւն եւ Խորհուրդ Սուրբ Պատարագի*, գործ՝ Ահարոն Տէր – Ահարոնեանի :

Հայերէն եւ ֆրանսերէն :

×

Առաջինը յառաջաբան չունի, բայց որովհետեւ դէմ յանդիման էջերով կուտայ «Խորհուրդ Սուրբ Պատարագին»՝ հայերէն, եւ «Լա Տիվին Լիթիւոժին»՝ ֆրանսերէն, կը կարծենք թէ այս հրատարակութեան նպատակն է հասկնալի դարձնել հայերէն Պատարագը այն Հայերուն, որոնք ֆրանսերէն կը խօսին եւ ֆրանսերէն միայն կը հասկնան, եւ այդ իրողութեամբ իսկ զրկուած կը մնան գրաբարը հասկնալու բախտաւորութենէն :

Հրաշալի՛ *դիալեկտիկա*, որ մեզ կը մղէ դատապարտելու անոնք, որ մինչեւ այժմ զանց առած են գէթ աշխարհաբարի թարգմանել «Խորհուրդ Սուրբ Պատարագին», կամ վերջապէս մերժա՛ծ են զայն *հասկնալի* դարձնել ազգին մեծագոյն զանգուածին, որ հայերէն կը խօսի միայն՝ բայց ոչինչ կը հասկնայ... «Խորհուրդ խորիններէն» եւ նման «անհաս» բաներէ, ոչինչ զոհելով սակայն իր ջերմեռանդութենէն :

Թոյլ տուէք որ, այստեղ, խոստովանելով իմ անյատակ տգիտութիւնս, հարցընեմ թէ ո՞վ կը հասկնայ, օրինակ՝ պատարագի «Խորհուրդը», որ վկայութիւն մըն է *թէոֆաժիի* աւանդութիւններէն մընացած՝ ըստ գիտնականներուն, կամ վերջապէս միթէ կարելի՞ է հասկնալ «Խորհուրդը», (եթէ հասկնալի է՝ ուրեմն «Խորհուրդ» չէ) : Խնդրեմ, ըսէ՛ք, կը հասկնա՞յ կաթողիկոսը, կամ եպիսկոպոսը, կամ վարդապետը, կամ քահանան, երբ կ'ուզէք որ հասկնայ նաեւ ժողովուրդը : Կամ վերջապէս, ո՞վ կրնայ բացատրել *թռանսսիւպսթանսիասիոնը*, եկեղեցական բառով՝ «պատարագի խորհուրդը», ամէնուն հասկնալի ձեւով :

Բան մը գիտե՛ն, հարկաւ, անոնք որ, աւելի խելացի, լատիներէն խանձարուրէն դուրս չեն հաներ նոյն «Խորհուրդը», այսինքն՝ չեն «բողոքականացներ» :

Ինչ որ է, թողունք որ ... գործեն մեր խելացիները :

×

Այս գործը, զոր հիները կը կոչէին Խորհրդատետր կամ Պատարագամատոյց, *առաջին անդամ չէ որ* կը թարգմանուի օտար լեզուներու, (Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան, կանո՛ւխ, թարգմանած է իտալերէնի եւ ֆրանսերէնի), ոչ անշուշտ իտալախօս կամ ֆրանսախօս Հայոց համար :

Արդեօք բարի նախա՞նձ մը սկսաւ՝ հետեւելու համար բողոքական Ամերիկայի Հայոց, (այնտեղ անգլերէնի թարգմանուած է Պատարագամատոյցը Ժ. Միսաքեանի եւ Ներսոյեան արքեպիսկոպոսի կողմէ, — այս վերջինը նոյնիսկ ջատագոված է աղօթք ու «Խորհուրդ» կատարել ... անգլերէն լեզուով, միշտ հասկնալի՛ դառնալու համար ժողովուրդին) :

Եւ ահա այս նոր հրատարակութիւնը, որ կը կատարուի, — կրկնենք, — *հասկընալի՛* դարձնելու համար արդի ֆրանսախօս սերունդին (Խորհո՞ւրդը թէ գրաբարը, — չեմ գիտեր, չեմ ալ հարցներ թէ կը հասկնայի՞ն մեր հայախօս մամիկները, որոնք գոց գիտէին եւ երկիւղածօրէն կ'երգէին նոյն «Խորհուրդին» շարականները եւ օրհնութիւնները) :

Հարցը այդ չէ, սակայն :

Այլ այն թէ, երբ կը ծրագրուի թարգմանել, կարելի չէ՞ր արդեօք մատուցանել այնպիսի ֆրանսերէնով մը, որ, օտարին ձեռքն ինկած պարագային, չըսուէ՛ր թէ Մարաքէշի կամ Թիզի – Ուզուի ժողովուրդը աւելի ընտելացած է ֆրանսերէն լեզուին քան Արարատեան աշխարհի երբեմնի բնակիչները, որոնք, յանախ, կը պարծենան իրենց խելացութեամբ, վկայելով նոյնպէս թէ իրենց լեզուով, մեծասքանչ լեզուով խօսած է Աստուած, ծանօթ թզենիին տակ :

Մեծասքանչը խօսող ժողովուրդը չկարծուի՛ թէ այնքան բութ է ուղեղով, որ չէ կրցած վեր բարձրանալ *քոմ–սի քոմ–սա*ներու խաժամուժէն :

Բայց մէկ կողմ թողունք լեզուի հարցը, — ի՞նչպէս արդարացնել տպագրական վրիպակները, խրխնջական ու զոռնչական :

Օրինակ : Առնենք «Խորհուրդ խորին» շարականը, որ մեզի կ'ընծայուի Ա. Չօպանեանի թարգմանութեամբ : Փարիզ գալէ ե՛տք միայն հասկցանք թէ մէկ կուտ չեն արժեր հայ ժող. երգերու թարգմանութիւնները, զորս կատարած է Չօպանեան, ո՛ւր մնաց ֆրանսերէնի թարգմանել «Խորհուրդ խորին» շարականը, որու հայերէն աշխարհաբար թարգմանութիւնը իսկ դժուար է :

Այս շարականը գրած է Խաչատուր վարդապետ Տարօնցին (Տարօն կը գրուի օ տառով, պարո՛ն), մեզի ընծայելով *աքրոսթիչ* մը, այսպէս իւրաքանչիւր տան առաջին տառերով կազմած իր՝ անունը : Ասիկա երգ մըն է զգեստաւորման, — ճիշդ ինչպէս փեսաներու հալաւի երգը կայ՝ որ կ'երգուի փեսան արքայօրէն հագուեցնելու ժամանակ, պատարագիչը կը փառաբանուի՝ անոր զգեստաւորման տալով ոչ միայն հանդիսական կամ ծիսական ձեւ, այլեւ խորհրդանշական բացատրութիւն : Գիտեմ թէ պատարագիչը զգեստաւորելու արարողութիւնը կապոած է Զաքարէ իշխանին անուան, բայց չեմ գիտեր թէ այդ արարողութենէ՞ն ներշնչուած է փեսաներու հալաւ – օրհնէքը, աւելի՞ յառաջադաս է կամ յետադաս : Ամէն պարագայի տակ, երկար է պատմել այս աւանդութեանց ծագումը, եւ այս տոմսին նպատակէն ու սահմաններէն դուրս կ'իյնայ ներկայացնել եկեղեցական զգեստներու նշանակութիւնը, որ կը կատարուի «Խորհուրդ խորին» շարականին մէջ :

Այս երկար տոմսով կ'ուզէի միայն ըսել, — առանց վէնի առարկայ դարձնելու ամբողջական թարգմանութիւնը, զոր կատարելու համար չի բաւեր գիտնալ գրաբար, չի բաւեր գիտնալ ֆրանսերէն, այլեւ կը պահանջուի աստուածաբանական խոր հմտութիւն, եւ անպայման ծանօթութիւն մեր կրօնական դասական մատենագրութեան, — հարկ անհրաժեշտ է քիչ մը ուշադրութիւն ընծայել գէթ ... ուղղագրութեան, զի ամօ՛թ է, ամօ՛թ :

Դուք դատեցէք :

«Խորհուրդ խորին» շարականին առաջին տունին մէջ կը գտնենք «զդասրս հրեղինաց» : Եւ ահա թէ ի՛նչ կը գտնենք ներկայ հրատարակութեան ֆրանսերէն բաժնին մէջ.

Les cœurs des êtres de feu.

Տէ՛ր ողորմեա, այստեղ *քէօռ* մը կայ, բայց ուրի՛շ *քէօռ* է եւ կը գրուի տարբեր, *քէօ՛ր*ն է միայն որ տարբերութիւնը չի տեսներ :

Չեմ ուզեր խնդիր յարուցանել թարգմանիչին հրեշտակաբանական (*անժելոլոժիք*) հարցերու մէջ ցոյց տուած անկարողութեան մասին, ոչ ալ թարգմանական թերութեանց մասին. — այստեղ մատնանիշ կ'ընեմ միայն տպագրական անհանդուրժելի, աններելի, խայտառա՛կ վրիպակը :

Անցնինք էջ 12 :

Այս տեղ Սուրբ Կոյսը եւ իր ստորոգելին ի՞նչ թարգմանուած ըլլայ աղէկ, — «*Թռէ սէնթ վիէռժ, մէռ ԻՄՄԱՔԻԻԼԹ*» :

Մեղա՛յ, մեղա՛յ : Արդ, թող զկանայս եւ զմանկտիս, եւ անցնինք, Ահարոնի գաւազանն ի ձեռին, Տէր – Ահարոնեան միւս հրատարակչին, որ իր գործը կ'անուանէ *թրանսքրիփսիոն* :

ԱՐԱՉ

(*իմա՛ Դ. Հանրապետութիւն*) *խառնիճաղանճին մէջ* :

×

Այս ասուլիսէն եաք, առաջին արձագանգներն ալ նորութիւն չեն բերեր : Ընդդիմութեան գլխաւոր տեսակէտն այն է թէ տը Կոլ ընտրապայքարը բացաւ եւ խօսեցաւ իբրեւ կուսակցութեան պարագլուխ եւ ոչ թէ Պետութեան ղեկավար :

Արտասահմանի մէջ, պաշտօնական յայտարարութիւններ չկայինՇաբաթ առտու : Բայց Ուոշինկթընի մէջ կը յիշուի, անդրադառնալով Վիէթնամի մասին ըսուածին, թէ Միացեալ Նահանգները ոչ Ֆրանսայի ոչ ոեւէ մէկուն, միջամտութիւնը՝ ուղած են : Ըսած ալ չեն թէ կ'ուզեն անպայման զինուորական յաղթանակ տանիլ : Մոսկուայի տպաւորութիւնը շատ նպաստաւոր է, անդամ մը եւս կը նկատեն թէ տը Կոլ իրատես մէկն է, միակ ցաւն այն է որ ինչպէս նման իրատես մէկը նկատի չառներ արեւելեան Գերմանիան : Անգլիացիք դժգոհ են որ ոչ մէկ դրական բան ըսուած է ինչ կը վերաբերի Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ թագաւորը մեկնեցաւ Մոսկուայէն տնտեսական կարեւոր օժանդակութիւն մը ձեռք ձգելէ եաք : Հինգ համաձայնագիր ստորագրուած են երկու երկիրներու միջեւ :

ԱՆԳԼԻԱ եւ Ֆրանսա համաձայնեցան Մանչի տակ չինուելիք փապուղիին շուրջ որուն աշխատանքները կը սկսին հաւանաբար 1967ին եւ փապուղին օգտագործելի կ'ըլլայ 1975ին :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ մեծ խճողում մը ստեղծուած էր առջի օր, մեթրոյի գործագուլին հետեւանքով : Տեղ մը հասնելու ամէնէն արագ միջոցն էր՝ քալելը :

ԻՏԱԼԻՈՅ ընկերվարական եւ ընկերվարական – դեմոկրատ կուսակցութիւններ ձուլուեցան :

ՊՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն դաշնակցային Գերմանիոյ նախկին վարչապետը՝ Քոնրատ Ատընաուրը հիւանդ է : 90 տարեկան է, բայց վիճակը մտահոգիչ չի նկատուիր :

ՄԱՐՈՔԻ թագաւորը կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է Ռէալիթէ պարբերականին, ուր ծանրօրէն կը յարձակի նախագահ տը Կոլի վրայ «որ բռնաբարած է Ֆրանքեւմարոքեան պայմանագրութիւնները, դատելով Մարոքի Ներքին նախարարը, ի բացակայութեան» :

ԱՀԱԻԱՍԻԿ ԱՄԵՐԻԿԱՆ

«Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍԻՐԵՑԻՐ ՄԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՆ...»

— «Ի՞նչպէս սիրեցիր մեր Ամերիկան», հարց կուտային ինծի, աջէն ու ձախէն, երբ ոտքս նոր էի դրած ձուլումի այս հսկայ կաթսային մէջ, եւ Արեւելքցիի կրակս մարած չէր տակաւին ...

Ամէն եկուոր կամ այցելու, շոգենաւէն եւ օդանաւէն հազիւ շունչը պանդոկ առած, Ամերիկահայ իր հիւրընկալին, ազգականին կամ բարեկամին քննութենէն կ'անցնի : Եւ հարցումը զաղտնիք կամ անակնկալ չէ նորեկին համար .

— Հաու տու եու լայք աուր Ամերիքա (հաւնեցա՞ր մեր Ամերիկային) :

Երիտասարդը անգլերէնով կ'ուղղէ իր այս հարցումը, տարեցը՝ հայերէնով : Սակայն, տարեց թէ երիտասարդ, հպարտութեան նոյն շեշտով կ'ուղղեն այս խօսքը քեզի ...

— «Մեր Ամերիկան», ինչպէս պիտի ըսէին՝ «մե՛ր հայրենիքը»: Պիտի ըսէին ո՛չ այնքան սեփականատիրութեան զգացումով՝ որքան սիրոյ եւ խանդաղատանքի այն ներքին ջերմութեամբ, որ կայ հայ հօր ու զաւկին միջեւ, հայ մօր ու հայ տղուն միջեւ, արեան անքակտելի միութեան մը մղումով :

Եւ յետոյ, հարցումին մէջ կայ նաեւ ուրիշ բան մը : Տեսակ մը քաղցր ազդարարութիւն կամ սպառնալիք,— կրբնա՞ս, կարելի՞ բան է չսիրել Ամերիկան :

Այսպէ՛ս է :

Ամէնէն կարծր Հայն իսկ, որ գիշերները, վերմակին տակ, իր աչքերը կը սրբէ հայրենական հին օճախներու յուշերով, եւ իր «երկրին» ու «քաղքին» կարօտը կ'ապրի, չի հանդուրժեր որ եկուորը կամ պատահական անցորդը Ամերիկային չհաւնելու մեղքը գործէ : Գրեթէ կը պահանջէ որ լաւ տպաւորուած ըլլաս «ԻՐ» Ամերիկայէն :

Ըսե՞մ աւելին :

Եթէ քիչ մը շատ անկեղծ ես, ու փափկանկատութեան չես զոհեր անկախ համոզումներդ կամ տպաւորութիւններդ, եւ «ծակ գլուխ» մարդու պէս սեւ ու ճերմակ կը խօսիս նոյն համարձակութեամբ, կրնայ պատահիլ որ վիրաւորես խօսակիցիդ արժանապատուութիւնը: Եւ եթէ ան ալ դիւրազգած ու տաքարիւն խառնուածք ունի քիչ մը,— վա՛յ է եկեր գլուխիդ : Կասկածելի մարդ ու աչքի փուշ կրնաս դառնալ մէկ վայրկեանէն միւսը :

Խարբերդէն, Քղիէն, Այնթապէն, Էրզրումէն ու տասնեակ մը այլ շրջաններէ՝ դունդ առ դունդ թեւ են առեր դէպի Նոր Աշխարհ : Պանդուխտ այդ բազմութիւնները, այսօր վաթսունի եւ եօթանասունի սահմաններուն մէջ, տուն տեղ են դարձեր, գործարաններու ծուխին ու մեքենաներու ժխորին մէջ սպառեր են տասնամեակներ, իրենց ձեռքերուն կամ դէմքերուն վրայ կը տեսնես արդար քրտինքին ու հալալ խոնջէնքին գիծերը : Ամերիկայի ամէնէն տագնապալի ու դառն օրերուն մրուրն են քամեր: Սակայն՝ պարզ ու յամառ դիւղացիի իրենց հոգիին հետ եղբայրացուցեր են ամերիկացի քաղաքացիի իրաւական ինքնութիւնը : Այնքան որ Ամերիկայէն ամէն ժխտական կամ բացասական տպաւորութիւն վէրք մը կը բանայ իրենց սրտին վրայ ...

Հոս, ճիշդ այս դիւրազգածութեան մէջ, Հայուն յատուկ երախտապարտութեան զգացումն է որ պէտք է ողջունել : Կարելի՞ բան է, որ հիւրընկալ ու մարդկայնապաշտ երկիր մը չսիրուի : Կարելի՞ է չհաւնիլ երկնքի մը, որուն տակ ազատութիւն կը շնչես ամէն բոպէ, ու կըրնաս ճակատդ բանալ ամէն անցորդի : Ի՞նչպէս չփարիլ հոգի մը, որ ամէն վայրկեան քաջութիւն եւ անկեղծութիւն կը թելադրէ քեզի, ու կ'արտօնէ որ դիրըդ, խօսքդ, խիղճդ եւ կարծիքդ շղթաներէ ու կապանքներէ զերծ մնան :

Կը տեսնես կէս դար առաջ այդ ափերուն վրայ երդիք յարդարող բեկորները, ու դժուարութեան չես բախիր վայրկենապէս հաստատելու : Ոչինչ է փոխուած իրենց օքաղաքակրթական» աստիճանաչափին մէջ : Նոյն «չոպան»ն են, նոյն դիւղացին, նոյն միամիտ ու միամակարդակ մարդիկը : Փոխուած չեն, թէ նեռանձնական գծով, թէ արտաքնապէս : Ոչ հոգեկան կառուցուածքի ճամբով, ո՛չ ալ Ֆիզիքապէս : Նոյնքան տոհմիկ, եւ իրենց խրոխտ խոպանութեամբը՝ սիրելի : Իրենց աչքերուն մէջ կը փայլի իրենց տըխուր ճակատագիրը : Բաց մատեանի պէս են, կը կարդաս հի՛ն տառապանքը, զըրկանքը, սուգը : Շատերը հարստացած են, տուն ու ապարանք ունին, ճոխութեան մէջ կը լողայ իրենց ընտանիքը,— սակայն երբ դէմդ կը կանգնին՝ կարծես կ'ամչնան որ այդպէ՛ս եղեր են...

Հազիւ բան մը փոխուած է իրենց հագուստ – կապուստին մէջ: Քալուածքին ու խօսուածքին մէջ: Թերեւս փողկապ մը կամ գլխարկ մը աւելի: Սակայն ինչ որ փոխուած կը դտնես, կարծես, աւելի կը շեշտէ անոնց անհանդուրժողութիւնը ընդդէմ կատարուած այդ «փոփոխութեան» : Հաշտուած չեն ժամանակէն ու միջավայրէն պարտադրուած ընկերային այս պատշաճութեան հետ, ու, կարծես, ներքնապէս մղուած են զգացնելու քեզի թէ իրենք այն չեն ինչ որ կը տեսնես, այլ միայն այն որ կ'ուզեն մնալ իրենք, իսկապէս ...

Անսրբագրելի Հայեր :

Ընդհանրապէս կիսագրագէտ, առհասարակ միամիտ ու երազկոտ, սակայն անսասան ու բրտօրէն յամառ՝ իրենց ազգային արժանապատուութեան մէջ :

×

Եւ հիմա, հարցումը նորէն.

— Ինչպէ՛ս սիրեցիր մեր Ամերիկան :

Հարց կուտային ինծի աջէն ու ձախէն, երբ ոտքս նոր էի դրած տակաւին ձուլումի այս հսկայ հնձանին մէջ, և Արեւելքցիի կրակս հանդչած չէր տակաւին :

Ինչ մեղքս պահեմ .— Ես անոնցմէ էի, որ Ամերիկան կը սիրեն զայն չտեսած: Կը սիրեն, որովհետեւ սիրելը պահանջ մըն է իրենց համար, ամէն բանի մէջ,— ամէն բան ըրած ատեն, ամէն ինչ եղած ատեն: Ոչ միայն հոգեկան կամ զգացական կեանքի մէջ, այլեւ ընթացիկ ու տափակ առօրեային, առարկայական իրականութեան մէջ: Աշխատանքի մէջ, խմբագրական սեղանին առջեւ, դպրոցի ամպիոնին վրայ, եկեղեցիի ատեանին մէջ, պարտէզը կամ ծովեզրը, տան կամ քաղաքին մէջ, հիւրընեալ հոգերու թէ անհիւրընկալ ափերու վրայ: Սիրել, որ համազօր է — գոնէ ինծի համար — ներդաշակուելու, զգալու, թէ քու տեղդ ես, դուն ինքդ ես, ազատութիւնը ունիս տըկարութիւններդ եւ զօրութիւնդ ճանչնալու, բայց եւ ապրելու համար պէտք է նոյնքան սիրով ճանչնաս ուրիշին իրաւունքը, իր տեղը ունենալու, ինքզինք ըլլալու, իր ազատութեան ճամբով ճանչնալու իր տկարութիւններն ու զօրութիւնը :

Միշտ թուած էր ինծի թէ Ամերիկան այն երկիրն է, ուր կրնաս անպայման գտնել տեղդ, կրնաս պահել ինքնութիւնըդ, ազատութիւնը կը գտնես ճանչնալու տկարութիւններդ եւ զօրութիւնդ, ու չես կրնար անտեսել ուրիշին ալ իրաւունքը՝ պահելու իր ինքնութիւնը, ունենալու կամ գտնելու իր տեղը, ճանչնալու իր տկարութիւնները եւ զօրութիւնը : Մէկ խօսքով, երկիրն է սիրոյ ու ներդաշնակութեան, փոյթ չէ թէ ամբողջ աշխարհ իր ծայրայեղութիւնները, տարօրինակութիւնները, այլանդակութիւնները եւ աններդաշնակութիւնները տեսած ըլլայ, ու ճշմարտութիւն մը ըլլայ փաստական այն իրողութիւնը՝ որ մարդիկ մղուած են առհասարակ չարը, չարիքը, սեւը, ատելութիւններն ու աններդաշնակութիւնները յիշելու, եւ մոռնալու բարին, բարիքը, պայծառութիւնները, սէրերը եւ ներդաշնակութիւնները ...

Աւելի խորունկը չերթանք :

Իմ փոյթս չէ, թէ ե՞ս եմ ցնորամիտը թէ ուրիշներ կը սխալին : Ազատութիւնը սրբազան իրաւունք է, ու ամէն մարդ ի վերջոյ իր կարծիքն է որ պիտի յայտնէ :

Ես սիրած էի Ամերիկան՝ զայն չտեսած, սակայն շատ աւելի սիրեցի Ամերիկան՝ զայն տեսնելէ ու քիչ մը ճանչնալէ ետք: Սիրեցի, որովհետեւ այս երկիրը անհատական ազատութիւնները կրցած է ձուլել հաւաքական ազատութեան դաղափարին մէջ: Ցաջողած է ունենալ Սահմանադրութիւն մը՝ որ անանձնական ազատութիւններու կը հաւատայ: Ստեղծած է ընկերային կառոյց մը՝ որուն մէջ ցեղային խմբաւորումները ի վիճակի են պահպանելու իրենց առանձնայատուկ նըկարագիրը, ամերիկեան ընդհանրականութեան մէջ : Կերտած է պետական եւ մարդկային իրաւակարդ մը՝ որուն մէջ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ անհատ մարդուն ընկերային դաստիարակութիւնն է, այսինքն՝ մէկերու գումարը: Վերջապէս՝ իրագործած է առօրեայ կեանք մը, որուն մէջ միշտ կարելի է հաշտեցնել միտքն ու ստամոքսը, մարմինն ու հոգին, թշուառութիւնն ու փարթամութիւնը, տգիտութիւնն ու դիտութիւնը, դրամատիրութիւնն ու ընկերվարութիւնը, չարն ու բարին, ու բոլոր նիւթական թէ իմացական այն իրականութիւնները՝ որոնց հակընդդէմ զարգացումով կը խառնակին բազմաթիւ այլ երկիրներ :

Ի՞նչ փոյթ թէ ընդհանրական այս պայծառ պաստառին վրայ՝ ես կամ ուրիշ մը մասնաւոր ու պարագայական պղտորութիւններ տեսնէ : Հաստատէ, օրինակ, արդարօրէն թէ օր աւուր կը տժգունի՛ Հայութիւնը՝ ազատութեանց ու բարիքներու հսկայ այս հնձանին մէջ: Կամ դիտել տայ թէ մայրենիք, աւանդութիւններ, բարոյական տոհմիկ հասկացողութիւններ ու տակաւին նոյնքան նուիրական ուրիշ բաներ կը կորսուին թաւալող ամէն մէկ գիշերուան հետ, կ'անհետին առ յաւէտ :

Տարբեր մորմոք է ասիկա: Ցաւ, որ իրաւունք չի տար մեզի՝ չսիրել Ամերիկան ...

Անսիրելի ինչ վիճակներու, անդարմանելի ի՛նչ չարիքներու հետ հաշտուեր է մեր ժողովուրդը՝ դարէ դար ու երկրէ երկիր :

Զուր տե՞ղ է, որ Հայը «ճակտի գիր»ին մէջ սեղմեր է իր անզօրութիւնը՝ ընելու կամ ըլլալու այն, զոր երբեք պիտի չուզէր ընել կամ ըլլալ՝ իր յօժար կամքով:

Եւ ճի՞շդ է, արդա՞ր է մեր սեւ ճակատագրին համար ատել սիրելի բաները...

Կարելի՞ է ասոր համար չսիրել Ամերիկան :

Մ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԵՂԱՅ

Կը բնակէի Հալէպի «Ադապա» թաղամասը : Պապուճնենէն դէպի վեր՝ ճամբուս վրայ, ամերիկեան նախկին որբանոցին մեծ դրանը ետեւ նեղլիկ խուց մը կար (դռնապանին տեղը), ուր կը բնակէր Խարբերդցի Գէորգ անունով աղքատ՝ բայց հաւատաւոր տղայ մը (կարծեմ մեռաւ Կարտան) : Ամէն անգամ որ այն տեղէն անցնէի, թեւէս կը բռնէր, ներս կը քաշէր իր խուցը եւ իմ նախկին բարեկամիս պէս իր սուրբերուն եւ գաղափարներուն գովքը կ'ընէր : «Քրիստափո՛ր, Ռոստո՛մ, Զաւարեա՛ն ...: Ո՞վ էին ասոնք, ի՞նչ ըրած կամ տուած էին ազգին կամ հայրենիքին : Իմ տետրակիս մէջ գրուած սուրբ անուններուն կարգին չկային այս անունները :

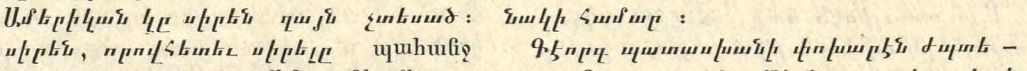

Գէորգ աղբէրն ալ իմ նախկիս բարեկամիս պէս «Քլիւպ»ով կը զբաղէր եւ կը փափաքէր, որ օր մը իրեն ընկերանայի՝ «Քլիւպ» երթալու համար : Ես «մայր կուսակցութեան քլիւպը» այցելած եւ դառնօրէն հիասթափ էի, ալ ո՞ւր կը մնար որ ուզէի «որդի» կուսակցութեան քլիւպը երթալ :

Կիրակի օր մը, սակայն, պինդ բռնեց օձիքէս : «Ինչ որ ալ ընես, ինչ որ ալ ըսես՝ այսօր քեզ հետս պիտի տանիմ» : Իմ բոլոր հակաճառութիւններս եւ առարկութիւններս զուր անցան : Ռուհճիի մը պէս փակած էր ինծի, եւ ես օձիքս չէի կրնար ազատել իր ձեռքէն : Երկար տատանումներէ ետք, երբ այլեւս երթալու մտքին հետ կ'ուզէի հաշտուիլ, յանկարծ յիշեցի «մայր կուսակցութեան» քլիւպին պատահարը, — «հապա եթէ ասոնց բանախօսներն ալ հայհոյեն Ահարոնեանի» :

— Ձեր բանախօսներն ալ դէշ – դէշ կը հայհոյե՞ն, — ըսի յանկարծ :

— Ի՞նչ հայհոյանք : Ո՞վ, որո՞ւ — յարեց հետաքրքիր :

— Բանաստեղծ Ա. Ահարոնեանին, օրինակի համար :

Գէորգ պատասխանի փոխարէն ժպտեցաւ : Ցետոյ բռնեց թեւէս, քաշեց դէպի քլիւպը : Կ'երեւի անոր համար ամէն բան հասկնալի դարձաւ : Եթէ Ահարոնեանին կը հայհոյէին եւ ատոր համար միայն կը դժկամակէի երթալ, ուրեմն, իմ մէջս տեսակէտ մը կար արդէն :

«Հոգետուն»ին ճիշդ քովիկը, դրան մը առջեւ կանգ առինք : «Հոս է» ըսաւ ու հրեց դուռը : Ներս մտանք : Տարօրինակ դող մը բռնեց ամբողջ էութիւնս : Մեծ դաւիթին մէջ աչքերս պաշտացուցի մարդոց եւ պատերուն վրայ : Զարմանք ... ինծի այլեւս բացատրելու պէտք չկար թէ ո՞ւր կը գտնուէի : Կը գտնուէի սուրբերուս դիմաց : Հոն էին պատերուն վրայ քով – քովի խնամքով շարուած իմ բոլոր ճանչցած ու փնտռած սուրբերս :

«Վարդանանց»ի մեծադիր պատկերին երկու կողմերը եւ ամբողջ պատերու երկայնքին շարք – շարք դրուած էին հերոսներու, Ֆետայիներու մեծ լուսանկարները իրենց տարազներով ու զէնքերով : Անդրանիկը՝ իր ձիուն վրայ : Մուրատը՝ իր զէնքին կռթնած : Աղբիւր – Սերոբը՝ իր կորիւններուն հետ : Սեւ – Քարեցի Սագօն՝ իր պատկառելի փափախով : Ու դեռ բազմաթիւ ուրիշներ, Ֆետայիներու խմբանկարներ, եւ քաղաքացիի հագուստով դեռ եւս ինծի անծանօթ դէմքեր : Եւ այդ բոլորին քովը, աւելի բարձր, աւելի վեր, բեմին ճիշդ ճակատը՝ մեծկակ եռագոյն դրօշը : Արդարեւ այն բոլոր տարրերը, որ իմ մանուկ հոգիիս մէջ տեղ գրաւած էին, այս հաստատութեան մէջ կը գտնուէին : Եթէ «եկեղեցի» մը պիտի յաճախէի, անտարակոյս, իմ եկեղեցիս այս տեղը պիտի ըլլար : Իմ «եկեղեցիս» էր այս հաստատութիւնը :

Խուռներամ բազմութեան մէջ կորսընցուցի նոր առաջնորդս : Կ'երեւի թէ հաւատացած էր, որ զիս իր սուրբերուն զօրութեանը յանձնելէ ետք ալ վախ չունէր իմ մասիս :

Խումբ մը երիտասարդներ, զաւիթը խռնուածբազմութիւնը հրեցին պատերուն տակ, եւ քանի մը վայրկեանի մէջ, սրահին ամբողջ լայնքին ու երկայնքին նըստարաններ տեղաւորեցին : Ցետոյ, ամէն ոք տեղ գրաւեց : Բեմը բացուեցաւ : Դիմացը, ճիշդ կեդրոնը, կարմիր պաստառի վրայ, ճերմակ դիրերով, կարդացի «Մահ կամ ազատութիւն» : Վառվռուն երիտասարդ մը բացաւ հանդէսը : Բազմութիւնը յոտնկայս, լուրջ եւ երկիւղած, երգեց «Յառաջ նահատակ»ը, որ շատ խոր տպաւորութիւն ձգեց վրաս :

Նախագահը յայտարարեց օրուան բանախօսներուն անունները : «Այսօր մեզի պիտի խօսին ընկերներ՝ Ցրօնքցի Մուրատ, եւ Արսէն Արծրունի» : Քանի մը երգերէ եւ արտասանութիւններէ ետք բեմ կը հրաւիրուի Ա. բանախօսը : Ֆետայիի տարազ կրող Մուրատը : Այս, իր հասակով, իր կերպարանքով, իր շարժուձեւերով ճիշդ եւ ճիշդ իմ երազներուս մէջ տեսած, սորված երգերուս մէջ փառաբանուած Ֆետայիներէն մէկը, որ կանգնած էր բեմին վրայ, դիմացս :

Ըսածներէն շատ բան չհասկցայ : Բայց ես ի՞նչ ընեմ իր ըսածները կամ խօսքերը : Ես դերուած էի իր կերպարանքէն, հասակէն, շարժումներէն : Լսեցի Բ. բանախօսը, Արսէն Արծրունի : Լսեցի այլ երգեր ու արտասանութիւններ : Բայց կարծես թէ ես այդ բոլորը չէի իմանար : Իմ հայեացքս Մուրատէն չէր բաժնուեր :

Հանդէսէն ետք, երբ սրահը տակաւ կը պարպուէր, Գէորգ զիս գտաւ :

— Է՛, ի՞նչպէս գտար մեր քլիւպը, մեր բանախօսները : Փնտռած «Սատանաներդ» հո՞ս են :

— Լաւ, լաւ ըսի, բայց լաւագոյնը սա Ֆետային տեսնելս էր :

Եւ ցոյց տուի Մուրատը :

— Եկուր քեզ ներկայացնեմ, ըսաւ յանկարծ :

Ե՞ս...: Քաջ Ֆետայիին առջե՞ւ : Այս վիճակո՞վ, այս խեղճուկ տարազո՞վ : Տարօրինակ սարսուռ մը ողողեց ամբողջ մարմինս : Առաջնորդս չթողուց որ առարկութիւն ընեմ : Բռնեց, քաշեց թեւէս, եւ, մօտեցուց այն խումբին, որուն կեդրոնը, յաղթական, կանգնած էր Ցրօնքցին : «Ընկեր Մուրատ, ներկայացընեմ : Մեր որբերէն : Որբանոցէն նոր ժամանած : Ա. Բ. Գ.ը դիտէ արդէն : Ի՞նչ Ցայտնի է, գլուխն ալ մեզմէ է : Ի՞նչ կ'ըսէք, այսօր մկրտե՞նք» :

Խումբին հետաքրքիր հայեացքները

ՋԱՐՈՒՀԻ ՏՈԼՈՒԽԱՆԵԱՆ

(ՏՊԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

ՀՄԲ.— Գրեցինք թէ մեծարժէք եւ տա–ղանդաւոր այս հայ երգչուհին կը գտնուի Թուրքիա, կարճ ժամանակի մը համար : Անաւասիկ այն տպաւորութիւնը որ գոր–ծած է Պոլսոյ մէջ, իր առաջին երգահան–դէսով.—

Պոլսոյ «Ազգաս» սրահին մէջ, հռչակա–ւոր երգչուհի Զարուհի Տոլուխանեան առաւ իր առաջին երգահանդէսը, եւ իր արժանիքները պարտադրեց մեր գնդար – ուեստասէր հասարակութեան : Հասա–կապէղ եւ չնորհալի, իր ինքնաժպիտ ար–տայայտութեամբ աւելի եւս մտերմա – նան, արուեստագիտուհին երեւան բերաւ իր խորունկ, հնչեղ եւ բարձրանուն ձայ – նին բոլոր նրբերանգները, ժայթքելով , ազատկելով , հեծեծելով կամ մրմնջե–լով փոխն ի փոխ : Անկախաբար իր «մե–ծութ մշակուած խառնուածքէն եւ իր յարձրաթռիչ արուեստէն, Տոլուխանեան ժառանգած է թէքնիքը եւ երաժշտական խոհքը համադրելու նուրբ ու թաքուն կարողութեամբ մը, որ իր երգերու կու–տայ վառ պատկերացում, փայլ եւ ոճ , նաեւ մշտահոս բանաստեղծութիւն մը : Ա՛յս թռիչքն է որ դառնք ամէն մէկ եր – գի, եղանակի մէջ, ուր «վիպական» եւ « ժողովրդային » ստեղծագործութիւննե–րըն էին , որ կը տիրապետէին առաւելա–պէս , ճարտար ընդելուզումով մը իրարու դուրսդրելով արդիականն ու պատմականը : Երգչուհին իր ձայնին կարելի թրթռում–ներով մեզի նկարագրեց այն անհուն տը–ռամներըը, որոնք ամէն ժամ կը պատահին մեր կեանքին մէջ, մեր հոգեկան տագ – նապներըը, անձկութիւնները, բզկտուած սէրը մը, կարօտ մը, կամ բնութեան վրայ իջնող սիրուարար խաղաղութիւնը :

Իր առաջին երեք կտորներուն մէջ , մենք լսեցինք այդ բնութեան առինքնող հրաւէրը, ուր գարուն մը կը ծնի քաղցր բայց արտում յիշատակներով լեցուն, ուր տերեւաթափը կը վերջանայ երկար հեծե–ծանքով մը, ուր բան մը կը մեկնի անվե–րադարձ եւ սայլորդ մը ձեզ կը կանչէ , ձմրան ճամբաներէն, ձիւնապատ կածան–ներէն ձեզ տանելու համար :

Տոլուխանեան աւելի վերջ բարեխառ – նեց մթնոլորտը Փրոքոֆիեւի հարսանե – կան երգով , ուր ցնծերգը եւ պինովու – թեան կանչը ուրախութեան ձայնը բերին յանկարծ , բայց թախծալի բան մը նորէն խռովեց մեր էութիւնը եւ մեզի թուեցաւ թէ մահաղանգ մը կը լսենք Թարխէլբոլ–եւի « Տերեւներուն» մէջ : Ցետոյ սպանա–կան մեղեդիները, անմոռանալի Տէ Ֆալ–լան իր «Ռօթա»ով եւ յարակից երկու եր–գերով, ուր կիրքը եւ հրճուանքը իրարու կը պատասխանեն մարդկային ղժրախ – տութիւնները ղոնէ մէկ վայրկեան ջնջե – լու համար : Սպանական ոգին իր չէջը դատ Տոլուխանեանի ձայնին մէջ, ուր «Մատոէ»ն եկաւ նոյնանալ «Փոլո»ին եւ ցաւը, եւ կիրքը եւ ապրելու ճիչը պոռթ–կացին մէկ չունչի մէջ, յետոյ հանդչե – ցան եւ կարծես փոթորիկ մը անցաւ մար–դոց հոգիներէն :

Ժողովուրդը կը սպասէր սակայն իր առումային երգերուն, եւ Տոլուխանեան յաջորդաբար երգեց Սպենդիարեանի « Այ Վարդը», այնքան փափուկ, կսկծալի եւ վիրաւոր, իր «Աղբիւրին Առջեւ»ը, դեղ–կական եւ դաշտային պատկերացումով , եւ «Կռունկ»ը վերջապէս , իր դասպ յու – զումով եւ կարօտագին հեկեկանքով, զոր երգչուհին աւարտեց արձագանգի պէս երկար «ֆինալ»ով մը :

Յայտագրին երկրորդ մասին մէջ, Տո – լուխանեան անդամ մը եւս յաւերժացուց վիպերգը, ինքնավստահ մեկնաբանու – թեամբ մը երգեց Մարչէլլոյի «արիա»ն , որ հետզհետէ հեռացաւ փախչող երգչի մը, մոլմոքուն յիշատակի մը պէս , Սքարլաթի « Վիոլէթթա»ն, Մոցարթի « Ֆիկարոյի Հարսանիք»էն երկու «ա – րիա»ը ուր հոգեկան ալեկոծութիւնը մա – րեցաւ ու վերածնաւ այնքան հեշտալուր արտայայտութեամբ մը : Այդ պահերուն է որ Տոլուխանեանի ձայնը սկսաւ ցոլքեր արձակել , եւ այս անգամ Տէկլիւսին յաղթանակեց իր երկու երգերով, առա – ջինը՝ որ վերկոծոյտ մայր մը, որ կուլար առանց արցունքի, եւ Տոլուխանեան հե – տեւ, ուր ամէն մէկ նոտան, ամէն մէկ շեշտ, ամէն մէկ ձայնաւոր կը դառնար ցաւի ճիչ մը, ամէն մէկ բաղաձայն կը դառնար հեկեկանք մը, եւ երկրորդը՝ որ ամէն մէկ նոտան, ամէն մէկ շեշտ, ամէն մէկ ձայնաւոր կը դառնար ծիծաղ մը, ամէն մէկ բաղաձայն կը դառնար ժպիտ մը, եւ ամբողջ երգը կը դառնար ուրախ ծիծաղ մը, որ կը տարածուէր ամբողջ դահլիճին մէջ, ինչպէս ծիծաղը կը տարածուի ընկերական խումբի մը մէջ, երբ ընկերներէն մէկը կը պատմէ ինչ որ զուարճալի դէպք մը :

Տոլուխանեան ունի ձայնի ճոխ գանձա–րան մը, որ կը սպասէ իր տիրապետող կամքին, որպէսզի ինքնաբուխ ձեւերու տակ ներկայանայ մեզի : Ունի ձայնի ճոխ գանձա–րան մը, որ կը սպասէ իր տիրապետող կամքին, որպէսզի ինքնաբուխ ձեւերու տակ ներկայանայ մեզի : Ունի ձայնի ճոխ գանձա–րան մը, որ կը սպասէ իր տիրապետող կամքին, որպէսզի ինքնաբուխ ձեւերու տակ ներկայանայ մեզի : Ունի ձայնի ճոխ գանձա–րան մը, որ կը սպասէ իր տիրապետող կամքին, որպէսզի ինքնաբուխ ձեւերու տակ ներկայանայ մեզի : Ունի ձայնի ճոխ գանձա–րան մը, որ կը սպասէ իր տիրապետող կամքին, որպէսզի ինքնաբուխ ձեւերու տակ ներկայանայ մեզի : Ունի ձայնի ճոխ գանձա–րան մը, որ կը սպասէ իր տիրապետող կամքին, որպէսզի ինքնաբուխ ձեւերու տակ ներկայանայ մեզի :

Տոլուխանեան ունի ձայնի ճոխ գանձա–րան մը, որ կը սպասէ իր տիրապետող կամքին, որպէսզի ինքնաբուխ ձեւերու տակ ներկայանայ մեզի : Ունի ձայնի ճոխ գանձա–րան մը, որ կը սպասէ իր տիրապետող կամքին, որպէսզի ինքնաբուխ ձեւերու տակ ներկայանայ մեզի : Ունի ձայնի ճոխ գանձա–րան մը, որ կը սպասէ իր տիրապետող կամքին, որպէսզի ինքնաբուխ ձեւերու տակ ներկայանայ մեզի : Ունի ձայնի ճոխ գանձա–րան մը, որ կը սպասէ իր տիրապետող կամքին, որպէսզի ինքնաբուխ ձեւերու տակ ներկայանայ մեզի : Ունի ձայնի ճոխ գանձա–րան մը, որ կը սպասէ իր տիրապետող կամքին, որպէսզի ինքնաբուխ ձեւերու տակ ներկայանայ մեզի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՐՑՈՒՄԸ

ԹՈՒՉՈՆ

ՀՄԲ.— Ֆրանսական լիսէներու հայ չէզնաւարանները հրաւիրած էինք լուծել հետեւեալ ռամանաւոր հանելուկը .—

Հինգ ձայնաւոր, մէկ բաղաձայն,
Անուններս տալու համար այսքան
Գիր տուէք ինծ փրանսերէն,
Գրիչս ունիմ վրաս արդէն :

Առաջին յաջող պատասխանը տուաւ Օր. Սիմոն Պայրամեան՝ Փարիզէն , երկրորդ յաջող պատասխանը տուաւ Օր. Սիլվի Զրահեան՝ Մարսէյլէն :

Մեր չնորհաւորութիւնները :

Արդարեւ Թուչուն բառին ֆրանսերէն համապատասխանը կը պրուի հինգ ձայ – նաւորով եւ մէկ բաղաձայնով, եւ փեռու–րը պրիչ դործածուելով՝ կը պրուի իր ա–նունը, — Oiseau.

Այժմ քիչ մը աւելի դժուար մրցում մը : Հանելուկը, որ հայերէն ռամանաւորով պրուած է , կը հրաւիրենք պրել փրան – սերէն ռամանաւորով :

Նկատելով որ նման մրցումները հետա–քրքրութիւն ստեղծած են, յառաջիկային պիտի տանք մրցումի նոր ձեւեր, այս ան–դամ ... մրցանակով :

ծեծատին կը պոռար . — Որդիս, ինչո՞ւ լքեցիր դիս : Վէրլէնի քերթուածին մէջ կուտար քնքոյշ «Մանուշինա»ն, ծառերու տակ պահուած սիրահարները, որ իրարու ցայդերդ մը կ'ըսեն :

Տոլուխանեան փակեց յայտագրերը սի – րելի եւ սիրալի երգերով, որոնք տար – բեր ջերմութիւն մը դրին հանդիսական – ներու հոգիին մէջ : Խանդավառուած ու ոգեւոր , երգչուհին տուաւ իր իսկ հե – դինակութիւնը , «Տուն արի, եար, տուն արի», Խաչատուրեանի «Գինիին երգը», և յայտագրէն դուրս «Փոքրիկ մի վարդ»ը , Կուռնոյի «Ավէ Մարիա»ն եւ տոհմային երգ մըն ալ, «Սարի Ծաղիկ» : Երգահան – դէսը վերջացած էր արդէն, բայց ուն – կընդիրները կ'ուզէին երկարաձգել այս վայելքը , եւ երկար երկար ծափահա – րեցին վաստակաւոր արուեստագիտու – հին, եւ անհամար ծաղիկներ նուիրեցին անոր :

Դրուատիքի փունջ մըն ալ պէտք է մա–տուցանել դաշնակահարուհի Նինա Սը – վէթլանովային, այդ համակրելի ու խոր–հրական արուեստագիտուհիին, որ ան – սայթաք հաւատարմութեամբ մը եւ ան – թերի ներդաշնակութեամբ ընկերացաւ երգչուհիին, եւ իր բաժինը առատաձեռն տրուած դարձուցին :

ԵԴ. ՍԻՄՔԻՇԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ
ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Օքսֆորտի մէջ դումարուեցաւ Բիւ – զանդապիտութեան 13րդ համագումարը որուն աշխատանքներուն մասնակցեցաւ նաեւ ակադեմական Սուրէն Երեմեան :

Կը ներկայացնենք ակադեմականին դե – կուցումին ամփոփումը , քաղուած Հա – յաստանի Թերթերէն :

— Բիւզանդագիտութեան ԺԳ. միջազ–գային համագումարը, որուն ես մասնակ–ցեցայ, պիտական մեծ համաժողով մըն էր : Օքսֆորտ ժամանած էին 650 պատ – ուիրակներ զանազան երկիրներէ :

Լսուեցան աւելի քան 300 դեկուցում – ներ : Հիմնական հարցը կը վերաբերէր Բիւզանդիոնի մշակութային պատմու – թեան ԺԱ. դարուն, երբ Թուրք – սել – ճուկեան արշաւանքներու հետեւանքով կայսրութիւնը կորսնցուց Փոքր Ասիան :

Արծարծուեցան նաեւ հայկական մշա – կոյթին վերաբերեալ զանազան հարցեր , որոնք կապ ունին Բիւզանդիոնի պատ – մութեան հետ : Հայաստանին նուիրուած էին Սիրարփի Տէր–Ներսէսեանի եւ ամե – րիկահայ պատմաբաններ Նինա Գարսոյ – եանի ու Աբշակ Սարդիսեանի, ինչպէս նաեւ Կլըվլ Տումանովայի դեկուցումնե – րը :

Մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց հայ ե–րիտասարդ գիտնական Կ. Եուզպաշեանի (Լենինկրատ)՝ Արիստակէս Լաստիվերտ–ցիի «Պատմութեան » նուիրուած դեկու – ցումը : ԺԱ. դարու այդ հեղինակին դործը երիտասարդ գիտնականը թարգ – մանած է ռուսերէնի :

Բիւզանդագէտներու յաջորդ համաժո – ղովը տեղի պիտի ունենայ Պուքրէշի մէջ հինդ տարի ետք :

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ԹՈՇԱԿ

—*—

Հիմնուած 1924ին Պոլոս Նուպար փա–շայի կողմէ, հայ թռչակաւորներու հաս–տատութեան նպատակն է օժանդակել հա–յերու մտաւորական զարգացման իրենց կարելիութիւնը տալով բարձրագոյն ու – սում ստանալու կամ կատարելագործելու իրենց ուսումը, արեւմտեան Եւրոպայի բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ, եւ մանաւանդ Պելժիա :

Հաստատութիւնը կրնայ «Փոսթ – կոն–տուաթէ» թռչակներ յատկացնել, որուն գումարը կրնայ հազար տոլարի հասնիլ իւրաքանչիւրին : Այս թռչակներուն թիւ–նածու կրնան ըլլալ, անոնք որ Միջին Ա–րեւելքէն վկայուած են եւ որոնք կ'ուզեն 1 կամ 2 տարի յատկացնել չարունակելու համար իրենց պիտական աշխատանքները վարպետի մը դեկավարութեան տակ , հետազօտութեան կամ բարձր ուսումի հաստատութեան մը մէջ :

Պոլոս Նուպար փաշա հաստատութիւնը տրամադիր է նաեւ ընդունելու այն դի – մումները զորս կրնան ընել «դասատու – ներ» (օրինակի համար ուսուցիչ), որոնք կ'ուզեն օգտուիլ կատարելագործման թո–շակներէ :

Վերջապէս, հաստատութիւնը կրնայ փոխատուութիւններ ընել երիտասարդ Հայերու որոնք վերջացուցած են իրենց միջին–բարձր ուսումները և կը փափաքին համալսարանական ուսում կատարել Պել–ժիոյ մէջ :

Դիմումները պէտք է կատարուին յա – տուկ դիմումնագրերու վրայ, Մայիս 15–էն առաջ

SECRETARIAT DE L'ŒUVRE
DES BOURSIERS ARMENIENS
11, Rue d'Egmont
BRUXELLES 5 — BELBIQUE

Ցանձնարարեալ առաքումները պէտք է պրկուին նոյն հասցէին հետեւեալ անու – նով .—

Madame Gouders

որ թեկնածուներու տրամադրութեան տակ է իրենց տալու համար բոլոր տեղե–կութիւնները : Ցապաղումի տեղի չտա – լու համար թղթակցութեան մէջ, կը խնդրուի ֆրանսերէն պրել :

զրման իմ վրաս : Ես այդ պահուն ի՞նչ էի, կարմրա՞ծ, թէ դեղնած , չեմ պի – տեր, միայն այսքանը կը յիշեմ որ, տա – րուդ մարմնովս կը դողայի եւ անթարթ աչքերով իրենց կը նայէի : Բոլորն ալ պիրալիր ձեռքս սեղմեցին, վիճակովս հե–տաքրքրուեցան : Մուրատ եւ Արծրունի (այսօր, աւա՛դ երկուքն ալ ոչ եւս են) վերէն վար չափեցին հասակս ու զարման ըսին Գէորգին .

— Այժմ դեռ կարճ տաբատ կը հագնի : Երբ «փաչաները» երկարին, այն ատեն կը դիրտենք : Հիմա տար մի՛ւս սրահը :

Յոյց տուին դաւիթին մէջ բացուած դուռ մը :

« Ընկեր » Գէորգը եւ ուրիշ մը, զոր «ընկեր Շաչօ» կը կոչէին, դիս առաջնոր–դեցին դիմացի դուռը :

— Ահա քու տեղդ,— ըսաւ ընկեր Շա – չօն, ու դիս ներս առաջնորդեց :

Ո՜հ, Աստուած իմ, ինչ տեսնեմ, հա – սակակիցներով լեցուն մեզուի փեթակ մը : Պատանիներ, աշխոյժ եւ կայտառ պատանիներ : Իմ հրճուանքս չափ չունէր, դուռ էի փնտռածս, երազածներս եւ այ–ժմ փաստօրէն սուրբերուս չունէին ու շուրջին ներքեւ կը դանուէի ... :

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԻ

(Վերջը յաջորդիվ)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

(ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

Մեզի ի պատիւ տրուած այն պիշերուան ձեռ պարահանդէսը, Սաքսոնիոյ պէս պղպեղ պալատի մը համար խիստ փայ – լուն եղաւ անշուշտ : Յաջորդ օրը բոլորս Փոյտամ վերադարձանք, որովհետեւ կայսրը իր մեզ քանի ժամադրութիւնները աւելի ուշ յետաձգելէ եաք, յանկարծա–կի որոշած էր այցելութիւն մը տալ կայ–սերական Նաւաչինարանին , ուր կ'ուզէր իր աչքերովն իսկ տեսնել ծովային ոպա – տրաստութիւնը չհապղպզող կարդ մը պղտնի աշխատանքներ :

Երկդիմէնը ձգելէ առաջ, տակիմն ունե – ցող պալատին մեզի նրբանցքին մէջ Գա – ժաժառնդուհիին հանդիպելու :

Ժամը տասուօտանն էր : Հագած էր նրկար հեծելազդեստ մը (ամազոն) որ լաւ ձի կը դրկէր իր հասակը : Նոր իջած էր ձիէն : Աչքն առաւօտ անսպրթաք կը կա–տարէր իր սովորական հեծեալ պտոյտը , որովհետեւ անթերի ձիավար մըն էր եւ հեծելավարութիւնը իր սիրական մարզա–խաղն էր :

— Կամս, ըսաւ ժպտելով, ուրեմն այս–պէս յանկարծակի կը թռա՞ւ մեզ : Բայց քիչ առէնէն ես ալ Փոցտամ պիտի այցե – լեմ : Երէկ դիշեր կայսրը հրաւիրեց դիս : Ցաջողութիւն ...

Հրաժեշտի բարեկամական ձեւով մը խոնարհեցայ իւ ձիւնաթոյր ձեռքը համ – բուրելու համար : Գահաժառանգուհին հեռացաւ, դինքը բարեւող պահակներուն առջեւէն անցնելով, եւ գնաց այն մաս – նաւոր յարկաբաժիններուն ուղղութեամբ, ուր դիշեր մը լսած էր ուրուակերպ ձե – պահաքին անդրաշխարհային թաւալու – մը :

Ցուլիսին էր որ եկաւ Նոր Պալատ, իր խոստացած այցելութիւնը տալու կայս – րուհիին :

Այն օրը կայսրը բացակայ էր : Ան յանկարծ մեկնած էր Հուպէրթուսթոքի որսորդական ժամադրութեան : Ամէն ան–դամ երբ մեծ դրազումներ ունենար, հոն կ'երթար : Իր մեկնումին նախորդ օրը , երբ առանձինն նրբանցք մը կ'անցնէի , իր առանձնասենեակին դրան առջեւէն ան–ցած առենս, լսեցի որ բարձրալաղակ կը խօսէր Լէօվլայնի հետ : Կ'երեւի թէ ար – դարութեան խորհրդականը կարելին է դործ կը դնէր զայն հանդարտեցնելու հա–մար, բայց չէր յաջողեր, որովհետեւ կայսրը դիւրաւ ընկճուելիք տիպար մը չէ : Լսեցի որ կայսրը դիրպղրիս ձայ – նով մը, որ իր բարկութեան նշանն էր , կ'ըսէր .

— Դուք ալ միւսներուն պէս էք, կ'ու – զէք համոզել դիս ձեր դրարանութիւննե – րով : Բայց նշան դրէք խօսքիս , ըսածներդ պիտի չընեմ : Ոչ, ոչ, բան մը չեմ ուզեր լսել : Ոչ մէկ ներողութիւն : Եւ յետոյ դիտէք որ անօդուտ է դիս համոզել Հըր–եայի չհայկարանութիւններով :

Զսեռնուելու համար, արագօրէն հե – ռացայ դուռնէն : Քիչ յետոյ հասկցայ որ կայսրը արագօրէն մեկնած էր այդ մե – կուսի առանձնարանը ուր փակուիլ կ'ներ–թար ամէն անդամ , որ նմանօրինակ կեղծ կատաղութեան նոպաներու կ'ենթար – կուէր : Վիճակ մըն էր ան որ դինքը կ'ը–նէր «Եւրոպայի կատաղած չունը » : Ցետոյ տեղեկացայ նաեւ որ հետը տարած էր իր նենգ խորհրդական Լէօվլայնը :

Այդ խորհրդատուր բացակայութեան մի–ջոցին, երբ կարծես քիչ մը դադար ա – ռած էր կեղծուններ բայց չդադրեցան դրը–սեւորդիով փոցտամի մշտահոսով սեղմ շրջանակը, հասած էր Սաքսոնիոյ չնոր – հաղեղ գահաժառանգուհին : Մտանուր կերպով յանձնարարուած էր ինծի միևչեւ կայսրան երթալ եւ դիմաւորել դինքը :

ՈՒԻԼԵԼՄ ԼՐ ՔԷՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի (Նոյեմբեր 6) ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան Ս. պատարագ եւ պաշտօն, Մօնմորանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուներուն մէջ մեռած պատսպարեալներու հոգւոյն :

Կը հրաւիրուին սոյն արարողութեան, ննջեցեալներու պարագաները եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը :

ԿՆԻՔ Աղքատախնամի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թատերական ներկայացում մը Ֆառալիքի սրահին մէջ Յունուար 28ին : Մեծ պատրաստութեան մէջ է Փիէռ Վօլֆի «ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ» :

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, հանդէս Սալ Շոփէնի մէջ, Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ. եւ «Արծիւ» մարզականՄիութեան պարահանդէսը Նոյեմբեր 19ին, Շաբաթ, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, ընդհ. խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով կազմակերպած է ներկայացումը դերասան ԹՐԱԳՕՇի «ՌՈՒԶԱՆ» թատերգութեան, Դեկտեմբեր 6ին, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը20·45ին, Թէաթր տէ զԱռի մէջ, 66 Րիւ տը Ռոշըշուառ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Սկաուտական տօնածառ – հանդէս, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արեւնոյչներու : Կիրակի 25 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը :

×

Դեկտեմբեր 31ի, Ամանորի Յայդօնք (Ռեվէյոն), կազմակերպուած Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Կրթ. գործին : Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 26 Փետրուարին :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին :

Կիրակի (Նոյեմբեր 6), կէս օրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ազգային Տան սրահը, 295 Րիւ Պուալօ :

Կը նախագահէ Ընկ. Մ. ՄԻՐԶԷ

Կը խօսին ընկերներ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Գեղարուեստական ճոխ եւ պատշաճ յայտագիր, կ'արտասանեն ու կ'երգեն Նոր Սերնդականներ, Ա. Ալթունեան, Հ. Կէնճեան, Վ. Սահակեան :

Կ'երգէ նաեւ Օր. Լ. Քէօմիւրճեան :

Ջութակի ընկերակցութեամբ Պ. Աբրահամեանի եւ ընկ. Պէրպէրեանի :

Հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Հանդէսէն ետք խնջոյք, ճոխ պիւֆէ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 5ին :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 13ին :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

———

Ճոխ բովանդակութեամբ, հետաքրքրական, ամէնուն օգտակար, — Առողջները բժիշկներուն դէմ (Խմբ.) : Տոքթէօր, շատ կազ ունիմ (Տոքթ. Պլոնտէլ) : Դարձեալ շաքարախտի մասին (Խաքարախտաւորներու Ֆրանսական Ընկերակցութիւն) : «Կարմիր երախաներ» հիւանդութիւնը (Տոքթ. Ազատանի) : Մեղքցէք ըստամոքսը (Տոքթ. Շահէն) : Մարդոց հասակը կ'երկարի (Փրոֆ. Լամի) : Անկցի կազամբ (Տոքթ. Արքանազ) : Ոճրագործ բժշկութիւնը (Հայ – Բոյժ) : Ալքոլ եւ սուրճ (Տոքթ. Սերոբեան) : Ապակիէ շինուած մարդիկ (Տոքթ. Շ. Օնառ) : Թոքախտ եւ յղութիւն (Տոքթ. Բամպուքճեան) : Միւռոնի մասին (Յ. Սէփէթճեան) : Կարդացէք կօշիկ գնելէ առաջ (Տոքթ. Շ. Այվազեան) : Բժշկ. Բառարան (Տոքթ. Քալանթարեան) : Երբ դեռ չէ ծնած ձեր զաւակը (Մենծ – Հայրիկ) : Ծովը ... գեղարան (Տոքթ. Իրիմէսքու), Սրտին ելեկտրական հոսանքները (Տոքթ. Պիսմեննէ) : Կը ցաւի սրտիս վրայ (Տոքթ. Աշճեան) :

Ահա պարբերաթերթ մը, գրական, պատմական, դիտական ծանօթութիւններու հարստութեամբ ընթերցանութիւնը հաճելի :

Ո՞ր ընթերցողն է որ օգտուած չէ, վճարելով 15 Ֆրանք տարեկան բաժնեգին մը :

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են .—

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 Ֆրանք, արտասահման 5 տոլար :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian

32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՅՑ ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ

Երեքշաբթի առաւօտ, Նոյեմբեր մէկին, ժամը 10·30ին :

Այց մը կազմակերպուած է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ Փէր – Լաշէզ, Անդրանիկի, Ահարոնեանի, Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ. Միսաքեանի շիրիմներուն :

Հաւաքուիլ գերեզմանատան դրան առջեւ ժամը 10·15ին : (Մեթրօ Կամպեթա) :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Ե. Հատորը)

Բովանդակութիւն.— Հայաստանի հանրապետութեան շրջանը — Յեղկոմի իշխանութեան տակ, մինչեւ Փետրուար 18ի նախօրեակը :

Յաւելուածներ :

Պատկերազարդ, 360 մեծադիր էջ, լաթակազմ :

Դիմել՝ Հրանտ–Սամուէլեան Գրատուն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար երկու սպասուհիներ կ'ուզուին, ուտելիք եւ բնակարան ապահովուած : Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 32 Րի տը Թրէվիզ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ՄԻ ՈՒՇԱՆԱՔ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ ՂՐԿԵԼՈՒ

ՁԵՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐՈՒՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Արտօնուած VNECHPOSYLTORGի կողմէ, Մոսկուա

SICOMEX, 20 Rue Royale, PARIS (8e)

Մեր քով պիտի գտնէք լաւագոյն գիներով ապրանքներու ճոխ մթերք մը

ՍՏԱՑՈՂՆԵՐԸ ՈՉԻՆՉ ՈՒՆԻՆ ՎՃԱՐԵԼԻՔ

Մեզմէ գնուած ապրանքներու առաքման համար, մինչեւ 20 քիլօ, կը վճարէք Միայն 30 Ֆրանք :

Փնտռեցնք մեր պատկերազարդ ցուցակները, ձրի

Կ'ապահովենք նաեւ մեր յաջախորդներուն բերած նոր ապրանքներու առաքումը :

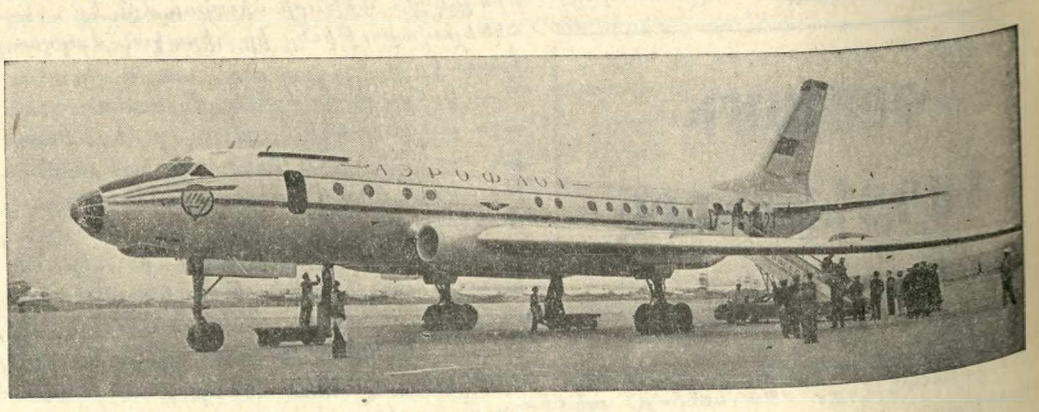

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ը հինգ ճամբորդութիւններ կը կազմակերպէ

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ամանորը եւ Ծնունդը Հայաստան անցընելու համար : Մեկնում Դեկտ. 27ին, վերադարձ 1967 Յունուար 9ին :

3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ եւ

– ԻՆԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ –

Առաջին կարգի երթուդարձ օդանաւով միայն 1650 Ֆրանք

Դիմել՝ Անտոնեան

17, Ave. des Acacias — 92 - CLAMART — Tél. : 642-58-39

Alexanian — 18, Rue d'Aix — 13 - MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

Յետագայ ճամբորդութիւնները կը յայտարարուին ժամանակին :